

NICOLAE BREBAN
BUNAVESTIRE

NICOLAE BREBAN

BUNAVESTIRE

Prefață de Eugen Negrici
Cronologie și referințe critice de Laura Pavel

București, 2011
Ediția a V-a, definitivă

Cuprins

CRONOLOGIE

PREFAȚĂ

Argument

BUNAVESTIRE

Notă asupra ediției

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL I

1

2

3

4

5

CAPITOLUL II

1

2

3

4

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL III

1

2

3

4

5

6

7

8

CAPITOLUL IV

1

2

3

4
CAPITOLUL V

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

CAPITOLUL VI

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL VII

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

CAPITOLUL VIII

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

CAPITOLUL IX

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

CAPITOLUL X

1

2

3

4

5

CAPITOLUL XI

1

2

3

4

5

6

EPILOG

Nicolae Breban despre *Bunavestire*

Referințe critice

CRONOLOGIE

1934 – Se naște, în ziua de 1 februarie, la Baia Mare, Nicolae Breban, având în actele civile și un al doilea prenume, Alexandru. Este fiul preotului greco-catolic Vasile Breban, din comuna maramureșeană Recea, pe atunci în județul Satu Mare. Avea și rădăcini germane, prin mama sa, Olga Constanța Esthera Breban, născută Böhmler, care provenea dintr-o familie de comercianți emigrați din Alsacia. Bunicul său pe linie paternă, Nicolae Breban, a fost protopop în comuna Cicârlău, de lângă Baia Mare, unde a zidit o catedrală și a fondat școli românești. Un unchi și, totodată, nașul său, canonicul Alexandru Breban, fusese senator al Partidului Național Țărănesc.

1941 – Pleacă în refugiu, împreună cu familia sa, la Lugoj, după ce preotul Vasile Breban fusese arestat, în toamna anului 1940, în urma cedării Ardealului. Tatăl său va deveni apoi funcționar în cadrul Diecezei Unite din Lugoj. În acest oraș își va începe viitorul scriitor studiile gimnaziale și liceale.

1951–1953 – Este exmatriculat, din cauza originii sale sociale, din penultima clasă a Liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Absolvă, în 1952, Liceul „Oltea Doamna” din Oradea, la cursuri fără frecvență, după ce, între timp, fusese nevoit să se angajeze ca funcționar în acest oraș. Vine în capitală cu intenția de a se înscrie la Politehnică, dar se angajează, mai întâi, ca ucenic la fostele Uzine „23 August”, unde, după ce

lucrează la sudură și strungărie, obține calificarea în meseria de strungar în fier.

1953–1954 – Se înscrie la Facultatea de Filosofie, „măsluind actele”, după cum va mărturisi în volumul *Confesiuni violente*, fiind dat afară după șase luni. La insistențele tatălui său, se înscrie din nou, în anul următor, la Facultatea de Filosofie, dar se îmbolnăvește de reumatism poliarticular acut și este silit să-și întrerupă studiile. Urmează o școală de șoferi profesioniști și lucrează apoi la garajul Ministerului de Finanțe, ca gestionar de piese auto.

1955–1956 – Devine student la secția germană a Facultății de Filologie din Cluj, pe care o abandonează după un an. Are o tentativă, eșuată, de a urma dreptul.

1957 – Își face debutul literar cu schița *Doamna din vis* în revista *Viața studențească* (nr. 5, din mai).

1958–1960 – Se va instrui mai mult în afara mediului universitar din acea epocă, rămânând, prin excelență, un autodidact. „Acei ani au fost ani de lectură”, declara scriitorul în *Confesiuni violente*. „Eram mult mai liber decât colegii mei de generație, care erau înregimentați în acele abatoare care se chemau universități staliniste”. Frecventează o perioadă cenaclul de pe lângă revista *Tânărul scriitor*, condus de Florin Mugur. Decisivă pentru formația sa intelectuală va fi însă prietenia care îl va lega de Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu și Matei Călinescu, un adevărat nucleu al generației '60, care își propusese să dinamiteze falsele valori, promovate de realismul socialist, prin impunerea criteriului estetic.

1961 – Publică schițe și nuvele în revistele *Gazeta literară* (*Hoțul, Tinerețe, Vichentie, Buzuilă*), *Luceafărul* (*Noapte albă, Uimitor, foarte uimitor*) și în *Scrisul bănățean* (*Roșcovana*), remarcându-se deja în mediile literare.

1962 – Tatăl său, care între timp devenise preot în Parohia Mărțișor din București, moare într-un accident de motocicletă, survenit într-o pădure de lângă Baia Mare.

1962–1964 – Publică noi schițe și fragmente de roman în *Gazeta literară*, *Luceafărul*, *Orizont* și *Viața românească*. Nichita Stănescu va scrie elogios despre nuvela *Copilăria lui Herbert*, apărută în *Gazeta literară*, nr. 42, din 15 octombrie 1964, un nucleu al romanului *În absența stăpânilor*. Își va retrage, însă, din editură, un volum de proză scurtă, cu care ar fi trebuit să debuteze în colecția „Luceafărul”.

1965 – Debutează editorial cu romanul *Francisca*. Fragmente din roman fuseseră publicate în revistele *Orizont*, nr. 2, și, cu titlul *O vizita neobișnuită*, în *Viața românească*, nr. 5. Primit elogios de critica literară, romanul este distins cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române. Revista *Viața românească* (nr. 2, februarie 1966) îi consacră o masă rotundă, cu participarea criticilor Matei Călinescu, Valeriu Cristea, Horia Bratu, Nicolae Manolescu, Paul Georgescu și Șerban Cioculescu.

1966 – La Editura pentru Literatură apare romanul *În absența stăpânilor*, alcătuit din trei secvențe narative: *Bătrâni*, *Femei*, *Copii (Oglinzile carnivore)*. Romanul a fost scris la Lugoj și Sinaia, între anii 1964–1966. Un fragment de roman apăruse tradus cu titlul *L'enfance d'Herbert*, în *Revue roumaine*, nr. 3.

1967 – Apare ediția a II-a, revăzută, a romanului *Francisca*, prozatorul fiind apreciat drept „unul dintre cei mai importanți romancieri ai noștri de după al Doilea Război Mondial” (I. Negoțescu).

1968 – În acest „an al romanului”, cum a fost decretat de critică, publică *Animale bolnave*, despre care s-a scris foarte mult, încă din primele săptămâni după apariție. I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Își manifestă

deschis, alături de alți scriitori și oameni de cultură, adeziunea față de politica PCR, după discursul lui Ceaușescu în urma invaziei din Cehoslovacia. Ascensiunea sa socială este corelată cu această luare de poziție, fiind numit redactor-șef adjunct al revistei *România literară*, începând cu nr. 5, din 7 noiembrie. La Adunarea Generală din 14–16 noiembrie este ales în Biroul Uniunii Scriitorilor. Apar versiuni ale romanului *Francisca* în bulgară (traducere de Ivan Krstev-Vlah, Sofia, Editura Profizdet) și în maghiară (traducere de Huszár Sándor, București, Irodalom Könyvkiadó).

1969 – Publică ediția a II-a a romanului *Animale bolnave*. Semnează scenariul filmului artistic *Răutăciosul adolescent*, în regia lui Gheorghe Vitanidis. La Congresul al X-lea al PCR, din 6–12 august, este ales membru supleant al Comitetului Central. Apare o versiune în limba rusă a romanului *Francisca* (traducere de Iurij Koževnikov, Moscova, Editura Progress). Începând cu nr. 20, din 14 mai 1970, devine redactor-șef al revistei *România literară*. Apare la Editura Vaga din Vilnius *Franciska*, în traducerea lui Juozas Vaisnoras.

1971 – La Editura Cartea Românească este publicată ediția a III-a a romanului *Francisca*. Apare la Editura Liesma din Riga *Franciska*, traducere în letonă de Janis Bunduls. Are loc premiera filmului artistic *Printre colinele verzi* (scenariul și regia de Nicolae Breban), o ecranizare a romanului *Animale bolnave*. Filmul nu este agreat de către oficialitățile comuniste, fiind inclus însă în selecția oficială a Festivalului Internațional de la Cannes. Prezent la Paris cu acest prilej, scriitorul este șocat de „tezele” din iulie, prin care Ceaușescu declanșase, după model maoist, așa-zisa revoluție culturală. Dezavuând public politica regimului din România, prin interviuri acordate presei occidentale, scriitorul își anunță, în semn de protest, demisia din funcția de redactor-șef al

României literare. Iată cum consemnează această frondă Dumitru Țepeneag în jurnalul său, *Un român la Paris*: „22 septembrie 1971. În sfârșit, *Le Monde* a publicat și articolul despre Breban: «Craignant un retour au dogmatisme, le rédacteur en chef de la revue *La Roumanie littéraire* donne sa démission» [...]. 23 septembrie 1971. Știrea despre demisia lui Breban a fost reluată de mai multe ziare franceze, engleze, germane. Breban se simte foarte mândru.”

1972 – În ziua de 16 februarie are loc ședința comună a comitetului organizației de partid și a biroului Uniunii Scriitorilor, în care este incriminat faptul că Breban „și-a prelungit șederea în străinătate, fără să aibă dezlegare la plecarea din țară decât pentru o perioadă limitată” și se propune excluderea sa din biroul Uniunii, din rândurile membrilor supleanți ai CC al PCR, ca și din rândurile membrilor de partid. În aceeași zi, în ședința de lucru a CC al PCR, aceste propuneri sunt însușite și supuse spre aprobare plenarei Comitetului Central. Întors în țară în luna aprilie, după o călătorie prelungită în Franța și R.F. Germania, refuzând însă să se autoexileze, scriitorul va deveni indezirabil pentru autoritățile comuniste. Este marginalizat, scos din manualele școlare, supravegheat și împiedicat să mai călătorească în străinătate timp de câțiva ani, deși obținuse și cetățenia germană. Înfruntând aceste condiții potrivnice, el se va consacra, în exclusivitate, scrisului, „singurul meu răspuns posibil, firesc, deși paradoxal pentru unii”, așa cum va mărturisi după aceea.

1973 – La Editura Cartea Românească apare romanul *Îngerul de gips*, primit cu o „tăcere totală și o indiferență aparentă”, cum va declara, mai târziu, autorul. Început și abandonat în 1969, romanul a fost scris în decurs de patru luni, de la începutul lui iunie până în septembrie. Deși este supus, în presa literară, unor critici tendențioase

manipulate de propaganda de partid, acesta va fi socotit, ulterior, „cel mai puternic și complex roman al scriitorului” (Alex. Ștefanescu). La Editura Kriterion este publicată versiunea germană a romanului *Animale bolnave (Kranke Tiere)*, în traducerea lui Georg Scherg.

1975 – Apare o versiune în limba suedeză a romanului *În absența stăpânilor (Ebbi-en kvinna med karaktär)*, la René Coeckelberghs Vorlag, traducerea fiind semnată de Barbro Andersson.

1977 – După mai multe amânări și tracasări din cauza cenzurii comuniste, care făcuse aproape 2 000 de observații critice și de natură ideologică, refuzat, pe rând, de Editurile Cartea Românească și Eminescu, la Editura Junimea din Iași apare, cu o postfață a autorului, romanul *Bunavestire*. Scris între anii 1972–1974, acest „roman excepțional”, cum va fi caracterizat de Nicolae Manolescu, „scris cu vervă, sarcastic, grotesc, stilistic inepuizabil și original”, este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. După apariție, romanul este incriminat vehement în cadrul plenarei CC al PCR din 28–29 iunie.

1981 – După câțiva ani de tăcere, apare, la Editura Cartea Românească, romanul *Don Juan*, scris în cea mai mare parte, după mărturisirea autorului, în 1976.

1981–1982 – Într-un moment de cumpănă, scrie la Paris piesele de teatru *Culoarul cu șoareci* și *Bătrâna doamnă și fluturele*, înțelese ca „diversiuni de existență” ale romancierului. Cele două piese vor fi prezentate, după 1989, la Radio București, în cadrul teatrului radiofonic; cea dintâi va fi pusă în scenă, în 1993, la Iași, iar cea de-a doua, în 1999, la Ploiești.

1983 – Apare, la Editura Flammarion din Paris, romanul *En l'absence des maîtres (În absența stăpânilor)*, în traducerea lui Virgil Tănase.

1984 – La Editura Cartea Românească apare romanul *Drumul la zid*, subintitulat „poem epic”.

În *Almanahul „Viața românească”* publică prima versiune a piesei *Bătrâna doamnă și fluturele* (care va fi reluată în *Contemporanul-Ideea europeană*, nr. 1, din 7 ianuarie 1994).

1985 – Publică, tot la Flammarion, versiunea franceză a romanului *Bunavestire* (*L'Annonciation*), în traducerea Dorinei Radu și a lui Marcel Péju.

1986–1989 – Fără să se exileze definitiv, locuiește mai mult timp în reședința sa din Paris, alături de soția sa, Cristina, psiholog și librar în domeniul cărții de artă. Încercările sale de a constitui, împreună cu Dumitru Țepeneag, *Uniunea Scriitorilor Români din exil* eșuează, fiind privite cu suspiciune.

1990 – Revine în țară în luna martie. Este numit de ministrul culturii, Andrei Pleșu, director al revistei *Contemporanul-Ideea europeană*, a cărei nouă serie este lansată în 20 aprilie. Așa cum se afirmă în articolul-program al primului număr, revista își propune, în primul rând, promovarea „criteriilor valorii după o jumătate de secol de ură contravalorii”; în nr. 6, din 25 mai, publică piesa *Culoarul cu șoareci*.

1991 – Publică, la Editura Fundației Culturale Române, romanul de sertar intitulat *Pânda și seducție*. Scris în 1976 și socotit de autor o „așchie din trunchiul numit *Bunavestire*”, romanul avusese, inițial, titlul *Gogo, o farsă*.

1992 – La Editura Dacia din Cluj apare volumul de versuri *Elegii parisiene*, scris între anii 1986-1987. Editura Canova din Iași publică ediția a III-a a romanului *Animale bolnave*.

1993 – În 10 ianuarie are loc, pe scena Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași, premiera piesei în trei acte *Culoarul cu șoareci*, în regia lui Ovidiu Lazăr. Versiunea franceză a romanului *Don Juan* apare la Flammarion, în traducerea lui Marcel Péju și Daniel Pujol.

1994 – Un an fast pentru scriitor, în decursul căruia va publica mai multe cărți: *O utopie tangibilă. Convorbiri cu Nicolae Breban*. Alcătuit încă din 1986 de prozatorul și publicistul Ovidiu Pecican, volumul scos în colecția „Akademos” a Editurii Didactice și Pedagogice reunește pagini de interviuri, anchete, mărturisiri, structurate tematic, oferindu-ne, astfel, un Breban „par lui-même”; *Confesiuni violente. Dialoguri cu Constantin Iftime*, la Editura Du Style, o carte ce se vrea „de apărare, dar și de acuză a intelectualității române după al doilea război”. Momentul de vârf îl constituie însă apariția, tot la Editura Du Style, a trilogiei romanești *Amfitrion* (vol. I, *Demonii mărunți*; vol. II, *Procuratorii*; vol. III, *Alberto*). Pentru noul său roman, prozatorul este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România și Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. La Editura Albatros apare ediția a II-a a romanului *Bunavestire*.

1996 – Apare ediția a II-a a romanului *În absența stăpânilor* la Editurile Alfa și Paideia din București. La Editura Fundației Culturale Române este publicată ediția integrală a romanului *Don Juan*.

1997 – Editura Polirom din Iași lansează, în colecția „Plural”, volumul *Riscul în cultură*, care cuprinde eseuri, articole polemice și profesii de credință publicate, începând din 1990, în cea mai mare parte în revista *Contemporanul-Ideea europeană*. Scrisul lui Nicolae Breban se revendică, și de această dată, de la maeștrii săi spirituali: Dostoievski, Nietzsche și Thomas Mann. În colecția „Biblioteca pentru toți” a Editurii Minerva apare, în două volume, o nouă ediție a romanului *Îngerul de gips*, textul fiind revăzut de autor, care semnează și o prefață intitulată *Lupta cu îngerul*. Apare volumul de eseuri politice *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, la Editura Nord-Est din Iași, prefăcut de

Ovidiu Pecican. În 24 octombrie, scriitorul este ales membru corespondent al Academiei Române.

1998 – În Biblioteca revistei *Viața românească* apare un volum de *Teatru*, în care sunt înglobate cele două piese ale sale publicate anterior în reviste. La Editura Gramar, în colecția „100+1 capodopere ale romanului românesc”, apare o nouă ediție din *Bunavestire*, cu o prefață de Nicolae Manolescu. Un nou roman, intitulat *Ziua și noaptea*, apare la Editura Allfa, fiind primul volum al unei proiectate tetralogii.

1999 – În 8 octombrie are loc, pe scena Teatrului „Toma Caragiu” din Ploiești, premiera piesei *Bătrâna doamnă și fluturele*, în regia lui Lucian Sabados.

2000 – Este reeditat volumul *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* la Editura Allfa. Publică în *Contemporanul-Ideea europeană*, nr. 26-29, din iulie, o nouă piesă de teatru intitulată *Ursul și știuca*. Editura Gramar scoate în colecția „100+1 capodopere ale romanului românesc” o nouă ediție din *Animale bolnave*. I se decernează Premiul „Opera omnia” al Uniunii Scriitorilor.

2001 – O anchetă literară inițiată de revista *Observator cultural* (nr. 45–46, din 3–15 ianuarie) plasează *Bunavestire* între primele zece romane românești ale secolului XX. Este ales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România. La Editura Dacia din Cluj apare volumul de portrete literare și polemici intitulat *Stricte amintiri literare*, care reunește editorialele scrise între anii 1998-2000 în revista *Contemporanul-Ideea europeană*. La sfârșitul anului, tot Editura Dacia publică masivul roman *Voința de putere*, cel de-al doilea volum din tetralogia *Ziua și noaptea*.

2002 – La Editura Paralela 45 apare ediția a IV-a a romanului *Bunavestire*, cu un argument al autorului, prefață (Nicolae Breban și realul ca radical fantast) de Laura Pavel.

2003 – Apare la Editura Junimea din Iași ediția a III-a a romanului *Don Juan*. La Editura Polirom publică primul volum de memorii, intitulat *Sensul vieții*.

2004 – La Editura Fundației Culturale Ideea Europeană apare volumul *aniversar Nicolae Breban '70*, alcătuit de Aura Christi. Antologia cuprinde evocări și texte critice, precum și confesiuni aparținând scriitorului septuagenar. La aceeași editură este publicat volumul *Fr. Nietzsche. Maxime comentate*, consacrat unuia dintre filosofi preferați ai prozatorului. Apărute anterior în serial în revista *Contemporanul-Ideea europeană*, cele aproximativ o sută de fragmente nietzscheene adnotate au fost traduse din germană de către comentator. La Editura Polirom vede lumina tiparului cel de-al doilea volum de memorii *Sensul vieții*, precum și o nouă ediție din romanul *Animale bolnave*, în colecția „Fiction Ltd”. În același an, la Editura Publicațiilor pentru Străinătate apare romanul *Puterea nevăzută*, al treilea volum din tetralogia *Ziua și noaptea*.

2005 – La Editura Ideea Europeană este publicată ediția a III-a a volumului de eseuri *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*.

2006 – Se stinge din viață mama scriitorului. La Editura Ideea Europeană apar: *Puterea nevăzută*, ediția a II-a, *Elegii parisiene*, ediția a II-a, cu ilustrații de Albrecht Dürer, *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, ediția a IV-a, eseul *Vinovați fără vină și Elegii duineze* de Rainer Maria Rilke, în traducerea lui Nicolae Breban. La Editura Polirom publică *Sensul vieții (Memorii III)*.

2007 – La Editura Polirom din Iași vede lumina tiparului volumul *Sensul vieții (Memorii IV)*. La Editura Ideea Europeană apare, în colecția „Ediții definitive”, volumul de publicistică *Riscul în cultură*. Apare la Editura Art, în colecția „Ficțiune și artilerie”, romanul *Jiquid*, ultimul volum din

tetralogia *Ziua și noaptea*, cu o prefață de Alex Ștefănescu.

Volumul deschide seria de autor Nicolae Breban, ilustrată cu lucrări ale pictorului Vladimir M. Zamfirescu.

2008 – Publică la Editura Polirom volumul de nuvele intitulat *Orfeu în infern*. La aceeași editură apare ediția a III-a (cartonată) a romanului *Îngerul de gips*. Editura Ideea Europeană scoate o nouă ediție, de lux, a volumului *Elegii duineze* de Rainer Maria Rilke, traducere din limba germană de Nicolae Breban.

2009 – În 14 ianuarie este ales membru titular al Academiei Române. Apare la Editura EuroPress & Ideea Europeană volumul de eseuri *Trădarea criticii*, iar la Editura Polirom, în colecția „Ego-Grafii”, volumul de memorialistică *Profeții despre prezent. Elogiul morții*. La Editura Ideea Europeană este publicată o nouă ediție a romanului *Drumul la zid*.

2010 – La Editura ErcPress, în colecția „Cartea de acasă”, apare o nouă ediție a romanului *Francisca*. Este lansată cartea sa de pamflete, în format digital, *Aventurierii politicii românești*, în cadrul librăriei virtuale CorectBooks.

PREFAȚĂ

LITERATURA MIZELOR MARI

În peisajul literaturii române, cu numeroși scriitori de nișă, atenți, prea atenți la mișcările imprevizibile ale modei și la cerințele pieței, preocupați doar de efectul imediat al cărților lor, Nicolae Breban e o prezență stingheritoare. El se arată a fi un călăreț singuratic cu ochii ațintiți la himera marii literaturi.

Breban aparține speciei rarissime a celor care înfruntă, transfigurați de o nobilă sminteală, ridicolul și neîncrederea, în numele unui ideal artistic inconfundabil: acela de a pătrunde în tărâmul necunoscut al ființei.

Despre însemnătatea și splendoarea unui asemenea ideal artistic s-a exprimat Milan Kundera în eseu *Moștenirea discreditată a lui Cervantes*, o replică târzie la celebrele conferințe ale lui Husserl despre criza umanității europene.

Criza s-ar fi datorat, spunea Husserl, caracterului unilateral și limitativ al științelor europene care, de la Galilei și Descartes încoace, au redus lumea la un simplu obiect de cunoaștere și explorare tehnică și științifică, uitând de concretul vieții și de ființa omului. Milan Kundera își îngăduie să observe că fondatorul epocii moderne nu e numai Descartes, ci și Cervantes, și că prin acesta a luat naștere o mare artă europeană,

cea a romanului, care chiar asta a făcut: a explorat ființa uitată a omului, a dezvăluit viața secretă a sentimentelor, ponderea iraționalului în deciziile umane, rolul miturilor care ne călăuzesc din adâncuri.

Ceea ce a fost neglijat de filosofia și știința europeană a fost pus în lumină în cele patru secole de roman.

După Kundera, singura menire a unui roman din categoria aceasta care contează cu adevărat este să descopere ceea ce numai un roman poate să descopere – adică partea necunoscută a existentului. Dacă nu o face, își pierde rațiunea de a fi. Istoria acestei specii echivalează cu însăși succesiunea descoperirilor de acest fel.

În consecință, romanul cu miză mare se va opune lumii în care binele și răul sunt clar discernabile. El ne va face să înțelegem lumea ca ambiguitate, va întoarce spatele adevărului absolut și va dovedi că, în anumite condiții, toate categoriile existențiale își pot schimba semnul și că singura certitudine este înțelepciunea incertitudinii.

Se înțelege că spiritul unui asemenea roman care afirmă relativitatea și ambiguitatea omenescului este incompatibil cu viziunea unui regim totalitar (sau a ideologiilor întemeiate pe un singur adevăr). De fapt, el se opune oricăror reducții, oricăror simplificări, inclusiv ale acelora sesizabile în societatea globalizantă care, prin mijloacele ei de informare, răspândește în lume spiritul comun, uniformizează și clișeizează viața.

Nu știu dacă Milan Kundera are în întregime dreptate și dacă tipul de romancier (și de roman) despre care scrie cu admirație ar fi unicul de care are nevoie civilizația noastră. Ceea ce pot spune fără teama de a greși este că primul nume care îți vine în minte citind pledoaria lui Kundera este Nicolae Breban. Poate singurul.

Nicolae Breban ilustrează cu strălucire specia încă săracă la noi a prozei de introspecție și analiză. Și numai un spirit obtuz ar putea ignora progresul în cunoașterea omului pe care îl relevă romanele lui în raport cu cele interbelice de aceeași factură și cu cele contemporane.

Interesant este că această preocupare persistentă a lui Breban pentru relevarea complexității ființei umane este evidentă chiar de la debut, produs în momente nu tocmai favorabile unui asemenea demers.

Ignorând recomandarea oficială de a se ocupa, laolaltă cu toți intelectualii, numai de problemele neconținut „majore” ale societății, Nicolae Breban va face, pentru prima oară în chip consecvent, loc în romanul postbelic introspecției, adesea blamate de critica inchizitorială a anilor '50 ca tentative rușinoasă și regretabilă a scriitorului. Prozele sale vor urma traseul de la tipic la excepțional.

Francisca (1965) era, în bună măsură, încă un roman realist din descendența prozei lui Slavici. Regula primei cărți care adăpostește în crisalidă evoluțiile ulterioare se confirmă.

Încă de pe atunci Breban găsea satisfacții și căi îmbietoare de coborâre spre abisurile sufletești în analiza vieții cuplurilor.

Nu atât cuplurile formate din indivizi de forțe psihice egale ori întemeiate pe un anumit soi de afecțiune și complinire par să-l seducă pe prozator, ci, așa cum va dovedi și în celelalte romane, acelea care presupun raporturi de dominare și de forță.

Erau în această primă carte, ca și în celelalte, metamorfoze de neacceptat altădată în romanul canonic. În împrejurările terifiante ale tranziției la comunism, un preot (precum preotul Mănescu) putea să-și descopere o energie care să-l preschimbe într-un cinic și vajnic întreprinzător. Calificat într-o altă meserie și ajutat de transformările socialiste, Cupșa, dintr-un țăran

transilvan, era în măsură să devină, prin tipica trezire (sechelă a realismului socialist), omul conștient de forța lui teribilă (derivată din forța clasei muncitoare), un posibil conducător discreționar.

E la mijloc o evoluție imprevizibilă și o cădere stridentă din rigorile balzacianismului sau toate aceste trăsături existau, dar erau mascate de conveniențele vechii lumi? În orice caz, asemenea convertiri rapide, trezirile neverosimile, spectaculoase, țâșnirea unor energii stihiale care schimbă destine și identități reprezentau o viziune pe atunci temerară asupra omului ca ființă imposibil de prins în vreo regulă, de nestăpânit, de nesupravegheat. Se anunța, astfel, predilecția romancierului pentru personajul supradotat care e fascinat de putere sau care începe să simtă beția ei, adică, de fapt, voluptatea înrobirii celorlalți, a nimicirii celor nevolnici.

În secvența intitulată *Femei*, din cel de-al doilea roman al lui Breban, *În absența stăpânilor* (1966), voluntarismul și luciditatea nefirească fac din tânăra E.B. (foarte apropiată temperamental de Francisca) un *alter ego* al autorului, și el purtat spre o țință misterioasă de propria – monstruoasă – energie. Disprețuindu-și fără limite familia, E.B. e hotărâtă să-și provoace, în replică, o iubire pentru a scăpa de aceea a logodnicului livrat ei de mamă. Ea este gata să se pedepsească prin moarte pentru inconsecvență și ambiguitate în sentimente, pentru înfrângerea caracterului ei tare de către o forță care o depășește mereu. Între voința de dominare a propriilor sentimente și a propriului destin și neputința de a ține piept cotropitoarelor chemări senzuale și forței hegemonice a partenerilor se naște un conflict puternic. El are, aici, măreție tragică.

În secvența *Copii* (sau *Oglinzile carnivore*), Breban se ocupă de momentul descoperirii (sub forma unei curioase devorări în imaginație) de

către un copil hipersensibil, de o mare complexitate psihică (aparent neverosimilă), pe numele lui Herbert, a existentului, cu toate nebănuitele și necruțătoarele lui aspecte (erotismul, spaima necunoscutului, plictisul etc.). E vorba de un individ excepțional – în devenire –, dintre aceia preferați de Breban, imposibil de încadrat și de stăpânit, un viitor zeu nemilos, teribil, necruțător, care se supune de pe acum unor probe de voință și temeritate. Vârsta „copilăriei fericite” la care se declară asemenea aspre virtuți nu contează câtă vreme scriitorul crede în paradoxul ființei umane, pe care nimeni, niciodată, nu o poate controla.

Toate cele trei nuvele care alcătuiesc secvențele cărții *În absența stăpânilor* par a fi studii de caz, fișe de psihologie a vârstelor, pregătind mari compoziții romanești.

Animale bolnave (1968) este un punct de hotar în creația lui Nicolae Breban. Îndoindu-se de posibilitatea unor clasificări – de orice natură – în aria umanului, autorul anunță părăsirea acestei convenții romanești. Dacă luăm în considerare interesul pe care îl arată acum pentru singular și psihologic, modelul nu poate fi decât Dostoievski. Ucigașul Miloia este un exaltat bătut de tulburările unei credințe nefirești, abulicul Paul Sucuturdean, trăind numai cu închipuirea, e un dinainte învins, un amnezic, un molatic cu suflet femeiesc, Mateiaș e un simplu plutonier, dar dintr-o „specie ciudată”, Krinitzki e predicator, dar unul mai curând atins de fatalism. Personajele sunt, în majoritate, niște obsedați și paranoici aflați într-o neîntreruptă stare de criză. Deși sclavii nătângi ai unor impulsuri obscure, sufletul lor mai poartă un strop de lumină. Umanitatea acestor personaje continuă să ființeze și un semn că ea există este chiar tentativa de a se opune fatalității destinului lor, o tentativă care îi va și distruge.

Trecând imperturbabil peste hotarele cunoscute ale tipurilor de discurs narativ, ignorând regulile stilistice de echilibru și proporție, ca și distincțiile autor-narator, narator-personaj, autor-personaj, Breban debordează eseistic pe zeci de pagini. El e un scriitor făcut din excese și trebuie luat ca atare. În fond, marile mize ale cărții sunt atinse: zone conflictuale noi, câteva personaje („animalele bolnave”) de o complexitate surprinzătoare într-o literatură abia ieșită din dogmatism, o coborâre adâncă – facilitată de abilul pretext al investigării de către miliție a unor asasinate – în psihologia suferinței și a crimei (de altfel, inexistente pentru „foruri”).

Ne rămân în memorie câteva personaje. Uriașul Krinitzki – pentru care religia există pentru a-i modera instinctele, impulsivitatea și sentimentul propriei forțe telurice de care se teme – devine cea mai interesantă figură a cărții, pentru că misticismul lui nu exclude luciditatea și precizia acțiunilor – o combinație, ca să spunem așa, dostoevskiană. De altfel, toate aceste „animale bolnave” (cu excepția lui Miloia, care, iresponsabil fiind, e un făptuitor oarecare) sunt, fără voie, și complici ai crimelor, fapt care contribuie la generalizarea, tot în spiritul prozatorului rus, a vinovăției.

Consider o performanță pe măsura celei a lui Faulkner faptul că autorul a reușit să facă loc unei problematici subtile și unor personaje cu psihologie abisală, fără să facă rabat de la regulile nu ușoare ale romanului polițist, regizându-i acestuia o desfășurare electrizantă. Toate psihologiile oferă neconținute revelații, nimic nu rămâne într-o formulă stabilă, chipurile își schimbă brusc trăsăturile, luminate, pe neașteptate, ca în Dostoievski, de o frază bizară. Cititorul nu trebuie să afle vreodată că, în fond, se modifică astfel doar reprezentările lui despre înfățișarea morală a eroilor.

Romanul *Îngerul de gips* (1973) confirmă, în modul cel mai limpede cu putință, capacitatea lui Breban de a revela partea ascunsă a psihicului omenesc, de a aduce la suprafață tenebrele sufletului mascate de automatisme sau de comportamente cotidiene normale. Universitarul Minda, un nume în specialitatea sa, medic cu o reputație ireproșabilă, sporește galeria eroilor cu evoluții greu de prevăzut, motivate sau am zice că mai ales nemotivate de presiunea societății, de condiționările mediului și ale timpului. Aceste personaje brebaniene se metamorfozează, suportă o mutație, cum pare a vrea să sugereze autorul, sau își pierd subit puterea de disimulare, cum vrem să credem noi, împinși de logică și de obișnuințele gândirii artistice balzacienne.

Seriosul, impecabilul doctor Minda, care are, pe lângă alte multe calități, și norocul să fie iubit și admirat de doctorița Ludmila Ogrin – ființă frumoasă și inteligentă –, descoperă uluit că e atras irezistibil de o femeie vulgară, primitivă, opusă în totul distinsei sale logodnice. El este fascinat de durdulia Mia Fabian (cunoscută la o consultație), deși o detestă pentru trivialitatea pe care o degajă toată ființa ei.

Cititorul asistă uimit la lenta declasare a respectabilului doctor Minda, care începe să o caute și să o viziteze la ore târzii pe Mia și își pierde ceasuri nesfârșite, din timpul altădată dedicat studiului, spre a-i câștiga grațiile. Ajunge să fie bătut și umilit de amantul gelos al nimfetei, își neglijează logodnica și, până la urmă, o pierde. Și pentru ca sentimentul ratării să-i cuprindă în totalitate spiritul și experiența umilirii să fie dusă până la ultimele consecințe, o pierde și pe Mia Fabian (moartă de o pneumonie neîngrijită corect), după ce aceasta, în sfârșit, îl acceptase ca amant.

Eșecul și, în genere, actele personajului nu au o cauză precisă, iar „vulgara” Mia Fabian este doar

agentul coroziv care a făcut să se fisureze platoșa omului cu ținută ireproșabilă, exemplu de echilibru printre colegi. Este oare la mijloc acea fascinație a zonelor joase ale omenescului, acea chemare a hăurilor și mlaștinilor vieții pe care orice spirit înalt o simte, pentru că orice spirit înalt e un animal sinucigaș, cu tentația adâncurilor și a căderii? Sau ne e mai ușor să recurgem la cealaltă explicație – cea de ordin psihanalitic? Căci, din analiza infimitezimală (inițiată pe zeci de pagini de prozator) a gesturilor eroului și a trecutului său, rezultă că sub masca echilibratului conferențiar universitar zace un imatur, un adolescent întârziat, cu faptele juneții neconsumate. Prin spărtura provocată de această experiență a înjosirii e gata să țășnească sentimentul regăsirii libertății ca voluptate a iresponsabilității asumate.

Momentul Mia Fabian este cel al maturizării eroului, al renunțării la masca superiorității sale întemeiate pe ignorarea de sine: el a avut curajul ca, prin înjosire (din nou Dostoievski) și prin bălăcirea în apele murdare ale vieții, să-și cunoască slăbiciunile și voluptatea trăirii autentice.

*

Apariția romanului *Bunavestire* (1977) anunță o cristalizare a raporturilor lui Nicolae Breban cu opera sa, cu cititorii și cu el însuși. Cartea face dovada faptului că prozatorul este preocupat de respectarea unui singur principiu: nepăsarea (dacă nu cumva antipatia) față de tot ceea ce, de regulă, ține de luciditatea critică a creatorului, de adecvare, de respectarea legilor realismului mecanic. Scriitorul are acum o încredere nemărginită (nu de puține ori clamată) în puterea lui de a convinge, de a crea un univers al lui, cu personajele lui, personaje care să-i răspundă la orice fel de comenzi, oricât de capricioase ar fi ele.

În epocă, nu puțini critici, partizani ai verosimilului, ai consecvenței și logicii narrative și caracteriale, au încercat să atragă atenția asupra faptului că e sortită eșecului încercarea hazardată a lui Breban de a crea o literatură unde orice conduită firească, deci previzibilă, a unui individ trebuie evitată. Socotindu-l pe Breban drept un „romancier cu program”, Ov. S. Crohmălniceanu considera că „urmărirea cu încăpățănare a programului fixat dinainte are în cărțile lui și efecte dezastruoase”. N. Breban își propunea, într-adevăr, să facă o „literatură a ambiguității” comportamentelor umane și ni se pare că, la drept vorbind, era chiar legitim să o facă, atâta vreme cât ani întregi li s-a cerut scriitorilor să ilustreze ideologii literare de tip maniheist, din care se iveau numai îngeri și numai demoni.

Un orgoliu nemăsurat – și îndreptățit, am zice astăzi – l-a împins pe Breban să creadă că poate făptui, cu talentul pe care îl are, orice și că poate da mișcărilor sufletești celor mai bizare cu puțință ale eroilor o justificare convingătoare. El respinge orice logică narativă, dând, mereu și mereu, numai soluții contradictorii acesteia. Un anumit soi de schematism tipologic s-ar fi putut naște astfel. Dar scenele grotești de o forță uluitoare, sarcasmul colosal, plenitudinea senzitivă și credibilitatea unor atitudini și a unor părți de destin reușesc să ne facă să-l ignorăm. Să luăm exemplul personajului central.

În prima jumătate a romanului se conturează treptat figura jenantă, grețoasă a merceologului Grobei din Caransebeș, funcționar corect, naiv, ridicol, fără ambiții sociale, dornic, cu sinceritate stânjenitoare, să devină o persoană cultivată și să se instruiască. Ei bine, chiar dezagreabilul personaj și nu altcineva (cineva din roiul de bărbați de bună condiție care o curtează în concediu la Sinaia) o cucerește pe superba Lelia Crăiniceanu, ființă ce părea intangibilă și ar fi trebuit, dacă logica

relațiilor sociale ar funcționa la Breban, să rămână pentru un asemenea individ nesărat (e vorba de Grobei) doar un vis romantic de vacanță.

În loc să-și savureze victoria, merceologul se obstinează să se logodească după tot dichisul provincial și, cu mari stăruințe, obține ceea ce dorește de la familia fetei, cum va obține mereu ceea ce își planifică funcționărește. Fără a da semne de însuflețire erotică, Grobei o va vizita periodic pe logodnică la Alba (când vine în interes de serviciu). În timp ce fata își continuă relația cu „neoficialul”, cu „trăpașul” ei sublim (Mișu Cârstea), legiuitul Grobei, „mic-burghezul”, conversează cu familia și, prin intermediul viitoarei soacre, ia contact cu textul unor scrisori redactate de fratele ei, Mihai Farca, fiind frisonat de cinismul și radicalismul lor nietzschean. Revelația e întărită de o femeie, Petronela, cu care, în secret, începe să întrețină un cult al dispărutului Farca, deși individul o molestase, umilind-o timp îndelungat.

Are loc acum o nouă schimbare brutală de unghi narativ: asistăm la părăsirea tuturor obișnuințelor și la ruperea tuturor legăturilor sociale (firește, și a logodnei) de până atunci ale eroului. E o schimbare la față asemănătoare străluminării de pe drumul Damascului sau, mă rog, oricărui moment analog din scenariul mistic universal. Grobei preia rolul de biograf al lui Farca și se consacră cu fervoare unui soi de cult al acestuia. Exemplul transfiguratului merceolog va crea o întreagă rețea de discipoli și adoratori în jurul noului cult. Divinitatea venerată acum de tot soiul de intelectuali de vază deveniți zelatori – ratatul, declasatul student Mihai Farca – crește nemăsurat în imaginația lor setoasă de mit, pentru că toți au nevoie și sunt în căutare – crede scriitorul – de stăpâni. Iar personajul adorat postum își dovedise magnetismul, virtuțile dominatoare și o

seducătoare bestialitate asezonată cu mărețe fraze nietzscheene.

Când Grobei – care exercită, la rândul lui, o fascinație bizară asupra unor inși nu lipsiți de finețe intelectuală (doctorul Boris Sidorovici, de pildă) – este implorat să devină liderul acestei asociații mistico-fantasmagorice, el face din nou o mișcare neverosimilă. Refuză puterea aceasta pământească și dizolvă noua biserică, consacrându-se rolului de simplu biograf al lui Farca.

Câțiva critici din vechile generații și unii prozatori speriați de concurența scrisului brebanian au „demască”, într-un limbaj ce părase definitiv abandonat, nietzscheanismul și mizantropia absolută ale autorului. Interpretarea romanului a luat, în anul apariției sindicatului liber (SLOMR) și a mișcării Goma, o turnură politică. Discuțiile au ieșit din zona esteticului, unde ar fi meritat să rămână, întrucât cartea ridică numeroase probleme teoretice interesante.

Culturnicii regimului aveau însă motive să se alarmeze. Cu sau fără voie, punându-și narațiunea să alerge în zigzag spre a-și ilustra teoria „ambiguității integrale”, Breban intrase în zona tabu a problematicei puterii. Ultima suceală a narațiunii aruncase cartea în cu totul alt câmp de semnificații decât cel în care se găsea până atunci. Ea dădea la iveală, acum, elemente de psihologie a maselor, schița felul cum se ivește, din nimic, cultul unui conducător, dezvăluia slăbiciunile ființei omenești care fac necesară și de nestăvilit nașterea mitului (Salvatorului). Nevoia de stăpân și vocația supunerii (care vin din preistorie și din spaimile întunericului din grotă), folosite inteligent, pot fanatiza mulțimile aflate în căutarea eroului salvator.

Cu datele unui orașel de provincie, Breban ilustra la scară restrânsă teoria puterii. El

demonstra – cu ajutorul figurii unui ins submediocru, suficient și anost (precum Grobei), devenit obiect de adorare (odată cu sursa „învățăturii” lui, deklasatul Farca amintit mai înainte) – că, în anumite condiții, colectivitățile umane pot face conducători (cum s-a întâmplat mereu în regimurile totalitare și cum se întâmpla chiar atunci, în acei ani, în România) din personaje cenușii, grotești. Luând această turnură, romanul devenise o parabolă politică și o uriașă, atroce satiră la adresa omului și a pretențiilor ridicole de glorificare a măreției lui. El a trebuit să suporte consecințele alertării post-festum a autorităților, cărora le venise greu să aresteze manuscrisul și să oprească apariția cărții. Autorul, fost membru supleant, pentru o vreme, al CC al PCR, scriitor cu dublă cetățenie și cu importanți sprijinitori suspuși în aparatul de partid, era greu de oprit și imposibil de manevrat.

Pe lângă extraordinarele calități, romanul oferea câteva „puncte slabe”, pe care criticii cu misiuni speciale le puteau exploata, regimului fiindu-i mai utilă, în acea etapă a lui, o deturnare a obiecțiilor politice în planul esteticului (a mai făcut-o și cu „netalentatul”, „mediocrul” Paul Goma). După nivelul complicității cu regimul, au trezit rezerve sau au fost „combătute” și „condamnate”: pierderea pe parcurs și a acelei minime distanțe necesare față de opiniile personajelor (cu o urmare ce părea doar supărătoare: generalizarea stilului *kitsch*), evoluția incredibilă a eroilor (în spiritul teoriei ambiguității psihologice integrale și programate), câteva scene ce par copiate din *Omul fără calități* de Musil, câteva alunecări filozofarde, antiumanismul. Ar fi fost mai onest ca toți acești comentatori ai cărții, în loc să minimalizeze perfid performanța ei estetică sau, și mai grav, să incrimineze viziunea antiumanistă, să caute unghiuri benefice de abordare și o interpretare salvatoare. De pildă, una care să evoce apăsăt

componenta ludică a romanului ori caracterul de experiment autoscopic al textului.

Relațiile neîntrerupt schimbătoare ale naratorului cu personajul de care se ocupă (Grobei), cu povestea pe care o spune și cu autorul ce se află în spatele lui sunt de o excepțională complexitate ludică. Am arătat că despre coerența psihologică a personajelor (obligatorie în romanul realist) și despre consecvența actelor lor nici că mai putea fi vorba. Însă Breban mai trece cu nonșalanță un prag, dizolvând distanța, păstrată cu sfințenie în romanul tradițional, dintre discursul autorului și al eroilor, adoptând, ca într-un joc cu măști, inflexiunile discursului lor și, cu o seriozitate bine mimată, chiar simțirea și gândirea lor. Jocul acesta capătă infinite nuanțe și are consecințe nebănuite în plan stilistic. Complicitatea autorului cu personajul său – asumată și bine controlată de la început – grobeizează textul, sporind ambiguitatea fundamentală a narațiunii. Ambiguitatea e de altfel prezentă până la ultima celulă a enunțului, obligându-ne să regândim concepția noastră despre stil.

Breban oferea toate datele pentru deschiderea unei analogii cu Nichita Stănescu: aceeași îndrăzneală în a ignora problema credibilității, a posibilității ființării unui fapt artistic, aceeași indiferență față de ceea ce s-ar putea numi bunul-simț al cititorului. Prozatorul își asuma rolul de Dumnezeu al personajelor și al întâmplărilor pe care, sub ochii noștri din ce în ce mai mirați, le modelează cum vrea, comunicându-ne dinainte ce vrea.

Voiește să ne arate că ființa omenească este caracterizată prin ambiguitate psihică integrală – un semn discret spre îngerii ziditori și, iată, apar două romane (*Bunavestire* și *Don Juan*) spre a adevăra gândul divin. Fiindcă se plectisește să

urmărească pe hârtie (azi am zice pe monitor) un ins care începe să-i pară previzibil, îl modifică radical și, la un nou semn, îl face să se miște altfel și în alt ritm, împreună cu celelalte marionete din scena care și ea poate fi schimbată. Dacă i se năzare că ar merita să încerce să se prefacă ignorant în legătură cu istoria pe care tocmai o provoacă, preia și rolul povestitorului necreditabil. Sau, și mai interesant, își mimează, preț de pagini întregi, personajele și conduitele lor verbale, le imită vocile și inflexiunile acestora, le tratează, de sus, cu superbie și înaltă comprehensiune ori le distruge cu sarcasm nemăsurat, nimicindu-se astfel pe sine, cu surâsul avizat al nemuritorilor.

Satisfacție îi dă însă mai cu seamă marele joc al provocării, al testării omului ca făptură supremă a lui Dumnezeu, ca produs al concurenței Celuilalt. Cu o demonică desfătare, urzește întâmplări și scene în așa fel montate încât să-i determine pe protagoniștii lor să-și dezvăluie nimicnicia. Îi ispitește, le întinde curse pentru a vedea cât de ușor le poate fi stârnită oamenilor mândria deșartă, câtă nevoie au ei de fantasme și cât de repede cedează fascinației puterii pământești, pierzându-și dreapta judecată, demnitatea, integritatea și libertatea. Un test despre care autorul știe, cu cinică siguranță, că numai Iov l-a trecut, dacă l-a trecut cu adevărat, și dacă nu e încă o poveste iudaică înălțătoare, întremătoare, de spus la vremuri de restriște.

*

Retipărirea de către *Jurnalul Național* a romanului *Bunavestire* este o inițiativă îndrăzneță.

Bunavestire este un punct de hotar în evoluția romanului românesc. A spulberat fundamentele realismului tradițional întrucât a produs dovada că romanul poate ființa și fără preceptele

constrângătoare ale verosimilului, fără respectul paralizant pentru determinări, cauzalități și motivații socio-psihologice. Prin ignorarea regulilor scriiturii românești și prin anularea distincțiilor autor-narator, narator-personaj, autor-personaj, *Bunavestire* reprezintă și o revoluție în plan stilistic. Dovedind că omul e o ființă imprevizibilă, integral ambiguă și de necuprins în statistici, formule și tipologii, Nicolae Breban și-a demonstrat totala lui incompatibilitate cu regimul comunist și, de altfel, cu orice regim care slobozește în lume acele „termite ale reducăției” de care vorbea Kundera.

Eugen NEGRICI

Argument

La mai bine de un sfert de secol de la apariția „primei” *Bunevestiri* (mai 1977) – ne aflăm acum la o nouă ediție și, cum la scurtă vreme după apariție, în Plenara CC din 28 iunie a aceluiași an, cartea a fost violent atacată, fapt unic în cei 50 de ani de comunism românesc, la un asemenea nivel, de fostul nostru coleg Titus Popovici, membru CC, iar în cuvântul său de încheiere, Ceaușescu se declara la rândul-i împotriva apariției cărții – atacuri larg răspândite atunci în presa de partid și culturală –, iată, publicăm în ediția de față acest „cuvânt”^[1] al lui T.P. din amintita plenară. Nu, nu o facem ca să ne răzbunăm – cum să te răzbuni pe un mort?! — și nici ca să aducem un problematic adaos de susținere a cărții, *Bunavestire* nu are nevoie de așa ceva! Publicăm acest „atac” pentru a reaminti unor colegi uituci – uituci cu bună știință unii! – luptele noastre literar-politice și, mai ales, pentru tinerii literați – ca și pentru toți tinerii României! – ca un fapt nu numai de istorie literară, dar și de istorie recentă, pur și simplu.

La prima ediție, cea incriminată de plenara CC și de întreaga presă românească, a trebuit, la cererea lui Cornel Burtică, secretar al CE, să scriu o postfață; astfel, numai astfel, a fost posibilă apariția unui manuscris ce avea în jur de 2 000 de observații ale cenzurii, refuzat de două edituri (Cartea Românească și Eminescu) și care zăcea de trei ani. (De altfel, în atacul lui T. Popovici este vizat însuși Burtică ce avea, nu peste multă vreme,

să fie demis din postul său și exclus din CC). Ca urmare „firească” a neostalinismului reinstalat de Ceaușescu, romanul a fost aspru criticat – uneori injuriat! – în întreaga presă literară, cu excepția *României literare* ce a publicat cronica pozitivă a lui Nicolae Manolescu, lucru ce i-a atras criticului o interdicție de a publica de câteva luni.

Încă o dată, reamintim aceste lucruri nu din dorința de a ne răfui cu unii colegi – care, parțial, și-au făcut *mea culpa*, chiar dacă numai între patru ochi! – și nici cu Timpul! Romanul a „câștigat” o audiență extraordinară, cum se întâmplă în regimurile totalitare, dacă nu reușesc – și nu reușesc niciodată! – să sugrume perfect mișcările, actele și gândurile rezistenței și e citit azi, se pare, de multe generații. Iar autorul e bucuros nu numai de faptul că el a apărut atunci, dar mai ales că, datorită acestui lucru, Breban nu a fost silit să-și părăsească definitiv matricea sa natală și de limbă, România, așa cum intenționa în mod ferm și așa cum au făcut-o, în acei ani și după, nu puțini colegi ai săi, de elită. „Dosarul” romanului *Bunavestire* îi va ajuta însă pe contemporani și pe urmașii noștri „să înțeleagă” mai bine ce „s-a întâmplat”; mai bine, mai convingător, mai „concret” decât prin fraze, studii sau chiar „jurnale intime”, un asemenea „act”, un atac la cel mai înalt nivel – și care în vremea adevăratului stalinism ar fi avut cu siguranță urmări administrative și polițienești! –, un atac îndreptat nu numai împotriva autorului, ideologiei sale și a textului apărut dar și, cum se vede din „cuvântul tovarășului Popovici”, împotriva lui Goma, Negoțescu, Manolescu, a *României literare*, chiar și împotriva Iașiului, a animației ce a domnit acolo în zilele lansării cărții, ca și împotriva revistei *Convorbiri literare* ce a publicat un interviu cu subsemnatul. De fapt, Comitetul Central, ca și întreaga suprastructură politică și ideologică a momentului, recunoaște implicit prin această acuză largă, nominală, a unor

nume de prim rang ale literaturii, ca și ale unor reviste importante, creatoare de opinie nu numai literară, eșecul lor penibil în afirmarea „unei literaturi a clasei muncitoare” și care „să servească noului regim”, cum o clamează, chiar în acest atac, cu insolența oportunistului versat, „procurorul” ideologic și purtătorul de cuvânt, T.P., și aceasta la mai bine de un sfert de secol de la instalarea brutală a regimului!

Nu, în ceea ce mă privește, eu nu privesc înapoi cu mânie! Vina e complexă, amestecată – a fost și vina istoriei! —, responsabilitățile sunt și difuze – unii activiști, politici sau literari, au făcut, pe sub mână, și lucruri pozitive! —, dar tirania, statul totalitar și brutal (în prima perioadă, în prima dictatură, dejistă), ca și cel viclean și, cu alte arme, apoi, nu mai puțin dăunător bazelor biologice și valorice ale națiunii acesteia, acestea au fost reale, teribil de reale! Și realitatea de azi, precară, confuză, dezamăgitoare, vine din acea „realitate” de ieri; și nu printr-un pretins neocomunism ci, pur și simplu, prin acele răni, ruine ale mentalității, sau boli ce au apărut pe un „fond” mai vechi, bizantin: de aici, poate, greutatea și tergiversarea, „ezitarea însănătoșirii”, a „normalizării”. Ezitarea „acceptării” lucide, integrale, calme a trecutului de către noi, cei ce l-am trăit, ca și ignorarea lui de către tineri! Dar, în deceniul ce a trecut de la Revoluție, noi folosim trecutul ori ca o spadă contra unor adversari sau grupuri adverse, ori ca o mantie ce trebuie să ne acopere decent – uneori chiar glorios! – propria noastră trecută pasivitate... pentru a nu spune mai mult!...

Nu, în ce mă privește, în deceniul care a trecut, m-am „mărginit” să revin în țară și să mă bucur împreună cu cei ce nu se lasă înșelați sau cotropiți de erorile sau mâniile momentului, de noua libertate și de noua istorie a României, publicând cărți, neimplicându-mă direct în luptele politice, nu pentru că scriitorul nu trebuie să vegheze

uneori, mai ales în momentele de criză, asupra sorții națiunii și asupra celor cărora le sunt încredințate treburile publice, ci pentru ca mă temeam, tocmai, de starea de confuzie violentă și de falsele perspective ce apar după o prăbușire socială colosală! Dar, o recunosc, eram și „curios” de „noile jocuri” oportunistice – din lumea literară, dar și politică! –, am fost captat, ca un „cronicar moral și psihologic”, de uriașul spectacol pe care-l oferă o națiune ce iese din amortirea unei dictaturi și încearcă să-și regăsească tradiția și reflexele fundamentale. Și, am conchis, cum am declarat-o public în câteva rânduri, ca, în ciuda unor crime, multor erori, imposturi agresive, nerușinate, ca și demisii penibile sau vocații trădate, prietenii surpate sau false inamiciții și alianțe, România nu are dreptul de a renunța la speranță! Că această criză prelungită pe care o trăim e un moment al istoriei românești ce-și poate schimba, aproape peste noapte, toate semnele negative în unele pozitive, cum ni s-a mai întâmplat de câteva ori, în dramatica și splendida noastră istorie. Dar această schimbare nu poate veni decât de la noi și prin noi înșine, în primul rând! Să fim așa cum am mai fost, în condiții și mai vitrege, sub turci, ruși, sau unguri, calmi, încrezători unii într-alții și în viitorul nostru și al țării și, mai ales, să nu ne îndoim de victorie. De altfel, am afirmat-o și în aprilie '90, când m-am întors definitiv în țară: nu-mi este teamă că nu vom învinge; mi-este teamă de o victorie de a doua mână!

Dar... Dumnezeuul părinților și bunilor noștri poate, de astă dată, ne va sta în preajmă și ne va ajuta în lucrarea noastră, aceea de „a fi” încă o dată, în plenitudinea geniului și a speranțelor pe care ei toți și le-au pus, și pe care și le pun cei tineri și foarte tineri, în noi!

Nicolae BREBAN
Aprilie 2002

BUNAVESTIRE

Mariei

Notă asupra ediției

Prima ediție a romanului *Bunavestire* a apărut la editura Junimea din Iași, în anul 1977. Textul de față, revăzut, apare sub îngrijirea autorului și reprezintă ediția definitivă a romanului.

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL I

25 decembrie 1972

1

Zăpada se topea, scurgându-se în rigole. Soarele ardea vesel, aerul era nemișcat și centrul stațiunii forfotea de lume: vilegiaturiști sau funcționari, vânzători, profesori, ce mergeau la masă, în pauza de prânz. Era puțin trecut de ora unu, unu și șapte sau și treisprezece, spațiul acela al cadranelor încă liniștitor, neutru. Grobei se afla și el printre cei ce flanau prin centru, trecând de pe un trotuar pe altul. Purta o scurtă dintr-un material indecis, 50 la sută, sau 40 la sută lână („Schurwolle”) și restul, un amestec sintetic, pantaloni uzați, bine întreținuți, călcați de el însuși în aceeași dimineață, pantofi cu talpă de crep gălbui, pantofi care fuseseră eleganți odată și mai erau încă și acum, o cămașă albă, superbă. De gât avea agățat cu un șiret de mătase, subțire și foarte rezistent, tranzistorul. Soarele încălzea însă întreg pământul cu atâta tembelă generozitate, încât Grobei nu asculta deloc sunetele pe care le emitea cutia de plastic, sută la sută (el pronunța acest: „sută-la-sută” cu un fel de mândrie, cum ai spune: e un jucător sau un bărbat sau o afacere sută-la-sută!),

dar cineva în el probabil că asculta acel însuflețit program de muzică populară, căci altfel, cu siguranță, ar fi întors butonul care tăia curentul, butonul care era totodată și potențiometrul.

Ajunse până în dreptul cazinoului, fu ispitit să meargă până la pompa de benzină, dar se răzgândi. Se răzgândi și se întoarse, se afla încă pe alea parcului, când o zări.

Tocmai era preocupat cu programul pe care urma să și-l facă pe ziua în curs, când o zări stând pe o bancă, plictisită, cu profilul ei fin întors spre el. La unul dintre cinematografe juca un film care îl tenta, una dintre acele tentații lăncede care pot ascunde o surpriză. După ce se scula, în jur de cinci, cinci și jumătate, în loc să stea să citească cum făcuse ieri, ia stai, la ce oră erau spectacolele? Cinci și un sfert, opt fără un sfert, putea să meargă la opt? Și masa de seară? Era ceva ce nu putea suporta, să dea peste cap masa de la cantină, un eveniment pentru oricine, cu atât mai mult pentru el. Nu pentru că ar fi fost dotat cu o sensibilitate ieșită din comun sau cu un simț de observație fantastic (nu, nu, era departe de a crede astfel de copilării despre el însuși!), ci pentru simplul motiv că... deci la cinci și un sfert, va citi după plimbarea de seară, după ce va fi ascultat radiojurnalul. Ea întoarse capul chiar în clipa când el trecu prin dreptul ei. Afurisit! Nu-i văzuse decât profilul, un profil distins, înghețat, cu nasul drept, fruntea îngustă, buzele subțiri. Merita să se întoarcă? Unde? Tot pe aceeași alee sau pe cealaltă, sau poate chiar pe stradă, pe lângă gardulețul de fier. Ar fi fost mai natural, mai firesc dar, dacă din față, văzută din față, impresia asupra lui n-ar mai fi fost la fel de favorabilă, nici măcar neutră? Se afla de o săptămână în stațiune și reușise să se descurce și fără femei, așa că nu făcea ca tocmai acum să se încurce cu o... curvă sau cine știe cine. L-ar fi putut garnisi cu o blenoragie, cu un herpes, tricomonas și alte prostii, întoarse

capul și o văzu din față. Numai o clipă însă, pentru că, afurisit, ea își întoarse din nou fața, ca într-un joc. Mult îi păsa ei de el! Se hotărî să se întoarcă pe aceeași alee în semn de dispreț la adresa ei dar, ciudat, trecând prin dreptul băncii, uitase de ea. Se gândise la o grămadă de lucruri, probabil, așa că din nou rămăsese fără „fața ei”. Pe bancă, alături, lângă ea, se afla un militar, un fel de sergent sau sergent-major, care fuma. Ea însă nu-l încuraja prea mult sau cine știe, primise vreo veste proastă de acasă sau se culcase târziu, după ce citise mult, sau era „ocupată”. Sergentul, dacă ar fi avut fler, ar fi putut s-o întrebe pur și simplu: – Ocupat? Pardon! Militarul stătea cu brațul stâng rezemat de spetează și se juca cu o floare ofilită în aceeași dimineată.

Programul său curse apoi așa cum se aștepta toată lumea, se duse la film, la cinci și un sfert, și „luă plasă” cum se spune, avu însă curajul, față de sine, de a ieși pe la jumătate. Îi păru rău de bani, dar timpul său era mai prețios. A doua zi, citi până la unsprezece și ascultă cele două radiojurnale și un program de muzică instrumentală, apoi ieși să se dezmoștească puțin, fără să ia radioul. Urcă treptele cazinoului (ale fostului cazinou!) și intră în sala de lectură. La masa cu ziare, o văzu din nou și o recunoscuse, afurisit, deși o văzu din față, acum. Era fața aceluiași profil, era sigur de asta, și făcu doi pași înainte ca să se convingă. Da, ea era, cea lângă care sergentul se jucase cu tulpina aceea lăncedă de floare. Era convins că el îi șoptise din când în când câte o frază, bineînțeles nu în clipele când trecea cineva pe lângă ei, și Grobei, da-da, își amintea, ar fi dat mult să audă una dintre ele. Ce-i putea spune sergentul? Ia să vedem... o invitație la cofetărie, la cinema, o plimbare cu trenul până la Brașov o... ia stai, poate că-i spunea porcării de-a dreptul, militarii ăștia se spune că... simți, brusc, sângele pulsându-i în tâmpile și mâinile umezindu-i-se. Afurisit! Și cei de lângă el îl văzură zâmbind,

un zâmbet stins, nesigur, ce stătea bine pe figura lui îngustă, pe trupul său descărn timer, nu lipsit de elasticitate.

Apoi, o agăță. Nu i se întâmpla acest lucru pentru prima oară și chiar și aici, în stațiune, chiar a doua zi după ce venise, cunoscuse o tânără intelectuală, o fată deosebit de veselă, liberă, o întâlnire din care nu ieși nimic. Probabil din cauza prejudecăților sale. Și acum, totul decurse destul de straniu... de fapt ea a fost prima care a vorbit, care i-a vorbit, deși nu se putea spune cu precizie că i se adresase lui, numai lui; la doi metri mai încolo, în capul mesei se afla domnișoara Böhmler, bibliotecara, care lui, cel puțin, îi surâdea totdeauna, cu regularitate. Poate că i se adresase ei, numai ei, atunci când, cu capul plecat în așa fel încât şuvița ei neagră ca păcura căzuse ca o pânză, acoperind-o, întorcând repede, egal, paginile revistei, spusese:

— În liceu... când eram în liceu aveam o colecție întreagă, completă a revistei...

— Poftim? făcu el, aplecându-se ușor peste pult, de parcă n-ar fi surprins-o niciodată pe aceeași bancă cu un militar. E drept că...

— ...Ogonioc! spuse ea, ridică privirea, meșa neagră sclipi, apoi capul ei căzu din nou. Filele revistei se întorceau cu regularitate. Domnișoara Böhmler se întoarse cu spatele, cineva, un domn, cu o vestă de culoare kaki, închisă până la gât, o întrebase ceva și ea îl întovărăși până la raft.

— Da, da, deseară la nouăsprezece și cincisprezece începe serialul...

El rămase pironit, de partea cealaltă a pultului. Îi era rușine să se prefacă că se uită într-un ziar. Ea se întoarse cu aroganță, o aroganță pe care o purta ca pe un blazon și se îndreptă spre ieșire. Grobei privi în urma ei: unu, doi, trei... cinci, unsprezece... ar fi trebuit, cu calm, cu mult calm, să se ia după ea. Acum e la ușă, ar mai fi putut s-o ajungă, s-o prindă de după umeri... nu, nu, ce

prostie, pur și simplu să... măcar dacă ar face un gest, cât de mărunț, dacă ar întoarce capul, dacă s-ar preface că...

Se hotărî și se luă după ea. O ajunse când cobora treptele largi de marmoră, spălate de atâtea generații de ploii, și când fu în sfârșit lângă ea, afurisit, i se făcu frică și întoarse capul, în partea unde ea nu era. Atunci îi auzi glasul, a doua oară și acum cu siguranță că i se adresase numai lui:

— Astăzi ți-ai uitat tranzistorul acasă... nu?!

Formidabil, vasăzică... ce să răspundă, ce dracu' să răspundă, uite, ea se întoarse din nou și urcă încet spre stația de taxiuri... după ea, după ea!...

— Suntem în aceeași serie, spuse el, în sfârșit, înclinându-se.

Ea ridică privirea spre soare, cu buzele întredeschise. Era frumoasă, era distinsă. Mergea însă puțin aplecată din spate, pulpanele pardesiului ei bleumarin fâlfâiau încet în briza care o împingea.

— V-am văzut de câteva ori la cantină... atunci când ați cerut încă o dată crema caramel și era cât p-aci...

— Ha, ha, te-am observat, te-ai ridicat să mi-o aduci.

— Pe urmă am mâncat-o eu însumi. Din timiditate, desigur.

— Desigur! spuse și ea, și îl privi dintr-o parte. Duela cu meșa ei neagră ca un mușchetar.

— Cum se face că ai plecat astăzi fără tranzistor?

— L-am uitat. Nu regret însă. Compania dumneavoastră...

Ea râdea, privind în soare cu buzele întredeschise, umede. Râdea încet, un râs care ar fi trebuit să fie ațâțător dacă n-ar fi fost strident, forțat. Sau poate așa râdea ea: forțat.

— La revedere, făcu ea, deodată, peste umăr, mi-a făcut plăcere!

Și continuă să meargă, în aceeași direcție, în același ritm, cu buzele întredeschise. Grobei se alarmă, avu o clipă de neputință, vru să alerge după ea, se răzgândi, i se făcu milă de sine însuși, apoi ciudă, din nou milă și apoi un fel de furie mărunță care putea fi dispreț. O ajunse când ieșea din parc. Se întoarse spre el exact când fu în spatele ei, de parcă cineva i-ar fi făcut semn. Râdea cu toți dinții. Grobei, normal, încerca să-și tempereze respirația. O rugă să-i fixeze o întâlnire și ea își contemplă gânditoare mânușile cu un singur deget. El insistă, așa cum auzise că se face. Ar fi jignit-o, realmente, dacă acum, în această clipă, nu ar fi insistat. Ea părea distrată, absentă doar pe jumătate și aceasta îi sporea distincția. Se bucura, evident, de soarele jucăuș al acelei amiezi de ianuarie. *E primăvara în ianuarie...* fusese de curând un șlagăr la modă și Grobei se pomeni, aproape spre surpriza lui, că-l fredonează. Ea îi zâmbi, încântată, și îi spuse că o cheamă Lelia. Grobei! făcu tânărul și în clipa aceea fu el militarul. Un militar care avea succes, în sfârșit.

Pardesiul ei bleumarin nu era încheiat și tânărul putu să-i „admire” talia îngustă, sânii mici, umerii puțin prea lați (pentru gustul comun, pe el nu-l incomodau umerii lați la o fetișcană și se hotărî să-i spună acest lucru cât de curând, cu o ocazie potrivită sau nu), picioarele lungi, puțin cam groase, dar erau niște membre lungi, gleznelor: jos pălăria! Stătea puțin cocoșată, era adevărat, ăsta era un semn că aparținea secolului trecut, își spuse Grobei și i-o spuse și ei. — De ce? întrebă ea, încruntându-și sprâncenele negre, groase, foarte vii. — Foarte simplu, răspunse el, încercând să-și stăpânească respirația (ce abia acum, încet, încet, se liniștea), astăzi, fetele sunt mândre dacă sunt înalte. În secolul trecut, o fată peste 1,70... 1,75 era considerată dizgrațioasă și, sărmănele, încercau prin tot felul de tertipuri disperate să-și ascundă această infirmitate. Nu purtau tocure, nu purtau

rochii în dungi, își țineau mereu capul aplecat pe un umăr, se cocoșau cu bună știință...

Lelia (Crăiniceanu) îl privi cu oarecare uimire, uitând de soarele jucăuș al stațiunii. Nu înțelesese prea bine ce-i spunea tânărul acela descărnat din fața ei sau, mai bine zis, înțelesese doar pe jumătate. O amuza, totuși, pentru că era ceva nou, umbra din fața ei vorbea și, ciudat, uneori începea fraze lungi. Refuză însă să-și dea o întâlnire cu el și Grobei tremura la gândul că în orice clipă ea s-ar fi putut întoarce pe tocurile ei de trei centimetri și să plece, așa cum părăsești un panou de afișaj lângă care sau la care părea că te uiți cu interes. Ce poți să vezi la un panou de afișaj? Echipa de fotbal F.C. Bușteni va juca în seara zilei de miercuri, 9 ianuarie, cu reprezentativa Mehadiei sau cu F.C. Vulturul-Lugoj... sau, în seara zilei de 11 ianuarie, în saloanele Cazinoului, tov. Ionescu-Cocârlă va conferenția, în cadrul URSCR al SRSC despre „Insula Madagascar, loc hotărâtor pentru destinul păcii mondiale” urmată de filmul *Au fost unsprezece...* sau „Vizitați expoziția: Costume populare din regiunea Săliștei” deschisă la...

Ea totuși nu plecă, așa cum se temea Grobei; oricum, în clipa când plecă, repetă că nu putea să-i fixeze nicio întâlnire dar, dacă totuși voia și nu-l deranja prea mult, mâine după-masă... ce-i mâine, miercuri, parcă...? — Da-da, mâine e miercuri, 9 ianuarie!... — Ei bine, mâine, ea și-a propus să facă o scurtă plimbare la Brașov, cu trenul de șaisprezece și șaptesprezece, vrea să dea o raită prin magazine, eventual, poate găsește o pereche de pantofi trotteri, cu baretă sau, mai bine, cu o cataramă, cum au început să se poarte acum... — Cu șireturi, nu e mai elegant? îndrăzni, timid, Grobei, ghetă cu șireturi, cu tocul... nu-nu, făcu ea un mic gest nerăbdător... în sfârșit, dacă nu are altceva mai bun de făcut... Evident, evident, se înclină Grobei, ducând instinctiv mâna la piept, uitând că nu are tranzistorul la el. — Nu, nu, spuse

ea, surâzând, nu trebuie să-și ia nicio obligație, dacă îl va găsi mâine în gară, în jurul acestei ore, dacă nu va fi timp urât... dacă nu va avea alt program, mai interesant... să nu-și facă, oricum, iluzii, o simplă plimbare, o raită plicticoasă prin magazine, avea habar la ce oră se deschideau magazinele la...?

Toate acestea spuse în timp ce se depărta, în jumătăți de piruete, cochetând cu soarele, cu buzele întredeschise (buzele ei subțiri, umede, dinții albi, ascuțiți) și pardesiul care flutura ușor, așa cum flutură steagurile. Grobei rămase pe loc, încântat și nu prea, ce conta, putea foarte bine să nu se ducă, îi șopti un gând laș, oricum, va vedea până mâine, deși știa foarte bine că va merge. O raită prin magazine! El, care numai într-o săptămână de când se găsea aici, vizitase două case memoriale, un castel ce împlinea o jumătate de secol, o expoziție de numismatică, una de artă populară (sculptură în lemn, blide și îi din Maramureș), el care mergea aproape zilnic la bibliotecă, era un loc unde putea întâlni oameni serioși... și-acum, deodată, o raită, la ora patru după-amiază (ce oră vulgară!) după o pereche de pantofi de damă, numărul treizeci și șapte, probabil, sau treizeci și șapte și jumătate! Iată ce se întâmpla când se abătea de la programul său zilnic, rațional, instructiv, desăvârșit și pus la punct până în cele mai mici detalii.

Seara o revăzu, de la distanță doar, se înțelege, era cu un grup de vilegiaturiști, trei-patru hăndrălăi veseli și încă o fată, mică, bondoacă, cu ciorapi trei sferturi, care râdea cu toată gura, iar ea, Lelia, înainta cu gura întredeschisă, ascultând ce-i șopteau hăndrălăii. Îl văzu sau nu, oricum nu-i răspunse la salut, nimeni nu-i răspunse la salut, deși el se înclină corect, ducând mâna la piept, de data aceasta „o” avea la el (era vorba de tranzistor, tipul „Tarantella III”, el îi spunea „Tella”, bineînțeles, nu, „Stela”), să controleze balansul

cutiei gălbui, cu marginile rotunjite, cu pânza difuzorului frumos ornamentată cu barete și flori de celuloid, cu scala înclinată, un produs cehesc. Unde mergeau, oare? La cinematograf, la cofetărie? Bine, dar la care? Oare va veni mâine? Va veni, avea nevoie de pantofi! Dar dacă o va însoți unul dintre hăndrălai?! La gândul acesta, inima îi bătu mai grăbită, trădându-i, iată un lucru pe care nu-l suporta, felul în care viscerele ne trădează, felul în care... își va lua toate măsurile de siguranță, va veni cu câteva minute mai devreme, își va cumpăra un ziar și se va instala la restaurantul gării, cu o cafea în față. Va face din înfrângere o victorie mărunță: va lua o cafea în restaurantul gării, un lucru care putea foarte bine face parte din programul încărcat și instructiv al concediului. O va vedea, prin geam, trenul de Brașov de la acea oră trăgea pe linia a doua. Făcu rapid socoteala cât putea să-l coste cafeaua, biletul de tren, eventual... îi va lua și ei unul?! Nici pomeneală, atât timp cât nu o invitase el... și-apoi, nici nu era elegant, în sensul adânc al cuvântului, putea părea un exaltat, un aventurier...

2

Ce râs, însă, a doua zi! Ea sosi, singură, și se dovedi că își luase bilet de clasa întâi și el trebui să recunoască că își luase unul de-a doua. Explică că... în sfârșit, n-avea nicio importanță, astfel încât călătoriră în vagoane diferite și, după prima furie împotriva lui însuși, se simți mulțumit, făcuse o economie de vreo zece lei, unsprezece lei și ceva, va trebui să se intereseze. Singurul pericol era ca ea să nu facă vreo cunoștință, acolo, în vagonul acela, așa încât, la ieșire, pe peronul gării din Brașov, atât de aglomerat de obicei, el să fie pus în

fața unei situații neașteptate... mai bine zis imposibile, de nerezolvat! Oricât ar fi fost ea, Lelia, de relaxată, nu putea merge cu doi bărbați deodată să-și cumpere trotteri. Putea, în cazul cel mai rău, să-i dea celuilalt întâlnire pe deseară, ia să vedem, când pleacă ultimul tren spre București?!... Prevăzător, avea o carte la el, Tella rămăsese acasă, bineînțeles, să nu uite să-i cumpere baterii și, în tot timpul drumului, citi *Regii blestemați*, o carte plăcută și instructivă, așa că ridică mirat capul când intrară în Brașov.

Trebui să alerge după ea pe peron, prin atâta lume străină, printre saci, strigăte, derbedei, geamantane, acari, recruți, stâlpi și femei înfrigurate. O zări coborând din vagonul ei și, în mod intenționat, Grobei încetini pașii, așteptând ca ea să se oprească, să se răsucească pe călcâie, să-l caute cu privirea, să-l aștepte etc. Aiurea, nici vorbă de toate astea! Ea sări, sprintenă ca o căprioară de pe scara vagonului, ajutată de un funcționar foarte bine îmbrăcat (și o clipă inima sa bătu ca o locomotivă!) și, fără să se uite nici în stânga, nici în dreapta, se îndreptă, cu mersul ei ușor săltăreț, spre ieșire. Pulpanele pardesiului îi fluturau, toți bărbații de vârstă virilă întorceau capul și Grobei se înroși de mândrie și de spaimă în același timp, grăbind subit pasul, fugind aproape, de teamă ca ea să nu-și cumpere singură pantofii în după-amiaza aceea brașoveană. Dar ea mergea strașnic. Dumnezeuule, forfecând din picioarele ei lungi, cu meșa ei de păr negru-albăstrie căzând din când în când, la intervale savante, cu buzele întredeschise. Grobei produse oarecare impresie, alergând atât de dezlănțuit după duduia aceea înaltă, brunetă, care părea că aparține tuturor, admirației tuturor, în timp ce ea nu privea pe nimeni, cu ostentație pe nimeni, și când el începu să pășească lângă ea, potrivindu-și pașii, în goană, ea nici măcar nu întoarse capul. Oho, era mândră sau, mai bine zis, avea gustul spectacolului

și într-adevăr, câțiva se opriseră, un domn cu un început de burtă și cu o geantă dolidă și un militar, un ofițer de data aceasta, și atunci Grobei începu să vorbească așezat, cu gesturi calme, potrivindu-și mereu pașii, trăgând mereu cu coada ochiului la umărul ei, care se înălța și cobora deasupra umărului său, astfel că sfatul său ca ea să se țină drept, după moda secolului în care trăiau, putea să fie și în defavoarea lui.

Dar el era subțire și putea părea mai înalt. Iar dacă la rândul lui se va ține drept, cât mai drept, puteau părea ambii de aceeași înălțime. Ce umilință când trecea câte un hăndrălău mai înalt ca ea și ea îi arunca o scurtă privire, oho, perfect decentă, știa să se poarte în lume. În definitiv, el își avea programul său, cărțile lui, pe Tella și toată autosupravegherea sa rațională. Vor cumpăra pantofii și adio, *Good bye*, mister Chips, *a rivederla*, pam-pam! Își duse mâinile la spate și astfel o însoți prin vreo trei magazine uriașe și prăfoase. Reveniră apoi, cum era și firesc, la primul magazin și ea n-așteptă ca el să achite bonul în valoare de 217,50 lei și el își propuse s-o invite la o prăjitură. Îi plăcea, era o bună camaradă. La un moment dat, fără ostentație, el va trebui să-i dea de înțeles ori chiar să-i arate că avea la el câteva sute, cel puțin, plus carnetul CEC, bineînțeles, dar că, în ciuda atenției generale de care se bucura silueta ei subțire și meșa ei neagră, el, nu-i așa... Ea refuză cu dezinvoltură invitația sa deoarece o interesau unele vitrine cu confecții, de pe bulevard, și apoi voia să intre pentru o clipă, dacă nu-l deranjează, la Biserica Neagră. Grozav, își spuse el și inima îi bătu, iată partea instructivă a lucrului, și o privi cu recunoștință. Cine știe, poate că se va îndrăgosti de ea (îi plăcea și numele ei: Lelia-Haretina Crăiniceanu!), dacă, bineînțeles, ea va ști să țină la distanță, ca și până acum, militarii, funcționarii bine îmbrăcați și hăndrălăii care mișună prin stațiuni, aproape în orice serie, din

păcate atât de plini de umor. Câte unul dintreăștia îți spune două bancuri de te prăpădești de râs și apoi, pur și simplu, îți bagă mâna prin bluză și te prinde direct de sân. El insistă, după aproape o oră de „vitrine” pe bulevard, în chestia cu prăjitura, dar ea răspunse distrată că vrea să intre la Consignație. El o așteaptă afară (el îi propuse asta) și era cât p-aci să se întâmple ireparabilul: într-adevăr, după ce se plimbă un timp, plin de importanță, prin fața magazinului, aruncă o privire și, cu inima bătând, o văzu stând de vorbă cu doi indivizi, rezemată de tejghea, râzând, așa cum n-o văzuse râzând decât cu o seară înainte, în grupul acela în care plutise cu buzele întredeschise, așa cum nu va râde niciodată cu el. Minutele trecură și, ca și pe peronul gării Brașov, ea păru că uitase că e cu cineva, cu el, adică. Lumea intra și ieșea, Grobei privi a nu știu câta suta oară cele două șiraguri de chihlimbar, serviciul Rosenthal de ceai, ciobit și fără sucrieră și alte câteva articole pe care le aprecie plictisit. Dumnezeuule, oare uitase cu desăvârșire de el? Privi la ceas. Era aproape ora nouăsprezece! Când mai mergeau la catedrală? De cofetărie nici vorbă, pierdeau trenul de șapte și treizeci și cinci pe care stabiliseră să-l ia pentru întoarcere, masa la cantină etc.! O panică mărunță puse stăpânire pe el. Iată ce înseamnă să te lași târât într-o aventură, tocmai el, un ins atât de grav, cu timpul bine împărțit, cu un acut simț al demnității. Demnitatea sa terfelită! Privi în jur, pe furiș. Bănuia oare cineva, ceva?!

Dacă voia să mai prindă trenul, ar fi trebuit să o ia la fugă chiar în clipa aceea spre stația de troleibuz, lăsând totul baltă. Mai aruncă o privire înăuntru: fantastic, ea era în aceeași poziție, rezemată de tejghea, râzând cu gura ei mare și frumoasă, cei doi domni îi dădeau ocol, privindu-se încântați, rămăseseră aproape singuri în magazin. În sfârșit, ea ieși singură și păru uimită că-l vede. Grobei, după ce tuși de câteva ori ca să-

și facă curaj, îi atrase atenția asupra orei târzii, asupra trenului care... (Afurisit, se gândi el, va trebui să luăm un taxi, douăzeci de lei, cel puțin, iar la gară, în iureșul acela, evident, va trebui să se repeadă la casă, parcă auzea cum îi striga ea să ia două la a-ntâia, deci, dintr-un condei, o bătrână, bilanțul pe astăzi și pe ce? Nimic palpabil, nimic angajant! Pfui!)

— Aha, trenul! spuse ea, oprindu-se în loc, de parcă și-ar fi adus aminte de ceva, cât e ceasul?

Grobei se aplecă cu respect asupra propriei sale încheieturi și anunță, cu exactitate și măsură, timpul.

— Mai ai timp să prinzi trenul, spuse ea, uite, fugi, stația de troleibuz e acolo... fugi!

— Bine, dar... cu dumneata cum rămâne... dumneavoastră nu vă întoarceți în seara asta... și altele de felul acesta, bolborosi el, confuz, total lamentabil.

Lelia îi explică pe jumătate întoarsă spre o vitrină că mai întârzia, mai avea câteva drumuri de făcut prin „urbe” (așa spusese: prin urbe!) și, văzând că o luminiță se aprinsese în ochii săi albaștri, care, uneori, la anumite ceasuri ale zilei, erau transparente, de-a dreptul frumoși, dar numai uneori, adăugă repede:

— Nu are rost, niciun rost să întârzii, să mă aștepți, domnule! Eu, oricum, nu mă întorc cu trenul, nu sunt legată de oră; am întâlnit o cunoștință la Consignație, un medic din Sinaia, doctorul Frățilă, posesor al unui Wartburg, care s-a oferit să mă conducă... în felul acesta... îți mulțumesc pentru amabila companie, pe curând! și îl expedie, plecând grăbită, cu mersul ei săltăreț, de parcă ea s-ar fi grăbit la tren și nu el. Ciudățenii!

El prinse totuși masa de seară la cantină și, în felul acesta, ziua nu era total ratată. (În capul său, urui automat mica sa mașină de calculat și, din câteva operații, scăzând invitația la cofetărie și un

bilet „de-a-ntâia”, plus diferența la biletul lui, de la „a doua” la „a-ntâia”, în jur de douăzeci, douăzeci și doi, plus, cei zece, chiar unsprezece, diferența de la celălalt bilet... rotund, vreo patruzeci, sold debitor, puteau fi considerați și astfel... e adevărat, cele două bilete „de-a doua”, ale lui și cele trei bilete de troleibuz, două la dus și unul la întoarcere, erau deficitul acelei zile contabile, dar, oricum, își permisesse o călătorie la Brașov, o plimbare de agrement... păcat că nu intraseră, măcar pentru câteva minute, în Biserica Neagră, ar fi putut trece totul la recuperat, la „instructiv”! Păcat!)

Ziua următoare n-o întâlni și viața lui reîntră în „normal”. Sculatul de dimineață, o plimbare prin pădure, eventual în sus, spre Cotă, cu o carte în mână, cu Tella atârând fidelă în partea stângă, în scurta sa de fâș, căptușită cu miel, o raită pe la bibliotecă, consultarea programului cultural pe acea zi, radiojurnalul de la zece și douăsprezece, consultarea și selectarea programelor radio și tele, schimbarea cărții, câteva fraze cu simpatica domnișoară Böhmler (cu picioarele ei groase, cu gleznelor ei umflate, liniștitoare), plimbarea de o jumătate de oră prin centru, masa de la cantină etc. În fiecare zi, după propria sa deviză, cel puțin un eveniment instructiv, de ținută informațională: o expoziție, o excursie având drept obiectiv vizionarea unor ruine, a unui muzeu, a unui oraș cu o anume semnificație istorică sau științifică (se organizau, aproape zilnic, astfel de excursii, în camioane sau chiar autobuze mai vechi, contra cinci lei, o sumă derizorie, și Grobei vizită de două ori muzeul Caragiale din Ploiești care, fapt ciudat, nu conținea niciun obiect care să fi aparținut scriitorului, deși murise la începutul acestui secol, numai pentru că, nu-i așa, costul excursiei, 5 lei, era ridicol de mic, de „avantajos” și autoritățile sindicale locale organizau mereu ba una, ba alta și Grobei avea grijă să se afle într-un contact

permanent cu aceste autorități.) Astfel, viața sa se liniștea treptat și a doua zi, de când n-o mai văzuse, spre seară, după cantină, tânărul, cu Tella, în stânga, urcând încet străduța care duce la mănăstire, aproape o și uitase, savurând, trăgând în piept aerul curat, rece, fărâmițând sub ghetetele sale pojghița subțire, albă, de gheață a ochiurilor de apă de pe drumul de pădure. Deși ne aflam la mijlocul lui ianuarie, era aproape cald. Cerul era acoperit și reflecta, difuz, luminile orașului. *City's lights*. Trecu încet de mănăstire și intră în pădure. Era liniște și Grobei scrută cu atenție printre copaci. Puteau fi lupi, nu-i așa, era iarnă, și ei, înfomețați, se puteau apropia de oraș. Se întoarse nu atât de frică, deși, totuși de frică. Mai bine zis, din prudență, o frică înțeleaptă sau cum să-i spunem? Nu era prudența mama înțelepciunii? Ei bine, nu urma decât să se nască fiica, acum, deci înțelepciunea...

Coborî pe o stradă în pantă, trecu pe lângă vila Economatului și continuă să coboare. Tella, din stânga, în cea mai bună formă, lăsa să-i scape trilurile unei melodii de muzică ușoară românească, ultimul succes al anului, locul întâi în topul anului scurs. Pașii săi tropăiau liniștitor pe pietrele drumului și uitase de ea. O aventură ca oricare alta. Evident, nu putea lupta cu doctori și ingineri, el, un simplu merceolog. Mai ales proprietari de „Wartburg 1000 de lux”. Inșii ăștia mereu relaxați, cu cămăși de poplin, cu pantofi de 300, care, niciuna, nici alta, te invită la bar sau la un drum la Cotă. Și, în majoritatea cazurilor, fiecare dintre „ei” cunoaște pe cineva din București, și nu așa, pe oricine, ci o vedetă de la estradă (Puiu Călinescu, de exemplu, de la care îți arată o fotografie cu joben și cu o dedicație scrisă la o oră înaintată a nopții), din fotbal (iată, această busolă-breloc i-a adus-o Apolzan sau Zavoda II din Maroc sau așa ceva), din literatură („gluma asta o știu de la Guță Băieșu”), de la televiziune

etc., și cum dracu' cu astfel de fleacuri importante, să nu devii fermecător. Oricum, cel care te invită la un Campari, pe taburetele înalte de la bar, de la Cotă sau de-aiurea, e cineva cu legături misterioase, cineva care, ajungând acolo în București, să zicem, poate da câteva telefoane foarte șugubețe, he, he! Grobei înghiți în sec și un inel dur îi încercui o clipă inima. Iată o lume din care el va fi exclus, o lume pentru care el nu era făcut, căreia nu-i prindea „tonul”, sau poate nu-i așa, era mereu o eroare de ordinul fracțiunilor, de ordinul sutimilor care-l separa de această lume, o eroare infimă, însă încăpățânată, tiranică, mai greu de trecut decât o prăpastie. Frumoasele, picturalele prăpăstii!

A doua seară, ieșind din pădure (în seara aceea nu simțise lupii), cobora pe același drum, bocănind cu ghetele sale pe șoseaua puternic înclinată. Cerul răsfrângea luminile orașului. O incidență de o miime, de o sutime de miime, mai frumoasă decât o prăpastie elvețiană. Frumoasele crevase! Era inutil, total inutil, prostește de inutil, să încerce să sară peste această prăpastie făcută din nu știu câți microni. Va merge de-a lungul ei, întreaga viață, cuminte, aproape înțelept, cu Tella lui în stânga, cu sentimentul datoriei împlinite, de-a lungul ispitei care se răsfrăta peste acea infimă linie, aproape abstractă, de oțel, dincolo de care se aflau Lelii cu picioarele lungi, cu buzele subțiri și întredeschise, doctori Frățilă cu Wartburguri de lux, inși cu brelocuri și batiste sau autografe cu monograme și paragrafe de la vedete din lumea estradei și a fotbalului, acest monstru sacru (*monstre sacre*) al secolului nostru, transatlantice, un Boeing sau un Jumbojet cu 245 de locuri, plaja de la Saint-Tropez, Croisetta Cannesului, acul cu cravată cu o unică perlă al lui Aznavour și altele. El, Grobei Traian-Liviu, rămânea în lumea lui, a vitrinelor prăfuite, a concediilor prin sindicate cu preț redus, a excursiilor totdeauna utilitare dintr-un punct de

vedere mai înalt, a idealurilor sale ce constau dintr-un costum de haine, un televizor cu piese japoneze, o carte plăcută și instructivă... un film plăcut și instructiv... o cunoștință plăcută și instructivă... idealurile sale trebuiau să fie instructive, comode (într-un sens mai înalte, evident!) și instructive. O excursie în străinătate, în Cehoslovacia, de pildă, sau în Polonia, o, dacă s-ar putea o dată în Polonia, unde auzise atâtea despre Cracovia, castelul Teutonilor de la Marienburg, din secolul al XII-lea, castelul Vavel, Belvedere, de lângă Varșovia, unde se găsea portretul Mariei Waleswska... iată ceva ce putea fi foarte instructiv. Serile sale singuratice puteau părea cuiva posomorâte, cu conserva sa de crap, de 6 lei, cu o jumătate de pâine albă și un pahar de vin „alb, superior”, cu Tella lui (prin care susura uneori *Concertul nr. 2 în Si*, al lui Brahms sau *Partita nr. 2 pentru vioară solo* cu Szeryng), o, și visa și un aparat stabil de radio, el, atât de puțin stabil, în sensul că trebuia să călătorească atât de mult în interes de serviciu. Și un disc cu Beatles. Nu avea încă un pick-up personal, dar avea deja, de pe acum, o frumoasă colecție de discuri, aproape 20. Și o mică bibliotecă personală, conform devizei pe care o citise odată, ilustrată pe niște diapozitive într-un mijloc de transport în comun bucureștean: „Cumpărând astăzi o carte... mâine încă una... ajungi să-ți formezi pe nesimțite o bibliotecă personală!” Acest: „pe nesimțite” și „bibliotecă personală” îl încurajau, îl încurajaseră de-a lungul vremii, în singurătatea sa, de care nu era mândru, de care nu era însă nici întristat. De ce trebuie singurătatea să întristeze pe cineva? Singurătatea nu este antropofagă, singurătatea nu este contagioasă, este însă de multe ori falsă. A lui, de exemplu, era falsă. Dar el nu făcea nimic, sau aproape nimic, ca să împrăstie această mărunță confuzie, această mărunță calomnie, pentru că, nu știu cum dracu', simțea că această calomnie îl

apăra. Femeile? Dar femeile ce rost aveau în viața lui, ce rost le putea el găsi, unul comod și instructiv, util dulce? Nu trebuia, înainte de orice, să intre în panică. Acesta e primul lucru care îndepărtează femeile, pe acesta îl simt de la distanță: panica miroase, asta o știa de la tatăl său, fie iertat. Va veni și rândul lor, va veni de la sine, el le aștepta în liniștea sa fals-posomorâtă, el nu era nici cast, nici misogin, cum auzise că spusese despre el tâmpitul ăla de Tică Belcea. Misogin? Ce prostie! Pentru asta trebuia vocație, pentru asta trebuia talent, probabil. Probabil că Tică Belcea spusese acel lucru urât despre el numai din plăcerea de a se mândri cu un cuvânt pe care nu-l cunoșteau mulți, pe care el, Grobei, *întâmplător*, îl cunoștea. Și faptul că înțelese imediat despre ce era vorba îi făcu mai mult bine decât amărăciunea cu care ar fi trebuit să primească acea insultă. Va răbda însă, până va primi gradația promisă, oricum după doi ani și ceva de răbdare și muncă, 125 nu-i așa, nu-s un fleac, oricum, dintr-un condei, discurile pe o lună, sau două cravate sau trei abonamente la... ia uite, ce veseli sunt ăștia! Petrec cu fereastra deschisă!

Grobei se opri în loc, deoarece auzi cuvântul Lelia, strigat în vila de vis-à-vis. — Lelia, nu sta în geam, că ai să răcești! O siluetă feminină se mișcă și se îndepărtă de geamul deschis. Grobei rămase priponit în loc, cu inima sa civilă bătând: fusese ea, într-adevăr, la geamul acela stătuse ea! De ce nu putuse el trece cu câteva minute mai devreme, ar fi salutat-o: — Ia uite, ce surpriză, domnule Grobei! Unde mergeți?! — A, nu, câțiva pași, e plimbarea mea favorită de seară... — Nu mai spune, ia uite, te plimbi singur, așa, în fiecare seară?!

— Dar de ce, e foarte plăcut și instructiv, în același timp. Privesc stelele, admir firmamentul... — Ia uite, te pricepi, cunoști stelele, ia arată-mi și mie. Orionul sau Casiopeea... sau... — Ia uite

cum strălucește Steaua polară, în jurul ei ne învârtim cu toții, vezi ce curajoasă e?! — Formidabil, domnule! — O să răcești stând în geam, e frig!

— A, nu, vreau să iau puțin aer curat, sunt puțin obosită de tămbălăul de dincolo, am dansat două ore în șir, nu vezi, sunt lac de apă, uite, aici la gât... stai o clipă să-mi aduc un șal!

Cineva veni (nu era ea) și trânti geamul. Grobei își văzu de drum. Poc-poc, lovea el cu bastonul său de munte, cumpărat cu un an în urmă de la Poiana Brașov, tot cu prilejul unei excursii, de la Slănic, poc-poc, oameni buni, dormiți în pace, mâine vă așteaptă o nouă zi de muncă, o nouă etapă în viața dumneavoastră. Ziua de mâine va fi o zi de răscruce, o cotitură, o zi ca oricare alta, în eroismul vieții cotidiene. Dormiți în pace, funcționari, vilegiaturiști, vânzători, șoferi și controlori, gospodine, membre ale comitetului de stradă și ale comitetului de bloc. Tuturor vă trimit salutul meu înflăcărat.

A doua zi, o zări în parc, pe o bancă, exact ca prima oară. Era însă cu cineva, un bărbat, o femeie? Era o femeie, și Grobei, după ce se codi puțin, se apropie, „să fie văzut”. Să vadă și să fie văzut! Nu avea ce să piardă, séjour-ul său se apropia de sfârșit, iată coastele familiare, apele teritoriale, nicio aventură nu mai era posibilă, exoticul se retrăsese în sfârșit în dosul panourilor pictate pe care le poartă cu ei fotografii ambulante, din stațiunile mai importante. Un evantai, doriți cumva și un evantai? Bine, dar drept cine mă iei dumneata, unde ai mai văzut bărbat cu evantai?! Ei, de ce, pentru o poză de carnaval, merge... o să râdeți la iarnă, când o să luați prima, împreună cu prietenii! Nu, prefer cu bastonul meu, îmi place naturalul, piatra, lemnul, mătasea, cerul, cornul, lemnul... Ați mai spus o dată, vă repetați! — Ia uite, ha, ha, ce curios! Vezi că scaunul ăsta se cam clatină... n-ai un capac de bere...?

În sfârșit, prietena plecă și Lelia se ridică și ea în picioare, dar nu se mișcă de lângă bancă. Cu capul aplecat ușor pe spate, cu ochii închiși, cu buzele întredeschise, părea să caute soarele firav cu gura, părea că... Grobei se apropia în mare grabă, măturând totul în cale, cu inima bătând ca o locomotivă cu aburi șase plus doi. Ajuns lângă ea, spuse repede ceva, înghițind mereu aer și ea îl ascultă fără să deschidă imediat ochii. Ce frumoasă era, deși puțin adusă de spate. Ia uite, ăștia sunt chiar pantofii... pantofii aceia, al căror naș, cum s-ar spune, a fost chiar el...

— Vrei să stăm puțin pe bancă? îl întreabă ea, cu o voce caldă, afectată, de parcă i-ar fi cerut o mare favoare.

— Cum să nu, dați-mi voie să șterg cu batista...

— Haide, lasă, am stat aici adineori, locul trebuie să fie cald încă...

— Cine era prietena dumneavoastră? N-o cheamă cumva Măgureanu?

— Nu... răspunse ea, nu prea convinsă și își întoarse capul după soare (ce bluză frumoasă de mătase și cordonul ăsta de piele e străin, e cu siguranță străin)... e Stela Hodoș, o știi? E din Ploiești, o cunosc de anul trecut... mă plictisește cu divorțul ei! Îl prinde mereu pe bărbat-su în diverse posturi, cu martori, beat, cu femei etcaetera, o ființă foarte agasantă. Încă nu s-a hotărât să divorțeze și are o plăcere de a-l umili pe el...

— Ai fost vreodată măritată? o întreabă el protector.

— Nu... răspunse ea puțin șocată, arăt eu ca o femeie divorțată?!

— Dar nici ca fată bătrână nu arăți! spuse Grobei și râse primul, arătându-și dinții groși, puțin îngălbeniți. Lelia râse și ea, lăsându-și capul pe spate. Ce-ar fi să-i spun că sunt îndrăgostit de ea? gândi el în timp ce își ținea, foarte relaxată, genunchiul drept ridicat, ținut în palme, dar nu, nu

e o frază de efect. Oricum, nu acum, înainte de masă. Dacă acceptă să luăm masa în aceeași serie, atunci... numai că trebuie s-o spun foarte degajat, așa cum vorbești cu croitorul tău sau cu un furnizor de mâna a doua. Ca o chestie care mă plictisește, așa, ca o boală de piele.

3

Luară masa în aceeași serie, la aceeași masă. Era ceva, nu? La început ea îl refuză, evident, apoi, nu știu cum, fără să se întâmple nimic în lumea fenomenală, cu una dintre acele treceri lente și bruște în același timp, după care puteai s-o recunoști, ea acceptă. Era ceva care o plictisea la tânărul Grobei (evident cu câțiva centimetri mai scund decât ea), dar era și ceva, *même temps*, care o lăsa indiferentă, ceva care „o lăsa absentă”. Și acest lucru se pare că era o calitate, pentru că o convinse. Ea trăia într-o anume absență, se simțea bine în ea, se retrăgea, dacă e posibil așa ceva, din preajma oamenilor și se refugia în nori, într-o rază minusculă de soare în care prindea, încântată, să plutească, regina infraorganismelor din acea emisie energetică, se putea retrage în muzică (dacă nu era prea gravă, prea rece!), într-o floare, una dintre acele flori de câmp modeste, anonime, căreia îi smulgea petalele visătoare, așa cum alții smulg aripile unei insecte. Uneori, revenea din acele „absențe” ale ei, care „pulsau” și, regăsindu-l pe Grobei, cu întreaga sa ființă descărnată, cu fața sa osoasă, prelungă, cu nasul, e drept, roman, cu ochii spălăciți, nu se indispunea. Cel mult se plictisea o secundă (sărmanul, era atât de lipsit de prestanță, de umor), așa, ca o pisică mare, căsca fără jenă, excitant, mișcându-și coapsele (așa i se

părea lui), apoi zâmbea dinlăuntrul ei, fără efort, fără motiv. Ce zâmbet absent, binefăcător!

Sosind în după-amiaza aceea acasă, Grobei fluiera încet, binedispus. Renunță la plimbarea sa de după masă (tocana de mazăre fusese prea grasă și își simțea stomacul ca un boț cu zer atârnat de tavanul vreunei târle să se scurgă), și abia aștepta să ajungă în camera sa, să se întindă pe priciul său și să savureze noul program radio-tele pe care-l cumpărase la chioșc. Camera sa, pe care o împărțea cu un bucureștean, un om de vreo 55, nea Tomiță, maestru la nu știu ce uzină, era întoarsă cu susul în jos și de-a lungul pereților plutea un infernal miros de gazolină: nea Tomiță freca din nou podelele, o treabă care îl făcea foarte voios, de două ori pe săptămână, și pe care nu i-o cerea nimeni. Grobei privi bănuitor peste tot, apoi își scoase un scaun pe culoar, își scoase briceagul și începu să-și taie programul și să-l citească, să-l descifreze, cu un creion roșu în mână, scoțând mărunte sunete de încântare sau polemizând, mereu cu voce tare, cu „tâmpiții” care îl editaseră. Camera pe care o ocupa la vila Mistrețul II avea patru paturi, dar numai două erau ocupate. Nea Tomiță sosise cu o jumătate de zi înaintea lui (cu zece zile în urmă, aproape), frecase strașnic podelele cu gazolină, mutase aproape tot mobilierul din loc, își alesese un pat și păru uimit (binevoitor uimit) când îl văzu intrând, lovind ușa cu geamantanul său mare, de carton, legat cu o curea veritabilă, de piele, pe care mulți netoți încercaseră să i-o fure. Grobei se instalează lângă geam, lăsând un pat între el și nea Tomiță și trebui să răspundă la întrebările bucureșteanului care declară, încântat, că făcuse armata la Caransebeș, la 5 Roșiori. Din clipa aceea, Grobei era ca și înfiat și cei doi împărțiră tot ce aveau. Tella bănățeanului, tacâmurile bucureșteanului, cum se întâmplă, o foarfecă de unghii de picioare (Grobei avea una specială, cu arc, Solingen, rămasă de la

biet tatăl său), esență de ceai, nea Tomiță împărțea vesel cu el un cozonac uriaș cu nucă pe care-l adusesese de acasă și care ținu aproape tot séjour-ul. Era uscat, gata uscat, cum spunea el, zâmbind pe sub mustăcioara sa subțire, și maistrul avea capacitatea de a-l tăia în felii foarte subțiri ca de sticlă și felia aceea, aproape muzicală, i-o aducea la pat, i-o așeza pe noptieră, într-o farfurioară groasă, cu chenar albastru, cu inițialele MMPS și nicio fărâmitură nu se pierdea. Când Grobei se trezea din somnul său „sfânt” de după-amiază, nu prea lung, însă teribil de odihnitor, întindea mașinalmente mâna și pipăia după farfurioara aceea groasă și strâmbă pe care vechiul Minister al Muncii își gravase inițialele sale albastre și începea să ronțăie felia muzicală, iar nea Tomiță izbucnea în hohote bonome de râs. Dimineața, însă, era mai greu de suportat. Maistrul se trezea puțin după ora cinci (niciodată după cinci și jumătate), aprindea lumina, se instala în fața chiuvetei care se afla în cameră și se spăla și se bărbiera cam vreo jumătate de oră, cu aproximație până la zece minute înainte de șase. Se posta răscrăcărat ușor pe petecul de linoleum din fața chiuvetei și se privea în oglinda făcută din sticlă proastă, cu gura larg deschisă, inspectându-și măselele, scoțând un fel de geamăt foarte trist. Apoi se bărbiera. Apoi se spăla, tușind, scuișând, fornăind, înecându-se de plăcere, horcăind, pufnind pe nasul său gros, cârâind, liorpăind, șuierând, târnosind, sforăind bineînțeles, aruncându-și pumni de apă la subsuoară, frecându-și cu plăcere mușchii lungi, slăbiți de începutul bătrâneții și de o hrană veșnic inconsistentă, mușchii fără pic de grăsime. Se ștergea apoi cu prosopul său subțiat și aproape totdeauna când își curăța urechile, se întorcea și-l privea. În clipa aceea, Grobei trăia fără greș senzația că era soția acelui ins înalt, gol și păros, din fața chiuvetei și nea Tomiță îl privea cu o veselie inexplicabilă

altfel, în numai câteva zile Grobei ajunsese să-l cunoască nu numai perfect, în toate măruntele sale reacții și posturi, dar, și în asta consta poate cea mai puternică dovadă că devenise soția, femeia maestrului, știa cu precizie și ce avea celălalt de gând să facă în următoarea jumătate de minut, ce-l enerva și ce nu, într-un anumit moment, toate piesele garderobei sale, primenelile mai ales, privirea sa se ascuțise într-atât încât putea observa când se slăbea unul dintre nasturii numeroși ai izmenelor lui nea Tomiță, când trebuia cârpit unul dintre ciorapii cu care umbla celălalt de colo-colo (Tomiță umbla mereu în ciorapi, ciorapi de „interior”, cum îi zicea), când urma să se apuce să-și văcsuiască ghetetele, unica sa pereche de bocanci care sclipea plină de suferință. Uneori își făceau program împreună, Grobei îl invita la câte un film, unde maestrul intra binevoitor, mormăind că trebuie să fie o peliculă pe care o văzuse deja, la plimbări în aer liber era însă neîntrecut. Venise de acasă cu o provizie serioasă de usturoi, pătrunjel, țelină, caro te, arpagic, pe unele le instalase la geam în ghivece cu pământ și când camera lor nu plutea în mirosul de gazolină, plutea în cel de usturoi.

— De-ai ști ce sănătos el spunea de fiecare dată Tomiță, nemulțumit că celălalt nu se apropia de căpățânile sale simpatice ca niște corăbioare, înșirate pe masă în fața sa. Suferea că e singur și Grobei îi cumpără câteva cărți poștale ilustrate, cu timbru cu tot și Tomiță se apucă zilnic să scrie „celeilalte” soții ale sale. Gemea când scria, mișcând masa fragilă și serile lor treceau astfel calde, cu Tella susurând acolo pe zidul de care era atârnată, cu *Regii blestemați* ce ajunseră la volumul doi, o carte pe care făcea să o citești, aflai atâtea amănunte istorice, or, ce poate fi mai instructiv decât istoria Franței?! Nea Tomiță urma să moară peste doi-trei ani de un cancer pulmonar, dar el nu va dramatiza prea mult situația, nu mai

mult decât ar fi avut o congestie sau chiar o bronșită rebelă. Va muri în mijlocul grădiniței sale de acasă, cu nevasta sa dolofană spălând nu știu ce, uitând perfect silueta subțire, descărnată, tulbure, a tinerelului din Banat, care se refugiase în timpul războiului, merceolog la nu știu care cooperativă locală, o profesiune care, nu se știe de ce, îi impusese. Cei doi tovarăși de cameră se disprețuiseră reciproc cu o familiaritate care îi unise: avuseseră amândoi nevoie unul de altul, se folosiseră unul de altul ca de un prosop, ca de o vajnică perie de ghetе (cum nu se mai fabrică astăzi!), ca de clanța unei uși, bine dată cu Sidol. Clanța aceea subțiată, de alamă, familiară, pe care o regăsești atât de repede, cu un suspin de ușurare, pe întuneric, ciocul acela de pelican cu care te înțelegi atât de repede, clanța aceea care joacă ușor, blazonul unei uși care ea însăși joacă ușor, într-o casă, într-o vilă veche, naționalizată, cum spusese în prima zi nea Tomiță, când se cunoscuseră: – Cine o fi plângând, mă, după casa asta?!

Erau prieteni, în adevăratul înțeles al cuvântului, și pentru acest lucru Grobei îi ascunse perfect aventura cu Lelia, deși maistrul îl supsona mereu de vreo încurcătură cu putorile, cum spunea el, din stațiune și chiar îl îndemna la aceasta, lovindu-l binevoitor cu palma sa mare, grea, tăbăcită și impregnată de fontă. El însuși, Tomiță, îi povestise cum se lăsase dus de una, și-i plătise două sticle de bere și doi mici, dar refuzase să meargă mai departe, să nu se garnisească cu te miri ce sculament. Era bondoacă, mai bondoacă decât nevastă-sa, e drept, mai tânără, și îi plăcea că avea „curu’ jos”. Nu ieși însă nimic din toată afacerea, pentru că lui nu-i plăcea să bea, se dezvățase de băutură și toată treaba asta are nevoie de „lubrifiant”, de „ulei de pe la închieturi”. Încheieturile iubirii?! „I-ar fi plăcut s-o porcelească”, admise el, fără părere de rău și îl

învăța pe Grobei să bea, altfel nu va avea succes. Două sticle de bere, pe seară, sau un sfert de țuică, măcar acum, în concediu. Femeile te miros, spunea el, femeile adevărate. Și erau peste tot, umblau peste tot femei adevărate. Când le vedea, foind de colo-colo, în puloverele lor croșetate, în pantalonii care le crăpau pe fese, cu piciorușele mici vârâte în sandalele de vară, pe unde se strecura zăpada, dar ele nu crăcneau, vesele din orice, fără să se plângă prea mult când vreun derbedeu le strivea mutra cu un bulgăre înghețat, i se încălzea inima, își aducea aminte de altădată. Mai ales astea mici, cu fundul dolofan, plesnind în stofe, cu genunchii rotunzi ca o bilă de popice, cu țâțele lor dulci, cu mirosul lor de iepe transpirate. — Hă, hə, hə, ho, ho, ho! râdea nea Tomiță și îl lovea peste umeri pe studiosul Grobei, ce încercuia cu roșu în programul său, uimit că tinerelul e atât de darnic cu anii săi. De ce nu ieșea să ardă una, așa, iute, peste poponeața vreuneia dintre iepele acelea dulci, care se auzeau chicotind de aici, de la fereastră, de ce nu cobora repede să-și facă datoria?! Tomiță îl privea cu reproș prietenesc, dar și cu mulțumire că celălalt era cam prostănac și el, la vremea lui, fusese mai isteț. Apoi îi povestea cum dusesese într-un rând două puicuțe deodată la cameră, la fostul hotel Rex, ehe, pe vremea aceea lucrurile astea mergeau de la sine. Erau două blonde dolofane, curățele, el luase băutură și stătuseră toată dimineața în cameră. Erau tinere, dar știau ce se cuvine, pentru banii lui fusese prea bine servit, îl spălaseră cu grijă amândouă, și la început și la sfârșit, îl răsfățaseră, îl iubiseră, se lăsaseră în voia lui, așa cum trebuie, apoi, în liniște, fumaseră o țigară, cât timp el, obosit de drăgălășeniile lor, ațipise o jumătate de oră. Parcă erau surori, așa de bine se potriveau și, la sfârșit, el le mângâie pe cap și le spuse o porcărie blândă, caldă și ele chicotiră ușor, cu un fel de respect. Se despărțiră, într-adevăr, în cele mai bune condiții, el nu le mai revăzu, îi

mărturisi lui Grobei, care îl asculta ațâțat, cu gura ușor întredeschisă, dar se gândea uneori la ele cu o anume afecțiune, ar fi putut fi unchiul lor, așa, un unchi după mamă, he, he. Tomiță povestea frumos, fără nimic urât, vulgar, vulgari erau ochii spălăciți ai lui Grobei, ascultându-l. Erau cu adevărat prieteni, aveau uneori nevoie unul de altul, așa cum ai nevoie de un obiect care te așteaptă pe întuneric, supus, loial, și Grobei, funcționarul, nu povesti nimic despre Lelia deoarece totul era atât de neepic, el însuși în toată istoria atât de puțin glorios. Ei, da, să iei, să culegi două puicuțe de-astea, în sandale, cu pulpele groase strânse în pantalonii subțiri, cu sânii mari ce abia așteptau să alăpteze pe unul sau pe altul, să le duci sus pe Vârful cu Dor, să te rostogolești cu ele prin zăpadă, după o jumătate de țuică fiartă cu piper, sau să le îngrămădești în sala întunecată de cinematograf, făcând cu ochiul, complice, militarilor și muhaialelor care te urmăresc cu privirea mijită batjocoritor, ei da, asta ar fi fost o treabă... asta se putea povesti! S-o iei pe una dintre astea, bondoacă sau deșirată, așa, cu ochii triști și să-i cumperi o bluză de la artizanat, sau o brătară de lemn în care sunt încrustați Peleşul și doi brazi, sau niște papuci „de interior”, roșii, cu pompon mătăsos pe care să i-l plimbi sub nas, făcând-o să chicotească, ei da, asta era ceva care se putea povesti! Sau să-i croiești una peste buci, să-i rupi, așa, în joacă, nasturii de la bluză, lăsând-o, furioasă, să-i adune de pe jos, plimbându-ți privirea peste crupa ei înfometată, cedând-o prietenului tău, cu care ai băut aseară o bere leșinată la Dihorul și făcându-ți plăcere reală, bărbătească, văzându-i cum se leagănă braț la braț prin stația de taxiuri sau prin fața miliției. — Mergeți diseară la Casa de Cultură? E conferință cu dans... poate venim și noi... hai, bă, că vine toată gașca, vine și Relu cu pițipoanca lui, e lipăială mare!... Și derbedeii râd cu atâta

candoare, singura, adevărata candoare, în brutalitatea lor stângace, dezarmată. Lelia îi permisesse, e adevărat, s-o însoțească, împreună cu prietenii ei, a doua zi, sus, la cabană (Ai fost vreodată sus, la cabană?! — Nu, nu, mințise el, grăbit, de teamă să nu fie lăsat acasă, la programul lui), dar putea el să se laude, oare, cu această invitație? Nea Tomiță l-ar fi mirosit imediat și l-ar fi disprețuit cu și mai multă căldură. Ce se va întâmpla acolo sus? Nimic bun, cu siguranță, nimic încurajator! Grobei, un tânăr cu atâta demnitate, în mijlocul acelor mânji, a acelor derbedei cu cravate de care Lelia, de ce oare, Dumnezeule, se lăsa acompaniată, în mijlocul hergheliei aceleia care va tropoti pe loc, îmbrâncindu-l, dându-l la o parte ca pe un pai, râzând de el gros și-apoi uitându-l, iar ea, cu siguranță, îi va lua apărarea... da, da, ea îi va lua apărarea și totul va fi bine, vor bea țuică fiartă și apoi se vor rostogoli la vale, pe zăpada înghețată...

...Unul dintre ei, pe care Lelia îl urmărea înfiorată, cu buzele veșnic întredeschise, își trase cușma pe cap, își strânse bine scurta pe corp și se rostogoli frumușel, ca un sul, pe panta de gheață a Vârfului cu Dor. Prietena ei, cea cu ciorapii trei sferturi și cu genunchii eroici, roșii, care răspundea la numele de Tuți (era din Turnu-Severin), împingea băieții ca pe niște bușteni și aceștia, politicoși, se făceau, se lăsau chiar să cadă și ele strigau, excitate, pentru că rămâneau în picioare. (Mai era una cu ei, o fată foarte frumoasă, cu fața acoperită de coșuri.) Domnii erau ingineri, unul era student la medicină, înalt, frumos, cu ochelari, Gelu. De familie foarte bună, avea unghiile prelungi, trandafirii, curate, o autoritate înnăscută, cea cu coșuri se uita la el ca la o capodoperă a naturii deși era mai mare cu trei ani ca el. Tuți însă era sufletul petrecerii. Ar fi vrut s-o aibă soră, ar fi vrut să fie prieten cu ea, o simplă prietenie, atât. Vorbea, râdea, îi îmbrâncea pe toți, o dată îi făcuse

favorul și îl îmbrâncise și pe el, dar Grobei, ca un prost, nu știuse să cadă. Se întoarseră din nou la cabană și liorpăiră o ciorbă babană la care li se servise ardei iute, murat, care îi făcu să mugească. La patru jumate cobora ultimul teleferic și Gelu (fiu de doctor din Constanța, domn până în vârful unghiilor) propuse, în bătaie de joc, să rămână peste noapte acolo. Nu erau decât lotul de schi și încă două perechi, vorbise cu responsabilul, băieții din lot aveau niște benzi grozave, Louis Prima și Bellafonte, or să se aiurească... Izbucniră țipete de uimire și de proteste încântate, lui Grobei îi bătu inima tic-tic, cum așa, să rămână aici sus, la 2000 de metri, masa de seară, o grămadă de cheltuieli în plus, n-avea pijamaua la el, trebuia să ridice un colet de la poștă... rămaseră cu toții, dansară ca nebunii de se zgudui cabana, twist și shake, Grobei însuși dansă, cu mult talent, fu aplaudat, o dată. Cel mai bine se potrivea cu fata cu furunculi, studentă la arhitectură, Alice, tatăl ei fusese criminal de război, o casă foarte sclifosită. Ieșiră apoi, suind vârful sub lumina lunii, ceva amețitor. Grobei pășea în stânga Leliei și, la un moment dat, ea îl prinse de mână. Formidabil, s-ar putea să se îndrăgostească de fata asta! Apoi, însă, tâmpitul de Garabet (cel cu cușma care se rostogolise ca un sul) o împinse, ea căzu și el se aruncă în urma ei, parcă s-ar fi aruncat în apă. Se pierdură amândoi în întunericul care îi înconjura, Lelia țipând fals, deznădăjduită, așa cum râdea fals, așa cum ofta fals, așa cum respira fals, așa cum se înroșea fals și reveniră amândoi după destul de multă vreme, în timp ce li se strigau cele mai îmbărbătătoare și ironice zeflemeli. Stelele sclipeau fantastic, era parcă o călătorie în cosmos. Lelia avea obraji roșii, respirația ațâțată, cu buzele întredeschise, îl prinse din nou de mână pe Grobei și îi șopti: – Hai să ne întoarcem... numai noi doi!...

Se despărțiră de ceilalți și se întoarseră la cabană. Pe drum, ea fu foarte afectuoasă, îl lăsă s-o

sărute în două rânduri și el făcu în așa fel încât să se afle de fiecare dată pe un toc ceva mai înalt decât ea, ca s-o domine, Grobei era emoționat, era dispus să se îndrăgostească de ea, iată ceva care nu se putea povesti. Ciudat, cum ajunseră la cabană, ea deveni brusc absentă, în felul ei, fals. Când se întoarse gașca, însă, privirea îi învie și tot Tuți, bineînțeles, propuse să urce în camerele lor, apropiate (băieții opriseră una, uriașă, de zece paturi, goală, fetele alta), băură dintr-o sticlă de rom și dansară printre paturile de fier la un mic tranzistor, la lumina lunii care pătrundea prin gemulețe, gemând. Deși Garabet se arătase atât de grosolan cu ea (ea se și julise la genunchi, îi arătase lui aceasta de cum se întoarseră și el o spălase pe genunchi cu restul de vodcă dintr-o sticlă, cu gesturi ferme, protectoare, absolut bărbătești și Lelia suspinase mulțumită), acum dansa cu el, strâns, printre paturi, cu figura ei fals-îmbufnată, de parcă ar „fi trebuit să facă asta” și Grobei îi urmărea, căutând să pară relaxat, băiat de viață. Deși întuneric, el vedea bine cum o pipăia handralăul de Garabet și ea gemea încet, ca s-o audă el, Grobei, să-și dea seama că îndeplinește o simplă obligație. Fantastic, când se uită mai bine o dată, văzu că namila aceea îi descheie bluza! Dumnezeule, ce lună! Tuți stătea la geamul deschis și privea afară și Gelu o ținea de după umeri. Grobei era așezat pe marginea patului, lângă Alice, cea cu coșuri, care avea însă un trup mai frumos decât ea, încercă să o mângâie pe sâni, dar cealaltă nu se lăsă, apoi o sărută, dar nu reuși decât o singură dată. Alice nu era în apele ei și atunci tânărul îi povesti un film, un lucru pe care ea îl acceptă. Lelia cu Garabet dispărură, apoi, după câteva minute Grobei o auzi pe Tuți strigând la ei, de la geam. Se închise și geamul, fetele plecară la ele în cameră, băieții băură restul de rom. Garabet apărură într-un târziu și fu foarte prietenos cu el, aveau paturile apropiate, vorbiră pe șoptite încă o

jumătate de oră după ce ceilalți adormiseră, ce ciudat, omul acesta era teribil de delicat. Lucra în ministerul construcțiilor de mașini, sau așa ceva, avea un FIAT și fusese de două ori în străinătate. Era însurat, un lucru pe care i-l încredință doar lui, avea o fetiță, Carmen, o bomboană, singura lui aliată împotriva întregii familii, făcuse întreaga facultate întreținându-se singur, un an întreg cărase cărămizi și var cu roaba. Era un *self-made-man*. Scoase, după ce aruncă ultimul chiștoc, o sticlă plată, la „purtător”, de whisky, de o litră, și „traseră” împreună câte două duști. Luna dispăruse în dosul cabanei, cosmosul mormăia în jurul muntelui înghețat, ca o turmă de porci sublimi. Ce aventură! Ceva ce nu se putea povesti.

4

Cealaltă zi, după ce se întoarseră în stațiune, Lelia fu invitată la o petrecere, spre seară. Tuți o luă cu ea, în jurul orei șase, dar iarna se înserează foarte repede și îi promise că îi va prezenta un blond cu ochi albaștri, ceva în genul lui Peter O'Toole, despre care ea declarase că e sumum-ul, cineva adus special pentru ea. Erau o grămadă de băieți „bine”, fete, numai ea și Tuți, mai trebuia să vină o armeană, totul se întâmpla la un localnic, Bebe Poenaru, care auzise de „ea”, inginer la fabrica de mașini-unelte. Mai era vicepreședintele comitetului pentru cultură (fost ștab la București, fost ambasador nu știu unde, un individ care își făcea manichiura), Calistrat, schior, din lot, campion la coborâre (ăsta era blondul venit pentru ea) și încă un inginer, Paul, care avea un garaj particular la Ploiești, el însuși campion de *rally*. Era o casă mare, spațioasă, o vilă, situată lângă șosea, la ieșirea spre București. Parter și etaj, Bebe

era divorțat de curând și fotografiile soției sale (o blondă, cu nasul lung, ce semăna cu Milva) se găseau peste tot în casă, un lucru ce impresiona plăcut. Se dansă puțin la început, apoi Bebe veni cu o sticlă de Black and White și cu o tavă de cuburi și toată lumea, ca la un consemn, se așeză în fotolii. Cineva puse o bandă cu muzică preclasică pe jazz, apoi Bach pe jazz, se bău încet, cu înghițituri mici din paharele în care cuburile făceau clinc-clinc, ca troicile pe drumurile albe, pulverizate, dinspre pădurile de mesteceni, *on the rocks*, și se înjghebă o conversație aerată, distinsă, se lansară câteva bancuri, o atmosferă absolut *comme il faut*. Tuți se ridică și plecă pentru o jumătate de oră (avea o întâlnire cu cineva în centru, care îi promisese niște sculuri de lână adusă din Franța), urma să se întoarcă imediat, Bebe o conduse până jos și îi arătă de unde să ia autobuzul. Unde era Grobei? Se pregătea, probabil, să coboare la cantină, cu inima ticăind de o întâlnire posibilă, cu capul vâjâindu-i de veșnicele sale calcule și programe. Și de ea, evident, surâse Lelia, ca o pisică uriașă și se întinse în fotoliu, cu picioarele ei imbatabile unul peste altul, răsucindu-și, visătoare, o șuviță neagră-sângerie pe un deget.

Alături, în cerc, cei patru bărbați, cu care conversa atât de agreabil: Calistrat (ce venise pentru ea, ea avea o fază „blondă” în iarna aceea), Corneanu, fostul ambasador, Bebe, gazda, sprinten, mereu surâzător, cu ochi inteligenți, și Paul, un bărbat de peste patruzeci, îmbrăcat numai cu lucruri străine, care avea, ce ciudat, era doar garajist, nu? niște mâini splendide, cu un inel cu o piatră colosală ce avea gravată un fel de blazon, ea îl admiră fără rezerve și el i-l dădu să-l vadă de aproape, scoțându-l de pe inelarul pe care-l purta, aplecându-se puțin în față și odată cu inelul ajunse la ea o boare de cea mai bună calitate. Tabac sau Arden for man sau Yardley, a nu, Yardley ar fi fost

prea feminin pentru un bărbat ca Paul, un om care nu râdea niciodată, o figură pe care viața înscrisese două riduri prelungi, care coborau de la colțul ochilor săi mici și penetranți până la comisura buzelor... ceva din Jean-Claude Pascal...? Nu, nu, mai degrabă... Ia uite, de ce întârzie Tuți...? Încă un whisky? Unul mic, da. *On the rocks*, evident, fără apă. Niște biscuiți, saleuri? Nu, nu, whisky-ul pur, singuratec, cu Bach. Formidabil, nu?! Toți erau înfiorător de bine-crescuți, ea le impunea, evident. Ar fi putut s-o ia la dans, pe rând, niște golani așa ar fi făcut, ea însăși ar fi dansat, eventual, ar fi fost absolut *chic* să danseze singură într-o companie de bărbați, să se lase piruetată undeva, acolo, în spațiul dintre covor și șemineul acela trucat, în timp ce în spatele „lor” se insinua murmurul confuz, agreabil, de voci bărbătești, clinchetul cuburilor de pereții sondelor, știindu-se dorită, râvnită cu decență, așteptată, disputată în cel mai rece stil englezesc. Fostul stil englezesc. Dar nu, era bine așa, ea intuia asta; mult mai elegant, mai *comme il faut* O conversație, cu cei trei bărbați, în semicerc, în fotolii, și Bebe, gazda, mereu sprinten, zâmbindu-i cu regularitate când îi întâlnea privirea, cu toți dinții săi mărunți, perfecți, aducând un pahar, schimbând scrumierele, derulând banda, răspunzând la telefon. Ha-ha, era plăcut, intim, reconfortant... era aproape opt, ba nu, chiar opt, ia uite, opt fix, în clipa asta Grobei o căuta din ochi peste mese, prefăcându-se că nu e hotărât la care masă să se așeze. Drăguț, agreabil... ia uite ce pisică somptuoasă, a nu, ce caraghios, era un motan! Dumnezeuule, ce serios, ce grav e, ia uite, se preface că nu e teribil de încântat că-l iau în brațe. E siamez, cumva? Am ghicit, nu-i așa?! Încântător, un bărbat singur, într-o casă atât de mare, trăind împreună cu un motan de rasă, un motan atât de posac... ca începutul unui roman de Agatha Christie... nu?

— Semăn eu cu Hercule Poirot? întrebă surâzând Bebe.

— A, nu, replică Lelia, mângâind de formă motanul, pentru că cei patru bărbați o priveau, nu e decât casa și motanul... Poirot încă nu a apărut, desigur că nu... eu găsesc delicioase romanele Agathe, la care Hercule apare cât mai târziu, aproape la jumătate...

— ...Și eu... cine aș fi eu, în cazul ăsta?... insistă ușor, surâzând, Bebe Poenaru, cu dinții săi perlați, de gheishă.

Lelia continuă să mângâie motanul, cu gâtul înclinat, cu meșa neagră fluturându-i în față, tăindu-i exact jumătate din obraz:

— Nu știu... evident, un ofițer în retragere, cu stagii în India, dar pentru asta ar trebui să ai și un grădinar... dar ce-i cu armeanca, nu mai venea? Auzise că e o persoană foarte bine, studentă la Arhitectură, la București bineînțeles, dintr-o familie foarte sus pusă...

— Cine, Aimée? întrebă Paul, garajistul, bărbatul cu riduri și cu mâinile splendide pe care ea îl găsea mai bine decât pe schiorul Peter O'Toole, blondul, era adevărat că ea era într-o fază „blondă” și că Tuți fusese foarte drăguță aducându-i-l pe campionul cu ochi albaștri, dar... Paul ăsta, cu stilul său sec și plictisit, ca un motan siamez, îi dădea un fel de înecăciune... Aimée asta e o... o...

— Doar nu vrei să spui: o curvă! adăugă repede, râzând mărunț, binecrescutul Bebe și Paul îl privi abia, Dumnezeu, era o clasă între ei și ea... ea înclinase mereu spre asemenea secături simpatice, ca Bebe, excelenți soți, deși...

— Mai rău... făcu Paul cu mutra lui de Jean-Claude Pascal mai tânăr, mai vital, mai „român”, și toți râseră. Toți bărbații, bineînțeles, pentru că ea își avea siamezul ei. Unde întârzia Tuți, s-o fi dus undeva, te pomenești, cu persoana, după sculurile alea de Angora...

— A fost cu doi ani în urmă, tot în ianuarie, spuse Calistrat, schiorul, și voia s-o învăț să schieze... ca lumea, bineînțeles, voia s-o iau sus la Clăbucet, pe locul unde lucram noi... eram de acord, bineînțeles, dar n-a mers decât o zi... a căzut și a făcut o entorsă, nu prea gravă, i-am masat-o și a doua zi a întins-o... s-o fi speriat...

— La masaj! adăugă Corneanu sec, și Calistrat râse ca un elev, umflându-și obrazii. Paul fuma, Bebe răspundea la telefon, era aceeași femeie care mai sunase de două ori de când ea se afla acolo, te pomenești că era chiar armeanca Aimée?!

— Cred că ai dreptate, continuă Calistrat și fuma exact în felul în care râdea: interzis, stilul interzis, cu țigara ținută în palmă.

— Eu, domnișoară, i-am explicat în seara masajului când am văzut că își compune o figură scârboasă, de lady în suferință lângă un om din popor, eu sunt un fel de regizor, lucrez oricum ca un regizor. Nu pot turna dacă nu mă culc cu vedeta principală; nu-mi iese și nu-i iese nici ei. Deci suntem amândoi interesați. Bref.

— Și ea ți-a spus că nu ține să fie vedetă...

— Exact, sau așa ceva. Am oroare de proastele astea care fac pe inteligentele. Și chiar reușesc. E o plictiseală... I-am explicat că nu e vorba nici de inteligență, nici de umor, nici de bună creștere: pur și simplu, dacă vrea să învețe să se ție ca lumea toată viața pe scândurelele ei, trebuie să facă precum musca... ei, asta-i! adăugă el repede cu o falsă indignare, încercând să acopere râsul celorlalți, dincolo se plătește baban o lecție dată de meseriași, plus ce mai... bineînțeles... Câtă neobrăzare!

Calistrat făcu o mutră indignată și câteva secunde chiar așa fu.

— Și când te gândești că armeanca e probabil la telefon, gândi ea. Bebe ăsta o împiedică să vină. De ce? Ce-au de gând? și un fior de oțel îi trecu printre umerii ei puțin prea lați, care îi plăceau lui

Grobei. Probabil că acum își lua iaurtul său din lapte de oaie, prefăcându-se tacticos ca să tragă de timp. Poate apărea ea, în ultima clipă, odată cu seria a doua... siamezul sări brusc pe parchet, perfect viril. Acum va trebui să-i privească în ochi. Patru bărbați în jurul ei, trei plus unu, ca la lămpile de radio. Bebe era ceva *déjà vu*, un aliat al ei din instinct, cu tipi ca Bebe reușea totdeauna din primele mingi, lăsându-i doar puțin spațiu alb, pentru orgoliul lui de băiat. Ha, în locul lui Tuți va trebui să se folosească de Bebe. Perfect. Putea să plece în clipa asta, dar n-avea chef. Ar fi fost ceva diletant și-apoi... îi plăcea, pur și simplu... și Paul ăsta care abia o privea! ăsta e vârful lor de atac, cu siguranță, iar el, animalul, care era așa de plictisit și față de ei și față de ea. Curios, bănuia oare că ea are sânii mici, mai mici chiar decât... deși nu trișa, cupele ei erau aproape întotdeauna pe măsură, evident, cu toleranța aceea pe care Dumnezeu însuși o ordonă. Ar fi pariat că îi plac alea lăptoase, mameloase, între ugerile cărora poți să te ascunzi de dușman, unde poți să-ți faci cuibul tău de animal vânat de herghelii de femei, plictisit de propriul tău succes, de propria ta naștere, de propriul tău blazon, în vremea noastră adevăratele blazoane sunt astea: o moacă seacă, două riduri care îți taie figura, mâinile acelea care-ți încălzesc sângele și gâtul subțire și musculos, gâtul lui Henri Fonda, de unde, de unde?!

— ...Are labelle lungi, tocmai spunea fostul ambasador, admirându-și unghiile, singurul lucru frumos pe trupul său plebeu, se vede asta când umblă! Un prieten al meu a trăit cu ea doi ani... cred că mai mult de ochii lumii! Eu nu m-aș întinde cu ea nici dacă m-ar plăti...

— Cu ce? întrebă ea și Paul o privi. Ea îi simți ochii cu partea stângă a obrazului, prin meșa pe care o aruncase între ei doi.

Corneanu surâse, fin, așa credea el și o fixă; *nein*, ricană ea în timp ce îi suporta privirea, cu

timbrul ei „cald”, „fetiță”, ai curul jos, domnule, nu se mai poartă. Corneanu surâse, îngâmfat, și ea îi zâmbi înapoi; ăsta era mai slab decât Bebe. Totuși...

— Cu picioarele, cu labele! răspunse vicepreședintele comitetului pentru cultură și artă. M-aș fi încurcat printre labele ei rasate!

Se râse, jumătate din politețe. Există și politețe față de cuvinte, nu numai față de gesturi sau față de intenții, față de bunele intenții.

— Mai rasate decât ale mele? întrebă ea, cu capul plecat, cu meșa neagră-violacee atârând suficient ca să simtă cum îi crescuse brusc prețul.

— Joacă tare, putoarea, probabil că își spusese Paul, restul n-o interesa.

— Nu... nu, în niciun caz nu! recunosc Corneanu, roșindu-se și atunci ea își aruncă meșa într-o parte și îl privi din nou, un triumf pe care i-l dăruie și fostul ambasador roși din nou. Popular! gândi ea, să te ferești de ăsta dacă se îmbată. E în stare să lovească cu pumnul, atunci când ar trebui doar să apese ușor... ușor!...

Vorbea Paul și în vârtejul care înainta în capul ei, spre propria-i ciudă, nu prinse primele cuvinte, începutul lui de frază.

— ...Am întâlnit-o a doua oară, spunea el, sus, la Vârful cu Dor. Se încurca și acolo ca și aici, printre schiurile profesioniste. Am ajutat-o să se ridice în vreo două rânduri, adevărul e că se băga pe pantele cele mai afurisite, avea un fel de curaj disperat, cu totul nelalocul lui, printre oameni care lucrau acolo, rece. Asta mi-a făcut-o simpatică, deși m-am ferit s-o arăt, cu complexate dintr-astea e dificil să te porți firesc. Nu cred că voia să se culce cu mine, era prea timidă pentru așa ceva. Și-apoi nici nu eram de nasul ei și ea înțelegea asta. E frumoasă, totuși, dacă n-ar fi frigidă. Sau tocmai de aia...

— Am auzit că ai rezolvat-o... spuse Calistrat cu un râs stins, puștesc, vinovat, ca și cum ar fi

vorbit cu profesorul său. Paul îl privi peste umăr, nu mirat, dar în așa fel ca toată lumea să creadă că e mirat.

— Dacă aş fi făcut-o v-aş fi spus. Or, dacă n-am spus-o, înseamnă că nu era nevoie. Nu mă culc chiar cu toate care arată bine. Vă mai las şi vouă câteva.

Se râse, dar Paul nu râse. Îl iritase, probabil, obraznicia lui Poenaru, unul care voia să i se apropie prin contrabandă. Erau destul de apropiaţi acolo, pe pantă.

— ...Chiar ea declara acest lucru, completă fostul ambasador, ajutându-l pe Bebe care continua să surâdă chinuit, ca un câine binecrescut. Lelia îi zâmbi, erau deodată alături, cei de „stânga”, cei deposezaţi de viaţă şi istorie, cei care caută veşnic un stăpân.

Paul îl privi cu sprâncenele ridicate:

— Cine e personajul acesta? trebuia să spună figura lui şi toţi înţelesesă. Corneanu îl privea cu seninătate.

— A minţit, ridică din umeri garajistul. S-a lăudat în maniera ei stângace, agresivă. Am dormit o singură noapte împreună, e adevărat, dar nu s-a întâmplat absolut nimic. *Perfect fraternel.*

— Hî, hî, hî! râse interzis Bebe, linguşitor şi Paul nici nu-l mai privi măcar. Inginerul făcuse din nou greşeala de a reacţiona la sensul cuvintelor sale şi nu la sensul mimicii sale, un lucru mult mai important, singurul căruia el, Paul, îi dădea atenţie. El lăsa cuvintele să curgă, cele pe care le aşteptau cu toţii; efortul său era concentrat asupra propriei sale expresii, asupra propriilor sale gesturi, tocmai pentru a-şi submina propriile-i cuvinte, pentru a le dedubla, iar uneori, printr-un dublu paradox, pentru a le restitui sensul lor prim, sensul lor simplu. Numai un bou e atent la semantica simplă, vulgară. Când pronunţi, de exemplu, cuvântul „cinstit” sau „prietenie” şi priveşti în jos, la vârful pantofului sau la un obiect oarecare, s-ar putea ca

acest cuvânt să-și păstreze valoarea sa curentă. Cu excepția cazului dacă pronunți acest cuvânt cu gura, cu colțurile buzelor arcuite în jos, cu un fel de mirare imbecilă în privire, vagă. „Cinstit...?!” „Prietenos...?!” Oare ABC-ul ăsta nu se învață în provincie? Nu se mai poate comunica, oare, decât cu cuvintele?!...

— E scârbos asta: *fraternel!* atacă Calistrat care nu avea răbdare să se răzbune. Mai bine o p... civilă, indiferentă, decât un somn între frați, în pijamale purtate, cu deșteptătorul potrivit, cu...

— Ești un tâmpit, adăugă repede Paul, din politețe, ca ea să nu trebuiască să reacționeze la cuvântul piperat cu care îi snobase schiorul, ai o psihologie de soldat în permisie duminică după-amiază prin orașul Slobozia.

— Oricum, nu una de onanist... ricană Calistrat și Lelia îl privi scurt: băiețașul, fostul Peter O'Toole, se prostise de tot și nu sub farmecul ei, ci al garajistului. Oricum, se certau, asta era un punct pentru ea.

— Onanist? făcu Paul, de parcă auzise prima oară acest cuvânt. Onanist...?!

Se auzi soneria și Bebe ieși să deschidă. În lipsa lui paharele făcură clinc-clinc, Corneanu se ridică și derulă banda, Paul rămase cu sprâncenele în aer de parcă încerca încă să înțeleagă, să „conceapă” cuvântul rostit de imprudentul campion. Bebe se întoarse singur.

— Cine era, Tuți? întrebă Paul, privind flegmatic în pahar.

— Da, răspunse Bebe, dând din cap ca un elev, am expediat-o.

Se bău din nou și Lelia trebui să-și înfigă unghiile în carne ca să nu țipe, să nu ridice măcar privirea. Fantastic! Fantastic! Unu, doi, trei... patru, cinci... trebuia să reacționeze imediat, orice... cât mai spontan, cât mai repede... Grobei ieșea din sala cantinei, austerizat, cu Tella sus, în stânga, cu ochii săi mai albaștri ca niciodată.

Totdeauna deveneau frumoși când nu îi zărea nimeni, iată o formă a ghinionului împotriva căruia nu se putea lupta.

— Aș vrea să dansez... aruncă ea și fu tot ce găsi mai bun, așa, pentru prima rundă.

— Poftim! făcu Paul, cu un gest al contelui de Rohan, dați masa într-o parte.

— Nu mă invită nimeni? gânguri ea și-l privi pe fostul ambasador care avu reflexul să se încheie la haină (era mereu preocupat de haina sa, de reverele ei, de nasturele care se putea încheia sau nu, ca și cum nu îi venea să creadă), apoi pe Calistrat, pe a cărui vindicativitate puerilă sconta. Brusc, își aduse aminte că era, în iarna aceea, în faza ei blondă și el era alesul. Alesul lui Tuți, deci și al ei. Schiorul, într-adevăr, se ridică, și cum nu trebuia să se încheie la nasture pentru că era într-un fel de bluză subțire, de lână, o luă în brațe. Abia câțiva pași, pentru că ea auzi tot vocea lui Paul, fadă de data aceasta, de parcă ar fi spus: – Dă-mi cheia de paisprezece...

— Taie telefonul...

— Poftim? întoarse ea capul și brațele lui Calistrat slăbiră.

— ...Închide ușa de la intrare! adăugă frumosul Paul și Poenaru îl ascultă de parcă n-ar fi fost la el acasă. Ei știau însă că el îi plăcuse, că era singurul în stare să facă asta ca lumea, să reziste în aceasta și aveau dreptate, ea însăși o simți. Când îl privea, chiar și acum, nu putea s-o facă cu ură, nici măcar cu dispreț sau indiferență. Îi plăcea garajistul, deși, vorba lui, nu erau făcuți unul pentru celălalt, nu era „de nasul lui”, cum spusese. El se înșela însă, provincia ascundea valori, ambiții. Și ea deveni în clipa aceea acut provincială, ca Anteu.

...Se așezară din nou, toți patru în jurul măsuței, tăiați perfect de exterior, clinc-clinc în păhărele, mag-ul râgâind ușor, de data aceasta Serge Regiani, așa, un fel de afon simpatic, numai ea tremura abia simțit și visa să se plimbe, înfrigurată,

cu Grobei, prin centru, pe străzile acoperite cu clisă, printre vagabonzi, neamuri simple, servitoare sau cele care ar fi meritat să fie, textile, strungari, ucenici precoci, inși cu reală candoare sub coaja lor suspectă. Cineva care îți rade una peste buci și atât. Rămâi și tu și el cu atât. Foarte mult, nu, foarte *chic* pentru o damă sofisticată. Iar pentru un plebeu, cu labelle lui groase de pinguin, ce satisfacție, ce glorie? O glorie pe care nu o înțelege prea bine, e adevărat, dar pe care o suportă. Dumnezeu!

Apoi atacă Bebe. El era doar gazda, nu? În cazul acesta un fel de „anti-gazdă”, iată, particula secolului își găsisese în sfârșit locul. Pentru prima oară, Bebe, ușor împurpurat, cu paharul pe care-l ținea în mână ca pe un scut, din care nu îndrăznea să bea, emoționat ca într-o ședință la care era prezent și tov. Pavel (știți dvs. care „tov. Pavel”, nu, nu, nu cel de la oraș, o, nu... cel de la...), puțin ceremonios, scârbos de ceremonios, ar fi putut să scuipe totul dintr-odată, ea și-așa intuise totul, deși, Dumnezeu i-era martor, nu i se mai întâmplase așa ceva, cel puțin... bref:

— Ei toți, toți patru se înțelege, prieteni, perfecți, erau admiratori de-ai ei, ea, cea mai frumoasă, cea mai distinsă din acea serie și, după părerea lui, sub ai cărui ochi se perindau atâtea false frumuseți, de departe una dintre vedetele iernii din stațiune... mă rog, mă rog, nu trebuia să mulțumească, el nu-i făcea niciun fel de complimente, de flatări, era adevărul, el nu-și făcea, cum se spune, decât datoria, nici mai mult, nici mai puțin... ei bine, ei patru, evident, *connaissanceur-i*, cu lecturi complete în stațiuni și pe pante, inși serioși, discreți, în interesul lor, în primul rând, nu-i așa, și-apoi și din respect... sau, în primul rând din respect pentru... obiectul admirației lor, chiar și pentru... frumosul în sine... (aici chicotiră cu toții, inclusiv Lelia, chiar și descărnatul Grobei zâmbi, deoarece căzuse

expresia aceea atât de pretențioasă, dar, mă rog, dacă ăsta era adevărul?!).

— ...Pe de altă parte, fiind cu toții convinși că, în ciuda faptului că ea venea din Mediaș sau Sebeș...

— Alba-Iulia! spuse cineva, poate chiar ea însăși, dar nu, cu siguranță fusese o altă voce, politicoasă, reținută, poate chiar Paul...?!

— Scuză-mă, te rog! N-avea importanță, principalul era și asta voia el să sublinieze, dacă mai era nevoie, că ea, în ciuda acestui fapt, nu era câtuși de puțin o provincială, așa cum se spune, o găscă din provincie, una dintre ființele acelea, care... care... (Nu era nevoie, Lelia făcu un gest cu mâna, elegant, într-adevăr perfect neprovincial și, o clipă, se simțiră cu toții bine, psihologic bine, „între ei”, așa cum se creează uneori, brusc, din te miri ce fleac, o atmosferă relaxată, ca un vin vechi și bun, o țigară bună etc.)...ei bine, cu atât mai bine... bref: ea era unul dintre ei, camarazi și atât.

Ea ridică brusc ochii, aruncând obosită meșa: ce atâta pălăvrăgeală? Devenea complet împruțită toată...

Bebe se împiedică, roși rapid, neînțelegând, și atunci Paul, bătrânul și rutinatul Paul (rutinat prin bărbăție, evident, prin obișnuința de a învinge) făcu un semn cu mâna: să scurteze, adică, să lase amănuntele neesențiale, chiar și cele esențiale; la fapte, la fapte! Dumnezeuule, ce i-ar fi plăcut tovarășului Pavel dacă ar fi fost de față, știți, nu cel de la oraș, ci...

— ...Ei bine, se reculese Bebe și roșeața îi alunecă ușor pe gât, ca glicerina, bref: iată, era o seară atât de plăcută, de intimă, ei tăiaseră orice legătură cu exteriorul, cu orice figură neesențială și agasantă care nu s-ar fi potrivit cu cercul lor „de inițiați” (la cuvântul acesta, fără motiv, ea se neliniști puternic, pentru prima oară), fusese interzis accesul chiar și lui Tuți și lui Aimée, armeanca, care, Lelia știa, trecea pe corso ca un

fulger, ca o cometă cu coada ei cu tot, dar... nu știu cum... nu se potriveau acum, aici... Bebe își permise să atragă atenția că tocmai această expediție a celor două fete era un semn al cavalerismului, profesionalismului etc., deoarece, dacă ei ar fi fost mai ipocriți, mai „bădărani”, nu-i așa, le-ar fi lăsat și pe ele să intre, oho, Tuți, mai ales, ar fi fost prima care să... ea e o fată bună, atât de veselă, dar din păcate nimeni nu se prea înghesuie... nu-nu, ea nu trebuie să se teamă, el nu voia și nimeni din cei de față nu intenționează s-o calomnieze, dimpotrivă... dimpotrivă! Oricum, esențialul trebuia păstrat: secretul unei asemenea inițieri... pentru că era o inițiere, în primul rând și nu altceva! Ei bine, secretul, înainte de orice, consta în alegerea partenerilor, o treabă îngrozitor de delicată. În al doilea rând, importantă era franchețea: ce aveau să caute celelalte două acolo, care nu erau la înălțimea ei, care nu aveau, dintr-un motiv sau altul, stofa pentru... o asemenea... seară?! Numai ca să salveze aparențele?! Așa că fiecare să se instaleze într-o altă cameră, iar apoi, cum era dansul acela din copilărie... — *Changez les dames! Changez les dames!*... într-adevăr, asta ar fi fost provincialisme, jocuri de liceeni cu părinții duși la cinema, o treabă urâtă. Era convins că ea aprecia această față a lucrurilor!

— ...A! S-ar fi putut și altfel, evident (Bebe zâmbi și-și privi circular companionii), mai expeditiv, dar nu mai puțin inelegant: ca ea să fie lăsată, îndrumată într-o încăpere împreună cu... de exemplu, cu Paul, care, nu-i așa... și-apoi, nu-i așa, să se fi bulucit cu toții, ca la armată...

— ...Scoate-mă din joc, te rog! făcu Paul, sec.

— Mă rog, făcu Bebe, cu zâmbetul lui de acum, de anti-amfitrion, el e prea orgolios ca să permită să fie luat ca exemplu... indiferent ce nume aş lua, ideea se păstrează! Mie cel puțin îmi repugnă o astfel de regie vulgară și, spre onoarea mea, nici nu am accedat vreodată la astfel de ordinării...

poate cu excepția unei singure dăți, eram parcă în anul doi la facultate și... tot așa...

Ea aruncă din nou meșa, cu brutalitate și el amuți.

— Evident, evident, se lungise... iată ce voia de fapt, ce voiau cu toții, ceea ce propuneau ei, cu eleganță.

5

...Brrrr! Lelia sări pe trotuar, își îmbracă pardesiul bleumarin în fugă, i se deschise poșeta, căută în panică pe jos, prin zăpadă și apă, ce căzuse, nu găsi, evident, fugi mai departe, deși era clar că ușa pe care o trântise în urma ei... sau fusese trântită?! nu se va mai deschide, dar, oricum... se fuge și din frica dinlăuntru, se fuge nu numai de cineva, de un pericol, se fuge pur și simplu din panică, pentru că cedează nervii, pentru că nu mai ai forța să pui cuminte un picior în fața altuia... Dumnezeuule, ce ticăloși! Și evident, Paul, cel mai tare dintre toți... ea zâmbi fără să vrea și continuă să zâmbească, urât, cu satisfacție groasă, căutând din ochi stația de autobuz, dar trecând mai departe, era prea aproape și nu avea curajul să stea pe loc, în apropierea... se șterse la gură, reflex, de ce oare?! Ah, da... avea o pată de fierbințeală încă, pe obrazul stâng, asta era tot ce pățise... cele două lovituri ale lui Paul, palmele sale pe care le primise zâmbind, cu recunoștință că măcar nu lasă pe altul s-o atingă! Oho, cu el, poate, dar numai cu el, poate că... cine știe... dracu' să-i ia, niște derbedei, în ciuda aerelor lor, a „atmosferei”... Și când te gândești că tot timpul fusese convinsă că va pierde, nu rezistase decât ca să cedeze cât mai târziu, Dumnezeuule, ce spaimă, dar nu plânsese! Asta o salvase, în ochii ei, în primul rând, în „ochii

curajului ei”! Curajul, ce lucru curios! Nu-l ai de la început, nu-l ai deloc, și-apoi... nu știu cum, apare, ciudat, se încheagă parcă din lașitatea celorlalți, din poltroneria lor! Oho, desigur ei fuseseră poltroni și mici, altfel ea n-ar fi devenit curajoasă! Ce lucru neplăcut pentru o femeie, să fie, să trebuiască să fie curajoasă! Ea detesta femeile curajoase, aprige, cele care, cot la cot cu bărbații sau cu dracu’ mai știe cine, luptă pentru... auzi, o femeie să lupte! Ce prostie, ce confuzie regretabilă! Singura scuză e o luptă de acest fel, cum dusesse ea în această nenorocită de seară, în ciuda voinței ei. De ce, fusese o seară foarte reușită, mai ales că se sfârșise astfel! Dumnezeuule, și ea care, tot timpul, își văzuse sfârșitul cu ochii, chiar era... îngrozitor, dar așa fusese! Chiar era puțin curioasă de cum putea să fie!... Brrrr! Ce noroc că... Auzi! și o pufni râsul și râse școlărește, împiedicându-se a doua oară în poșeta care nu se mai deschise, voiau „s-o inițieze”. Și râse în voie, cuvântul care o speriasse primul o făcea acum să râdă! Garajistul greșise pocnind-o; era un *manque* psihologic, din clipa aceea totul coborâse în tonuri simple, ei deveniseră niște golani, iar ea o femeie care se apăra, ce caraghios, mai ales că n-avea, n-avusese niciun chef să se apere! Ei ar fi trebuit să rămâie în lumea nuanțelor, unde erau mai tari, în lumea metropolei, profund antiprovincială, a „experienței”, „inițierii”, a „castei”, a „violentei acceptate” și a altor prostii pe care le debitase Bebe, o gazdă-antigazdă profesionistă, într-adevăr profesionistă, de-aia îl și suporta Paul, minunea aceasta de bărbat. Când îl va întâlni îl va opri și-i va specifica faptul că pe el, numai pe el nu era supărată, nici măcar pentru palmele pe care i le trântise cu viteza aceea fulgerătoare, una după alta, palmele acelea bărbătești, pe care le-ar fi sărutat cu vârful buzelor, dacă s-ar fi putut asta, în viteza aceea, palmele acelea dureroase care o salvaseră de fapt... dar nu, Paul era prea deștept, prea rutinat

(rutina aceea pe care un adevărat și rar mascul o are deja la zece ani) ca să nu-și fi dat seama ce greșeală era s-o lovească... dar de ce, poate că o făcuse intenționat, acesta era semnalul renunțării, al absolvirii! Adică, hai, pramatie, putoare, du-te, cară-te, *fiche moi le camp, file*, ușcheală, întinde-o, topeală! Dragul de el... vezi, orice ar face cineva, *cineva*, nu e același lucru cu... ea se scutură de răs, un răs scurt, interior, ca o briză inexprimabilă, bucuria aceea că nu fusese batjocorită! Mai ales, culmea, mai ales că Paul declarase și „specificase” și celălalt, imbecilul, Bebe, că el, garajistul adică, nu ținea să ia parte, el își rezerva dreptul de a asista „alături”, cu un *drink* bun în mână și să i-l pună pe Ray Charles... auzi, țoapa, s-o lase pe mâna celorlalți, iar el, lordul, excelența-sa, să savureze violul... de fapt, ce mai tura-vura, era tot un viol, în oricâte stanioluri l-ar fi bandajat nătlărușul ăla de Bebe! El să savureze de „alături”, el era prea domn, prea rafinat ca să se descheie la pantaloni într-o asemenea situație! Auzi, băga-l-aș în... și Lelia gâfâi puternic de câteva ori, uimită că scăpase! Ei, asta da, aceasta ar fi fost cu adevărat o terfelire! Cu domnul Paul „alături”, scuturându-și distrat fumul de țigară, cu garajul său personal și trofee sale din *rally*-uri și ea cu Corneanu peste ea! Pfui! Fusese bravă! Ce va zice Tuți la toate astea... dar Alice?! Nu-nu, ar fi fost o greșeală, și-ar fi bătut joc după ce-ar fi compătimit-o, evident, ele n-ar fi putut ajunge niciodată într-o „asemenea” situație! Pfui, ce umanitate, încotro să te îndrepti?! Grobei, dragul de el, cu tranzistorul său fidel, cu seriozitatea lui provincială, poate doar el... aiurea, ăsta era virtuos din slăbiciune, din inexperiență, din complexe! Ei da, dar era totuși virtuos, un onanist virtuos, sau, mă rog, un semionanist cumsecade! Nu voia să-l jignească, era meschin, e adevărat și cam fricos, dar el îi ridicase un mic cult, acolo, un mic altar, printre preocupările sale meschine... dar de ce: meschine, de ce trebuia ea,

pe singurul bărbat de aici din stațiune care înțelesese s-o respecte în felul lui, să-l jignească... niște impotenți, asta erau, în frunte cu Jean-Claude Pascal-Paul, niște jigodii care ar fi meritat denunțați, da-da, denunțați, să li se facă proces, să fie dați afară de prin posturile lor de ingineri-șefi-adjuncți, de vicepreședinți, de șefi de secție principali, de... da, dar unde? La ce foruri, că ăștia sunt bine cu toți, nu sunt chiar ei forurile?! Și-apoi, chiar dacă reușește, nu iese ea, în primul rând, terfelită?! Nu e aceasta oare prima nedreptate a lumii când bărbații se aliază contra femeii?! Când ea trebuie să-i denunțe, în loc să-i omoare, să-i otrăvească în somn, ca pe-un Hamlet, să le taie testiculele, cum făcuse nu știu ce nebună, la Cluj, parcă, soțului ei cu mult mai puțin vinovat, care o înșelase doar sau o „vânduse” unui amic, nu mai ținea minte, dar, totuși, unuia singur, față de care o femeie se poate apăra, unuia singur... toate astea veneau însă numai din tâmpită aceea de luptă pentru drepturi egale cu bărbații, pentru „feminismul” acela care a apărut ca o plagă în 1880 sau 90 și nu știu cât... Dumnezeu, gemu ea ca o vită singură, neajutorată, nu se putea plânge nimănui, nu se putea indigna în fața nimănui, trebuia să înghită toată abjecția zâmbind! Nici nu știau prea bine de unde e, București cu capitala Sofia, ha! Ah, ce i-ar fi dat în gât, dar cui?! Dacă ar fi avut acum un prieten adevărat, dacă măcar Garabet ar fi un... aiurea, ăsta e prea egoist, ar fi fericit după ce se culcă cu ea să-i dea o sută mototolită, ca să scape de orice obligație! Îl știa ea prea bine, cu toată țăfna lui! Ce poți să te aștepti de la unul care „după” îți arată înduioșat poza nevestei și a copilului! Pfui, unde sunt bărbații adevărați, dacă, cu adevărat, s-a inventat așa ceva... era clar, o serie din ei era înlocuită de femei, acele femei vajnice, directoare și șefe de sector sau de serviciu sau de ramură, cu mustăcioara lor incipientă, cu vocea lor de tinerel

de cincisprezece ani, cu mișcările lor bruște, „autoritare”, cu strategia lor nefericită! Vai de ele și de părinții lor care le-au făcut și le-au crescut și care se uită la ele cu ochii ca la melc! Mai ales pe ăla, pe Corneanu, ștabul ăla decăzut, ăstuia i-ar fi înfipt așa, zâmbind, cu cel mai „fetiță” zâmbet al ei, un stilet drept în carotidă, sau nu, dacă l-ar fi ținut cineva, un bărbat adevărat, l-ar fi tuns și i-ar fi vopsit curul cu terebentină... sau o mică injecție cu apă distilată, așa, să țâțâie ca în somn, să viseze că i-au dat vot de blam și să se ție de ușă ca la diaree! Lepădătura! ăsta care nu putea s-o viseze nici amantă, se prefăcea, lingându-se unsuros pe buze, că toată viața a asistat la partuze cu darnicele de rangul ei... auzi, de la Mediaș, dacă nu vă supărați... aha, pardon, de la Alba-Iulia! Paștele mamei voastre! Ea zâmbea, în sfârșit relaxată, stăpână pe respirație, pe propria ei respirație.

(Intră, fără să știe de ce, probabil că așa trebuia să facă, într-o cofetărie, ceru o Joffră și o cafea, își aprinse o țigară, privindu-se o clipă în oglinda dreptunghiulară de pe peretele de vis-à-vis.)

...Ce frumoasă e o femeie care a *scăpat!* Cu mult mai strălucitoare, sau, mă rog, strălucitoare cu adevărat, decât *înainte*, sau dacă nu ar fi fost niciodată în pericol. E totuși fascinant pericolul. Oricum, de acum înainte trebuie să fie mai atentă pe unde umblă, unde intră. Deși, nu regreta nimic; asta era tipic pentru ea, nu regreta niciodată nimic. *Non, rien de rien, non, je ne regrette rien...* Ce frumoasă era, Dumnezeuule, păcat că nu era aici, acum, Garabet s-o vadă sau, mai bine, Paul, cu buzele ei ațâțate, cu obraji roșii peste care călcase copita lui Pan, a lui Zeus, afemeiatul, vulturul, taurul, cel care își înnobila victimele. Oho, ce frumoasă era, devenise, respirația ei încă agitată, ușoară, excitată, pe care și-o asculta cu o ureche aplecată, se vedea totul în oglindă, era fantastic de frumoasă acum, pentru cine? Pentru oglinda de vis-à-vis, pentru fata în halat murdar, pistruiată,

care strângea farfuriile pătate cu ciocolată și care o admira și o urmărea pe ascuns, pentru cei care intrau și ieșeau și o priveau uimiți. Da, pentru ei, pentru toți anonimii ăștia, le dăruia tuturor frumusețea ei de o jumătate de oră, pe care nimeni, evident, nu și-o putea explica, frumusețea ei sălbatică de vânat mântuit, de ciută care a alunecat printre labele tigrului bengalez, superb, cu dungile sale galben-fosforescente, cu ochii săi somnoroși, fantastici... Simțea încă în spate peretele, fiecare fir, bob de nisip al peretelui în care se presase, hăituită de ei, stătuse doar mai bine de o jumătate de oră lipită de perete, cu ei în jur...

— ...He, he, he, râsese Bebe, micuțul, finul, „politicosul” (el era de profesiune amabil) o să stăm așa toată noaptea... ai să cedezi, Lelia, de oboseală, de silă, n-ai să scapi, te asigur... am îmblânzit noi porumbițe mai fudule ca tine sau la fel de fudule! Tu ești o provincială sălbaticuță, ai ceva rasă, n-ai să ne scapi, poți să fii mândră... ai să ai ce să povestești, cu ce să-ți petreci nopțile de insomnie... când ai să te uiți la viitorul tău bărbat, funcționar la planificare sau inginer acolo, la Alba-Iulia, dereticând în izmene prin casă, ai să zâmbești complice și ai să te bucuri... pentru că ai trăit odată, într-o iarnă, o experiență unică, cu niște bărbați unici. Proasto!

Vorbea calm, surâzând, susurând, și ea primea totul stând în picioare cu spatele la perete, cu poșeta, absurd, în mână, tremurând abia simțit (dar ei, copoii de două parale, o simțeau!) și cea mai mare luptă era împotriva ei însăși: de a nu răspunde, de a nu se lăsa provocată! Prima silabă ar fi fost o fisură prin care libidinosul ăsta de Poenaru sau Calistrat care o privea cald, ca un frate, s-ar fi putut strecura. Paul era singurul care stătea jos, urmărind-o cu un fel de atenție. Ceilalți doi în picioare, lângă ea, Corneanu rezemat de scrin, grav, încruntat, de parcă ar fi primit audiențe. Porcii!

— ...Ei haide, o întoarce el, îți propuneam altceva: alege tu pe unul dintre noi și urcă cu el... pe care dintre noi vrei...

— Fals! tăie schiorul, total fals, nu mă interesează să fiu ales de domnișoara...

— Se poate, cu o condiție! adăugă grav, fostul ambasador, conștient de răspunderile care-i incumbă, totul să se petreacă aici, pe covor. E doar un spectacol, nu, de ce să fie Paul singurul care să aibă acest privilegiu...?! și îi trimise garajistului un surâs onctuos, cel mai onctuos și unsuros surâs al său diplomatic, rezervat miniștrilor-adjuncți, la care celălalt ridică din umeri.

— Ei! făcură, întrebător, ochișorii lui Bebe și ea își mușcă încă o dată buzele, pe dinăuntru, să nu se vadă nici măcar asta. O femeie care își mușcă buzele începe să slăbească. Desigur, va cădea, va ceda, nu-și făcea nicio iluzie, nu era ea, din fericire, dintr-alea care se bat cu patru hândrălai, dintre femeile secolului XX, aprige, virile, cot la cot cu... ea nu lupta decât cu timpul, ca oamenii slabi, încă un minut, încă un sfert de oră, oricum nu se va zice că îi trăsese de mânecă; chiar și lor le place puțină rezistență, îi vor fi recunoscători mai târziu. Brrrr! Ce otravă plutea în aer, ce apropiată soră se simțea cu ei, dușmanii ei cruzi nici nu bănuiau cât îi iubea! Iată, fiecare dintre ei, chiar și vicepreședintele, avea lucruri care ar fi putut, în condiții normale, bineînțelese, care ar fi putut s-o atragă, s-o fixeze chiar. Dar de ce, Dumnezeuule, de ce era atât de speriată și inimioara ei de ce îi bătea, tica-tica tica-tica, tocmai aici, sus, în gât, de mai bine de o oră, cât timp putem trăi cu o astfel de spaimă? Cât timp putem trăi înfrățiți cu teroarea?! Iată, se vor apropia, Calistrat probabil, împreună cu Bebe și o vor trânti pe jos, ea va cădea stângace, ridicându-i-se fusta într-o parte, se va lovi chiar, o durere pe care o va simți mai târziu, va lovi ca o funcționară de provincie ce era cu poșeta ei de plastic în jur, îl va zgâria pe unul,

probabil nu pe cel pe care-l ura cel mai mult, dar de, ce să-i faci, într-o astfel de situație... Dumnezeuule, cum adică: într-o astfel de situație?! Există oare o *astfel de situație*! Iată că există, și ea, sărmana, cu micul ei eroism inutil, anonim, încerca disperată și penibilă, abjectă, jengoasă, să se opună acestor domni care poate pe drept, ce poate, sigur, pe drept îi cereau această jertfe, dar de ce, această onoare, această... inițiere... da-da, inițiere, ea încerca cu lipsa ei de tact proverbială să se opună legilor societății, legilor lumii, universului! Ar fi trebuit să fie mândră că fusese aleasă, iată, armeanca, bucureșteanca nici nu fusese chemată, Tuți întoarsă de la ușă, ca o zarzavagioaică oarecare, iată, în fața ei se aflau un fost ministru, actualmente cu sarcini în cultură, un inginer șef de secție, un campion național care ducea faima țării hăt peste hotare și un... da, de ce să ne rușinăm de cuvinte, un garajist (inginer la rându-i), care își punea în joc viața la *rally*-uri, cu poze prin ziare, o celebritate, ceva foarte modern... da-da, va mai rezista cinci minute, uite, exact până la „și treizeci”, indiferent ce va mai zice anti-gazda cu ochii lui mici și albaștri și-apoi va păși în mijlocul lor, dreaptă, va lăsa să-i cadă poșeta cu un gest simplu, va face o jumătate de piruetă și va spune, privind cu ochii liniștiți, de gheață, peste capetele tuturor: – Ei bine, domnilor, cine îmi face, primul onoare?! și se va feri să înghită în clipa aceea ca să nu izbucnească ca o proastă în plâns. Dumnezeuule, cât era încă de provincială! Dumnezeuule, dacă ar vedea-o acum Cârstea! Sau Cherecheșiu, Lulu, cu frumoasele sale favorite! Ce departe erau ei, acum, de Lelia lor, ce binefăcător de departe. Ce bine că nu știau nimic și nu vor ști niciodată nimic!

— ...Uite, noi avem timp, vorbea mereu Bebe, așezat pe brațul fotoliului, fumând a câta țigară? avem timp, te așteptăm toată noaptea! Asta e diferența dintre noi și niște muhaiale ordinare, din

astea venite cu un bilet de douăsprezece zile, prin sindicat și care nu-s în stare de așa ceva decât plini de alcool, izbind, înjurând... spune, Lelia (ce dulce, ce cald i se arcui au buzele când îi pronunța numele, bestia!), spune, ai văzut pe unul de aici să fie măcar amețit, ai văzut, ai observat cumva că vreunul nu-și controlează limbajul, ți-a făcut cineva vreo grosolănie... spune, te-a jignit cineva, Lelia, măcar așa, în treacăt, din greșeală... din neatenție?! Spune, hai spune?!

Mută, ea se lipea de boabele de nisip ale tencuielii pe care, printr-un efect absurd, halucinant, le simțea prin rochie, nimic, nicio silabă, primul cuvânt ar fi fost căderea! Și dacă va cădea, s-o facă din proprie inițiativă, să simtă și ei asta, că o face că vrea ea să o facă!

— O tâmpită! spuse vicepreședintele, cald, împăciuitoare, și ea îi privi uimită: de ce vorbeau astfel, de ce întrebau astfel de cuvinte, uite, ea era dispusă, când arătătorul se va opri, va ajunge în dreptul cifrei șase (din care nu se va vedea decât ovalul, pe ceasul mare din perete), ea va înainta, orice se va întâmpla, până în mijlocul camerei, va lăsa să-i cadă poșeta cu un gest simplu, neafectat, va... ia uite, Calistrat dădu din umeri plictisit și chiar Paul, *chiar Paul*, răsă batjocoritor! De ce, domnilor, pentru ce! De ce e nevoie de toate astea când ea, iată, era dispusă să se... pună la dispoziția lor, ei erau oameni de înțeles, domni până în vârful unghiilor, n-o vor lovi, cu siguranță c-o vor menaja, vor aprecia gestul ei, mândria ei în toată această umilință, mândria ei care cu atât mai mult, nu-i așa... ah, râsul acesta rece, străin, batjocoritor, al *lui*, o răni cu adevărat și fu cât p-aci să cedeze panicii și să încerce să fugă... ce prostie, din primii pași ar fi fost prinsă de umeri, izbită de perete, trântită! Nu trebuia să-i lase să simtă gustul lovirii, al trupului dezarmat, mirosul de victimă! Nu, nu, se va răzbuna într-alt fel: le va mai rezista încă un sfert de oră! Da, asta va fi răzbunarea ei, să

se învețe minte stimații domni s-o respecte cu adevărat, să-și controleze nervii, expresiile, mimica, dacă o doreau, ei bine, să lupte pentru aceasta cu armele care i se potriveau ei, ea nu era o debaraseuză oarecare, o coafeuză, o textilistă, avea totuși bacalaureatul și doi ani de institut pedagogic, dacă soarta a vrut să... ea era curtată de Cârstea, unul dintre tipii bine ai Albei, iar Lulu, domnul doctor Cherecheșiu, oho, cât ar da să se mai repete după-amiaza aceea, știau ei care, după-amiaza aceea plină de tuberoze, de Prevert... de șampanie, ce spălase pereții și ea privise rece, regină, distantă, lăsându-se dorită până la disperare, până la lacrimi... oho, domnii aceștia să învețe să se stăpânească, în primul rând!

Viața e un război al nervilor și iată, nervii ei înfocați, provinciali, fuseseră mai tari: Paul se ridicase dintr-o singură mișcare, turtise calm chioșcul, se apropiase de ea și îi cârpise rapid, una după alta, o pereche de palme. Mare! O făcuse ca un rege! Ah, dacă ar fi fost singuri, i-ar fi sărutat genunchiul. Contele de Rohan, văr cu regii Franței... Ah, unde să-l caute, să-l găsească, să-l asigure că nu-l ura, că nu-i purta nici cea mai mărunță pică... dimpotrivă; n-o salvase el, risipind tot noroiul acela din jur cu un gest simplu, eficace, izbăvitor?! Parcă el avea nevoie de asigurările ei! Îl va întâlni, era sigură, el apărea totdeauna în grupul lui, restrâns, în față la Pallas... se va apropia fără șovăire și îl va ruga să-i acorde câteva minute... ăsta era într-adevăr patent de Alba dar n-avea ce face, ce conta, oare nu luptaseră ei împreună contra derbedeilor ăloră... cum putea el să se lase angrenat într-o astfel de companie...?! Nu-nu, ea nu i se va oferi, avea el altele mai „rasate”, dar... îi va spune câteva cuvinte simțite, calde, seci... (ea plăti și ieși), câteva fraze de bun-simț, total neprovinciale și îi va dărui ceva... da, i-l va da pe Caliban, monstrul ei mic, mascota ei din sezonul trecut. Să-l arunce undeva, acolo, printre

trofeele lui, printre nimicurile sale sentimentale... Doamne, când va ieși din cușca provinciei, ce frumoasă era, o simțea, o știa, înaintând spre centru cu mersul ei săltăreț; tuturor, absolut tuturor le dăruia frumusețea ei vie, luciul acela sălbatic pe care îl purta în ochi, ea, cea înfrumusețată de pericol, de violență. Nu există frumusețe în afara violenței, salut, domnilor, tuturor, salut, salut, ha, ha! Salut.

CAPITOLUL II

1

Caraghios, în aceeași seară, Grobei, cu Tella lui, se plimbă, făcu câțiva pași, cum se spune, cu Tuți. Da-da, cu Tuți, după ce luară masa la cantină. Tuți era studentă la Institutul Pedagogic din București, la Sorbonica, cum se spunea, o bucureșteancă deci, și el fu foarte mândru că poate să-și legene cutioara sa muzicală alături de o asemenea distinsă companie. Tuți era o fată veselă și tristă în același timp, aș putea spune exact în același timp, în aceeași secundă, lucru ce îi conferea multă grație. Tristă-veselă! Veselă-tristă! Iată o sursă a farmecului, nu singura, bineînțeles. De la început, deși Tuți era mai mică cu un an și opt luni decât el, se instalaseră între ei doi relații univoce: ea îl proteja, iar el se lăsă repede protejat. Astfel că orice ambiguitate între cei doi era exclusă. El se gândi în vreo două rânduri s-o sărute sau s-o prindă de sânii ei nu prea mari dar pietroși, dar renunță nici el nu știa exact de ce, renunță în timp ce ea, Tuți, se prefăcu că nu observă nimic. Ah, femeile, ah, mai ales, bucureștencele! Se despărțiră prieteni după ce vorbiră despre o grămadă de lucruri, după ce ea salută atâta lume (el îi propuse, corect, în vreo două rânduri, să se despartă dacă, evident, ea avea alte obligații, dacă voia să stea de vorbă cu unul sau altul din cei pe care îi cunoștea,

dar ea, după o clipă de gândire, parcă, refuza și-l privea recunoscător). Despre Lelia aproape nu vorbiră, deși ea fu tot timpul între ei, cu statura ei înaltă, cu sânii ei mici, puțin cocoșată, cu mersul ei săltăreț. Frumoasa Lelia, Tuți, mărunțica și durdulia Tuți, o invidia cu siguranță, cu invidia aceea sportivă, calmă, plină de umor, care ne face să trecem mai ușor peste defectele cuiva. Curios, gândi Grobei, dar se feri s-o spună, trecem mai ușor peste defectele „reșite” ale cuiva decât peste calitățile sale. Calitățile cuiva nu se iartă și e drept să fie așa. Și zâmbi, enigmatic, sub mustăcioara sa *in statu nascendi*, pe care, la sfatul, aş zice la incitarea lui nea Tomiță, și-o lăsa. — Lasă-ți, bă, băiatule, acolo, un semn, o negreață, ceva, c-altfel, cu chiloții tăi cu mânecă lungă și cu aerele tale de mironosiță, rămâi nemăritată! Sfatul era bun, evident nu în sensul în care îl dăduse răutăciosul prieten (răutăcios numai în aparență), sfatul era bun și Grobei îl preluă. Începu la primul bărbierit să-și ocolească cu grijă spațiul dintre buza superioară și nas, nasul său delicat și drept, unii spuneau: „un pic prea lung”, alții însă, sau altele: — „Oricum, bărbătesc”, în ciuda unui neg care apăruse nu știu când. Un neg cu care se împrietenise, *faute de mieux* și care va dispărea tocmai când nu-l va mai observa nimeni. Au și negii orgoliul lor, ha, ha.

Când ajunse acasă, avu surpriza să-l găsească pe prietenul său în pat, cu un guturai strașnic sau un început de gripă. Coborî încă o dată să caute farmacia, pentru aspirină, piramidoane, antigermin și, de la bufet, luă un kilogram de lămâi. Nea Tomiță, un bărbat sută la sută, un zdrahon care de multe ori își bătuse joc (în felul lui amabil) de prietenul său mai tânăr din provincie, lungit acum la pat pentru un fleac de gripă, asuda, mormăia, tușea, sughița, înjura (cu un aer martir și disperat), aiura chiar, privindu-l cu un fel de dușmănie pe tinerelul Grobei, iar lămâile sale, de-a dreptul cu

dispreț. În schimb – de ce în schimb?! – înfuleca tot timpul cățeii săi de usturoi, iar camera lor de vilegiaturiști plutea ca o navă într-un strat dens de mirosuri, singurul, declara maistrul, singurul leac. Poate că avea dreptate, pentru că a doua zi era vindecat sau plictisit că li se dădea prea puțină importanță suferințelor sale închipuite. Sau reale.

Ah, a doua zi, era o duminică, fu pentru Traian-Liviu Grobei o zi mare, o zi sentimentală, o petrecu împreună cu Dulcineea inimii sale, cu Lelia. Ciudat, ea fu aproape umană, așa cum sunt rareori femeile frumoase, și îi dedică ziua în întregime. Se întâlniră în jur de unsprezece la bibliotecă și Grobei avu strania senzație că ea îl așteaptă. Apoi făcură o plimbare prin pădure, spre Cotă, însă nu pe șosea, ci pe un drum aparte, accidentat, se întoarseră la cantină, încă în prima serie și se despărțiră pentru o oră. — Merg să fac un duș și să mă întind o jumătate de oră! spuse Lelia, mințea însă pentru că avea un comision de făcut pentru cineva. Ceva extra-sexual. La trei fără zece se întâlniră din nou și, cu o ocazie (o cunoștință a Leliei, proprietar de automobil), făcură o excursie la Predeal, în stațiune și la pârtie, unde băură un ceai fierbinte. Tot drumul, la dus și la întoarcere, ea îl ținu de mână. Pe la șase erau înapoi și Grobei vru să se despartă, redându-i libertatea, dar, spre plăcuta sa surpriză, ea îl reținu, invitându-l la „ea, sus”. Fantastic! Asta era într-adevăr o performanță. El făcu mofturi, imitând perfect un om de lume, un băiat de familie bună, încât dacă l-ar fi auzit nea Tomiță s-ar fi strâmbat de râs, dar nu se încăpățână în refuzul său. De altfel, ea îi notifică: — Nu trebuie să te jenezi prea tare, mai e cineva sus. — Cine? întrebă Grobei. — Doamna Ciolac, sosi răspunsul, să mergem jos la Trandafirul, să cumpărăm cozonac cu nucă, e preferința ei, vrei?! — Vai de mine! răspunse tânărul cavalier, în aceste condiții, bineînțeles... și se oferă să achite în întregime costul cozonacului.

Trecu mai bine de jumătate de oră până reușiră cei doi să urce străduța ce ducea la vila unde era cazată Lelia. Doamna Ciolac îi aștepta, dădu mâna tânărului bănățean, care o sărută fără afectare, simplu și decent, în felul lui, cu o anume solemnitate totuși, care o impresionează plăcut pe vârstnica femeie. Era și ea bănățeancă, de la Oravița sau de la „Otravița”, cum spunea Grobei, în glumă; era o femeie cu care Lelia, colega ei de cameră, se mândrea. Nu era frumoasă, dar era foarte instruită. În jur de cincizeci (până în cincizeci, vârsta aceea dificilă dar, Dumnezeuule, când nu sunt femeile la o vârstă dificilă?!), opulentă, cu nasul ascuțit și fața rotundă, cu maxilarul superior puțin ieșit, astfel că din profil nasul desena un unghi perfect, fruntea îngustă, privirea extrem de vie și de inteligentă. Era soția cuiva care avusese, acolo, în Oravița, un mare magazin de sticlărie, Ciolac and Company, și acum trăiau din „resturi” și dintr-o pensie, el era ftizie. Grobei văzu fotografiile lui, un bărbat realmente frumos, înalt, osos, se lăsase pozat în costume deschise, cu papillon la gât, era mariajul frumuseții cu inteligența. Numai că aici, inteligența era feminină. Doamna Ciolac Veturia era o catolică ferventă și juca – era o descoperire târzie – în echipa de teatru amator a casei de cultură. Erau prost văzuți în orașel din cauza fostului lor magazin de sticlărie, porcelanuri și oglinzi (un magazin superb, ca o feerie, care dispăruse total din micul orașel, odată cu capitala de județ pe care o găzduise odată), erau considerați indezirabili, alături de fostul bijutier, fostul proprietar al morii (Bălan), alături de Türkl, fostul proprietar al celui „mai mare” magazin de textile și de alți câțiva monștri capitaliști. Erau oameni care își pierduseră profesiunea, prea bătrâni sau prea grași pentru a se mai putea adapta. Iată, domnul Ciolac era prea frumos și prea ftizie pentru asta. Afacerile lor nu mai erau prospere, ca altădată, dar trăiau. Așa cum

lumea avea nevoie de victime, ei înșiși se pare că aveau nevoie de călăi mărunți, provinciali. — Dramele, domnul meu, spunea doamna Veturia, sunt strict provinciale. — Dramele dumneavoastră! rectifică cu un zâmbet subțire merceologul. — De ce? replică doamna Veturia, privind-o cu un zâmbet pe „fica ei, Lelia”, cum îi spunea: orice dramă e provincială!

Cei trei beau ceai cu biscuiți și, evident, cu cozonac cu nucă pe care doamna Veturia îl primise înroșindu-se puternic pe gât, pe față, de emoție. Sau gândit la ea, ce drăguț din partea lor! Ea, o femeie bătrână, plecticoasă cu ticurile ei, cu ridurile ei... și o mângâie cu mâna ei grăsuță și fină pe Lelia pe obraz și ea se alintă ca o pisică mare. Se vedea că nu credea o vorbă din cele ce spunea. Pe Grobei îl privea cu o anume simpatie și maliție... dispreț?! Nu-nu, o iubea prea mult pe „fica ei, pe Lelia”, pentru a se purta astfel cu musafirul lor.

— Ai o țigară, domnule Grobei?

Tânărul se fâstâci ușor; nu fuma. Lelia însă, zâmbindu-i atât de afectuoasă încât el rămase literalmente zăpăcit, de parcă l-ar fi izbit peste față aripa unei păsări mari, se ridică și aduse din poșeta ei un pachet de țigări americane și amândouă femeile își aprinseră câte una. Apoi, printre subțirile perdele de fum, își priviră musafirul, cavalerul lor. Era plăcut, Grobei simțea o ușoară și plăcută furnicătură în jurul urechilor, o mărunță panică îl cuprinse, o panică care îl înțepeni și-l făcu să zâmbească mereu, fără rost.

Un zâmbet atât de fin încât abia se deslușea printre perdelele de fum albastru-lila.

— De ce nu o însoțești mai des pe Lelia, stimate domn? întrebă, zâmbind ironic, doamna Veturia, nu trebuie să lași o astfel de frumusețe singură într-o stațiune atât de aglomerată, nu crezi?!

Lelia o privi cu o scurtă alarmă; știa ceva, bănuia ceva?! Doamna Veturia îi întoarse surâsul:

era o femeie atât de fină, de amabilă, și o iubea cu adevărat. Cu adevărat distinsă; distincția nu vine oare din iubire, dintr-o iubire gratuită?!

— Eu îmi am programul meu! răspunse tânărul bănățean, cu o involuntară grosolănie și amândouă doamnele îi zâmbiră cald.

— De altfel, îi stau la dispoziție. Aș vrea, dacă îmi permite, s-o vizitez și în orașelul ei natal. Bineînțeles, dacă îmi permite...

Doamna Veturia bătu din palme.

— Ia te uită, ia te uită! Se naște o pasiune, poate o mare pasiune!...

Lelia își aruncă meșa ei neagră, ca să-și ascundă zâmbetul fin, disprețuitor. Ce-și închipuia tinerelul acesta provincial?! Cu toate acestea, râsul mic și gălgâit, palmele doamnei Veturia îi făcură plăcere. În definitiv, ce era mai mult decât o caldă, plăcută, intimă după-amiază de iarnă într-o stațiune, la un pahar de ceai, cu colega ei de cameră, o femeie atât de sensibilă, de citită, ca doamna Ciolac?! Să guste împreună, amândouă, în tihnă, într-o secretă veselie, această după-amiază. Să guste toți trei, împreună, iată, ea îi dăruise lui Paul mascota ei, exact așa cum plănuse, și acum avea o alta: tânărul, grosolanul și stângaciul Grobei. Era mascota ei, putea deveni, era mascota lor, a celor „două doamne” din acea după-amiază, din acea inserare. Și el, iată, avansa ceva... ceva tulbure, obraznic dar și plăcut... ia să vedem...

— Cum așa? îi chestiona cu grație doamna Veturia, privind-o complice, în ce calitate ai vrea s-o vizitezi la Alba pe Lelia?! Îmi dai voie să mă amestec puțin, stimate domn?!

— Cum să nu... vă rog! Foarte simplu, răspunse Grobei, eu sunt merceolog principal (mândria îi scliffea pe față) și am de îndeplinit o serie de comisioane în țară în numele cooperativei pe care o reprezint. Am ajuns până la Vatra Dornei, Baia Mare, Tulcea... prin Alba chiar am trecut odată.

Eu însumi îmi fac traseul, așa că nimic mai ușor decât să...

Cele două femei râdeau cu poftă.

— Bine-bine, spuse doamna Veturia, eu înțelesesem că nu e o simplă călătorie de afaceri... eu înțelesesem, dacă îmi permiți... sau am înțeles eu prea mult, ha, ha!

— Ha, ha, hi, hi! râdea și Lelia, dându-și cu afectare capul pe spate, lăsându-și dinții umezi să sclipească o clipă, dar ea atingea limita afectării și a pozei, limita de la care începea să devină naturală, firească. Și într-adevăr, asta cel puțin se putea citi în ochii celorlalți, a bărbaților, mai ales, a doamnelor peste patruzeci, ea era firească, naturală, grațioasă și numai pe acest drum: al afectării. Ah, era atât de afectată!...

Grobei roși, plecă privirea și-și făcu de lucru cu niște firimituri de cozonac din farfurioara sa: își umezea vârful degetelor și prindea astfel firimiturile de cocă pe care le băga în gură. Spuse:

— Eu sunt un bărbat... un om serios! Nu voiam să spun nimic mai mult decât că... mi-ar face plăcere s-o vizitez pe Lelia în cadrul căminului ei, într-unul dintre drumurile mele în interes de serviciu. Pot însă, și ridică un deget pe care era lipită o firimitură de nucă, pot însă să-mi aleg traseul prin Alba... mai des, să zicem! și la acest: — Să zicem! roși încă o dată, mai puternic. Doamna Veturia bătu iar din palme, strigând:

— Fantastic! Fantastic! iar Lelia râse la rândul ei, binedispusă.

— Știți... avansă tânărul funcționar, tânărul tehnician, văzând că produsese atâta însuflețire doamnelor prin cuvintele sale simple, eu sunt un om al datoriei și ordinii; serviciul e pentru mine o îndatorire sfântă, de onoare, așa zice... prin faptul că mă abat prin Alba, vreau să fiu bine înțeles, nu comit nicio ilegalitate, niciun fel de abuz. Noi avem legături cu câteva întreprinderi din Alba, așa că... e adevărat, și aici el mustăci (și acest cuvânt

e potrivit, deoarece buza lui de sus începea să fie tot mai mult umbrită de cele câteva fire mătăsoase de păr pe care el le îngrijea deja, am zice: le proteja), e adevărat că aş putea lăsa Alba pentru mai târziu... pentru la vară, să zicem!

— A, nu-nu! Nu la vară! Acum, imediat, nu la vară!

Cele două doamne băteau din palme, din piciorușe, într-o stare de agitație foarte plăcută. Grobei le privi posesiv. Doamna Veturia se liniști prima și îi adresă cuvântul, cu o anume gravitate:

— Te-ai gândit foarte bine. Îmi plac cei care nu-și neglijează îndatoririle de serviciu pentru o toană a inimii. Așa este și soțul meu, cu asta m-a cucerit.

— Și cu papillonul acela de mătase naturală, legat așa cum astăzi nu mai știe nimeni!... strigă Grobei, cu voce ascutită. Doamna Veturia îl privi, zâmbind, arătându-și dinții ei de cârțiță: în clipa aceea părea deosebit de sensibilă și de inteligentă. Privirea ei era umedă și atotînțelegătoare; Grobei simți că-și pierde siguranța de sine.

— ...Da... da, văd că înțelegi mult, tinere domn; m-a cucerit cu mai multe lucruri, datorită mai multor... dar, mai ales prin faptul că mi s-a supus. C-a știut să mi se supună!

— Asta urmăriți voi, femeile, spuse Grobei cu îngâmfare, lăsându-se pe spate, căutați un valet!

Cele două femei se priviră puțin uimite, apoi zâmbiră.

— Nu e totul atât de simplu, răspunse doamna Veturia, politicoasă, mai servești o felie de cozonac?! și se ridică apoi să-l servească pentru că merceologul înclină din cap, cu gravitate. Nu oricine ne poate servi! adăugă doamna Veturia, nu oricine ne poate mulțumi! Nu e atât de ușor, domnule, să servești o femeie; știi cum se numește această calitate? Tandrețe. O ai? O calitate profund masculină, pe care numai foarte puțini o înțeleg și mai puțini o au, din naștere, din instinct, nu știu.

— O anumită anulare a personalității... spuse Lelia visătoare, și Grobei le privi pe amândouă aiurit.

— Exact, adăugă doamna Veturia, pregătind încă o porție de ceai englezesc Windsor-Casde, deoarece le plăcuse mai ales modul în care-l preparase ea. Nu-și poate anula personalitatea decât cel care o are! E un fel de paradox! Și venerabila doamnă zâmbi pe sub abia vizibila ei mustăcioară, care n-o prindea rău. Un nătâng nu-și poate reprima sau anula nimic, el nu-ți poate dărui nimic. Ce să dăruiești unei femei, cum să vii la ea cu mâinile goale?! O, nu, ci încărcate cu inele, panglici late, de velur, un pieptene bățut în pietre mărunte, prețioase, ce va domni peste cocul ei regal... cărți în ediții rare, cărți nu prea adânci, nu prea filosofice (asta ar părea o aluzie obositoare, de gust îndoielnic), cărți de memorii, de călătorii, tipărite pe hârtie vărgată, în ediții rare, bomboane de ciocolată, trufe, reproduceri scumpe după Matisse, Grünewald, Lucas Cranach, Botticelli, Giotto, Cimabue... Van Dyck... tu știi, Lelia, cât îmi place mie Van Dyck?! Și mai presus de toate: tandrețea! Aceasta e sclavia unui bărbat adevărat!

Cele două prietene se prăpădeau de râs și tânărul bănățean le privea puțin zăpăcit, făcându-și meticulos de lucru cu prăjitura lui. Se hotărî să nu dea prea mare atenție celor ce spuneau ele, mai ales celor îndrugate de bătrâna Veturia; cu cei aproape cincizeci de ani ai ei! Dumnezeu, oare când, la ce vârstă vor accepta femeile să renunțe la cochetărie?! Sunt ele cu adevărat lipsite de simțul ridicolului?!

Lelia, până atunci decent așezată pe marginea canapelei, se întinse pe spate, oftând cu nerușinare, încet, ca o pisică mare, și Veturia se apropie, așezându-i o pernă sub cap, sub umeri. Te pomenești că era în plus? gândi el și cu franchețea sa provincială se repezi să exprime acest gând. — Oare nu sunt cumva „în plus”, inutil, nu venise

timpul să le lase singure pe cele două colege de cameră, pe cele două prietene?

— Nu, nu, răspunse Veturia, el nu-și dădea seama?! Ah, Doamne, trebuia să fii atât de tânăr, atât de „nerușinat” de tânăr ca să nu-ți dai seama că tocmai prezența lui le făcea pe ele două să se simtă așa de la „largul lor”. — Prezența unui bărbat, deci! adăugă, grav, Grobei, dar fu contrazis pe jumătate. — Da, a unui bărbat, dar nu a altui bărbat, ci numai a lui. Era de neînlocuit în clipa aceea, dacă voia să plece... mă rog, ele nu-l rețineau, dar... se simțeau cu toții atât de bine, nu?! Și Lelia, cu siguranță, adăugă doamna Veturia, Lelia îl simpatiza, Lelia simțea chiar un început de afecțiune... ea, un copil atât de delicios, de capricios... așa cum îi stă bine unei perfecțiuni, unei tinere atât de superbe, de reușite... unei minuni vii, ca „fiica ei”.

Doamna Veturia o privea pe Lelia, ce stătea întinsă, nemișcată, pulsând în nemișcarea ei grațioasă, ca o felină mare, părând că nu aude că e vorba despre ea, părând că nu e de față, părând că e absentă. Ce absență delicioasă! gândea Veturia.

— Cu toate că el... că el e, într-un anume fel, lipsit de tandrețe?! găsi potrivit să adauge, merceologul.

— Nu te neliniști, tinere domn, spuse Veturia, turnându-i o nouă porție de ceai, aceasta e o calitate a maturității, a bărbăției. Va veni cu timpul, trebuie doar să te lași ușor condus, ușor îndrumat... împins cu delicatețe, ha, ha...

— Dar nu ați vorbit oare chiar dumneavoastră despre un anume instinct al... tandreții, despre un anume... cum să-i spun... ăăă...

— Recunoaște, spuse doamna Veturia privindu-l cu ochii calzi, umezi, și într-o clipă cei doi fură de aceeași vârstă (o performanță pentru el, atât de orgolios de vârsta sa), recunoaște că în prezența mea iubita dumitale îți place mai mult! Chiar că...

recunoaște că o descoperi puțin astfel, că... că o descoperi abia acum, bineînțeles nu sub aspectul...

— Da-da, e adevărat, spuse Grobei, cu gura plină, într-adevăr așa e; așa cum o vedea acum, încadrată între „ei doi”, Lelia sclipea altfel, abia acum, astfel, era ea așa cum o dorea el, cât mai departe de trivialitate, de... cum să-i spun, de confuzie, ambiguitate... de vulgaritate chiar!...

Doamna Veturia râse cald și adăugă cu vocea ei ce putea prinde un timbru învăluitoare (Ar fi fost o bună *speaker*-iță, la radio, gândi Grobei, ce nu uitase de Tella lui): — Privește, domnule Grobei, ce corp suplu, lung, armonic, picioarele lungi, talia sus... proporțiile nici nu sunt măcar perfecte, așa, ca la un vulgar manechin hollywoodian, o vedetă din acelea trivializate de o reclamă monotonă, arătată soldaților în Coreea sau Vietnam într-o sală încinsă, vulgară ca o păpușă de gumă pentru uzul marinarilor ce taie ecuatorul... nu-nu, să privească numai cu atenție, la ea există o anume dulce, infimă, intimă disproporție... (Lelia vru să protesteze, să se ridice pe jumătate, dar un zâmbet al doamnei Veturia, cald, fin, o liniște), ea nu făcea decât să-l învețe puțin să privească... pe tânărul, distinsul domn din Banat, dacă i se permite, nu?!

— Vă rog, vă rog! spuse confuz Grobei, plictisit, uimit și excitat în același timp, aservit în ciuda sa doamnei de la Oravița, care îl atrăgea printr-un farmec tulbure, tot mai posesiv.

— Iată... continuă ea, cu un ton cald, jos, pe jumătate hipnotic, ea are sâni o idee mai mici, umerii puternic conturați... mâinile mici! Ai privit vreodată statuile antice...?! Noi, oamenii moderni, ne-am pervertit puțin simțul frumosului, al proporțiilor corpului feminin, matricea frumosului estetic, nu-i așa...?! Dacă va avea amabilitatea să-i facă o vizită ei și bărbatului ei, la Oravița, îi vor arăta câteva albume foarte reușite, pe care le adusese chiar ea, din Italia, înainte de război, când cu ocazia unei excursii a liceului... era într-a

șaptea, peste câteva luni urma să se mărite și atunci părinții îi dăruiseră excursia aceea de o lună, puțin înainte de începutul războiului... acolo își făcuse, acolo începuse ea, mai bine zis, acea școală a privirii, de care amintise, acea „educație a privirii, a ochiului”... lăsând la o parte banalele Venere romane, își aducea oare aminte domnul Grobei de *Venera din Cnido*, după Praxiteles?... La Reims există o siluetă de piatră *L'Angelo del sorriso*... sau, mai bine, siluetele botticelliene, din *Primăvara* și *Nașterea lui Venus*, nu-i așa, care... tânărul domn își amintește, nu-i așa, realizează asemănarea, apropierea, nu-i așa...?! Iată, asta o subjugă pe ea, o doamnă în al cincilea deceniu, despre care nimeni nu mai putea să insinueze măcar ceva necuviincios, această „apropiere” de niște modele vechi... cu trupul Leliei, cu armonia lui, de care fusese atras instinctiv și tânărul domn și ea, Veturia, era convinsă că era vorba de o atracție mai profundă, poate nu în același fel ca ea... desigur că nu, el era doar bărbat, un tânăr bărbat dar... cu toate acestea... ei doi se asemănau, se apropiau poate mai mult decât se putea presupune când o admirau, când se lăsau atrași de Lelia, prietena și fiica lor ce stă acum întinsă atât de... uite, tânărul domn își amintește de *Venus dormind* a lui Giorgione? Nu-i așa, nu-i așa?!

Grobei dădu din cap, într-adevăr, asemănarea era aproape izbitoare, sau doamna Veturia izbutise pur și simplu să-l farmece?! Dar nu, cu siguranță că nu, era și el în stare să-și dea seama de atâta lucru... ce dracu’!

— Ar trebui, spuse doamna Veturia așezându-se repede lângă el, șoptindu-i fierbinte în urechea sa zăpăcită, ar trebui ca noi doi să ne întâlnim... să ne vedem, să te învăț puțin să privești, hi, hi, să apreciezi, să valorifici, hi, hi! Voi sunteți ca niște berbecuți, cu cornițele voastre mici și ascuțite, cu ochii voștri albaștri și tulburi!

Ea râdea încă după ce se ridică sprintenă de lângă el, bănașeanul mai păstră în nări parfumul franțuzesc, Yves Saint-Laurent, ar fi spus un cunoscător. Ce zăpăceală, Dumnezeule! Și toate astea dintr-o simplă ceașcă de ceai englezesc. Lelia, mereu întinsă, îl privea printre gene, ironică, satisfăcută, de parcă s-ar fi pregătit să-l înfulece, o frumoasă antropofagă. Grobei se lăsă pe spate și schimbă o privire cu doamna Ciolac ce nu era acum decât o simplă mătușică de provincie, o provincie în care el era bucureșteanul. Încercă să amuze cele două doamne (rămânând bineînțeles tot în cadrul unei discuții despre artă) explicându-le felul în care se construiește o sobă de teracotă, o artă practică. Vorbi despre plăcile de teracotă de diverse formate (Cod nr. 583800), de principiile de construcție cele mai folosite, de arta șamotorilor, de plăci și colți (583811), de soclu lateral și colț (583812), de cornișă laterală și colț, burlan, capac, medalion, nișă, etajeră, stâlp, toate cu numărul de cod: 583...

Grobei vorbea curgător, antrenant (se vedea asta pe chipul femeilor care îl ascultau cu atenție), cu ochii vii, cu gesturi elegante. Lelia oftă în două rânduri și doamna Veturia o privi cu ochii calzi, apoi amândouă se uitară spre tânărul merceolog principal. El era cavalerul lor în acea după-amiază, trupul lui împrumuta mister, sexualitate încăperii, orice ar fi spus, cele două siluete feminine aveau nevoie de el și feminitatea lor era tocmai că-și dădeau seama de acest lucru, de acest „amănunt”.

Spre sfârșitul serii, doamna Ciolac scoase dintr-un dulăpior o sticlă de lichéur Benedictine și îl servi pe musafir, „ele două” nu beau, ele se întindeau, se răsfățau sub ochiul lui ușor bulbucă, de provincie, el era bărbatul și victima lor. Iată, Lelia își găsisese o victimă a ei, după ce cu o seară înainte ea însăși nu avusese destul talent pentru aceasta, în cercul acela atât de simandicos. O victimă pe care prietena ei, doamna Veturia, o

pregătea cu atâta artă, prudență, cu atâta rafinament. În definitiv, ce, o victimă de o după-amiaza de stațiune, ceva care nu angaja absolut pe nimeni, în loc să te plimbi pe corso-ul plin de derbedei, printre bălțile tuturor zăpezilor îmbătrânite, sau să intri la un film răsuflat turnat după o carte răsuflată, nu-i așa... palmele îi transpirau ușor, nimeni nu observa nimic, era secretul lui cel mai bine păstrat, femeile astea două, cu șoldurile lor fără vârstă. Iată, astea sunt aventurile dintr-o stațiune, aceasta e viața aventuroasă a unui vilegiaturist. Grobei era mulțumit de sine, era „tras la țol festiv”, unghiile tăiate de curând, el își schimba zilnic ciorapii, un lucru de care era mândru în secret, pentru provincia lui, o mică performanță. Făcea eforturi nu prea mari ca s-o privească cu blândă ironie pe doamna Veturia, dar ceva, insesizabil, ca un bâzâit, îl neliniștea. Pe Lelia, divina Lelia, o privea rar; curajul lui, experiența curajului său nu era pe măsura ei. Poate, cine știe, la Alba-Iulia, în orașelul ei natal... în anturajul familiei ei, când va apărea cu servieta lui cu dublă închizătoare, cu aerul lui, cu demnitatea lui verificată. Curaj, bătrâne, lumea nu se termină aici! Mai sunt și alte femei pe lume, totul e să... să...

— ...Ah, copii, voi n-o să înțelegeți, spunea doamna Veturia, în timp ce Lelia își întinse brațele ei subțiri și căscă, aceste două-trei săptămâni într-un an sunt singura mea evadare... ceva fals, evident, evadările repetate, evadările acestea pregătite cu grijă de temnicerul meu, cum să vă spun... sunt ca într-o piesă franțuzească de prost gust... de altfel, el are pe cineva, știu asta cu siguranță, mi-a spus-o chiar părintele Laschober și știu și persoana: pe Aurora, nevasta lui Iki, femeia aceea care seamănă cu o găină. Imaginați-vă lângă el, un bărbat de un metru nouăzeci, ființa aceasta, cu nasul coroiat, mică și febrilă ca o găină, n-are mai mult de unu cincizeci. Ei bine, ei amândoi

(Lelia căscă din nou, ca o pisică mare ce era) abia aşteaptă ca eu să plec, „să evadez”...

— Nu înţeleg, spuse alene „zeiţa”, ridicându-se din lene, obosise să stea culcată, cum suportaţi, o femeie ca dumneavoastră... sunteţi o femeie superbă încă, spirituală, atât de vie... nu-i aşa? Şi ea îl privi pe bănăţean ca pe un complice. Negul de deasupra buzei ei superioare tremură, nu atât din vanitate la flatarea indolentă a „fiicei ei iubite”, cât din bucuria de a o vedea, de a o privi, era într-adevăr frumoasă, într-un anume fel frumoasă, nu ştiu cum să spun, deşi era o frumuseţe *partout*, pentru oricine. Ah, femeile astea, gândi Grobei, îşi ajungeau una alteia, ce nevoie aveau de el, de ce-l ţineau pironit acolo?! El nu avea, evident, niciun chef să plece, cum ar fi putut face să devină ceva mai important în ochii lor?! Să-i dea mai multă atenţie, „să prindă” mai multă greutate?! Cum să facă!? Ce să facă?! Nu era decât jucăria lor... brelocul lor viu, în acea după-amiază, a lor, a celor două tirane, care aveau nevoie de el într-un fel foarte ciudat (ah, ciudat, ăsta era un cuvânt care nu-i plăcea, nu-l întrebuinţa decât la ananghie), dar aveau totuşi nevoie de el, exista, şi numai la ideea că l-ar fi putut vedea nea Tomiţă, oricum era ceva ce se putea povesti! Ridică pahărelul cu lichid verzui, îl privi în zare, învârtindu-l încet, ca pe un caleidoscop, şi bău, cu înghiţituri mici. Ceva catifelat îi coborî în stomac, se linguşi de-a lungul esofagului său timid, crispat.

— ...De obicei, în fiecare vară, merg la Călimăneşti... dimineţile mă întind la soare pe bolovanii uriaşi, în mijlocul Oltului... aproape în fiecare an, vin acolo, cam în aceeaşi perioadă, profesorul Ciplea, ginecologul, monstrul, la care trebuie să aştepţi o săptămână ca să intri în consultaţie! Ei bine, nu ştiţi ce prieteni suntem aici, pe malul Oltului! — Veturia, spune el, ridicând degetul, cum o face la curs, Veturia e intangibilă! Am să-i dăruiesc un medalion de

argint pe care am să încrustez acel *Noli me tangere!* care, se spune, apără cerbii și căprioarele din parcul Vaticanului. Într-o zi, imaginați-vă, de față cu doctorul Steriade și soția lui, care lucrează la muzeul Palatului, la conservarea tablourilor de artă, mi-a desfăcut părul din copci...

— Ah, doamnă, chițăi Lelia, înfrigurată brusc, Liviu habar nu are ce păr fantastic ai... știi, se întoarce ea spre merceolog cu o mișcare din tors care făcea toți banii, o mișcare înceată, *au ralenti*, are părul Giocondei, uriaș, negru ca un evantai, îi trece de coapse... Diseară să mă lași să te pieptăn, doamna Veturia! Te rog mult, da?!

— Ei bine, continuă Veturia după ce o gratifică cu un zâmbet subțire pe „fiica ei”, profesorul mi-a desfăcut părul, i-a trebuit, ha, ha, aproape un sfert de oră și nu pentru că ar fi fost neîndemânatec, așa spune chiar dimpotrivă!

— Ha, ha, asta-i bună: dimpotrivă! râse gros Grobei, pierzându-și o clipă controlul, și cele două femei îl priviră.

— Avea niște degete mai presus de faima sa de chirurg! Mă făcusem roșie toată, părul mi-atârna în apă, mișcat de apă, doctorul Steriade era roșu ca un rac, la rându-i, omul acesta atât de sensibil, iar soția lui, Pia, urâtă dar atât de inteligentă, râdea cu niște hohote de se zguduiau văile! Eu însămi... da-da, eu însămi mă înfiorasem toată, de parcă apa aceea mi-ar fi urcat încet prin vârful firelor de păr... ce spui, tinere domn, îți place acest tablou?! Iată, acestea sunt vacanțele mele, totdeauna singură... înconjurată de oameni fermecători, toată lumea mă tratează ca pe un copil! Bărbații mă apără, și primul dintre ei e Ciplea, bineînțeles, care a găsit în mine nu știu ce... — Veturia! îmi spune el cu vocea aceea a lui, mai povestește-ne o dată istoria cu fosta ta profesoară de franceză! Când credea că te-a prins copiind și tu citeai pe sub bancă: *Adolphe* de Benjamin Constant, ha, ha... haide, Veturia, te rugăm!

...Când plecă, Lelia îl conduse până în josul treptelor (afară începuse să ningă) și îl rugă să vină s-o ia, dimineață la unsprezece, la o mică plimbare. Fix la unsprezece s-o fluiera de jos. În semiobscuritatea casei scărilor, merceologul, dintr-un confuz simț al datoriei, vru s-o tragă spre el, s-o sărute, s-o „jumulească puțin, he, he”. Lelia era fierbinte, surescitată, dar nu se lăsă: îl respinse, nesigură la început, apoi decisă. Era grăbită să se întoarcă în camera de sus, unde o aștepta Veturia să-i desfacă părul, probabil, grăbită să-l concedieze și bănățeanul se declară satisfăcut. Avusese o după-amiază galantă, ceva foarte *chic*, se discutase, nu-i așa, despre artă, el însuși spusese câteva fraze inteligente, fusese curtat de două femei atât de... de interesante, de culte... și picioarele lungi ale Leliei, meșa ei neagră-sângerie, ca o capă de toreador pentru micii tauri de provincie, pentru berbecuții încăpățânați, cu cornițele lor răsucite și ochii lor bulbucăți, albaștri, safirele provinciei... picioarele ei lungi pe care și le punea fâșâind unul peste celălalt, încheieturile ei subțiri, tibia ei infinită, gâtul subțire, umerii, lați, ca și ai săi, ceva care îi dădea, cum spunea bine soția sticlarului care trăia cu o găină, ceva antic, ceva-mai-mult-decât-antic, *Venus din Cnido*, nu-i așa, „disproporția” aceea abia sesizabilă care „dădea” nu știu ce fel de farmec, de „intimitate”, de căldură în gât, sâcăitoare, un fel de feminitate caldă, vie, așa cum pulsează trupul unei ciute undeva într-un luminiș, la auzul scâncetului nerușinat al câinilor de vânătoare... Fix la unsprezece, la unsprezece fix, *onze heures tapant*, în jur de unsprezece fix... te rog să fii punctual, voi fi, nicio grijă, sunt punctual nu din pedanterie, ci din respect pentru... pentru aproapele meu... pufulețul acela al ei, abia vizibil, pe gât, acolo unde se termina coama ei neagră-violacee, acolo unde apucase s-o sărute o dată, ah, cum ar fi mușcat-o... cum ar fi mușcat-o, acolo, afundându-

și fața în coama ei, în locul acela zvâcnind fără apărare, fierbinte, ca o ploaie de iarnă, ca o ploaie pe zăpadă... și sânii ei mici, puțin depărtați, micimici, cerșind, he-he, apărare, protecție, o „înalță protecție”, subsuorile ei... Grobei se opri în loc, ridică fața spre cer, deschise gura și așteaptă să simtă gustul fulgilor pe limbă; la început fulgii nu ghiciră despre ce e vorba apoi, pe rând, călătoriră spre gura sa moluscoidă, gura sa caldă, plină de mucoase, ligamente, glande, ca un tunel de carne, familiar, deșuchiat... cei care treceau pe lângă el îl credeau beat, cu siguranță, sau amețit de un vin prost, o poșircă din acelea care se servesc la trei sferturi... subsuorile ei, gândea Grobei, în disprețul mulțimii, numai subsuorile ei, subsuorile ei calde, fierbinți... în aerul camerei de la etaj, încins, cele două iepe, păhărelul lui verde, luminos, picioarele ei imbatabile, lungi, cu tibia ei care scâncea, cu pulpele foșnind, pe care le-ar fi desfăcut încet, ca-n vis, ca nimeni să nu bage de seamă... ca nimeni să nu observe nimic neobișnuit... nimic neobișnuit...

2

A doua zi, la unsprezece fix, Grobei o fluieră de jos. Nu răspunse nimeni, nu se deschise nicio fereastră și o scurtă alarmă zigzagă prin trupul său descărnat. Apoi, evident, la al doilea fluierat (o mică arie din Rossini, cel care inventase turnedoul) se deschise geamul și o mână, mâna ei, flutură, făcându-i semn să urce. — Să urc?! — Da-da, să urce pentru câteva minute, ea nu era gata, încă. Grobei urcă ca un bărbat, fără să se grăbească, ca un om ocupat. Tella îi bălângănea dulce la piept, un scurt program de muzică instrumentală, pe unu se auzea mârâind radiojurnalul. Trecu pe unu.

Bătu de câteva ori sfios, în ușa (așa cum de jos fluierase sfios, de câteva ori), dar nu răspunse nimeni. Deschise ușa cu precauție: nimic și nimeni. Un pulover aruncat pe un scaun, un batic de mătase cu turnul din Pisa imprimat, în mijlocul camerei o pereche de cizme albe, lucioase. Intră și se opri lângă ușa; ce păcat că nu fuma, acum ar fi fost momentul să aprindă o țigară. O țigară bună, moale, odihnitoare. Apoi se auzi vocea ei subțire:

— Intră, Grobei, intră și fă-te comod. Vin imediat.

El se aplecă ușor, fără rost, zâmbi și își descheie scurta de fâș, îmblănită. Trecu pe doi: sfatul medicului: maladia lui Bouillaud sau reumatismul poliarticular acut. Salicilat, cortizon, suflu sistolic, endocardul inflammat, *soufle au coeur*, încheieturile vagabonde. Repaus la pat, atenție la umiditate, stenoze posibile, mai presus de orice: salicilat. De reumatism nu moare nimeni! cum spusese profesorul Rădulescu. Linge încheieturile și mușcă inima. Bravo! Trecu pe unu. — întrecerea socialistă, factor de bază al... trecu pe scurte, căutând radio Praga în programul său de dimineață. Exact: jazz – Blood, sweat and tears.

Unde era doamna Veturia, cu sânii ei opulenți?! Cu albumele ei de artă, cu fostul ei magazin de sticlărie și bibelouri, lustre și lampadare, cești și vase de cristal. Cu cercul ei de celebrități bucureștene, făcând plajă pe bolovanii de la Călimănești, cu doamnele coapte și inteligente, în sfârșit: inteligente și domnii cu trusele lor de voiaj, părul lor cănit, specialiști în ceva foarte important, inși subtili, cu adevărat subtili. Grobei se strădui să disprețuiască toate acestea, dar nu precum cineva care se străduiește să parvină, ci ca un tânăr bănățean, liber de prejudecăți, prea mândru pentru a dori să facă o carieră. Domnii bucureșteni, din jurul bolovanilor pe care stăteau doamnele culte la soare; și *ei* și *ele*, era evident asta, n-aveau niciun chef unii de alții. Ele ar fi vrut niște tineri armăsari

sau berbecuți năvalnici, cu fire de iarbă crudă uitate în botul lor umed, iar ei, distinșii domni, niște manechine din *Vogue* sau *Pour vous* sau *Stern* sau *Elle* sau *Konkret* sau *Sankt Pauli*, să chițcăie în jurul lor ca în jurul vreunui fabricant de săpunuri sau motoare electrice sau detergenți ce are la el acasă cea mai grozavă colecție de impresioniști. Celebrități, nu-i așa?! Cu toții vânam celebritatea și Grobei, el însuși, o vâna în felul lui. În felul lui. Și se priveau unii pe alții de parcă ar fi fost manechine cu picioarele lungi, din plastic, sau armăsari de la Cardin, grajdurile Cardin. Când îi vedea astfel, pe bănățean îl umfla râsul. Bah, distinsa societate de bucureșteni, cu trusele lor de voiaj nichelate, cu tâmplele lor distinse, cu stomacurile lor macerate, în țândări, cu ochii lor apoși și inteligenți. — Nebune, dacă voi chema sufletul tău la mine în această noapte?! Ce vei face cu hambarele tale pline, cu hergheliile, femeile, cărțile, creditul și mașina de tuns iarba, ultimul model, cu doi cilindri?!... Veturia, cu tot balastul ei, îi plăcea. Era ceva, avea ceva... trecu pe medii: sfatul apicultorului. Trecu pe unu: la sfârșit de săptămână, cântec, joc și voie bună. Pe lungi, un post bulgăresc, o cântăreață răgușită care mârâia un fel de foxtrot de curând descoperit. Perfect! Da... avea ceva, ceva, cum să zic eu... ceva interesant, bineînțeles nu minciunile ei, cu bolovanii de la Călimănești și *Venera din Cnido*, madame Bovary de la Oravița, ha, ha, madame Bovary de la *Oravița!* Nu-nu, altceva, cu totul altceva... sâni ei mari, lăptoși, abia susținuți de sutienul de mătase, țățele ei cumsecade, ce îmbătrâneau încet într-o castitate silită, râncedă, sâni ei dormitau în umbra vreunui confesional catolic, pe care, el, Grobei, i-ar fi prins cu amândouă mâinile deodată și i-ar fi... i-ar fi... răsucit ca pe niște manete, ha, ha, în care și-ar fi înfipt unghiile și degetele ca niște unghii, privind-o fix în ochi pe coana Veturia, mămica Leliei,

distinsă vilegiaturistă. Ha! Și totuși o anume furnicătură, ceva ca un fel de respect se insinua în ființa sa descărnată, un fel de admirație tâmpă, greoaie, bănățenească... trecu pe doi: ultimul sfat apicol.

— ...Iartă-mă că te-am făcut să aștepți. Nu te superi, nu-i așa?

Lelia intră proaspătă, într-un capot galben-orange, pe tocuri, și Grobei auzi în aceeași clipă, fără să vrea, apa de la closet căzând ca turbată din bazinul ei de fontă, un zgomot ce se strecurase în două rânduri prin gândurile sale nonșalante, ce ciudat, de ce îl auzise tocmai acum?!

— Ești minunată, se auzi el spunând, dând-o mai încet pe Tella, ești proaspătă și minunată!

— Da?! făcu ea râzând fericită și își apropie o clipă fața, aproape să-l atingă, încât el, buimăcit, simți doar o boare rece, parfumată și când să întindă mâna, ea se rupse chicotind. Atunci, auzi încă o dată acel zgomot nesuferit care se repercuta în urechea sa ca un mecanism uitat în funcție, dereglat. — Pfui, ce animale scârboase suntem! gândi Grobei și se gândi că dacă ar fi fost fumător, ar fi fost încă o dată momentul potrivit ca să aprindă o țigară. Acum, când ea se fandosea în fața oglinzii aceleia ieftine, cu ape...

— Vrei să-ți fac o cafea?!

— Da, aprobă el și roși, văzându-se tratat cu atâta considerație. Apoi se ridică și o luă în brațe, așa cum era, în capot, și îi deschise nasturii din față. Ea era suspect de docilă și când el dădu cu ochii de taiorul vernil pe care ea îl avea îmbrăcat pe dedesubt, izbucni în râs. Apoi îi luă între palme capul său de berbecuț cu ochii bulbucați, cele mai frumoase safire bănățene și îl sărută pe gură, fără lăcomie. Așa cum te privești în oglindă, dacă așa ceva e posibil: să săruți pe cineva, un bărbat și în același timp să te uiți în oglindă. Ei, da, unii pot face asta și Lelia era dintre aceștia. Apoi începu să o sărute el și să-i caute sânii cu mâinile. Sânii ei

mici, puțin distanți, nu sâni celeilalte, apoși, nesățui, virtuoși fără chef, abject de demni. Lelia mirosea bine, pielea îi era rece, parfumată, se lăsa sărutată, mângaiată, pipăită, ca și cum ar fi fost la croitoreasă. De parcă cinci oglinzi înalte i-ar fi reflectat silueta subțire, înaltă și mâinile cu degete scurte ale lui Grobei ar fi fost niște brațe mecanice sau pneumatice ce o greblau fără grabă și fără imaginație.

Gâfâia chiar, și el se excita auzind doar gâfâitul ei. Un gâfâit plictisit dar, Dumnezeu, gâfâia ea, încet, minunea aceea cu picioarele lungi după care se întorcea tot corso-ul din stațiune și de la Alba. Zecile de bărbați care întorseseră capul după ea îl priveau pe el acum, pe el care o ținea în brațele sale descărnate, el, cu o jumătate de cap mai scund decât ea și asta era ceva, nu?! Să ții o astfel de liană în brațe, să te cațeri pe o astfel de statuie cu sâni de marmoră lăptoasă gri, murdară de câte degete i-au atins, de câte mâini turistice s-au șters de ei, visătorii... începu să gâfâie și el, încet, aproape din politețe, deoarece era mai mult impresionat decât excitat. Tâmpilele lui concave, bolnăvicios de concave, se înroșiseră și Lelia se mișca ușor, insesizabil, absentă, ca o plantă subacvatică. Era politețea ei, politețea inimii ei în tact de 3/4. O săruta încet, metodic, își trecea mâinile cu unghiile mâncate peste omoplații și umerii ei, peste fesele ei, peste sâni ei înfiorați (ea nu avea sutien), din nou pe omoplați, de-a lungul brațelor, pe fese, apoi își strecură stânga și o prinse de sân și acesta scânci, pe cuvântul meu de onoare, scânci ca un cățeluș și Grobei trebui să facă un efort ca să nu izbucnească în râs, într-unul dintre râsetele sale scurte, groase, lătrătoare, unul dintre râsetele sale „de acasă”, printre prietenii săi cu care își bea berea de miercuri și de sâmbătă seară. Uneori și joia, când terminau bilanțul cu bine, pentru că îl ajuta pe Tică Belcea, șeful lui. Era un

fel de a-l linguși și singura scuză a acestui lucru e s-o faci față de cineva pe care îl disprețuiești.

Lelia îl suporta, găfâia ușor, abia simțit, își lăsa capul pe spate, buzele întredeschise, vârfurile dinților mărunți sclipind în lumina soarelui viu, pleoapele aproape închise. Ce se vedea sub ele?! Grobei lucra mai departe, ea începu, ca în vis, să se retragă spre pat, el o urmă, era doar ostatecul ei, o ținea în brațe. Intimidat, mai mult intimidat, s-ar zice impresionat de el însuși, de parcă ar fi văzut tot ce simțea. Dumnezeu, îi pipăia fesele și îi venea să-i sărute mâna, de emoție. Numai să nu se prindă ea. Să nu se prindă... să nu se prindă...

Ea se rupse (nemulțumită?! Nu, nu...) și îi făcu un ness, iar el, ca să demonstreze sânge rece, ceru cu obrăznicie ceva de băut. Lelia îl privi o clipă dezorientată, apoi îi făcu cu ochiul, se duse tiptil spre geamantanul Veturiei, își strecură mâna și scoase sticla verzuie de Benedictină. Îi turnă într-un pahărel, același de aseară și băgă sticla înapoi. Apoi se așeză lângă el, pe un taburet, mulțumită că furase pentru invitatul lor. Al celor două. El îi dădu să guste din pahărelul lui, la început ea nu voi, ca o fetiță, apoi gustă din vârful buzelor. Încă o dată. Bun și lipicios. Grobei privi gânditor câteva clipe paharul, apoi îl turnă pe gât, până la fund. Îl așeză pe masă, apoi o trase spre el, cu o mișcare atât de stângace, încât ea începu să râdă. Dar bănățenii sunt încăpățânați, oricum, nu există încăpățânat mai mare decât un stângaci. Și astfel se prăvăliră pe pat, ea încă privindu-l cu ironie, el afundându-și gura și nasul (subțire, o idee prea lung) în gâtul ei, acolo unde se sfârșea perdeaua deasă, neagră-sângerie și începea pufulețul acela la care se gândise aseară în timp ce fulgii muribunzi se topeau de mucoasa gurii sale. Da, iată, era într-adevăr același pufuleț fierbinte la care se gândise aseară și acest lucru îl excită cu adevărat. Aseară îl visase, acest loc, acest locșor și acum iată, mușca de aici, îl simțea tulburat și fierbinte sub buze.

Mușcă o dată ascuțit, ea țipă, nu prea tare și el o ținu, ca un câine, cu gura înfiptă în ceafa ei, trăgând-o încet înapoi și încolo peste cuvertura care se răscolise. Dedesubt, albul cearșafului se căsca, fugea ca o prăpastie marină, capotul îi alunecase de pe umeri, îi desfăcu nasturii de la bluză și își afundă fața în culcușul sânilor.

Lelia stătea, placidă, parcă asista, cu trupul ei lung, arcuit, visător, abandonat, pozând mereu, pentru stafiile pitice din jurul lor. Grobei se alarmă ușor: ce urma acum, ce trebuia să facă acum, ce se cădea?! Să fie delicat sau brutal, să se oprească aici sau să... (înghiți speriat, în sec, de două ori)... sau să... bineînțeles... nea Tomiță ar... ha, ha, normal că... se răsuciră de două ori unul peste altul, ciudat, ea se lăsa cu totul în voia lui, cu buzele și pleoapele întredeschise, cu părul negru și viu, singurul lui complice... ce lungă era, Dumnezeule, picioarele ei se desfăcuseră, se zărea furoul de nylon alb, cu dantele de-o palmă, din pachet, desigur, afurisit, sânii ei mici scăpaseră din orice fel de... de... buzele sale subțiri lucrau, lucrau, saliva sa respectuoasă se întinse pe sânii ei, pe umerii ei ascuțiți-rotunzi, pe gâtul subțire, lung, pe gură, pe ochi...

— ...Stai... stai puțin, te rog... nu te uita o clipă, te rog... nu te uita...! murmură ea, în transă, cu ochii întredeschiși, pozând cu ochii întredeschiși, îl îndepărtă cu mâna, ușor, se întoarce pe o parte și cu două mișcări iuți, dureroase, își scoase ciorapii colanți și chiloții mini, albi, ca o batistă. Apoi se răsuci încet spre el, așteptându-l, cu aceeași visare a ei de dinainte, pozată, sinceră în afectarea ei, uriașa ei afectare ce se topea în albastrul de sus.

Un fulger îl zigzagă pe Grobei din creștet până în tălpi și înainte ca brațul său avid să se întindă spre ea, minunea aceea ce i se oferise – mai iute decât brațul său pofcios, rânjind de satisfacție, el se eliberă și fugi din pat.

— Ce-i, ce s-a întâmplat?! murmură ea cu duioșie, privindu-l printre gene cu aceeași lene enormă.

Grobei se apropie de geam, își potrivește reflex cravata, părul, trase furios de o manșetă ce se răsucise, cămașa îi ieșise pe trei sferturi din pantalon. Apoi, cu un gest hotărât, se întoarce și se așază lângă trupul ei, pe marginea patului, acoperind-o cu un colț al plapumei deși ea era îmbrăcată, aproape îmbrăcată, s-ar putea spune.

— Ce-i cu tine? murmură Lelia-cea-mare, lăsându-se mângâiată de mâna lui febrilă, o mână ce o dorea încă, ce nu renunțase. În câteva fraze scurte, hotărâte, el îi explică că nu voia ca totul să se întâmple astfel, să se „irosească” astfel. Ea era și trebuia să devină iubita lui, logodnica lui... da, îi va spune acum, deși... deși poate nu e momentul deși... poate că tocmai acum e momentul, poate că... da. Își înghiți încă o dată saliva, așa cum făcuse în fața geamului cu câteva minute înainte când fusese o clipă lungă bărbat și adăugă: – Da, vizitele mele programate la Alba, de care am amintit aseară erau un fel de... un fel de cerere în... cum se spune: în logodnă, dacă există o astfel de expresie. Nu bătuseră ele două din palme?! Doamna Veturia se va bucura cu siguranță, era convins că această femeie, puțin demodată, e adevărat, ținea sincer la ea, la ei doi... le voia binele, numai binele...

Ea se ridică încet într-un cot, încet, încet, și-l mângâie uimită pe părul său spălăcit: – Bine, dar... toate acestea nu contrazic în niciun fel... iubirea, dăruirea ei... ea voise să i se dăruiască lui, tocmai din... darul său numai pentru el... ea voise să-i dăruiască trupul ei odată cu... odată cu iubirea ei, bineînțeles, cu inima ei care...

Lelia vorbea curgător, cu pauze prin care i se strecura respirația scurtă, parfumată, pe care el o inhala cu religiozitate, uimit. Stăpână pe ea, stăpână pe el, logodnica lui, frazele ei sâsâiau ca

un șarpe halucinat, curgătoare și întrerupte, calde, iuți, mâna ei îl mângâia încet, persuasiv, pe păr și pe gâtul său plebeu.

— Nu-nu, replică el, calm, hotărât, impresionat de propria sa hotărâre (de unde ieșise așa, deodată?!), ei doi se vor logodi, el o va vizita acasă, în anturajul familiei ei, vor stabili data nunții, el e un om serios, în ciuda tinereții sale... da, în ciuda tinereții sale! și un luciu se aprinse în ochii săi de obicei atât de șterși, de profesiune: șterși! Un luciu care o uimi o clipă pe somnoroasa pisică uriașă de lângă el, un luciu fanatic care îi împinse capul pe spate, așa cum te privești într-o oglindă cu ape. De parcă el își ura propria sa tinerețe, anii săi ce suiau atât de greoi spre treizeci, ca o cascadă care face efortul de a atârna în aer, peste stânci.

Apoi, cu gesturi îndemânaticе de amant, o ajută să se ridice, îi încheie nasturii de ia bluză, o sărută pe gât, pe ochi, în timp ce ea mai tremura încă. Ușor, ușor, așa cum se strecoară un vânt tânăr printre nuiielele subțiri, așa cum vibrează frunzele de plop, etern. Lelia făcu un pas, încă unul, șovăitor, neîndrăznind să-și deschidă de-a binelea pleoapele ei albastrii, ca o convalescentă care părăsește patul prea devreme, periculos de devreme. Dumnezeuule, cum se învârtea camera cu ea, el o susținea delicat de braț, îi simțea degetele pe cot.

3

Luară masa împreună, la cantină, în acea zi, apoi se despărțiră deoarece nea Tomiță pleca și Grobei crezu de datoria sa să-și ia rămas-bun de la prietenul său. În timpul mesei Lelia fu caldă cu el și absentă, așa cum era de obicei. Avu succes la

mesele vecine, o parte din gașca de la Vârful cu Dor era prezentă, Stela Hodoș, prietena ei din Ploiești, luă loc chiar la masa lor. Lelia se lăsa consolată de toată lumea, farmecul ei crescuse, și numai el, Grobei, știa sursa farmecului ei. Apoi o pierdu din vedere, toată după-amiaza și întreaga seară. Parcă intrase în pământ, mult după ce trenul care-l purta pe nea Tomiță dispăru în orizontul învăluit în fum și ceață. Era o zi gri, antipatică, cu cerul coborât. — O fi pe undeva cu prietenii ei! îi spuse, cu o anume enervare, prost ascunsă, doamna Veturia, când el o căută pentru a doua oară, la vilă, la o oră înaintată: aproape zece, mai exact, zece fără zece.

Dar enervarea ei, a Veturiei, nu-l privea pe el, dovadă că îl conduse la plecare, susținând că „vrea să ia puțin aer, că băuse trei cafele în acea după-amiază și că etc. etc.” Astfel coborâră împreună pe corso, trecând, bine înfodoliți, pe lângă vitrinele anemice. Doamna Veturia îl luă de braț și el o puse la curent cu intenția sa în legătură cu Lelia, cu planurile sale de viitor, mai bine zis. Ea răspunse la toate aceste confidențe cu un entuziasm evaziv, distrat, declară că aerul tare îi face bine, într-adevăr, spre surpriza tânărului, se însenina, stelele sclipeau printre norii uriași și el trase aerul adânc în piept. Simțea din când în când mâna mică a doamnei Veturia strângându-l involuntar de braț, ca o mică vietate, și atunci întorcea capul, surprinzându-i profilul de șoarece, cu nasul ei ascuțit și bărbia teșită. Îi vorbea despre tinerețea ei, despre primii ani de femeie măritată, soțul ei fusese prizonier în Rusia și toată lumea, ea însăși, o crezuse văduvă. De-atunci, cel puțin după spusele ei, datau două trăsături care aveau să devină esențiale, ale firii ei: apariția bolii și a curtezanilor. Două dintre maniile ei sfinte. O perpetuă suferință fizică, întreținută cu o imaginație redutabilă căreia realitatea avea să i se plece în curând și pentru totdeauna și o falsă

existență, mai reală decât cea reală, aceea a geniului ei înnăscut, inexprimabil, pe care ființe superioare, mereu de același sex, aveau să-l denișeze fără greș, împrumutând vieții ei un romantism acut modern. Ea va fi copila răsfățată a provinciei, femeia curtată de un oraș sau orășel întreg, de la preotul catolic până la cutare inspector financiar, cutare medic primar internist, cutare conferențiar ginecolog din Timișoara, profesorul Ciplea din București, pe șlefuitele pietre de la Călimănești, până la tinerii candidați la examenul de admitere la Agronomie sau la Litere. Tot ce avea provincia mai prețios sau mai ciudat trebuia să-i depună ofrandă, ei și bolilor ei mărunte, abia mărturisite, mereu prezente, încât ajunsese de nevindecată, nimeni nu se gândea vreodată, așa cum nu te gândești indecent în prezența unei anume persoane, la sfârșitul suferințelor ei fizice. De aici drumul aproape zilnic la biserică, cultul pentru Renaștere și maeștrii și pânzele lor, cărora ea le restituia mistica din care evadaseră. Arta lor devenea din ce în ce mai puțin laică, revolta lor tot mai ștearsă. Ce imperiu se învârtise, se învârtea în jurul ei și Grobei o asculta, uimit el însuși de cât interes trezeau în el însuși frazele ei pripite. Ce-ar fi zis dacă ar fi știut de scena de azi-dimineață?!

De ce-i spunea toate astea? (Ajunsese să-i mărturisească de câte ori pe săptămână se culcase cu ea soțul ei, la începutul căsniciei.) Intuia oare ceva deosebit la el, la Traian-Liviu Grobei?! Din pură plictiseală, ca să trăncănească, așa cum fac femeile în tren sau în vilegiatură sau în sanatoriu sau confesional sau în pat?! Din bovarism, din instinctul nobil de a-și inventa o legendă din propria-i viață scurtă și care se scurgea mereu, ca racul, cu dosul înainte, cu antenele pipăind trecutul mereu inventat, așa cum fac popoarele?! Din disperare?! Din disperare?! O disperare ce devenise obicei, ca și rumegatul, ca râgâitul, ca defecația?! Ce poate face o biată femeie cu propria

ei viață, în fundul provinciei, Dumnezeu... a, nu, cu siguranță că intuise ceva în el, și îi povestea pentru a mia oară minciuna ei, mult mai reală decât viața peșin a altora, lipsiți de îndrăzneală, lipsiți de nerușinare. Dar cine va inventa vreodată vreun impozit asupra minciunii, gândea Grobei, asupra suferințelor închipuite, asupra celor terorizați de plictiseala provinciei și care se luptă zilnic cu Mambrin și Merlin, suiți pe Rosinanta lor de carton, bălăngănindu-se pe picioroange. Așa cum unii se clatină ca să-i vadă lumea și să-i compătimească, așa cum unii mint ca să pară vicleni, așa cum unii ațipesc ca să prindă puteri când sunt trimiși în delegație. O femeie-erou îl ținea de braț, hotărât, cu vârful degetelor, o, dacă ar fi putut face o singură ființă din două, trupul uriaș al Leliei și spiritul invincibil al mamei ei adoptive, Veturia, care vorbea, vorbea mereu, fără întrerupere, râzând cu botșorul ei de șoricel nerușinat, cu nările ei mici, cu dinții de rozător vesel, inconștient. Picioarele ei lungi, însă, forfecau alt aer, ochii ei se afundau cu plictiseală în alte inimi vesele, ochii viitoarei lui logodnice. Acum, prezentă, scoțând neîncetat trâmbe subțiri de aburi pe gură și pe nări, Veturia plutea lângă el ca un balot prin care fugea o spiritualitate beată de minciună și legendă, drogată de spaima teribilei provincii, de inchiziția nemuritoare provincii. Veturia, doamna, „mămica”, tanti-cea-dulce, doamna Ciolac, soția, onorabila, suferinda, creștina, vilegiaturista cu profesori închipuiți desfăcându-i părul ei real, aproape la fel de real ca și realul sau realitatea, amanta tuturor rataților de geniu, colega de cameră a logodnicei sale, ea, cu subsuorile ei demne, respectabile.

Urcă cu el, în aceeași zi în care el se logodise atât de ciudat, sus la patru în camera pe care o părăsise abia de câteva ore nea Tomiță și se culcă cu tânărul bănățean. Ea fu cea care avu tot timpul inițiativa, niciun merit nu reveni merceologului,

afară de acela că fii de față, prezent tot timpul, lângă ea tot timpul. Se gândiră amândoi la *ea*, fiica lor, viitoarea lor logodnică și Grobei fu de o politețe desăvârșită. Aproape afectuos. Iar ea, Veturia, nerușinată. Într-adevăr, reală. Dumnezeule, ce distanță, ce prăpastie de timp căzuse, ca o cascadă, de dimineață! Iată-l în patul lui îngust, de metal, simțindu-și, pe jumătate uimit, propriul său trup de oase și piele catifelată (Ăsta fusese singurul ei compliment, al Veturiei: Pielea sa catifelată! de parcă i-ar fi fost rușine sau o decență elementară o împiedica să vorbească despre alte lucruri), descoperindu-și uimit trupul, ca adolescenții, lângă trupul ei greoi, bolnav, rotund, lângă țâțele ei umflate pe care le frământă aproape numai din politețe. Când el o pătrunse cu grijă, mereu cu politețe, ea țipă ușor și-l rugă să fie prudent, Dumnezeule, inima ei era o fecioară, cea mai nerușinată fecioară a provinciei universale. El avu grijă de ea, și în timp ce se iubeau, frecându-se încet unul de altul în patul acela îngust, el nu reuși să treacă bariera lui „Dumneavoastră”, nu reuși s-o tutuiască. Era mereu câte un „Vă”, un „Vreți să”, un „V-am” printre mângâierile și gâfăiturile lor, ochii lui emiteau fără încetare câte un „Vă rog” sau „Scuzați” sau „Sper că...”, sau „Îmi pare rău” sau „Îmi pare sincer rău...” sau „Regret dacă” și altele din bogatul lui vocabular de reverențe atât de necesar, întreg trupul lui descărnat se scuza lângă trupul ei rotund, făcut pentru suferințe pe jumătate inventate, cu atât mai morbide, mai respectabile, el o ținea în brațe așa cum duc calfele de croitor o reverendă de prelat, așa cum urcă salahorii la etaj ghiveciul unui Philodendron uriaș. În penumbra tristă, sărăcăcioasă a camerei lui Grobei, cu paturi de metal și fereastra înaltă, prelungă, fără perdele, Veturia țipa încet, ca un copil, mârâia încet, subțire, cu pasiune, de parcă ar fi stat la o masă rotundă de cofetărie, în față cu un uriaș *meringue-glacé*. În ciuda politeții sale provinciale, îl privea

și îl împingea ușurel, cu veselie, chicotind ca o servitoare curată ce se culcă cu primul născut, căruia îi va călca cu simpatie sporită manșetele și gulerele. Intuise ceva deosebit la el, gândea Grobei cu febrilitate, cu precizie, ea... ea văzuse ceva *în el*, în el era ceva... ceva prețios, cu precizie era ceva... ceva care o izbise, care îi atrăsese atenția, ceva ce lui însuși poate nu îi era prea clar, ei îi sărise în ochi și îl diviniza acum... îl va diviniza, cu siguranță, intuise că el se deosebea de toți ceilalți tineri de vârsta lui în sensul că avea ceva deosebit, cu totul deosebit... ceva ce începuse să se cristalizeze deja, în ciuda manierelor, poate și a vocabularului său încă frust, necizelat, intempestiv uneori, rodul depărtării de Capitală. Totul însă va putea fi îndreptat în folosul lui, chiar și defectele sale, în folosul lui în sensul cel mai înalt, în folosul omenirii, evident. Nu era nevoie ca el să-și urască, să-și disprețuiască vârsta; vârsta lui era una dintre etapele purgatoriului său strict personal, *persönlich*, absolut, *streng geheim und persönlich*, strict confidențială. Era imposibil ca ea să i se dăruiască din simplă frivolitate, din ușurătate vilegiaturistică, din disperare vilegiaturistică, așa cum cu mult mai probabil încercase viitoarea lui logodnică! Nu-nu, cu mult mai probabil că, în ființa ei atât de complicată, absurd de complicată, se ascundea încă ceva, o dublură ideatică, cu precizie... altfel ar fi fost niște... porci, da, evident, niște porci, niște... dar nu, asta nu se potrivea deloc cu ei doi. Cu siguranță că ea l-a intuit, poate chiar mai bine, mai rapid decât el însuși. El pe el însuși. Și dedesubt, nu-i așa, dedesubt, ca o căptușeală de mătase, fâșâia stins „o dublură”, ceva ce salva nu numai acea frământare incomodă pe patul îngust, metalic, ci întreaga lui orbecăire... a lui și a ei, a doamnei Veturia... în cameră se făcuse frig, nu deodată, ci cu încetul, încetul cu încetul, pe nesimțite. Se treziră deodată

în frig, cu frigul lângă ei, cum se zice. Ca un câine, veghindu-i.

4

Cu puțin înainte de a se termina prima serie, Lelia veni la el la masă. Râsese tot timpul, Garabet era într-o formă fantastică, iar Tuți făcea de fiecare dată o mutră de parcă ar fi cerut-o în căsătorie un individ cu buză de iepure. Grobei era singur, cu Tella lui susurându-i în urechi. Ce asculta?! — Recital Boris Cristoff! răspunse el cu seriozitate și Lelia se stăpâni încă o dată să nu pufnească în râs. Îi părea rău de el, deși, îi era, oarecum, simpatic.

I se făcuse milă văzându-l singur, cu umerii lui înguști, cu tranzistorul lângă el pe fața de masă pătată. Se gândea ce mutră va face când ea, regina seriei, înconjurată de atâtea celebrități, se va apropia de el, se va așeza la masa lui. Veturia îi spusese că el o căutase aseară în două rânduri. Bah, doar n-o să se țină unul de altul, acum, când avea atâtea invitații peste tot. Chiar Garabet, tipul ăsta care la început părea că se uită la toate fetele, inclusiv la ea, ca la niște siguranțe arse, se înmuiase, ceea ce ei, cel puțin, îi dădea un fel de furnicătură, de *frémissement*, deși se hotărâse să-l țină la distanță. Țăsta era unul dintre aceia care te respectă numai de la jumătate de metru; dar ce, idealul ei era să fie respectată?! Uite, n-o respecta destul, în felul lui chinuitor, dureros, ăsta micu, cu ideea lui despre bărbăție?! Să-l cheme, să nu-l cheme?! Să-l cheme, să nu-l cheme?!

— Ți-a fost dor de mine?! îl întreabă ea somnoroasă, uitându-și câteva minute mâna pe mâna lui.

— Mi-este tot timpul dor, pisico!

— Cum ai spus? pufni ea în râs.

— Vezi că se uită gagiii de la masa ta aici... Stai dreaptă.

— Am auzit că m-ai căutat ieri... de două ori... de ce nu mi-ai lăsat câteva rânduri...

— Vrei să ai un autograf de la mine? Să-ți fi scris ceva duios?

— Bineînțeles. Nu ești micul meu logodnic? I-ai spus ceva Veturiei?!

— Evident. Nu vrei un măr?...

— Ai făcut o prostie. Nu mi-ai promis că va fi secretul nostru?

— Ba da. Dar tu ai apucat să-i spui prima.

— Eu? făcu Lelia, deschizând ochii. Cine ți-a spus?

— Nu-i adevărat?!

El o privi zâmbind nesigur.

— Bineînțeles că nu. N-am scos o vorbă. Era doar secretul nostru, micul nostru secret fragil.

— Minți! spuse el, scobindu-se în dinți, i-ai spus tot. Eu nu m-am fandosit însă, bănuiam că ai să-i spui. Știi de ce i-ai spus? De ce ai vărsat potul?!

— Cum vorbești... și ea făcu ochii cât mai mari, o expresie, o studiase bine, care i se părea că nu spune nimic, că o acoperă perfect.

— Lasă asta... ai pălăvrăgit pentru că voi nu puteți să vă țineți și mai ales pentru că nu credeai...

— Ce nu credeam, Liviu?!

Vocea ei suna duios, pleoapele ei faimoase se închiseră pe jumătate, își aruncă meșa și fulgeră spre masa ei. Se râdea acolo, Tuți le arăta nu'ș ce și toți se cocoșaseră în jurul ei. Apoi îl privi cu ochii ei cei mai lăptoși.

— Nu credeai ce ți-am spus și ai turuit ca să...

— Crezi că voiam să mă laud? Află că...

— M-am purtat elegant cu tine, i-o tăie el, pentru că te respect. Există ceva prețios în tine, ceva ce... ceva cu totul deosebit de murdăria din jur. Ceva de care nici tu nu ești suficient de conștientă, pisico!

— Sunt pisica ta, maiorule? se alintă ea.

— Evident! făcu el.

Nu se mai scobea în dinți, dar avea privirea unui om sătul, ceea ce îi dădea greutate. Ea combină rapid: îl va chema și pe el și Alice se va ocupa, deci o vor invita și pe ea, deși n-o înghite Garabet. Va aranja ea, voia să-l aibă în preajmă pe micul ei prinț din Banat. Asta nu va disturba în niciun fel programul, mai ales că încăpeau foarte bine în două mașini. Ea cu bulibașa ei, în spate, *entendu*, Alice va face toată treaba. Îi era milă în clipa aceea de el. Ea reacționase toată viața la primul impuls, ca și acum, deși trebuise să plătească crunt pentru asta. A plătit și va plăti. Dar el era atât de caraghios! Să i-o spună!

— Nici nu știi cât ești de caraghios, bănațeanule! făcu ea cu ochii „fetiță” și îl prinse din nou de mână. El se fâstâci, vizibil, de parcă nu fusese el cel care o ajutase să se ridice din pat, fecioară.

— Poimâine dimineată plec, spuse el serios, și așa vrea...

— Diseară ce faci? Vrei să fii cu puicuța ta roză, maiorule?!

— Așa vorbiți voi acolo... făcu el, cu gura plină de râs. Bineînțeles că mă înscriu... Sper că vom fi numai noi doi.

— De ce? Nu vrei s-o vezi pe mâța ta tronând peste papaionari?! Sunt tristă când suntem numai noi... mai ales că tu...

Și își aranjă inutil fusta mini, plecând genele cât mai jos, încât bătură în tăblia mesei. Apoi îi puse reflectorul pe față, brusc, dur și el clipi.

— Mă rog! dădu el din umeri, făcând pe grozavul și ea îi zâmbi, mi-e indiferent! Principalul e să fim împreună. Dar să vii să mă iei de la vilă.

— Da? clipi ea ca un porumbel pe-o streășină udă și, de uimire, acceptă.

— Să nu-ți faci idei, spuse el, măturând cu palma firimiturile de pe fața de masă pătată, vreau

doar să treci să mă iei. Pe la șase, dacă nu te deranjează...

— Plecăm cu două mașini... începu ea, una a doctorului Frățilă, cealaltă, un Fiat...

— Nu mă interesează, făcu el, înroșindu-se, și ea îl privi cu duioșie; era băiețelul ei, micul ei prinț care o venera în felul lui, care își făcea idei legate ea și voia s-o curteze la Alba. Grozav, va face o impresie perfectă *clubului* (adică familiei) și asta era destul. Era o distanță, nu, din Banat până la Alba! Iar el găsisese ceva deosebit la ea, ceva aparte, ceva ce nu se găsea în Banatul lui plicticos, cu fetele lui cu picioarele groase și urechile mari, cum spunea cineva, într-o noapte, în tren. Ideea nu era rea: trebuia să-l facă să vină măcar o dată cu valijoara sa de merceolog principal, cu aerele sale distinse și scămoșate care-i vor răsturna, cel puțin, pe membrii clubului. Nu trebuia să afle toată lumea cu ce se ocupă micuțul maior; putea să-l dea drept inginer cartograf sau economist principal sau lector la un institut pedagogic sau medic veterinar, nu? îl va instrui ea, cu delicatețe. Și în timp ce gândea asta îl privea cu duioșie, cu adevărată duioșie, cu privirea ei „bebe” sută la sută.

— La șase plecăm cu mașinile... spuse ea, aruncând meșa.

— Atunci vino la cinci. Voi fi gata.

Era destul de caraghios ca să facă impresie bună. Dacă nu, îl va scutura repede. În asta avea calificare maximă. Îi venea să râdă când se gândea la el urcându-se în tren. Valijoara, apoi primul pas, o gâfâitură, din nou valijoara, al doilea pas, apoi o respirație respectabilă pe nas, pe nasul lui lung. Valijoara lui cu compartimente, din plastic bej, demult scorjită de frig. Sau așa ceva. Nu era totuși prințul ei, cățelușul ei pufos, mascota ei care alerga de colo-colo?! — O adevărată femeie *bine*, îi spusese Veturia, da, chiar Veturia, are totdeauna în curtea ei un astfel de prințisor, de mic-maior, demn și caraghios, cineva care aleargă de colo-

colo, cu limba roșie și subțire atârând ca o panglică, cineva îngrozitor de bine intenționat, cineva care, oricum, poate să dea și altora o idee că se află un idol pe lumea asta, pe străzile astea nenorocite. O idee de soț-model, un apropo la toți derbedeii care nu se gândesc decât să te pârlască între două uși, sub lampadarul buneii speranțe. Cineva care face bine, cineva care se ia în sfârșit în serios, cineva care îți dă brațul lui firav când întâlnești o băltoacă în drumul tău cotidian, de la serviciu, acasă; de acasă – la serviciu. Îi plăcea să se vadă în ochisorii lui întreagă, mai ales felul în care înghițea el aerul secolului când o vedea făcea toți banii! Felul în care se îmbătoșa, ca să nu-și trădeze sentimentul său urban față de ea, făcea devize. Era o comoară, o mică perlă, micul maior fără grade, cățelușul ei afgan care încerca s-o protejeze și reușea, ai să vezi, și cu ajutorul ei dezinteresat, cu ajutorul ei voluntar și șturlubatec. Erau un mic roman de amor, ei doi, fascicol de fascicol, probabil că el găsisese ceva deosebit la ea și ea îl lăsa s-o caute. Să răsfoiască, ha, ha, filă cu filă, ideea nu era rea, s-o feuilleteze, să-și umezească degetul câteodată, când se lipea pagina, ha-ha, să găfâie încet, ca o guvernanta care își face idei, ca un fermier din Sud așteptând să apară o sucupă volantă, un OZN cu o dungă oranj, tu.

Îcnind de două ori, ca și cum ar fi râs de ce spunea el – pentru că spunea ceva grav, măsurat –, Lelia îl privi așa cum ar fi privit pe oricine ar fi adulat-o, indiferent de profesiunea sa de bază. Era ceva trist aici, ceva de care ea își dădea în clipa aceea, chiar în clipa aceea, seama: Mulți o simpatizau și mai mulți ar fi vrut să se culce cu ea, dar... niciunul, Dumnezeuule, niciunul, cel puțin în ultimii doi ani, n-o ceruse. Era în primul rând vina ei, cum îi spusese Tuți. Era prea populară, pentru fizicul ei, pentru pretențiile ei îndreptățite, pentru studiile, lecturile ei, pentru sensibilitatea ei înnăscută. Evident, ea însăși încă nu avea de gând

să se înroleze, dar asta n-avea nicio importanță. Cererile trebuiau să curgă, trebuiau să *existe*. Altele, cu mai puține calități, chiar mai puțin *serioase* ca ea... bla-bla-bla-bla, o plictiseau toate astea, o plictisea propria ei suferință, propria ei tristețe. Se va purta totdeauna cum avea chef, mulți ar rămâne cu degetul în nas dacă ar ști cât de puțini contemporani au avut onoarea! Onoarea iubirii ei! Câți licențiați n-au suspinat zadarnic, buimăciți, după ce credeau, sărmanii, că totul e o chestie de două-trei seri, de o săptămână, cel mult. Nu mai departe decât îngâmfatul Cherecheșiu, care, dacă ea ar fi vrut, adio logodna sa, celebra sa logodnă, cu fiica șefului trustului de alimentație, doctoriță specialistă ORL ea însăși! Doctorul Cherecheșiu sărutându-i genunchii, plângând, total buimăcit, jignit de propria lui îngâmfare mototolită! Ha, victoriile ei erau foarte deșucheate, pe măsura inteligenței și a talentului ei special... talentul pe care Veturia i-l denisase... da-da, îl simțise, talentul i-l de a fi singură, ca un actor pe scenă care și-a uitat rolul. Iată, se dăruise micului domn de lângă ea și el se speriasse, se speriasse îngrozitor! La început, ca o proastă, se supăraseră, acum însă, da, chiar acum, în clipa aceasta când stătea grațios rezemată într-un cot, cu sânul stâng atingând ușor tăblia mesei în timp ce el curăța cu cuțitul un măr, acum înțelegea mai bine gestul lui care ascundea o victorie. A ei, bineînțeles, nu a lui. O victorie a ei, mai mare decât cererea lui „în logodnă”, care, bineînțeles, rămâne de domeniul utopiei, ca un compliment banal și util. El nu se crezuse demn de ea, asta era! Și pentru acest lucru îl va lua cu ea diseară, pentru acest lucru îi va permite s-o viziteze *en titre* la Alba. Altfel, și ea zâmbi subțire (și el zâmbi flatat la rândul-i, crezând că e un răspuns la o remarcă a sa, întâmplătoare), dacă el ar fi luat-o, nu l-ar mai fi văzut. Se cunoștea prea bine. Chiar și numai din dispreț, din furie pe ea însăși, că se întinsese cu un merceolog descărnat, o

figură palidă din fundul Banatului, ea care bla-bla-bla... Ha, ha! Era nostimă toată bravada, finalul devenea nostim, scenariul făcea toți banii: început cu câteva seri plicticoase de dans la casa de cultură, un viol ratat (de reținut Paul, garajistul, un profil pierdut) și acum... ha, iat-o acum lângă această subțire molie care își dă aere, care îi vâără, cu delicatețe și bărbăție, crede el, o felie de măr în gură și ea închide ochii „bebe”, un tânăr, un bărbat, oricum, care se înspăimântase... da-da, se înspăimântase, onoare lui! Avusese bărbăția de a o refuza, pentru a o poseda mai profund, mai total. Iată, un instinct sută la sută cu care micul cățeluș îl atinge pe garajist, pe Paul, bărbatul visat; perfect, animalul de rasă care îi cârpise magnific perechea aceea de palme care o salvase. Ce hazliu e totul, ce caraghioasă e viața, cel puțin viața ei. Doi bărbați care îi refuzaseră trupul, buzele, mângâierile, picioarele ei lungi, ochii ei catifelati și negri, părul ei orbitor. Doi bărbați pentru o singură vacanță, pentru o vilegiatură într-o stațiune lustruită, nu era asta un record olimpic?! O festivitate?!

Oho, ea nu-l desconsidera în niciun fel pe Grobei, acesta era semnul inteligenței ei reale. Micul bărbat se întrecuse pe sine însuși, chiar și pe ea însăși, s-ar putea spune. Da, de ce să nu se poată spune! Sub coaja lui de bănățean bătea o inimă mare. Măcar o clipă, așa cum ea va ține minte acest lucru, la fel, o singură clipă. Se cunoștea prea bine, începuse să se cunoască prea bine. Aproape la fel de bine cum o cunoștea Veturia. Veturia care ar fi putut fi ea. Ea însăși care va ajunge, cu puțin noroc, ceea ce Veturia ar fi dorit să ajungă totdeauna. Ceea ce cealaltă ar fi visat să ajungă totdeauna. Totdeauna. Deși ea, evident, se preface că n-ar fi visat asta decât uneori. Ha-ha, și inima Leliei-Haretina Crăiniceanu făcu cu degetul, vă cunoaștem noi prea bine. Și îl privi în voie pe Grobei, admirându-l în voie pentru că știa că-l va uita peste câteva minute, peste câteva zile. Nu-i va

ține prea multă vreme minte eroismul, se cunoștea. Și era foarte bine că era astfel; viața nu trebuie dramatizată. Viața ei, cel puțin.

— Ce-i, o întrebă el, îngrijorat, ca și cum ar fi fost deja logodiți de-o lună, ți-e somn? Te plictisești?!

— Tâmpitule, îi răspunse ea în glumă, fără să vorbească, tăcând, te admir! Ești un erou! Lasă-mă să te admir, acum, cât am chef! Respectă-mi cheful așa cum mi-ai respectat trupul! Cu aceeași inconștiență! Deși nu ești un zevzec, un zevzec nu mă poate respecta, un zevzec nu se sperie de mine, un zevzec nu se înpăimântă de frumusețea mea, ha. Un adevărat zevzec, dintre care cu câțiva Leliuța s-a și întins în decursul vremii. Oho, n-au fost decât câțiva, dacă deschid evantaiul mâinii stângi, pot să-i încap! Mâna stângă pentru zevzeci, evident, mâna dreaptă pentru cei câțiva bărbați care au fost, totuși, aproape unul și jumătate, ha. Foarte mult, foarte mult, pentru aceste vremuri istorice.

Garabet mă privește, lepra. Îi simt ochii în omoplați. Să mai stea trei minute, destul ca să i se urce barometrul, să-l respecte un minut, măcar, în silă, de nevoie, pe micul meu maior, cu mustăcioara lui străvezie cu tot. Mă va avea toată seara în brațe, Garabet, dar micul Grobei va fi alături, mă va păzi, voi fi a lui. Într-o mie de feluri. Pe găliganul de Garabet îl voi ține toată seara în brațe, să nu se apropie niciuna dintre sclifositele astea de el, cu Grobei însă, micul meu ofițer de gardă în travesti, mă voi culca, mă voi întinde, din ochi, din gene, din vârful degetelor, din vârfurile milioanelor mele de fire de păr, din aer, din colțul buzelor, din buze, din dinți, din sprâncene, din sâni, din coate, din glezne, din nări, din unghii.

La cinci și un sfert, Lelia urca scările vilei în care locuia Grobei. Murdărie pe scări, uși deschise, gălăgie, de undeva se auzeau niște voci de femei, probabil femeile de serviciu care strângeau

măturile, căldările, cineva cânta, apoi se auzi o tuse hâcâită. În spatele unei uși se juca cărți, auzi limpede cum se plusa. Ea însăși plusa, avea de gând să pluseze. Dacă tânărul Grobei făcuse o simplă cacialma?! Dacă bluffase, eroismul nu se poate sprijini pe o neînțelegere, pe frica unei secunde, rapid regretată, eroismul nu se poate baza pe lașitate. Doamne, lașitatea, ca și politețea, e de atâtea feluri.

O aștepta, deși avea încă pe el haina de pijama. Cum intră ea în cameră, el și-o dezbracă (poplin, cu dungi verzi) și își îmbracă haina de la costum ca să-și ascundă mândria. Ea era în camera sa și acum, Lelia era convinsă că îl „va prinde”. Triumful lui i se citea în ochi, în cele mai mici mișcări și ea făcu tot posibilul să nu se trădeze, să nu-i apară și ei același triumf în privire. Oho, camera aceea era prea strâmtă pentru doi învingători. — Vasăzică în acest pat dormise nea Tomiță?! îi pare rău, extrem de rău că nu l-a cunoscut. — Ea nu dorea ceva? Poate voia să-i facă un ceai, nu prea tare?!... — Nu-nu, se eschivă ea, așezându-se repede pe marginea unuia dintre cele patru paturi de spital din încăpere, fără să-și scoată paltonul (sau pardesiul) bleumarin. Nu stă, evident, decât câteva minute. El nu era gata?! (Oricum, ea nu voia să-i ușureze sarcina. Eroii nu trebuie ajutați, sau, mă rog, trebuie ajutați să lupte, atât. Atât. Afurisit, cum zicea el.)

El insistă ca ea să se facă comodă și după felul în care-i tremurau degetele în clipa când îi luă paltonul agățându-l de un cui înfipt în dulap, deduse că o dorea, că *dorea* ceva intens și nu putea fi decât ea, nu putea decât trupul ei și sâmburele ei mistic încrustat în pliurile cărnii ei care o făcea de neînlocuit de la începutul până la sfârșitul lumii, obiectul pe care el îl dorea. Aha, acum nu putea fi vorba de nicio neînțelegere, de celebrele *qui-pro-quo*-uri ale istoriei, de neînțelegerile de prost gust etc. Ideea lui ca ea să vină să-l ia, să-l ducă la

petrecerea din acea seară, idee ce-i păruse atât de originală în prima clipă și pe care o acceptase numai din surpriză, iată, ideea era mult mai înțeleaptă decât crezuseră amândoi. O idee ca o capcană, pentru el. O idee ce-i devenise repede aliată. Cinci și jumătate, timpul, când ai nevoie de el, ticălosul, trece uluitor de repede. Furându-te chiar. Eh, într-o jumătate de oră, cât mai avea ea la dispoziție, au căzut multe imperii!

El veni cu ibricul fumegând de undeva, de pe culoar, în timp ce ea, fumând disprețuitoare, picior peste picior, privea regal peste lucrurile acelei camere sordide, atât de inumane. Doar perdelele mai păstrau un vag iz de gaz, una dintre urmele cele mai concrete ale trecerii lui nea Tomiță pe această planetă îngustă, cu patru paturi de spital, cu o chiuvetă și o oglindă cu ape, o oglindă ca un acvarium. El îi așează ceaiul în față, pe o tavă roșie, de plastic, o tavă înfiorătoare, și alături de ceașcă, câțiva biscuiți ieftini, biscuiți Bistrița. Erau biscuiții lui preferați, o informă el. — Vor deveni și ai ei, glumi ea, cu umorul ei negru care o prindea uneori. El nu râse, nici nu se gândi să râdă; o privea, o pândea chiar cu nervozitate, cu înfrigurare, cum fusese ea de atâtea ori pândită. Situația se răsturnase total, de ieri-dimineață, când o lăsase întinsă pe pat, pe jumătate goală și fugise în fața ferestrei ca să-și bage cămașa în pantaloni și să-și tragă respirația. Ca un scufundător de pe insulele Pago-Pago, care revine la suprafață cu niște scoici putrede sau goale. Oho, perla aceea plutește sub ape, dar respirația sa fusese prea scurtă, clopotul de aer sub care se mișca, prea sărac. Săracii să nu întindă mâna, jos labele!

Ea îi zâmbi de parcă ar fi fost în anticamera unui dentist. El se aplecă ușor în față și încercă să o prindă de după umeri. Lelia se feri, zâmbind rece și, după o clipă de gândire, își turti țigara, abia pe jumătate fumată. Apoi îl privi și, într-adevăr, el întinse mâinile a doua oară, cât p-aci să răstoarne

tava aceea roșie, cu ceai cu tot. Asta însemna că ținea prea puțin la ceaiul pe care i-l oferise, ha.

Lelia se ridică dintr-o mișcare, se îndreptă cu aroganța aceea a ei, de neconfundat și se uită după palton. Într-adevăr, aceasta era prea mult: nervozitatea din ochii lui se transformă în cea mai simplă și previzibilă panică. Se apropie de ea și o cuprinse în brațe. Abia atunci, în ochii ei, în privirea ei ascunsă de umărul său, izbucni victoria. Victoria aproape totală, o victorie amară, dar o victorie totuși. Nu învingem atât de des încât să nu sărbătorim aceasta, să nu rânjim pentru aceasta.

Grobei o cuprinse și o sărută. Pătimaș la început (pătimaș, evident, așa cum sunt tinerii bănațeni de viitor), o mângâie apoi, liniștindu-se, cu o anume metodă greoaie căreia ea aproape îi ghicea evoluția. Și astfel, stând amândoi lipiți, în picioare, panica lui se mărise, era evident. Pentru ea, cel puțin. De asta se și ridicase ea, deși cineva, poate chiar el ar fi putut bănuși, s-ar fi putut teme că ea vrea să fugă. Dar femeile, femeile frumoase pot să fugă în atâtea feluri și faptul că ea rămase, astfel, în picioare, cu trupul ei superb abandonat ca în somn, vibrând ușor în brațele merceologului, nu era o fugă mai înspăimântătoare?! O fugă *mai iute*?!

Stăpân pe el acum (stăpân pe el?!), Grobei o dezbracă încet, ajutând-o cu răbdare, cu delicatețe, să-și scoată brațele din mânecile taioarașului din *bouclé*, albastru-pal, îi descheie nasturii mărunți, numeroși ai bluzei de mătase și o întinse, încet, pe pat. Aceeași poveste și Lelia, docilă, suspect de docilă, își ascundea mereu privirea, singurul lucru care o trăda. Privirea în care ardea, tot mai netă, o victorie răutăcioasă. Într-adevăr, cum ar fi putut natura să se înșele cu atâta grosolănie sau, mai bine, cum putea ea să-și ascundă marile daruri în continuare atât de bine camuflate, de parcă marile calități, ca geniul sau bărbăția, trebuiau trecute prin contrabandă pe sub ochii noștri, trebuiau

ascunse, „calomniate” cu grijă, înainte de a învinge, ca să poată învinge, să nu fie depistate și stârpite înainte de vreme?!

Se rostogoleau încet, înainte și înapoi, pe patul îngust și Lelia îl suporta, rece, aproape politicoasă, singurul lucru viu și uman, în ea rămăsese doar privirea pe care Grobei, imprudentul, n-o vedea. Ea îl suporta, ea aștepta, ea îl aștepta. Mai reci nu sunt nici profesionistele, gândiră amândoi aproape în același timp, deoarece amândoi aveau o părere aproximativă despre acest lucru, despre „acea” profesiune. Pentru generația lor, pentru ei, această profesiune friza legenda. Și o legendă e ca un castel pustiu: încap atâtea mobile și stafii!

Ea aștepta, aștepta, aștepta! Docilă, la început, apoi enervată. De ce n-o lua el, în sfârșit, el care era bărbat, ea simțea asta! Ceva înecăcios i se opri în gât, întredeschise ușor gura și se feri de buzele lui, ca să poată respira mai repede. Panica lui i se transmisese, fără să știe când. Arătătorul nu mai avea mult până la a indica ora șase, ea intuia asta și iată, din nou, *din nou*, nu se întâmpla nimic.

— Trebuie să mergem, iubitele, șopti ea, cu cea mai fierbinte șoptă a ei, e șase, ne așteaptă jos, la Agenție!...

— Nu-nu! murmură el și ideea plecării ei îi redeșteptă panica, excitația violentă. O săruta peste tot, pe umeri, pe sâni, pe brațele goale și lungi, pe urechi, pe ceafa, pe păr și ea îl aștepta cu ochii închiși și din nou panica se strecură în ea. Panica, aproape frica! Dumnezeuule, ce vrea să însemne asta?! Ce avea el de gând?!

Într-un târziu (deși nu trecuseră decât câteva minute, acum, ciudat, timpul se osificase) îl descoperi lângă ea, cu buzele tremurând ușor, lipit de ea, de trupul ei care îl așteptase inutil, care îl dorise, răutăcios, inutil, mângâind-o cu o singură mână, orbește, mecanic, ca pe o soră, ca pe o soră de curând descoperită, acum, în clipa aceea, pe păr, pe tâmpile, pe oasele feței, pe gât, cu o

nesfârșită gingășie. — Iubito! șoptea el și amândurora le era frică să deschidă ochii, să se privească sau să privească, iubito, ești iubita, logodnica mea, cu adevărat a mea, vei fi soția mea și vei fi a mea... atunci vei fi cu adevărat a mea... cu adevărat, pentru totdeauna, și simți cu oroare, da, cu oroare, cum el îi încheie încet, cu răbdare, nasturii de la bluză cu o singură mână, în timp ce cu cealaltă mână continua să o mângâie.

— ...Aceasta e dovada mea de dragoste... șoptea el, înăbușit și în clipa aceea nu mai avea nimic stângaci, grosolan și provincial în el, aceasta e dovada că... dovada că ești logodnica mea... cu adevărat.

— Dar bine... șoptea ea și șoapta ei era, vai, cu mult mai prefăcută decât a lui, nu înțeleg... nu înțeleg deloc... s-ar zice că...

— Taci! spuse el cu blândețe, ai fost de o mie de ori femeia mea, n-ai simțit asta?! Iar cu adevărat vei fi atunci când voi fi soțul tău și tu... soția mea, Lelia, pisica mea mare, minunea mea... Lelia...

Lelia își mușcă buzele. Un scurt și brutal val de ciudă și dezamăgire o inundă. Apoi spaimă ca față de un lucru pe care nu-l înțelege imediat, ca față de un zgomot care irumpe într-o cameră goală, ca față de o culoare violentă ce apare în plină beznă, ca față de o mișcare a unui obiect în dosul căruia nu se ascunde nimeni. Scânci, ascuns, înăbușit, ca atunci când era o fetiță deșirată și urâtă de nici zece ani, slabă, lașă, dezarmată, cu mult înainte ca bărbații s-o învețe gustul forței, al triumfului. Va uita, gândi ea reflex, gândi scâncetul ei și își ascunse fruntea la umărul lui, va uita, ea era o ușuratecă, va uita peste câteva ore... când se va legăna în brațele lui Garabet, peste câteva zile când va călători spre orașelul ei unde o aștepta vechea ei biografie, unde se vor îmblânzi în jurul ei milioanele de reflexe care o apărau, care o păstrau așa cum era și așa cum reușise să fie ca să supraviețuiască până atunci, în *acea* clipă. Nu tot

ceea ce nu înțelegi trebuie să-ți inspire teamă. Pe Dumnezeu îl înțelegi?!

Se lăsă îmbrăcată și, spre uimirea ei, el îi ștergea încet lacrimile. Se uita la el ca și cum ar fi privit într-o oglindă un chip străin.

Neplăcut. Ceva nefamiliar și de prost gust, de-un abia simțit, stins prost gust. Capcana aceea a ei în care nu căzuse nimeni. El, iată, n-o făcuse femeia lui, n-o luase, deși o dorise atât de mult, deși o dorea, o poftea chiar în această clipă când îi împrumuta o batistă să-și sufle nasul. În definitiv, ce-și închipuia el? Cine era, ce drepturi își aroga asupra ei?! Nu era acesta un început de aroganță tipic bănățeană, de megalomanie ridicolă, absolut ridicolă la un... la un... și ea îl privi brusc străină, așa cum te uiți pe stradă la un bărbat căruia îi cade ceva din mână. Un portofel, un ziar.

Ce socoteli stupide își făcea acest tânăr domn bănățean, acest mărunț funcționar de provincie?! Ha, asta-i bună! și ea își căută înfrigurată portofardul în poșetă. Apoi se privi în oglinda-acvarium în timp ce el tușea cu aroganță în spate. Dumnezeuule, să iasă cât mai repede din această cameră, și se simți îngrozitor de nedumerită când își dădu seama, deodată, că nu putea povesti nimănui acest lucru, nici măcar Veturiei. Să se ofere ea, acestui... acestui... individ și el... Dumnezeuule, el s-o considere prea sfântă... prea nepotrivită, prețioasă, pentru o aventură de vacanță, de stațiune. S-o refuze, s-o împingă spre viitor, un viitor în care voia să se strecoare și el, în care voia să-și insinueze ființa lui descărnată, mutra lui total insipidă, ștearsă, vinovată, așa cum sunt mutrele tuturor celor care trec prin viață în vârful picioarelor.

Jos, în stradă, îl va expedia. Trebuia să aibă această forță. Nu era numai un compliment, gestul lui, era și o jignire. Un afront abject. Complimente se numesc gesturile pe care le așteaptă ea, pe care

le sugerează ea. Nu poate oricine, *orice*, să-i impună ei... *ei*...

Lelia aproape se sufoca. Din cauza asta, retușul buzelor dură mai mult decât ar fi fost necesar. Se mișcă ușor în fața oglinzii cu ape ca să-și regăsească fața, ochii ei adânci, catifelați, visători. Un singur pește leneș plutea în apele acvariumului, ușor hipnotizat, pe straturile vii ale apei, ca de o muzică suavă, greu de ghicit, așa cum încerci să înțelegi ce-și spun doi surdo-muți, tineri și îndrăgostiți, care n-au nevoie de cuvinte, prin gurile cărora trece apa. Ei – înecați în glorie.

Lelia – înecată în glorie.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL III

1

„...Pe-aici, pe la noi, plouă și e urât, antipatic. Zilele mi se scurg liniștite, lipsite de poezie. Au trecut aproape două săptămâni de când ne-am despărțit, de când aburii locomotivei mi-au învăluit pentru totdeauna chipul tău drag, atunci când ai fost așa de drăguță și m-ai condus la gară. De ce ai făcut-o?! Tu care ești atât de mândră, de frumoasă, de curată?! Să știi că m-a mișcat adânc gestul tău. Bunuța e bolnavă, e din nou bolnavă și pentru acest lucru, printre altele, mi-am amânat plecarea ce trebuia să aibă loc pe douăzeci și unu. Închipuie-ți, la vârsta ei, s-a urcat pe sobă, s-o curețe, s-o frece cu dracu' știe ce, a alunecat, a căzut și și-a rupt piciorul. Noroc că nu s-a întâmplat mai rău. În altă ordine de idei: ai anunțat familia ta, Lelia, dragă, despre planurile noastre? Vreau ca atunci când voi sosi la Alba, de altfel, să fac eu însumi demersurile necesare, după toată forma, pentru că, tu ai observat, mie-mi place ca lucrurile să fie îndeplinite după cum se cere, după bunele obiceiuri. Sunt convins că mă voi înțelege bine cu ai tăi, cu părinții tăi, cu sora și cumnatul tău, mai ales că eu nu am părinți, tu știi prea bine, n-o am decât pe Bunuța, săraca de ea dar, tu știi, părinții sunt părinți. În altă ordine de idei, când voi veni îți voi aduce un mic cadou, așa cum se cade.

Tu ai să râzi de mine, tu și cu cercul tău de prieteni despre care mi-ai povestit și care sunt convins că sunt simpatici. Mi-ai spus odată că sunt prea simandicos, că sunt tacticos ca un greier. Se poate! Dar să știi, iubita mea logodnică, că în multe lucruri sunt la fel ca și tine și cercul tău de prieteni; la fel de vesel și de modern. Dar sunt anumite lucruri peste care nu pot trece. Anumite treburi cer ca să...”

„...Astă-seară am venit târziu de la birou și, nu știu ce anume, poate vremea ploioasă de afară (nu poate cu niciun chip să ningă!), poate discuția care am avut-o cu șeful meu, cu Belcea, despre care ți-am povestit, sau dorul de tine, m-au făcut să pun mâna pe condei și să-ți scriu. Am primit ilustrata ta, alaltăieri-dimineată și-ți mulțumesc că te-ai gândit la mine. Mă bucură că în scrisorile ei, prietena ta de la Oravița, doamna Veturia, se interesează și de mine. Când vom fi căsătoriți în bună regulă, vom putea să îi facem o vizită. Acum, în altă ordine de idei... da, acum mi-este dor de tine, de ochii tăi frumoși, de mâinile tale mici și sperioase pe care le-am ținut cu atâta duioșie în mâinile mele, de părul tău cum nu are nimeni, de râsul tău, logodnica mea unică. Abia aștept să ne vedem. Ce face familia ta?! Cum suportă, sora ta, toată această perioadă, e fericită?! Ce nume i-au dat?! Până la urmă, te asigur, se vor mulțumi și cu asta, părerea mea e că fetele sunt mai atașate. Chiar și două. Cumnatul tău e un om inteligent și sunt convins că... azi am început demersurile pentru călătoria mea în interes de serviciu, actele, delegația, a trebuit să dau o serie de telefoane interurbane prin localitățile în care... dar eu, tot timpul, numai și numai la un singur lucru, la un singur chip dulce și drăgălaș, mă gândesc: ghici la cine?!...”

„... Plecarea noastră s-a amânat. (Ți-am spus că plec cu un coleg, ai să-l cunoști, un băiat foarte simpatic.) Într-un fel e foarte bine, pentru că rămăsesem în urmă cu anumite lucrări de birou, cu P.C.8 și F.I.-ul, nu mai vorbesc de hârtiile decadei. Am umblat mult, de-o săptămână bat satele din județ după materie primă, de două ori la centrală, necazuri cu Bunuța, a trebuit până în cele din urmă s-o internez, s-a sudat greșit fractura, închipuie-ți, să vezi numai ce țipa că nu vrea la spital, cu o energie uimitoare... dar tu, îngerul și comoara mea, tu ce faci?! Nu mi-ai mai scris, de ce?! Înțeleg, ai fost foarte ocupată, dar câteva rânduri, nu-i așa, «micului tău maior», puteai să... nu-i nimic, ne vom revedea în curând și-ți voi ține mult, mult, mâinile tale dragi într-ale mele. Te rog să-mi ierți romantismul, în mod obișnuit eu, să știi, nu fac prea multe mofturi și mă port ca un om al secolului nostru. Dar tu, tu ești minunea mea, tu ești paranteza inimii mele. (Am întâlnit această expresie într-o carte, mi se pare chiar o carte polițistă și am folosit-o, deși, eu, personal, n-o agreez. Mi-am închipuit însă că ție și prietenilor tăi o să vă placă. Nu vreau să vă par, de pe acum, un posomorât, un bănățean limitat.) În altă ordine de idei: înainte de Alba mă voi opri doar în două locuri, de unde-ți voi expedia câte o ilustrată: Arad și Blaj. În Arad, frumosul oraș de pe malurile Mureșului, am fost de zeci de ori și de fiecare dată mă întorc cu plăcere, deși în afară de contactele oficiale, nu cunosc pe nimeni acolo. La Blaj însă nu am fost niciodată și, trebuie să-ți mărturisesc, sunt foarte curios. Și nerăbdător; aproape la fel de nerăbdător cum sunt să mă văd la Alba. Bineînțeles e o cu totul altfel de nerăbdare, un cu totul alt sentiment. Blajul, pentru imaginația mea, pentru tot ce mi s-a spus în decursul copilăriei mele, e un fel de oraș sfânt, o „mică Romă”, unul dintre centrele din care a plecat spiritualitatea românească modernă, iluminismul românesc,

Școala Ardeleană, locul unde au trăit și au învățat Șincai, Samuil Micu, Petru Maior, tribunii latinității, orașul la care a alergat Eminescu, pe jos, din lașul aristocratic, ca să vadă, să pipăie, să simtă România modernă și apostolii ei, biblioteca, seminarul teologic, atâția oameni luminați care au studiat la Roma, la Propaganda Fide, să atingă bucuria lor, a originii noastre nobile, învățătura lor... despre care, dascălul lui, Aron Pumnul, nu-i așa... Vezi, iubita mea, profesiunea mea, atât de obositoare și de modestă, în aparență, îmi prilejuieste uneori, de foarte multe ori, asemenea desfătări ale minții și folosesc aceste drumuri în interes de serviciu (de care mă achit admirabil, cum s-a spus chiar de curând într-o ședință de analiza muncii, din partea conducerii) pentru a mă cultiva, pentru a-mi desăvârși instrucțiunea, poate chiar studiile superioare, așa cum sper, la anul, bineînțeles în cadrul „fără-frecvenței”, pentru că nu am pe nimeni care să mă susțină la școală și Bunuța, săraca... un om hotărât, serios, poate face multe și ai să vezi ce soț harnic și plin de energie va fi cel pe care l-ai ales... pisica mea frumoasă și mare, îngerul meu!... De prisos să spun că mi-e dor de tine și abia aștept să-ți țin iar mânuțele tale mici și sperioase într-ale mele, mult, mult de tot!...”

„...Îți scriu de foarte aproape, comoara mea, din Blaj, unde am ajuns azi-dimineață, așa cum era prevăzut. Deși am alergat toată ziua (am făcut și două curse cu mașina, una la Crăciunelul de Jos, alta la Șona și Jidvei) și am stat toată după-amiaza și seara în birou (acum o jumătate de oră m-am despărțit de tovarășul Mititelu de la Uncap), am avut timp să mă uit în jurul meu și să observ oamenii și orașul. Deși sunt frânt de oboseală sau, poate, tocmai de aceea, nu mi-e somn și nu știu cum, dar am o ciudată stare de trezie, de ațâțare chiar... poate pentru că sunt atât de aproape de

tine, comoara mea, poate pentru că... da, poate din pricina surmenajului sau a dezamăgirii... a oboselii, a unei anume oboseli, aş zice psihice, morale! Deşi aceste rânduri le vei avea în mână după ce eu te voi fi întâlnit, în clipa când eu voi fi lângă tine, ți le scriu totuşi pentru a salva această stare de spirit, aceste gânduri pe care, mâine, poate nu ți le-aş mai spune. Astfel mă simt mai puțin singur, mai aproape de tine, îngerul meu scump, logodnica mea iubită!

Sunt trist! Abia acum sunt cu adevărat trist, deprimat, aş zice. În cursul zilei, datorită alergăturilor, probabil, nu mi-am dat seama de starea mea *adevărată* sau poate, şi e mai probabil asta, abia acum s-au aşezat impresiile de peste zi. — Cum aşa, ai să întrebi, privindu-mă cu ochişorii tăi minunaţi, eşti atât de aproape de mine şi eşti trist, Traian-Liviu?! Da, aşa e, oricât ar părea de ciudat. Sunt vesel şi trist în acelaşi timp. Vesel, pentru că mâine te voi întâlni, la aproape o lună de la scurta noastră idilă de la Sinaia; vesel, fericit, bineînţeles, mai presus de orice: fericit că mâine vei fi lângă mine, trist pentru că e seară târziu şi stau la o masă şubredă, făcută din scânduri, cu paltonul pe umeri, într-o cameră de oaspeţi a Ucecomului, într-un oraş trist şi mort. Cum să te fac să înţelegi, iubita mea, starea mea psihologică, sufletească, din clipa aceasta?! Tu care eşti veselie şi naivitatea însăşi, în ciuda ta, aş spune?! E foarte greu, mai ales că, ai să râzi, eu însumi nu mi-o explic prea bine; mă refer la uşoara mea deprimare. Nu e datorată nici serii umede, nici camerei triste de oaspeţi, nici mesei frugale sau digestiei. E, nu ştiu cum, un fel de dezamăgire, dar nu a mea personală, un fel de deprimare care mă aştepta pe mine, numai pe mine, aici, în Blaj, în *fostul* Blaj. Unde sunt urmele lui Eminescu, tânărul Eminescu, unde sunt umbrele învăţătorilor, ilumiinaţilor, unde e întreaga atmosferă de înaltă

spiritualitate, de credință, de viață intelectuală austeră și profundă?!

Nu trebuie să mă înțelegi greșit; nu sunt un habotnic și niciun admirator al clericilor și al turmei lor de oițe pioase. Nici nu-i admir și nici nu-i disprețuiesc. Dar deprimarea care m-a cuprins și despre care îți scriu ție, logodnica mea, singurul meu prieten adevărat, are alte cauze. Mai adânci, așa zice, pe care, mărturisesc, eu însumi nu parvin a le înțelege prea bine, prea deslușit. Ei și, o stare te cuprinde, te absoarbe chiar dacă nu ți-o explici prea bine, chiar dacă nu o înțelegi prea bine, ca orice sentiment. Originile ei sunt mai ascunse, nu crezi?!

Ție, comoara mea, probabil că Blajul ți-e foarte cunoscut, familiar, așa putea spune, la cincizeci de kilometri de orașul tău natal... În copilărie, ai făcut, tu și colegii și prietenii tăi, întovărașiți de părinți sau educatori, o seamă de excursii și ai vizitat, se înțelege, și Blajul, orașul acesta atât de faimos... pentru mine, ce era Blajul, decât o legendă?! Doamne, ce ți-e și cu legendele, cu faimele astea, cu faima unei femei, a unui oraș!... Ce dezarmate sunt legendele, ai observat?! Am ajuns atât de emoționat aici, cu atâta sfială am pășit pe mica ulicioară care duce de la gară spre strada principală. (Strada Avram Iancu sau așa ceva.) O sfială pe care, evident, tu mă știi, mi-am ascuns-o cum puteam mai bine, încât colegul meu, Tibi Carțiș, pe care ai să-l cunoști, sunt convins că nici n-a bănuț-o. Dumnezeuule, acesta era Blajul, iată-mă în această cetate a spiritualității, a iluminismului românesc! Așa-mi spuneam în sinea mea și, în același timp, discutam lucruri, treburi curente sau glumeam vulgar, cu Tibi, așa cum fac doi funcționari când se află în delegație. Numai că eu nu eram *un simplu funcționar*!... nu, ți-am mai spus și scris asta, eu încerc să împac utilul, necesarul cu plăcutul, dând cuvântului „plăcut” tot sensul de necesar, de instructiv. Oriunde merg,

oriunde viața mea neliniștită de tehnician, de salariat, mă împinge, îmi îndrumă pașii, încerc să descopăr și o altă față a lucrurilor, încerc să învăț, să văd, să deosebesc, să ascult vocea secolelor sau a oamenilor iluștri care au trăit cândva pe acele meleaguri sau și-au legat destinul, cum se spune, de vreo clădire, stradă, de cineva ilustru, încă în viață etc., încerc să cunosc și să mă apropii de cei care, în provincia noastră uriașă *au trait*, au gândit, s-au străduit să-și spargă coaja lor muritoare și banală. Provincia românească! Mă închin până la pământ în fața ei și a oamenilor ei, a apostolilor ei, cum se spunea înainte! Tu ai să râzi, Lelia mea, ai să zâmbești cu ironia ta fină la aceste cuvinte stângace, perimate, mai ales pentru cercul vostru de prieteni atât de vesel, de modern.

Zăpada era și aici, ca peste tot. O zăpadă obosită, bătrânicioasă, murdară. Am intrat în fosta catedrală unită: praf peste tot, ca un castel părăsit pregătit pentru filmare. Scaunul episcopilor și mitropoliților de Blaj, cu emblema lor: Sfinții apostoli Petru și Pavel și pălăria cu boruri largi și broderie, de prelat roman, acoperit de-un praf foarte fin, aș spune radioactiv. O femeie simplă, neștiutoare, vindea lumânări și icoane prost colorate, spălăcite. Am aprins o lumânare pentru tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte, el, atât de legat de aceste locuri. O mare liniște peste tot! așa cum exclama Eckermann privind cadavrul lui Goethe. O mare liniște peste tot! Am ieșit și m-am zgâit la zidurile fostului seminar greco-catolic unde o tăbliță de marmoră atestă numele lui Micu, Șincai, Maior. Clădirile sunt vechi, cu un etaj, vopsite în roșu, elevii unei școli agricole care își are sediul aici (Aici!) fugăreau, veseli, cu bulgări de zăpadă câteva fete, muncitoare, mărunte țărănci, ce treceau pe trotuar.

...Ieșeam cu *ordul*, îmi povestise tatăl meu, cu rândul, din seminar, duminica – după-masă, în fiecare duminică după-masă. Doi câte doi, era una

dintre puținele noastre distracții, sub supravegherea ductorilor și a prefectilor de studiu, sub soarele vesel, provincial, până dincolo de ultimele case, râzând, cântând, ca niște liceeni. Primăvara, mai ales, aceste plimbări, chiar și așa, încolonați, cu ordul, aveau pentru noi mult farmec și una dintre cele mai neplăcute pedepse era consemnarea în seminar duminică după-masă. Era într-o astfel de duminică după-amiază, cu un soare vesel, nu prea fierbinte, sfârșitul lui martie, cred, când a avut loc acea senzațională întâmplare: urcam dealul mărunț din partea de nord a orașului, spărsesem ordul și ne risipisem prin iarbă, ciudat, câteva sute de tineri între optsprezece și douăzeci și cinci, chiar treizeci, în reverende negre închise cu nasturi negri în față, de sus și până jos, după moda romană, atâtea pete negre în soare, peste iarba fragedă, verde, sclipitoare, unii fumau, glumind cu ductorii... Câțiva, evident, au scos și cărți de rugăciuni și citeau izolați, ipocriți sau fanatici, unii se plimbau, singurateci, în meditație, în fiecare zi ni se dădea o temă, o frază din Sfântul Augustin, din Apostolul Pavel pe care trebuia s-o aprofundam, erau „exercițiile spirituale” și unii dintre noi foloseau acest răgaz în aer liber, în natură, pentru a... apoi, ne-am încolonat din nou, cu obraji colorați de aerul violent de primăvară, de cvasilibertatea aceea de câteva ore și, din nou câte doi, într-o lungă coloană de reverende negre, purtate de adolescenți, de tineri bărbați, am coborât dealul, ieșind în spatele impunătorului liceu de băieți Iacob Mureșanu. Atunci, de undeva, parcă ieșind dintre doi plop răzleți, dacă-mi aduc bine aminte, a apărut el, taurul... da-da, un taur de montă, care, nu știu cum, prin ce împrejurare, păștea pe acolo. A ridicat capul, la auzul zgomotului, a mirosului nostru, apoi, după o scurtă gândire, s-a îndreptat spre noi. Nu drept – el se găsea la nivelul primelor rânduri atunci când ne-am descoperit reciproc – ci oblic, parcă voia să

despice în două părți egale, perfect egale, coloana noastră. — Nu vă mișcați, a strigat cineva, nu știu cine și câțiva, foarte puțini, au ascultat într-adevăr de această poruncă, rămânând pe loc, în praful subțire al drumeagului acela îngust pe care ne aflam. Cei mai mulți, evident, au rupt-o la fugă, spre oraș sau spre deal și el a traversat drumul pe care cu câteva clipe înainte ne aflam cu toții ca o săgeată, ca o locomotivă și s-a auzit mai bine, mai distinct zgomotul infernal al respirației sale decât zgomotul copitelor și al trupului său musculos frecându-se de aer. Eu, care eram cel mai bun gimnast al clasei, am sărit într-unul dintre ploi. Câțiva au căzut, unul, țin minte, și-a agățat reverenda într-un gard de măracini care împrejmuia fundul unei curți. Alături de taur, țin minte, ce ciudat, alerga un câine, lătrându-l. Nimeni nu a țipat. El a traversat drumul, înainte și înapoi, a părut că fugărește ici un grup, colo altul, așa cum fug iezii după forme nevăzute, apoi a dispărut, disprețuindu-ne, parcă. Pe mine, se părea, cel mai mult, cel cocoțat în copac. Câtva timp după ce a dispărut, s-a mai auzit sforăitul său și zgomotul divin al respirației sale. La câteva minute, toată lumea râdea și ne-am continuat drumul. O abia observabilă dezordine a ordului, o anume abia accentuată limbuție, marca, numai pentru noi, întâmplarea aceea. Ne-a urmărit însă mulți, mulți ani după aceea...

...Și iată, iubita mea, această întâmplare povestită mie de el, de tatăl meu, mă urmărește pe mine și eu ți-am redat-o exact cum a fost, cu cuvintele lui, numai cu ale lui, de parcă eu aș fi trăit totul și el mi-ar fi povestit-o. Ciudat, nu?!..."

„...Un taur printre teologi”, continua scrisoarea lui Grobei către logodnica lui, tatăl meu nu mi-a împărtășit niciodată semnificația acestei întâmplări. Faptul că mi-a povestit-o, însă, înseamnă că avea o semnificație, totuși, nu crezi?!...

„...E aproape unsprezece și ar trebui să mă aflu în pat. Nu reușesc să închei această scrisoare. Poate vreau să-ți fac o bună impresie, poate că... am și eu nevoie de un prieten, poate că...”

— ...Poate că te plictiseai, ha, ha! îi spuse a doua zi Lelia, în timp ce erau amândoi așezați pe scaunele de plastic ale unei cofetării din centru. Era ora șase după-amiază și peste o oră cel mult erau așteptați la cină, în „cadrul familiei” Crăiniceanu. Grobei ținuse ca totul să se întâmple cât mai protocolar cu putință, „în primul rând din respect pentru tine”, spunea el cu seriozitatea lui caraghioasă „și-apoi, pentru că așa se cade, așa au tăcut și părinții noștri, ai tăi și ai mei!” – Aiurea! spunea Lelia, privindu-l cu o duioasă maliție (era totuși micul ei maior fără grade), ai mei au fost niște nebuni, au fugit de-acasă când mămica era încă în ultima clasă de liceu, iar el...

— Nu-mă-interesează! tăia el, categoric, măturând inutil masa cu palma, noi doi așa vom face...

— Poate că mă plictiseam!... o îngână el, privind-o cu duioșie și ea îl numi spontan: „vițelușul ei încăpățânat și dulce”. Grobei nu clipi la auzul acestor epitete. O privea cu ochii săi albaștri, deodată sentimental și slab, el, omul atât de serios, cu atâtea răspunderi. Apoi, când amândoi se pregăteau să se ridice și să plece, intră în cofetărie un grup de trei bărbați, înalți, distinși, „foarte bine îmbrăcați”, care îi înconjură râzând. Lelia făcu prezentările, împurpurându-se ușor, ah, foarte ușor: – Domnul doctor Cherecheșiu, domnul inginer Munteanu, domnul inginer Cârstea...

Lui, micului ei lord de pică, nu-i spuse numele, din zăpăceală sau... pentru că nu putea să adauge niciun titlul numelui său atât de lung...?! Doar ea se hotărâse parcă, nu-i așa... economist principal sau lector... sau... nu-nu, nu avea niciun fel de importanță, o va face altă dată, fusese luată prin surprindere și... ce mai, cei trei domni, încă în picioare (Cherecheșiu avea un guler de bizon la palton, un guler ca o emblemă a luxului din Alba, iar Mișu Cârstea avea mustăcioara aceea fină și privirea blazată, răutăcios-absentă, așa cum era firesc să aibă cel mai năvălaș armăsar, cel mai prețios trăpaș al inimilor orașului împreună cu monumentele sale) se lansară într-o conversație plină de spirit și neprevăzut, la câteva minute de la intrarea lor Lelia râdea deja, conștientă de atenția respectuos-avidă pe care o trezea masa lor, în jur. Grobei îi invită pe cei trei domni să ia loc, dar nu-nu, nu vă deranjați, dar, vai de mine, uite, aicea... nu-nu, permiteți-mi să, o clipă, vă rog, domnu' doctor, nu-nu pe ăsta, pe celălalt, vreți să depuneți, vreți să... (de după teighea, cu mișcările ei languroase ieși chiar și Geta, conducătoarea *team*-ului cofetăriei Primăverii, cu o pereche de picioare lungi la fel de celebre ca ale Leliei) dar nu, nimeni nu depuse, domnii se așezară la masă „doar pentru câteva minute”, cu paltoanele pe umeri; trebuiau cu toții, nu-i așa, să meargă la masă, iar după aceea, se putea reconstitui asta din cele câteva frânturi de frază, neglijent aruncate de cei trei distinși donjuani ai Albei, se pregătea „o foiță” la Fischer sau un „rummy” (Fischer, fostul proprietar al celei mai mari farmacii din Alba). Lelia nu înțelese prea bine, dar, Doamne, era atât de zăpăcită, frazele lor scurte, ironice, pline de umor, de inteligență, se încrucișau deasupra acelei mese ovale, lucioase, ce se clătina ușor, iar Grobei dispăru încet-încet, ca un abur greoi, translucid, deși era încă acolo, surâzând cu înțelegere, cu o oarecare gravitate, și toată lumea i se adresa cu

respectul cu care te adresezi unei plante. De altfel, la un moment dat, merceologul se ridică și ieși din cofetărie, cu o sticlă de șampanie și un carton de prăjituri. Mergea înainte! spunea cu un zâmbet fin, politicos, ultrapoliticos, nu voia să întârzie... nu-nu, Lelia putea să vină peste o jumătate de oră, dacă domnii vor binevoi să... a, bineînțeles, doctorul Cherecheșiu era cu mașina, nu era o problemă dar... poate că tot era mai bine să, nu-i așa... — A, nu-nu, se degajă merceologul, arătându-se la înălțimea situației, el a și dispărut, nu vrea prin prezența lui să tulbure niciun fel de obiceiuri, de... în niciun caz nu ar dori să se facă, într-un fel sau într-altul, simțită prezența lui, de altfel, nu-i așa... și cu încă câteva plecăciuni subțiri, zâmbete de-o curtoazie absolut scârboasă, Grobei ieși după ce i se explicase unde era stația de autobuz. — Cum ieșiți, imediat pe stânga, lângă stâlpul de afișaj, vis-à-vis de Fischer... a, ha-ha, pardon, vis-à-vis de vechea primărie, clădirea aceea verde cu un turn... da-da, chiar în colț, nu pe partea chioșcului, ci... da-da, o zăriți imediat, nu se poate să...

Peste o oră, masa familiei Crăiniceanu combinată cu familia Chezan începuse, și de Lelia nici urmă. Doamna Vanina, mama Leliei, se arătase, e adevărat, cam surprinsă că merceologul venea singur la masă și o clipă, tânărul bănățean nu fu sigur dacă enervarea doamnei casei nu se adresa cumva lui, impoliteții sale de a intra singur, la acea oră, fără prezumtiva lui logodnică, în casă, de parcă singurătatea lui ar fi fost ceva de prost gust. Da, hm, ceva de prost gust... Spontan, domnul Crăiniceanu-tatăl, un om foarte gras, îi luă partea (și lui și ei) și îl trase în așa-zisul lui birou sau, mă rog, în fostul lui birou, la o țiucă. Apoi, se așezară la masă. O masă mare, familială, așa cum își dorise el, și funcționarului din Banat i se umeziră ochii (o clipă, oh, doar o clipă lungă și nimeni nu observă nimic!) pentru că totul era așa

cum visase el și cum, în câteva rânduri, „specificase” și în scrisorile lui către ea. Da, așa, întocmai așa ar fi vrut să decurgă prima lui masă în sânul viitoarei sale familii și... viitoarea sa familie (de fapt familiile reunite Crăiniceanu și ginerele Chezan, care o ținea pe fata cea mai mare, Mariana, împreună cu băiețelul lor pe care îl chema Romi, de la Romulus) îl privi, îl acceptă printr-o miraculoasă „lovitură” în mijlocul ei, cu mult înainte ca Lelia să fi sosit „de la cofetăria aceea”. Era ceva, avea ceva, un nu-știu-ce, tânărul Grobei, încât fu acceptat, chiar și astfel, singur. E adevărat că mai fusese o dată, în decursul aceleiași zile aici, în această casă; fusese invitat la masă, dar nu putu sosi decât la cafea și atunci, pentru o jumătate de oră. Suficient ca să cunoască părinții. Acum însă, era prezentă toată familia și, prin nu știu ce efect ciudat, el se „potrivi” perfect acolo, la masă, între ei, își găsi imediat locul, ca un implant dentar reușit „dintr-un foc”.

Mama, doamna Vanina, se dovedi în curând că avea o adevărată slăbiciune pentru el, pentru Traian-Liviu. Deci, „enervarea” de la ușă fusese falsă, formidabil, ba nu, fusese de fapt o enervare „pentru ea”, nu pentru el. Dar dacă el, nu-i așa, nu păru că se formalizează prea mult și Grobei într-adevăr nu era deloc scandalizat că ea încă nu venise, că nu se putuse rupe măcar în acea seară din cercul ei intim și modern (deși, în ciuda aparenței, inima sa scâncea, încet, încet, ca un purice prins sub un pahar), ei bine, dacă el nu era indispus, familia, cu atât mai puțin. Și totul prinse viață în jurul lui, se animă, iar domnul Crăiniceanu îl privea chiar cu recunoștință pentru tactul și stăpânirea de sine pe care o arăta. Ce mai, plăcu dintr-un foc, dintr-o salvă, am putea spune, de parcă el ar fi fost cel pețit. Mâncă, vorbi, se lansă în câteva aprecieri cvasifilozofice, tușă câteva calambururi și, spre uimirea lui, se râse, se râse cu adevărat, chiar și Chezan, ginerele, până atunci

foarte distant, aproape morocănos, făcu: – Ha, ha, ha! și se lăsă pe spătarul scaunului. O clipă doar, după care se ghemui din nou asupra fripturii sale cu sos, încruntându-și sprâncenele groase. Din clipa aceea, Grobei aproape nu mai putu să deschidă gura fără să fie întâmpinat cu hohote de râs. Iar la cafea, când, în sfârșit sosi și Lelia (care avu un antract cu mămica ei în bucătărie după care sosi în salon ca o vijelie, cu ochii roșii, oh, foarte superficial roșii, atât cât cere buna creștere!), la cafea, deci, tânărul bănățean se lansă chiar în bancuri din care spre uimirea lui, știa o grămadă, rod al serilor de joi și sâmbătă cu Tică Belcea, șeful lui și alții, la bere. El care nu fusese niciodată tare în bancuri, el care nu reținea niciodată vreo glumă, scria mereu poantele pe cutii de chibrituri pe care le uita pe mese sau le arunca, iată, deodată, câte știa. Memoria sa sosea, așa cum sosesc tulumbele pompierilor, în mare goană, cu căștile lucitoare ca vasele de bucătărie din alamă și cu clopotul în panică. Memoria sa care îi salvă pe amândoi, pentru că, la un moment dat, o descoperi și pe Lelia lângă el, lângă scaunul lui, râzând cu poftă. Lelia lui, cu ochelarii ei roșii de care, se simțea, toată familia era mândră, cu discreție. Ei da, fata greșise, poate nu trebuia, nu-i așa, tocmai în prima seară, dar, iată, plânsese, ce mai, mai avea încă ochii roșii și o anume dulce tristețe în privire, ce mai, educația primită se vedea imediat! Și-apoi, nu-i așa, fusese cu doctorul... cu inginerul... cu domnul...

Grobei începu prin a avea succes. Umor, inteligență, tact (chiar înnăscut!) simț al nuanțelor, maniere... deodată, totul! Așa se întâmplă în viață, toate sosesc deodată, pachet, calitățile și defectele. Și, ca printr-o mărunță minune, toate vechile sale defecte, mici și sâcâitoare, cu care se obișnuise, cu care prietenii lui (nu el însuși!) se resemnaseră, toate, absolut toate, „până la unul”, cum se spune, se transformă în calități, acolo, la Alba, în

„sânul” familiilor reunite Crăiniceanu și Chezan și care, cine știe, mai pregăteau poate o nouă, altă familie, subfamilie, care să intre demnă în acel trust al familiilor, acel mărunț trust... Grobei bria și se obișnuie, spre uimirea lui, destul de repede cu succesul. Lelia însăși bria, ea care la Sinaia cunoscuse un alt Grobei, mărunț, șters, tenace, singuratec cu Tella lui pendulându-i monoton pe umăr. (Pe unu, la 14,30: Radioreportaj de Ion Crăciunică; pe doi: Recitalul clavecinistei Suzana Ruzickova; înapoi pe unu: „Măndre-s cântecele noastre”, cu Nicolae Băluță și Gică Mustăcioară; pe trei: Arie din opera *Amiculi Fritz* de Mascagni, la 17,50; pe unu, la 17: „Știință, tehnică, fantezie: Care sunt strămoșii omului? Răspunde Dardu Nicolaescu-Plopșor; din nou, pe trei: Piese corale de Ștefan Zorzor; pe doi, la 22,30: Direcții noi în cercetarea creierului...) Lelia privea mândră în jur: iată, de la ce distanță venise acest om, fără nimic sigur, fără nimic în mână, cum se spune, o personalitate, ce mai! Da-da, se citea asta în ochii, pe fețele tuturor: chiar și cumnatul Chezan, înalt funcționar la Sfatul orășenesc, pentru care conta în primul rând licența (deși el, personal, nu avea una, o veche rană a sa), un om teribil de cumpătat, de încrunțat, de serios, chiar și el, noul barometru al familiei reunite, ceda, încet-încet, scârțâind impozant, așa cum fac marile șleपुरi.

Apoi, Grobei, la un moment dat, dădu la iveală cadoul lui pentru aleasa sa sau, viitoarea sa aleasă, mă rog: trei metri și cincisprezece, dublu lat, șantung veritabil, culoarea oului de rață, încât doamnele se ridicară țipând ușor de la locul lor și, amănunt emoționant, niciunul dintre membrii viitoarei familii nu fu uitat: doamna Vanina o basma de mătase cu un desen foarte modern, Ștefi-băcsi o pereche de papuci de casă, din piele, chiar și viitorii cumnați se aleseseră cu ceva: Chezan cu tutun de pipă, franțuzesc (deși el nu fuma pipă, dar, nu știu de ce, darul îl emoționează vădit, se văzu

asta pe tusea lui indecisă), Mariana un șal, chiar și micul Romică primi o locomotivă făcută din cuburi de lemn. Apoi, la cafea, printre comentarii de politică externă și internă, Grobei, cu un tact remarcabil, aduse vorba despre inelele de logodnă pe care, după mărturisirea sa, le și comandase la bijutierul Blum, un artist în branșa sa. Scoase hârtie și un pix și făcu o schiță a verighetelor și în acest fel cheștiunea cea mai delicată fu tranșată. Surpriză: în momentul în care toată lumea se apleca cu respect, cu sfială chiar, asupra foi de hârtie pe care merceologul schițase mostre de lucrătură în aur, propusă lui de Blum, Lelia ieși trântind ușa. Familiile se priviră și doamna Vanina ieși după ea. Din nou fu admirabil calmul, stăpânirea de sine a bănățeanului: mâna sa nu tremură, tonul său nu-și pierdu claritatea. Îl cuceri a doua oară pe domnul Crăiniceanu, care îl bătu pe umeri, fără niciun motiv. Iar Chezán declară subit, mult mai devreme decât s-ar fi așteptat chiar el însuși, că va încerca pipa. — Da-da, sări și Mariana, cu șalul ei de mohair pe genunchi, e mult mai sănătos. Dar asta nu înseamnă că Traian-Liviu trebuia să se simtă obligat să se transforme în furnizorul său de tabac... — De ce, de ce, replică Grobei, cu privirea plecată, era cineva la ei, în oraș, căruia o rudă din Germania îi trimitea regulat tutun de pipă, neștiind că persoana se lăsase de fumat... persoana care avea față de el, nu-i așa, anumite mărunte obligații, așa că... Se râse încet, tihnit și el fu întrebat dacă mai vrea o cafea. Aceasta e esența iubirii de aproapele, în provincie: — Micile obligații! — Nu-nu, mersi, nu mai dorea nici cafea și nici vin, mâine dimineată are o zi grea! Și își acoperi paharul cu palma — *Voilà un homme!* cum ar fi spus Bonaparte.

Lelia reveni a doua oară, ca o furtună, cu dublura ei de ochelari roșii. Se așeză, se trânti mai bine zis pe un fotoliu, cu spatele la toată lumea și Mariana veni lângă ea, luându-i mâna. — Trebuie

să înțelegi, spunea mâna lăncedă a surorii mai mari, trebuie să înțelegi... toate au o limită, toate au un sfârșit! Chiar și frumusețea. Chiar dacă nu are o licență, chiar dacă... de altfel tu însăși spuneași, nu-i așa, înainte ca el să apară... când noi toți eram cu mult mai puțin entuziasmați de un *soupirant* din fundul Banatului, cunoscut așa, într-o stațiune, funcționar obscur la nu știu ce cooperativă și... ei bine, nu vezi?! De altfel, nu-i așa, nimic nu e încă definitiv, chiar logodna, el vrea s-o faceți la toamnă, dacă între timp apare cineva cu o licență, deși... tu știi, draga mea, cum îți spunea și mămica la prânz, licența nu e totul!... Ei bine, n-ai decât să-l scuturi pe micul domn, dacă... dacă apare *acel ceva* pe care îl așteptăm cu toții de vreo doi ani, *acel ceva* care să te smulgă din brațele nefaste ale lui Cârstea... oricum, de aici, din Alba, tu știi că *acel ceva* n-o să apară! Toată lumea, comoară mică, te privește cu anumiți ochi: da, mă rog, una dintre frumusețile noastre, nimic de zis, dar... a întârziat prea mult, cum se spune, și apoi scandalul acela cu procurorul, acum cinci ani, omul acela serios, cu familie, care a fost transferat... și-acum cu cinicul ăsta de Cârstea care s-a logodit sub nasul nostru cu... și tu nici măcar n-ai avut forța să rupi cu el, chiar în clipa aceea, când am aflat, n-ar fi fost prea târziu și acum, totul continuă, da, e îngrozitor, totul continuă și nimeni nu mai poate spera că ai să găsești în tine sursa curajului de a rupe, acum, când voi continuați, când tu continui o situație disperată, când totul e pierdut, când toată lumea, absolut toată lumea bună a început să se indigneze și a început... da-da, a început să zâmbească! Acesta e sfârșitul! făcea mâna lăncedă și fără imaginație a Marianei, ea care n-ar fi avut în zece vieți succesul Leliei, „succesul ei” de care, anumite doamne năzuroase din Alba spun că ele s-ar fi lipsit, oho, evident, strugurii sunt acri, doamnelor! Nu-nu, ea n-o condamna pe sora ei,

dimpotrivă! Da-da, dimpotrivă! Dar aceasta, sau mă rog, acesta, e, se pare, unica ei salvare! Acum, cât mai repede, fără, bineînțeles, să se dea impresia panicii, a naufragiului... Cu calm, iată, nu-i așa, anul acesta, spre sfârșitul anului, la toamnă logodna, când fierbe mustul („Mustul care fierbe” nu scrisese oare Goga asta?!) și-apoi, încetișor, spre iarnă, la Crăciun, după Anul nou imediat, încetișor, fără prea mare vâlvă, omul era foarte bine ales! Nu l-a ales chiar ea?! De ce-i revolta asta, ce-i răsfățul ăsta, cum spusese și mămica?! Evident, dacă până atunci apare *altceva*, nu-i așa, dacă până atunci... dar ce, ce să mai apară, pentru Dumnezeu Sfântul?! De unde să mai apară?! Aventuri da, o mie, dar un om serios, echilibrat, care să-și ofere mâna și numele, onoarea lui, nu-i așa, aceasta e... da, aceasta e mai puțin probabil! Dureros, dar așa el Și-apoi, domnul Grobei e... e... foarte reușit, pe cuvânt! Foarte reușit! Aș putea spune un om de viitor! În niciun caz un aventurier! Nu-nu, în niciun caz. Iar sosirea lui, ea calculase foarte bine asta, am putea spune: intuise bine asta, răsturna o grămadă de lucruri pe-aici, de şușoteli, de zâmbete, de priviri pe la colțuri, numai izmenitele alea de surorile Chelbegeanu care în ultimul an îi făcuseră mai mult rău decât ar fi putut să-i facă un regiment de roșiori, cum spusese și... ce mai, un om solid, sută-la-sută, dacă și Mircea, dacă până și Mircea, care bănuia pe toată lumea, dacă până și Mircea, care, în ciuda eforturilor ei de soră iubitoare, păstra încă vis-à-vis de ea o anume... cum să-i spunem, o anume răceală, o anume... rezervă?! Dacă până și Mircea...?! Nu-nu, el nu putea fi păcălit, în niciun caz nu putea fi tras pe sfoară! Nu-l chemase chiar de curând vicepreședintele sfatului personal și-i spusese: – Tovarășe Chezan, dumneata ce părere ai despre asta și asta? Noi ținem mult la părerea dumitale, iar eu personal... eu personal, îți acord un respect în cel mai înalt grad și nu numai în probleme de

planificare și preț de cost, unde se știe că autoritatea dumitale nu mai trebuie verificată! Nu-nu, chiar și în alte probleme... în probleme așa... mai largi... mai generale! în probleme mai importante chiar... noi, nu-i așa, și eu, personal... eu și colaboratorii mei apropiați, printre care, dă-mi voie, tovarășe Chezan, să te număr și pe dumneata... da-da, permite-mi, te rog, acordă-mi acest drept, această onoare, aș zice!... Și cine?! Nu așa, un terchea-berchea oarecare! Nu, chiar, vicepreședintele sfatului, cel care poate intra oricând la președinte sau chiar la... da-da, chiar la!... Tu știi că nici la mine n-a fost un amor romantic, la început! Dar, ce să-i faci, omul mi s-a impus! încrede-te în Mircea, eu atâta îți spun! Eu atâta îți spun!...

Și Mariana o bătu ușurel cu palma pe sora ei cu mult mai celebră, cu mult mai faimoasă, chiar și dacă numai în cadrul strâmt al municipiului Alba, dar totuși!... Și Lelia, obosită de propria ei suferință și singurătate de o oră, ridică ochii și o privi, cu oarecare recunoștință! O disprețuise totdeauna liniștit, n-o scosese din „gâscă”, „vacă”, „lebadă jumulită”, „mătură cheală”, „cuier cu fuste”, „bibilică”, „găină chioară”, „strecurătoare cu panglică” și altele, cum își spun uneori surorile în momente de divergență; dar acum, în această clipă, ea simțea că nu știu cum, Mariana, veșnica aliată a mamei sale, avea dreptate. Poate numai acum, strict în clipa aceasta! *Suum cuique tribuere!* Cum scria pe balanțele de altă dată.

3

A doua zi, asta era culmea, bănățeanul veni însoțit de un fel de pachet unsuros, instalat pe niște stâlpișori durdulii, cu dantura abjectă, pe care îl

prezentă drept colegul său „de delegație”: Tibi Carțiș. Amândoi purtau o sticlă de licheur ieftin, Curaçao sau Triple-Sec, ceva cu o etichetă albastru-lânced. Doamna Vanina își scoase șortul (nu era nici cinci, casa era goală) și îi invită să ia loc, în salon, îmbiindu-i cu o cafea. Lelia, magnifica, își cunoștea rolul: trânti ușa și, după mai bine de un sfert de oră, maică-sa o găsi la ea în cameră, tolănită pe canapea, cu telefonul în poală. În ciuda autorității ei, doamna Vanina reveni singură, scuzând-o pe fiica ei, „care întârzie”. A avut o zi grea, la serviciu, astăzi. Șeful ei era un dobitoc care, bineînțeles, om însurat, cu familie – venise de undeva, din Dobrogea (Dobrogea suna aici, la Alba, ca și cum ai spune „Insula Diavolului”) și-i făcea o curte asiduă Pușicăi. (Pușa, Pușica era un leșt din prima copilărie a uriașei Lelii.) Vă dați seama câte mizerii trebuie să îndure biata fetiță din pricina acestui neom. Evident, și ea e de vină: prea e sinceră, prea e spontană în reacții! În zilele noastre trebuie să ai un minimum de prefăcătorie, altfel, nu-i așa. — Cafeaua e excelentă! exclamă cuplul într-un glas, Dobcinski și Bobcinski.

Dar ea, domnii vor putea s-o înțeleagă, cum putea ea s-o sfătuiască pe propria ei fiică (și, coborând tonul, cu ochii timizi, calzi): – Cea mai iubită, deși, ca părinte e imposibil să... ei bine, cum putea ea s-o sfătuiască pe Pușica să se prefacă, mai ales când animalul acela, că altfel nu putea să-i spună, domnii o vor ierta, desigur! (Desigur, desigur! exclamară cei doi) își permitea niște gesturi care nu mai cunoșteau niciun fel de limite! Ah, ce greu e, mai ales în zilele noastre, să aperi o fată, o minune vie, așa cum era Pușica! — Da-da, începu ceva Tibi Carțiș, în zilele noastre... Ea își schimbase până acum de câteva ori serviciul, continuă implacabilă gazda, netezindu-și cu modestie fusta, dar peste tot era același lucru: ba directorul-adjunct, ba șeful serviciului

aprovizionare, ba vreun tovarăș de la Sfat, ba, chiar cineva venit în inspecție, de la București și care se eterniza pe-acolo, ba mai și revenea, din ce în ce mai des, exasperând conducerea întreprinderii! Da, domnii vor înțelege, în zilele noastre e greu să-ți aperi virtutea, mai ales într-un orașel ca Alba!

— Un oraș foarte frumos, foarte aspectuos, cu multe vestigii istorice!...

— Ei da, suspină gospodina, ce-aveam noi din asta?! Când era capitală de județ, era altceva... acum, toate merg la... toate fondurile sunt îndrumate la regiune și...

Când ieși a doua oară o găsi vorbind la telefon. Probabil că era din nou ticălosul, cinicul de Cârstea, omul pe care ea, într-un moment de iresponsabilitate, îl primise în casă. Ca după exact o jumătate de an să se logodească, același om, cu fata șefului oficiului de recrutare, ipocrita aceea care nu se putea compara nici pe...

Doamna Vanina, cu un gest iute, vru să-i smulgă receptorul din mână, dar Lelia, perfidă, cunoscându-o prea bine, se întoarse pur și simplu cu fundul, continuându-și, calmă, convorbirea. Ba mai și râdea, inconștienta! Dumnezeule, cât va mai dura asta, cu ce greșise ea, pe cine omorâse?!

Doamna Vanina ieși din încăpere mugind surd, apăsându-și pieptul ei mare, de care fusese mândră odată, cu mâna stângă.

— Nu mai departe decât luna trecută... continuă gazda, începând să vorbească încă în timp ce se așeza pe scaun (Da-da, vă rog! spuse ea văzând că Tibi stă cu o țigară în mână și împinse spre el o scrumieră pe care tocmai o spălase)... nu mai departe decât luna trecută, acest șef al ei – directorul serviciul de demolări, sistematizări, construcții, în cadrul sfatului – îndrăznise s-o caute acasă. De ce? or s-o întrebe în mod legitim stimații domni. Ei bine, venise pur și simplu s-o ceară în căsătorie. Și de l-ați vedea cum arată!... Ea nu

ținea cont în primul rând de aspectul fizic al cuiva, trăise prea mult ca să nu-și dea seama că doi ochi frumoși pot să ascundă un total vid sufletesc! Dar acest Bojin, așa îl chema pe inginer, șeful actual al Leliei, întrecea orice măsură! (Doamna Vanina se opri în ultima clipă: era cât pe-acți să-l compare pe acest netrebnic cu Tibi Cartiș cu care avea, într-adevăr, cel puțin în ochii ei, multe asemănări: picioarele durdulii, un rât porcesc care la frig, ciudat, se colora în mov, dinții într-un hal fără de hal! Ce noroc că își dădu seama la timp ce gafa era să facă!) — Era așa... un fel de porc, domnii or s-o ierte! și ea privi în podele, nu cumva s-o trădeze ochii.

— Ca să vezi, se interesase când era ea singură acasă și-i adusese un buchet superb de cale (— Ah, ea iubea florile peste măsură!), încercând să insinueze că e în divorț și că ar fi dispus, nu-i așa... evident, era licențiat și, în ciuda corpolenței, nu era prea în vârstă! Dar poveștile astea cu divorțul, Dumnezeu să mă ierte! Pușica, bineînțeles, nici nu voia să audă: — Licențiat sau nu, spusese ea în nenumărate rânduri, nu vreau să aud de acest individ! (Auziți cum i-a zis: individ, deși e șeful ei și are nu știu câți salariați în subordine! în plus, se șoptește că e... adică ce, se șoptește! Chiar este cumnat cu tovarășul Ciceu de la Partid! Așa că!... (Și cei doi,

Bobcinski și Dobcinski, dădură la rândul lor din cap, holbându-și ușor ochii așa cum se aștepta de la ei.) — Ei bine, Pușica, nu și nu! Să n-aud de porcul ăsta, spune, care îndrăznește să se ia după mine la closetul întreprinderii! Auzi, cum e posibil așa ceva? Pe de altă parte, continuă doamna Vanina, netezindu-și pliurile fustei, inginerul Bojin nu e lipsit de maniere, zău așa, nu pot să nu fiu obiectivă! — Stimată doamnă în sus, onorabilă doamnă în jos, mi-a zis de câteva ori și „domniță” și „scumpă duduică”, auzi! Ba odată, ticălosul, ca să-mi facă plăcere, m-a prins ușor de mână și mi-a

spus: — Mămico! Și s-a aplecat ușor în față și m-a privit în ochi. În același timp, în nări mi-a adiat un ușor val de lavandă de cea mai bună calitate. Cu toate astea, Lelia nici nu vrea să audă! Cică îi inspiră oroare individul, așa se exprimă!

— Eh! oftă doamna Vanina, obosită de propria ei povestire, eu nu mă amestec, noi o lăsăm să aleagă singură! Noi i-am dat educația cea mai frumoasă care rar se mai vede astăzi, cu întrecerile astea socialiste, i-am făcut o dotă cum n-am avut nici eu, sufrageria asta e a ei (cei doi priviră în jur, tâmpi), are trei rânduri de schimburi, primeneli, șase garnituri de cearșafuri, fețe de pernă, două plapume, mari, bogate, de mătase brodată, una roșu-coraille, cealaltă un galben-tabac, de curând taică-su i-a adus de nu știu unde, de la Teiuș, parcă, un material pentru huse de mobilă, dulce-foc, un fel de... cu flori pale, un pastel de... din cea mai fină... de altfel...

În sfârșit Lelia apăru, mare, somnoroasă, superbă și o schimbă pe mămica ei iubită, care se năruie dintr-odată, ieșind la „vasele ei”. Dădu mâna lunguros cu Tibi Cartiș, iar lui Grobei îi făcu un mic semn, afectuos și bănățeanul îl privi cu involuntară mândrie pe colegul său de cameră. — Ce femeie, domnule, hai?! Ce zici?! Și inginerul ăla, Bojin și atâția alții, foarte bine îmbrăcați, cu mașină, palton cu guler de blană și altele, care se dădeau în vânt și ar fi fost dispuși la cel mai mic semn din partea ei să... Lelia se așeză, grațioasă, îi întrebă dacă nu doresc dulceață, cafea, apoi, fără să asculte protestele lor politicoase, desfăcu cutia mare de bomboane de ciocolată pe care i-o adusese „alesul ei”. Era o cutie de 76 de lei și doamna Vanina protestase în clipa când bănățeanul o depusese, cu un gest modest, pe colțul mesei din sufragerie.

— Vai, domnule Grobei, rostise gazda, împreunându-și mâinile, de ce trebuie să cheltuiți

atâția bani? Dar se poate?! Lelia se va supăra, vă asigur!

Aiurea, Lelia nu se supără în niciun fel. Ei da, ea avea stil! Deschise capacul cu trandafiri uriași, sângerii, ca și inima merceologului și, cu o singură mișcare, cu iataganul degetului arătător de la mâna stângă, sfârtecă țipla care acoperea tezaurul acela de sarcofage mici învelite în staniol alb și roz, da, cu o singură și decisă mișcare sfâșie țipla aceea întinsă ca o sticlă și oferi cutia celor doi vizitatori. Un gest care nu putea fi refuzat. Tibi Carțiș încercă să bâlbâie ceva despre dantura sa, dar ea îi trimise *smile*-ul ei „bancar”, frontal și Carțiș se clătină. Celuilalt îi aruncă meșa. Meșa ei neagră-sângerie, mai întunecată, mai ațâțată ca niciodată, și Grobei o privi flămând, cu o foame politicoasă însă, pentru că nu-și pierdea niciodată firea sa gravă. Și-apoi, nu-i așa, ea îi și aparținea pe jumătate, deja, sau pe sfert, oricum sfertul acela care îl constituie familia, pe care îl garantează familia. Familia ei pe care, el își dădu seama, o cucerea mai decis, mai repede decât pe ea, pisica lui mare, Lelia lui unică, diamantul vieții lui, logodnica lui distinsă, soțioara sa cumințică. O merita oare?! Era vrednic de ea, de această bijuterie vie?! Grobei își puneă aceste întrebări de parcă Carțiș, colegul său, l-ar fi putut auzi. Oricum, numai pentru el și le puneă „cu glas tare în mintea lui”, strigând cât mai tare, cu gura închisă: – Doamne, sunt eu oare demn de această ființă, net superioară?! Voi putea s-o fac, oare, fericită?!

Răspunsul nu se lăsă așteptat: da, evident, era demn de ea, o va face, mai mult ca sigur, fericită. Rămase însă modestia întrebării, a îndoielii politicoase de el însuși, de propria sa valoare. Și toate acestea pentru Carțiș care, bineînțeles, nu intuia nimic. El o privea pe Lelia care se unduia grațios, abia simțit, sub privirea sa, sub privirea lor și a sufrageriei aceleia din rădăcină de nuc veritabilă, făcută la comandă.

Cei doi se retraseră apoi. Grobei vru să „mai întârzie câteva minute, nu-i așa”, dar Lelia îl expedie, scurt și suav, declarând că „simte nevoia să se întindă puțin”. Evident, evident, murmură Grobei și se luă după colegul său. Să vină s-o ia peste o oră, o oră-jumătate. Negreșit, negreșit, între timp va... între timp vor... ia uitate ce vreme superbă, zăpada sclipește de parcă ar fi presărată cu ștrasuri... atenție la țurțuri, dacă-ți cade unu de ăsta în cap, apoi... Doamne, ce vreme!... o iarnă ca în tablourile lui Breughel cel bătrân. Absolut picturală. Și aerul tremură, tremură... vibrează de parcă ar fi o ființă... o ființă îndrăgostită! aruncă Cartiș și amândoi râseră ca niște bărbați ce nu puteau fi atinși de aripa disperării, de aripa amorului imbecil, adolescentin. Niște bărbați cu răspunderi ce călătoreau prin toată țara. Inși foarte bine văzuți, cu picioarele bine înfipite în pământ. În zăpadă.

4

A doua zi, după-amiază, din nou în jurul orei șaisprezece, Grobei se înființă la logodnica sa. Colegul său, Tibi Cartiș, plecase mai departe, el urma să plece a doua zi. Spre Sighet, Vatra Dornei... în aceeași dimineață, cei doi *amoureux* vizitară, o oră, vestigiile istorice, suiră la Cetate, la Bathyaneum, Catedrala Catolică, cea a încoronării, priviră orașul de sus... priviră orașul de sus... Ea se învoi de la birou, el își făcu o fereastră între două drumuri importante. El avea numai drumuri importante. Și ei deveniră foarte curând, pe măsura secolului cu care erau contemporani, o pereche de logodnici. În mare viteză. Deși, cum am specificat, logodna urma să se celebreze mai târziu, abia la începutul verii sau, mai probabil, la toamnă.

Grobei mai avea câteva lucruri „importante” de realizat, înaintea acestui act însemnat. Nu era vorba numai de bani, de partea materială a „afacerii”. Deși, bineînțeles, era vorba și de bani. Și nu în ultimul rând. Pe Lelia însă n-o interesau aceste amănunte „triviale”. Le lăsa în seama familiei ei și a lui. De altfel, ea nici nu-l prea lua în serios. Făcea totul (*y compris* plimbarea la Cetate) ca un fel de obligație, pe jumătate. Pe sfert. Celălalt sfert care întregea o jumătate împreună cu sfertul familiei, acel „sfert”, dintr-o viitoare „afacere matrimonială” pe care îl asigură orice familie. O jumătate era deci asigurată și Grobei putea să privească cu încredere, cu oarecare speranță, spre cealaltă „jumătate” care putea deveni soția lui, care putea face, mai bine zis, din această tânără înaltă, subțire, cu picioarele lungi și cu meșa neagră-violacee fluturată ușor în briza solară, de început de februarie, soția lui. O afacere ca orice altă afacere: o afacere a inimii, însă.

Priviră orașul de sus (în dimineața albă, sclipitoare, când hoinăriră sus, la Cetate) și ea îi permise s-o ia de braț. Dumnezeu, ce frumos era totul: alb, scânteietor, Palatul Babylon, catedrala de piatră din secolul XIII Sf. Mihail, Palatul episcopal, Palatul Bethlen și Palatul Apor, portretele în mozaic de aur ale lui Mihai și a doamnei Stanca, ale lui Ferdinand și regina Maria care se încoronaseră aici, în catedrala ortodoxă, în Alba, din nou capitala României Mari... Grobei își aminti de Blaj – o altă fostă capitală, a spiritualității, și deveni nostalgic. Lelia îi simți mâna mai rigidă. El avea, ciudat, puseuri de fanatism care se exteriorizau printr-un fel de „pleoștire”, de înmuierie a întregii sale personalități fizice. Grobei, un tânăr atât de sever, de bățos chiar, perfect conștient de rangul său, în orașelul său, în provincia lui. Uriașă!

„...Iată, îi spunea el, în timp ce priveau de sus turlele și acoperișurile Albei, iar ea lăsa să-i fluture

ușor meșa neagră, feudală, în vânt, iată, comoara mea, încă mă simt, nu știu cum... deși am avut succese pe-aici, am încheiat numai la Alba trei contracte, în afară de cel cu tine, bineînțeles, hă, hă...”

— Ha, ha! râse și ea, distins, privindu-l cu dispreț absent.

— ...Dar Blajul, nu știu cum... Blajul mi-a lăsat un rest, un sediment, știi... uite, se însufleți deodată micul om, mișcându-se deodată în jurul trupului ei înalt, elastic, ca o statuie din duraluminu în soarele de februarie fantastic de viu... știi, e exact cum rămâne un rest de electricitate într-un cablu de înaltă tensiune, căzut la pământ! Pe care nu e bine să-l atingi! O electricitate remanentă, acesta-i termenul! Ei bine, și el își agită brațele descărnate, iar o meșă din părul său spălăcit, anemic, îi căzu pe ochi, Blajul mi-a lăsat o astfel de electricitate! Probabil o „remanență” din povestirile tatălui meu, care a făcut acolo seminarul teologic. Ai primit scrisoarea mea?! o întrebă el, întorcându-se brusc spre ea.

— Da, desigur! spuse ea, emițând un stins: Ah! Vai, cum m-ai speriat, adăugă ea apoi, zâmbind ușor de propria ei surpriză. Apoi, privi în continuare peste acoperișurile Albei, pe care schiau gândurile ei private.

— ...Mi s-a părut totul stins, ca un vulcan stins! Am intrat, la un moment dat, într-o cofetărie din centru, murdară, friguroasă, unde servea o fată într-un fel de capot de mătase vișinie... cele două uși care dădeau la toalete erau încadrate în pluș vișiniu și tronau chiar în mijlocul sălii. Am comandat un pahar de citro și o prăjitură pe care nici n-am atins-o deoarece mirosea a unt rânced. Prin geamurile mari se vedea o stație de autobuz și câțiva oameni ce se fereau cu grijă, râzând, vorbind între ei, de o baltă mare, rezultată din topirea zăpezii. Toți se cunoșteau între ei, de parcă ar fi fost un imens conac țărănesc cu stăpânii

plecați aiurea și slugile – slugile se cunosc foarte bine între ele – circulau în sus și în jos. E vorba, bineînțeles, de un conac spiritual, iar când spun stăpâni, mă refer la învățători, la cei în care scapără flacăra spiritului. Când mă refer la slugi, vreau să spun: cei care nu au acces, cei care cred că știu totul numai fiindcă ei cunosc până în amănunt viața intimă, trivială, a stăpânilor. Ei nici nu bănuiesc că stăpânii lor sunt plecați... te plictisește cumva cele ce-ți spun, comoara mea, îngerul meu?

— ...Deloc... sosită cu o ușoară, fermecătoare întârziere, răspunsul ei. Continuă, te ascult!... Și ea îl asculta, numai cu trupul, mintea ei schia peste acoperișurile din depărtarea aceea foarte apropiată.

— ...În cofetărie, la o masă alăturată, se aflau două fete, două eleve și un băiat. Eleve la vreo școală profesională, iar el, un adolescent înalt și deșirat, cu furunculi pe o parte a obrazului și părul blond, creț, nesuferit de creț, părea foarte plictisit. Una dintre fete avea ceva respingător și când m-am uitat mai bine mi-am dat seama că avea o față, un chip, formidabil de senzual; ochii mari, bombați, buzele groase, nările evazate, largi și mă privea cu un fel de foame inconștientă, tocmai pe mine... pe mine, care, hă, hă...

— ...Ha, ha, ha... răsună ca un ecou stins râsul ei distins, distrat, aerian.

— Beau toți trei Pepsi. Erau îngrozitor de plictisiți unii de alții. Afară, zăpada se amesteca încet cu noroiul. Mesele erau zgâriate, privirile îmi erau neîncetat atrase spre intrarea aceea luxoasă a toaletelor. Am privit pe stradă, prin geamul vitrinei: lipsea ceva, lipsea cineva de acolo și toate rondurile, grajdurile, gardurile de fier, tocurele de la pantofi erau scâlciate, degradate... o absență prea îndelungată, nepermisă, un fel de vid sufletesc! Cofetăriile astea sordide, de provincie, îți dau probabil asemenea amețeli, hă, hă!... Am cerut un rom, așa cum fac prietenii mei, la

Caransebeș, când merg la cofetărie! Am vrut să-i imit pe ei, deși eram la o distanță atât de mare... nu se servea însă rom acolo și responsabila aceea, în halatul de mătase vișinie, de parcă ar fi fost livreaua unui club masonic, mi-a dat adresa unei cofetării unde puteam să consum băuturi alcoolice. Iată, acesta e Blajul de astăzi... acesta e...

— ...De ce ai tăcut? întrebă ea, după o vreme. Mă interesează tot ceea ce spui...

Vorbea cu atâta afectare, încât s-ar fi putut să fie adevărat. Stăteau amândoi lângă obeliscul celor trei martiri, Horia, Cloșca și Crișan și ea declară că nu-i este frig, deși îi era. Pe lângă ei, pe lângă grupul lor treceau pietoni, vreun funcționar, o femeie, doi copii se dădeau cu sania țipând cuviincios, vreun ofițer cu o geantă în mână, o dubă ce transporta alimente, eleve triste ce veneau de la școală sau mergeau la școală. Nu știa nimeni. Lui nu-i era frig, iar ea se prefăcea că nu-i este. Era o dimineață frumoasă de iarnă, o dimineață ce nu trebuia pierdută, gândea ea și-și ștergea din când în când nasul cu o batistă mică, fină, parfumată.

— ...O turmă, spunea el, veselă ca o turmă, lipsită de instinct, ca o turmă. Unde se află statuia lui vie?! Reminiscente, desigur, din cele ce-mi înșira bătrânul când bea un pahar prea mult! El, care recunoștea asta, nu avusese vocație de preot. Trebuse însă să se facă preot ca să nu se piardă lunga tradiție de preoți a familiei. El avea, se vedea clar, un mare talent actoricesc. Un mare farmec, din care eu n-am moștenit nici atâta! Nici atâta!

Și făcu un semn mărunț cu mâna, cu degetele, dar ea nu-l privi. Asculta doar, nu era de-ajuns? Se odihnea în felul ei, se gândea în felul ei, gândurile ei patinau în cercuri largi în jurul lui, în jurul ei, așa cum înfigi bețe, stâlpi, într-o gheață ce se mișcă, o gheață de râu. Și Dumnezeu face desene,

romburi și paralelograme mistice cu aceste ceasuri solare, de iarnă.

— Cred că m-aș fi înțeles bine cu tatăl tău, spuse ea, dacă e așa cum mi-l descrii!...

— ...El n-a regretat niciodată că alesese această profesiune, la presiunea bătrânului. A servit trei episcopi. Dar nu avea vocație, vocație de preot, de iluminat, vocația dăruirii, a... era un om cu spirit practic, căruia îi plăcea un pahar de vin, o societate inteligentă, cânta la vioară, spunea glume și făcea giumbușlucuri o noapte întreagă. Era inepuizabil și doamnele, unele dintre ele, îl simpatizau grozav. Deși, pe el nu-l interesau toate acestea: îi plăcea să se asculte, fermeca pe toți cei din jurul lui. Pe mine mă disprețuia pentru că eram stângaci, rigid, lipsit de energie. Mă iubea ca pe un copil pe care îl disprețuiești. Spunea uneori, când era cu chef, cu ochii ușor bulbucați, albaștri, pe care îi avea: — Un tată avea doi feciori... da, un tată avea doi feciori. Și râdea, un râs înșelător, scurt. Vorbește-mi acum de familia ta! o îndemnă el cu blândețe.

Lelia nu avea chef de vorbă. Era prea frig. Îl lăsa însă s-o admire, s-o privească, să stea lângă ea, lângă trupul ei din duraluminiu, s-o admire cu privirea aceea pe jumătate de proprietar, de stăpân nesigur. Pe sfert, pe jumătate, pe trei sferturi. Un sfert, se înțelege, garanta familia. Un sfert, ea însăși, cel puțin din politețe, doar ea îl alesese și îi permise să... să... cealaltă jumătate, ce trebuia să devie ea, cealaltă jumătate flutura încă în vânt! Nu trebuia să devină soția lui, „jumătatea lui”? O afacere, nu, ca orice afacere a inimii. O afacere prosperă, cu riscuri. Cu un risc, cel puțin.

...A doua zi, deci, Grobei se înființa la ea acasă, la familia Crăiniceanu. Era ceasul 17 și treizeci, exact. Lelia îl primi căscând. Se scuză că e încă în capot, de fapt se scuză că e în capotul „vechi”; avea și unul „nou”. Cel vechi era roșu-cerise și avea gulerul matlasat. Cel nou era galben-orange, scurt, cloche, cu buzunarele uriașe, rotunde. Grobei protestă, cu sticla sa de licheur ieftin în brațe, spunând că nu e nevoie, că e foarte frumos și ăsta. Lelia însă se schimbă, punându-și-l pe cel orange și merceologul spuse că îi stă foarte bine. De fapt îi plăcuse mai mult capotul vechi, dar, suspectându-se de gust greoi, acceptă părerea ei și noul capot orange. Apoi, ea, fredonând ușor, îi făcu o cafea. Alături dormea cineva, probabil „bătrânul”.

Așeză cafeaua pe masă și se duse lângă geam, rămânând în picioare, lângă perdea. Grobei își bău cafeaua în liniște, în tăcere. Ea stătea la geam, parcă sprijinindu-se de perdea, tăcând. Apoi el începu să vorbească, rar, cumpănit. Trecu în revistă unele „chestii tehnice”, cum se exprimă el. Unde și cum aveau să locuiască, mobila, vesela, venitul său, se angajă să-i rezolve transferul la Caransebeș, într-un post cu un salariu echivalent (făcuse deja unele demersuri), îi dădu chiar amănunte asupra propriei sale garderobe, vorbi ceva despre o moștenire, o casă împreună cu ceva vie, dar nu în Caransebeș, ci pe undeva, tot în Banat, Moldova-Nouă sau Bozovici, mă rog, ea nu reținu prea bine... de altfel, căsca mereu. Lung, prelung, languros, ca o pisică uriașă. Se simțea de parcă ar fi fost la biserică. O obligație socială, ceva căreia toată lumea trebuia să i se supună, un fel de renghi jucat celor mari. Ei i se părea – și probabil așa și era – că toate acestea, tot ceea ce întreprindea el, trebuia făcut, ca un program minim necesar, pentru acea nuntă viitoare, fantastică, ea însăși profund plicticoasă, însă solidă, ca și Grobei. Ciudat, lui nu-i mirosea gura, deși era

tipul. Apoi alungă acest gând, nu se făcea: era totuși logodnicul ei sau, mă rog, viitorul logodnic. El începu să vorbească din nou despre mobilă, de data aceasta despre bucătărie, aragaz, apoi trecu repede la haine de pat, la o plapumă aproape nouă pe care o avea el. Dumnezeu, ce plictiseală! Ce dulce plictiseală! Mâine dimineață va pleca, disde-dimineață și ea... diseară însă va trebui „reținut” la cină, dar, după cină, s-ar putea ca el să se culce devreme și ea... aha, ce-ar fi să-l „conducă” la hotel și apoi s-o zbughească. Deși era joi, seara lui de poker, dar poate va reuși să-l convingă să i-o cedeze ei... sau măcar s-o scurteze, ce Dumnezeu! *El* e ușor excitat de apariția bănățeanului, ea prinsese toată mișcarea. Oh, foarte ușor, ticălosul se ascundea bine, era vestit pentru asta. Dar ea îl cunoștea prea bine, așa că în fața ei... iar când el va auzi că „tânărul de viitor” se găsește încă la hotel, asta-i va spune ceva, *ça lui dira quelque chose...* Ce lucruri scârboase! Evident, ei nu-i plăcea, ea respingea din principiu toate astea, dar dacă el era astfel... nu era el donjuanul Albei, Clark Gable al întregii suflări feminine, cât de cât distinse, de pe ambele maluri ale Mureșului?! Și-apoi ea deținea un record: peste două săptămâni, a, nu, peste trei, vor fi exact doi ani de când... doi ani de când ei doi se iubeau, de când avea taurul la picioarele ei, tigru periculos, puma regală! Doi ani de când îl îmblânzise, în ciuda acelei defecțiuni, pe care... da, pe care (și inspiră aerul adânc, mototolind ușor perdeaua în palmă), pe care ea o va învinge. O va înlătura. Sclifosită aceea cu solzi pe inimă, cu picioarele în O și cu dinții încălecați. Care mai avea și nerușinarea să răspândească peste tot zvonul că e fată, de parcă, în cazul ei, asta era o glorie. Nefericita, trebuia să ascundă cât mai abil acest lucru, dacă ar fi avut cât de cât instinct!

...El vorbea, vorbea, ce spunea?! Aha, da, despre articolele lui: piepteni de os, nasturi de plastic și de corn, produse din ceramică decorativă, Nr. cod. 585894; nasturi și scrumiere din ceramică decorativă... 6311921: costume, costume uniforme, costume vătuite... 1966: pantaloni, pantaloni vătuiți... 1975: bluze, bluze-vânt, scurte, scurte-vânt, hanorace... nasturi-os, nasturi-plastic, 36 sorturi de nasturi, până și nasturi de sutană, nasturi colorați pentru fustele țișăncilor, foarte ceruți, nasturi-butoane pentru mobile, pentru sertărașe... ce pasiune punea el în aceste lucruri, aceeași pasiune ca și atunci când... da, ridicol, de parcă... apoi vorbi despre sfoară, cânepă, căpestre... acolo, „la ei”, în Caransebeș, se afla un bătrân maestru frânghier, care făcea căpestre din cânepă, o profesiune pe cale de dispariție... pentru cai, pentru vaci, în ultima vreme începuse să lucreze preșuri, funii... o degradare, evident, o deteriorare a unei meserii atât de... bătrânul avea chiar o bibliotecă, un fel de bibliotecă formată din calendare și cărți vechi românești, unele din secolul trecut, tipărite la Bixad, la Blaj... viețile sfinților, de cultura viței-de-vie, drumuri și cetăți în Banat, chiar și câteva volume de versuri, evident în dialect, autori: Dr. Gârda, Dobrin... Tata Oancea... Coruri din Banat, istoria orașului Caransebeș, oraș de graniță...

Nu, ce prostie, ea nu-l disprețuia, în primul rând pentru că ea îl alesese. Pentru ea venise acolo, cheltuisese o grămadă de bani și iată, acum, pusese în mișcare toată mașinăria aceea uriașă, caraghioasă, care se cheamă o logodnă în provincie, la Alba. Și era meticulos până la ultimul amănunt, de asta trezea probabil în „ai ei” încredere, se vedea că era un om serios, „de viitor”. Ce să facă ea cu viitorul lui?! Și-apoi, ea disprețuia viitorul, ea nu trăia decât în prezent și parțial în trecut. Un prezent complicat, cu multe obiecte geometrice, bine șlefuite, ca niște sculpturi

moderne („Interstițiu II”, „Interstițiu III...”, „Tensiune X”, „Puls”, „Coșmar în alb-negru”, „Memorie II”...), obiecte din metal ușor, bronzate sau nu... și printre ele, capul *lui*, capul lui Cârstea, cu zâmbetul său pe jumătate cinic, pe jumătate absent, pe care ea încerca să-l imite uneori, cu mustăcioara lui parfumată ușor, ușor, ca o aripă de înger, ca o batistă găsită într-un sertar, care poartă încă, ca o șampilă, mirosul suav al unei... al unei fotografii, al unei doamne cu umbrelă și... și coc greoi... și evantai din fildeșșșș... și evantai... de câte ori nu voise el să-și radă mustăcioara și ea se împotrivise, pentru că nimeni nu știa, nu-i așa că ea... că ea era aceea care...

Grobei veni lângă ea de departe, trecând printr-un culoar îngust și scund (de asta umbla el puțin aplecat ca un virtual ftizie, ca unul care cocheta cu așa ceva) și începu s-o sărute. Ea nu se mișcă, oho, ea avea stil, un milimetru nu se mișcă trupul ei arcuit, trupul ei de iapă rasată. O săruta și o mângâia, lipindu-se de ea, gâfâind ușor și ea continua să privească pe geam, prin perdeaua de ațică făcută de mâna mamei ei pe când era pețită, ca și ea, acum, privind cu un zâmbet sfios, absent, la siluetele ce treceau pe strada. Apoi el îi desfăcu încet capotul și nasturii bluzei ei de mătase, eterna ei bluză de mătase. Prin fața ferestrei trecu încet un bătrân ce citea un ziar, apoi o țărancă în doliu. O țărancă ce părea că vorbește singură, apoi se văzu că era urmată de un băiețel, de un copilandru de unsprezece-doisprezece ani. El o mângâia pe sânii pe care îi dezgolise complet și o săruta pe gât, pe gură, pe umeri. Lelia întoarse ușor capul, oho, câțiva milimetri doar, gâfâitul lui monoton era prea aproape. Dar nu conta nici asta. Știa ce voia el de la ea, de altfel nu era el oficialul?! Avea toate drepturile, unele chiar pe care nu și le încasa!... Era un logodnic cu capul pe umeri, știa foarte bine, mult mai bine decât ea, la ce-i dădea dreptul poziția lui și la ce nu. Știa ce trebuie să încaseze și

ce trebuie să rămână încă în... seif, în bancă, ha. Ea însăși avea ce învăța în această direcție, de la el, în această materie: a felului cum se pregătește o logodnă, un mariaj în provincie, la Alba. El era o autoritate, o autoritate care gâfâia, ușor, ușor, atât cât trebuie, atât cât se aștepta de la el, aproape că gâfâia din politețe. Dar nu, ce prostie! Nu trebuia să fie răutăcioasă, nici măcar în gând, cu micul ei maior, cu micul ei comis-voiajor de nasturi și scurte vătuite, burlane și socluri de ceramică, scrumiere, lenjerie bărbătească și de adolescenți... de adolescenți, precoce sau nu... de copii...

El se aplecase ușor și o săruta pe sâni. Pe unul, pe stângul, apoi pe celălalt, „să nu plângă”. Apoi din nou pe stângul, apoi pe umeri, pe claviculele ei subțiri, din nou pe umeri, pe gât, în dosul urechii. Îi simțea vestonul frecându-i-se ușor pe sâni goi și asta era singurul lucru, s-ar putea spune: singurul amănunt nu total indiferent. Deși, chiar și acest lucru îi era indiferent. De ce oare?! Voința lui, stăpânirea lui neobișnuită o răcea, o proiecta la antipodul?... pentru că el o dorea, ea simțea asta, o dorea cu o foame care i se citea în ochi și în vârful degetelor ce tremurau ușor, ce se aburiseră de transpirație. Continua s-o sărute și s-o mângâie, s-o pipăie cu brațele sale lungi și meticuloase care ajungeau peste tot, pe picioare, pe șolduri, pe fese. El era oficialul, nu?! Și în felul acesta avea și liniște din partea lor, a sindicatului, a clubului, a babacilor și a soră-sii care îi era un fel de străbunică, singura ei străbunică în viață. Trecu un grup de liceeni, pe cel deșirat și bubos îl cunoștea, stătuse într-un rând lângă ei la cinematograf și trăsesese cu ochiul tot timpul cât o sărutase și o mângâiasse Mișu... se uita și-și freca mâinile mari, albe, transpirate. Apoi trecu o mașină, un Moskvici roșu. Pe trotuarul celălalt se plimba un câine. Țurțurii picurau încet, matematic. Sub zăpadă se afla noroi, noroiul. Noroiul gâfâia sub zăpadă. Pe cauciucurile mașinilor se vedea noroiul. Trecu o

platformă, cu roți de cauciuc, cu doi cai mari, grași. Unul dintre cai avea la picior o încheietură prinsă într-un manșon de piele roșie. Platforma era goală, cărase lemne, se vedeau resturi, așchii, rumeguș și câteva frânghii. Cu care se ridicau mobilele, uneori pianul, la etajul trei. Oricum, micului maior nu-i cântase la pian *Cavaleria ușoară*, așa cum se aștepta toată lumea și maică-sa era cât p-aci să facă o criză de nervi. Tocmai la fleacul ăsta. Îi va cânta data viitoare. Ar fi putut să-i cânte acum, în timp ce el ar fi sărutat-o, exact ca și acum, în acest fel nu s-ar fi auzit gâfâitul său permanent, mărunț și sâcâitor. Era singurul fel în care avea chef să-i cânte la pian pretendentului. Veșnicului ei pretendent, nu era ea o proastă să-și lege viața de un asemenea... de un asemenea ins, foarte... corect, dar, nu știu cum să spun, așa... cam monoton. Prea făcut pentru a i se pune coarne, ori ea nu avea niciun chef să-i pună coarne soțului ei. Chiar dacă el însuși ar fi avut chef. Chiar dacă întreaga societate ar fi așteptat acest lucru de la ea, întreaga societate de tip nou. De altfel el și era un logodnic cu coarne. Deși încă nici nu era logodnic. Un viitor logodnic cu coarne. El urma să vină, să ajungă, coarnele fuseseră trimise, aduse dinainte, câți nasturi se puteau face dintr-o pereche, nasturi pentru pardesie de damă, pentru scurte îmblănite?!

Diseară va fi în brațele *lui*, chiar dacă nu se va întinde cu el, cu celălalt. Dar o va prinde în brațe, acolo, în gangul acela de lângă intrarea lui, unde o împingea el, ușurel, când ea nu voia să urce sau când mama lui era sus. O va prinde, o va săruta și o va mușca încet de gât, până când femeia va scânci, aplecându-se încet și el... și el...

Lelia începu să respire, agățându-se ușor de perdea și Grobei o privi. Apoi o încheie la bluză, conștiincios, ca un frate. Cu ochii lui albaștri, însă albi de foame, de patimă. O patimă al cărei unic proprietar era, o patimă rece, masculină, aproape stridentă. Apoi se așezară și ca să-și recapete

respirația (pentru clipa când va trebui să intre doamna Vanina să-și ia rămas bun) ea îi arată niște albume de familie, cu fotografii din epoci și locuri variate, acoperind aproape un secol de timp. Un secol artistic, în studiouri artistice, albume cu file de carton mari, grele, în care pozele se prindeau în spații decupate. Printre pagini, poze vagabonde, în vrafuri mărunte, ce cădeau uneori, se furișau pe jos și ei doi, când unul, când altul, când stângul, când dreptul, se aplecau să le ridice, încântați. Ea cu un „Ah” mărunț, cochet, amuzat, el respirând pe nas zgomotos și ea fu tentată să-l întrebe câte țigări fumează pe zi. Apoi își aminti, deodată, că el nu fumează. De asta mirosul lui ciudat, lănced, așa zice. Nu neplăcut, dar nefamiliar. Un miros făcut din absența a numeroase mirosuri.

6

Se așezară amândoi, cuminți, pe marginea canapelei (ea însăși piesă dotată) și deschiseră albumul. O filă, încă una, ah, ia stai puțin, dă înapoi, te rog, vreau să văd ceva aici... nu, acolo sus, ia uite... Un album așa cum mai fiecare are prin casă, undeva, într-un colț mai dosnic. Unul dintre acelea care a supraviețuit războaielor, bombardamentelor, veșnicelor mutări dintr-o locuință în alta, de la parter la etaj, de la lemne – la gaze, de la mahala, la centru, de la țară, la oraș de la oraș, cât mai spre centrul orașului, de la centrul orașului, cât mai la etaj. De la țară, unde albumele sunt făcute din oglinzi, unde fotografiile sunt înșirate artistic pe marginea ramei, uneori acoperind întreaga oglindă inutilă, mată, tulbure, cu ape, oglinzile-acvarium. În care plutesc atâtea capete rigide, atâtea mâini îngroșate de muncă, cozi de păr, răsucite țeapăn, dureros, fuste lungi,

negre, eterne, cizme, ițari, sumane noi, puse, purtate doar de sărbători, atâtea mii de capete privind fix, obositor, spre un unic aparat de luat vederi.

Albumul pe care-l răsfoia Lelia, pentru a-i face plăcere lui Grobei (nu intra asta în obligațiile ei de logodnică?!), era un album cochet, maniabil, aproape frivol. Pozele erau amestecate, epocile și deceniile se amestecau cu o flagrantă lipsă de instinct politic, de maturitate politică. Cine să le ordoneze? Logodnicii?! Nu e oare prea scurtă, în vremurile noastre, perioada de logodnă pentru a putea duce la bun sfârșit această treabă?! Ei bine, în acest sens, Grobei nu semăna cu cei moderni. El dorea ca fiecare lucru să fie făcut la timpul său. De aceea, iată, ei aveau timp și pentru acest lucru: să feuilleteze unul dintre cele câteva (două sau trei?!) albume ale familiei Crăiniceanu. El primi, așa cum se cuvenea, toate lămuririle cu privire la personajele din fotografii, la locul unde se făcuse expunerea, cei morți și cei vii, și Lelia deveni ceva mai comunicativă, mai vie, decât fusese în lungile minute cât stătuse lângă fereastră, suportându-l ca pe o insectă. Ca pe o insectă dragă.

— ...Uite, ăsta e vărul tatei, căzut la Stalingrad, student la medicină... Remus Pinte, asta e ultima lui fotografie, fratele lui, Romulus Traian Pinte e tot doctor, orelist, la Arad: un tată avea doi feciori, pufni ea în râs, imitându-l: Romulus și Remus!... și-așa mai departe... alt văr al tatei, bunicul, cel cu favoriți... străbunicul, din partea Crăinicenilor, ăsta, din fotoliul de nuiele, soția lui, cu care se spune că semăn eu... uite, asta e casa bunicilor, cu verandă, cu seră și o ghețarie, asta e o soră a mamei care a murit de mică... un frate al mamei, care a călătorit în America... — Ce face acum? întrebă Grobei, într-o doară. — E mort! sosi răspunsul, a murit la câțiva ani după război. Ăștia sunt doi veri ai mei: Liviucă și Ghițucă. Ne-a pozat tăticu când aveam nici cinci ani; ăsta e zidul din

fundul curții școlii primare din Recea. — Cum o chema pe mama ta, ca fată? — Farca. Asta e casa noastră de la Recea. Mașina asta e un Ford de care-mi amintesc și eu, iar bărbatul care ține un picior pe scara mașinii e Cherecheș Cori, sau Șpilul, cum îi spuneau toți... vezi ce chelie magnifică are? O avea dintotdeauna! Dincoace, în iarbă, e mămica cu fratele meu care a murit de... dincoace, cu fusta asta lungă e Mariana... aici, ghici cine e?! — Tu ești?! Fantastic!... — Da, aici eram nașă la botezul unei verișoare deși nu aveam decât patru ani. Vezi ce botoasă eram?! Plânsesem cu câteva minute înainte, pentru că nu mi se dăduse voie să... ăsta e alt unchi al mamei, pensionar cefere, fost subșef de gară la Carei...

Lelia se înviorase oarecum și dădea, fericită, pagină după pagină. Se înserase și în casă se auzea mișcare. Se făceau pregătiri de cină. Dar, spre surpriza doamnei Vanina care intră să-l „rețină” pe musafir la masă, acesta declină onoarea și plăcerea. Mâine dimineată pleca dis-de-dimineată mai departe și mai avea de lucru astă seară. — Ce fel de lucru? întrebă doamna Vanina, cu un fel de nemulțumire mândră. (Nu se arăta oare, viitorul ei „fiu”, un om conștiincios?!) — Lucru de birou! răspunse Grobei, aproape cu șiretenie, deși nu mințea deloc. Lelia îi promise că-l va conduce până la hotel. Bănățeanul se arătă încântat. Cu adevărat încântat.

Peste două săptămâni apăru din nou la Alba. Dar nu inopinat. Se anunțase printr-o poștală. Între timp, Lelia mai primise două scrisori pe care sora ei și mama ei le citeau înaintea ei. — Dumnezeuule, nu se juca ea oare prea mult cu „norocul ei”? Când îi va veni, în sfârșit, mintea la cap Leliei?!

Adevărul era că îl disprețuiau cu toții, puțin, pe pretendentul din Banat. Cum n-ar fi făcut-o?! Lelia avea încă și avusese întotdeauna o anumită forță de influențare, în felul ei, cu mijloacele ei,

insesizabile, buimăcitoare. Poate, chiar și în cazul lui Cârstea, unde totul părea pierdut, poate, cine știe, simțea ea ceva, poate vedea mai departe decât ceilalți... Oricum, cele două femei, mama și sora, deși o certau și erau cu adevărat furioase pe ea, se simțeau și puțin mândre de ea. Nu era ea oare „rușinea familiei”, *la bête noire*!? În aerele ei extravagante era un fel de non-burghezie care îi flata, în ciuda lor. O aiureală, un luciu, o noblețe care apărea la ea deodată, în situații cu totul imprevizibile, spre surpriza ei, parcă... un tembelism ciudat, o grandoare deșuchetă, o Venus din Capitoliu văzută printr-o oglindă cu ape, o Afrodită ce plutea într-un acvarium, Ofelia ce se îneacă printre nuferi în timpul concediului legal de odihnă. Porția scobindu-se plictisită între dinți, după masă, la cantină... Penelopa, Briseis, Phedra, Didona, Hermiona, Dejanira, Ariadna, Medeea, Sapho și câte alte îndrăgostite celebre care sclipeau o clipă prin oasele ei tubulare, așa cum țin unii derbedei oglinda, vara, pe vreun acoperiș de casă, orbind pietonii serioși și abstracți, ce trec pe stradă... câte nu se reflectau în ea, imperfect și cu atât mai tulburător?! Până la urmă chiar și „recentă” doamnă Veturia Ciolac, de la Sinaia, colega ei de cameră... chiar și Grobei, viitorul ei logodnic, cel care o salva, cel care se pregătea cu atâta seriozitate s-o salveze?! Cu atâta cruzime, s-ar putea spune.

Încet, încet, nu-i așa, Grobei se integră în peisajul Albei. Era văzut, nu tot mai des, dar regulat, cu logodnica sa, uneori de braț la cofetării, cinematograf, sus la Cetate, odată chiar și joi seara, la Clubul Tineretului. Unde ea nu dansă cu el pentru că el nu dansa. Dar era cu el și plecă cu el. Apoi, într-un rând, el o duse la Blaj, dar ea se plictisi repede acolo și veni singură, cu un alt tren, înapoi. Probabil că el mai întârziase acolo, cu treburile sale pe la furnizori. Sau se certaseră. *Ça arrive*. Sau, pur și simplu el rămăsese să mai

contemple ruinele „spiritualității românești”, deși, evident, nu se găseau niciun fel de ruine pe acolo. Nici măcar ruine bine întreținute sau comercializate. Nu, nu se certaseră, dovadă că, a doua zi chiar, ea primi o scrisoare de la el, scrisă din Blaj. Dar era aceasta o dovadă?! Oricum, „cele două”, Mariana și doamna Vanina, care interpretară scrisoarea (și o citiră înaintea ei), declarară că el nu e supărat. Oh, el era un om cu mult prea serios ca să se supere pentru o toană a ei, pentru o vorbă în doi peri sau pentru cine știe ce curtezan de-o după-amiază, din aceia din care Lelia stârnea, uneori, stoluri rapace în urma ei. Oh, nu! Grobei era un cu totul alt fel de om și în consecință el câștiga tot mai sigur, tot mai temeinic inima familiei Crăiniceanu. Or, inima ei nu bătea prea departe. În ciuda mofturilor, a meșei ei negre fulgerătoare, a zâmbetului ei de-o surprinzătoare finețe, a „domnilor” care-o înconjurau adeseori, spadele cele mai mari ale regatului Albei, dintre care Cârstea era însuși Bussy, sau cel puțin așa îi spunea ea. Bussy al inimii ei, Bussy de cupă, iar propria ei inimioară, pe câte un colț de caiet, de hârtie, de ziar, și-o desena cu un fel de mustață subțire, străvezie, drept stemă. În glumă, evident, totul era în glumă.

„...Slugile, îi scria logodnicul ei, în scrisoarea de la Blaj, ultima, când ea plecase precipitat, nici măcar avertizându-l, dispărând pur și simplu, într-o clipă cât el intrase la o întreprindere și o lăsase la cofetărie, slugile, draga mea, umblă peste tot, în sus și în jos. Peste case, aici, eu văd mari parcuri, cu alei largi, de nisip, ce scârțâie sub tălpile subțiri ale prelaților, ale iezuiților... undeva în aer! Ah, să nu-mi spui că am prea multă imaginație! Cu privirile aruncate pe o carte deschisă, cu un vers latin în minte sau o frază din Sfântul Augustin, cu ochii înălțați ipocrit spre cer, spre un cer ce-atârână deasupra acelor alei, a aceluia parc, care plutește și el, numai în mintea mea. Poate a încă unuia care

umblă pe-aici, de colo-colo, nebănuind nimic, ca și mine. Unul cu picioarele bine înșurubate în pământ, în realitate, ca mine. Tu, comoara mea mică, ai tot dreptul să mă ironizezi. La început, ți-o mărturisesc – și nu mi-e rușine de acest lucru căci cui mi-aș putea eu deschide inima, dacă nu ție?! – la început m-a uimit ironia ta. Chiar m-a nedumerit. Se poate, mi-am spus eu, se poate ca ea, tocmai ea să nu mă înțeleagă?! Apoi am surâs, cu indulgență. Tu, pisica mea uriașă, superbă, minunea mea vie, îngerașul meu, cum să înțelegi o toană atât de nevinovată, de *provincială*, aș zice, așa o mică scrânteală, cum are orice om, să zicem prea înglodat în niște treburi strict utilitare, triviale, am spune, dacă eu n-aș fi convins că și meseria mea, ca oricare alta, își are frumusețea ei. Poezia ei. Dar toana asta, această admirație a Blajului pe care tu e firesc să n-o înțelegi, la mine, iubitul tău drag, nu e decât așa, un fel de răsufătoare... așa cum ne jucam vara, când eram mici, ne scufundam în rău și respiram printr-o țeavă de trestie, furată de la șantierul vreunei case în construcție. Ne jucam de-a submarinele, ha!

Stăpânii se plimbă pe acele alei, la un metru, un metru-jumătate deasupra solului mocirlos, pe care se topește zăpada, cu reverendele lor lungi, negre, romane, atingându-le vârful pantofilor, cu mâinile lor fine, scârbos de fine, cu unghiile îngrijite, cultivate, aș zice, întorcând suplu, cu eleganță, filele acelor cărți scrise într-o limbă străină, pagini pe care, adeseori, acești ipocriți de geniu, le știu pe de rost și se prefac că urmăresc rândurile din modestie, din pură modestie... așa cum marii dirijori își aruncă pe pupitru partitura și o răsfoiesc în timpul concertului adeseori cu întârziere. Și flautistul sau concert-maestrul de la *cello* sau fagotistul zâmbesc în colțul lor, pentru că intrările lor sunt date la perfecție, dar știma a rămas neîntoarsă de două pagini... apoi maestrul întoarce trei-patru pagini deodată și nimeni în sală nu

observă nimic. Așa citesc ei din cărțile lor. Ei, de profesie stăpâni ai conștiințelor, ai sufletelor, ei, păstori naufragiați ai atâtor turme de mioare. Celibatari, cu degetele subțiate de rozariu și arse de cafeaua pe care și-o pregătesc singuri, pe un reșou nu prea curat, cu veșnicele probleme ale lenjeriei, ale schimburilor, ei care se suspectează să nu alunece cumva în pedanterie, curățenia prea strictă nu este ea o formă a superbiei? Plăcerea curățeniei nu e ea o deșărtăciune, o vanitate mărunță, un instinct mic-burghez, cum am spune noi?! Murdăria însă ca și unele mortificații pripite, exagerate, nu e admisă. Oho, nu se putea suferi chiar atât de ușor, de comod! Există o decență în suferință, o «modestie». Nimic mai de prost gust decât martiriul prea evident, ostentativ, jenant, așa, ca un păduche care urcă pe gulerul unui om de lume. Nu-nu, iezuiții (de-asta se și numeau așa și nu numai de asta) erau perfecți oameni de lume, știau «ce se cade», chiar dacă nu mai erau stăpâni, veneau însă dintr-un lung șir de stăpâni, moșteniseră degetele și buzele și gusturile subțiate ale celor obișnuiți să poruncească, ale celor care nu trebuie să ridice vocea ca să se facă ascultați, ale celor care ordonă în șoaptă, ha! Ale celor care din instinct găsesc culoarea cea mai potrivită, ale celor care, atunci când răsare soarele, vorbesc despre ceva mărunț și inutil, cum ar fi o manșetă sau grija episcopului. Ei care se scaldă în soare, ca delfinii. De unde știu asta? Doamne, toată copilăria mea e plină de așa ceva. Vine un timp când copilăria se răzbună, am citit nu știu unde. Bineînțeles, acum am dat cu toții năvală pe aleile parcului, tritonul acela cu un delfin în mână, de piatră și stelele mortuare le-am cărat nu știu unde, în nu știu ce pivniță, biblioteca însăși, uriașă, tremurătoare în vântul acela de noiembrie ca o ființă, am încărcat-o în camioane cu furcile de fier, cum duc bunii țărani, primăvara, bălegarul, din spatele grajdului, să-l risipească pe câmp.

Bălegarul acela ce prinsese o crustă, ce sclipea uneori, în nopțile de lună, ca praful de diamante. Nu avem nevoie de stăpâni! Foarte adevărat, foarte bine! Nu avem nevoie de adevărații stăpâni, de cei făcuți să poruncească, de cei care ordonă în șoaptă, de cei care se omoară pe ei înșiși din orgoliu! Evident, de aceștia nu mai avem nevoie! Pentru că, de stăpâni avem oricum nevoie. Noi cei care credem că orice se poate imita. Fățarnicia, adevărata, rara fățarnicie, nu se poate, vai, imita! Nici orgoliul! Adevăratul orgoliu! Nu se poate imita nimic din ceea ce ar fi vrednic să fie imitat! Și farmecul lor!... Tu, iubita, mea, tu râzi de mine și spui poate pe bună dreptate că toate astea, la mine, nu sunt decât un fel de a face pe grozavul față de mine însumi, un fel de complex de inferioritate... față de ce?! Față de profesiunea mea modestă, poate, dar atât de necesară?! Da, eu sunt un funcționar, un tehnician, mai bine zis, nu creez valoare, cum se spune, nu lucrez direct în producția de valori! Tu însăși ai o profesiune mai nobilă decât mine, te ocupi de case, de fundații, de sistematizări, urbanizări etc. Pe de altă parte, tu însăși ai acceptat că eu, un bărbat, un intelectual ca mine, nu se poate mulțumi, în viața incomodă, nu lipsită de pitoresc, cum e aceea pe care o duc eu, de cinci ani încheiați, numai cu ceea ce-ți oferă, ca să zic așa, profesiunea, îndeletnicirile mele profesionale. Eu trec doar prin atâtea locuri, văd atâtea peisaje, fizice și sufletești, sunt plin tot de provincia noastră și de marile ei valori! Zidurile, oamenii ei, vestigiile trecutului! Orice fleac, mărunțiș pentru alții, pentru mine e un prilej de a mă instrui, de a mă edifica, de a mă perfectibiliza încontinuu. Uneori simt, așa, în gât, deasupra pieptului, un fel de înecăciune, un fel de prea-plin, ceva ce nu-și găsește încă forma, locul, drumul, o energie înecăcioasă care așteaptă un Mesia. Oh, nu în sensul biblic, nici măcar în cel moral; ci, așa, un fel de dezlegare, de sublimare, cum s-ar zice în

limbajul modern, freudian. Un Mesia numai pentru mine, un semn numai pentru mine. Căruia să-mi dedic viața, să-l dezleg. Misterul propriei mele vieți unde să-l aflu?!

Poate ai să zâmbești, o, nu prea tare și nu prea răutăcios, cu finețea și buna ta creștere exemplară și ai să mă întrebi încă o dată, așa cum ai făcut-o și eu n-am răspuns, m-am fâstâcit și tu, discretă, nu ai insistat, ai să mă întrebi, deci: – De ce nu te-ai făcut popă, mititelule, ți-ar fi stat mai bine, cu toate aceste aere și halucinații pe jumătate? Ha, ha. Dar bine, comoara mea mică, nu e evident?!

Ce am eu comun cu toate convențiile și sutanele și plecăriunile alea caraghioase?! Tatăl meu e mort, pur și simplu, și ajungând aici, pe străzile acestea umile, mi-am amintit de tinerețea lui, de studiile sale. El însuși n-ar fi dorit ca eu să îmbrățișez această profesiune, ți-am mai spus, el însuși nu avea vocația profesiunii sale. Se făcuse preot pentru că așa dorise bunicul meu, ca să nu se piardă o lungă tradiție de preoți în familie. Și evident, nu numai pentru aceasta. Preoția era și o profesiune lucrativă. Mai este și astăzi. Și foarte comodă. El, tatăl meu, nu era făcut să fie preot; mai degrabă avocat sau actor. Știa să vorbească și avea un înnăscut instinct al poeziei, al umorului. Cu toate acestea, profesiunea «l-a prins», deși nu pe de-a-ntregul. Așa, ca o boare. De altfel, am senzația ca ți-am vorbit ceva mai mult decât ar fi fost necesar, despre el, în calitatea ta de logodnică. Calitatea ta de logodnică... a mea...

...Stăpâni și slugi, amestecați. Eu, de exemplu, m-am născut, simt tulbure asta, să fiu slugă. «Slugă bună și credincioasă...», ți-amintești?! Poate sluga ta, mai știi, a ființei tale dumnezeiesc de frumoase, căreia nu-i sunt vrednic să-i slujesc...?! Mă lași să te slujesc, iubita mea dragă...?! Hai, râde, și spune-mi că toate astea nu sunt decât prostii și vorbe umflate! Dar...

bineînțele!... Bineînțele... Bineînțele!... Oh, bineînțele...”

7

„...Și apoi, obiceiul ăsta al meu, de a-ți scrie scrisori lungi. Niciodată nu te-ai exprimat în vreun fel sau altul asupra lor deși, cu aceasta, ți-am expediat vreo zece până acum. Din cele lungi, adevărate, nemaipunând la socoteală această invenție oribilă a zilelor noastre care sunt poștalele și, mai ales, ilustratele.

Îți scriu, cedând unui impuls, ca să zic așa... tradițional. Tu știi că logodnicii trebuie să schimbe scrisori între ei, mai ales când, într-un caz fericit, cum suntem noi (fericit din acest punct de vedere, oh, numai în acest fel!), când nu locuiesc în același oraș, în aceeași regiune. Scrisori, he-he, ce vor fi legate apoi cu o panglică roz sau albastră și păstrate undeva, printre vechituri. Altfel, evident, tu ai putea manifesta o anume nedumerire, perfect justificată, față de alternanțele mele, cam bruște, de la tăcere, tăcere prelungită, intensă, când sunt în apropierea ta, viu – în apropierea ta – și logoreea mea din scrisori. Nu-nu, iubita mea, nu sunt doi oameni diferiți! E unul singur și același, logodnicul tău, viitorul tău soț. Ți-am vorbit, vreodată, până acum, despre nunta noastră religioasă?! Parcă da, la Sinaia, eu am îndrugat ceva, dar tu, evident, nu ai acordat atunci prea mare însemnătate acestui lucru, de altfel, totul plutea încă în nori... totul plutea încă, nimic nu se...

Ei bine, eu doresc să avem o nuntă și la biserică, deși azi acest lucru nu prea e bine văzut. Evident, noi doi, amândoi, suntem atei, ne conducem în

viață, mai bine-zis, după o dogmă științifică și nu religioasă.

Nu avem, cum se spune, niciun fel de superstiții. Ha-ha, evident, în afară de măruntele superstiții ale inimii! Dar o nuntă religioasă trebuie să facem, pentru a trece și în fața bisericii drept soț și soție. Altfel, vom fi toată viața, vom trăi, mai bine zis, în concubinaj, în păcat. Dar despre aceasta, îți voi scrie detaliat în altă scrisoare. Oricum, poți să-i anunți pe ai tăi și de acest lucru, de această măsură pe care intenționez s-o întreprind. Mama ta, o femeie atât de evlavioasă, se va bucura, sunt convins. Dar nu numai ea. Și Mariana. Și tatăl tău, un om atât de delicat, cu multă simțire. Transmite-i, te rog, și pe această cale, toate urările mele de bine și de sănătate. Am început să caut cărți care se ocupă de viața Sfântului Ignățiu de Loyola. Cineva mi-a promis cartea lui Ribadeneyra, discipolul și biograful său. S-ar putea să-mi parvină și *Exercițiile spirituale*. Nu bănuiești cât timp îmi lasă chiar și pentru lecturi meseria mea, asta, ingrată. Folositoare, pentru că eu însumi o iubesc. Tu ai dreptate, însă, trebuie să-mi completez studiile. Poate voi reuși să fac să mi se recunoască cele trei semestre și examenele pe care le-am dat. Sau, cel puțin, să fiu înscris fără examen. Evident, dreptul, științele juridice și jurisprudența. Iubirea ta mi-a dat un nou imbold, ca un fel de bici al destinului. E păcat, într-adevăr, cum spui tu, să putrezesc în provincie. Deși provincia, pentru mine, e un simbol, dar cred că te-am înțeles în sensul în care e nepotrivit să las să vegheze, nefinisate, anumite calități înnăscute, cu care tu, în iubirea ta față de mine, presupui că aș fi înzestrat. Eh, ceva calități oi fi având și eu. Nu chiar atât de mari cum te aștepti tu de la mine, comoara mea sau, mai bine, cum ai merita tu să ai, în persoana soțului tău. Iartă-mi exprimarea cam confuză, dar nu mai șterg și nu mai revin. Sunt convins că tu, inimioara și îngerașul meu scump, că tu m-ai

înțeles... abia aștept să ne revedem, să ne plimbăm braț la braț, cuminte, pe ulicioarele orașului tău natal, în căutarea acelui sentiment discret pe care l-am avut în după-amiaza zilei aceleia de duminică, în biserica de lemn din Maieri. Ți-amintești, porumbița mea dragă? Ți-amintești?!...”

...Grobei, tânărul merceolog din Banat, se încrustă, ca să zicem astfel, în străzile și în peisajul uman al Albei. Venea, trecea, aproape numai în interes de serviciu. Șefii săi aflaseră, se pare, de această nouă pasiune a sa (el, care avusese atât de puține pasiuni), mai bine zis de planurile sale foarte serioase de a-și clădi o nouă viață și, înțelegători, îi facilitau delegațiile înspre această parte a țării, Ardealul, nordul Ardealului și Bucovina. Oho, erau atâtea de făcut și pe-aici, iar Grobei, funcționar conștiincios, se achita perfect de obligațiile sale, ba de multe ori își asuma și altele, încât adeseori îl reprezenta și pe contabilul-șef sau chiar pe directorul-adjunct în problemele de aprovizionare și desfacere. Pe director, niciodată, ei nu pot fi reprezentați, prin însăși funcția lor. Venea și pleca, întârzia uneori o jumătate de zi, câteva ore (în care găsea timp să alerge și la Sfat, s-o vadă, „să țină mâinile logodnicei sale într-ale sale”), niciodată mai mult de două zile mai bine zis, două nopți și o zi întreagă, se aranja astfel să sosească seara în oraș, să ia masa la viitorii socri și-apoi, a doua zi, a treia zi, mai departe, spre nord. Nu mai des de două săptămâni, nu mai rar de trei săptămâni, o lună. Oho, încă nu se întâmplase niciodată ca cei doi îndrăgostiți să nu se vadă o lună încheiată. Asta se datora, în primul rând lui, el, stâlpul principal al viitoarei căsnicii. Ea, uriașa, frumoasa Lelia, „accepta”, se lăsa iubită, cum se spune. Aveau în plan o vizită a ei la Caransebeș, pentru la vară. Deși, după cât se părea, nu-și vor putea petrece întreaga vacanță împreună. Ea mai avea o săptămână din anul trecut și promisiuni pentru încă

una, fără plată, dar intenționa să meargă împreună cu mama ei la Vatra Dornei. Numai ele două singure, va fi ultima ei vacanță de domnișoară. El căzuse de acord, puțin nedumerit. Dar, ca de obicei, nu lăsă să se vadă nimic, nu trădă nimic. Una dintre calitățile sale mari, tactul față de ea, atât de admirat mai ales de Crăiniceanu-tatăl. Se purta față de ea, de Lelia, de capricioasa și frumoasa sa logodnică, de parcă ar fi fost unul din familie, nu logodnicul ei. Un instinct care îi atrase din prima clipă sufragiile lor, ale „clubului”, cum le spunea ea, a Crăinicenilor reuniți cu Chezanii. Iată un viitor soț, puteau spune, cu mândrie, viitoarele sale rude, un adevărat soț, mai bine zis: – Un adevărat viitor soț! Dar până atunci, la vară, mai era încă! Suntem abia la sfârșitul lui martie. Dar timpul îndrăgostiților cine îl poate măsura? încă nu se topise zăpada, aceeași zăpadă pe fondul căreia se cunoscuseră atât de banal, într-o stațiune balneo-climaterică. O cunoștință accidentală, așa cum se întâmplă atâtea în locurile de intersecție, am putea spune, în tren, în excursii organizate, chiar într-o sală de așteptare, într-o audiență sau la dentist. Dar iată că a fost să fie... ceva mai mult decât atât. Ceva mai mult decât un simplu accident, ceva care avea să le schimbe viața amândurora, cum se spunea în romanele de altădată. Și nu numai viața lor. Dar cine poate îndrăzni să descrie toate acestea?! Cine are curajul de a se măsura cu destinul, de a-l privi în ochi?! Căsnicia lor, viitoarea lor căsnicie, se urnea încet, greoi poate, cu unele stângăcii, nepotriviri, scârțâind încet, prelung, ca osiile de fier supuse unui efort nehotărât, dar se urnea totuși, se „arăduia”. Și cei doi se lăsau urniți, împinși, cu acel sentiment pe jumătate stânjenitor, pe care îl ai la probă, la croitor. Vă amintiți, nu-i așa, deși nimeni nu vorbește de aceste lucruri și comparația e, de departe, nepotrivită. Acel ridicăți brațul, depărtați picioarele, ușor-ușor, întoarceți-vă, sus

bărbia și altele, acele ușoare smucituri și împingeri, oglinzile acelea răutăcioase, calfele care țin pernița cu ace sau vin în goană cu o mânecă, meșterul însuși care ne împinge ușurel cadavrul încoace și încolo. Unde sunt demnitatea noastră, ideile, planurile de viitor, strămoșii, cultura noastră mimată și cea reală, ticurile și farmecul nostru?! Astfel, cam astfel se simțeau cei doi, în logodna lor, ca într-o probă la croitor. Croitorul ca și logodna, ceva perimat, acum când se poartă *prêt-à-porter*-uri. Profesiunile care dispar, lumânărilor, frânghierii, zețarii, croitorii, pictorii de biserici, olarii, curelarii, logodnicii.

Iată o scrisoare, un fragment de scrisoare a lui, pe care ea n-a primit-o niciodată, pentru că el s-a răzgândit în ultimul moment să i-o trimită. O scrisoare care a fost scrisă, totuși.

8

„...Iată o scrisoare, draga mea, pe care am ezitat multă vreme dacă să ți-o scriu sau nu. E vorba bineînțeles de o femeie și prima mea obligație, odată ce ți-am promis inima și mâna mea, a fost de a rupe orice legătură, stabilă sau întâmplătoare cu vreo altă femeie, în afara ta, îngerul meu iubit. A doua era – odată îndeplinită prima condiție – de a te pune la curent, de a te edifica, de a-ți da cont de totala mea libertate fizică și spirituală. De ruperea tuturor legăturilor mărunte care mă mai leagă de trecutul meu, pentru a-ți aparține cu desăvârșire numai ție. Iată c-o fac și pe asta. Nu ușor, Dumnezeu mi-este martor. (O simplă expresie automată, a mea: tu știi că eu nu sunt cine știe ce credincios.)... O cheamă Vicky, așa-i spunem noi, pe-aici: Victoria Ionescu. Deși are liceul, lucrează ca croitoreasă, angajată a cooperativei noastre, cu

muncă la domiciliu. Ah, de-ai vedea ce glezne, ce piciorușe, cât de cuminte privește în fața ei, în trotuar, când trece pe corso, când... o talie ca de viespe și buzele roșii-roșii, deși nu se fardează niciodată: un copil al naturii. Când o prind de talia ei minusculă, se îndoaie, se răsucesce și râde. Încât... dar să lăsăm astea, sunt de domeniul trecutului. Chiar dacă n-am făcut-o atunci, imediat, când trebuia, la întoarcerea mea de la Sinaia, am făcut-o acum. Nu sunt un erou, dar până la urmă știu să-mi salvez onoarea. Tu nu mi-ai cerut-o, îngerul meu, dar eu așa înțeleg să... trebuie să fiu perfect liber, absolut eliberat de orice fel de legături sentimentale și materiale, de tot ce înseamnă într-un fel sau altul trecutul meu fără tine, ca să pot să... e mai scundă decât tine și e șatenă. Are ochii albaștri-închiși, ca viorelele, ca panseluțele lui Luchian, ca violetele de Parma, mai precis! închipuie-ți: părul șaten, ochii viorii, gâtul subțire-subțire, încheieturile extraordinar de rasate. Trăiește singuratică, rareori dacă o vezi la un film, citește mult, croșetează... flirturi nu are decât cu intelectualii, mai ales cu profesorii de la liceele din localitate. Numai titrați. Dacă ai patru clase și degetele butucănoase de cârnățar, chiar dacă ești în Consiliu pe nu știu unde... sau ai absolvit dracu' știe ce curs de șase luni... poți să fii chiar vicepreședinte, să te ia dimineață, de acasă, Moskviciul sau Gazul, tot nu... vara stă întinsă pe carpetă ei muștar cu dungi roșii-pal, la ștrandul orașului, și citește câte o carte franțuzească, într-o vară a citit tot *Jean-Cristophe* de Rolland, în timp ce gagiii... uneori, își pune baretele de la soutien la slip, își încalță leneș galenții și se leagănă încet până la duș. Au! Mamă-mamă!... Să nu crezi că-ți înșir toate aceste amănunte, îngerul meu drag, ca să te impresionez sau ca să... consider însă o obligație a mea, oricât mi-ar fi de neplăcut ca să... de-ai ști ce cuminte pășește, cu ochii plecați, când trece prin centru și când răspunde la salut șoptește

ceva, încet, încât îți vine s-o iei în brațe și să fugi cu ea la capătul lumii. E atât de delicată... prima oară am zărit-o plimbându-se pe dig și am încremenit: era împreună cu Octav Teodorescu, idolul nostru, al meu, profesorul nostru de științele naturii, dirigintele totodată. Eram pe atunci în penultima clasă și mai eram cu doi colegi: – Cine-i, dom'le, tipesa cu Octav?! Cine-i, domnule, femeia, o fi vreo nouă profesoară la Iulia Hașdeu, o fi vreo bucureșteancă în trecere, domnule, ia te uită, cu marele Octav?!

Se plimbau alene pe dig, înspre ștrand, șuvițele ei fluturau ușor în vânt. Profesorul, idolul meu, era îmbrăcat într-un balonseider alb, cu buzunare aplicate, cordon și epoleți, ea era într-un deux-pieces, roșu-coraille, cu o bluză de mătase albă, cu jabou... Doamne! Era o zi cu vânt, șuvițele ei se clătinau ușor în vânt, un vânt galant, comandat parcă anume de el, de marele Octav, pe care îl divinizam până la imbecilitate, aproape convins că poate porunci naturii... «Dacă ai în tine credință cât o boabă de muștar, poruncește muntelui să se miște și el se va mișca...», cum spune evanghelistul. Când, dacă nu la această vârstă să crezi în aceste fraze?! Nu pentru această vârstă sunt scrise?! Și pentru mine, mai ales pentru mine, cu întârzierea mea vădită în vârstă, cu firea mea *greoaie*, de care nu m-am rușinat niciodată... când îl vedeam pe Octav, la catedră, pe culoarele liceului, în sala de sport, pe stradă, îmi uitam pur și simplu gura deschisă, rămâneam căscat, cum se spune, încât puteam să-mi aud balele plimbându-mi-se pe guler, ha, de parcă mi-ar fi ieșit păianjeni din gură... Ce mare om! Ce personalitate armonioasă! A fost singura femeie lângă care l-am văzut, după un an, de altfel, a fost transferat la Timișoara, mai sus, mai sus, conduce nu știu ce... șuvițele ei șaten fluturau ușor în vânt și ei se plimbau pe dig, spre Moara Șpâneasa. Era a doua oară că i-am zărit, eram singur de data asta și m-

am luat după ei. S-au plimbat mai bine de o oră, dar niciun gest necuviincios nu au făcut vreunul dintre ei: ea să-l sărute sau el să-i prindă sânii în palme etc. Apoi i-am zărit a treia oară împreună, parcă era și ultima oară... ba nu, i-am mai văzut o dată, la un matineu, într-o după-masă, la Capitol și... bineînțeles, eu îl urmăream pe el, eram fascinat de el și o invidiam pe ea că are ocazia de a schimba atâtea fraze inteligente cu el, cu idolul generației noastre... știi cum sunt elevii, în ultimele clase, simt o nevoie de maștri, de idoli, de modele... și Octav era, mai bine zis căzuse într-un astfel de *gol*, într-un astfel de model încât noi, și mai ales eu... el mă simpatiza și mă și disprețuia puțin pentru admirația pe care o ascundeam de bine de rău, pe care el o intuia... fără să-i simtă profunzimea, ha. Uneori credea chiar că îl ironizez, odată, într-o excursie, m-a prins de piept, cu brutalitate, în timp ce colegii mei râdeau... spusesem ceva, se pare, foarte ironic la adresa lui. O întâmplare, bineînțeles, nu mă gândeam că-l pot ironiza pe el, nu doream asta, de altfel, spiritul meu este tot ce poate fi mai departe de ironie, în asta, nu-i așa, comoara mea, sunt teribil de provincial?! Îngerul meu drag.

Dumnezeule! Îmi iau capul în mâini și-l simt cum zvâcnește de gânduri și sentimente: ce încurcate sunt lucrurile în propria ta viață, băiete, cât de întortocheat e încă totul. Era evident că din această mare admirație pentru Octav (pentru Octav cel de atunci, deoarece l-am reîntâlnit peste câțiva ani și, fără să fie șters, mi s-a părut mai puțin impozant) să se nască și o anume... înclinație, simpatie, pentru forma feminină care-l însoțea. De altfel, după transferarea lui, ea a căzut pradă unui dobitoc, tot profesor, de fizico-chimice, unul Cazimir, care a lăsat-o borțoasă. Evident, era încărcată de electricitatea aceea vie a lui Octav, de frazele sale elegante, profunde, de farmecul persoanei sale, încât, celălalt, animalul, nu a avut

decât să întindă mâna... iar ea a acceptat totul, fără proces și bineînțeles că el nu s-a ținut de cuvânt în ce privește pensia alimentară. Și ea, mititica, a trebuit să lase copilașul, care e o fetiță, la orfelinat. O dată pe lună, cel puțin, și de Paști și de Crăciun, o aduce cu regularitate acasă... și o îmbracă cu niște rochițe și bluze și pantofiori, majoritatea din pachet sau făcute de ea, cu o fantezie adorabilă, cum nu e niciun alt copil îmbrăcat în Caransebeș! Și are niște zulufoiri ca ai pruncului Iisus!

Am cunoscut-o acum aproape trei ani, după povestea cu Cazimir, după nașterea copilului și toată tragedia, când toată lumea îi întorcea spatele, normal. Atunci a fost o perioadă, nu știu cum să-ți spun... ei bine, la aproape un an de la nașterea fetiței, când rănila se vindecaseră aproape (atât cele morale cât și cele sociale), animalul, bestia, licheaua abjectă de Cazimir, acest individ fără scrupule, a încercat, nici mai mult, nici mai puțin decât să i se strecoare din nou în așternut. A fost un moment foarte periculos, deoarece Vicky, în naivitatea ei, credea că acest șmecher voia în sfârșit să... ea-și închipuia, sărmana fată, că el își va lăsa soția (care e sora tovarășului Broancă, imaginează-ți!) și cele două fete, și se va muta la ea, poate chiar se va însura cu ea! Atunci mi-am amintit cum am zărit-o prima oară, pe dig, lângă silueta de fum a lui Octav, idolul nostru, maestrul nostru spiritual, al celor de atunci... e adevărat că și făptură ei delicată, simpatică, mai mult decât simpatică, au făcut să... picioarele ei subțiri, gleznele ei subțiri, ochișorii plecați, ce te priveau pe furiș, de culoarea violetelor de Parma, mă rog! Eu, de altfel, nu sunt un erou, niciun binefăcător al omenirii! Faptul că ea lucra pentru noi, iar eu aveam directă legătură cu furnizorii, cu comenzile, au făcut, nu-i așa, au ușurat mult procesul de... Cu toată atracția ei fizică, totuși între noi nu s-ar fi întâmplat nimic, pot s-o jur, dacă ea nu mi-ar fi rămas întipărită pe retină, pe dig, acolo, în vântul

acela, cu șuvițele jucăușe, lângă Octav, maestrul meu... în felul acesta, în sfârșit, puteam să mă apropii de el, de imaginea sa ideală, cel puțin, așa cum rămăsese în mintea mea de adolescent, înfierbântată și... și puțin greoaie, cel puțin. Eu intru greoi în iubire, ți-am mai spus și ies greoi din ea... nu e poate expresia cea mai fericită, dar tu, comoara mea...

— Nu știi, nu pot să-ți promit sută-la-sută căsnicia! i-am spus eu lui Vicky, chiar de la început, din primele zile, cu franchețea și seriozitatea care mă caracterizează. — Du-te dracului! mi-a strigat ea, cât p-aci să-mi dea cu ceva în cap (relatez toate astea și pentru umorul situației, ca să zâmbești puțin, Lelia mea dragă!), du-te dracului și tu și toți ceilalți, cu asigurările și seriozitatea pretențiilor voastre! Ieși afară, sau așa ceva...

Eu însă am jucat cinstit; am spus că încă sunt prea tânăr, că vreau, nu-i așa, să-mi continui studiile și că ar fi păcat de calitățile mele care... am adăugat, chiar, m-am crezut obligat la aceasta, să spun că familia mea murmură și că e net împotriva ca să... că o căsnicie, în principiu, nu-i așa... — M-am săturat de bărbați și de propuneri în căsătorie! a început ea să urle, ajunsă la capătul răbdării, să nu mai aud de toate aceste avansuri și dulcegării până vă strecurați sub plapumă! Ticăloșilor! Toți sunteți niște ticăloși!... Câtă ură, Dumnezeuule, câtă ură! Acesta a fost propriu-zis momentul în care noi doi ne-am legat, și drumul ticălosului de Cazimir, definitiv barat. Pentru mine, plăcerea sexuală chiar și o anume simpatie (căci de dragoste adevărată nu poate fi vorba!) au venit abia mai târziu, cu mult mai târziu. Abia când, da, așa este, când chipul luminos al lui Octav, chipul acela încă fascinant pentru mine, s-a șters cât de cât de lângă umărul ei. Atunci a ajuns ea, pentru mine cel puțin, femeie. M-am bucurat apoi, în tihnă și cu o anume cumpătare de toate

deliciile pe care putea ea să le ofere unui amant, trupul ei atât de delicat, izvor nesecat de bucurii. Și cu o anume mândrie morală, crede-mă, deoarece sunt pe deplin conștient, deși nu m-am lăudat la nimeni și n-am discutat cu nimeni despre aceasta, dar... da, sunt convins că dacă Vicky, mititica, s-ar fi întors la ticălosul de Cazimir, ar fi fost pentru totdeauna, în sensul că prăbușirea ei ar fi fost definitivă. Astfel de midinete, de mărunte croitorese de provincie, chiar foarte delicate și înzestrate cu unele calități reale, sunt descrise și de Dostoievski, marele scriitor. Și acolo, câte un astfel de Cazimir reușește, și toate aceste ființe, elemente utile societății, se transformă în niște căzături, depravate, alcoolice, boarfe etc. Acest brânci, pe care destinul se pregătea să i-l dea, în acest caz... această ghilotină morală n-a mai... nu s-a mai... astăzi, Vicky e o persoană veselă, echilibrată, ce se bucură de stima tuturor, și-a luat un apartament, eu am ajutat-o să-l mobileze... de altfel și societatea noastră, face ca... pe scurt, între noi scena definitivă a avut loc alaltăieri, aseară a trimis pe cineva la mine, o prietenă bună de-a noastră, chiar vag rudă cu mine, ca să... iar azi-dimineață, văzând că hotărârea mea e serioasă, m-a căutat ea însăși, cu toată mândria ei, la birou și acasă! Acum e acasă, sunt sigur, în întuneric și plânge! Iar eu stau aici, zgribulit și-ți scriu: trist și mândru, în același timp! Decis, însă, hotărât, cu ochii privind în viitor, în viitorul nostru, al amândurora, logodnica mea dragă și neprețuită! Evident, mă gândesc cu milă, cu oarecare compasiune și la această nefericită... deși, de la început, eu am fost corect, i-am atras atenția că în ceea ce privește căsnicia...

Ciudat, a apărut din nou chipul încetoșat, de data aceasta, al lui Octav, idolul nostru, fostul nostru idol! Simt în suflet, simt ceva ca și cum mi s-ar fi răpit un lucru prețios, un... o anume... ceva de neînlocuit, ceva uriaș și misterios... ceva

fantastic, așa cum nu poate fi decât admirația, nu iubirea... bineînțeles, nu e vorba aici de... ceva ca o pată uriașă, intensă, magnetică... logodnica mea, trebuie să înțelegi, e ca un fel de vibrație dureroasă și fascinantă, de-un magnetism fără nume... dureros și... înspăimântător, încât... Doamne, cum de-au apărut deodată acest chip, acești ochi ca două raze... Doamne, e ceva... ceva ce... simt că trebuie să... că e ceva care... că...”

Grobei sări deodată în picioare, privind nemulțumit spre ultimele rânduri. Era probabil prea obosit de munca de peste zi. Vis-à-vis de scăunelul de bucătărie pe care scrie (masa îi era prea înaltă) se află oglinda ovală, atârnată de un șnur răsucit: în ea se văzu cu uimire și primul lui reflex fu o schimă ironică, autodisprețuitoare! Avea ochii măriți, aproape roșii, gura deschisă, gâfâia ușor... da-da, gâfâia ușor, de parcă alergase dracului, de undeva! își trecu mâna prin păr; poate nu trebuia, totuși, trimisă această misivă prea intimă, poate prea... așa, cam nedelicată și lungă, lăbărtată la maximum. Poate era și apropierea de eveniment, azi încă o văzuse pe Vicky, frumoșii ei ochișori viorii, plânși, fața ei mică, scumpă, atât de tristă... sau poate, amintirea aceea... chipul acela care... ia uite! Ia uite!

Și cu un gest hotărât, merceologul tăie ultimele rânduri ale scrisorii. Apoi aruncă scrisoarea însăși undeva, într-un sertar.

— Să coacă acolo! își spuse el. Poate scriu alta, cu același conținut, însă totul mai rece, mai scurt, mai sobru. Mai obiectiv. Sau poate îi spun prin viu grai, la viitoarea întâlnire. Oricum, principalul s-a făcut: despărțirea! Chiar dacă o s-o mai văd o dată, de două ori, chiar dacă o să mai dorm o noapte, două, la ea, numai ca s-o împac, s-o liniștesc cu finalul... hotărârea mea e irevocabilă! Hotărârea mea e irevocabilă! Trebuie, nu-i așa, să fiu total liber ca să... total eliberat de toate legăturile care... da-da, e important asta! Să rețin și expresia,

pot s-o folosesc: Să fiu liber de toate legăturile morale și sentimentale, eliberat de tot ceea ce poate să însemne leș material și...

Se privi încă o dată în oglinda ovală, de data aceasta perfect conștient, cu premeditare, furându-și chipul, dacă se poate spune așa. Era convins că... dar nu! Al dracului! Afurisit! cum spunea el. În oglindă întâlni din nou un Traian-Liviu Grobei speriat, aproape năuc. Buimăcit de-a binelea. Și-atunci împinse la o parte pentru totdeauna imaginea încetoșată dar sâcâitoare a lui Octav, cel mai mare idol al tinereții sale, care acum se agăța, nu știu cum, cam caraghios și... Cu un anume zâmbet pentru copilărie și... pentru adolescența sa greoaie, stângace, aproape impudică... deșucheată...

Apoi se propti din nou în fața oglinzii ovale. Stinse plafoniera și lăsă doar becul, chior, fără abajur, de la capătul patului. Da, sperietura rămăsese. Ochii însă nu mai erau roșii. Prinseseră un fel de adâncime care îl maturiza. Chiar și trăsăturile feței sale erau mai bărbătești. Evident. Iată, dacă apleca puțin chipul, putea să... da-da, chiar semăna puțin cu Gary Cooper sau cu... Kirk Douglas! Prostii! Copilării! Trebuie să se gândească la ceva... să se gândească la Blaj, de exemplu! Parcul suspendat, nu-i așa, cu aleile sale, fuga slugilor, năvala slugilor pe alei, Sfântul Ignățiu... taurul acela care rupe ordul teologilor, al tinerilor fanatici în reverende negre, negre, pe iarba verde, în soarele verde care... luminos, sclipitor...

În sfârșit, după câteva minute lungi, dădu din umeri și își întoarse spatele. Răscoli, puțin precipitat, cărțile, printre care aruncase ciorna scrisorii, o găsi, în sfârșit, cu o anume panică, de parcă s-ar fi putut pierde dintr-o clipă în alta. Panica și siguranța alternau fulgerător pe chipul său. I se mai întâmplase și altă dată acest lucru, când era obosit, tracasat, când... apoi o aruncă din

nou, definitiv. Și își începu pregătirile pentru culcare. Asta îl va liniști definitiv. Și când deschise ușa de la culoarul ce dădea spre camera Bunuței, efortul de a zâmbi ironic, în colțul drept al buzelor sale subțiri, îi reuși perfect. Un zâmbet care îl liniștea totdeauna, ca o gimnastică, așa cum făcea în fiecare dimineață cu bilele sale, cu halterușele. Efortul de autostăpânire. „Cine se stăpânește pe sine, stăpânește lumea.”

Din nou se oprișe apa. Grobei ieși afară în curte, la cișmea.

CAPITOLUL IV

1

...Și iată „o scrisoare” care n-a fost scrisă niciodată, dar care ar fi trebuit, poate, scrisă. Chiar cu ideea că nu va fi trimisă, expediată la destinație. Destinație?! O scrisoare cu adresantul necunoscut. Există astfel de scrisori, se trimit astfel de scrisori. Orice om de bun-simț, orice disperat face asta. Există și lucruri mai disperate, dar ele se întâmplă, e adevărat, mult mai rar. O scrisoare ca aceasta, făcută parcă din mai multe bucăți, de parcă cineva, furios, ar fi rupt-o în bucățele înainte de a o fi expediat. Uitând că vrea să o trimită. Uitând că nu vrea s-o trimită, s-o scrie. Doamne, ce aiureală! Dar poșta e serioasă și obiectivă. Ea reface bucățelele, le lipește, cu scotch, o împătorește și o vâra într-un plic. Pe care uită, ha-ha, să-l timbreze, să-l „francheze”. Plicuri din acelea sentimentale care călătoresc de colo-colo, prin casă, peste mobile și nu sunt aruncate niciodată, nici măcar la mutări, în cadrul aceluiași oraș, de la mahala la centru, de la centru cât mai spre centru, dintr-un oraș în alt oraș, dintr-un alt oraș în și mai alt oraș. Deși, evident, nu mai folosesc nimănui. Probabil că nu ne despărțim prea ușor de lucrurile care nu ne mai folosesc. De lucrurile inutile, puține și inutile.

Dumnezeule, umanitatea, umanitatea noastră, câtă a mai rămas, unde s-ar ascunde...?!

...Ar fi început poate astfel... sau astfel: – Prea iubitul meu... logodnic! Sau: – Dragul meu Traian-Liviu, încerc de câteva zile să mă apuc ca lumea de această scrisoare, dar... eu însămi, la rândul meu, am a-ți scrie o scrisoare, o adevărată obligație morală mă împinge să... deși situația e încă departe de a fi clară, „în clar”, cum se spune, e de datoria mea... sfântă, inamovibilă... inalienabilă... *habeas corpus* ce ridicol... nu?!... Gluma la o parte, hotărârea mea e luată... deși, după firea mea, sunt tentată, dragul meu, de a nu dramatiza prea tare lucrurile, asta are un iz provincial, nu crezi, așa, ca părul sau rochia după ce freci o jumătate de oră o maioneză la bucătărie, oh, e destul o jumătate de oră și acel iz... provincial s-a și instalat, s-a insinuat... dar tu mă cunoști deja, mă apreciezi (spui tu!) și mă iubești, așa cum sunt, numai așa cum sunt! Cum sunt acum, în această clipă! în această clipă divină, ha-ha! Dragul meu Traian-Liviu!

...Ah, e a nu știu câta oară de când reiau aceste rânduri... aceste câteva rânduri care trebuie să te ajungă, să te toucheze înainte de a pleca din nou, ca evreul rătăcitor, cu valijoara ta, spre nord, spre nord-est și spre mine, spre virtuala ta logodnică. Nu știu, dar scrisoarea asta afurisită nu vrea „să se termine”, să intre singură în plic și apoi să se strecoare într-o cutie, din cele câteva sute de cutii poștale câte sunt în Alba, și astfel, să ajungă la tine, în frumosul tău oraș de pe malurile Timișului, Begăi... Cerna, cu valurile ei înspumate! Trebuia să-ți spun ceva, parcă, să-ți mărturisesc ceva, dar... vai, ce caraghios, pur și simplu nu-mi mai amintesc... ce! Când începusem această misivă știu precis că aveam... că aveam ceva, ce trebuia să-ți mărturisesc, ceva pe care, tu... tu, logodnicul meu... așa cum spune și mămica, să știi, Mariana,

în Mariana ai un adevărat aliat, nu de disprețuit! Dar ce, ce anume?! Ei, uite, uite ce proastă sunt! Nu-mi mai amintesc, pur și simplu, nu-mi mai amintesc ce trebuia să-ți mărturisesc, să-ți confesez, parcă era ceva... aha, da-da, parcă ceva... așa, rușinos dar, nu-nu, rușinos nu e bine spus! Nu, mai bine zis, ceva ce-mi apăsa ușor, ușor, conștiința, deși... o, nu trebuie să te alarmezi, era o apăsare foarte ușoară, dulce, eu știu că tu mă placi mereu veselă, senină, cu micul meu zâmbet fin, ironic, misterios, în colțul buzelor, cum mi-ai spus... Nu?! Și, mai presus de orice... cum îmi spuneai tu, o frază pe care nici azi nu parvin s-o înțeleg prea bine, dar care mi-a plăcut teribil, mai ales cum o spuneai tu: – Mai presus de orice, rămâi credincios ție însuți! Să ajungi prin tine însuți, sau așa ceva... *do it yourself*... și-așa cum ziua urmează nopții... Să-mi rămân credincioasă! Vai, ce caraghios sună, iubitele! Mie însămi! Chiar în superficialitate?! În înclinarea inimii, în impetuozitatea firii mele?! în lipsa mea de calcul... în spontaneitatea mea periculoasă... și-așa mai departe... uite, stau de-o jumătate de oră în fața hârtiei, răsucesc tocul în mână și îl sug, ca pe vremea când umblam în școlile primare, ha! Ce să-ți scriu... ah, astăzi nu sunt într-o bună dispoziție! De altfel... vai, Doamne, când se va mai termina și această scrisoare, parcă văd că... mămica mă ceartă încontinuu, spune că... ah, sigur că are dreptate, ha-ha, ea are dreptate, scumpa mea mămicuță! Dar numai atât: dreptate! Cu asta, însă, nu ajungi prea departe, cum spune...

...Ah, simt cum devin nervoasă! De ce nu mă ajuți puțin?! Ei, poftim, știam că așa are să se întâmple, am uitat definitiv ceea ce voiam să... ceea ce trebuia să... Bineînțeles că mămica habar nu are de conținutul acestei scrisori, altfel, pentru nimic în lume n-ar fi... ea nu vrea, evident, decât să-ți scriu, să-ți scriu mereu, cu regularitate, ca tu să nu mă uiți. Așa că îți spun, cu zâmbetul meu

mic și răutăcios, care ție îți place atât de mult: – Nu mă uita, iubitul meu mic, maiorul meu fără grade! Oricum, e clar: nu am să-ți scriu despre... acel lucru, mărunț și... sâcâitor, totuși. Află doar că... aveam să-ți scriu ceva, o anume stare vinovată, deși... ha, așa ar trebui să fie, eu însă nu mă simt astfel, eu nu mă simt în niciun fel vinovată, să știi! Și fiindcă tu m-ai îndemnat să fiu astfel, să fiu eu însămi, nu?! Credincioasă mie însămi... dar ar trebui să mă simt astfel, mediul și educația pe care am primit-o mă îndeamnă să mă simt astfel, iar eu, ha-ha, îți trec ție această povară, această vinovăție, acest sentiment pe care nu-l am... deși ar trebui să-l am, vai, ce caraghios! Dar numai tu ești de vină, cu obiceiul tău de a despica firul de păr în patru! Oricum, tu să știi că eu... da, că eu: mă simt, așa, nu știu cum... vinovată, să spunem (Oh, numai de dragul tău!) și ți-am mărturisit și ție acest lucru, această stare! Și te las să mă ierți, să mă săruți pe frunte, deasupra sprâncenei drepte, pe negul acela care îți aparține, pe punctul acela mărunț-mărunț și... da, te las să mă ierți! Să nu crezi că sunt ipocrită, că disimulez nu știu ce... ca să mă pun mai bine în valoare, să... te prind cât mai bine în mrejele nu știu cărei... tu mă iubești, nu-i așa, tocmai pentru că sunt cum sunt, lipsită de prejudecăți, și... chiar superficialitatea mea senină, muzicală, tu o iubești, nu-i așa? Nu mi-ai declarat asta?! Ba da, ba da! Ciudat, abia când ne sunt iubite defectele simțim iubirea! În defectele, chiar mărunte, suntem noi înșine, noi însene! Iar tu ești așa de înțelept cu defectele mele, încât, nu știu cum să spun... da, m-ai făcut să am eu însămi despre mine o impresie mai... favorabilă! Vai, ce caraghios! Dar... așa el Uneori nici nu știi cât te iubesc, dar în momente total neașteptate, când nu ești lângă mine și nici nu bănuiești că... abia aștept ca dragostea mea pentru tine să... mai crească puțin, să se intensifice, să se nuanțeze! Ce bine va fi! Ce bine ne vom simți,

ce... fericiți vom fi, împreună, umăr la umăr în această viață searbădă, lipsită de poezie! Uite, față de tine mă simt total relaxată, total... și asta e în primul rând meritul tău, sută-la-sută! Aș fi în stare să-ți spun totul, ca unui prieten... chiar lucruri care, pe tine, în calitate de logodnic, de... dar, nu știu cum, tu pentru mine însemni cu mult mai mult, cu mult mai mult! Prieten, confident... ah, abia aștept să fii confidentul meu! Am atâtea să-ți spun, deși eu sunt capabilă să tac ore în șir, răsucindu-mi visătoare o şuviță de păr pe degete! Dar câte nu-mi trec prin cap! Uneori nici nu-mi trece nimic și stau pur și simplu, cu ochii în gol și prin mine simt o muzică, un fel de armonie suavă... suavă, de parcă... așa, o stare muzicală, intens muzicală, plină, cum să spun, de... gânduri neexprimate. Dar ce: o stare intensă nu e un gând?! Eu cred că da. Și eu mă las legănată de... aceste gânduri, minunate, nuanțate, atât de originale, pe care aș putea să le gândesc, să le exprim, dar... le las să treacă prin mine, să mă răvășească, să mă... legene, mă lasă să plutesc pe ele, pe... așa, ca Ofelia, printre nuferi... Ce să-ți mai scriu...?! Ce dracu' să mai... ah, ce bine e, cât de *mult* bine e, cât mă simt de... împăcată, de fericită, dacă ai ști... ah, ce păcat că încă nu-ți pot spune totul, ca unui adevărat prieten, ca unui adevărat soț! Noi vom fi nu numai soți, vom fi prieteni, nu-i așa?! Îmi promiți?! Să știi că n-am să te mint niciodată, e atât de urât ca logodnicii, chiar soții, să se mintă între ei! Scârbos, absolut scârbos! Și chiar cu trecerea anilor, când... când relațiile se mai înăspresc, când dispare așa-numita poezie a primei iubiri, când, nu-i așa, viața cu vicisitudinile ei... ah, ce prostii! Ce să-ți scriu, ce să mai... ah, băiețas, abia aștept să ne căsătorim! Deși... poate că e mai înțeleaptă așteptarea ta, să ne cunoaștem mai bine, să punem la punct atâtea amănunte privind viața noastră viitoare, gospodăria, casa noastră în care vom locui împreună, „căsuța

noastră, cuibușor de nebunii”! cum spune cântecelul, știi?! Da, e foarte bine, tu ești mai înțelept și toată lumea aici te admiră, să știi! Nu glumesc! Cum i-ai cucerit?! Toți spun că ești un om foarte serios, cumpătat, și chiar dacă nu... briezi, dacă nu sclipești în cutare sau cutare domeniu, în definitiv nu ne naștem cu toții genii, în schimb, nu-i așa... în schimb, ești ceea ce se poate numi, așa, cu toată gura, cu gura plină, cum se spune, un om foarte, foarte serios... ah, cât mă bucur! Cineva ar crede, văzându-mă, cum mă uit apatică, visătoare, pe geam, că... nu-nu, de fapt, în interiorul ființei mele mă bucur! Sunt foarte bucuroasă și abia aștept să... apropo! Vezi, încearcă să faci rost, de la sârbii ăia, și de cinci perechi de ciorapi-colanți și de niște săpun Lux sau Rexona, am promis cuiva, căreia îi sunt obligată, doamna Ambrosi, pedichiurista mamei și a mea, și... sper că nu ai pierdut eșantionul acela de mătase, mi-ai promis, din inițiativa ta, că ai să-mi aduci... dar să știi și repet, numai în nuanța aceea, eventual o idee mai deschis, dar nu mult, altfel pot să arunc pantofii și... ce mai voiam să spun?! Măine seară sunt invitată la o serată, am să merg împreună cu Claudia și... dar pe tine te plictisesc toate fleacurile astea! Tu ești atât de serios, de grav, chiar atunci când mă săruți, mă mângâi, mă... ciudat, în scrisorile tale, pe care mămica și Mariana le știu pe de rost, vai, ce râdem, ești nu știu cum, altfel... mai distins, mai... chiar mai vesel, mai ironic! Se văd lecturile tale, așa spune și mămica, se vede o cultură aleasă, un gust sigur al valorilor, o anumită filosofie a vieții atât de rară la tinerii din timpurile noastre... duminică dimineață am fost scoși la muncă voluntară! Ah, a fost delicios, erau atâția tineri și bărbați, unii săpau nu știu ce, noi, vreo câteva, ne-am ascuns în dosul unor sălcii și am făcut baie de soare! Ce spaimă am tras: ne-a descoperit la un moment dat tovarășul Patakfalvy, așa cum eram, nude și ne-a

tras o morală! Bojin, măgarul, era și el bineînțeles prin apropiere, Jeny spune că chiar el a... apoi împreună cu un grup destul de măricel, am intrat la o mică bodeguță, unde n-am mai fost niciodată și-am mâncat crenvurști, am băut bere și am ronțait semințe! Imaginează-ți, tovarășul Ionescu, care a stat și el cu noi circa o jumătate de oră, a luat loc chiar lângă mine și... da, la un moment dat m-a prins ușurel de bărbie și a declarat că... ce mai, toate au crăpat de invidie! Închipuie-ți: tovarășul Ionescu Gică, personal, omul acesta atât de auster, de ocupat, de plin de... de altfel a și plecat în scurt timp, pe jos, bineînțeles, deși mașina l-a așteptat tot timpul! Era frumos însă și spunea că voia să facă câțiva pași! După-masă am dormit ceva îngrozitor, când m-am trezit era noapte, toată lumea sforăia deja! Închipuie-ți! M-am dus singură în bucătărie și am mâncat hoțeste sărmăluțe, szekeli-gulaș și o porție bună de supă de... apoi m-am culcat la loc, dar mai mult de-o oră n-am putut adormi! Am vorbit ceva la telefon, apoi am privit pe geam, m-am gândit și la tine și... ah, ce să-ți mai scriu?! Uneori îmi vine să-ți scriu o grămadă de lucruri, crede-mă, dar când mă aflu în fața hârtiei, ca acum, îmi dispare totul din minte, de parcă... dar nu, mâine dimineață trebuie să plece scrisoarea asta, altfel nu mai am pace cu mămica... de altfel, și tu, sunt convinsă că... abia aștept să... nici nu știi cât mă stăpânesc ca să... ninge, ninge, zi și noapte, încât ți se pare că... Doamne, nu mai vine primăvara asta?! Cine a mai pomenit să ningă în aprilie!...

— Tu, mi-a spus *el*, cu vocea lui plictisită, trăiești în trupul tău propriu ca un sihastru într-o colibă, așa cum trăiește pistolul în tocul său, făcut pentru a-l proteja de intemperii!...

— Ce vrei să spui, adică?! l-am întrebat, stând picior peste picior, fumând cu indolență. El are numai țigări americane și ar fi o prostie să nu fumez, tocmai eu, când toată lumea se înfruptă din

țigările lui. Apoi a tăcut, după obiceiul lui scârbos. Nici eu n-am insistat.

— Nu-mi place că umbli cu Claudia asta! mi-a spus, deși mi-este perfect indiferent. — Așa faceți voi, vă găsiți una urâtă, strâmbă... spune drept, n-are cifoză...?!

Și m-a privit cu seriozitate mascată, deoarece știam că în sinea lui râde de mine și se amuză: voia să-și bată joc de săraca Claudia, ultima mea prietenă. Am privit pe geam și m-am prefăcut că n-am auzit: în astfel de ocazii, folosesc metoda lui și-l tratez cu indiferență.

— De ce umbli mereu cu fete? insistă el, fumând în continuare, n-ai și tu o prietenă, de vârsta ta, măritată, femeie serioasă, care...

— Da ce, numai femeile măritate sunt serioase?! Apoi mi-am mușcat buzele: căzusem în capcana lui și, într-adevăr, a început să râdă, cu râsul lui răutăcios, gânditor, de parcă ar râde de-o amintire. Un râs pe care nu-l pot suferi.

— De ce pozezi mereu, Lelia?! Și-acum, stai picior peste picior, ți-ai tras cu un gest neglijent, în aparență, fusta cu cinci centimetri mai sus ca să ți se vadă furoul negru cu dantelă, adus de șoricelul ăla de la Jimbolia... de ce dai fumul pe nări?! Ți-am spus că o adevărată milady nu dă niciodată...

— Prostii! am răspuns eu, încercând să mă prefac indiferentă, deși simțeam că eram în pericol să roșesc, am văzut un film cu Michele Morgan în care fuma ca o... și în filmul acela cu Bette Davis, *Iubirea lor*, sau așa ceva...

Și am făcut în așa fel, în continuare, să pară că nu mă interesează părerea lui. Dar el era magnific, ca de obicei; știam sigur că nu se lăsa înșelat de indiferența mea. Mi-era frică că se va ridica și va pleca, lăsându-mă singură acolo, deși venisem împreună. Era în stare de așa ceva; o făcuse și altă dată. Și nu știu de ce, lumea în loc să-l disprețuiască pentru aceste apucături mârłănești, dimpotrivă, îl admiră. Nu era el Marele trăpaș?!

— Chezan, vorbește el, fără să mă privească, nu mă mai salută! Spune-i din partea mea că-i un bou! Am auzit că numără scobitorile când le așază la masă, în solniță, și că interzice celor care vin la ei în vizită să intre cu pantofii în casă! Toată lumea trebuie să-și lase pantofii în bucătărie, iar vara, chiar la intrare, lângă scară! Se înșală, vita, dacă își închipuie că mă lezează cu ceva faptul că nu salută! Un bou mai puțin care să...

— S-a plâns, am intervenit eu, că de câte ori te salută primul, tu răspunzi cu un simplu „Da” în loc să... zici „Bună ziua” sau „Salut cu toată”...

— Nu înțeleg... replică el și toată figura lui superbă reflectă ironia.

— El spune că... atunci când el te salută și spune: „Am onoarea!”, sau: „Vă salut!” sau așa ceva, tu, în loc să răspunzi cu: „Vă salut!”, spui doar: „Da?”, ceea ce el consideră un semn de dispreț. Altfel, el...

Face un semn cu mâna că nu-l mai interesează discuția și tac. Trebuia să nici nu-i răspund; când e pus pe ironiile lui, este absolut imposibil să-l poată opri cineva. Atunci schimb tactica: vin lângă el, mă apropii de el, îl cuprind cu brațele cum stă așa, pe taburelul acela și, în ciuda indiferenței sale, îl sărut pe gât, pe ceafă, pe urechi, până ce el mă împinge la o parte. Mă lipesc din nou și stau lipită de el, fericită. Miroase atât de bine, mirosul lui, after shave-ul lui, Mennen, pe care i l-am ales eu, pe care i-l aduc eu, un fel de sigiliu al meu, pe trupul lui magnific, imbatabil, de rasă. Ceilalți vorbesc de nu știu ce, nu mă interesează; stau lipită de el, mirosul, gustul, aerul său de bărbat tânăr, de Mare trăpaș, de armăsar pur-sânge mă pătrunde, și el, în ciuda plictiselii pe jumătate jucate, mă simte și e emoționat de devoțiunea mea, a *mea*, de eu însămi lipită de trupul lui, de nervii lui. Se discută despre delapidare, un furt al unei bande organizate, care numără, se pare, printre membrii ei, un director-adjunct, vicepreședintele unei cooperative

centrale, doi inspectori de la sfat și nu știu câți funcționari și tehnicieni importanți, cu nume...

Nu-mi pasă, continuă să nu-mi pese; el nu mă mai împinge la o parte. Stau lipită de el, deși simt că încep să amortesc. Dar e atât de bine așa. Mai bine chiar decât cu el în pat. Întorc privirea și mă uit pe geam. Încerc să plutesc, să mă topesc în văzduh, în propria mea privire. E cel mai bun fel al meu de a mă odihni, de a visa, de a fi fericită. Trupul meu frumos, lung, rasat, rămâne acolo, lipit de umerii lui, de spatele lui și eu călătoresc pe șinele privirii mele, undeva, aiurea. Sunt liberă, total liberă, astfel. Mă refugiez undeva, în subsolurile respirației mele, a existenței mele animalice și psihice, și a celorlalți, și acolo, acolo unde se respiră mai rar, de parcă aș fi (de parcă am fi) sub un anesteziec, sub operație și din noi nu se mișcă, nu e vie decât punga aceea roșie de cauciuc care se umflă și se dezumflă încet... astfel, să plutesc încet, ca peștii aceia plați, turtiți, pe fundul nisipos al mării, cu ochii atrofiați, urmând instinctiv relieful blând, de nisip, plante și corali, al fundului mării, visând pe fundul mării, al apei aceleia tulburi, sub plafonul de lumină... întorc capul încet, încet (nimeni nu bănuiește cum reușesc eu, doar în câteva minute, să mă droghez, să mă golesc toată de idei, gânduri, sentimente și să mă las să plutesc, să pipăi încet, hipnotic, planșeul acela tulbure, mâlos, peste pietrele acelea ovale, îngropate în nisip...), ah, de-aș găsi undeva o ancoră pierdută, o ladă din acelea ferecate, poate chiar o cală de corabie, spartă, sfârtecătă... prostii, prostii! Ah, da! întorc încet capul, încă îl mișc, încă nu s-a terminat mișcarea. Încă întorc capul. Lulu mă privește fix. Aha, de asta am întors capul. Îl privesc o clipă în ochi și îl simt cum vibrează. Gabi, care stă în fața lui, vibrează, fără să știe de ce. Îl privesc și zâmbesc leneș cu privirea, ca o promisiune, nările lui vibrează deja, un fel de neastâmpăr îl cuprinde și știu la ce se gândește.

Gabi, oaia aia, mișcă capul la stânga și la dreapta, dar nu înțelege nimic. Apoi, îmi dezlipesc privirea de a lui și mă arunc pe geam, din nou, încet-încet, așa cum verși o căldare cu ulei. Nu voi fi niciodată a lui. Dar nici nu mă voi depărta prea mult de el. Cu o singură condiție, evident, dacă Marele trăpaș... dacă Marele trăpaș... cu o singură excepție, evident, dacă Marele trăpaș va... dacă Mișu se va întoarce în sfârșit, total definitiv... dacă va rupe în sfârșit total... definitiv, în văzul întregii lumi cu...

Acum mi-este indiferent totul. Pot să stau așa ore întregi, cu condiția ca el să nu se miște, cu mirosul lui dulce-aspru în nări, ca o preoteasă. Nu știu cu ce m-a supus astfel, cu ce m-a doborât. Numai pentru că e trăpașul inimilor din Alba, pentru că e cel mai magnific, pentru că e Clark Gable al nostru, al tuturor, pentru că... uneori nici nu e atât de inteligent, uneori sunt mai inteligentă eu însămi decât el, uneori gândirea mea e mai fină, mai rapidă... mai nuanțată... nevoia mea de a găsi un stăpân, nu e asta feminitatea mea vagabondă?! Ce spaimă, Dumnezeule, ce spaimă. Cât poate trăi o femeie, o femeiușcă chiar, cu o asemenea spaimă. Chiar și una ca Gabi, o oaie mărunță, simte această spaimă. Deși ea e măritată. Prostii. Lulu e orice, numai soțul ei nu. Mai degrabă al meu, decât al ei. Aș putea oricând să-l despart de ea. Deși toți ăștia sunt niște burtăverde, au tot timpul în cap numai rudele, relațiile socrului, ale soției, viitoareii soții, felul în care o văd ceilalți, ceilalți burtăverde din oraș, întreaga burtăverzime... eu nu sunt din burtăverzime, simt asta, simt și ei, de asta mă resping ei, ușor, ușor, prin magnificul lor reprezentant, prin Mișu... prin Mișu al meu, cum nu va fi niciodată al vreuneia... mă resping așa cum împingi un corp cleios. Fără să-ți poți rupe vârful degetelor de el... total. Cu părere de rău. Până la urmă... până la urmă, eu am să înving. Voi fi tenace, pentru prima oară în viața

mea: tenace. Tavi Pretorian îmi place. Un bărbat cu care am relații clare. Care, când se uită la mine, nu se gândește la sexul meu, la picioarele mele. Deși sunt mai lungi, mai fantastice decât cele ale puicuței sale, ale lui Bubi. Iar Bubi... da, Bubi îmi place și ea. E superbă. E singura femeie frumoasă, în afara mea, în Alba. Frumoasă acum, în clipa aceasta. Nu o fostă sau o viitoare. O valoare reală, pipăibilă, la cursul cel mai ridicat, la singura bancă particulară din Alba, societate pe acțiuni, ha. Da, și Geta, dar ea nu contează. Plutește o clasă prea jos. Fără să fiu eu însămi o burtăverde. Pe mâinile unei femei se vede dacă a citit Tacit în viața ei sau dacă bănuiește așa ceva, existența acestui nume. Eu l-am citit pe Tacit, chiar și pe plicticosul Cicero. Geta ignoră existența Ofeliei... a lui Cicero... *Quosque tandem abutere... quosque tandem abutere...* degeaba își mișcă labele ei rasate, ca o lipițancă pursânge... ha-ha, când întinzi laba unui bărbat, el simte dacă... dacă...

Nu mă culc cu niciunul dintre ei, și oile astea o știu, dar tremură totuși. Mai ales oaia de Gabi, cu fundul ei jos și prizărit. Ea, cu care Lulu se culcă numai fiindcă sunt căsătoriți. Ea, cu care el s-a însurat numai fiindcă e fiica tatălui ei... fiindcă tatăl ei a touchat, treizeci de ani, cele mai distinse dame din Alba și împrejurimi. Lulu s-a însurat cu tatăl ei, nu cu ea. Lulu s-ar însura cu mine, oricum s-ar culca cu mine scâncind ca un pudel opărit, s-ar urca pe mine, urinând de excitare, ha. Dar eu sunt numai a lui, preoteasa lui, el, logodnicul alteia. Cu care nu iese, totuși, cu care îi este rușine să iasă, chiar în fața prietenilor săi cei mai buni. La care se uită ca la un sac. Și ăsta vrea să se însoare cu tatăl vreuneia, tâmpitul, ratatul. Cum te poți însura cu un colonel?! Cu un ginecolog?! Pleavă!...

Se discută în continuare de scandalul din oraș. Furtul. Marea coaliție. De ce fură oamenii?! Numai pentru că nu le ajunge salariul?! La unii se potrivește asta, dar lui Geger, care avea peste trei mii pe lună, soția lui – o mie șapte sute și băiatul cel mare, o mie nouă sute?! Tavi Pretorian lansează o idee: furtul e o formă de a-ți arăta inteligența, energia chiar... o formă de a te distanța de ceilalți. Lelia stă încă lipită de Cârstea. El o suportă. Stă impasibil cu animalul acela mare, superb, agățat de spatele lui, ca un păianjen. Fără să obosească, lipită de spatele lui, cu o fidelitate gâfăită. Ceilalți s-au obișnuit cu această poziție a ei, e sclava lui de lux, ea acceptă totul, aproape totul, cu condiția ca el să nu iasă cu „cealaltă”, cu oficiala. Chiar și părinții ceilalți acceptă, de teama istericalelor fetei, care e pur și simplu nebună după... după Marele trăpaș. Nebună, asta o știe și Lulu și Tavi, intimii săi, căci el e un principe care își are scutierii săi, nebună nu pentru că e logodnica sa, a lui Cârstea; nebună că el și-a oprit ochii, calculele asupra ei. Ea, care nu visase nicicând un asemenea noroc fulgerător, nemeritat. El – donjuanul, primul amorez, Marele trăpaș, marele campion al Clujului în anii studenției, Marele trăpaș al Clujului, el, sechestrat, ce păruse definitiv sechestrat de târfa aia de Crăiniceanu, în fața picioarelor căreia nu rezista nimeni. Nimeni dintre muieratici. Dumnezeu, cei mai pur-sânge din Alba erau muieratici, iar Lelia asta, cu aerele ei somnoroase, îi scotea din minți. Și-acum, evident, își teroriza părinții, pe tăticu mai ales, căci prin el apăruse neașteptata ei putere. Tatăl ei, buimăcit de „toana aceea” a lui Cârstea, tot orașul buimăcit de toana lui. Cum, Mișu Cârstea, prințul delfin, el, care își avea înscris blazonul pe toate pachetele de țigări americane, voia să facă carieră?! Și cum anume?! Ia să vedem, ce-i poate aduce fata șefului oficiului de recrutare, colonelul Zăgănescu?! Normal, în afară de mobilă și petecul acela de vie,

de la...?! Cu asta se ocupa, se ocupase nu demult orașul. La logodna celui mai pur-sânge. Când fusese un dublu scandal: că o lasă pe Crăiniceanca, la care fusese și în casă.

Că n-o lasă pe Crăiniceanca, cu care se arată, e adevărat, nu pe stradă. Nu duminică, pe corso. Dar în anumite locuri, în prezența prietenilor săi, da. Un scandal. Pe care oaia aia de Puși Zăgănescu îl înghițea fără să clipească. Fericită că duminică, după biserică (deși nu mai mergea nimeni la biserică, aproape nimeni), el face două ture cu ea de braț, iar o dată pe săptămână le intră în casă. Eventual un cinematograf pe săptămână, joia sau miercurea. O seară de teatru pe lună, când vine Clujul. În rest, el dispărea. Juca poker, spunea, era pe teren. Da, juca poker, dar ailaltă avea acces acolo, la Cherecheșiu, unde se adunau. Unde nu era primită. Nu-i nimic; ea ținea cu dinții, așa cum trage cu dinții o mătă prizărită de o pânză, de ceva ce i se poate smulge. Dintr-o oaie blândă și incoloră se transformase într-un mic tiran, scânteietor, pentru cei din casă. Toți o priveau înspăimântați și o ascultau orbește, ca pe un bolnav. Avea Mișu-delirium. Țâșnea din ea isteria voinței ca o arteziană; ea, care nici nu-l visase, aproape nu știuse de existența lui (pentru că nu ar fi visat niciodată ca el s-o bage în seamă), acum ar fi ucis numai pentru... bah, ce-i aia să ucizi?! Se transformase toată într-o fibră de oțel care vibrează în aer, ca o coadă de șarpe cu clopoței, cu castaniete! Bineînțeles că nu-și făcea nicio iluzie. Dacă și-ar fi făcut, nu s-ar fi isterizat în halul ăsta, n-ar fi putut lupta cu asemenea ferocitate. Știa că e un element al calculului lui Mișu, sublimul trăpaș. Dumnezeuule, fie binecuvântat momentul în care el, incoruptibilul, superbul plictisit, își oprise gândul la... o carieră sau alta, posibilă. Azi, când nu mai sunt bani, averi, cum poți fixa un fluture de ăsta exotic, sclipitor, uriaș, care bate încet din aripile sale printre magnificii séquoia?! Numai printr-o

relație, printr-o... ah, și ea, care nu-l băgase în seamă pe... unchiul acela al ei, de la Cluj... îl văzuse de nici cinci ori în viață, deși numele lui apăruse în ziare uneori, apărea. Ah, plictisitul Bel-Ami, ce perfectă documentare stăpânea, ce serviciu excelent de cadre... sau, cine știe, din plictiseală, după o noapte albă la poker în care pierduse... după o discuție. (O, nu cu ea, evident, nu – o discuție între ei, între bărbați, una dintre acele discuții ciudate care întărește ambițiile ce păreau inexistente, una dintre acele discuții care, înainte vreme, ducea la dueluri, la înrolări în te miri ce legiune străină, la ocolul lumii.)

— Teoria mea e, spunea Tavi Pretorian, că la noi furtul nu este numai o simplă completare a salariului insuficient. Nu-nu, nici pe departe, cred eu... furtul, mai ales făcut de indivizi inteligenți, școliți, ca Geger, Pascu și ceilalți e un fel de canalizare a energiei, ingeniozității personale, a... unde să-și manifeste acești oameni energia, ambiția, inteligența?! Unde, când sunt împinși să lucreze în niște cadre strâmte, profund și stupid birocratice, și indiferent de zelul și inteligența pe care le depun în muncă, retribuirea bănească e aceeași cu a unui trântor, cu a unui incompetent! Eu cred că... adică... birocrația însăși te împinge să furi, cred eu, birocrația însăși...

— Ce-i aia „birocrație”, întrerupse, cu plictiseala lui savantă și elegantă de totdeauna, Cârstea, ăsta e un cuvânt... ceva ce nu mai înseamnă nimic... tocit, uzat... ironizat...

— De ce? făcu Tavi, zâmbind, privind în jur, pentru mine e un cuvânt cu un înțeles foarte clar: birocrația e pur și simplu un mod de a conduce.

— Cum adică? spuse doctorul Cherecheșiu, aplecându-se în față.

— Să nu discutăm politică, spuse Bubi Cenda, politica e murdară.

— Dar asta nu e politică... spuse, mereu politicos, Pretorian, cred eu... e sociologie,

economie politică, moravuri...

— De ce să nu discutăm politică, în definitiv! spuse Cârstea, dând din umeri, cu aerul că și politica îl plictisește la fel de mult ca femeile, poker-ul și orice altceva.

— Ei... făcu Cherecheșiu, cu grosolănie, nu toată lumea fură dintr-o energie și inteligență necheltuite. Nu orice țigan, care...

— ...Sau în rețeaua comercială, a prestațiilor de serviciu... aruncă și Cârstea.

Toată lumea râse pentru că pisica sărise din brațele lui Bubi și răsturnase un pahar, o sondă, care se afla direct pe covor. Ce noroc că nu se afla prea multă băutură în pahar. Se râse totuși.

— Legile nu pot instaura, de la un an la altul, o egalitate între oameni pe care natura o dezice mereu... spuse Tavi, cu politețea sa neobosită. Natura e aristocratică, ea dă în cel mai înalt grad dovada unei părtiniri, a unui partizanat aproape ridicol, cred eu... unora, pe unii, îi încarcă de calități și altora, multora, le dă câte una, câte un sfert, o zecime, o calitate de mâna a doua, a treia... unii sunt plăcuți la înfățișare, inteligenți, dotați cu forță de muncă... au noroc... alții sunt încărcăți cu tot atâtea vicii, sau au vreo infirmitate din naștere... nu totdeauna defectele fizice sunt compensate, cum credeau romanticii... nu totdeauna un șchiop ghebos e inteligent, ca Voltaire... nu totdeauna o femeie urâtă e și sensibilă... sau virtuoasă!...

— Iar vă legați de femei, se amestecă Gabi, soția lui Cherecheșiu, atentă, deși răsfoia un album de reproduceri după pictura romantică vieneză.

— Ai vederi cam reacționare, tovarășe... îl ironiză Cârstea pe Tavi...

— Se poate, spuse rece celălalt. Spun ceea ce cred. Furtul mi se pare o plagă națională. Și nu furtul etern, mica coțcărie care se întâlnește oriunde sau cazurile izolate, ale unor inadaptați social, ale unor elemente iresponsabile, parazite,

vicioase prin structură etc. Vorbesc de cei care, dacă ar exista condiții de stimulare, de cointerесare, nici nu s-ar gândi măcar să fure bani din avutul obșteesc. Sunt oameni care vor pur și simplu să iasă în evidență, vor să-și demonstreze calitățile, nu pot lucra în turmă, nu acceptă să fie sufocați de turmă. Pentru aceștia furtul e o soluție disperată, dar e o soluție, totuși. Geger e unul dintre ei. Fură de zece ani și a fost prins acum, când fura cel mai puțin. Și nu fura ca să bea, sau să întrețină o amantă. Eu n-aș putea fura, pentru că sunt prea fricos, sunt un conformist structural, cred eu... dar m-ar tenta, totuși...

Toată lumea râse.

— E și ridicol... spuse Cârstea și toți îl priviră. E ridicol să furi! adăugă el. Ce poți să faci la noi cu banii?! Devii imediat suspect. În străinătate nu te poți duce cu ei, mașină nu poți să-ți iei, casă n-are rost și e nesigur, pământ nu poți să-ți cumperi. Prin însăși felul în care e făcută societatea noastră, te abate de la gândul de a fura...

— Deci e adevărată teoria mea, spuse Tavi: cei care fură, fură în sine, de dragul flirtului, al sportului!...

Se râse din nou, de data asta la o remarcă a lui Bubi, care spuse ceva în legătură cu o cunoștință comună a cercului lor. Discuția despre furt lâncezea și se trecu la altceva. Doamna Gabi Cherecheșiu ieși și aduse o tavă cu șase porții de salată de fructe cu frișca. Cârstea refuză și ceru o cafea. Lelia se dezlipi în sfârșit de el, de spatele său și se duse lângă geam. Visătoare, unduioasă. Gabi nu se putu stăpâni să nu-i arunce o privire furioasă, semănând foarte bine în acea clipă cu o pasăre cu un singur ochi, cu mișcarea aceea tipică a galinaceelor de a rămâne o clipă lungă încremenite, cu capul înclinat oblic, pe gât. Lelia o simți parcă, deși se uita pe geam: pe buze îi apărură un zâmbet mic, fin, ironic. Dar ea nu bănuia nimic, nu văzuse propriu-zis nimic. Nici zâmbetul nu era

al ei. Era o crispare, nu era un zâmbet. Trupul ei aluneca, mai liber, pe șinele lui metalice. Gabi făcu chiar o impolitețe: nu-i aduse la fereastră cupa ei cu salată de fructe ci, după ce servi pe toată lumea, puse cupa Leliei pe colțul bufetului. Și toată lumea o simți acolo, chiar și Lelia, mai bine zis spatele ei. Acest lucru îl simți, ofensele le simțea cu precizie, sensibilitatea ei era încă vie, feroce. Pentru acest motiv nu se mișcă din colțul ei, de lângă perdea, și corpul ei își pierdu fulgerător din elasticitate. Trecură astfel câteva minute, stânjenitoare, apoi Cârstea se ridică, cu indolența și silueta sa splendidă, ca de obicei, cu țigara în colțul buzelor, se duse, luă cupa și i-o aduse. Ea roși pe gât, nu-l privi și Cârstea rămase în picioare: dacă o repezea el, asta nu însemna că putea s-o repeadă orice găină. Inclusiv doamna doctor Cherecheșiu. Lulu se roși puternic, ieși în bucătărie și spuse câteva cuvinte neplăcute nevستی-sii. Probabil o înjură. Apoi reveni și-l rugă pe Cârstea să nu plece.

— Eu nu cred nici că românii sunt lipsiți de amabilitate, așa cum îi vezi împingându-se în trenurile și autobuzele hiperaglomerate, la cozi, începu Tavi Pretorian, cu lipsa sa de instinct și cu amabilitatea sa, dar Cârstea îi făcu un semn scurt Leliei și ei doi plecară. În urma lor rămase obișnuitul gol plicticos pe care-l lăsa totdeauna inginerul, în absența sa, printre amicii săi. De aia erau doar amicii săi, nu?!

În tăcerea care persistă, Gabi veni încet din bucătărie, cu ochii roșii. Bubi se ridică imediat și se duse lângă ea, luând-o de umeri. Asta o făcu pe oaia aia, bineînțeles, să înceapă să sughiță. Să-și dea importanță. Doctorul Cherecheșiu strânse enervat din fălci, se roși urât pe maxilare și dădu pe gât paharul de vin. Tot. Fără sifon.

Pretorian tăcea, zâbind, privind pe pereți. Aproape cu obrăznicie.

— Din pricina curvei ăsteia, se întâmplă mereu... șopti Gabi, acolo, lângă perete, în timp ce

Bubi (care se stăpânea probabil să nu izbucnească în râs) șoptea ceva ininteligibil, voit ininteligibil, de câte ori... de câte ori ne intră... iapa asta în casă... de atâtea ori avem discuții neplăcute... altfel, altfel... el mă divinizează! Zău... zău... dar când o vede, când o simte pe asta, nu știu... zău, nu știu, se transformă total! Nu mai vreau să... nu mai vreau să... nimic... absolut nimic... nu mă interesează... pe cuvântul meu! Pe... pe... nu... nu...

Bubi se întoarse la scaunul ei. Vrei să mergem? o întreabă Tavi din ochi, dar Lulu le interceptă privirea.

— Stați, ce dracu! Mai bem un chil! spuse el cu grosolănie. Deși nu era un individ grosolan; dimpotrivă, dintre ei el era cel care risca pachete de acțiuni cu candoare, stângăcie, dezarmare... dezarmare... acum însă voia să demonstreze, toți patru, probabil, voiau să demonstreze că se puteau foarte bine distra și fără îngâmfulul ăla de Cârstea.

Gabi mai aduse un chil din vinul acela fantastic de Târnăvă, nu perfect limpezit dar unic, cu buchetul lui abia înflorit, însă degeaba. Melodia lor, în patru, suna așa, ca un motiv cântat la ferăstrău. Duios și prelung, perfect inutil. Nu, în lipsa „șefului” ei nu se plictiseau; se simțeau perfect inutili pe acest pământ, lângă aceste femei, soții sau logodnice demne, în propriii lor pantaloni de patru sute metrul, în propriile lor cariere. Să-l ferească Dumnezeu, pe Cârstea, pe prințului lor, pe bulibașa lor cu o unică pană de vultur la frunte, să facă o greșală. Va fi sfâșiat în câteva secunde, de propriul său haitic. Era prea mare ascultarea, obediința liber consimțită, slujul, ca și Clujul, ca să nu plătească perfect, total, la centimă. Până atunci însă, ei se plictiseau bând vinul acela care nu era, evident, din comerț, fantastic, ce nu suna însă.

— Vrea să vă facă să-i simțiți puterea! spuse Gabi, așezându-se, după ce adusese o tavă lungă,

cu un chec tăiat, pentru vin, pe masă. Cu fața uscată, cu ochii uscați, răzbunători. — Nu mai are niciun chef de ea, dar vrea s-o înghițim noi, își încearcă pur și simplu puterea. Mâine, poimâine o s-o scoatem noi la plimbare, în lesă, ca pe-o cățea... și va trebui să ne oprim la fiecare pom... la fiecare pom ca ea să poată... să...

— Gabi! șopti Lulu, cu ochii furioși. Ea îi plătea însă, știa el bine ce. Vinul își pierdea tot mai mult gustul, în ciuda doctorului Pretorian care își continuă teoriile originale în domeniul furtului și al politeței la români. Toată lumea ascultă cu atenție, cu recunoștință. Gabi se liniștise. Avea dreptate: ființa aia, pe unde trecea, lăsa un miros încins, ca de iapă. Cel puțin pentru femei ca ea, dintr-o familie perfect scrobită, una dintre familiile de frunte ale Albei, ei care aveau rude la Cluj, familia doctor... și familia judecătorului... Bubi se amuza, aproape vizibil. Inteligența ei o ajuta să se simtă singură. Era singura care îl urmărea pe Pretorian, logodnicul ei. Un ins deșirat, o capacitate în ortopedie, peste câțiva ani directorul spitalului unificat de adulți. Deși, pentru el asta ar fi însemnat sistarea, moartea cercetărilor sale atât de pasionante. Chiar și pentru ea, care nu înțelegea prea mult din chirurgie. Dar ortopedia, mai ales ortopedia infantilă e o ramură de mare viitor! Oh, da!

Cherecheșiu era amețit sau începea să se amețească. Deși era încă devreme, nici zece încă. Plecarea inginerului stricase totul. Acum, soții lor vor fi furioși. Chiar și Pretorian care, evident, era mult mai inteligent și mai bine pregătit decât el, dar, nu știu cum naiba... îl turtea și pe el farmecul acela indicibil care emana din Cârstea. Care o zăpăcea puțin și pe ea, pe Bubi, cu toate lecturile ei, cu ochelarii ci care-i stăteau adorabil, de parcă ar fi fost Alida Vali într-unul dintre filmele acelea de după război, imediat, stai, cum îi zicea... aha: *Absențe nemotivate*, parcă... Adorabilă! Cu

Amedeo Nazzari în rolul doctorului. Parșivul ăsta de Cârstea știa că place, că fiecare gest al său are relief și un farmec important, dracu' știe de unde, năucitor! Toți umblau să-i fie prieteni. Avea prieteni și la Cluj, era chemat acolo, era de mirare că mai stătea în târgul ăsta. Dintr-o toană, cu precizie. Toanele astea care-l făcuseră faimos. Dar poate acum, cu Puși asta, „logodnica” sa cu care apărea atât de rar, „logodnă tip Cârstea, patent *marque déposée*, poate se va căra...”, se pare că Zăgănescu, colonelul, tatăl Pușei, avea un frate, unul dintre frați, procuror-șef al județului Cluj sau ceva și mai mare... pe care pusese ochii Cârstea ăsta. Ce obraznic, domnule! O făcea perfect fără rușine; ieșea doar atât cu fata cât cerea strictul, dar absolut strictul necesar, convențional, ca să se cheme că sunt logodiți! Ca să-i zvârle cu praf în ochi, ei și familiei! Și mai avea tupeul să continue cu asta, cu iapa de rasă, da, rasă avea, deși... și oaia aia de Pușa înghițea totul; de fericire, de năucire că pune mâna pe el. Doamne, nu știi care-i mai nemernic, mai cinic: ea (care nu-și cunoștea lungul nasului, ce, Cârstea se născuse pentru fundul ei smochinit, pentru picioarele ei Volkswagen, în dublu v?!) sau el, care, cel puțin... dar nu, era inadmisibil, absolut inadmisibil!...

Așa sau cam așa vorbeau cele două prietene, mai ales gura lui Găbiuță turuia la vale, iar Bubi adăuga câte un epitet, jucându-se perfect cu disperarea și limbuția celeilalte. (Care simțea că Lulu, bărbățul ei, ar fi plătit o sumă rotundă și dreptunghiulară, chiar paralelipipedică! ca să-i intre în pat, ăleia.) încet, încet, pe când sticla cobora de la jumătate în jos, se prinseră și cei doi prieteni în horă. Se simțeau perfect slugi, bârfindu-l cu lenevie, ațâțați de neveste, pe patron. El era cu atât mai patron, ei, cu atât mai vasali. Benevoli. Pe când sticla era încă pe jumătate plină (*meolos*) sau pe jumătate goală (*dyscolos*). Depinde din ce unghi era filmată.

El își va frânge gâtul. Sau nu-și va frânge gâtul. Aceasta era dilema și contribuția lor, a bărbaților. Ar fi vrut ca el, bineînțeles, să-și frângă gâtul. Tocmai pentru că era unul dintre aceia făcuți, născuți ca să poruncească, să conducă. Unul dintre aceia care ordonă fără să ridice vocea, unul dintre aceia care „ordonă în șoaptă”. Execrabili! Care pot fi înlocuiți, dar nu imitați. Care pot fi înlocuiți cu furie, cu disperare, cu isterie. Aceasta era contribuția bărbaților la acea șuetă de după plecarea lui, a bossului. În felul acesta era el adulat în lipsă, în prezența femeilor vasalilor săi. Ele care nu se vor culca niciodată cu el, ele care-l urau pentru că pierduseră dreptul primei nopți, *jus primae noctis*.

Ce lucru neplăcut, incomod, să fii condus de către cineva născut iar nu făcut pentru a conduce. Și Lelia, cățeaua asta infernală, îi simțea peăștia, cu nu știu ce simț, în somnolența ei: pe Paulgarajistul, Jean-Claude Pascal de la Sinaia, care-o cârpise mântuitor, pe Cârstea ăsta, pe care, până una-alta, îl agățase și căruia, ca și mîța aia pricăjită de Puși Zăgănescu, nu-i mai dădea drumul, poate și pe bănățeanul de Traian-Liviu care... odată ce... dar nu, ce fel de stăpân putea fi descărnatul bănățean?! Perfect fals, o simplă piesă de schimb, o sosie, un surogat sclifosit, plin de importanță și de aere ușor caraghioase, ușor grosolane, de provincie, de autentică mahala pretențioasă provincială...

Pentru că (asta era contribuția domnilor în timp ce doamnele ascultau în felul lor, croșetând cu ochii) dacă ești... dacă te conduce unul care nu-i făcut pentru asta (și *asta* se simte din fiecare mișcare, cu cât mai mărunță, cu atât...) poți cel puțin să-l disprețuiești, în timp ce-l ascuți. Mare lucru! Dar cum să-l disprețuiești pe cel care ți-e stăpân cu adevărat, Dumnezeuule, care ți s-a născut stăpân, în timp ce orăcăiați amândoi în două leagăne paralele. El: viermele stăpân. Tu: viermele

vasal. O feudalitate eternă, necesară, odihnitoare. De care profită în primul rând, evident, sluga, vasalul, care-i ține scărița de la șa, când încalecă și așteaptă apoi, cu gura căscată și ochii holbați cucernic, să i se arunce punga cu acel unic dolar. Punga aceea de piele fină, moale, parfumată, borțoasă, de metal, făcând o curbă dulce-balistică prin aerul acela complice, punga aceea care, ea însăși, e o servitute. Ce sentiment binefăcător, necesar, reconfortant, să-ți disprețuiești patronul, atunci când ți-e inferior. Popularitatea tuturor slugilor-stăpâni. — Ah, ei fac treburile murdare, ei poruncesc, ei se compromit! N-ai văzut, e un țigan, e un incult sadea, n-ai observat cum transpiră deasupra buzei când semnează actele, n-ai observat cum își ascunde mâinile, ha-ha, și-și mai face și manichiura pe deasupra! Dă-l în mă-sa, nu știe decât să poruncească, or să-i dea la un moment dat un picior „unde va”, cum se spune astăzi, mai distins și... gata! O să vie vreun alt imbecil de care o să ascultăm, râzând de el. Râzând cu el împreună, de el! Dar cum să râzi de un „stăpân”? Cel care e stăpân, șef, prinț, Mare trăpaș, boss, în ciuda lui, în indiferența, în plictiseala, în absența lui?! Doamne, ce lucru neplăcut! Să ascuți de un șef adevărat, care miroase a șef, care își aprinde țigara, care scuipă, care râgâie, care zâmbește distrat, care ordonă, care dă din umeri, care te jignește, care te ignoră, care te face fericit cu o simplă și fulgerătoare atingere (pe care a și uitat-o), ca un șef?! Aceasta sau cam aceasta era contribuția lor. A prietenilor săi cei mai apropiați, vorbind în fața nevestelor lor, a nevestelor intimilor șefului lor benevol. Pe care îi ascultau benevol, în fața căruia se gudurau benevol, pe care-l amușinau benevol, căruia i-ar fi lins mâinile benevol dacă el nu s-ar fi mirat prea tare de acest fapt. Doamne. Ce feudalitate haotică, tiranică, surprinzătoare. Afurisită feudalitate, de unde dracu' a mai apărut?! Tocmai acum, în zorii

civilizației noastre, în apusul civilizației, în triumful științei și artei, mai ales al științei, Știința, religia tuturor religiilor. În catedrala ei, a îngâmfatei Științe, pe pardoseala ei de piatră îngâmfată, de care se lovește copita feudalității, ce pătrunde acolo cu coada lovind încoace și încolo, în fosta sală a cavalerilor. Sforăind, mișcându-și botul la stânga și la dreapta, privind uriașele și multicolorele vitralii, ce povestesc viața sfinților părinți, de la începuturile bisericii. A bisericii științei, Doamne.

3

Perechea Lelia-Cârstea ieși din imobil și se opri nehotărâtă pe trotuar, în fața porții. Numai câteva secunde, pentru că Mișu se întoarse spre ea și spuse, cu glas sec și catifelat, totodată... Era prea plictisit ca să fie total sec; dar și asta era performanța sa, plictiseala lui nu era niciodată mojiacă, din instinct, cu un tact remarcabil. Era o „plictiseală” cu care el jongla perfect (conștient? involuntar?!), o plictiseală ce putea deveni curtoazie, farmec. O plictiseală ce putea fi bine manevrată. De care el însuși nu părea conștient, pe care însă o dăruia tuturor. Cu zâmbetul său deschis, aproape uimit, aproape șarmant. Spuse:

— Noapte bună. Eu mă duc pe jos. Și ar fi plecat în clipa aceea dacă ea nu l-ar fi prins de braț.

— Mă lași singură, la ora aceasta? Și zâmbea, ironică.

— Nu e nici zece. Poți să te descurci singură. Știi că nu e bine să fim văzuți împreună. Am mai discutat asta.

Se aplecă ușor, o sărută pe tâmplă, rece, afectuos, și plecă într-adevăr. Ea privi zâmbind

somnoros în urma lui. De parcă ar fi fost un puștan, un puber teribil. Asta-i plăcea lui la ea, și asta: faptul că nu făcea nazuri lăcrimoase, că nu mofturiza, că nu dramatiza ca atâtea pipițe simandicoase din oraș. Avea, mima sau nu, dar ce conta, o anume sportivitate. În care ei doi se întâlneau de la început, un fel de cod al lor, cu ajutorul căruia trecuseră peste primele hopuri sentimentale. Sportivitate sentimentală la care ea nu renunțase, reușise să și-o păstreze. Oricum, o formă a demnității ei disperate, o formă, oricum.

Cârstea era aproape pe sfârșite cu țigara sa, pe care o aprinsese imediat ce dăduse colțul după despărțirea de ea, când ajunsese pe strada pe care locuia. În fața casei se desena o siluetă. A ei, evident, deși el se prefăcu că n-o observă până în ultima clipă. După ce aruncă chiștocul; oricum, înaintea unei discuții, voia să-și termine țigara în tihnă. Găsise un taxi, spuse ea, râzând, ca de-o farsă, trecuse pe lângă ea, întâmplător, un taxi și șoferul, băiatul ăla blond, frumos, scosese capul și îi trimisese o frază. Atunci se hotărâse brusc, se suise în mașină și îi dăduse adresa lui. Ce-a fost până l-a convins pe tinerel că nu urcase de dragul lui. A trebuit să-l amenințe cu procuratura.

— Și-acum, cum ai să ajungi acasă? întrebă inginerul, perfect stilat.

— A, pe jos! răspunse Lelia. O să am la ce să mă gândesc. Și ea dădu din umeri și el știa că nu bravează. — M-a amuzat grozav băiatul ăla. Mi-a înșirat o grămadă de lucruri: îl cheamă Pity, face liceul la seral, locuiește singur cu maică-sa, pe care o întreține, taică-su s-a încurcat cu o actriță...

— Cu o actriță...?!

— Nu-i așa?!... Până la urmă am aflat, am dedus pe jumătate, că e vorba de peruchiera Naționalului din Cluj. O peruchieră care în tinerețe a cântat, a jucat în roluri de subretă, în operete, la Teatrul Maghiar. O frumusețe, o fostă frumusețe,

cu care băiatul seamănă. Blond, extrem de blond, cu ochi albaștri și...

— De ce i-ai dat drumul? întrebă el, amabil.

— Ai fi plătit tu cursa? se amuză ea.

— Cu siguranță... răspunse Cârstea, puțin absent. Apoi o trase încet în gangul farmacistului Bucher și începu să o sărute. Apoi se reculese, îi desfăcu pardesiul, o sărută și o mângâie metodic, puțin apatic, în felul lui. Ea se lăsă în voia lui, ușor enervată: episodul din gang era un semn că el nu voia s-o ia sus. Se lăsă totuși în voia lui și simți, încet, încet, fără panică, cum el începe s-o placă, să se excite. Ea privea peste umerii lui înspre curtea interioară, unde era garat un cărucior-platformă cu care bătrânul Cohn căra mobile mărunte și frigidere, aparate de tot felul, uneori chiar coșuri cu zarzavat, cartofi, de la piață. Căruțul lui Cohn-băcsi, bătrânul Cohn, roșcovanul, care emigrase în Israel, și se întorsese, iar la gazeta de perete a Sfatului apăruse un fel de articol, scris de el, în care arăta că e mai bine aici... decât dincolo. Mai bine dincoace decât dincolo. Cohn fusese printre primii care emigraseră, de asta revenirea lui stârnise rumoare. După aia au plecat o grămadă și, evident, mai puțin sentimentali decât Cohn-băcsi, uitaseră să se întoarcă și să scrie un articol la gazeta de perete, atât de frumos desenată de Moser, pictorul de firme, cu o roată dințată, spice, un tractor aerodinamic și două fete în port național pe un fond roșu-lăcuit, un roșu superb, de-ți venea să-l atingi, să-l lingi ușor cu vârful limbii, ca pe cocoșei și fluturii aceia din zahăr ars din bălciuri. Cocoșei aceia înfipți într-un bețișor de brad, linși pe-o parte și pe alta până își pierdeau încet-încet relieful, coada și gâtul superb se înecau în salivă. Un roșu superb, tineresc.

Lelia tresări: se găsea în stradă, se găsea, mai bine zis, pe stradă și mergea. Întoarse capul: Cârstea căuta cheia și simțind-o, îi făcu un semn amical, drăgăstos, cu mâna. O lăsase să plece, deși

o dorise. De fapt, ea însăși plecase, deși el o chemase sus. Ea nu-l dorea, însă îl iubea. Și el o iubea, în felul lui. În felul lui, straniu, felul acela al lui pe care ea îl iubea.

A doua zi el o căută la birou, la telefon. Ea se alintă, se răsfătă, se îmbufnă, se enervă, dar nu reuși să obțină pentru ziua aceea un interviu. Nici pentru ziua următoare: pleca pe teren, doar era inginer silvic. Ce frumos inginer silvic, cu pana la pălărie, cu pușca în bandulieră, păunașul codrilor. Cel puțin așa și-l imagina ea și așa îl arătau câteva fotografii ale lui, pentru că n-o luase niciodată cu el în pădure. Treburi bărbătești, mârâia el, unde femeile n-au ce să caute. A treia zi, însă, Cârstea îi făcu o surpriză: trimise o mașină, un Gaz, care o aduse acolo unde era el. La punctul cinci al Ocolului Județean, pe valea Ampoiului, mai sus de satul Metiș. El era încă două zile reținut acolo și voise s-o vadă. Ei, poftim, ăsta era Mișu: după o răceală și o indiferență afectată, de aproape două luni de zile, îi făcea un asemenea cadou.

Când ajunse sus, începea să se însereze. El nu era acolo, în clădirea aceea relativ solidă, lângă care se înălța o baracă uriașă, goală, în care fusese fân. În clădirea ocolului se aflau un birou și două camere de dormit. Tot acolo locuia familia unuia dintre paznici. În spate se găsea o popicărie, în bună stare de funcționare. Lelia, după ce așteptă o oră întreagă în bucătăria soției paznicului, ieși să facă câțiva pași după ce împrumutase o pereche de cizme de cauciuc. Ciudat, aici, sus, ziua părea că se lungise. În vale, cât timp urcase cu mașina, înserarea se anunțase cu violență. Aici, sus, abia acum se însera, undeva, în spatele pădurii de pe versantul abrupt al muntelui din față, ardea încă o memorie a zilei. Lelia intră în pădure. Zăpada era înghețată, aproape lustruită. La fiecare pas se putea scufunda, dar plimbarea, tatonarea, în acest fel a planșeului pădurii, făcea toți banii. Niciodată nu intrase în pădure, la o asemenea altitudine, iarna.

Aproape îl uitase pe Cârstea. La o sută, o sută cincizeci de metri de stațiune, dădu peste un jgheab uriaș, lustruit, pe care, la intervale aproape regulate, călătorea câte un buștean. Semn că undeva, acolo-sus, se lucra. Ea urcă pe marginea jgheabului. Cânta ușor ca să-și ascundă teama, surpriza, singurătatea. Iată, natura e cinstită: singurătatea și sălbăticia sunt etalate cu franchețe, cu grandoare, cu brutalitate. Nu există ipocrizie, aici. O uriașă, falsă indiferență. Pentru noi, care căutăm sentimentul, partizanatul sau ura peste tot, natura, pomii, zăpada, aerul, animalele pădurii pot părea indiferente, crud de indiferente, cum spun domnișoarele de ambele sexe. Dar față de Dumnezeu sunt „ele” indiferente? se întreba a mia oară Lelia, fredonând încet, pipăind crusta de zăpadă cu cizmele. Tocmai ea, care nu credea în Dumnezeu, sau nu crezuse. Ea, care zâmbise la lectura scrisorilor lui Traian-Liviu, el însuși un ateu, un agnostic, cum spunea el: – Eu sunt agnostic, ca Darwin! Nu-nu, e evident, natura nu e indiferentă față de Dumnezeu. Cum ar fi atunci față de mine? se întreba ea. Și o femeie se poate întreba aceasta, are acest drept și, negreșit, în această clipă, Lelia, din diferite pricini, se simțea astfel. Apropierea de *el* și de *El*, pădurea colosală ce îi respira aproape masculin în ceafa, mirosul, putoarea aceea de animale sălbatice care plutea undeva, în jurul ei, o femeie, o tânără femeie... brusca depărtare de oraș și de trivialitatea lui, brusca depărtare de propria ei trivialitate. Câte un buștean, atât de viril, trecea cu viteză fulgerătoare pe lângă ea, „atingându-i”, aproape, mâneca pardesiului bleumarin, ha-ha. Vreun trunchi-bolid, pe care îl auzea sosind de sus, de departe, ca o locomotivă, ca un mistreț, ca un cerb, boncăluind pe jgheabul lustruit ca o pistă de bob, anunțat de strigătele tăietorilor. Acolo, undeva în sus și în stânga, într-un loc abstract, unde se afla și el, probabil. Zeul ei. Lelia urca, urca, tot mai odihnită

de oraș, respirând aerul crud, franc, neipocrit. Ciudat, atât de aproape de el, se gândea la celălalt, la Traian-Liviu, băănățeanul, pretendentul familiei, cadoul pe care-l făcuse ea propriei familii. Viitorul ei burghez, solid, viitorul ei bandaj, care o apăra ca un unchi înțelept, ca un tutore, ca un frate vitreg, ca o soră în pantaloni, un logodnic cu mult prea înțelept. Care-i respectase trupul și îl respecta în continuare. Singura lui forță. O fi având pe cineva acolo, în Caransebeșul lui?! Vreo metresă, vreo fostă logodnică?! Ea chicoti, fără să știe. Ar fi fost curioasă să vadă, o clipă, așa, mutra ăleilalte. Pentru că, evident, trebuie să aibă, sau cel puțin să fi avut pe vreuna. Una la fel de spălăcită, de descărnată, de provincială ca el. Sau, mai știi: poate că era grăsuță și licențiată a vreunui instituit de trei ani, contabilă-șefa, pe undeva, una care disperase să-și găsească un soț?! Sau, cine știe, vreo văduvă, o fostă frumusețe, cu un copil rămas de la „primul” soț, cu... în sfârșit, ce conta! De fapt n-o interesa lumea aceea mizeră, plicticoasă și trivială cu care el suise până lângă ea, până lângă trupul ei superb, acest tinerel pe care-l întâlnise singuratic, plimbându-se singuratic cu tranzistorul său agățat de gât, prin Sinaia. Provincialul acela care părea provincial chiar și în provincie. Un tip semicomice, semi nu știu cum, care ar fi meritat să aibă coșuri la cei douăzeci și cinci de ani, deși nu avea, care merita să fie ceea ce era. Un amestec de grosolănie și poezie ieftină, de delicatețe sufletească și semidoctism, de îngâmfare și plictiseală. Da, sărmanul Grobei, era cam... plicticos. Poate, cine știe, pentru asta și inspira încredere alor ei. Uimitor de multă încredere. Un tip solid. Un tip care o va fecunda, un tip care o va apăra. De ce? De ridicolul pe care-l stârnea el însuși?! Ha. Aiurea, nu era chiar așa de ridicol! Oare nu sunt lupi pe-aici? Se spune că la sfârșitul iernii, devin mai îndrăzneți, sunt mai înfometăți... lupii umani! — Eu nu mă tem de morți, spunea

uneori mama ei, mult mai mult mă tem de oamenii vii!

Nici ea nu se temea de lupi! Ce ciudat, totuși, Grobei se afla în preajma ei. Deși ea, Lelia, somnoroasa, ciuta regală, nu avea niciun chef de el. Cu încăpățânarea sa timidă, politicoasă, cu lipsa sa de mândrie, el se ținea în preajma ei... îl simțea aproape. Era el într-adevăr lipsit de mândrie?! Probabil. Dar... lipsit de instinct? Și mai probabil, altfel și-ar fi dat seama că ea nu era de nasul lui, că lupta era pierdută *d'avance*, că șansele sale erau ridicele. Dar ea, oho, ea era o mare politiciană! Îl adusesse ca să împace familia, să câștige timp, să-l ațâțe chiar pe *el*... pe el, care încă din prima seară, de la cofetărie, când făcuse cunoștință cu bănățeanul se purtase atât de ireproșabil, suspect de ireproșabil. Fără umbră de ironie, persiflare, nici atunci, nici după. Și ceilalți, „gașca”, Cherecheșiu, Pretorian, Munteanu, făcuseră la fel, imitându-l până la nuanță, simțindu-l perfect. O ironie mult mai teribilă decât însăși ironia. Da, pe loc, acolo. Dar în timp?! Eh, în timp, e adevărat, descărnatul bănățean prindea o oarecare putere. Ca orice ins spălăcit și cu o oarecare... cum să-i spun, cu o oarecare încăpățănare, pe jumătate inconstientă. Singura lui șansă: încăpățănarea, o anume tenacitate de mâna a doua. Foarte bună și ea. Ha! Grobei și Cârstea! Stăpânul și sluga. Pentru că Traian-Liviu, cel atât de prezent, cel care o trăgea mai într-o parte, de fiecare dată când trecea trunchiul-bolid (Oh, Mișu n-o ferea, el surâdea plictisit, de asta îl ura și îl iubea!), drăguțul de bănățean se născuse slugă. El, care avea nostalgia adevăraților stăpâni, cum le spunea, el, care-i căuta în parcuri suspendate, în legendele iezuiților, în măruntele mituri (de buzunar!) ale profesorilor săi de altădată, de care-i vorbea, lăsând-o pe ea să viseze, să alunece în afară, să-și verse în afară sufletul ei, de ulei. Grobei, la o slugă fără stăpân; Cârstea, un stăpân fără slugi, care nu

avea nevoie de slugi, deși se îmbulzeau în jurul lui. Asta era noblețea lui, nu?! Că voia să fie un rege singuratic, un lup singuratic, un lup canadian. Iar mititelul de Grobei, la ce stăpân putea spera el?! Ce stăpân l-ar fi văzut?! Ah, da, ea, desigur. Un stăpân-femeie, cum sunt atâția. Da, tentant, eventual, ar fi putut face din el ceva, l-ar fi trimis la școală, l-ar fi împins... l-ar fi împins... Bah, asta ar fi fost moartea ei, a feminității ei. O femeie trebuie ea însăși să-și găsească un stăpân, un *bărbat*. Abia atunci devine femeie, nu-i așa?! Cele care rămân singuratice sau își iau câte un sac din asta bine-crescut și tandru, sub pretext că „n-au găsit”, sunt niște gioarse, niște înfrânte, masculinizate. Foarte bine, fa mofturi, refuză în stânga și în dreapta, îmbrânțește, dacă e nevoie, dacă ai chef! Dar găsește-ți unul, în patul căruia să scâncești ca un cățeluș fără ochi, unul care să te cârpească magnific în dimineața zilei sfinte de Paști pentru că ai uitat să-i calci cămașa de poplin cu dungulițe verzi. Unul care să-i răzbune pe toți, unul care să te facă să asuzi numai când se uită vag la tine, peste marginea ziarului, unuia căruia să-i ștergi pantofii, icnind de umilință, în grabă, cu marginea rochiei când se duce la... sâmbăta sa de pocker, de belotă, licitație, preferans. Unde n-are chef de tine. Asta da, feminitate: un stăpân. Un stăpân în locul lui Dumnezeu, care e ubicuu, nu-i așa! Un interimar al zeului, al lui Jupiter, muieraticul, vulturul, taurul. Amphitrionul, bărbatul-interimar, cel cu adevărat bărbat, cel ce poruncește, cel ce se face ascultat, cel ce domină, cel ce fecundează, cel ce ucide, cel blând după victorie, cel tandru cu femeile, cu copiii, cel ce hrănește bătrânii. Adevăratul! Și femeia, adevărata, femeia care poartă în ea o femeie, cu adevărat, cea care-l recunoaște și i se supune. Cea care îl recunoaște și i se supune! Cea care îl caută și îl recunoaște, după nu știu ce semn, după nu știu ce miros, cea care luptă pentru el. Perechea ei. *Mon*

homme! Lupul ei. Care o va stăpâni, care o va țintui gemând la pământ, care o va face femeie, cu adevărat femeie. Spre uimirea ei, femeie, spre groaza, spaima ei, spre salvarea ei. În umilința ei, ascultarea ei, în instinctul ei triumfător care urlă prin pădurile singuratice ca lupul simțind marea jivină alergând pe sub pământ, iarbă, zăpadă, putoarea mării jivine, a jivinei regale, de neconfundat! De neconfundat. Mândria și libertatea numai prin femeie! Cum poți fi mândră când nu ești, când presimți îngrozită că nu vei fi niciodată femeie?! îngrozită, gemând pe sub piele. Că nu slujești nimănui, aceluia care iese cu arcul său, în pădure, să vâneze mistrețul, cel care împinge trunchiul de copac, cel blând cu copiii, cel care-l înlocuiește pe El, absentul, trimisul său... care are puterea să-l anunțe... Dar vine Cel ce este mai tare decât mine... acum securea stă la rădăcina pomilor... căruia nu-i sunt vrednic... căruia nu-i sunt vrednic, plecându-mă, să-i... cel care vine după mine, cel care înainte de mine a fost... cel care înainte de mine a... fost!...

În pădure se făcu încet, blând, întuneric. Ca într-o biserică. Lumina se țâra ușor, înfricată, pe la rădăcinile brazilor, a trunchiurilor, umilă, vicleană, lingușitoare, naivă, muribundă în doi peri. Leliei îi veni, copilărește, să se aplece, să se târască în patru labe. Acolo, în stratul de aer de jos, unde era încă după-masă, unde era încă seară senină, fericită. Din nou îl simți pe Grobei lângă ea. În natură. Era incapabilă să se întoarcă. Mergea mereu, urca mereu pe lângă jgheab cape malul unei ape fixe, lustruite gălbui. Ziua se lăsa în jos, la fund, ca un reziduu. Așa i se părea ei. De fapt, sus era lumină, o lumină falsă însă. Așa cum unii îl caută pe Dumnezeu în biserică sau în inima unui prieten. Sau în încheietura subțire a mâinii, în linia ruptă a inimii din palmă, în linia vieții, atât de anemică, de spartă, încât e mincinoasă, cu siguranță. Transpirase ușor și, fără să știe când, își

descheiase pardesiul. Strigătele se auzeau mai aproape, parcă. Ceva mai aproape. În curând va mirosi a om, o secundă, două secunde, după care mirosul se va astupa. Omul, marele animal, va fi prea aproape ca să ne mai putem apăra de el.

În singurătatea aceea, de trunchiuri, de lupi jigăriți, îl simțea și pe el, caraghiosul ei logodnic. O amuza asta, aproape o făcea să zâmbească, ironic, plictisit. El era atât de inofensiv, atât de nesocotit, de imprudent dacă se făcea simțit tocmai aici, la o atât de mare apropiere de celălalt, de trăpașul ei, de adevăratul ei stăpân care o chemase, care o iubea, pe care îl dorea cu nu știu ce. Atât de imprudent că se hazarda cu ea acolo, în pădurea ce se agăța de ea, care o pipăia, încât aproape îl acceptă, dintr-un fel de compătimire. Trebuie să fie înțelegătoare cu el, disproporția dintre el și celălalt, stăpânul, era doar atât de evidentă, încât doar un imbecil... doar un imbecil ar fi... și Grobei, din care se auzea doar respirația, ca o respirație dublă, pași lângă ea. Atunci căzu, pentru prima oară, și i se făcu frică, o spaimă scurtă, ca un... ca un curent de aer ce dispăru imediat, comod. O spaimă comodă, scurtă. Dar ea grăbi pasul, deși urca pe o pantă lutoasă acum, cu copaci rari. Strigătele se apropiau mereu, dar acum păreau că vin din dreapta-sus. Pot foarte bine să vină și din dreapta-sus, numai să se apropie, să lunece spre ea. Devenise un pic nerăbdătoare. Putoarea pădurii o obosise. Se dezobișnuise de pădure, avea senzația nu de singurătate, ci, dimpotrivă, de prea mare intimitate, așa cum, uneori, în apă, în mare, pe întuneric, ți-e frică, deodată, să nu te lipești prea tare de ea, să nu te amesteci prea tare cu ea, cu mîzga ei călduț-lipicioasă-repulsivă, valul ei tulbure care prinde consistența cărnii de vierme. Lingușitorul vierme, de a cărui supunere nu ai chef. Pe care ți-e silă să-l omori. Și ți se face silă de tine pentru că te atinge, pentru că e pe tine. Astfel o atingea pădurea, cu o viclenie lipicioasă.

Lângă umărul ei, găfâia Traian-Liviu. Merceologul, cu valijoara sa de plastic scorjit în mână. De ce nu o arunca?! Îl incomoda vădit la urcuș. Dumnezeule, avea fața, chipul atât de... de caraghios, de nefiresc. El, care în mod obișnuit avea chipul nefiresc, dar astfel, ca acum... nu, e imposibil! Apoi el se urcă în tren. Ha, ce caraghios: ea îl vedea mereu urcându-se într-un vagon de tren, escaladând cu înțelepciune treptele acelea înalte, distanțate, de lemn, ținându-se cu stânga, trăgându-se cu stânga de bara de fontă, murdară de fum, pe care curgeau apa, aburii condensati. Urca atât de îndelung de parcă ar fi vrut să se urce pe acoperiș. Ca în timpul războiului, când se călătorea pe acoperiș și nu era rău. Cu valize de lemn, cu saci, cu traiste, cu baloturi informe, cu ferăstraie legate, cei ce mergeau la pădure, când nimeni nu avea o astfel de valijoară, elegantă, gata scorjită, din plastic, cu multe compartimente, unde se aflau tot felul de nasturi, piepteni veritabili din os, eșantioane din culorile cele mai țipătoare. Valijoara sa, profesiunea sa mobilă, insigna demnității sale profesionale, toiagul tinereților sale. „Din tinerețile me-eee-le, multe pa-timi se lu-uuup-tă cu mi-i-ne!...”

Copacii se răriră, se anunța un luminiș. Ea grăbi într-acolo, dar pentru aceasta trebui să părăsească „valea” jgheabului. *Tant pis*. Uraaa! Ce lumină! Pădurea se retrase șovăind din jurul ei, iar ea însăși se așeză, să viseze, pe o buturugă. Era încă zi, imediat sub ea, chiar dedesubt, o râpă, o stâncă spălată de ape și jos, jos, chiar jos, sub ea o surpriză: valea Ampoiului, încă în lumină. O carte poștală frumos colorată, fără stridente, fără surprize dezagreabile. Grobei rămase în urmă; o aștepta undeva, în umbra copacilor, mașinând o răzbunare pe măsura sa. Era frig, e adevărat, tot mai frig, dar ea nu se mișcă de acolo. Nu se mai auzea niciun glas, rămăsese singură. Trebuia să se

întoarce la jgheab și să urce sau să coboare. Dumnezeu, ce lume era în ea, câtă lume se cheltuia în ea, pe care nimeni nu o bănuia, n-o va bănuia, de care nimeni n-o va crede demnă. Ce lume, câte lumi se ciocneau în ea; da, ea era ca o răscruce, ca un punct de intersecție, de coincidență... ca un punct operativ, ca un loc conspirațional, un loc geometric, evident. Inima ei – un teatru de operațiuni. Ce planuri avea cu ea... cine?! Uitase să-și taie unghiile de la picioare. La mâini, la degetele de la mâini, în câteva locuri, oja căzuse. Astfel venea ea, urca ea, la el, la trăpașul ei?! Vai, dar Ștefan, șoferul, o luase atât de repede de la birou, încât nici nu avusese când să... Bojin îi permisesse să plece, privind lung în urma ei, în urma picioarelor ei, care se mișcau spre altul. Oho, el nu putea fi păcălit, un bărbat comod. Îl va avea totdeauna la dreapta ei, drept, gata, arogant și supus. Obraznic în umilința lui, unul dintre aceia căroră, pe care, pe trupul căroră, cel mai bun costum de haine, din prima zi, se boțeste imediat. Inimi de plebeu. Doamne, ce vânat frumos era ea însăși, dacă Cârstea nu se va hotărî, în curând, ce frumos, ce hăituit vânat va deveni ea... asta simțeau și „ei”, în clubul lor familiar, de asta îl pistonau, aproape îl îmbrânceau pe descărnatul domn care o aștepta în umbra rece a brazilor. Ha, îl trimiseseră până acolo! Și deodată, da, asta-i culmea, el, merceologul cu valijoara sa în mână, înaintă în poiană. Ferindu-se, tiptil, de parcă în afara ei l-ar fi putut vedea cineva. Lelia își trecu mâna pe frunte: – Doamne, avea febră! Fruntea îi era asudată. Urcase prea repede și poate nu era prudent, acum, cu bluza udă, lipită de coaste, să stea acolo, nemișcată, în frigul pădurii... dar, asta-i culmea, mâna însăși era fierbinte, nițeluș fierbinte. Plictiseli... dar ea nu era în stare, câteva minute de acum încolo, cel puțin, să se ridice de pe bușteanul acela sau buturugă, ce era...

Grobei, descărnatul, se așezase chiar în fața ei, pe vine, și o privea foarte serios. Ia uite, și ăsta se trezea gata proprietarul ei, al trupului ei fumegos. Toți voiau să pună mâna pe ea. Apoi el, zâmbind ușor, îi spuse ceva și ea își dădu seama (Aha, nu era ea proastă!...) că vorbea numai cu fraze din scrisorile sale. Rupte, ușor „amenajate”, ușor montate. Omițând unele semne de punctuație, unele paranteze... unele căciuli pe a și î, unele sublinieri, acolo unde se impunea, unde se impusese. Vorbea frumos însă și îl lăsă s-o facă. Parcă era un pitic dintr-o saga nordică, cei care-și sapă galerii prin munți, o sosie a comis-voiajorului, o dublură hiperboreană. Apoi, plictisită, se ridică și făcu câțiva pași; după care se întoarse și se așeză la loc, pe aceeași buturugă. El nu se mișcase din loc; doar pivotase în jurul său, cu același zâmbet timid pe buze, pe față. Sau ea însăși nu se mișcase, i se păruse doar?! Se mișcase sau nu se mișcase?!...

O privea stând pe vine, piticul nordic, surâzându-i încurajator. Știa o grămadă de fraze din scrisorile merceologului pe dinafară, *par coeur*. Ce ins sâcâitor, Doamne, exact ca și *alter ego*-ul său. O sâcâia și ăsta cu protecția sa, cu înțelegerea, cu bunătatea, tandrețea (în care era teribil de stângaci), cu răbdarea sa. Ce era asta, înnebunise?! Prostii, se putea rupe din starea asta în orice clipă ar fi vrut. Tocmai de asta întârzia, se lăsa otrăvită de... putea să se ridice pur și simplu și să treacă peste el, el nu va fi destul de iute ca să se dea la o parte. Să-l nimicească, mărunțul gunoi, carul de lemn, păduchele care se urca pe mâna ei aspira cum s-ar zice la mâna ei. Îl privea, însă, printre gene, ușor disprețuitoare și, în acest dispreț, el supraviețuia. Și stătea pe vine, de atâta vreme, fără să obosească. Oho, era tenace, în abjecția lui mărunță, abia sesizabilă. Ba nu, ia uite ce caraghios, își împinsese valijoara sub fund și acum... Lelia privi peste el, o stratagemă pe care o

aplicase totdeauna cu succes, intimidând mulți tovarăși care... mulți băiețași obraznici... apoi, deodată, se auziră din nou strigătele, ea se liniști, oamenii erau în apropiere și în aceeași clipă, dar știi, exact în aceeași clipă auzi și vocea lui, puțin sâsâitoare... și atunci începu (din panică, din frondă?) să vorbească și ea, să cânte ceva și să vorbească. I se întâmpla, uneori, să vorbească cu voce tare. Ca și acum. Vorbea și tăcea, cam în același timp cu piticul din fața ei.

De parcă s-ar fi auzit unul pe altul numai cu condiția să vorbească în același timp, așa cum fac cumetrele, de veacuri, femeile care pot vorbi două-trei odată, ascultând și răspunzând aproape în același timp, sau cântăreții în duete, triouri... cântăreții în duete, triouri... cvartete chiar, vocale, un fel de înțelegere, un fel de limbaj speculat de stafii, de mărunții spiriduși ai munților avizi de a intra în contact cu noi înșine. Doamne, ce dezarmată era! Nu mai simțea frigul, își strânse totuși, din superstiție, pardesiul pe trup. În mână avea un sveter pe care i-l dăduse, la plecare, odată cu cizmele, doamna Zoe, soția paznicului. Ea nu voise să-l îmbrace, dar cealaltă i-l turtise în mână și plecase așa. Acum, din câteva mișcări doar, își trase mâinile din mânecile bleumarin și își îmbrăcă sveterul peste cap. Apoi se furișă în pardesiu ca într-un hotel de periferie, bine încălzit de o sobă cu lemne. Merceologul dădu din cap și, din nou, reîncepură amândoi să vorbească și să cânte. Ușurel, fără o dicție prea accentuată, retorică, didactică. Doi nebuni. Un duet de Rossini, cel cu turnedoul.

Apoi, tocmai când se aștepta mai puțin, când aerele ei erau mai somnoroase și mai disprețuitoare ca oricând, ea se ridică deodată și se repezi înainte, trecând peste trupul lui, nimicindu-l. Ce caraghios! Se punea el cu ea? Imbecilul! Gângania! Carul de lemn! Semidoctul! Păduchele iezuit! Auzi: Iluminismul românesc!”

Căzuse nefericit în zăpadă, era tot sânge și lut, noroi, pe față și pe veșminte. Își căută cu o panică ridicolă în priviri stiloul ce-i căzuse la pământ, așa cum miopii își caută ochelarii în filmele antifasciste. I se făcu milă de el și-l înjură, ca să prindă curaj. — Băga-l-aș în... El o privea deconcertat, *désemparat*, *dépaysat*. Dureros, zău. Lelia dădu din umeri și continuă să urce. După câteva clipe de liniște și singurătate, viermele doct alergă după ea, zdrobind zăpada și crengile în spatele ei, gâfâindu-i în ceafă. Insuportabil, grețos. Ea însă nu reacționează ca să-l poată surprinde încă o dată, decisiv. Să-l poată prăvăli în propriul său sânge, să-l vadă răpus, să-l turtească cu un geamăt de satisfacție, ca pe o coropișniță. Clac. Ca pe un gândac de bucătărie care se strecoară încet, pâș-pâș, din castelul său, când stai noaptea la lumina becului și citești sonete. *Sonetele pentru Orpheu* ale lui Rilke, sonetele lui Buonarroti. Gândacii indiscreți ce fug în trepte, care se opresc în trepte cu antenele ciulind și scot de sub vestonul metalic o mazăgă gălbuie când le faci semn cu piciorul. Un semn plin de înțeleșuri, he. Lelia se surprinse gândind: de ce atâta ură, disproporționată, față de un atare personaj, față de mărunțul ei aliat, la urma urmei?! Ciudat. Simțea din nou putoarea pădurii, așa cum oceanul exală putoarea jivinelor sale submarine și a algelor ce plutesc în aerul lui, în cerul lui. Cineva, din nou sus-stânga, strigă ceva, o voce răgușită. Apoi se auzi sunând jgheabul, surd, bubuind. Cineva râse. Mititelul nu se dezlipea însă, nu-i era frică de oameni. *Tant mieux*, să crape. Din nou i se deschise pardesiul și își auzea, ritmic, propriul ei gâfâit. El tăcea, tăceau amândoi. Lelia dădu din umeri; nu mai avea chef să-i facă jocul. Ce-i spusese?! Era ca într-un vis, când zboară totul, ca o meduză uriașă. Cuvintele în primul rând, apoi frazele, apoi mirosurile. A visat cineva, vreodată, cu mirosuri?! Probabil. El scâncea, nu era decât cățelușul ei, cu valijoară. Iar ea mergea,

urca, înainta, cu mișcarea aceea arogantă din cap, pe care o cunoștea tot orașul, cu meșa ce zbură la fiecare pas, de parcă ar fi trecut, săgeată, pe corso-ul din Alba. Urca și gâfâia stins. Muzical, își auzea micul gâfâit ca pe un câine de pază, poate chiar el era măruntul ei gâfâit, se lipise de el. N-o slăbea deloc, n-o părăsea o secundă, în interesul ei, se zicea. Doamne, ce aveau de gând cu ea?! La ce era bună, cui trebuia ea să servească... căror interese?! Nu era decât un vânat, nu era decât o unealtă. O unealtă în mâna divinității, a acelei divinități pe care o izbise cu piciorul și o trântise în noroi, în zăpadă, umplând-o de sânge. Care se ținea după ea, umil, gâfâind în tact cu ea, aproape excitant, cerându-și iertare cu privirea, cu gesturile-i mute, cu întreaga-i ființă dezarmată. Spiritul acesta al pădurii trăind din mila, din disprețul oamenilor, al vreunui trecător neavertizat, hăituit, de păsările de pradă, vânat de furnici. Luând chipul unei cunoștințe dragi, da-da, asta era expresia: – O cunoștință dragă, de neprețuit! Pe care n-ai niciun chef s-o prețuiești. Orice, tot ce nu are, nu poartă un preț – e de neprețuit! Peste chipul căruia ea trecuse ca un tanc, distrugându-l în efigie. Magic. Făcuse un simplu ritual magic, așa cum se fac în pădure de mii de ani. Îl tăvălise în noroi, în sânge. Îl înjurase. Aștepta clipa potrivită ca să se întoarcă fulgerător și să-l izbească încă o dată, dându-l cu capul de lemnul tare al jgheabului, apoi încă o dată, odihnindu-se în privirea sa rătăcită, de victimă ideală. Trebuie să-l izbească cu pantoful în față, însângărându-l. Încă o dată. Încă o dată. Lelia strânse din dinți, cu satisfacție. Gemu de satisfacție. Să-l ucidă, să-l... rostogolească în noroi, să-l lovească cu țeasta de un arbore indiferent, să-l împingă în jgheab în calea unui trunchi ce vine bubuind din toate sevele sale. Să-l vadă zburând, într-o clipă, catapultat de arborele berbece ca un parașutist căruia nu i se deschide

umbrela, un parașutist pentru mai târziu. Un copil al nimănui.

...Grobei râse, pur și simplu: — Ești atât de naivă, draga mea! spuse el, vei avea încă multă-multă nevoie de... Așteaptă o clipă, te rog, să... și își așeză valijoara pe zăpadă și ea se opri, curioasă. El nu trebuia să bănuiască nimic, iată, la tâmpla din stânga-sus, o zgârietură adâncă sângera încă. Binefăcător. Piticul îi prinse mâna:

— Ghicește-mi în palmă, vrei? se răsfață ea, cu demi-voce, privindu-l catifelat, provocator. — Cu plăcere! spuse el, stai să-mi aprind o țigară... iată, vezi, Lelia dragă, asta e linia inimii care pornește de aici, de aici și... formidabil, uite ce adâncă e, rareori mi s-a întâmplat să... și asta e linia vieții care la un moment dat se... Lelia se aplecă ușor, curioasă și el o apucă cu dinții de păr. — Au! strigă ea, pe jumătate în glumă, ce-ai de gând? Și îl privi ștângărește ca să nu-l sperie, să nu-l pună în temă. Grobei dădu din umeri:

— Dincolo de prețuirea pe care ți-o port... dincolo de afecțiunea pe care... — Ce e dincolo? întrebă ea, cu o anume curiozitate El zâmbi, pur și simplu: îl înduioșă de fiecare dată naivitatea ei expresă.

— Cine ești tu, insistă ea, ce spui tu despre tine însuși?!

— Ha-ha, râse el și ea nu se putu stăpâni să nu observe că avea o dantură ireproșabilă. O fi având vreunul pus?! — Mă iubești cu adevărat? întrebă ea, bănuind răspunsul, *chiar* ții la mine în măsura în care... ai pentru mine sentimentul care să... Grobei râdea ușor, ținându-i mâna într-a lui, ținându-i lung mâna într-ale sale. Apoi spuse, cu vocea pe care uneori știa să și-o facă caldă, învăluitoare:

— ...Avea îmbrăcăminte din păr de cămilă, o cingătoare de piele în jurul mijlocului, iar hrana lui... hrana lui... Lelia râse și adăugă, recitind din memorie: — Lăcuste și miere sălbatică! — Tu ești o

lăcustă mică! spuse Grobei și ea râse, vrând să-i fie pe plac. Logodnica mea dragă, comoara mea, îngerul meu drag! Apoi ea auzi din nou vocea, atât de egală, de monotonă, de dulce-catifelată, încât îi veni să plângă. Așa cum plângi în vis, dulce-sfâșietor, intens, infinit, mai intens decât... un plâns ca un viciu, un plâns ca o mângâiere dureroasă... în al cincisprezecelea an al domniei lui Tiberiu, pe când Ponțiu Pilat era procuratorul Iudeii, Irod, tetrarh al Galileii, Filip, fratele său, tetrarh al Itureii și al ținutului Trahonitidei, iar Lisaniaș, tetrarh al Abilenei... — Ce-s astea? întrebă ea, cu vocea ei răsfățată (*her baby-voice*). — Fleacuri! ripostă el, potrivindu-i o șuviță rebelă. De ce umbli pe-aici singură? Nu vezi că se întunecă... nu vezi că se întunecă, fetițo?! El m-a chemat, spuse ea, plecând capul, nu puteam să-l refuz... voiam să-ți scriu, voiam să-ți... e ceva pasager, știi, o rană care... nu vrea să se cicatrizeze, dar... Oh, lasă! spuse el, îți face rău să vorbești despre astea! Mai bine... — Spune, îl întrerupse ea cu duioșie, ai să fii bun cu mine, Liviu, ai să... și în clipa aceea, ciudat, vocea i se frânse: o apucase deodată o milă sfâșietoare de ea însăși, se simți deodată mică, slabă, jigărită, așa cum era... cum era cu multă vreme în urmă, o fetiță care vindea cutii cu chibrituri, în ploaie, cetățenilor grăbiți, în orașul acela nordic al lui Andersen... spune, o să-ți fie milă de mine, o să ai un cuvânt bun pentru... Grobei își ridică cu o singură mână valijoara și spuse: — Să mergem, e târziu! Probabil că ești căutată! — Nu, nu vreau să plec de aici, scânci ea, nu vreau să plec de lângă tine! — Dar... bine, comoara mea, n-am să te părăsesc... Ce-ți veni! Tu, care ești atât de cuminte, de serioasă?! Se poate?! Ea începu să plângă încet și se lăsă trasă de el.

— Iartă-mă! sughiță ea, plângând cu afectare, deși asta era felul ei de a fi serioasă: cu afectare!
— Iartă-mă, scânci ea și el îi întinse cordial o

batistă și ea, ca un copil, își suflă sonor nasul, cu ciudă și răsfăț... — Te rog să mă ierți! șopti ea, înapoindu-i batista, te rog să mă ierți pentru că... pentru că...

— Dar de ce, râse el ușurel, de ce, de ce... nu e nevoie!... — Nu-nu, insistă ea, știu bine că... sunt sigură că tu nu ai să poți să-mi ierți tot ce... dar te asigur că... uite, chiar ieri i-am spus mămichii și Marianei cât țin la tine și că, până în cele din urmă... până în cele din urmă... — Să așteptăm, spuse el cu un zâmbet cald, eu am răbdare! Vom aștepta, vom... nu trebuie precipitate lucrurile!...

— Crezi? întrebă ea, ca un copil, ridicând ochii senini, încă înlăcrimați, spre el, crezi, iubitul meu, confidentul meu?!

— Oh, da, spuse el, cu o oarecare afectare, nu vei simți niciun fel de... niciun fel de durere, de... — Bestia! spuse ea, cu ciudă, ticălosul, face pe Marele trăpaș, pe Clark Gable de pe malurile Târnavei Mici, dar eu am să-l... am să-l... — Liniștește-te, îngeraș! o rugă el, calmează-te, nu e nevoie să... — Nu-nu, dă-mi voie! tăie ea și își aruncă mânioasă meșa, meșa ei, ce-și închipuie?! Haimanaua, curvarul, armăsarul tuturor neisprăvitelor, licențiate sau nu, ce crede el, că poate să-mi calce în picioare sentimentele mele cele mai... numai pentru că e Mișu Cârstea, pentru că el e Mișu Cârstea, primul donjuan al Albei, al Clujului, al... numai pentru că i-am jertfit cei mai frumoși ani, pentru că de dragul lui și a frazelor sale mincinoase mi-am înfruntat familia, pe mămica mea iubită care-mi vrea numai binele, pe surioara mea care a plâns de atâtea ori când eu... când eu, în copilărie... totdeauna când eram pedepsită ea plângea, sărăcuța, împreună cu mine... suferea împreună cu mine, uite așa îi făcea pieptul ei micuț, când suspinele se umflau și voiau să-i spargă... — Taci! o calmă el, liniștește-te, comoara mea, îngerul meu... eu nu-i port pică, era într-un fel normal, inevitabil: cine, văzându-te, nu

se îndrăgostește de tine, minunea mea?! Hai, liniștește-te! Nu poți să apari, astfel, în fața oamenilor! Tu, atât de mândră de obicei!... — Ticălosul! bombănea ea, am să-l calc în picioare... am să-l tăvălesc în noroi, în zăpadă... în propriul său sânge, am să-l... am să-l... am să-i înfig tocul în ochi, uite așa am să... — Lelia! se auzi vocea sa ca un reproș blând și el îi întinse a doua oară batista. Ea își suflă nasul încă o dată, sonor, dezarmant. De data aceasta se liniști. Sughița încă la intervale neregulate, ca un copil. Sughița încă în timp ce în jurul ei se întuneca cu rapiditate. — Am să fiu blând, se auzea încă vocea lui, susurată, și ea zâmbea; ușor, involuntar, plecând capul, cu meșa ei neagră-sângerie, atârând, nu vei simți nici cea mai mică... nici cel mai mărunț semn de durere, de... suferință inutilă... am să te ajut, îngerul meu... am să, ai să vezi ce ușor e: ca un suspin de înger, așa cum suspină îngerii, zău! Ai să vezi, îți promit... nu voi permite nimănui să... nu voi accepta în ruptul capului să se atingă nimeni de tine, comoara mea neprețuită... am să-ți țin îndelung, tu știi, mâinile tale într-ale mele... le voi spune: — Pui de vipere, cine v-a învățat să fugiți de mânia ce va să vie?! Acum securea stă la rădăcina pomilor; deci orice pom care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc... orice pom care nu... — Ce spui, iubitul? întrebă ea încet, neconvinsă, suspinând tot mai rar, încă suspinând, ca îngerii neștiutori. — Nimic, spuse el uimit, tot mai aproape, ce, vezi tu ceva?! Nuuu... făcu Lelia, șovăitor, întorcându-se pe jumătate, dar ce anume trebuia să... El dădu din umeri, pur și simplu; valiza atârna destul de greu și pe deasupra trebuia s-o sprijine și pe ea. Tocurile ei se clătinău în zăpadă, cizmele ei se clătinău, îi lunecau aproape din picioare. Oh, glezne subțiri ca ale ei nu se găseau în toată pădurea! — Apără-mă! șopti ea, apără-mă! Te rog mult, apără-mă! Liviu o îmbărbătă cu cuvinte calde. — Mă încred în tine,

numai în tine, șopti ea, tu să fii pavăza mea vie! Tu să fii scutul meu în fața existenței, a răutății oamenilor, eu nu sunt decât un vânat, o unealtă vie, superbă... gingașă, delicată... fragilă, vie! Tu știi că... — Nu mai vorbi! o liniști el, nu-ți face bine... tu știi că nu-ți face bine... nu?! Ea dădu încet din cap, deși nu auzise ultimele sale cuvinte; dar nu voia să-l supere, să-l contrazică. Era atât de irascibil, nu suporta să fie contrazis. Și, în fața vanității sale uriașe, ea își pleca încet capul, cu meșa tăindu-i figura exact la jumătate; astfel, cum stătea astfel, era total irezistibilă. Se studiasse de mii de ori, cunoștea perfect mișcarea, o făcea aproape în vis.

Când ajunse din nou în luminiș, un țăran cu părul cărunt, care putea să-i fie tată, se apropie de ea și îi spuse că... că domnul inginer coborâse; se accidentase la un picior, își întorsese glezna și îl duseseră jos, pe brațe. Ca să vie și ea, plăcă frumos, uite, el mai avea o țărucă de... nu i-o fost frică singură, în pădure? E drept că... pe-aici, plăcă și... da, cu caii ăștia căram buștenii! Cu caii ăștia... da, surul e orb, săracul, uite-l cum stă rezemat în hamuri! Marș, mă! Nu vă feriți, că nu mușcă... nu-i câinele meu, dar... vedeți că e plin de imală și poate să vă... marș, mă, de-acî!

Lelia privi visătoare spre vârful masivului, îndepărtându-și cu stânga șuvița de pe frunte. Un gest inutil dar ea poza, pentru țăranul acela care n-o privea, pentru vârful îndepărtat al muntelui. Astfel își ascundea suferința, mica ei suferință privată: pozând. Aceasta era pudoarea ei, eroismul ei: propria ei afectare de care abia aștepta să se lase convinsă, pătrunsă, cu muzicalitate, cu somnolență. Sursa farmecului ei ingenuu. Țăranul-cel-cu-părul-cărunt vorbea mereu, de parcă ar fi vrut s-o încurajeze prin cuvinte. Desprinse caii, cei doi cai de la atelajele lor, și pomi înainte, convins că ea îl va urma. Ea îl urmă, cu nonșalanță, răsucindu-și o buclă neagră pe deget. Caii îi

urmară, docili ca niște câini, legați unul de altul, cu lanțurile zăngănind, atârând. Țăranul mergea în fruntea lor, târându-l blând pe primul, surul, orbul, în urma lor venea ea, urmată de câinele plin de imală. În spatele lor vârful îndepărtat, pietros, al muntelui se înfășură în slavă, în lumină, ultimul reflex al soarelui îl înconjura bubuind. Sclipea pe cerul deja negru, insolent, și fantastic, inuman de frumos, inuman de grandios, arogant în splendoarea sa divină.

Vârful de piatră al muntelui îndepărtat. În timp ce Lelia se afunda încet, încet, în pădure, până la subsuori, până la mijloc, până la genunchii ei gemeni. În urma cailor martiri, urmată de câinele tembel, murdar. Era ora vecerniei. Undeva, peste iarna aceea ursuză, ar fi trebuit să zboare un clopot, preoți apatici ar fi trebuit să cânte în sângele ei încă tânăr, urmărind-o. Unde, în ce poezie e vorba de un copil ce aleargă pe câmp urmărit de un clopot?!

4

...Îl găsi jos, într-una dintre camerele de oaspeți. Un paznic, doi țărani și doamna Zoe, soția paznicului șef. Când o văzu, se întunecă: – Mașina pleacă peste o jumătate de oră, trebuie să pleci și tu... n-ai ce să cauți aici! Eu am să rămân...

— Dar tu?! îl întrebă ea, uimită că n-o menajează de față cu lumea. El îi declară că mai avea treabă mâine dimineată și că... totul era un fleac, de altfel, toate astea erau destul de plictisitoare...

Lelia se apropie și încercă să... era o entorsă serioasă, încheietura piciorului drept era bine umflată și nimeni nu... Cârstea fusese foarte categoric, spusese că era suficient o compresă rece

și... Lelia începu să se agite, ceru alcool, îl frecționează ușor, în ciuda... apoi, cea mai mare realizare a ei, incontestabil, fu aceea că îl convinse să se suie în mașină și să se lase transportat la Alba. O obținut numai după ce declară că nu pleacă fără el de acolo și el fu cât pe-acum să o lovească. Nu suporta ca ea să i se împotrivescă, să i se împotrivescă cineva, cu atât mai mult cu cât rareori dorea ceva expres, neapărat. Plictiseala lui eternă îi ținea loc de voință, plictiseala era megalomania sa, de care orice bărbat adevărat are nevoie, fără de care... Ea era hotărâtă, însă; știa că va fi o noapte a ei, lângă el; ori aici, *sur place*, în acest „foișor” de vânătoare, casa ocolului, în inima pădurii, fantastic, un scandal în lege, ori la Alba, ea va rămâne lângă el și, astfel infirm, adorabil infirm, o noapte, poate două chiar (pentru că el va abhori să dea sfoară în țară că zace cu glezna umflată) așa că... El cedă, acceptă să fie urcat în Gaz și ea îl surprinse zâmbind, cu buzele sale subțiri, conștient de ridicolul situației. Pe drum vru să-l sprijine cumva, să-l facă să stea mai comod, să-l țină de mână, să-l privească cu ochii calzi, umezi, dar el respinse scurt, la Cârstea, toate astea. Stătea aproape cu spatele spre ea, pe banchetă, cu piciorul întins, într-o poziție cvasiinconcomodă, încurcat, brutal. Ea zâmbea: ghicea foarte ușor cauza îmbufnării sale: el voise, nu-i așa, să o primească într-unul dintre castelele sale, să o plimbe în pădure, eventual să facă o noapte de amor, acolo, lângă focul acela de bușteni, poate chiar sus, la capul jgheabului, în coliba aceea unde ea văzuse, observase, se găseau un pat și un godin, blănuri. Ar fi fost perfect, dar așa, nu știu cum, ea se bucura infinit mai mult: el era scos din uz pentru câteva zile, pentru câteva nopți, era mai al ei, sentimentul ei de posesie creștea, evident, astfel îl posedea ea și nu el pe ea, cum se spune. Iar caraghioasa „aia”, oficiala, era clar acum că nu avea ce să caute lângă el, că era

perfect inutilă, nu?! Indecent de inutilă, s-ar putea spune. Și el era furios și din această pricină: tot jocul lui, din ultimele luni, devenea într-o clipă evident, prea evident. Deși, e adevărat, nici nu se ostenise prea mult să-și ascundă jocul, dublul joc, cu cele două „logodnice” ale sale. Nu din cinism, nu, ea-i contrazicea pe toți cei care îndrăzneau, mai ales în fața ei, să... nu, ci din plictiseală, din acea superbie a lui, a bărbatului de rasă, unic, cel care știe, simte instinctiv că are dreptul la toate acestea. Și chiar are acest drept, natura însăși atrăsese atenția asupra „lui”, îngrămădind atâtea calități într-un singur exemplar, dând *ea*, în primul rând, dovadă de aristocratism, de un crud și sfidător aristocratism, s-ar putea spune. Ea, prima lui sclavă, vestală, ea, demnă de a fi prima lui doamnă, *first lady* a... În sfârșit, aproape de Alba, din cauza durerii, probabil, dar și a zilei încărcate, a aerului independent al muntelui etc., el ațipi și își lăsă mâna într-a ei. Și ea îi ținea mâna cu sfințenie, cu pasiune reținută, contemplând întreaga noapte ce o aștepta lângă el, el, pe jumătate dezarmat, ziua următoare, când se va învoi, evident, după o oră, a doua noapte... și își zâmbi sieși, aproape cu orgoliu...

— Încă o entorsă de asta, își spuse, un ligament întins, o fisură osoasă etc. Și cealaltă dispare, zboară, se topește, se nimicește, se... și ea, ce bine combinase totul, mașina, hurducăturile drumului, acasă, comprese, încă o ușoară frecție, un ceai tare, eventual un telefon lui Cherecheșiu, aliatul ei, în definitiv, unul dintre acei bărbați ca și Bojin și alții care se născuseră aliații ei, se născuseră cu efigia ei, cu tatuajul ei ars pe piele... va face o mică ordine în cameră (Oho, de câte săptămâni nu mai pătrunsese acolo?!) și îi va trimite tentaculele ei cele mai grațioase. O boală fizică e dublată totdeauna de o înmuiere, de o mutație psihică, morală, de o relaxare morală și, în această fină deschidere, fantă, nu-i așa... ea își zâmbi încă o

dată, gratulant... — *Vous vous en êtes très bien tirée de cette affaire!*... Dar nu, nu era un simplu calcul aici, nici măcar un calcul al inimii. Aceasta era forța ei veritabilă, nu-i așa, acesta era atuul ei în fața lui, a întregului oraș, a ei însăși, a tribunalului ridicat în ea însăși.

Ajunseră, era târziu, aproape zece și totul se desfășură conform planurilor ei, ambițiilor ei. Ștefan, șoferul, i-l lăasă în întregime pe mână. El, Cârstea, mai avu o tresărire de independență: o rugă s-o anunțe pe mama sa sau pe sora sa, cel puțin, care era ea însăși doctoră pediatru și care... dar Lelia se opusese în liniște și fu chemat Lulu, care îl aduse cu el și pe Cubini, ortopedul numărul doi al Albei după marele leu. Oamenii aceștia o vor găsi acolo, nimic mai natural: ea, împreună cu prada ei vie, prețioasă, dragă. Stafia din pădure îi surăse binevoitor, aproape complice.

El nu putu dormi, adormi, în acea noapte; piciorul întins, durerile (refuza să ia calmante), prezența ei în casă, acum, după atâta vreme și cum? Nu ca o vizitatoare galantă, ca amantă cu state de serviciu, ca părăsită (ca o frumoasă părăsită, frumoasa din pădurea părăsită), ca o ambițioasă înfrântă etc., ci ca infirmieră, în sfârșit, visul ei involuntar (există vise voluntare?!), visul ei de care nu era lucidă, pe care nu-l fabricase ea însăși, de a fi infirmiera lui, proprietara celui mai mărunț gest, a capriciilor sale de a fi în nemijlocita sa apropiere astfel, neajutorat, nebărbierit etc. Stătură treji până târziu, târziu, el pofti băutură, Fernet-Branca, din care avea o sticlă începută, cu puțină lămâie și un jet de sifon. Ea bău cu el, strâmbându-se la fiecare înghițitură, lichidul avea un plăcut și pronunțat gust de iod, dar nu voia să-l lase neînsoțit, singur, nici „acolo”, în gustul antipatic al acelei băuturi. El zâmbi și se lăasă doftoricit, terorizat de afecțiunea ei avidă, slab, moale, în mâinile ei experte, care îl cunoșteau de atâta vreme. Era timpul ca ei doi să fi fost

căsătoriți de o bună bucată de vreme sau despărțiți, definitiv despărțiți. Acest provizorat era net împotriva principiilor sale, această entorsă, această noapte a ei, sub acoperișul lui, după atâta vreme. Chiar și „înainte”, când o aducea la el, o expedia pe la douăsprezece, unu, unu și jumătate.

Dovada că se întâmpla ceva neobișnuit fii faptul că pe la miezul nopții cineva bătu în geam. Evident, doamna Vanina, care venea s-o ia acasă. Deși ea telefonase anunțând că va dormi la Claudia. Cei de acasă nu se mulțumiseră cu acest pretext; fuga ei de la birou (evident, parșivul de Bojin, o anunțase pe mamă, nu erau ei aproape complici?!) și acum, nu-i așa, întârzierea ei sub același acoperiș cu un bărbat de două ori străin: prin frumusețe și infidelitate... Lelia ieși, indignată, cu cea mai bună expresie a ei de indignare, se auziră voci agitate sub geam, apoi reveni. El zâmbi, cu buzele sale subțiri și îi spuse să plece: vrea să citească, apoi să se culce. Ea se întoarse cu spatele și el intui că ea suferea crunt, că își ura infernal, în acea clipă, familia. Atunci o lăsă în pace și ea reînflori, adorându-l, nevenindu-i să creadă că era cu el din, ah, din nou, după atâta vreme și că are privilegiul de a-l îngriji, mai mult, de a fi aproape singura din oraș care să știe că el e astfel... astfel, în suferință. Apoi, la ora două, puțin după ora două, cineva bătu din nou în geam. De data aceasta se enervă și el, erau ambii părinți, doamna Vanina îl scosese din casă și pe domnul Crăiniceanu, obligându-l la o atitudine pe care i-o dictau, nu-i așa, atâtea lucruri de care bonomul tată nu avea niciun chef, mai ales la acea oră – între trei și cinci, după-amiază, când mă acolisesc, când ațipesc și eu „puțin”, avea el obiceiul să zică, să nu-mi ceară nimeni nimic! Nici chiar prim-ministrul! Ei bine, era o astfel de oră... oră la care el își făcea baia de picioare, când își citea nu ziarul, prea sumar pentru habitudinile sale, ci vreun roman polițist sau chiar un clasic francez,

apoi somnul în patul de dotă al nevesti-sii... toate aceste lucruri ar fi trebuit să se întâmple în orele, în clipele când ar fi trebuit, când soția lui îl incita să ia o atitudine morală... El luase o atitudine dureros-plictisită: – Pentru Dumnezeu, mâine nu se poate să... mâine nu-i o zi la fel de bună... (Pentru indignări morale, adică!) Toate se dăduseră peste cap: trebuia să-i scrie o scrisoare fratelui său, Aurel, pe care uitase să-l felicite de ziua lui, trebuia (ar fi trebuit!) să-și rezolve o serie de mărunțișuri intime, perfect programate pentru acea seară, Radio Londra, emisiunea în limba română de la ora nouă și Vocea Americii de la zece (radio Paris, de la opt, îi scăpase), apoi, baia de picioare, tăierea unghiilor (avea unghii încarnate și totul se transforma în ceva extrem de delicat), trebuia să termine scrisoarea pentru Aurel, bunul Aurel care... cartea lui, ce îl aștepta deschisă, la dracu! La dracu!

Ei bine, era aproape ora două când fu nevoit să lovească cu bastonul, ușor, ușor, în geamul hăndrălăului ăla de Cârstea, idolul tuturor depravatelor din Alba, individul acela ironic și arătos (ziceau unii) unde „se spunea” că se află, în acea clipă, fiica sa. La dracu, de ce nu-și alesese și fata asta o oră mai potrivită ca să-și calce virtutea, o oră mai potrivită pentru un scandal. Dar Vanina stă lângă el, dreaptă și grasă, palidă în mânia ei antică, de atâtea ori descrisă. Dumnezeule, gemu bătrânul „finanț”, domnul Crăiniceanu, lucrurile acestea nu au fost oare suficient de bine descrise... cum de se mai pot repeta?! La ce se referea el?! Nu cumva cărțile sale îi jucau o festă?! Viața, viața reală îl chemase în stradă, pe baricadă. Și el venise, mahmur, cu tot programul dat peste cap, burghez din cap până în picioare, instinctiv aliat cu dezmățata, superba, iresponsabila aceea de dincolo de zid... Burghez din cap până în picioare, acum, când burghez nu era un lucru prea la îndemână, când se mai răriseră, ha. Lucrurile acestea au fost

doar de atâtea ori descrise... cum de se mai pot repeta?! Crăiniceanu era prea puțin revoltat ca să fie demn și soția lui îl ura mai mult chiar decât pe „cealaltă”, pe care, evident o înțelegea. Între Grobei și... nerușinatul acela, cu mustața lui subțire, parfumată, la care ea nu s-ar fi uitat niciodată, dar după care alerga tot orașul, tot ce avea orașul mai distins în ceea ce privește cocurile, mânecile bufante, tocuri Louis Quinze, Channel, Dior, Sortilège, Jean Patou Calèche, Yves Saint-Laurent, panglici, parazoale, glezne, gene fluturând ca porumbeii pe streășina catedralei, batiste, inele. Da, ei doi, stând sub geamul acela străin, în puterea nopții, se urau: ea, rece, știind că are dreptul să-l urască, el plictisit, mahmur, neconvins, o anexă a virtuții provinciale, acut istorice, urând-o pripit ca să nu-și trădeze disprețul. Disprețul său față de viață, disprețul omului contemplativ față de omul de acțiune care era îmbrâncit să fie, disprețul intelectualului față de burghezul ce mima un tată de familie indignat, disprețul adolescentului din el ce nu murise, față de acel *pater familias* ratat, tocmai acum, la sfârșit, când se imitase atât de bine totul. Eh da, acest al doilea balast ce se răsturna atât de greu, cea de-a doua fiică și ultima ce, din nefericire, ieșise frumoasă, era frumoasă. Balastul frumuseții ei îl purta numai el, el, unul dintre puținii cetățeni ai Albei în care nu murise ironia, o calitate profund antiprovincială. O calitate! O „calitate” suspectată de decenii de tovarășa sa de viață, o femeie eminentă, o calitate pe care o ascunsese destul de bine, o calitate care îl făcea suspect în propriii săi ochi.

Când se auzi bătaia de baston, cei doi se sărutau. El o săruta și o mângâia pe sâni, cu apatia lui dintotdeauna, dar și cu o încântare ce-i era nouă. Ea era într-un fel de transă de parcă s-ar fi rugat. Cum nu avusese niciodată în rugăciune. Efectiv. Și după ura ce explodează brusc peste trăsăturile ei

beatificate, el ghici, „auzi” chiar bătaia din geam și știu că erau „ei”, din nou „ei”. Asta îl plictisi! Să plece ea sau să plece ei, dar să fie lăsat în pace, ce Dumnezeu! Era doar bolnav, avea o entorsă serioasă, iar ea, din pură încăpățănare... și „ei”, caraghioșii ăia care jucau comedia apărării virginității... a virginității, cum să-i spunem, matrimoniale! Totul era ridicol, chiar propria sa pasiune față de această fată... față de ea, de Lelia, de care ar fi trebuit ori să fie, nu-i așa... ori să fie definitiv, în mod absolut...

Lelia își puse paltonul, înhăță cheile de pe masă (cheile lui, bineînțeles) și ieși ca o furtună. Rămas singur, Cârstea își reprimă un zâmbet în timp ce își muta piciorul dureros, ce-i amortise: or să vadă ceva, cei de afară, care umblau în pelerinaj, în puterea nopții, care încercau să-l compromită pe el, celibatarul! Vai, vai, ce-o să fie afară, acum, Lelia putea fi cu adevărat o zeiță... una dintre acelea care se amestecaseră în războiul troian, rodul bârfelilor din Olimp. Ieșise ca o zeiță, el o plăcu. Mai ales pe babacul ei, pe Crăiniceanu, nu-l putea suferi. Instinctiv. Ca între bărbați. Și asupra lui, evident, se va abate frumoasa ei furie. Fusesse, de altfel, adus expres pentru asta. Neplăcut era, în toată afacerea, că tot scandalul se va întoarce asupra lui: după ce-și va buși bine părinții, contra poruncii a patra, frumoasa vânătoare va reveni cu drepturi sporite. Așa credea ea. Și pentru asta, ca să-și câștige cu adevărat aceste drepturi, va fi, față de „ei”, într-adevăr teribilă. Eh, oftă bolnavul pe patul său de suferință și amor, o suportăm toți trei... toți patru, toți cinci. Familia ei, plus el. Inclusiv „boul” de Chezani, care nu-l saluta, numai pentru că i se părea că el îi răspunde cu dispreț la salut. Ce cumnat plicticos! Odată, în glumă, dar fără să-i tresară un mușchi, și ea, nebuna, crezuse o clipă, îi declarase că n-o ia din pricină că avusese „neprevederea” să accepte un tip atât de imbecil drept cumnat. Voia măcar, spusese el, uimit de cât

de serios putea să fie, voia măcar să-și aleagă cumnatul, dacă nu putea să-și aleagă soția! Cu subînțelesul că ea îl alesese pe el, un amănunt, de altfel, care n-o deranja prea mult. Prostii...

Se întinse, apoi sorbi o picătură din iodul acela, Femet-Branca, o băutură care, se spunea în reviste, că te apără de vampiri. Evident, nu voia să cadă pradă vampirilor! Vampirilor feminini, cum erau arătați în reclamele acelea lucioase. Era delicios. Era în sfârșit singur și afară se ducea o luptă, un turnir plăcut: erau pedepsiți indivizii aceia doi care îl forfecau de câteva luni, prin tot orașul, care făceau mutrele acelea indignate, de parcă podoaba lor ar fi avut cincisprezece ani neîmpliniți. Mai ales pe el era furios, tipul ăla care făcea pe deșteptul, o mutră pe care nu putea s-o sufere. Instinctiv. Ea, mama-doamnă, avea, mă rog, toate motivele. Furia ei era normală: era doar ultimul ei asalt înaintea bătrâneții totale, invincibile. Acum, pe baricade, cu umbrelele în vânt, cu mustața zbârlită, cu șoldurile indignate, cu ceva antic în privire, cu vocea turuind falnic ca primele mitraliere, cu încărcătoarele lor rotunde, cu țeava evazată. Dar el...?! Era un caraghios, primea ceea ce merita! Asupra lui se va năpusti Lelia cu trupul ca o spadă și, până la urmă se va năpusti și cealaltă, tovarășa sa de viață. Să le ducă în cărcă pe amândouă, să le ducă cât mai departe, ca Priam pe tatăl său Anchise, ca edecarii de pe Volga, ca bătrânul Sisif de care se făcea atâta caz. Mă rog!... încă o sorbitură: contra vampirilor! Nu voia în niciun caz să aibă de-a face cu ei... cu vampirii. De niciun sex. Niciunul nu-i mai bun ca altul. Mai ales în vremurile astea... Se întinse (Au!) și ridică câteva discuri de jos. Apoi alte câteva. Alese îndelung, apoi renunță. Nu-i vor atenua durerea, piciorul care zvâcnea ușor, de parcă avea o inimă în plus. Voia să-și savureze răzbunarea în liniște. Unde întârzia ea... i se golise paharul. Să vină, să pregătească un drink. Lămâie, un jet scurt, foarte

scurt, de sifon. Ia uite, te pomenești că-i era dor de ea... ei da, în felul în care ieșise, ca o furtună, cum îl ținuse tot timpul drumului de mână, cu o pasiune cenzurată... docilă, dar nu incomod de umilă... da, avea tact, asta îi plăcea la ea, ce mai, nu trebuia să i-o mărturisească! Chiar autoironia ei discretă, față de propriul ei sentiment, față de pasiunea ei autentică... știa că lui nu-i plac toate sclifoselile astea! Iubești, mă iubești, mă rog... foarte bine! Dar... puțină decență, îmi place să am mișcările libere. Nu ador romanele sentimentale, nu ador oftatul cu ochii holbați, ca la iepuri. Ca la melci!

Când ea reveni (după aproape o oră, o, prejudecățile erau încă tari în provincie, armura provinciei!), îl găsi adormit. Cu veioza aprinsă, într-o poziție destul de chinuită. Dormea totuși, asta era principalul. Îi lăsă câteva rânduri, stinse lumina și ieși pe vârfuri. Nu în fața casei, dar la colț, o așteptau. Deși promiseseră că se vor duce acasă s-o aștepte. Asta era tenacitatea ei. Ce-i, în definitiv, o prejudecată, decât o bună memorie?! Ea, mămica ei scumpă, își aducea aminte, perfect de bine aminte, cum reacționaseră părinții ei și ai prietenelor ei – ai celor mai libertine, evident – când ele întârziiau prin oraș, noaptea. Nici pe vremea aceea nu era permis acest lucru. Ea, mă rog... mă rog... dar el, cocostârcul, mastodontul, pelicanul cu unghiile încarnate, el ce se băga?! Ipocritul! Mai zicea că-i este prieten! Un prieten te înțelege, mai bine zis se preface că te înțelege. Dar se preface foarte bine! Ei bine, el se prefăcea foarte prost! Pentru asta... El n-o iubise niciodată, deși ea ar fi meritat să aibă un asemenea tătic! Un aliat contra ei, un dușman comod! Nimeni, dar absolut nimeni nu avea încredere în ea! Războiul provinciei! Doamne, când se vor termina toate astea... și unde, în brațele vreunui botgros, al vreunui dinosaur, ca Chezane. Ce port plicticos. Toate astea parcă le citise demult, un fel de metempsihoză a lecturii, o falsă memorie, imităm

cărțile, muzeele, bunicii (pe cei mai precoci!), cinematograful. — *Ne faites pas le bébé, vous n'êtes pas au cinema!* Ce putea să facă decât să dea din umeri. Erau niște demodați. Le strigase doar de atâtea ori în plină față că nu mai era fată... ar fi fost și suspect, la vârsta ei! Sunt unele care se nasc virgine. Nu era cazul ei, ha! Le oferise și un logodnic, pe măsura spaimei lor nenorocite, pe măsura râvnei lor de a scăpa de ea. Li-l adusese plocon, venea de două ori pe lună, puteau să-l digere liniștit, pentru canibalismul lor mascat era o hrană ideală perpetuă. Ea nu-și vindea trupul, ea voia să se dăruiască. Cu dinții, cu coatele, cu unghiile, cu maxilarele. De acord: îl va lua pe micul maior descărnat care avea obiceiul să hoinărească prin păduri, dacă... dacă, evident, totul se va nărui. Dacă ultima ei șansă, absolut ultima ei șansă se va nărui. Dar să i se dea șansa asta. La o parte. Șansa asta e ultimul ei război, ultimul război al adolescenței ei nenorocite. Pe care o traversase eroic, cu zâmbetul pe buze. Miile ei de eroisme, miile de eroisme ale unei fete frumoase și nu stupide, nu lașe, care nu pot fi mărturisite, care trebuie îngropate cum își îngroapă pisica, câinele, gunoiul. Ei bine, în cazul lui Cârstea, nu voia, nu voise să ascundă nimic, să îngroape nimic. Lupta pe față, cu sânii dezgoliți, cu meșa în vânt. Avea o singură lance în mână, avusese. O aruncase. Doamne, când se vor termina toate aceste crime mărunte ale provinciei, cu veșnicele sale false fete mari. Părinții ăștia lași, care se prefac lași, stupizi, ca să nu... toată burghezia asta, toată burtăverzimea asta! Mișu, el însuși era un burtăverde, dar unul pe care ea îl voia! Un exemplar de paradă. În care natura își arătase cu insolență părtinirea, partizanatul, subiectivitatea. De ce nu se formase un comitet, acolo, un consiliu, să-i facă pe toți după un stas?! Sau, te pomenești că un exemplar ca el se făcuse tocmai într-o pauză a comitetului, când consiliul

ațipise?! Prostii. Îl voia, pur și simplu, ce era așa de complicat aici?!

Piticul îi surâse din depărtare, stând pe valijoara sa; aproape cu complicitate, cu un fel de înțelegere dubioasă. Urma să vină.

Dacă ei nu se astâmpărau, va refuza să-l mai vadă. Expres! Asta, văzuse ea bine, asta îi speriasse. Îi speria încă, dar se prefăceau neatenți ca să nu observe ea că deține un astfel de argument-măciucă! He-he, sărmanii de ei. Se vor plimba ei, bras dessus-bras dessous cu el pe corso, la Cetate, la Maieri. Se vor logodi ambii cu el, cu descărnatul domn Traian-Liviu, vor forma un trio cu care se vor produce pe scenele provinciei, în șușanele ratate. Vor face carieră, în trei. El va mai înființa o filială de nasturi, piepteni, olane și scurte vătuite, bibelouri, țigle și dessous-uri de damă și de adolescente și la Alba. Burghezia care renaște, cum spusese Lenin. Ea însă...

El îi zâmbi, discret, aproape complice. Stafia vagabondă, piticul ei docil din pădure, spiridușul munților nordici, cei care schiază în unele nopți sacre pe pante abrupte, cu torțe, un șir de lumini roșietice pe stâncile albe după un alfabet al lor. Dublura merceologului, evident, cu toții avem, se spune, undeva, în cosmos, dublura noastră, sosia perfectă, ca șefii de state. Stafia sa pitică îi era prietenă; devotată, un nou prieten câștigat, dăruit. Un prieten straniu, e drept, dar ea avusese atâtea prieteni stranii, cu adevărat stranii. Ea însăși îi făcu un semn mărunț, mititel, pe care babacii nu-l observară. El râse ușurel, mereu complice. O va apăra, cât stătea în puterile lui, în memoria lui, în simțul său al umorului. *O.K.*

CAPITOLUL V

1

...Se iubiră, bineînțeles, cât timp el fu ținut la pat de entorsa aceea rebelă, se iubiră, se iubiră mult timp după aceea. Cine poate măsura timpul inimii, al pasiunii, al științei pasiunii, de unde să știm cât s-au iubit, adică cât timp?! Căci totul stă în cantitate, iubirea nu-i decât o *cantitate* mai mare de simpatie, iar trădarea, o cantitate mai mare de ură. Moartea: o cantitate mai mare, prea mare, de tensiune, ceva ce trebuie vomat, eliminat, expurgat. Moartea ne însănătoșește de viață și e drept să fie așa. Pentru că nu avem încotro. Și e drept să fie așa: să nu avem încotro, adică. Lăsați de capul nostru, ce de prostii, gafe, am mai face. Cum am mai făcut, în numele religiei, al rațiunii, al moralei, al femeii. *Cherchez la pute!* cum spun francezii, cum am spune noi când jucăm table.

Trei zile (și nopți) el nu putu ieși din casă, încă trei sau patru zile el nu vru să iasă, ei doi nu voiră să iasă. Bucurându-se de ei înșiși, de trupurile lor frumoase ce se uneau cu atâta plăcere, cu atâta fericire, șlefuite unul de altul. Erau fericiți deși nu erau virtuoși, dar Spinoza, în *Ethica* sa (capitolul V) le dă dreptate când spune: – „Fericirea nu e recompensa unei virtuți, ci virtutea însăși”. Ea nu se mișcă de lângă iubitul ei, de lângă patul lui în care el, răsfățat, își prelungea convalescența. Ce

cuvânt îndrăgit! Merită să treci prin boală ca să ajungi la convalescență, deși, în acest caz, convalescența lui era pe jumătate jucată sau era a amândurora. Nu ieșeau ei dintr-o boală fizică, absolut fizică, biologică?! În tot orașul se răspândise vestea că logodna lui Cârstea cu fata colonelului, șeful cercului de recrutare, era în aer, ca și ruptă. Atât cât fusese, un semn al cinismului frumosului matador, al îngâmfatului și plictisitului Donjuan. Puși Zăgănescu nu ieșea din casă. Cu aceeași furie și încăpățănare cu care impusese părinților ei nenorocita ei de logodnă, impertinentul ei de logodnic. Se închidea în casă după ce venea de la slujbă, nu ieșea nici măcar la coafor. Lumea o credea înfrântă, una dintre acele învinse într-un război ridicol, dar ea lupta încă. Se folosea doar de aparența înfrângerii, a umilinței. Lupta încă, și în prostia ei, în încăpățănarea ei, scliffea o anume noblete. Nobil e oricine luptă inegal cu arme inegale, orice ostaș din armata păstorului David, a tânărului David. Dar nimeni nu știa că ea luptă, nici măcar părinții ei, care se bucurau, afectând tristețea, să n-o jignească. Umblau în vârful picioarelor, îi aduceau totul la pat, ca unei alte bolnave, o îmbăcseau cu cadouri, priveau cu satisfacție, își hrăneau pârlita lor de virtute provincială din obrazul ei emaciat, mic ca al unei găinușe, din care ardeau insuportabil ochii ei aprinși de o febră necunoscută, de-o ambiție care se chema: *Love*. Se îmbolnăvisese din ambiție, dar era prinsă, piciorușul ei subțire, scurt, era prins în capcana iubirii. O vizitau prietenele, niciodată nu fusese mai populară ca atunci. Nimeni nu bănuia că o să învingă, că mai avea vreo șansă, și de aceea o iubeau absolut dezinteresați. Și Puși, în febra aceea a ei, afoasă, de găinușă se lăsa consolată, sugea liniștită, cât putea, din paiul acela al compasiunii tuturor. Culegea calmă, practică, fructele nefericirii ei, dulceața nefericirii ei, a popularității ei. Dacă ar fi vrut, atunci, ar fi putut

deveni vicepreședinta comitetului femeilor din județ sau ceva asemănător. Se îngrășase, stând în pat și mâncând dulciuri, înfulecând mângâieri duioase și arăta mai bine. Fusesse prea slabă, avea oase mici și la astea, pe astea le aranjează puțină grăsime. Devin molete, trupul lor prinde un ușor mister, imperfecțiunile se resorb, tristețea lor se încarcă de un nimb, un nimb surâzător și trist. Devin apetisante. Nu pentru oricine, evident, nu pentru marii trăpași, descendenți dintr-o mamă britanică pe pieptul căreia sclipeau medaliile de aur ale zecilor de derby-uri, nu pentru Cârstea, exemplarul de montă al Albei. Cel care alerga cât de repede, de ușor, de parcă pământul, lingușitor, ar fi gonit sub el, iar picioarele și le ridica doar de formă, unul după altul, unul înaintea altuia, ca într-o kinogramă, *au ralenti*, cu gleznele scintilând ca stelele depărtate, stând urât în șa, ca bătrânii cowboys, ca pe un vechi și desfundat, drag fotoliu de familie. Ea îl visa neconținut, în timp ce cealaltă, curva, boarfa de lux, îl ținea în brațele ei lungi, îl strângea între picioarele ei infinite. Îl visa mereu, cu ochii arzând, în timp ce morfolea o trufă, un pișcot, în timp ce gusta din vreun licheur verzui, în timp ce visa, în timp ce părinții ei o priveau cu venerație. Nu accepta să audă de „ruperea relațiilor”, își închipuia că neieșind din casă împiedica desfacerea logodnei. Nu suporta să audă un cuvânt urât despre el; despre „ea”, însă, se putea bârfi în voie, privirile ei comode, leneșe, încurajau desfrâuri ale ponegririi. Doamna Vanina Crăiniceanu, mama Leliei, vru s-o viziteze, dar fu refuzată și trebui să se mulțumească să bea o cafea cu doamna colonel Zăgănescu. Atunci fii trimis tatăl, fostul inspector financiar-șef, Crăiniceanu, care fii primit, după ce așteptă o oră aproape, ca ea să se îmbrace, să se ridice din pat. Când el intră însă, corpulentul om, ea nu se ridică din fotoliul în care stătea și domnul Zăgănescu, înțelegându-i suferința, făcu repede câțiva pași precipitați până

la ea, alergă aproape sărutându-i mâna și privind-o ca toți ceilalți. Puțin oblic, cu ochii holbați, bovin, cu o tristă imbecilitate. Asta o mulțumi pe Puși, pe mucoasa Puși, care nu cu multă vreme în urmă îi spunea încă, pe stradă, bălăngănindu-și servieta de școală: – Săru' mâna Ștefi-bàcsi! și îi întinse mâna, lasciv, privindu-l printre gene. Apoi îl ținu o jumătate de oră în picioare, până ce bietul om începu să gâfâie aproape. În clipa când voi să plece, înspăimântat, ea îl rugă să șadă și doamna colonel sosi cu o ceașcă de cafea. I se permise, fu rugat chiar, să fumeze. Crăiniceanu era cucerit: găsisese o mutriță acră, taciturnă, o familie invizibilă, stătuse o jumătate de oră în picioare lângă fotoliul ei în timp ce ea părea că somnolează și, deodată, fără nicio pricină, totul se schimbă, se întoarse pe dos. Puși îi zâmbea, dulceag, privindu-l cu ochii ei ca doi cărbuni aprinși, doamna colonel veni zâmbitoare, cu fata cu tava după ea (oh, ei își țineau rangul chiar și în vremurile acestea) și schimbă câteva fraze cu el. Apoi doamna și fata ieșiră și el rămase cu Puși, ce îl privea cu încântare. Fusese din nou rupt de la programul lui: era ora când sau mergea la cinema, singur, într-un stal de derbedei, soldați, fete în casă, sau moșmondea la motocicletă sa, de fapt o veche bicicletă, cu șasiul solid, extrem de solid, căreia el îi atașase un motor. Ceva extrem de solid și el, bicicletă pe care o folosea rar pentru vreo excursie duminicală, singuratică, o demonta des, aproape după fiecare folosință, ungând-o, ștergând-o, înlocuind piese, aducând ameliorări. Ei bine, acasă avea cilindrul demontat cu biela și cuzineții plutind în baia de benzină și el trebuia, aici, să facă o vizită de conveniență, împins de la spate de toată familia, de doamna Vanina, evident. Trebuia să încerce să fie primit de ea, de mica prințesă, fiica unei puternice familii locale, jignită de Lelia, ultragiată de Lelia, nebuna, cea care își pierduse mințile, onoarea, socoata, numai ca să fie fericită.

Crăiniceanu sta pe ace. Se uită pe furiș la ceas, calculând dacă mai avea timp în acea seară să monteze pistonul. (N-avea voie să lucreze după masa de seară în cotețul unde-și ținea rabla și unde-și trăsesse lumină electrică.) Dar Puși îl privea numai miere, de parcă el ar fi fost Cârstea și nu un domn ursuz și departe de generația ei ca Proxima Centauri. Dar, ia stai, ce spunea ea... ia uite ce gropițe în obraji făcuse și se uita la el absolut... dar știi, absolut, așa cum te uiți la un băiețandru, așa cum se uită câte o femeie la un bărbat când e cu soțul ei, păzită: franc, cu o mieroasă nerușinare, unduind din încheieturi, cu umerii provocatori, cu buzele complice. Uneori îl atinge pe mână, așa în treacăt, ca un fluture și Ștefi-băcsi surâdea înduioșat: o clipă, gândul lui zbura de la motoreta sa, de la multiplele sale preocupări și ochii îi odihneau pe chipul din fața sa, rotunjor, cu ochii triști-veseli, o fată atât de tânără ce primise o lovitură atât de dureroasă din partea sorții (întruchipată, în acest caz, de lungana de fată-sa). I se făcea într-adevăr milă de ea. Uneori era doar plictisit: trăgea cu ochii la ceas dacă nu putea prinde reprezentăția de la 18 și 15. Juca un western. Adora westernurile, adora să meargă singur la cinema ca pe vremea când fusese student, el făcuse Academia comercială, pe vremea aceea o facultate mai umilă în pragmatismul ei imediat, o facultate ieftină, dura numai trei ani. Oh, el care adorase literele, filosofia. Se visase totdeauna licențiat în drept și filosofie sau litere și filosofie, așa ceva. Dar trebuise să facă Academia, de asta i se dăduseră bani de acasă, trebuia, oh, să ajungă șeful Administrației Financiare. Și ajunsese, primise o grămadă de peșcheșuri și mulțumise pe toată lumea: și pe bogat și pe sărac, încurajase comerțul, industria și cultura. (Ah, cultura, iubita lui secretă, amanta lui din mansarda inimii sale!)

El continuase să citească toată viața; dar nu pe ascuns, ci pe față. Toată lumea îl vedea, seara, între

nouă și zece, cu o carte în mână, între pernele înalte ale patului său, în pijama, în salonul cel mare, în timp ce doamna Vanina tricota. Doar plăcerea era *ascunsă*. *Eperdument*. Dar nimeni nu bănuia nimic: toată lumea credea că-și omoară timpul, că-și ascunde plictiseala, că pozează, snobează. Era un actor desăvârșit. Și, spre spaima sa, după ani, gustul i se subțiasse ca o veche carpetă de Shiraz, ironia i se tumefiase, se umflase ca o gălcă, o ascundea din ce în ce mai greu. O adevărată pacoste, în provincie, pentru un demn tată de familie – ironia. Ce boală, Doamne! Ce greu de ascuns. Ajunsese până acolo încât își privea cu un zâmbet scurt propria sa familie, propria sa viață. Atunci se speria ușor, se reculegea și cu un oftat își ștergea fruntea de sudoare. Arăta atât de imbecil în clipa aceea când luneca în lumea spiritualității interzise, suspecte în propriii săi ochi. Dumnezeule, ce farsă: devenise inteligent la cincizeci de ani, când lumea se aranjează într-unul dintre acele posturi la care se iese cât mai profitabil la pensie. Prinsese o serie de manii ciudate, pe care la început nu și le explica în niciun fel: începu să mănânce semințe, chiar pe stradă, făcu datorii, umbla singur la cinematograf, la matineu, la filme „suspecte”, râzând când nu se cădea, odată cu regizorul, stătea ore întregi cu motorașul său pe care îl botezase Hanibal, îl vopsea în diferite culori, se plictisea la preferans, jocul său preferat (rummy nu mai jucase de zece ani), râdea singur, când era singur în cameră, adică (fiind surprins o dată de doamna Vanina care se încruntă de parcă l-ar fi surprins masturbându-se), odată își dădu chiar cu oja Leliei pe unghiile de la picioare. Începu să se gândească la femei, chiar la fete. Uite, cum era, de exemplu, Puși asta. Deși pentru gusturile lui recente, chiar și ea era cam bătrâioară. Îi plăcea să le urmărească din privire, la matinee sau, alteori, în ultima vreme tot mai des

(aproape o dată pe săptămână) se instala la ieșirea unei școli profesionale de comerț pentru fete.

Mânca semințe, în lodenul său cam ponosit, și le pândeia ieșind de la cursurile de după-amiază. A, nimic pernicios, două-trei priviri furișate. Odată, o elevă cu obrajii rumeni, în uniformă, se oprise în fața lui și-l întrebasese ceva; Dumnezeuule, cum se bâlbâise, el care avea două fete mai mari ca ea. Fugise aproape și mai bine de zece zile nu mai călcase pe acolo. Vizavi de sus-numita școală se găsea o agenție Pronosport, unde se eterniza, prefăcându-se pasionat de buletine și pariuri. Pe geamul mare al agenției, însă, el arunca cele mai viclene și pătrunzătoare priviri. Și, uneori, cârduri de fete cu cozile țepene și genunchii roșii, jucând sub albastrul uniforme subțiate de atâta purtat, se opreau dincolo de geam și-l priveau. Doamne, ce spectacol! Ele, ghidușe, îl priveau și râdeau (deși, evident, nu-l vedeau), iar el, seriosul domn, începea să se fâțâie de colo-colo, se roșea, se bâlbâia, încât funcționarii agenției îl priveau cu uimire. Îi venea să sară peste pupitrul funcționarelor și să se agațe de peretele de scândură (ce izola vestiarul, un lavoar și un mic closet), să se agațe de perete și de afișele mari, colorate, ce-l acopereau. Apoi, grupul pleca și venea, se oprea alt grup. Ce suferință, ce deliciu. Începea să le cunoască, erau vreo două-trei pe care le remarcase și, când se apropia una dintre „ele” de geam, scăpa pur și simplu pe jos tot ce avea în mână. Sau devenea brusc posac și două pete roșii, clar desenate, îi urcau pe falei și pe frunte.

Toate acestea și altele, de care vom vorbi mai încolo, evident numai din lecturile sale, din ce în ce mai triate, din ironia sa, *in statu nascendi*. Ar fi îndrăznit el, altădată, împovărat de marile sale răspunderi sociale și familiale ce-i incumbau, să practice un viciu atât de... neburghez? Sau atât de înalt burghez?! A, nu, cărțile, inteligența sa care creștea în capul său rapid, cu foame parcă, îl

făcuseră să simtă, așa, un soi de nepăsare, de... dispreț față de un foarte strict catalog de valori, față de prejudecăți, față de bunele prejudecăți, pe care le profesase toată viața. Ironia asta apărută atât de nepotrivit, acolo, la Alba, îi strecurase, îi împrumutase un soi de libertate (oho, încă foarte bine ascunsă, nimeni nu bănuia încă nimic!), un soi de, cum să-i spun, de... *je m'en fiche*-ism, un surâs al diavolului, al metropolei.

E suficient să „luăm” disprețul său ușor, dar net, față de fiicele sale, față de imbecilitatea lor, medie, surâzătoare, fotogenică, față de uriașa mediocritate, încăpățanată, a ginerelui său, Chezan, zâmbetul său interior față de noul pretendent, pe care-l susținea cu atâta căldură și care îi era realmente atât de simpatic, față de Grobei. Un om atât de serios, de solid! cum obișnuia el să spună, respirând greoi pe nări și atât cuvintele sale, cât și respirația sa zgomotoasă pe nas impresionau în cel mai înalt grad pe spectatori. — Un om atât de solid! repetau cu toții cuvintele lui Ștefi-băcsi și, în clipa aceea, cu toții auzeau pufnetul lui de mare rinocer. Un stâlp al provinciei! Unde va ajunge astfel, Doamne?! Simțea, cu alarmă, că e proiectat pe o orbită tot mai excentrică, tentația sa gravitațională slăbea vizibil, corpul său greoi amenința să se prăbușească în cosmos, în universul libertății intelectuale, în haosul ironiei veșnice, în anarhia totală sunând ca o muzică. În clipele acelea, fața sa mare, groasă, plină de coșuri transpira abundant, ochii săi frumoși, albaștri, dispăreau în grăsime. Era urât, profund dizgrațios, cu umerii prăbușiți, în clipele când întrevedea o noblețe ce venea catastrofal de târziu, o libertate pe care n-o dorise niciodată. Dumnezeu, ce farse ne fac zeii, ce spiriduși se joacă în noi înșine, cu propria noastră fire. Domnul Crăiniceanu gemea, gemea tânguitor, ca un animal uriaș, ca un animal bolnav, bolnav de o bruscă spiritualitate. Dar piatra pornise la vale,

nimic n-o mai putea opri. Una dintre așchiile acelea de stâncă care se rostogolesc la vale pe nu știu ce grohotiș și, în rostogolirea lor tot mai precipitată, prind o viteză și fac niște salturi tot mai mari, tot mai nebunești, mai disperate. Iar jos, jos, la poalele muntelui, se află o ființă vie, un animai liniștit, un copil, care poate fi ucis. El însuși se află jos, poate, la poalele muntelui, făcându-și plimbarea sa de seară, răsucindu-și expert bastonul pe mână. El însuși, care poate fi ucis, însângerat, ca un bivol, ca un porc, horcăind de moarte, cu clăbuci roșii de sânge la gură, cu ochii ieșiți fioros din orbite, fixând ultima imagine din viață, vreo piatră strâmbă, un colț de cărămidă murdară, o creangă uscată ce tremură ușor, imbecil, ca un adio, *aeternum vale*, rămas bun, *vade în pace, good bye... good bye, commendatore, ciao*, contabile emerit! Și, încet-încet, în timp ce mori, cu ochii la piatra aceea strâmbă, ultimul ecran al fantasticului univers vizibil, în timp ce mori, grohăind tot mai încet, tot mai rar, să simți cum ți se adună transpirația, în broboane rare, deasupra buzei superioare. Ca un porc, gras și stângaci, trântit în noroi, cu botul plin de sânge cald, viu, fierbinte, cleios, cu măcelari nevăzuți în jur. Și, deodată, membrele încep să-ți tremure, să-ți zvâcnească, tot mai tare, tot mai dureros...

Sau noua sa manie de a-și roade unghiile! Sau colecția sa de autografe! Avea cea mai bogată, cea mai celebră colecție de autografe din Alba, din tot Ardealul, chiar! Evident, numai scriitori. Avea semnătura autografă a lui Caldwell și a lui Pablo Neruda, a lui Ionel Teodoreanu și George Călinescu, chiar a lui Șolohov. Dădea o grămadă de bani pe timbre, dădea o grămadă de timp pe scrisori, traducerea lor în diverse limbi etc. Își chinuia familia cu mania sa. Mândria colecției sale era semnătura lui De Gaulle. Pe asta o arăta rar și numai prietenilor săi foarte buni, într-un moment

în care se convingea pe el însuși că îi stimează, că îi iubește, că... că... îîîî... că îi stimează sincer, zău!

— Domnule Crăiniceanu, îi spunea Puși, privindu-l ca un viezure, ținându-i mâna, o clipă (nerușinata!), făcându-l să roșească... dragă domnule Crăiniceanu!... Vă rog să mă credeți, vă rog din suflet! Doar mă cunoașteți de mică... doar mă cunoașteți de mică!...

Și se apleca până lângă urechea sa, parșiva, și îi sufla în nas Calèche-ul ei, sau Worth, ce dracu mai era, buimăcindu-l perfect pe corpulentul domn. Apoi îl atinge pe reverul hainei, flou, absolut flou, doar atât să-l facă să-i zbârnâie ceafa. Apoi se lăsa pe spate, bolnava, convalescenta, și râdea, cu râsul ei mic, chițcăit, melodios, de el – cu el împreună! Și el, Crăiniceanu, râdea chinuit cu ea împreună, de el, de el – cu ea, râdea de ea cu el... nu-nu: râdea cu ea – de el, râdeau împreună de el, da, așa e mai bine: râdeau amândoi de el! Apoi ea se apleca încă o dată și îl atinge din nou, flou, absolut flou, pe haină, pe mânecă, o dată chiar pe obraz, îi dădu așa, o mică palmuță, cum făceau marii boieri de altădată cu slugile lor, cu valeții lor de cameră, când erau în toane bune. Napoleon era mai original, el îi trăgea ușurel de urechi. Asta a fost, evident, după căderea Bastiliei!

După ce îl palmui, așa, galant, Crăiniceanu vru să se indigneze, era cât p-aci să se ridice de pe scaun și, roșu de furie, de revoltă, să se... vai, dar ea râdea cu atâta seninătate, cu atâta gingășie, îl privea cu atâta simpatie, încât... încât ar fi fost realmente ridicol, de altfel nu venise el acolo, ca și atâta lume, s-o apere, s-o împace, s-o mângâie de poziția ingrată, crudă, în care se afla... în care o adusesese propria sa fiică, pe care iată cum o educase! Vai, ea fusese atât de bună și îl primise și el... nu-nu, ar fi fost evident o greșală, o gafa, o crimă! Ea nu mai ieșise de o săptămână din casă, de două săptămâni, chiar, trebuia într-un fel să se

amuze! Nu ieșea nici măcar la coafor, sau la cinema! La servicii și acasă! Toată lumea, dar absolut toată lumea era cu ea! Nu putea tocmai el să fie un grobian și să... astea erau complexe sale, evident, viciile sale ascunse, pânda lui, acolo, la Agenție, și altele... Știm noi care... știm noi! Fata asta era un înger, iată cum râdea, în situația ei disperată! O eroină!

2

...Puși Zăgănescu îl privea cu o anume simpatie, dulce, microasă, aproape condescendentă... un sunet ciudat rezona în încăperea aceea, plină de mobile scumpe, un sunet care îl neliniștea, care îl neliniștea tot mai mult. Ea spunea mereu fraze întretăiate, izbucnea în râs când nu te așteptai, devenea serioasă pentru câteva minute (când, în mod absolut reflex, și Crăiniceanu se posomora vizibil, de parcă s-ar fi aflat în prezența vreunui superior ierarhic, mai știi, poate chiar era?!...), apoi izbucnea din nou în râsul ei cristalin, dându-se, aruncându-se cu poftă, cu apetit, pe spatele fotoliului, după ce... da, după ce se aplecase în față, uneori foarte în față, încât el îi simțea, neliniștit, respirația ei șuierătoare și parfumată.

Apoi îl privea, în timp ce râdea, printre pleoapele întredeschise, evident, din pricina râsului. Neliniștea lui Crăiniceanu crescuse, începuse să se foiască pe scaun, trase cu coada ochiului la ușă, doar-doar o intra cineva din familie, doamna colonel sau altcineva, simțea că se sufocă încet... toate astea, până se luminează, ca un fulger scurt. Puși Zăgănescu nu-l privea cu milă, nici cu ironie, ci pur și simplu ca pe un obiect ce-i aparținea, îl privea cu un simpatice sentiment de posesiune.

Asta, ciudat, îl liniști. Îi dispăru senzația de sufocare, nu mai transpiră, se destinse la față etc.

Apoi, scandal: ea se aplecă din nou spre el, nu foarte tare și... harșt! îi mai rase o pălmuță, exact ca adineaori, de data aceasta și mai evident, mai expert. Întinse brațul ei scurt, durduliu și: – jappp! îl plesni peste obrazii săi de respectabil tată de familie! Apoi, se îndreptă în scaun (nu se mai aruncă pe spetează, nu mai râse) și îl privi cu seriozitate, drept în ochi. Cu dispreț, aproape, un dispreț subțire-subțire, înșelător, o ironie atât de fină încât apăsarea și dispărerea din privirea ațintită asupra lui. Domnul Crăiniceanu rămase perplex și, ca totdeauna când rămânea perplex, se posomori. Simțind însă cum îi urcă cele două pete roșii, pe falei și pe tâmple, zâmbi scurt, execrabil, de parcă ar fi vrut să se scuze și-apoi, imediat, sări în picioare:

— Ce înseamnă asta... ce însemnează asta... mormăi el, înăbușit, și sunetul propriului său glas, ca și sensul acestor cuvinte, îl indignă. Asta se văzu imediat după respirația sa care se făcu brusc simțită, începu să gâfâie ca un taur. O privi câteva clipe, gâfâind tot mai amenințător, se întoarse, își luă pălăria și spunând încă o dată:

— Îmi pare rău dar chiar așa... am vrut să... eu... am vrut să... dar chiar așa!... Zău, chiar așa! Asta e impertinență, zău!... Dar e posibil așa ceva...?!... Dare posibil...?!

Pe măsură ce se apropia cu pașii săi mari, de lup, de ușă, indignarea lui creștea, devenea mai netă. La asta ajuta, evident, și sunetul propriului său glas. Rareori rămânem indiferenți la sunetul propriei noastre voci.

Puși îl lăsă să ajungă la ușă, să apuce clanța, apoi, cu un țipăt ușor, care îl sperie o clipă și îl opri pe Crăiniceanu, sări din fotoliu și, doar în picioarele goale (în ciorapi fini de mătase, normal!), fugi după el, îl ajunse și i se agăță de braț.

— Vai, Ștefi-băcsi... vai, se poate! Da de ce v-ați supărat?! Ce s-a întâmplat, Ștefi-băcsi?! și când spunea asta, făcea botișorul ei de iepuraș, pe care îl făcea cu sârguință de la vârsta de patru ani, una dintre marile descoperiri ale domnișoarei Zăgănescu, licențiată în biologie. Crăiniceanu, la distanța asta, deveni confuz. Își aplecă capul său impunător și bolborosi:

— Mă rog, mă rog, dar... toată simpatia, dar... eu nu sunt, pur și simplu, de vârsta dumitale!... Asta e curată impertinență, zău!

— Vaaaiii! se mieună ea, cu ochii un pic speriați, vreți să mă pârâți lu' mămica, Ștefi-băcsi?! De ce vreți să-i spuneți mămişii...?! Vă rog frumooooos, Ștefi-băcsi, vă rog frumooooos!...

— Nu-nu, se bâlbâi vechiul finanț, uimit că ea părea că se teme de mama ei, când tot orașul știa că dimpotrivă, ea îi terorizează și pe doamna și pe domnul colonel Zăgă... vai de mine, m-ai înțeles greșit! Nu vreau în niciun fel să-i spun mămişii! Vreau să plec doar, și-așa s-a făcut târziu și... e și-așa destul de târziu și... consider că...

— Nuuuuu! făcu Puși și începu să-l tragă de mânecă, de la ușă, nu e târziu, zău! Haide, Ștefi-băcsi, nu plecați încă, zău! Vă rog, foarte mult, haaai, nu plecați! Mai stați un pic... vă rog foooaarte mult, zău!

Și cu o forță surprinzătoare îl trase, pe marele berbec, până în mijlocul încăperii. La un moment dat, în tăcere, el se cabră pe picioarele dinapoi și erau cât p-aci să cadă amândoi, cu covor cu tot. Asta era prea de tot! Crăiniceanu își smulse pur și simplu mâneca, tuși o dată foarte hotărât și, la auzul tusei sale – ca un cal de paradă ce aude sunetul goarnei sale! — se îndreptă, pe figura lui se instalează gravitatea și... și... în clipa aceea se deschise ușa, ușor, ușor, de parcă ar fi lunecat pe ulei. În cadrul ei apăru doamna colonel Zăgănescu (ascultase oare la ușă?!), care bătu din palme:

— Vreți să plecați deja, domnule Crăiniceanu?! Așa de repede?

— Știți... îngăimă Crăiniceanu, eu cred că... (Tuși, apoi, și:) – E într-adevăr... timpul! A fost foarte plăcut... agreabil! Dar... hm! Hm!...

Cele două se privesc scurt, apoi doamna colonel, fără un cuvânt, veni lângă el, îi luă pălăria din mână, îl duse la scaunul lui și-l făcu să se așeze.

— Dar, bine... bolborosi el, zâmbind confuz, am stat și-așa... e destul de târziu și... domnișoara e... zău, e și așa prea...

— Niciun cuvânt, domnule Crăiniceanu! Te rog *eu* să mai stai! Dar se poate...?! Uite, îți mai aduc o cafea și...

— ...Și din torta aia de la tanti Amaly! strigă, cu ciripitul ei suav, Puși, făcându-se covrig, în fotoliu, pe față încă cu expresia ei ușor îmbufnată care o făcuse, probabil, pe mămica ei să-l oprească pe musafir.

Doamna colonel ieși, se întoarse, ieși încă o dată... se întoarse și ieși definitiv, făcându-i musafirului, din cadrul ușii, un mic semn amical. Se întoarse și colonelul, se auzi o clipă în antreu vocea sa baritonală, dar nimeni nu intră în camera Pușicăi. Și iată-i din nou, pe cei doi, ca înainte. Pe deasupra, „drept pedeapsă”, Crăiniceanu trebui să înghită, bucată cu bucată, o felie uriașă de tortă-doboș, făcută de tanti Amaly, mătușa Pușicăi de la Cluj. Tocmai acum, când se scârbise de dulciuri. Ar fi ronțait cu mai mare plăcere un pumn de semințe de floarea-soarelui. Puși nu se lăsă până el nu linse aproape farfuria. Ultimele înghițituri – în ciuda silei care i se citea deja în privire musafirului – i le dădu chiar ea, cu mâna ei, ca unui bebeluș. Și râdea atât de deconectant, de cristalin, fără niciun *arrière-pensée*, încât, în ciuda-ciudei sale, el trebui să înghită totul, ultimele felii de tortă împreună cu zâmbetul său unsuros și încurcat, cu lacrimile sale care nu îndrăzneau să se arate. Fu hrănit, violentat

aproape, ca orice bebeluș, apoi „stăpâna” sa îl privi mulțumită. Victorioasă.

Brusc, în el se născu pofta. O privi și, după expresia ei, deduse că privirea îl trăda, că fața îl trăda. Ea se lăsă ușor pe spate, păli, zâmbetul ei îi mai rămase agățat de colțurile buzelor. El întredeschise ușor gura, ca să primească aer și copita lui Pan îl lovi peste față. Începură amândoi să tremure, ușor-ușor, și nu îndrăzniră să se miște, niciunul. Puși, pe jumătate speriată, începu să vorbească ceva, repede, o istorie de la laborator... cu niște probe care... cu contabilul-șef-care... apa infectată și... testele neconcludente... testele neconcludente și... și toți cobaii... știți, toți cobaii, dar absolut...

Crăiniceanu nu-și mai putu suporta greutatea propriului său trup, se surpă, alunecă de pe scaun, ușor-ușor, sub privirile Pușai pe jumătate îngrozită, și se făcu mototol la picioarele ei. Gemând încet ca un bâzâit de muscă ce ar fi pătruns în încăpere, una dintre acele muște mari care învie în căldura camerei, iarna. El rămase acolo, jos, ca atins de un atac cardiac; dar copita lui Pan era încă acolo, lipită de trăsăturile sale, urma ei sângerândă... neștiind ce să facă, el începu să-i sărute genunchii. Să-i sărute genunchii...

— Ștefi-bàcsi!... șopti ea, aiurită, vă rog foarte mult... Ștefi-bàcsi... ridicați-vă! Ridicați-vă, vă rog! Poate să între cineva și...

Și Puși, neștiind ce face, se aplecă și încercă, cu brațele ei slabe, să ridice de la pământ, de la picioarele ei, acel colos.

— Vă rog, Ștefi-bàcsi, zău!... Vai, domnule Crăi... haide, Ștefi-bàcsi, gata, destul... vă rog frumos să... vă rog să...

Încet, greoi, mormăind, el se ridică. El se ridică. Și ea izbucni într-un torent de cuvinte, într-un nou torent de cuvinte, râzând și ciripind, eroică. Absolut eroică. Crăiniceanu se șterse pe față, cu o batistă, cu aceeași expresie posomorâtă, imbecilă,

ca în clipele când încerca să-și ascundă, să-și înăbușe ironia care se năștea în el atât de târziu. Doamne, toate aceste forțe obscure care se nășteau acum în el! Unde să alerge! Unde să alerge! Cui să se plângă... cui să se plângă...?!

O privi cu fața răvășită, dezarmat, pierdut; dar Puși îi susținu privirea, înghiți și zâmbi încurajator. Nu se întâmplase nimic, dar știi, absolut nimic? Și pentru că el nu credea, îl atinse ușor pe mâneca hainei, îl scurtcircuită. Privirea ei, fața ei rămase senină. Oricum, nu mai gemea. Și respirația i se liniștea treptat. Dumnezeuule, așa trebuie să arate un atac de... epilepsie, de exemplu! De cord, atât de frecvente... Ea îi zâmbea timid, încurajator. Și pentru că ea tăcea, de data aceasta, trebui să vorbească el, asta era „pedeapsa” lui. Și el își descleștă fălcile sale late, enorm de late, și bâigui ceva. Despre greutatea aprovizionării, în Alba, despre șansele lui de pensionare, despre familia de porumbei de care se ocupa tocmai acum și...

— Vai, ce frumos! dădu ea din palme, ca o fetiță, și dincolo de ușă, în antreiaș unde se afla mama ei și tatăl ei, râsul ei trecu prin pereți și îi făcu să zâmbească pe cei doi părinți, am auzit că aveți cei mai frumoși porumbei din Alba, zău! Sunteți columbofil, nu-i așa, domnule Crăiniceanu? Sunteți legitimat la asociația columbofililor...?! Aveți și poștași?!

— Evident! făcu Crăiniceanu, dând grav din cap și înșiră toate tipurile de porumbei pe care-i avea el. Adăugă chiar, cu titlu umoristic, micile conflicte pe care le avea cu familia din pricina acestei manii nevinovate a sa. Avea trei poștași, doi păuni, un Ramier și doi Magpie. Numai rasă pură. li promisese cineva încă un Magpie, porumbiță, cei doi ai lui erau bărbătuși. Vai, să-i auzi cum gânguresc! Când îl simt venind, zău, îl simt când vine, ca și câinii, încep să zboare încolo și încoace în porumbar; acum doi ani, un poștaş își rupsese o aripă, lovindu-se de-o grindă. Auzindu-l

venind, de bucurie. Ei știuseră că el e singurul din familie care îi iubește, deși nu-i hrănește și nu-i curăță numai el, evident. Uneori e reținut până seara la vreo ședință de analiză a muncii sau de sindicat și... el era secretarul comitetului sindical și...

— Vai! bătu din nou din palme Puși (și alături, zâmbetul trecu din nou pe fața mamei ei), aș vrea să-i văd și eu, aș... promiteți-mi că mi-i arătați și mie! Nici nu știți cum iubesc porumbeii, când eram mică, știți, am vrut și eu... dar tăticu mi-a interzis, spunea că transmit boli!

Crăiniceanu dădu nehotărât din cap. Nu, nu era adevărat. Foarte rareori ori... golumbii mei, spunea el... există infecții, evident și golumbii sunt și ei sensibili ca și oricare... golumbii, care... golumbii care în tot timpul...

Puși îl asculta cu atâta interes, încât Crăiniceanu, posomorându-se brusc, îi promise că-i va dăruia un porumbel. Un păun, cu o gușă uriașă, ca o coleretă de marchiz, de grand de Spania... și îi descrie și culorile coleretei.

Puși era hiperfericită; nu obosea să dea din palme, încet, și să râdă, cu râsul ei cristalin și ușor gălgâit. El îi promise că îi va vorbi despre maniile lui care erau foarte numeroase. Mania lui de a citi, mania lui de a colecționa, mania lui de a... cineva, și el roși, fără să vrea, pentru că destăinua un secret în clipa aceasta, cineva, o cunoștință din Franța, un român ce locuia acolo de multă vreme, în sudul Franței, la Aix-en-Provence, un fost coleg de facultate și... îi scrisese în mod surprinzător, nu știu cum îi aflate adresa, apoi ei începură să corespundeze, așa, fără niciun rost, prietenul său care avea o librărie acolo, îi invitase să-i facă o vizită... fusese, acum doi ani, la Alba cu un Peugeot vișiniu, station, și insista să vină și ei, dar cu formalitățile astea... asta-i bună, râse Crăiniceanu și se lovi ușor peste genunchi: îi promisese că dacă vine la el, în Franța, îi dăruiește

o lunetă astronomică!... Nu prea mare, dar, oricum, care să poată mări până la de 45, 50 de ori... de câțiva ani, avea obiceiul să privească firmamentul cu un vechi binoclu de câmp, foarte mare, dar... evident, nu e o lunetă... nu ajungea decât până la... și Crăiniceanu tuși scurt de două ori, concentrat. Puși îl asculta cu atenție, cu seriozitate. Apoi, îl asigură că va vorbi cu tată, să-i îndemne, să-i grăbească pe ăia de la miliție, cu actele, pentru viză... ce mai, le înaintase de vreo trei sferturi de an... Nu cumva accepta să meargă singur, dacă...?! Dacă se va dovedi că e o cale mai ușoară, știți, la familie întreagă nu prea se... — Cum să nu, cum să nu! acceptă Crăiniceanu, putea să meargă și singur. Era curios să vadă Franța... prietenul său se însărcina cu toate cheltuielile, inclusiv...

Puși și musafirul ei se priveau mulțumiți; iată, își puteau fi de folos imul altuia. Ciudat, dispăruseră toate barierele dintre ei, cea de vârstă în primul rând. De ce oare?! El îi privea genunchii ei rotunzi, mici și moi, când, uneori, rochia ei, la o mișcare mai neglijentă, se dădea ușor într-o parte. Și ea; și ea... îi lăsa un timp, așa, câteva minute, nu mai mult, absolut involuntar, până să... până să-i acopere la loc. Crăiniceanu simțea o puternică dorință să întindă mâna și s-o mângâie pe genunchi, pe Puși. Râsul ei gălgâit, cu gropițe, privirea ei mijită, atât de cristalină, îl îndemneau la aceasta. O dată chiar îndrăzni: întinse mâna și o mângâie pe unul din genunchi. Era cât p-aci să se sufoce. Ea însăși roși, roși puternic și se trase încet, înapoi, în fotoliul ei cu privirea fascinată. Apoi zâmbi dureros, un zâmbet mic, dezgropat din primii ani ai copilăriei. Un zâmbet perfect păstrat, intact. Ciudat, niciunul, nici altul nu simțiră niciun pic de rușine, de sfială. Cu mult mai mult, cu mult mai mult. Ceva de nedescris. Vorbiră apoi despre cărți. Lui îi bătea încă jugulara, dureros. Numai la amintirea gestului său. Iar ea, deși vorbea și

spunea lucruri inteligente, îl privea încă cu ochii măriți. Speriată de panica lui, așa cum stai lângă cineva care suferă de cord. Cineva normal, nu-i așa, dar care, în orice clipă... cineva absolut sănătos, *absolutely*, cineva perfect normal. Și deodată, așa... pe neașteptate, din senin!... Absolut din senin. Când era mică, Puși își amintea, asistase la un atac de epilepsie. Un străin, un fel de vagabond. Ea îl văzuse prin geam cum traversează curtea. Un individ înalt, înfiorător de lung, îmbrăcat așa și așa. Îl auzise cum intră în antreu, apoi, cum șușotește cu Catița, servitoarea, apoi uitase de el. La un moment dat, evident, trecuseră doar câteva minute, un sfert de ceas cel mult, ea voi să intre în bucătărie, în felul ei, impetuos, aruncându-se în ușă. Era singurul copil, sosise târziu, când părinții ei împliniseră aproape patruzeci de ani și, normal, i se făceau toate voile. Când deschise ușa la bucătărie, cu impetuozitatea ei obișnuită, ușa, lemnul ușii se lovi de ceva, de o mobilă parcă. Puși mai încercă o dată, izbind ușa, nerăbdătoare; toată viața, apoi, îi rămăsese plantat în ureche acest sunet, „al doilea” mai ales. Izbise pur și simplu în craniul acelui individ, în craniul unui om. Lunganul acela, îmbrăcat sărăcăcios, stătea nici mai mult nici mai puțin întins cât era bucătăria de lungă. Ușa se deschisese doar de-o palmă și izbea mereu în ceva, izbea mereu într-un craniu. Dumnezeule! Venise, intrase, abia apucaseră să-i pună o farfurie cu supă în față și se aruncase pe jos. Teribil. El îi avertizase, dar nimeni nu credea că va avea un atac. Ambii părinți erau acolo, în bucătărie și o priviră speriați când ea băgă capul ei micuț pe ușă, vrând să știe de ce se împiedică lemnul ușii. Și zgomotul acela straniu și nemișcarea acelui om, întins transversal pe dalele de piatră. Înfiorător de lung. Dar ea nu plânse, nici măcar nu scânci. Era curajoasă, de pe atunci.

Astfel îl privea pe Crăiniceanu. Așteptând să-i răsară zgomotul acela straniu de lemn ce se lovește

de-o țeastă vie, în ureche. Sunetul acela. „Orpheus cântă, o, înalt pom în ureche!” cum spune Rilke. Puși rămăsese o curajoasă. El, Crăiniceanu, o prindea acum mai des de genunchi, o, nu îndrăznea să urce mai sus. Dar îi prindea amândoi genunchii și îi strângea, crispat, zâmbindu-i stângaci, roșu pe falei și pe tâmple, teribil de stingherit. De câteva ori, ea, cu teamă, îi respinse mâinile, le descălță de pe propriile-i rotule (avea oasele mici), se retrase în fondul fotoliului, puțin bosumflată. Apoi, îl lăsă. Și el rămase astfel, în poziția aceea, puțin incomodă, aplecat, gâfâind ușor, cu mâna pe genunchii ei. Ei nu-i făcea nicio plăcere, evident, chiar o durea puțin. După figura lui, se putea spune același lucru și despre el. Apoi, uneori, el se lăsa pe spate, cu o oarecare, inexplicabilă, ușurare. Atunci și ea se prefăcea cumva ușurată. Zâmbea fin, dureros. Îi dispăruse, oricum, veselia din prima parte a acestei vizite convenționale. Continua însă să-l privească posesiv, gingaș-posesiv, ca pe obiectul ei. Deși el nu se purta cu ea ca și cu o servitoare, ca și cu o subretă. Nu-nu, exclus. El însuși se chinuia prea tare. Doamne, era ca un coșmar... melodios, suav... Apoi era rândul lui să se lase pe spate, respirând adânc. Și roșeața urâtă îi fugea de pe față, părea, cumva, mai tânăr. Ar fi vrut să se aplece să-i șteargă ușor sudoarea de pe fruntea sa grasă, chinuită. Dar nu îndrăznea, bineînțele.

— ...Știi, Pușa, spuse el râzând în piept, singur, de parcă abia în clipa aceea... știi, uneori mi se pare, mie însumi, că pierd măsura... știi, ceea ce numim simțul proporțiilor, capacitatea de a reacționa așa, cum să spun...

— Dar... de ce...?! spuse ea, moale, politicoasă.

— Așa, pur și simplu! Și el râse ușurel. — Un fel de inadaptare, mai bine zis... dezadaptare, în cazul meu! îmi vine pur și simplu să pufnesc în răs când trebuie să fac cutare sau cutare lucru, când trebuie așa, să mă indignez sau... sau când trebuie

să fiu grav, serios... ha-ha, când trebuie să respir zgomotos pe nări! Uite, de asta mă simt bine cu tine, nu trebuie să mă prefac... să mă ascund prea mult!

Și el o privi cu oarecare șiretenie, oblic, să vadă ce-o să zică, cum o să reacționeze. Puși însă tăcu, cu o perfectă feminitate.

— Uneori mi se pare că sunt un rău tată... un rău soț! Deși fac tot ce mi se cere sau... tocmai de asta! Toată viața am fost împins înapoi și încolo de nevastă-mea care, indiscutabil, avea un simț practic mult mai dezvoltat! Și acum se întâmplă același lucru, da, zău!... Dar, nu știu cum dracu... ăăăă, voiam să spun că... acum, nu știu cum, mă las împins, tras încolo și... evident, sunt lucruri pe care trebuie, în situația mea, să le fac... ăăăă... lucruri care altădată îmi făceau plăcere... care evident, îmi fac... și... acum plăce... re... dar, zău, Puși, mai e încă ceva... hă-hă-hă!

Puși râse și ea, cu el. Se simțea mai bine când el vorbea, el însuși se simțea mai bine. Apoi tresărea, electric: el o prindea din nou de genunchi, fața sa mare, grasă, i se congestiona toată și ea aștepta să-i treacă... să-i treacă... nu mai suporta să reaudă zgomotul acela pe care îl face o ușă lovindu-se de craniul unui om, al unui bărbat. Al unui bărbat bolnav.

— E îngrozitor, spunea el, să te ascunzi de ai tăi, de propria familie, care merge cu atâta curaj, înainte... În vremurile noastre e nevoie, într-adevăr, de-o bună doză de stoicism. De-o doză serioasă de stoicism. Pe de altă parte, nu mă pot dezobișnui de anumite... cum să-i spun... înclinații de-ale mele: cărțile, golumbii... chiar și colecția mea de autografe! Ah! se însufleți el brusc, am să-ți arăt neapărat colecția mea de autografe! Vrei?! (Să-i spun de Agenție, să nu-i spun?! se întreba el cu febrilitate, pândindu-i chipul).

— Bineînțeles! spuse ea, perfect mulțumită, văzându-l vesel, înseninat, tăticu mi-a spus...

— Ah, el nu a văzut decât o parte... o infimă parte! Știi, de câteva veri încoace studiez constelațiile, totuși cu binoclul ăsta al meu, deși e o piesă redutabilă, nu mă acomodez prea bine! Abia aștept ca să...

Puși îl întrerupse și, cu multă vioiciune, îl asigură încă o dată că îl „va monta” pe tatăl ei ca să grăbească formalitățile la miliție. De altfel era prieten cu Șerbănescu.

— A, atunci e perfect! spuse domnul Crăiniceanu. El mai spuse, mai bolborosi câteva cuvinte, apoi tăcură ambii. El, cu privirea din nou ațintită pe genunchii ei rotunzi, mici, moi. Ea nici nu îndrăzni să se miște, să-și acopere genunchii cu un gest mic, firesc, pe care îl au aproape toate femeile. Dar Crăiniceanu nu întinse mâna, cum se temea. Privea concentrat în același loc și din nou i se înroși tâmpla, ceafa, din nou îi apărură broboane de sudoare pe față, pe pielea feței. Începu să se gândească la sânii ei, dar nu îndrăznea să se uite, nu îndrăznea pur și simplu să ridice ochii până acolo. Era doar o diferență de aproape treizeci de ani între ei. Chiar de treizeci de ani, așa că... Puși însă intui totul, îi văzu fața chinuită, fața toată learcă de apă, avea parcă și ochii transpirați. Sânii ei mici, puțin depărtați, erau doriți. Se gândi, reflex, la sânii Leliei și, fără să vrea, simți o ușoară undă de mândrie: sânii ei erau mai reușiți. Cu toate că... cu toate că, aproape nimeni nu observa asta. Cele câteva... flirturi, aventuri ale ei, erau absolut jalnice. Chiar și nu numai în comparație cu fiica omului ce stătea congestionat pe scaun, în fața ei. Chiar și așa, în comparație cu oricine, cu orice fată de vârsta ei, mai puțin frumoasă ca ea. Dar grija asta exagerată a părinților ei, mereu cărți, examene, căsnicia...

O căsnicie, neapărat, de parcă ar fi hăituită, de părinți și de numeroasele ei tanti, unchi, buni și...

Afurisit să fie totul! Afurisiți să fie cu toții, inclusiv Mișu Cârstea, derbedeul acela care...

Și (lucru care cu firea ei pozitivă i se întâmpla rar), brusc ochii i se umeziră și ea se feri să clipească ca să nu se trădeze, să nu... să nu... un început de milă față de ea însăși o cuprinse, ceva foarte greșos, foarte plăcut. Și ea înota, pierdută, în această milă față de propria ei luptă, necesară, care – doar peste câteva clipe, peste câteva minute – trebuia să reînceapă. Crăiniceanu o privea posomorât, neînțelegând nimic. Ciudat, începuse să-l excite această tânără fată serioasă, după cum se spunea, victima destrăbălărilor Leliei. De ce oare?! Oare numai pentru că ea îl privise, astfel, la început... așa, mai neobișnuit, cu o anume compătimire posesivă... cu o anume condescendență, așa cum îți privești cățelușul, pudelul de rasă, care, se știe, sunt... inteligența lor... era urâtă, victima unui scandal, propriul ei logodnic o ocolea, o expunea oprobriului public, o expunea... iată, o expunea lui, compătimirii sale, milei sale. El începu să gâfâie încet; genunchii ei atât de frumoși, de neapărați, îi privea cu duioșie, cu o anume duioșie: erau atât de dezarmați, i se ofereau, parcă. În ce lume se afla, Doamne, era ca un om care se trezește dintr-un vis. Ca un nebun care își recapătă luciditatea, ca un nebun vindecat, însă suficient de viclean să mimeze în continuare nebunia. Prinzându-și din zbor propria sa nebunie, la hotarul acela dintre vis și veghe când ne zbârnâie stins în ureche, în dosul urechii sau în dosul sprâncenei sau dracu știe unde, frânturi, motive, culori chiar, fantome, din cealaltă viață... din vis. Atunci când refuzăm să trăim cu toate motoarele, când întârziem în apele acelea stătute în care fuseserăm atât de fericiți-nefericiți, cu vegetația ei ațățătoare, stins-fosforescentă.

Crăiniceanu se trezea încet într-o lume străină, propria sa lume, se „dezadapta” încet, după expresia lui, ceva, nu-i așa, destul de... înfiorător,

nu-i așa?! Buruiana ironiei ce creștea amenințător în el, în trupul lui care trăia și locuia în Alba, în mijlocul Albei, floarea provinciei... un bătrân libidinos, nu-i așa?! Doamne, ce simplu ar fi ce simplu ar fi, spunea el, trecându-și palma sa mare, grasă, umedă, peste frunte, peste fața sa grasă, urâtă, grasă... urâtă. Un bătrân libidinos, împreună cu o tânără libidinoasă, nu-i așa?! Doamne, ce simplu ar fi, și mai simplu, he-he, înviorător de simplu! Chiar pânda sa la Agenție ar... credeți că el se lăsa înșelat să creadă că acolo pândeau doar fetele acelea ce ieșeau în jur de șapte de la cursuri, grupurile acelea care se opreau, printr-o șansă, în vitrina agenției, în timp ce el conversa cu doamna Atkary?! Nu-nu, mai era ceva... ah, se mai strecura, nu știu cum să spun, un sentiment ciudat, neliniștitor, așa, ca un ronțait de șoarece, același ronțait al aceluiași șoarece, mititel, cu dâra lui subțire de putoare pe care o lăsa în urmă. Ar fi putut și acum, oricând, în timp ce Puși făcea eforturi să nu clipească, să nu-și turtească lichidul din ochi în care plutea mila frumoasă, duioasă, de ea însăși, de tenacitatea și rapiditatea ei, în aceeași clipă el, corpulentul domn, tată cu adevărat respectabil de familie, s-ar fi putut apleca și și-ar fi putut lipi ambele sale palme umede de sânii ei. Evident, la început peste capot. Putea s-o facă oricând, ea ar fi tresărit abia, așa, ca în fața unui suferind, ca în fața unui nebun liniștit. Erau doar amândoi, ei simțeau asta, în luptă cu societatea, singuri, în luptă cu societatea. El, un nebun care avea neșansa să se „trezească”, ea, minată de delirul grandoarei. Al lăcomiei: de a-l poseda pe marele trăpaș. Un om, o femeie, normală, care înnebunește, ușor: un nebun care se trezește, ca un bețiv ce iese, furios, din propria sa mahmureală și care se imită încă, pe el însuși, în abjecția sa, în noroiul său. Un nebun, suficient de viclean ca să știe că cea mai gravă greșeală, *gafa*, a sa ar fi să se arate deodată rațional, lucid. Doi oameni

dezechilibrați, prieteni, ce simțeau unul pentru celălalt un sentiment tulbure de prietenie. Ceva extrem de tulbure, de nepotrivit, un sentiment în care niciunul, nici celălalt nu aveau niciun fel de experiență. Șchiopătând încet, bâjbâind penibil, dureros, șchiopătând. Clopin-clopant. Firesc, se sprijineau, se țineau unul de altul, în stângăcia lor, în nerușinarea lor.

Doamna colonel intră cu un zâmbet mic și îi eliberă. Se traseră ultimele concluzii, se dădu chiar un comunicat comun: ambasada corpolentului domn reușise perfect, cele două familii își întinseră mâna peste frumosul cadavru viu al fiicei și dușmancei lor, relațiile lor de veacuri nu vor fi în niciun fel tulburate de un, hai să-i zicem, pasager conflict de frontieră. Puși Zăgănescu emitea însă o pretenție: oricum, în orice condiții, să-l păstreze pe Bussy al Leliei, pe donjuanul Albei neîncoronat. O perlă pe care o voia în coroana ei. Cele două părți își dădură tacitul lor consimțământ, spunând tot felul de fraze în aparență banale. Plicticoase. Lipsite de conținut, la tal Leliei își voia și el partea lui: luneta aceea franțuzească. În schimbul Leliei, al falsei ei fericiri. O va avea. Tusea colonelului Zăgănescu era o garanție. El se avea foarte bine cu forurile, ci însuși era o parte din ele. Se transmiseră salutări doamnei ambasador Crăiniceanu care, e drept, nu fusese primită. Dar i se trântiseră cordiale salutări. Nu calde. Nici prietenești. Nici frățești. Numai cordiale.

3

În acest timp (... în vremea aceea, a auzit tetrarhul Irod despre faima lui Iisus. Și a zis slujitorilor săi: acesta este Ioan...), în acest timp sosi și Grobei în localitate, într-una dintre

călătoriile lui de afaceri. Se anunța începutul verii, finalul lui iunie. Sau finalul lui iulie. De cinci săptămâni, de aproape două luni, dura romanul sentimental Cârstea-Lelia. Fascicolul X. Dar Lelia își făcu datoria față de „logodnicul” ei, cel sprijinit de familie. Îl văzu, îl primi acasă, după amiezile, între șase și opt, între șase-treizeci și șapte, șapte-treizeci. Ieși cu el prin aceleași locuri, șlefuite de pașii lor nostalgici. El îi vorbea cu voce înăbușită despre extaz și inițiere, spiritualitate... mortificare... examen de conștiință... examen de conștiință... despre ispășire, absolvire de păcate... evident, nu de greșelile, păcatele acestea, banale, ci... — Ce fel de păcate, în definitiv? întrebă ea, veselă, cu meșa în vânt. Era fericită: armăsarul ei pur-sânge, dintr-o mamă campioană de derby-uri, trăpașul ei era, în sfârșit... gelos! Da, formidabil: prin tactica ei, prin nebunia ei, îl adusese în stare de a fi gelos pe micul maior, contrabandistul de idei iezuite, spiridușul munților! Cârstea era bosumflat și se interesa, afectând nepăsarea, cât timp va mai orbecăi pe acolo, prin târg, mormolocul acela cu lecturi digerate pe jumătate, comis-voiajorul lumii socialiste, cu valijoara sa gălbuie din plastic scorjit. Ha-ha! Ce farsă!

Dar după-amiezile lor, ce nebunie, ce tunel de culori, de mirosuri! Se iubeau crâncen, trupurile lor frumoase, elastice, de rasă înaltă, se luptau (lupta lui Iacob cu îngerul), se iubeau, se acuplau, pe un podium parcă, în văzul consternat al întregului oraș. Da, întregul oraș era consternat de frumusețea și impudoarea celor doi și era mândru de propria sa consternare. Ar fi fost mai sărac fără ea. Fără ei. Se iubeau până cădeau lihniți, până găfăiau, cu ochii scoși, de extenuare, privindu-se cu greutate, cu admirație, cu oboseală milenară. Doamne, ce voiau ei să fecundeze cu atâta infinită hărnicie și invenție, erau oare la începuturile lumii?! O istorie goală îi aștepta, trebuiau oare să zămislească cohortele de soldați ce urmau a fi

nimiciți în frumoasele războaie, căzând sub panășele lor?! Sau lungi șiruri de negustori ducând coșuri unse cu grăsime, pline de pește, sau astrologi... prostii, toate astea sunt istorie, falsificări ale istoriei! Ei erau vii, se mișcau, se autoadmirau, un Narcis de două sexe, față în față, se îmbrățișau, se săturau unul de celălalt, în pagina timpului, a ilicitului, desfătându-se în oprobriul convențiilor. N-ar fi fost atât de mulțumiți, de tensionați, dacă ar fi fost lăsați în pace, dacă s-ar fi luptat pentru fiecare după-amiază, pentru fiecare juisare, pentru fiecare centimetru pătrat al pielii ce acoperea trupurile lor magnifice. Evident! În acest domeniu nu se va inventa nimic nou. Iubirea ilegală, cea mai rapidă iubire, cea mai perfectă. La asta slujește societatea, reumatismul ei poliarticular cronic. Societatea, ca un paravan indignat, ca o mătușă bătrână care face cu ochiul, fericită că strănepoții ei sunt încă virili, că mai lucește în soare crupa marilor trăpași spre care aleargă, rasate, nostalgicele iepe. Cupluri-cupluri, anistorice, anaerobe, anti-evoluționiste, ignorând progresul și bunul-simț. Falimentarul bun-simț în care aveau tot timpul să se bălăcească până la sfârșitul lungii, infinitei vieți.

Ea venea apoi acasă, cu trupul ei de-o melancolie nesfârșită, sătul pentru câteva ore, și-l primea pe „celălalt”... în vremea aceea. În vremea aceea era o vară ploioasă și cei doi se plectiseau împreună. Ea nu-l mai lăsa să o atingă nici măcar în felul... reținut, respectuos, în care o obișnuise el. Nu-l lăsa s-o sărute decât pe obraji și pe colțul buzelor. Pe mâini, pe ambele mâini, evident. Merceologul nu se nedumeri prea mult, iar familia nu știa nimic. Îi lăsa, îi proteja acolo, în camera lor atât de goală, în care cei doi logodnici mâncau dulceață și se uitau pe geam. Într-o după-amiază, Lelia, frântă de trăpașul ei care îi galopa încă prin trup, adormi pur și simplu pe recamier. Și Grobei o veghe. Când ea se trezi îl găsi așezat la picioarele

ei, pe o pernă, cu albumele familiei în jurul lui. Părea mulțumit cu soarta lui și îi trimise un zâmbet cu totul neprovincial. O iubea. Lelia ieși să-i aducă o cafea și îi transmise invitația de a rămâne la cină. De obicei, el refuza, se retrăgea la gazda sa (familia îi găsisese o gazdă pentru sejururile sale, cvasi-previzibile), la socotelile sale. Acum acceptă, din pură distracție. Era, evident, absorbit de albume. Doamne, ce tinerel zăpăcit! Ea îl privea cu superioritate caldă cu care îți privești o rudă descoperită de curând. Apoi, se așeză lângă el, cu o mână pe umărul lui, în timp ce Grobei, grav, își sorbea cafeaua.

Din când în când el îi cerea câte o informație, un amănunt biografic despre cutare sau cutare, viu sau mort... Uneori, ea însăși nu deținea toate amănuntele, numele, datele, locurile, toponimia etc. a acestei arhive blânde și îi spunea că mama ei... sau bunica ei de la Bistrița, de la Vatra Dornei... avea două bunici, surori, care... iată, aici, cu parazolul acesta și cu rochia aceasta cu turnură, era una dintre ele... cea de la Vatra Dornei, unde mergeau ele vara... ea, cu mămica... uite, asta era căsuța bunicii, la fereastra asta era camera ei, unde, acum trei ani, în fiecare dimineață, venea un măgăruș... da-da, un măgăruș al nu știu cui din vecini, pe care ea îl hrănea... cu dulciuri. Deschidea geamul și măgărușul își băga pofticios capul, frecându-se de umărul ei! Era complet nebună, cumpăraseră special pentru el o cutie mare cu bomboane de ciocolată... era un măgăruș bătrân, căruia îi plăceau trufele și ciocolata... și pe Lelia, așa spunea familia, admiratorii ei invidioși...

Și ăsta?! A, ăsta e unchiul Mihai, Mihi-bacsi... fratele mamei, cel mare a fost în America... ți-am povestit despre el. Abia l-am cunoscut, abia de-l mai țin minte, a murit imediat după terminarea războiului, prin '47... ba nu, cred că prin '45-46... Trebuie s-o întreb pe mămica, Grobei dădu o

pagină, încă una... ea, mereu cu mâna ei subțire pe umărul lui, îi sporovăia la ureche. În sângele ei, tot mai stins, tot mai amuzat, galopa încă trăpașul ei scump. Se însera încet, oh, foarte încet, doar jos de tot, jos de tot... sus, sus, pe sus, pluteau norii străvezii, de-un colorit insuportabil, ecuatorial. Era ora la care zeii... zeii nemuritori ieșeau să se plimbe în șaretele lor, trase de caii lor musculoși, ce asudau magnific în hamuri... în hamurile subțiri, bătute în argint și nichel... în platină. Peste nori stridenți, colorați strident, ca un evantai colosal din fildeș subțire, transparent, cu miniaturi din secolul XV... cu șaretele lor gonind printre statui de marmoră, fără un braț, fără o coapsă, ei, cei disprețuiți de muritorii atotștiutori, atei, suspect de siguri pe ei... ei, cei disprețuiți de viii care mișunau pe jos, apatici, în febrilitatea lor, lipsiți de religiozitate... vidați, goliți de religiozitate, tâmpi... inteligenți și tâmpi... zeii, frumoși în ghetoul lor, în păgânismul lor, ficși, nemișcați ca stelele, în aparența lor, din politețe luând înfățișarea zeilor, a supra-oamenilor... acum, când pe cer se rescria istoria scurtă a lumii, când atâtea bătălii navale și aeriene se duceau, concomitent, printre norii strident colorați, când atâtea cavalerii, cavalcade coborau spre asfințit, când însuși Sextus Aemilianus... când fiecare dintre noi se reflectă acolo sus... și mai sus sau... puțin mai jos de foarte sus... de înalt... în două trei copii... când unul dintre ei, poate, nemuritor (din simplă obișnuință) se reflectă, o clipă, în trotuarul de dinaintea pașilor noștri nehotărâți... când vreunul dintre supra-oamenii aceia se apleacă, o secundă, intrigat de mâna Leliei, subțire și albă, rezemată de-o eternitate pe umărul celui al cărui cap, ceafa, nu se vede... pentru că ei au încă ochi buni și în infra-secunda care, în care e toată durata noastră, în infra-secunda care e istoria vieții pe planetă ei pot deosebi luciul de marmoră al mâinii ei... al mâinii ei, în după-amiaza aceea când, sătulă de

amor, adormise în fața logodnicului ei ce-o vizita... pe care îl regăsise la trezirea din somnul abrupt, total, la picioarele ei, zâmbind amabil, răsfoind albumele cu filele groase de carton... poate... mai mult ca sigur, cum se spune în provincie, că unul dintre acei supraoameni, roșcat sau negru, ca sprâncenele groase, negre, împreunate, se apleacă (s-a aplecat sau se va... timpurile, aici, sunt o goală formalitate, un fel de birocrație) peste balustrada sa de nori, invidios, de-o invidie puerilă, ce cântă... privește curios, de-o curiozitate goală, imbecilă, în fila de album, peste pozele acelea care... și râde, râde total neplăcut, neinstruit, așa un... hă-hă-hă! și încă o dată, vulgar: – Hă-hă-ho-ho-hă-hă! și-apoi plescăie din buze și din limbă, ca golanii, sâmbătă după-amiază în jurul cinematografelor de cartier, scuipând plictisiți pe sânii vreunei Claudia sau Sophia sau Gina... sau Raquel.

Oh, zeii, supra-oamenii iubesc provincia și își pilotează ades cvadrigele lor peste străzile ei pestilențiale... peste oamenii ei naivi, puternici... cu râsul lor blând, cu râsul lor blând... cum spunea domnul, răposatul domn Henri Beyle: – La Paris nu e exclus să întâlnești oameni eleganți; dar în provincie ai să întâlnești caractere!... sau așa ceva, *something like that*... și zeii, supra-oamenii, ei înșiși aspirau să ajungă caractere... sau indivizi eleganți, dracu mai știe! în provincia lor, hipercelestă... cu alei de pietriș, cu statuetele lor ciuntite care reprezentau vreun triton, vreun peștișor... vreun Bachus mărunț și burtos, c-un zâmbet amabil, insidios, și deodată, ce stupoare, unul îi scuipă lui Grobei, drept pe pagină. Stupoare! Și pagina, fila aceea de carton îi sări din mână și el se bâlbâi o clipă, teribil de jenat... exact cu același facies pe care-l avusese când era mititel și se urină pe el, într-o societate de doamne elegante. Cu toatele îl priviră, intrigate de expresia lui ciudată... un fel de hieratism, un fel de

năuceală celestă... antică, veritabil-antică, sută la sută! Abia după un timp, după hăt, câteva minute, se dezlegă și enigma acelei expresii stupide și iluminate: un mărunț pârâiaș ce susura pe lângă covorul greoi, persan. Și un cor de râsete, o veselie absolut olimpică...

Grobei, distrat, dădu câteva file, două, înapoi. Lelia rămase un timp (mereu cu mâna albă pe umărul lui) pierdută, apatică. Cu privirea ei superb-somnoroasă, undeva, într-un punct, plină de gânduri posibile, plină de cuvinte pe jumătate formulate, cuvinte, fraze prea leneșe ca să se nască până la sfârșit... un fel de muzică, un fel al ei de a visa pe care, normal, nu i-l putea imputa nimeni, pentru care putea fi invidiată... eventual... eventual...

— La ce te uiți? îl întreabă ea, apoi, văzând — simțind mai bine zis — că el se uită la aceeași fotografie de câteva minute. Un tinerel înalt, slab, în uniformă de militar în termen, cu un fel de zâmbet jumătate tâmp, jumătate voalat. Era o poză de amator, de ultra-amator, una dintre acelea care, prost cadrate sau prost developate, expuse prost etcetera, devin, după lungă vreme, pentru un cunoscător, o sursă de-un farmec incert. Un farmec de-o clipă, două. Real.

— Aha, își răspunse ea însăși, înăbușindu-și un oftat, din politețe față de logodnicul ei neprefăcându-se prea mult (un căscat, ca și cuvintele ce-i zumzăiau prin creier, doar pe jumătate, pe sfert), aha, te-ai întors la Mihi-bàcsi... o poză proastă, și-a făcut-o el însuși...

— Câți ani putea să aibă aici?

— Știu eu, spuse ea, plictisindu-se, s-o întrebăm pe mămica... era, în orice caz, înainte de a intra la școala de ofițeri... cred că prin '24, '25... era tipul ratatului, sârmanul Mihi-bàcsi; să faci școala de ofițeri la câțiva ani de la terminarea războiului. Total lipsit de instinct.

Grobei privea cu atenție fotografia; trase lumina (o veioză cu abatjourul de hârtie pergamentată, arsă într-un loc) mai aproape și Lelia îl ajută, descurcând firul.

— Ce-i aici, în spate? întrebă el, încercând să descifreze un colț al pozei, înecat într-un alb cețos, din pricina proastei dezvoltări.

— Cred că e un coteț... sau... parcă, e aripa unei mașini. Aha, da-da, își aminti Lelia, era un Ford vechi, printre primele din Baia Mare, unde locuia, pe atunci, bunicul... Într-o zi, Mihi-Bàcsi a venit cu rabla asta acasă, de la Cluj... era deja înscris la Drept...

— Un tip pitoresc! spuse și Grobei, continuând să privească poza. Din pură plictiseală știa deja albumul pe de rost. Privirea lui, însă, prinsese o anume fixitate. Așa cum au fețele în penumbră, când nu se aprind plafonierele, când se descoperă clar-obscurul.

— Să te înscrii la școala de ofițeri, continuă el, după ce-ai făcut un an la Drept...

Lelia râse, scurt, cu unul dintre râsetele ei stridente care, în mod surprinzător, lui îi plăceau. Apoi începu să sporovăiască, dându-i câteva detalii, din cele pe care le auzise și ea, frânturi montate ad-hoc, de la mămica, de la bunica de la Bistrița, sora mamei lor (a mămichii și a lui Mihi-bàcsi). El răsfoia distrat albumul, îl lăsa să alunece, alese altul, reveni la primul, împrumutând palavrelor ei o ureche distrată, amabilă. Apoi, printr-o coincidență, fila se deschise la aceeași fotografie. Deși erau altele, în același album, mai reușite, cu unchiul Mihai. Poza aceea, în haine grosolane de recrut, îl atrăgea pe Grobei. În plictiseala acelui final de vizită, când în logodnica sa plutea, domnea un trup de bărbat străin. Dar el, tactul lui era de a se purta cu ea nu ca un amant (oh, nu era atât de pripit!) și nici ca un logodnic, măcar, ezitând, întârziind să-și reclame drepturile. De aici, rapida, totala acceptare a familiei ei, de

aici, poate, o anume slăbiciune, dezarmare a Leliei față de el, față de un bărbat ce se anunța atât de înțelept, de precaut, de lacom, poate. Cine e foarte lacom înaintea cu prudență, he, nu riscă să piardă prada. Se retrage, revine (plictisit, enorm de bine crescut!), face iar câțiva pași îndărăt, revine iarăși, timid, plin de farmec, aruncându-și înainte farmecul ca anumite insecte lichidul devorator. Farmecul lor devorator, cerneala inimii lor. Cine e lacom, nu e lacom deloc. Cine e foarte lacom e cel mai înverșunat dușman al celor lacomi, al celor avizi, apucători. Nu poa' să-i vadă în ochi. Vederea unui lacom, a unui biet lacom, îl înduioșează chiar: – Doamne, spune el sincer, câtă naivitate, câtă cruzime... de caracter! Să-ți expui... asta... defectul acesta atât de spontan, cu atâta dezinvoltură! Să fii atât de puțin englez, să te trădezi mereu... cu impudoare! Vai, dar puțină eleganță chiar și... în defectele noastre, nu-i așa...

O asculta totuși, chiar după ce ea tăcuse. Apoi, Lelia se ridică, sprintenă, și ieși, scuzându-se că trebuie s-o ajute pe mămica la masă. Spontan, în aceeași clipă intră tata-socru, domnul Crăiniceanu, cu un clondir de țuică (din serviciul de licheur al casei) și cu două păhărele, făcându-i cu ochiul. Le așează pe o măsuță și reveni apoi (lăsând ușa deschisă) cu o farfurie cu șuncă, tăiată bucățele, și cârnați de casă afumați, iar alături, pe o tăviță de argint vechi, oxidat, bucățele de pâine. Îi mai făcu o dată cu ochiul pretendentului oficial la mâna subțire și albă a Leliei, uitând probabil că-i mai făcuse o dată și, perfect nesigur pe el, turnă în pahare. Grobei se ridică, stătuseră pe covor, pe niște perne mari de la începutul secolului, din mătase, cu un pătrat de țesătură groasă, persană, cu ciucuri roșii, grei, cusut pe mătase. Veni la masă, distrat, cu albumul încă în mână pe care-l așează undeva alături. Apoi ciocniră, cei doi, și Ștefi-băcsi reumplu păhărelele. Niciunuia nu-i plăcea țuica aceea tare, horinca, ce trecea de 40 de focuri, dar o

beau perfect bine dispuși, consolându-se că îndeplinesc o plăcută obligație, un ritual. Apoi, Crăiniceanu îl îmbie să guste din „porcăriile” de pe farfurie. Sau, cum îi zicea el – Kikiri-mikiri! Așa-i spunea și nevastă-si, când o îndemna ca, până să se puie masa, să taie pentru „ei”, pentru bărbați, niște: – Kikiri-mikiri! De obicei făcea asta când era Chezan la ei, ginerele său care îl neliniștea cel mai mult. Cel veșnic posomorât, mult mai posomorât decât el însuși și, se simțea, era o adevărată posomoreală. Grobei însuși îi impunea printr-o anume, cum să-i spun, o anume gravitate nătăfleată, o... anume seriozitate deșucheată, oricum, se vedea asta, era un bărbat, un tânăr bărbat cu un stomac demn, grav. Fiindcă îl neliniștea, fiindcă începuse să-l neliniștească, Crăiniceanu începu să țină și la Grobei aproape la fel de mult ca și la Chezan. Va scăpa astfel definitiv și de al doilea balast, lest, încărcătură. Definitiv. Era ca și cum și-ar fi pensionat fetele. Căsnicii solide, super-solide, așa cum unii betonează mormintele. Din respect pentru morți, ca să se știe că sunt morți avuți, morți cu dare de mână, morți îngâmfați. Apoi se așezară la masă, la cină.

4

Doamna Vanina îi alungă pe bărbați de lângă farfuriile de Kikiri-mikiri și se așezară, cu ochii lucioși de țuică, la masă. Pentru început era un platou de răcitură. (La sfârșitul lui iunie o performanță!) Sau cotoaroage, cum se spunea prin Alba. Pentru cei care nu poșteau, se găsea pregătită o salată, de mezeluri de porc, din producția casei, „propriu produs”, cum spunea Ștefi-băcsi, cu umorul său absolut original: felii de caltaboș și

lebar, cu ceapă și oțet. Ceva delicios, *exquisitus*, la care se abonară cu toții, cu excepția Leliei, care își puse doar în farfurie, privind satisfăcută pe pereți. Tipul ei de politețe. Urmă apoi pilaf de pasăre (rămas de la prânz) peste care se picură sosul fripturii. Lelia gustă puțin din pilaf, alegând cu scârbă bucățelele de carne și depozitându-le pe marginea farfuriei. Toată lumea râse și astfel ea câștigă indulgența tuturor. Grobei fu servit a doua oară din pilaf, fantastic cât mânca băiatul acesta descărnat. Doamna Vanina argumentă că un om care călătorește atâta, trebuie să... iar domnul Crăiniceanu dădea zâmbitor din cap, transpirând mereu, mâncând el însuși, în silă, prefăcându-se că i-e foame ca să semene cu el însuși, cu efigia sa.

— Să fii blestemat să te imiți pe tine însuși! ar putea suna comandamentul căruia i se supunea, ca un soldat al spiritului, al unui Christos încă niciodată crucificat. — Din groaza de tine însuși, ca și Cain, să te prefaci secundă de secundă, până la cel mai mărunț amănunt, până în visele cele mai afunde, în felul cum oftezi, îți ștergi transpirația, te joci cu un breloc sau în felul cum îți așezi, oftând, un picior peste celălalt, că nu te-ai depărtat de tine, de *vechiul tine* și de cei din jur, mai ales, mai ales... mai ales pe preasfânta, curata, de Dumnezeu născătoare și pururea Fecioara Maria, pe toți sfinții pomenind-o, pe noi înșine și unul pe altul și toată viața noastră lui Christos-Dumnezeu să o dăăăăm! Și domnul Crăiniceanu își împingea trupul său de bivol să... se împingea pe el însuși cu botul, cu brațele-i scurte, cu nasul, cu fruntea grasă, transpirată, printre farfurii, caltaboși, pilaf... — încă o porție de cotoroage, draga mea! spunea el, întinzând farfuria neveste-sii, cu ochii râzând veseli ca un școlar care face ceva pe placul magistrului său... al ductorului, al prim-ductorului... al regizorului posomorât din umbra vieții sale. Pe placul Lui, al cărui argat era și ea, Vanina, sau vechil... cel ce ține socotelile, ha.

Urmără fructe, mere de Sân' Petru, dulci și verzi, struguri uscați, păstrați în pod, ca liliicii, cafele și prăjitura casei: un aluat suspect, din mere și nuci, cu o dungă subțire de cremă de cacao, ars puțin la colțuri, pe care doamna casei declara că îl adusese doar pentru ea și „bătrânul” ei, pe care Ștefi-bàcsi îl privea venind cu aceeași suferință veselă a sa. Merceologul avea însă un instinct fără greș, refuză struguri chihlimbarii aduși, coborâți, pentru el și „se servi” el însuși cu o felie din acel Honigteich al casei, sur și posomorât, delicios la gust. — Delicios! exclamă musafirul și, încă o dată, autoritățile casei Crăiniceanu se predară, ambasada sa mai câștigă un punct, esențial. — Bun-simț! Bun-simț! striga întreaga sa făptură, modestă, ciolănoasă. — Bun-simț și seriozitate... aproape: soliditate. Aproape: soliditate.

La cafea, se discută, cu vervă, succesul acelui aluat de miere (și vinul de Târnave, târât de tata-socru direct cu o damigeană până la mijlocul sufrageriei de dotă) înveseli toate aparențele. Chiar și Lelia care numai că nu se scobea în nas; era felul ei de a fi prezentă. Destul de rapid, discuția ajunsese la Mihi-bàcsi, Lelia, într-o pauză a absenței ei, aruncă numele pe masă, printre resturi. Grobei își aminti imediat de fotografia aceea a unui tânăr brunet, ciolănos, îmbrăcat într-o uniformă nouă, grosolană, cu o capelă așezată țeapăn; cu un zâmbet mânjit, stângaci, aproape răutăcios. Ce era acolo, în pata aceea a peliculei voalate, un coteț sau... un Ford?!

— Aha, Mihi, Mihi... spuse râzând doamna Vanina, sora lui, a răposatului, ce mai nebunatec! Cât l-am iubit! Deși... sau poate, mai știi, tocmai de aceea... Era atât de inteligent, dragă Traian-Liviu, era cel mai inteligent din familie, o inteligență rece, scânteietoare...

— Diavolească! făcu domnul Crăiniceanu, făcându-i lui Grobi cu ochiul.

— Nu știu! spuse doamna Vanina, visătoare, stând pe marginea scaunului, cu ideea vrafului de vase murdare pe masa din bucătărie, în chiuvetă, neobservând gestul lui, nu știu... oricum, o inteligență care nu i-a adus decât nefericire... în viața sa scurtă! Oh, era un fel de vagabond, ca și dumneata, Traian-Liviu, vreau să spun în sens simbolic, se scuză ea, abia înroșindu-se. Nu era făcut pentru aceste vremuri... oh, cât l-am iubit, deși, trebuie s-o spun, el abia își dădea seama că eu exist, că sunt sora lui. Pe el îl disprețuia pur și simplu, probabil pentru că s-a căsătorit cu mine!...

— Hă! Hă! Ho! Ho! Hi! Hi râdea domnul Crăiniceanu, care era „el”, cu adevărat bine dispus. Era inelegant ceea ce făcea: râdea numai pentru că „el” rămăsese în viață, iar celălalt, săracul Mihi, era mort. O lipsă de tact tipică unui intelectual și acesta era și tâlcul scurtei priviri pe care i-o trimise nevastă-sa. Lelia zâmbea stins, privind pierdută albul de sus al pereților.

— Un om cu multe calități... spuse Crăiniceanu, serios, vrând să-și repare propria-i gafa, un om cu adevărat...

— De ce? spuse Vanina, râzând încet, cu o veselie ascunsă, tristă, era... un ratat tipic, cum i-o spuneau aproape toți în față, începând cu părinții mei... un lucru care l-a îndurerat adânc tocmai din pricina marilor sale calități... de altfel, ca să vorbim cinstit, cine se poate rata, nu-i așa, cine are posibilitatea aceasta decât... un om cu reale aptitudini, un om... ce-i cu dumneata, Traian-Liviu, nu te simți bine? Vrei să-ți aduc un pahar de apă... se fumează prea mult, aici și aerul...

Toți îl priviră pe Grobei: era într-adevăr livid, alb la față. O clipă. Apoi zâmbi, se înroși, emoționat, și tuturor li se păru că fusese doar o absență, așa... o părere a mamei. Lelia însăși întoarse prima capul, visătoare, spre perete și el îi rămase recunoscător pentru delicatețea ei încifrată, pentru tactul ei straniu. Se simțea excelent și,

aplecându-se ușor în față, își prinse genunchii în palme și părea dispus să afle noi amănunte despre fostul Mihi-bàcsi, unchiul aventurier. Ca și în cazul prăjiturii de casă, cu miere, interesul lui pentru o rudă moartă, a familiei, părea o întruchipare a tactului înnăscut. De care un viitor soț, mai ales un viitor soț al năvălașei Lelii, are atât de multă nevoie. În vremurile noastre, „în vremea noastră, în vremea aceea...”. Vanina îl privi o clipă cu ochii îngustați, răutăcioși: îi plăcea prea mult, Traian-Liviu avea prea multe calități, era suspect de dotat mai ales pentru felul ei de a privi lucrurile. Nu avea licență, e adevărat; acest fapt putea fi un punct de sprijin pentru viitor. Ca și eforturile sale pe jumătate comice de a părea mai instruit, mai grav, mai inteligent decât era. Un semidoct distins, un semidoct necesar, cu o voință remarcabilă. Care era dispus să „și-o asume” pe Lelia, probabil, în necunoștință de cauză. Sau, mai probabil, în perfectă cunoștință de cauză. Ei bine, tocmai asta o enerva ușor, o „sâcăia” pe Vanina: această neplăcută înțelepciune, dezabuzare, tact nefiresc al tinerețelor căruia, se vedea asta, îi dispăruseră de curând coșurile de pe față. Aliatul ei, oricum și al Marianei. Singurul lor aliat, contra „ei” și a lui... da-da, chiar a lui, care era terminat. Ter-mi-nat. Cu o clipă înainte de ramolism. Clipa aceea de șovăire deasupra prăpastiei dulci, de dedesubt, clipa aceea de fugă, de echilibru magic. Ei bine, era aliatul ei și ea trebuia să... expresia ei se relaxă și îl privi din nou cu căldură, cu blândețe, ascunzându-se în ea însăși, cocoșându-se pe scaunul ei de pilot, continuând să sporovăiască:

— Mihi, Mihi... nimeni, în afară de tanti Olga, sora mamei de la Vatra Dornei, care l-a iubit enorm, nimeni nu l-a înțeles pe Mihi, cum l-am înțeles eu. Odată, dacă vrei, am să-ți arăt scrisorile lui... cea mai mare parte, însă, sunt la Olga-tante împreună cu... vasăzică dumneata l-ai remarcat,

nu-i așa?! Oh, ți-ar fi plăcut dacă l-ai fi cunoscut! Era un element brilliant, și asta nu o spun numai fiindcă îi eram soră... nu-nu, crede-mă... faptul că îi sunt soră, dimpotrivă... nu-i așa, mă face să...

Grobei privea în pământ; își ținea mereu genunchiul drept prins în palme și pendula ușor pe scaunul lui, se putea zice că pendula asasin, cu scaun cu tot. Din pricina efortului pe care îl făcea de a sta țeapăn, de a fixa mereu același loc în covor, ceafa i se înroșise și fața i se făcu din nou albă ca varul. Atunci, înainte ca cineva să observe ceva, întinse mâna tacticos, stăpân și bău jumătate din paharul de vin ce-i stătea, plin, în față. Apoi, continuă să se legene. Lelia aduse, indolentă, albumul de dincolo și doamna Vanina îl deschise la fotografiile în care apărea și fratele ei, răposat. Arătând cu degetul ei gros, scorjit de sârma pentru vase, de la mâna ei care fusese frumoasă, iubită, mângâiată în vremuri imemorabile, antice, contemporane războiului troian, indicând detalii, fețe, mobile, coafuri chiar, dantele. Se aprinsese bătrâna, gândea Grobei. Lelia o urmărea ușor emoționată. Crăiniceanu se prefăcea că bea. Era o seară tipică: un logodnic căruia i se detaliază albumul familiei, i se dau zeci de detalii plictisitoare, anodine, despre cutare șaretă, cvadrigă, despre cutare unchi, cu calități ieșite din comun, despre cutare proprietate, vacă, cal, câine, despre cutare rochie. Grobei urmărea cu atenție explicațiile viitoare sale soacre făcând eforturi de a privi alături de clișee, de a privi doar unghia cu oja crăpată și cu pielița netăiată, scorjită, a doamnei Vanina. Ceafa i se înroșea tot mai evident, tot mai urât, figura i se făcu tot mai lividă. — Sărmanul tânăr! gândi o clipă, din neatenție, Crăiniceanu, trebuie să îndure nu numai amorurile fetei, mai trebuie să înghită și seara asta, pozele și morții dragi ai noștri... el, care sunt convins pentru binele lui, nu-și cunoaște nici propriii săi morți,

vreau să zic ai familiei... trebuie că are o familie descărnată ca el însuși, pardon!

Și ca să nu râdă ca un licean, la masă, Crăiniceanu își afundă gura sa mare, cărnoasă, în paharul de vin, bând cu lăcomie.

— ...Îl ții minte, spuse Lelia, și fiindcă vorbea rar, toți o ascultară, stătea mereu în colțul acela, în picioare și vorbea, vorbea... vorbea fantastic! Ha-ha! Mie-mi plăceau ochii lui, îmi dădea un fel de furnicătură plăcută, ca atunci când ți se umple brațul de „furnici”!

Cei trei membri ai familiei râseră ușurel; Grobei, pretendentul, încercă să-i imite, dar nu reuși. O rigiditate crescândă puneă stăpânire pe ființa sa compactă: era incapabil să scoată un cuvânt și toată lumea îl socotea politicos, distrat. Un om care voiaja atât. Apoi, Lelia îl privi și se sperie: avea fața albă, ochii puțin ieșiți din orbite, tâmplele dureros de concave, gura întredeschisă, fascinată. În spaima ei, ea zări deja lichidul curgându-i pe bărbie, din gura moartă, rigiditatea sa neobișnuită, efortul pe care îl făcea... efortul pe care îl făcea... Un scurt strigăt răsună în gâtul ei, neauzit și se apropie de el, calm și cu grabă. Îl atinse și el îi făcu un semn imperceptibil cu umerii, cu brațul, că nu știu ce, că știa că e lângă el, pentru a o liniști. Părinții ei nu observară nimic. Mama ei, Vanina, continua să povestească. Grobei continua să fixeze poza aceea a recrutului Farca Mihai, un recrut ce se ratase, un aventurier, fost ofițer, avocat pe jumătate, ce voiajase în America de Nord, ce murise la câțiva ani după terminarea războiului, în vremurile acelea atât de tulburi. Ce stătuse cu predilecție în „acel” colț și perorase, perorase... admirat de gâscă de Lelia, compătimit de una dintre surorile sale care îl iubea pentru că era sortit distrugerii, sacrificiului care îl înnobila. Grobei făcu un efort aproape fizic (oboseala ultimelor sale voiaje își spunea probabil cuvântul) și întoarse capul, ca atunci când îți întorci silit privirea de la

un cadavru scânteietor. Ea, Lelia, prin nu știu ce intuiție, închise albumul, care era mereu deschis la pagina cu poza aceea, unde Mihi era în costum de teterist. Cu capela sa țeapănă, pe vârful capului, cu rânjetul său ironic, „mânjit”, un demon din fundul provinciei, un ratat uitat. Sora sa, cel puțin, vorbea cu mai multă duioșie despre el, acum când era mort, decât atunci când se mișca încă de colo-colo, era un ins mai comod, acum, pentru ea, pentru simpatia ei fraternelă, pentru familie, oraș etc. Deși nu trebuie exagerat, dramatizat. Dar instinctul nostru de duioșie se agață de ce poate și ce poate fi mai comod decât un frate expiat, pitoresc acum, când umbra lui a dispărut, când umbra lui e în noi, inimile noastre „aruncă” umbra lui.

— Să mai schimbăm subiectul... ordonă Lelia, crezând că-i face astfel un bine lui Grobei. Crispat de oboseală, de plictiseală, asomat de babaci, de atâtea obligații prin câte trebuia să treacă un tânăr pentru o căsătorie problematică. Și oricum, singura ei moralitate era de a-l ajuta în întreprinderea sa fantastică, disperată.

— Nu-nu, spuse el, cu neașteptată tărie și deodată roșeața îi năvăli în obraji, vă rog... mă interesează realmente!...

— Oh!... dar vasele mele mă așteaptă... cochetă ușor Vanina.

Crăiniceanu o privea cu simpatie, o zărea parcă zburând peste un nor, pe un nor gros și luminos, cu o fustă uriașă, largă, creață, multicoloră, așa cum poartă țigăncile.

— Vă rog! insistă Grobei, cu o voce palidă, aplecându-se puțin în față și Lelia se depărtă de lângă el, ușurată; „logodnicul” ei își recăpătase reflexele sociale, ea putea să zboare, să viseze cuvinte, fraze.

— Mă interesează realmente tot ce... tot ce ține de familia „noastră”... de Lelia, credeți-mă!

Vorbea încet, aproape stins. Ochii săi străluceau totuși. Oboseala care îi rigidizase trupul, ceafa, îi

urcase în ochi acum, gândi Lelia și fu ultimul gând pe care i-l dăruî. Se dăruî din nou ei însăși și celui pe care îl purta în ea, lui Bussy al ei, neastâmpăratul. Care se juca ca un ied în sângele ei. Era momentul ca Grobei să se ridice și să plece. Doamna Vanina, ea însăși, se dusesese la vasele ei din bucătărie care nu mai puteau să aștepte. Lelia dispăru ca o umbră în „cabinetul” ei, răsucindu-se ca o pisică uriașă în jurul telefonului. Vorbind cu cineva minute întregi, o jumătate de oră, în șoaptă, cu o șoaptă dramatică, intensă, o șoaptă care roșea și pălea de ațătare, de bucurie secretă, interzisă. Apoi ea racroșă, dar la câteva secunde telefonul sună el însuși, de parcă ar fi prins viață, și ea, înăbușindu-și un mic strigăt, se răsuci din nou, voluptuoasă, în jurul „lui”. Minute întregi, sferturi de oră. Totul se scufundă încet în jurul ei; doar Vanina veni în două rânduri, cu mâinile ei roșii și ude, ștergându-se inutil, mecanic, de un colț al șorțului, ca să-i facă reproșuri, cu voce joasă. A doua oară nici nu mai spuse nimic: privi doar, cum stătea covrig pe studio, cu fundul la ea, cu meșa ei neagră acoperind receptorul, de parcă „îl” ascundea acolo, de parcă făcea cu el, acolo, ceva rușinos, în poziția aceea tulbure și neliniștitoare în care o vedem pe Leda cu Lebăda, pasărea monstru și zeu, posedând femeia aceea viguroasă din care se va naște Frumosul și Crima. Mama-Vanina o privi (îi privi spatele cocoșat deasupra telefonului, mai bine zis pe care îl ținea între picioarele ei lungi, înfiorate, cu un reproș mut, dezamăgit, incapabilă de a lupta cu un cuplu atât de tenace, de imprevizibil. Câte cupluri deodată, Doamne: cuplul Puși Zăgănescu – Cârstea (*și Crăiniceanu*); cuplul Lelia – Cârstea; cuplul Grobei – Lelia (*și doamna Veturia Ciolacu, de passage, și Victoria Ionescu, Vicky*)).

În sufragerie cei doi bărbați rămaseră singuri. Crăiniceanu luă automat locul soției sale, în felul lui, și mai umplu o sticlă, direct din damigeană.

Grobei bău, contrar așteptărilor, dar numai ca să-l facă să vorbească, se pare, pe viitorul lui... hm, viitorul lui socru. Care ar fi făcut orice să-i facă pe plac tânărului său compatriot, să mănânce, să bea, să-și frece nasul cu degetul gros, să asude, numai să... Grobei însă întârzia să plece, Lelia întârzia să se întoarcă în cameră, într-unul dintre accesele ei de nerușinare grațioasă pe care familia o condamna cu severitate, mușamalizând-o în același timp din pricina asprelor moravuri ale provinciei. Dar Grobei era mai înțelegător decât întreaga ei familie la un loc, aliatul lor natural, părea că nici nu observă că ea lipsește ostentativ, când logodnicul ei încă nu-și terminase digestia sau îi era urât să se întoarcă în igrasioasa sa cameră de la gazdă. Atunci Crăiniceanu trebui să vorbească, să-l farmece pe auditor, față de care avea deja atâtea obligații; un spion în plus pe care îl introducea în casă, una dintre acele inteligențe mediocre, atât de utile în spionaj. Crăiniceanu și Traian-Liviu, un cuplu în plus, ignorat de Vanina, deoarece ea se gândea prea mult, probabil, la cuplul Vanina – Traian-Liviu, viitorul ei ginere, prezentul ei aliat, semizeu, care va asana grajdurile lui Augias, prototipul depoluării. Natura face și desface milioane de cupluri într-o secundă, cele mai neverosimile. Fantezia nu e decât un instinct de procreare.

5

— ...Înțeleg interesul tău pentru familia noastră... membrii ei depărtați, morți sau nu... (spunea Crăiniceanu, deși nu înțelegea nimic), înțeleg și te aprob... Vrei să-ți iei toate măsurile de precauție...

— Vai de mine! protestă Grobei, distrat, roșindu-se.

— Dar de ce – dar de ce! se precipită Crăiniceanu, ștergându-se cu mâna la gură, încercând cât putea mai bine să-și ascundă disprețul, ai tot dreptul... te rog! Ei bine... Mihi, fostul meu cumnat, era... cum să zic, față de ceilalți frați ai Vaninei... foarte comod! Extrem de comod și extrem de incomod, nu știu cum să zic. Astăzi poate l-aș înțelege mai bine, deși... și el dădu din umeri.

— Poate că nu: era o fire atât de ciudată, sau, mai știi, hă-hă, poate noi eram ciudați... prostii!

Și el bău ca să-și ascundă zâmbetul.

— N-a terminat avocatura?

— Ba da... a, nu, stai puțin! Nu-nu, ai dreptate, aveam impresia că... știi, a fost student la Drept, la Cluj, în două rânduri, în două reprize cum se spune, hi-hi! A doua oară noi eram însurați deja și eu îi mai trimeteam câte o sută-două, prin poștă, pe sub mână, deși nu ne simpatizam deloc, mai bine zis el mă disprețuia sincer, afectuos, cum spunea Vanina... poate tocmai de aceea eu mă simțeam cumva obligat, ho-ho! Era teribil de antipatic, dar știi... teribil! Peste limita admisă, mult peste limita admisă! Chiar față de cei cu idei liberale sau bonome, ha-ha!

— Noi învățăm în școală copiii, spunea serios Grobei, o grămadă de lucruri, cum să le spun... incomode, penibile: să nu minți, să crezi în adevăr, să-ți iubești aproapele, să-l respecti... ce noroc că în adolescență aceste idei plate, metafizice, se uită destul de repede, sub apăsarea mediului, a oricărui mediu... unii însă nu uită sau... nu uită totul!

— Ha-ha! Hă-hă! începu să râdă Ștefi-băcsi, uimit, ai dreptate, urfi!

— Cum ați spus? întrebă Grobei, zâmbind.

— Urfi! Dacă ar fi aici Vanina ți-ar spune că e un semn de simpatie, hă-hă... ai ghicit, Mihi era exact un tinerel de ăsta și așa a rămas toată viața:

un tinerel prost educat. Normal, de profesorii săi apatici, he-he!

— Ha-ha-ha! râdea și Grobei și o clipă îi reveniră culorile în obraji. Era încă îngrozitor de încordat. Socrul său era convins că încerca, de bine de rău, să-și ascundă contrarietatea că Lelia îl trata cu atâta plictiseală indiferentă. — Un înțelept, gândea Crăiniceanu sau i se părea că gândește, va avea ceea ce merită orice înțelept precoce!...

— Să vorbim puțin despre el... vă rog!

— Sigur că da... Urfi, sigur că da! se grăbi Crăiniceanu de frica unei întrebări în legătură cu absența fiicei sale. Dacă idiotului îi venea în gând să se ridice și să pătrundă în camera ei, găsind-o mai mult ca sigur cu telefonul și cu Mișu al ei în brațe?! Pentru că, după cum o cunoștea, și bătrânului îi plăcea această somptuoasă obrăznicie, el era convins că ea nici nu se deranja să închidă ușa cu cheia când, în prezența lui Grobei în casă, *încă* în casă, ea se nerușina cu celălalt, prințul, armăsarul, cea mai parfumată mustăcioară a Albei. Și, asta era culmea, el, tatăl, nici nu se simțea așa... indignat, oricum nu ținea cu firavul Traian-Liviu, merceologul, pretendentul comico-grav la mâna fiicei lui, destrăbălată. De vină era, probabil, ironia care îl invada, ce venise atât de târziu. Imoralitatea copiilor, dublată, din fericire, de cea a părinților, greoaie, târzie. Grobei rămânea astfel la ușă, admirat, neiubit, cu buchetul său de flori ieftine în mână, cu dunga sa de la pantaloni pe care și-o făcea întinzându-și crăcii stofei sub așternut sau presându-i pe un scăunel galben de bucătărie, pe care stătea el însuși, citind pe Ignățiu de Loyola: două perechi, puse în cruce, iar când se mototolea cea de pe el, lua perechea de dedesubt și cea de pe el ajungea la „presă”, deasupra. Oho, era bine pregătit pentru viață călugărul acesta care nu credea în Dumnezeu!

— ...Era prin '27... '28! Ba nu! În nouă sute douăzeci și opt, când Mihi a reluat studiile de

Drept, la insistența familiei, părând că se cumintește... atunci îi mai trimeteam eu câte o...

— Dar școala de ofițeri când a făcut-o?

— A, asta imediat după terminarea liceului... ce imediat! Nici nu și-a terminat liceul, a căzut de două ori la bacalaureat, și în vară, și în toamnă și, de furie pe întreaga societate, a făcut un fel de cursuri de nu știu ce... de atunci e și poza aia, care... în nici șase luni „absolvi” cursul acela (pe vremea aceea puțini ofițeri aveau liceul complet, majoritatea erau copii de trupă, liceul comercial, Arte și Meserii etc.) și veni țănoș acasă în uniformă, cu două trese de metal: era locotenent, absolvise cu gradul de locotenent. Asta era la el: era fantastic la primii timpi, apoi... se plictisea, ho-ho!

— Îl cunoșteți de pe atunci? întrebă Grobei, neîntorcând nici o singură dată capul spre ușă.

— Nu-nu... numai din vedere! Știam că e fratele Vaninei, pe care o simpatizam. Era și mai mare cu câțiva ani și... Când l-am cunoscut era încă ofițer, deși se spunea că poartă uniforma în mod ilegal. Dar nimeni nu îndrăznește să-l oprească, să-i facă scandal, să-l aresteze... știi cum e în provincie, familia era foarte respectată, așa că un ofițer în plus, hă-hă-hă!

— De ce... era leneș, vicios?... Juca cărți... bea?

— Evident-evident! aprobă Ștefi-băcsi care nu auzise nimic. Cărți nu juca, nu trecuse niciodată dincolo de șeptic; pur și simplu nu era în stare să rețină ce „ieșise”. De băut — bea vin, totdeauna foarte puțin. Vinul, spunea că îi aduce sângele în obraji, ori el era foarte cochet, hu-hu! Ținea să aibă fața albă, pielea feței albă, așa... puțin lividă, cum se purta atunci: uriszin, culoare domnească, ho-ho! Doamne, ce trăsnet era!

— Spuneți că era inteligent! observă, politicoș, Grobei, rigid.

— A, da, făcu Crăiniceanu, gândindu-se aiurea, era foarte... inteligent! Era, zău! Stătea în pat până după douăsprezece, îmbrăcat peste cearceafurile curate, și citea: cărți, reviste, almanahuri... apoi venea jos și ne împuia capul la masă cu ce citise, cât înțelesese; asta era singura parte neplăcută: vorbea tot timpul la masă agitându-și furculița.

— Citea numai în românește sau...

Crăiniceanu se uită o clipă să vadă dacă tinerelul nu-și bate joc. Grobei era însă grav, o fibră nu i se clintea pe fața albă.

— Citea și în ungurește, doar învățase la școală; în franțuzește, de la maică-sa, puțin nemțește, rusește... se descurca chiar și în latină. Mie mi-a scris odată, năzdrăvanul, o poștală în latină, de la Cluj! Știa o grămadă de lucruri, după cum vezi, niciunul perfect și, în general, lucruri care nu-i serveau la nimic...

— Descrieți-mi-l puțin fizic... vă rog! Și Grobei zâmbi fermecător, cât era el în stare. Dumnezeu, ce tinerel ciudat, bătrân înainte de vreme, un martir al propriei sale ambiții ca... exact, ca și... Puși Zăgănescu, unul care iubea din ambiție, un sentimental al ambiției ha! Și Crăiniceanu zâmbi mulțumit de sine însuși: mai știa o grămadă de chestii de-astea! Puși Zăgănescu!... Ah, Puși Zăgănescu... de-ar spune el numai un cuvântel din câte știa... un singur cuvântel roz, de mătase!

— Era... cvasi-înalt, cu evidente tendințe de îngrășare. Avea însă ceva foarte caraghios: era cavalierist, deși nu încălecase o singură dată în...

— Cum adică...

— Picioarele în formă de O, în paranteză, ho-ho... marea paranteză! Mergea ca pe arcuri, printre gambele sale se putea intra în împărăția cerurilor, ho-ho, hă-hă, hi-hi, hî-hî!

Crăiniceanu râse mult, cu bunătate, de cumnatul său mort. Doamne, morții trăiesc încă în noi, cât timp trăim noi, nu-i așa, sicriele lor umblătoare! Interesul „lor” e, nu-i așa, ca noi să

supraviețuim... oh, așa, o mică răutate, o ironie care se naște și scintilează o clipă, ei o iartă, sunt doar atât de îngăduitori! E în interesul lor, de altfel! Cine spune că „ei” nu mai au niciun fel de interese?! Mojicii! Pasiuni nu mai au, asta e drept, interese însă o grămadă! Și noi le apărăm interesele cum putem... oh, Mihi-băcsi, „fostul” Mihi-băcsi, un mort atât de comod! Un mort atât de jecmănit, s-ar putea spune, dacă... dacă ajunsese până acolo încât... așa, un biet tinerel din Banat, merceolog la nu știu ce cooperativă locală, să se intereseze de el din pură... ah-ah, oh-oh, Ștefi-băcsi abia îl mai zărea pe nepricopsitul său ginere, prin perdeaua subțire de lacrimi a râsului său bonom, îngăduitor cu morții și cu viii.

— Era brunet sau șaten...?

— Brunet... spre șaten, spre... nu-nu, ia uite, dom'le... nu, era brunet, mai ales ochii! Negru-scânteietor! Nu erau mari, dar scânteiau... mai ales când ne vorbea lucruri citite în almanahurile sale, hu-hu! Mie-mi spunea, nu știu de ce, o grămadă de lucruri, de teorii... evident, tot chestii de-astea nu prea bine asimilate. M-am întrebat și eu, uneori, de ce... probabil că tăcerea mea îl incita. Știi cum sunt vorbăreții ăștia; fac mereu cuplu cu câte un bou taciturn, o rumeșătoare ca mine care... unul din ăsta care adoarme cu capul în iesle... avea însă mulți prieteni distinși, unii dintre ei influenți... vezi poza asta? Aici e pe stradă, în Satu-Mare! ăsta e el...

— ăsta? și Grobei arată cu degetul.

— Da-da, el e... iar ăstalt e Retezan, subprefectul, coproprietar, apoi, la „Unio”... odată, ții minte de la soră-sa, l-a adus și în casă! Ți-am spus: în primii timpi era formidabil, fascinant de-a dreptul! Apoi, nu știu cum se făcea, dar relațiile, cunoștințele, situațiile câștigate i se scurgeau printre degete. — De ce faci asta, mă? îl întrebam, de ce nu perseverezi în anumite direcții... de ce... lași să ți se scurgă printre degete

o situație care... El însă dădea din umeri, ăsta era ticul lui și avea un zâmbet total antipatic, așa, răutăcios, pentru care îl ura toată lumea, în primul rând familia, evident! Pe mine însă nu mă prea atingea zâmbetul lui „sardonice”. De altfel, pentru faptul că mă disprețuia liniștit, îmi spunea o grămadă de lucruri, teorii de-ale lui...

— Ce teorii? întrebă Grobei, căscând. Stătea în aceeași poziție chinuitoare de aproape o jumătate de oră.

— Habar n-am! Cred că nu ascultam nici eu prea... sau am uitat, dracu să... Doamne iartă-mă, vorbim doar de un mort! Și Ștefi-băcsi fu cât p-aci să pufnească în râs. Era doar mortul lui, devenise în clipa aceea un amabil profanator de cadavre. — Avea, de altfel, tot felul de teorii... cărți întregi, reviste, prost digerate, închipuiește-ți, un ofițer, care voia să reformeze lumea... care critica pe cei mai mari filosofi!

— Era comunist? întrebă curios Traian-Liviu.

— Nu-nu... răspunse șovăitor Crăiniceanu. — Sau... mă rog, un timp e posibil să fi fost și... comunist! Uneori, ceea ce spunea era cu adevărat interesant, cum să spun... putea să te pasioneze! Dar, pe urmă, nu știu cum, îți slăbea atenția... deodată, nu știu cum, îmi venea să casc, să mă scol și să mă plimb, ceea ce, bineînțeles, pe domnul conte l-ar fi enervat la culme! Cerea să fie ascultat cu religiozitate, fără cea mai mică mișcare...

— „Domnul conte”?... zâmbi Grobei.

— Așa-i spunea tatăl său, bătrânul Farca, în care a lucrat și el, ca și mine, în Finanțe... când venea acasă, pe la douăsprezece, de la birou, să îmbuce ceva și să se întoarcă, îl găsea pe Mihi, haldău de optsprezece-nouăsprezece ani, încă în pat, mâncând lămâie cu zahăr și ascultând nu știu ce la radio...

— ... Lămâie cu zahăr?! râse Grobei.

— Da... făcu încurcat Crăiniceanu, asta îmi povestea încă fie iertată soacra mea, avea mereu o

farfurioară cu lămâie și zahăr lipit, siropat de zeama de lămâie... Olga-tante, sora mai mare a mamei sale și care îl iubea ca pe ochii din cap (trăiește încă bătrâna, e la Vatra Dornei, ea îi păstrează încă lucrurile, corespondența), ea venea repede-repede, îl scula din pat, îi aducea chiloții, ciorapii, pantalonii: — Scoală-te, scoală-te, îi spunea, vine tatăl tău! Ea îl pândeă pe bătrânul Farca, îl vedea de la colț, cu geanta lui mare din piele de bivoliță și alerga să-l scoale pe Mihi, puturosul. Bineînțeles că uneori era „prins” în pat, la ora mesei, ascultând nu știu ce opere la radio, sugând lămâie cu zahăr, printre almanahurile și revistele lui... Oh, atunci bătrânul Farca trântea și bufnea și nu îl scotea din „domnule conte”. — Domnul conte ne face onoarea să vie la masă... sau: — Domnul conte binevoiește să se dea jos din pat înainte de a se însera... — Domnul conte ne permite să deschidem puțin geamurile, să iasă fumul care... — Hă, hă, râdea Crăiniceanu, ironii de-astea greoaie, paternel-ardelenești, socrul meu, fie iertat, era un om bun, dar nu prea era tare în ironie, hă-hă-hă! Și-atunci, parcă îl văd pe Mihi cum îl gratifica pe propriul său tată cu „zâmbetul său sardonice” în care era expert!... Și-atunci, bineînțeles, bătrânul, care crescuse nouă copii, dintre care șapte erau în viață, care se întreținuse singur la liceu, dând ore particulare și trăind cu o jumătate de pâine și jumătate de kilogram de mere pe zi etcaetera, urcând din treaptă în treaptă până a ajuns directorul Casei Cercuale pe județul Zalău... bătrânul, în fața insolenței lui, începea, bineînțeles, să zbiere și să trântască. I se urca tensiunea, sorăsa, care era o emotivă, începea să plângă, iar... găliganul de Mihai zâmbea în continuare... sardonice! Singura care a avut vreo influență asupra lui a fost Olga, care era mătușa lui și între ei era o distanță de aproape douăzeci de ani, de fapt ea l-a crescut, ca o mamă, mult după ce i-a murit maicăsa... ea ținea toată casa, de ea asculta și bătrânul

Farca, ea avea o oarecare influență. De altfel s-a și jertfit pentru familie, a refuzat toată viața să se mărite, stând alături de tatăl ei, de frații ei mai mici... mai ales de Mihi, cel mai mic... de fapt cel mai mic... a fost Cornel, dar el a murit la zece ani, odată, la patinaj a căzut sub gheață și...

— Văd că știți bine istoria familiei! îl complimentă Grobei.

— Mă rog, știu câte ceva!... spuse Crăiniceanu și râgâi. Apoi își ceru iertare, cu mâna la gură, cu ochii jucându-i vesel.

6

...A doua zi, venind ceva mai târziu acasă de la birou (în jur de cinci și jumătate-șase fără un sfert), „bătrânul” Crăiniceanu îl găsi – intrând din întâmplare – pe Grobei în camera Leliei. Era așezat pe jos cumva, pe o pernă, și în jur avea albumele de fotografii ale familiei. Arăta destul de plictisit. Era ultima sa după-amiază la Alba, rămăsese special pentru „ea”, pentru Lelia.

— Unde e Lelia? întrebă sever Crăiniceanu.

Grobei habar nu avea; Vanina îl instalase acolo, cu o cafea și niște „uscături”, și plecase undeva, val-vârtej. — Probabil la cumpărături! adăugă cu naivitate merceologul. Crăiniceanu se feri să-l privească. Tuși nemulțumit în aparență și ieși din cameră, mergând la bucătărie, unde îl aștepta masa, acoperită cu un ștergar. Dumnezeuule, ce aiureală! Se bucura însă prea mult de perspectiva unei jumătăți bune de ceas de înfulecat, o țuiculiță înainte, apoi o jumătate de chil de vin, pentru papricașul pe care nu avea decât să-l încâlzească. Aveau papricaș de pui, astăzi se informase prin telefon, în prealabil, și va folosi din plin lipsa Vaninei, care își căuta odrasla grațioasă prin oraș,

ca să citească la masă. Ziarul sau... nu-nu, romanul polițist, început aseară. Apoi, va ieși la golumbii săi, lăsându-l pe descărnatul domn să se plictisească singur. Acolo, lângă cușca porumbeilor, îl găsi Grobei, după o oră, plictisit probabil de mobile și poze prost expuse, cu atâția morți necunoscuți și provinciali gravi, absenți.

Cușca porumbeilor, „palatul lor de iarnă”, cum îi zicea Ștefi-băcsi, era plasat, îngăduit, în curtea „a doua”, curtea „economică”. În curtea găinilor, lângă „ștalul” porcilor care se auzeau grohăind și rămând, cântând peste cărămizile lor bolnave pe care le dislocau cu botul, din pur umor, porcii nevăzuți. Doar duhoarea lor era vizibilă, o duhoare patriarhală care coboară din înalt, din Odyssea. Astfel se și simțea bătrânul Crăiniceanu, plutind în nimbul acelei duhori, cu porumbeii alergându-i pe brațe, pe umeri, divini șobolani: ca porcarul Eumeus, prietenul lui Telemac. Acolo îl și găsi Grobei, în spațiul acela, printre fiare vechi, cu găinile fugindu-i printre picioare, uriaș și gros, surâzător, etern, el cel tolerat de familie, cel izgonit de familie acolo, în curtea „a doua”, mitică, Eumeus care creștea, se lăsa iubit de golumbi, în duhoarea înmiresmată a porcilor, ortacii lui Odiseu. Se însera, deși noaptea era încă departe. Undeva, în fund, fugise orașul, cerul se lumina fantastic, ca o pânză translucidă care adia ușor, o lentilă suavă cu nori rarefiați, înalți, cirus, soarele el însuși văzut-nevăzut, un trandafir mov, colosal, ce făcea să respire lucrurile, în ceasul acesta al infinitului crepuscul. Porci nevăzuți, atotprezenți, ronronau egal în cotețurile lor, golumbii zburau în jurul celor două siluete, Grobei se împiedică într-un vechi cadru de bicicletă, o vană găurită era rezemată de un perete, cercuri de butoaie – de unde Dumnezeu atâtea doage ruginite peste tot, zeii se jucau cu ele! —, găinațuri, o troacă cu apă pentru pui, fierărie, lemne, butoaie, porci, apă, grăunțe, porumbei, golumbi în castelul lor de

lemn, în turnul lor de fildeș. O lume de mit, mitul el însuși, acolo, în curtea economică, Ulise, el însuși, nu a fost primul comerciant? Și Crăiniceanu, cu statura lui greoaie ce abil, ce suplu se strecurase acolo, printre obiectele acelea însuflețite de soarele nevăzut ce apunea mereu, nesfârșit, obiectele care se agitau neliniștite de dispariția lui și porumbeii aceia gulerăți și îngâmfați care acopereau totul cu găinații lor suavi, cu fluturatul aripilor lor peste umeri. Ei, singurii care nu jucau teatru acolo, ei, ce pozau cu atâta farmec. Crăiniceanu le curăță castelul cu o lopătică de fier, le puse apă, repară o stinghie, bălăcindu-se în bălțile de apă și de urină din jurul piciorului de lemn al stâlpului turnului lor. Grobei sta lângă el, umilit de forța socrului său, neinvidiindu-l pentru că avea suficient spirit realist, lăsându-se să viseze, dus de duhoarea porcilor lui Eumeus, confesorul lui Telemac.

Apoi, pentru că cei doi n-aveau ce să-și spuie, reluară discuția din ajun. Despre Farca Mihai-Alexandru, Mihi-bàcsi, surâzătorul. Traian-Liviu se arată interesat în continuare de el și Crăiniceanu, fericit că nu-l întreabă despre Lelia și amantul ei *en titre*, zeul orașului, își dădu drumul la gură. Iată că, uneori, morții sunt mai folositori morți decât vii, Doamne, iartă-ne cinismul!

— Păstrează ceva scrisorile lui...? întreabă Grobei, rezemându-se de gardul de lemn, privind în grădina vecinului.

— Cred că da... avem și noi câteva, Vanina trebuie că știe... în maniile mele, râse Crăiniceanu, încă nu s-a numărat și instinctul arhivei familiei...

— Dacă e vorba de familia soției!...

— E adevărat... e adevărat! recunosc Ștefi-bàcsi. — Olga-tante, de la Vatra Dornei, păstrează o bună parte, câteva mobile de-ale lui, fotografii, poze, mi se pare, și câteva costume... are aproape optzeci, dar e fantastic de vitală, de vie. Acum, abia, începe să încărunțească. Iar pentru

neisprăvitul de Mihai a avut toată viața un adevărat cult. Poți să te duci s-o vizitezi!...

Amândoi râseră. Se înțelegeau bine și Crăiniceanu îl duse, într-un prim elan de simpatie, în cotețul electrificat, unde-și ținea motoreta, pe Hanibal. Grobei fu cu adevărat emoționat; bătrânul o ștergea cu o cârpă pe ici-colo și rabla sclipea de curățenie, de îngrijirile egoiste ale lui Ștefi-băcsi, în harnașamentele sale, ca o gloabă într-un grajd regal. Câțiva golumbi îi urmăriră, rănindu-se de lețurile murdare ale grajdului-coteț. Crăiniceanu îl informă că voia să-i demonteze cilindrul, să-i schimbe placa de ambreiaj, să-i apropie căteii, eventual să înlocuiască total ferodoul. Lanțul era gros, bine uns cu ulei, pneurile erau bine întreținute, fără un petec, pe ghidon se găseau instalate tot felul de mecanisme, faruri, manșoane de cauciuc, oglinzi retro, sirene. Un golumb se agăță, încrezător, de furca din față, fâlfâind din aripi, încercând să încremenească acolo. Crăiniceanu era, evident, cel ce învia toate aceste lucruri, ce le dădea un sens. Porcarul-bonom. Grobei se întreba de câte ori intrase Lelia acolo, dacă intrase vreodată. Oh, ea era prea înaltă pentru acoperișul acela scund, oblic, cald. Ei doi, cu Ștefi-băcsi, ei doi bărbații, încăpeau mai bine, era mândru că se afla acolo, din pură întâmplare. Absența ei îl proiectase acolo, vinovăția bătrânului care trebuie să-și înlocuiască fiica sa destrăbălată, cu mult prea frumoasă și prea nebună, trebuia să-i facă conversație în locul ei, trebuia să se lase pipăit, adulmecat, curtat, plictisit, îmbrâncit ușor, sâcâit, buimăcit în treacăt în locul ei... și al celeilalte, evident, în locul Vaninei. Nu era oare de datoria mamei să-și înlocuiască fiica în absență?! Grobei era doar un logodnic, își avea drepturile sale nenumărate, el însuși își aducea aminte, etern plictisit de după-amiezile sale nesfârșite de logodnic, când trebuia să uzeze de privilegiile sale, lăsat singur, într-o cameră, cu logodnica sa de

familia ei grijulie ce respira pe lângă uși, pe lângă zidurile subțiri.

— Scria...?

— Poftim?...

— Vreau să zic... Mihi-băcsi... scria...?! La reviste... la almanahurile acelea... publica, vreau să zic...?

Crăiniceanu rămase sincer nedumerit. Dădu din umeri, plictisit.

— Vorbea atât de mult, încât nu știu ce nevoie ar mai fi avut ca să... da-da, cred că da... a publicat ceva articole, pe la Satu-Mare, la Cluj parcă, într-un ziar de mâna a doua... chiar și în America a publicat ceva, undeva, într-un orașel... știi, acolo oamenii sunt mai ocupați cu comerțul, au mai puțin timp să asculte taclale! Mai degrabă publică, he-he! Urfi!

— Poftim...?!

— Am spus: – Urfi! Hă-hă!

— Urfi! repetă și Grobei crezând că așa trebuia. Crăiniceanu îl privi cu simpatia aceea pe care o rezervăm pentru infirmi, pentru cei lipsiți de tact. Se înțelegeau binișor, Crăiniceanu își vedea de treburile lui cu pisălogul de ginere-su pe cap. Dar făcea o treabă morală: ținea loc fie-sii, era alibiul ei.

— De ce boală a murit?

— Cancer.

— Unde?

— La Vatra Dornei. Acolo a stat mai tot timpul după ce s-a întors în țară. Olga are și acum una dintre camere cu toate lucrurile lui, păstrată la fel ca și când trăia. L-a iubit nefiresc de mult, unii șopteau că ar fi ceva bolnăvicios... vicios, chiar!

— Numai forma viciului... adăugă Grobei, uitându-se pe unde călca deoarece ieșiseră iar în curtea din dos.

— Evident-evident! răspunse distrat Ștefi-băcsi. Intrase în camera de lemne și se auzea robotind pe acolo. Căuta un lemn, o esență tare, ceva, ca s-o

sculpteze. Voia să-și perfecționeze o nouă manie. Grobei îl auzea mormăind, dincolo de peretele de scândură, și ciuli urechea crezând că trebuie să răspundă la vreo întrebare, vrând să dea replica. Apoi își dădu seama că bătrânul cânta, în felul lui, bâzâia prin cămara aceea de lemne, fericit că e singur și că nu trebuie să se prefacă decât față de el însuși. Treacă-meargă.

— Dacă ai să întrebi pe cine l-a cunoscut, continuă Crăiniceanu ieșind din cămară, or să-ți spună că era prieten cu mine. Fals. Eu eram prieten cu el în sensul cel mai bun: ascultam ceea ce-mi turuia el, palavrele sale. Eu am fost totdeauna o bună ureche. Bineînțeles că acum, după aproape zece ani de la moartea lui... ia stai, el a murit pe la începutul lui '947, da, exact la întâi februarie '947, deci anul viitor vor fi zece ani, Dumnezeu să-l ierte!...

— Credea în Dumnezeu? întrebă Urfi, privindu-și ceasul brățară.

— Da, curios, dar credea... el care era un ateu, he-he!

— Cum vine asta? întrebă Traian-Liviu cu seriozitate.

— Dracu știe! răspunse Ștefi-bàcsi, prinzând unul dintre lemnele alese într-o menghină de tâmplar, pe banc, fericit de încurcătura tinerețului.

— Voi, tinerii, credeți că toate lucrurile astea sunt... așa, simple și... ei uite, el era un ateu, un ateu științific cum se spune astăzi, și totuși, înainte de moarte s-a împărtășit și s-a spovedit!

— Ca Voltaire!

— Prostii! spuse Ștefi-bàcsi, cercetând lemnul din menghină pe toate părțile, cu Voltaire a fost cu totul altceva! Eu ți-am spus doar că bietul Mihi, care credea sincer că Dumnezeu nu există, de la șaisprezece ani, deodată... de altfel, Olga ne-a mărturisit că înainte cu aproape doi ani de moarte el mergea pe ascuns la biserică...

— Ha-ha, răsese prosteste Grobei rămânând singur cu Crăiniceanu, asta-i culmea: pe furiș!

— Da-da, pe furiș! Nu-i nimic de râs. Pentru el era o adevărată înfrângere, pentru că toată lumea îl știa ca pe un campion al materialismului, al ateismului științific, cum ziceți voi astăzi. Singurii care nu râdeau de el au fost popii și... nici măcar toți! Uite, părintele Gohrlich, parohul catolic de aici, din Alba și... da-da, pater Gohrlich și canonicul Ploscariu, doctor Ioan Ploscariu, de la Lugoj, un adevărat martir. Doi dintre numeroșii săi prieteni. Ți-am spus că avea darul de a număra printre numeroasele sale cunoștințe și oameni de bine, de înaltă valoare... n-am să înțeleg niciodată ce-i atrăgeau, la el... poate cultura, poate...

— Spuneți că avea darul vorbirii...

— Eu? se miră Crăiniceanu, neridicând privirea de la lemnul său pe care începuse să-l „pipăie” cu un cuțit asemănător cuțitelor cizmărești: o lamă de oțel într-o teacă de piele. Un golumb îl găsi și aici și se așeză, grav, pe bancul de tâmplărie al protectorului său. Fără să se teamă de intrusul din Banat, un simplu reporter. — Eu n-am spus niciodată așa ceva, adăugă Ștefi-băcsi într-un târziu.

— Nu-nu...

— Ce vreți să scoateți din lemnul ăsta, Ștefi-băcsi?

— Habar n-am... poate dacă... vreau să fac un picior de credenț... la credențul din bucătărie s-a spart un picior, dar nu știu dacă ține lemnul ăsta... e destul de uscat, numai că nu vorbește... Mihi avea orice, numai darul vorbirii, nu! Mai bine vorbeam eu decât el! Eu am vorbit odată în fața unei mulțimi de aproape o mie de inși și... El însă vorbea foarte repede și amesteca multe lucruri din cele citite sau auzite! După părerea mea, era un semidoct, deși pater Gohrlich spunea că are în el flacăra divină!

Crăiniceanu întoarse lemnul, prinzându-l în menghină cu capul de sus. Pufni apoi pe nări, cu vădită plăcere, inutil.

— A fost însurat?

— Da. O singură dată, are și doi copii. Nu locuiesc aici, ci pe undeva în Oltenia. Dar s-a despărțit repede de nevastă-sa, nu se înțelegeau deloc. A trăit însă toată viața cu... cu Petronela. Ea l-a așteptat să se întoarcă din America. Petronela și Olga-tante au fost femeile lui, în sens figurat, bineînțeles. Cele două se și gelozeau puțin, dar, e drept, și-au dedicat viața lui.

— Cine e Petronela?

Crăiniceanu nu răspunse: era preocupat de lemnul lui, îl atingea ca pe o vioară, ca pe un mărunț animal. Lemnul scânteia încet sub mâinile sale plastice, de care asculta fierul, hârtia, carnea, fosta carne a lui Puși Zăgănescu, rivala Leliei. Grobei făcu câțiva pași, plictisit, prin lemnărie, fluierând ca să-și dea importanță. Era singur, Crăiniceanu se afundase lângă lemnul lui. Golumbul înfoiat, cu guler de marchiz, nu mișca de lângă menghină. Era înfiorător de îngâmfat și-și scutura aripile ca un curcan în miniatură.

— Cine e Petronela? repetă Grobei, cu mâinile în buzunare.

Crăiniceanu fluiera încet, un fel de bâzâit; la el nu știai niciodată când cântă, mârâie sau fluieră. Considera angajamentul lui încheiat și se afundase în maniile lui bolnăvicioase, cum spunea familia.

7

Ultima întrebare a tânărului Grobei zbârnâia încă în aer când se auzi portița scheunând stins și doamna Vanina îi privi pe cei doi bărbați cu încântare, cu uimire jucată. — Aici erați,

domnilor...?! sau așa ceva, și îi chemă înăuntru. Cu atâta farmec, cu atâta reală încântare de a fi cu ei, cu ei și numai cu ei, încât cei doi o ascultară. Crăiniceanu trecu pe la bucătărie să se spele, se auzi apoi apa de la closet, ca turbată, merceologul fu poftit în sufragerie, apoi în camera Leliei, toujours absentă, Vanina aduse cafea, fructe, prăjitură. Grobei se lăsă îmbiat, ghiftuit, răsfățat... nu era el, acum, în absența vinovată a Leliei, copilul favorit al lor, al familiilor reunite? Nu trebuiau cei doi, babacii (cei care din pură imprudență ajunseseră și babaci!) să ispășească pentru ea, zvelta, frumoasa, destrăbălată, campioana picioarelor Albei, amanta lui Cârstea cel îngâmfat?! Oho... și ispășeau foarte frumos! Cu un farmec dureros, s-ar putea spune, cu un infinit farmec!

Îi permiseră să se așeze pe jos, pe o pernă, Vanina fugi și îi căută febrilă o alta, ca să se rezeme cât mai comod de marginea studioului, în jur i se îngrămădiră țigări, fructe, albume de familie pe care el părea că le agreează, ei înșiși se îngrămădiră respectuos în jurul lui. La semnalul nevăzut al ei, Crăiniceanu, Eumeus, smuls din lumea golumbilor și a porcilor săi mitici, a motoretei sale nichelate, a convențiilor sale singuratece cărora li se spunea manii, el însuși, sub apăsarea dulce și nevăzută a tactului Vaninei, se supuse, cedă ușor-ușor, ca o coardă de violoncel când se acordează și astfel, avându-l pe Grobei, descărnatul, în centru, cei doi „bătrâni”, părinții Leliei, se constituiră în curtea sa feudală, în anturajul său select, îl aleseră drept prințul lor, ducele lor sentimental, filial, contele lor de Rohan, cu diviza lui cu tot:

*Roi ne puis
Prince ne daigne
Rohan je suis!*

sau așa ceva. Un alt Bussy, un alt Rohan, un alt Clark Gable, mai modern, mai mândru decât cel de pe strada Berthelot, care o ținea pe Lelia în brațe, în clipele acelea, cu mare probabilitate, cu mare afectare năzuroasă. Bah!

Grobei se lăsă servit, ghiftuit, fermecat, plutea lent între grațiile ce le răspândeau în jurul lui cei doi părinți nefericiți. Doamne, nefericirea e atât de relativă! Cei trei se simțiră bine, perfect împreună, cum spune nu știu cine, își ajungeau sieși; Grobei era pur și simplu fiul lor cel mult iubit, prin alegere și nu prin necesitate, ca „cealaltă”, pe care trebuiau s-o iubească și o și iubeau. Pe el, însă, în clipele acelea, voiau să-l iubească și îl și iubeau! Iată diferența, *that is the question*. Și el era fericit, plutea între ei și ei pluteau și ei, ceva mai stângaci (din pură prejudecată, vă asigur, stângaci!), întineriți cu cochetărie, cu un fel de patină stinsă pe figurile lor tot mai puțin provinciale. Poate și pentru că tinerelul acela se arăta atât de îngăduitor cu fiica lor, poate pentru că vorbeau de Mihi, fratele și cumnatul-prieten dispărut, poate pentru că furau un ceas de tihnă sadoveniană nu știu cui, cu fructe conservate în aerul anistoric al podului, cu cafea, prăjituri de casă – din care Traian-Liviu alege, cu prețiozitate, ca un prelat roman, un chec, *ein englischer Kuchen*, extrem de izbutit. Oricum, în timp ce anonimul merceolog mușca din chec, Vanina se împurpură toată, ușor, de plăcere, de emoție. Ce relative sunt nefericirile! în sfârșit, „afară” se întuneca încet. Cei trei se apropiau tot mai mult, vârstele lor se sudau încet, în aerul prin care se strecurau monștrii. Monștrii casei, penaii ei.

— Cine e Petronela? întrebă Grobei, cu aerul că totul îi este permis.

— Oho, surâse Vanina, vine din când în când pe la noi. E învățătoare și s-a stabilit într-un sat din Maramureș. Ca să fie în apropiere de Vatra Dornei, cred.

— De ce... se împotrivi Ștefi-bàcsi, am auzit că are pe unul... era și timpul să...

— Câți ani are...

— Acum...? Stai puțin... ea era mai mică cu opt ani decât Mihi... el ar fi avut acum... ia stai... da, cam patruzeci și nouă-cincizeci de ani trebuie să... vai, dar ea e ca un copil! L-a iubit ca o smintită, ca o...

— Cred că nu e ceva în regulă cu... și Crăiniceanu îi făcu lui Grobei un semn la tâmplă, ca între bărbați.

— Ce-s chestiile astea... spuse Vanina, nu crezi că Mihi putea fi iubit pentru el însuși...?!

— Bine, mucă scumpă, dar eu știu că voi două nu vă prea înțelegeați... ultima oară...

— Ah, prostii! făcu Vanina cu grație, zâmbindu-i lui Grobei ca o fetiță, tu nu vezi decât...

— Ha-ha! râse Grobei, mucă scumpă! Ce-i asta?! Cei doi Crăiniceanu roșiră, se priviră stingheriți, apoi Vanina:

— Astea sunt prostiile lui... așa îmi spune el... de când eram logodiți... spunea că sunt o maimuță mică... mucă, deci...

— Ha-ha, he-he, hi-hi! râse Grobei, cu o anume grosolănie, dar cei doi nu-i purtară pică. Era un tânăr extrem... ex-trem de reușit!

— Petronela, spuse Vanina, nu e o femeie... așa, foarte frumoasă, în schimb e... feminină, e foarte grațioasă, curată... nici nu cred că în afară de Mihi ea a mai cunoscut vreun alt bărbat...

— Ha-ha, he-he! râse Ștefi-bàcsi, cu eterna grosolănie a bărbaților, dar Grobei nu-i împărtăși disprețul. O asculta încordat pe Vanina, ciugulind câte o boabă din strugurele uriaș, uscat, translucid.

— Petronela de cum l-a cunoscut a simțit o adevărată fascinație față de el... era prin douăzeci și patru-douăzeci și cinci, când s-a întors acasă de la Cluj, bolnav, cu pleurita aceea a lui care l-a chinuit mereu... era după scandalul cu Cheți, Lucreția, nevasta lui de care tocmai se despărțise și

ea plecase cu cei doi copii, încă în scutece, la părinții ei în Oltenia, undeva pe lângă Novaci. Eu, eu am simpatizat-o pe Cheți, dar... ea nu era deloc potrivită pentru el... cine, de altfel, era potrivit pentru el... ah, era veșnic neliniștit, atât de dezordonat cu viața lui intimă! Eu am simpatizat-o pe Cheți... în schimb, ciudat, de la început nu mi-a plăcut Petronela... mi se părea... îmi apărea așa... ca o... oaie, te rog să mă ierți! (He-he, hă-hă! se crezu obligat să facă Crăiniceanu, dar nimeni nu-l băgă în seamă.)

— ...Mi se părea că și ea poartă o vină în... despărțirea lui Cheți... apropo, ei n-au divorțat niciodată, Mihi, pur și simplu din neglijență... sau pentru că el nu acorda prea mare însemnătate acestor lucruri... mă rog!... În fine!... Cu timpul, însă, Petronela m-a cucerit și pe mine, zău!... Castitatea ei... devoțiunea ei... singurul lucru, puțin supărător la ea, era... cum să-ți spun... așa, fascinația ei exagerată față de Mihi... care, cred că și pe el îl incomoda, oricum îi făcea rău, îl dezechilibra, îi răpea simțul realității!

— Ce prostii! spuse Crăiniceanu, voi două nu v-ați simpatizat niciodată! Când vă întâlneați vă uitați una la alta ca două găini, în mijlocul verii! Uiți că i-ai interzis să se ocupe de rufele lui!

— Prostii! spuse și ea, roșindu-se, privindu-l pe Grobei, adresându-se însă bărbatului ei: — Tu nu vezi decât aparența lucrurilor, nu descifrezi decât...

— Nu-nu! se încăpățână Ștefi-băcsi, chiar așa a fost... a fost chiar așa, ce... mi-aduc foarte bine aminte, n-am să uit cât oi trai că atunci când...

— Și ce-i dacă așa *a fost*? se enervă pentru prima oară Vanina, dar se stăpâni repede. — A fost așa, dar... dar acum, e altfel! Acum îmi dau seama că am simpatizat-o foarte mult... că am iubit-o pe Petronela!

Vanina vorbea aproape cu ciudă, ceea ce o înfrumuseța. Bătrânul Crăiniceanu o iubea încă sau

avea o bună memorie a fostei sale iubiri, pentru că se aplecă ușor în față și o mângâie pe păr, cu mâna lui grasă. Îl înduioșase candoarea ei resuscitată o clipă, stângăcia ei logică, „logica” ei cu care îl cucerise probabil, odată.

— După moartea lui, ea a dus o viață de călugăriță. Olga și ea s-au apropiat foarte mult... atunci s-a transferat ea la Bistrița... a început să nu mai iasă, mergea în fiecare dimineață la biserică, mânca o singură dată pe zi și deloc carne... deși ea, ca și Mihi, n-au fost niciodată habotnici! Ea era ca și el, atee!

— Era un ateu științific! făcu Crăiniceanu, murind de râs.

— Da, ea nu credea... și asta numai, bănuiesc eu, pentru că îi auzise pe ceilalți zicând că Mihi e ateu... pentru că așa spuneau ceilalți! Eu cred că ea nu era în stare să deosebească, din spusele lui, dacă el credea sau nu... cel puțin...

— Ce importanță are! spuse Crăiniceanu. Vanina îl privi pe merceolog și roși. Era extraordinar ce mult o întinerea vinovăția ei, a fiicei ei. Grobei se simțea perfect, înconjurat de cei doi bătrâni-tineri, mai neajutorați, în clipa aceea, decât el însuși, incomodați de propria lor vinovăție, a familiei lor. El, care nu avusese niciodată o familie, râvnea la una, poate chiar la asta, cea din jurul lui. El, care traversase o tinerețe mizerabilă, singuratecă, cu câte o mătușă, un unchi, pe ici-colo și în spațiile largi, plicticoase, dintre ei, plictiseala lui eu-însumi, plictiseala enormă a pubertății sale, indecența, viciul plictiselii sale. De asta probabil se apucase de citit, el care nu era un „om al cărții”, nu avea tenul și ironia potrivite pentru așa ceva. Citise, citise; ah, citise o grămadă de chestii care începuseră să plutească în el ca într-un acvarium tulbure, particule de viață care pluteau în mazăgă personalității sale ca petece de piele descuamată. Citise vrând-nevrând, se îndopase cu coperti,

hârtie groasă, gălbuie, care mirosea a șoareci, cu litere ce-i fugeau prin fața ochilor. În loc să privească soarele apunând printre dealuri, îl privise apunând în hârtie, în loc să caște gura la plopii foșnitori, privise nătâng la plopii mărunți, de hârtie, susurând printre litere. Nu-și aduce aminte decât de pârlăiașele din cărțile de citire; pentru el natura va rămâne pe veci suspectă, neautentică, imitată. O imitație după o imitație. Ha! Și, culmea, după atâtea cocoloașe de hârtie indigestă, mai dădea și senzația de... de... semidoct, de ins care nu digerase bine tot ce înghițise cu ochii! Parcă hârtia gălbuie a cărțicelilor găsite prin lăzi, prin poduri, prin mărunte biblioteci private, putea fi digerată chiar de cineva care avea un stomac al privirii mai bun decât al său...?! Ha! În asta... prin asta se aseamănă oarecum cu acel Mihi-bàcsi, mort cu aproape un deceniu în urmă, cu ale cărui isprăvi îi împuiau capul cei doi vinovați din fața sa, care nu știuseră să dea o educație decentă (măcar până la ora măritişului!) fiicei lor, iapa! Și el, bietul, dăduse impresia de lecturi veșnic vagabonde, nedigerate, nedefecate sau... mă rog, așa ceva. Farca semidoctul, neliniștitul, palavragiul. Cel căruia i se dedicaseră două femei, cel puțin, mătușa lui, care-l crescuse în absența mamei și... cum îi spunea... ah – da: Petronela, oaia aceea fanatică... ce trăia pe undeva prin nord și nu avea decât vreo patruzeci de ani. Probabil că era bine conservată, fanatismul și nepersonalitatea conservă bine. Ar putea să-i fie amantă, he-he!

Grobei îi privi cu îngăduință pe cei doi, viitorii săi socri. Vinovăția îi umaniza, lăudată fie destrăbălarea Leliei. Făcea din părinții ei niște „oameni”, îi smulgea din suficiența și automatismul unor fericiți și îngâmfați burghezi, a căror odraslă... îi întinerea, le readucea culorile în obraji, le readucea spaima în ochi, în gesturi... spaima de orașelul care turba contra ei, spaima de familia Zăgănescu, atotputernica, spaima de el

însuși, chiar, de insignifiantul Grobei, care le intrase în casă cu atâtea menajamente, cu atâta umilință respectuos mascată. El, nedemn de frumoasa sa logodnică. Ea, nedemnă de ei. Ei, nedemni de el, viitorul lor „fiu natural” sau așa ceva. Se înserase, undeva fusese aprinsă o veioză sau un lampadar, deși afară mai era încă lumină. Slăvită fie vara! Ce făceau ei? Grobei ridică privirea... aha, Vanina adusese un pachet de scrisori, probabil ale eternului Mihi-bàcsi, și citea. Citea, citea, citea... Grobei își decojea, tacticos, un măr, din grădina socrilor, un măr ionatan, rece și lucios. Îi venea să-și mângâie obrajii cu coaja sa răcoroasă. Îl tăie în patru, apoi își puse deoparte, pe-o farfurioară, sâmburii care-i plăceau *eperdument*. Îi lăsa la urmă, să ronțăie ceea ce alții aruncă, inconștienți. Aveau un gust mărunț-acrișor-migdalat. Îi venea uneori să umble prin resturile celorlalți, din farfurii, ca să colecționeze sâmburii, sâmburii lui dragi. Pe care să-i ronțăie, apoi, tolănit în mijlocul societății, lăsându-se curtat, flatat, răsfățat, în sfârșit.

— ...Serile noastre sunt extrem de vesele. Bem și chiuim, cu toții, mult mai tare decât ar trebui. Burghezii n-au decât să protesteze. Alfons pictează din ce în ce mai rar, exersează în schimb, câte patru-cinci ore pe zi, la vioară, un instrument pentru care nu are niciun fel de aplicație. Adevăratul său talent e în pictură, în portret, mai ales. Ah, de-aș avea eu talentul lui!...

— De când sunt datate scrisorile astea? întrebă Grobei, întrerupând lectura, absolut arbitrar.

— Din 1928, toamna... a doua oară că era la Cluj, student bătrân, reluând Dreptul. Noi doi îl întrețineam, în primul rând, de-aia ne și scrie nouă, deși și noi eram abia la începutul căsniciei, cu greutățile inerente. Dar am fi vrut ca Mihi să-și termine studiile și să-și deschidă un birou de avocatură aici la Alba, unde ne aflam noi, pe atunci încă singurii din familie, în orașel... dacă...

— Vă rog, nu vă întrerupeți! spuse Grobei, zâmbind, ronțăindu-și sâmburii săi numeroși din farfurioară. Vanina își puse ochelarii.

— ...Sunt abia la jumătatea lunii și mi s-au terminat banii. Mai trimiteți-mi, vă rog, cinci sute, dacă se poate chiar șase, în contul lunii viitoare. Am achitat laptele pe toată luna, abonamentele și chiria. Așa că...

— Sări peste asta... spuse Crăiniceanu, somnolând. Grobei avu o tresărire; ar fi vrut să fie citit totul, la rând, dar se stăpâni. Nu trebuia să spună tot ce-i trecea prin gând. Un adevărat bărbat învață să se stăpânească, cine se stăpânește pe sine, stăpânește lumea. Și-apoi, nu trebuie tulburat „câmpul”, realitatea trebuie să curgă, numai astfel...

— ...Am speranța că-mi va apare un articol în *Almanahul literar*, în *Gând românesc*, în *Progres și cultura* în cel mai rău caz. E vorba despre problema relației *Individ-masă*. Articolul e prost scris, bineînțeles, l-am scris în vara trecută, la Mediaș, pe malul Someșului. E atât de prost scris încât va place. E atât de prost scris încât ideea se reliefează cu pregnanță. V-am vorbit despre ea, o seară întreagă, și Ștefi m-a asigurat că e ceva deosebit de original. Eu am râs atunci, vă amintiți, și-am spus că am oroare de ceea ce e prea original. Originalitatea și semidoctismul merg mână în mână. Dar, mă rog, astea sunt considerații literare. Or, voi știți, eu am renunțat la fumul vanităților așa-zis literare. Eu nu am talent de literat, nu am niciun fel de talent. Poate aceasta e marea mea înzestrare... marea mea adec... adec...

— Adecvare! o ajută Crăiniceanu, era un cuvânt care îi plăcea lui, mai ales în perioada aceea. Cu toții râseră. Sunt anumite lucruri care se fac

instinctiv, de toată lumea, un fel de reflexe necondiționate de grup.

— ...Ce vești mai aveți de la Cheți, de la copii?! Mai trimiteți-le și lor, copiilor, câte o sută-două, obiecte de îmbrăcăminte etc. Ea nu-mi răspunde la scrisori, e adevărat că îi scriu cam rar. Sunt însă teribil de ocupat cu facultatea, cu studiile mele... cu hârtiile mele... Ea nu înțelege toate astea, nu va înțelege niciodată... că dacă am iubit-o vreodată, o iubesc și acum, Ea s-a măritat cu un ofițer, și acum, ofițerul ei s-a evaporat... a fost un fals ofițer, deși... și aici, sărmana Cheți se înșală. Ofițerul era real, numai că...

— De ce săriți peste pasaje? întrebă Grobei, citiți la rând, vă rog! E deosebit de interesant! Eu însumi doresc să studiez Dreptul, așa că... citiți la rând, chiar și scrisorile, câte sunt sau... citiți-le la rând...

— ...Ce bine îmi stătea în uniformă! Privesc fotografia aceea făcută la Constanța, lângă cazinou, și surâd. E poate unica dată în viață când forma și conținutul se întrepătrund. Aveam exact solzii pe care-i meritam, spiritul meu avea haina pe care și-o dorea. Cum să vă explic?! De asta probabil că am și aruncat-o atât de repede... preferansul și pokerul nu au fost decât un pretext. Nu-mi plăcea să joc, cum nu-mi place nici acum, deși lumea spunea că jocurile m-au pierdut. În calitate mea de locotenent sau... știți că numirea mea drept căpitan era deja semnată?! Mi-a spus Virgil, de curând... mi-a spus că Comloșan, cu care el e un fel de văr... uneori regret, dar, ce să-i faci! Acum trebuie să-l tocesc pe Cătuneanu și miile de fraze latinești ale Dreptului Roman. Sublimă știință! Uneori cred că sunt făcut pentru barou, alteori pentru jurisprudență... alteori, ciudat, sunt convins că voi deveni un excelent

autor de romane polițiste. À la Arsene Lupin, à la... am să vă explic de Crăciun. Lui Ștefi sunt convins că o să-i placă speculațiile pe care le voi face pe marginea acestei teme. Oricum, e suficient să vă spun că romanul polițist e foarte învecinat cu politica. În sensul în care o văd eu, „o politică a maselor”. Cultul formei perfecte. Forma și cantitativul, iată două categorii moderne. Hartmann vorbește despre ele; chiar și Spengler, deși el nu are intuiția misterului lor, a ceea ce numesc eu ambiguitatea formei. În sfârșit, să vă spun o veste nouă...

Crăiniceanu căscă, în felul lui, cu zgomot, trosnindu-și fălcile. Era modul lui de a fi politicos, pentru că își închipuia că Grobei se plictisește de moarte și voia să-l ajute în felul acesta. Ceilalți doi nu se clintiră, de parcă nu l-ar fi auzit, nu l-ar fi simțit. Timpul, el însuși, se opri, suspendat, prin nu știu ce capriciu.

— ...Veți cunoaște-o și voi, o mică oaie. Fanatică, o oaie. O cheamă Petronela și uite că se semnează și ea, aici, alături, pe marginea paginii. A citit, bineînțeles, ce am scris despre ea și a râs. Acceptă orice cu condiția s-o accept, la rându-mi. Spune că pot să scriu ce vreau despre ea, scrisul nu e nici pe departe atât de periculos, cum cred eu. Are dreptate, și în mine mor în felul acesta ultimele zvârcoliri ale literatului care puteam fi. Sunt din ce în ce mai mult ceea ce se cheamă: „un om de acțiune”. Mă interesează, mă captivează chiar studiul individului modern, un animal total diferit, față de vechiul cetățean liber-grec sau față de sclavul roman etc. Deocamdată totul e încă puțin confuz, dar, să știți, numai pe hârtie, în cap am clare toate aceste noțiuni. Nu voi avea vanitatea să le exprim „clar” pe hârtie decât atunci când va fi nevoie, pentru „acțiune”. Ha-ha, am ținut în fața micuței Petronela cel de-al doilea

discurs al meu. „Despre rezistențe”. A fost foarte reușit, în sensul că n-a înțeles o iotă. A stat însă nemișcată, vidată complet de voință în fața mea, a fluxului meu ideatic. Este ascultătorul ideal. E mai puțin decât un șoarece care ascultă, e o piatră pur și simplu, o piatră care își schimbă lumina, ca să zic așa. Am nevoie nu de cineva care „să priceapă”... (eu însumi nu mă pricep uneori, prea bine), ci de un ascultător *perfect*, ideal, plin de prejudecăți sau lipsit total de ele, cum vreți. „Un animal care iubește”, nu știu unde am citit fraza asta.

În fetița asta care se încăpățânează să mă iubească (e fată mare și eu încă n-am atins-o!) vreau să surprind reflexele massei, așa-zisele automatisme. De ieri...

— Ah, stai-stai, spuse doamna Vanina, asta e mai interesant.

— De ce nu citiți mai departe? întrebă Grobei, rezemat de perete, pipăindu-și nasul, gânditor.

— Nu-nu, vreau să citesc asta, aici, cum s-au cunoscut; cine ar fi crezut că asta va dura! Fii atent:

— ... Am bătut la ușă a doua oară și pentru că nu răspundea nimeni, am intrat. Înăuntru nici urmă de Patriciu. Am înjurat în gând: – Când avea de gând acest ticălos să-mi restituie datoria de care aveam atâta nevoie! Cu fața la geam, cu spatele la mine, stătea însă o fetiță care a întors capul când m-a văzut: – Probabil una dintre numeroasele putinete ale lui Patri, am gândit! Și, de furie, la plecare, am luat-o cu mine. De la primele fraze, m-a urmat fără șovăire. Crezând că e vreo borfinetă, nu m-am mirat prea mult. Poate voia și ea să se răzbune, ca și mine. Stupefacție: era fată mare, este în clipa aceasta. N-am vrut să cred, evident și mi-a adus un certificat de la doctor. Imaginați-vă, ce nebună! I-am spus că joc cărți până la ultimul

ban, că sunt sadic, că sunt însurat, nimic n-a clintit-o. Nu se dezlipește de mine, oița, și-și întinde gâtul ei gingaș spre tăiere. Asta mă ațâță! I-am spus că sunt homosexual (ceea ce e o minciună, cel puțin deocamdată!), dar n-a mișcat. E înaltă și subțire, fața e însă urâtă. Are sânii puțin depărtați, palmele reci, care transpiră ușor, tot timpul. E ca un câine, un dar trimis de nu știu ce Dumnezeu plictisit. Dacă n-o gonesc, mă urmărește peste tot, îmi face cele mai neplăcute servicii. Și încă nici nu m-am culcat cu ea, deși dormim uneori în același pat. Am întrebat-o odată, în glumă, dacă ar accepta să se culce cu un coleg de-al meu, la simpla mea dorință. N-a mișcat, dar nici n-a spus nu. Cele mai mari semne de revoltă ale ei sunt că tace. Nu neagă niciodată, orice aș spune. De la mine nu poate veni decât adevărul. Comic, știți ce face seara? Mă spală pe picioare, într-un uriaș lighean al doamnei Chevereșan. Ea a insistat, a spus că-i face plăcere. M-a șters cu părul ei, părul, un pic cam anemic. Inexact: prima oară când s-a întâmplat asta, n-am lăsat-o să mă șteargă, spuneam că-mi face silă să mă atingă cu mâinile ei. Ce vreți, glumeam! Atunci, ea, palidă, mi-a spus să-mi așez picioarele ude pe capul ei. Am ascultat-o și ea, după câteva minute de nemișcare, și-a înfășurat cu precauție mâinile în propriul ei păr și a început să-mi usuce planta piciorului, prin tamponare. Eu râdeam la început, era ceva foarte caraghios. Expresia feței ei mi-a plăcut, mai bine zis totala ei lipsă de expresie. Nici măcar nu era mândră de umilința ei! Ceva destul de rar. Atunci mi-a venit ideea s-o „folosesc” pentru discursurile mele. Era martorul ideal, martorul mut. Nici măcar nu e jignită că nu mă culc cu ea, că n-o fac femeie. Mi s-a încredințat cu tot trupul. De suflet n-a venit vorba, ha-ha! Copilării! Apropo: Patriciu a văzut-o odată, la „Hermes”, împreună cu mine și n-a spus o vorbă. Nici eu nu i-am mai cerut datoria. Suntem chit, dacă poți fi „chit” cu un astfel de ticălos! Nu

arătați nimănui, vă rog, scrisorile mele, altfel, cel care le-ar citi, acolo, la Alba, v-ar convinge și pe voi că sunt un satyr, un cinic. Ceea ce e adevărat, dar nu în sensul în care ar spune-o orice prost, orice lipsit de har, de iubire.

Voi mă iubiți, însă, și interpretați totul prin inimă... chiar dacă nu „înțelegeți” totul!... Ce, parcă eu „înțeleg” tot ce mi se întâmplă...?! Iată răscrucea omului politic cu cel al religiei. O răscruce falsă, demagogică. Omul potrivit are enorm de învățat de la ultimul popă de țară. O simplă idee și atât. Al treilea discurs: „Libertatea ca formă de religie!” sau așa ceva, nu mi-e încă clar titlul. E interesant: o dată prima frază, titlul, clarificate, pot să vorbesc și două ore în șir. Coerent, într-o stare de revelanță. Înainte vorbeam în fața oglinzii sau a șifonierului de furnir de nuc al doamnei Chevereșan, în care conturul meu se reflecta întreg, deși puțin cam tulbure. Eram însă o teribilă amenințare! Acum vorbesc în fața Petronelei. Ea stă pe marginea patului, fumează (e singurul viciu sau singurul semn de personalitate!), și eu mă plimb prin fața ei. Uneori mă opresc și gesticulez; ea mă privește fără încetare, fără expresie, ca un șoarece mare. Sau ca o piatră pe care se mișcă lumina, nesimțit. Eu însumi sunt lumina. După vreo jumătate de oră, dacă totul merge bine, uit de ea, mai bine zis, nu-i văd decât conturul. Ea simte asta, în imbecilitatea ei stranie. Data trecută s-a dus acasă și a revenit a doua zi cu note... asta-i culmea! Cu note destul de complete despre ce auzise! O clipă m-am gândit că e un om al Siguranței, dar mi-am dat repede seama că ăia nu au astfel de elemente, vreau să zic că tipul lor de selecție e cu totul altul. Nu-nu, în felul ei, Petronela e... divină, e inspirată. Evident, atât timp cât stă lângă mine, cât am s-o rabd, cât timp am nevoie de ea. Și ea „știe” asta, mai bine zis, simte acest lucru. Ce diferență! Pe Cheți am iubit-o, deși era vulgaritatea însăși! Pe Petronela o disprețuiesc

sau o iubesc așa cum ai vreo afecțiune pentru geamul prin care te uiți afară, în natura splendidă. Geamul supus, impersonal, fără fisuri, puțin lucios. Prin care se vede totul, oricând ridici privirea, chiar și întunericul. Uneori dorm în prezența ei ca și cum n-ar fi, și ea mi-este recunoscătoare că n-o alung. Ia de undeva o carte și citește (Dumnezeu știe ce înțelege!...), și când mă trezesc, o găsesc aproape în aceeași poziție. Odată am trimis-o de acasă pentru că așteptam o femeie. M-a privit o clipă, intens, apoi a plecat. M-a întrebat doar, cu vocea ei somnoroasă, când poate să se reîntoarcă. Puteam să-i spun că mâine, ca s-o menajez. I-am spus să vie peste două ore și n-a clintit. A venit după aproape trei ore și după nu știu ce, am dedus că așteptase afară, să plece prietena mea. N-a scos nicio vorbă, m-a întrebat doar unde mâncăm în seara aceea...

— Lelia, bineînțeles, nu știe de scrisorile astea... spuse Vanina.

— Cred că nici n-o interesează prea mult!... spuse cu dispreț leneș tatăl ei.

— Bine... să lăsăm baltă! spuse doamna Vanina, deodată decisă, și strânse scrisorile răspândite pe studio, lângă fundul ei mare.

— De ce...?! făcu Grobei, cu oarecare apatie. Se văzu însă, apoi, când insistă să se continue lectura, că nu-l plictisiseră scrisorile sau voia, pur și simplu, ca tactul său uluitor, să marcheze absența logodnicei sale de la datorie. Acest lucru, această „bănuială” îi derută, îi fâstâci aproape pe cei doi bătrâni. Sărmanii bătrâni, perfizii bătrâni!

8

— ...Am trei teme dezvoltate până acum: „Individ-masă și relațiile lor”, „Despre rezistențe”

și „Libertatea, ca formă de religie”. Imaginați-vă, am și notele aproape complete, făcute de Petronela. Are un scris foarte frumos, ca orice ins care nu gândește; în special ovalele, la „o”, „a”, „e” „, d”, le face foarte bine, aproape le desenează, din instinct, evident. Marele „D” îl face cum visam eu mereu să-l fac, iar „peul” îi reușește de fiecare dată excelent. Sunt măgulit că-mi văd gândurile caligrafiate atât de frumos. De exact. Nefiind un spirit sintetic, sărmana de ea, scrie tot ce aude. Cu religiozitate, pentru că mă iubește, spune ea. Vax! Ea e de fapt într-o stare premergătoare iubirii, aceasta o face atât de docilă. Eu o las însă în confuzia ei, care-mi servește. Mie ca și ei; aici generozitatea, umanitatea etc. nu-și au rostul. *Ne potrivim.*

Când viu de Crăciun vă voi arăta notele, transcrise tot de ea după câteva sumare corecturi ale mele...

— Le aveți? întrebă Grobei.

— Nu! spuse Vanina, sunt la Olga, la Vatra Dornei. Dacă nu s-au pierdut.

— Compilații!... aruncă Crăiniceanu.

— Din almanahuri... din diverse almanahuri! completă Grobei și cei trei râseră relaxați, uniți, o familie deja, în ciuda ei, a logodnicei absente. Se răsă pe seama mortului ca o mărunță răzbunare că se ocupau atâta de el, că era încă atât de prezent, de viu. Cine știe, poate pentru ultima oară! gândi Grobei, neliniștit, poate pentru penultima oară.

— ...S-a oferit să mă ajute și în corespondență. Am acceptat. Îi voi dicta, am și încercat, așa că dacă la următoarele scrisori nu-mi veți recunoaște scrisul, nu vă alarmați, ha, ha. Am ajuns un adevărat om de stat... vă amintiți serile lungi, când stăteam toți trei și la un moment dat Ștefi începea să caște, ca un hipopotam în mâlul lui. Și eu vorbeam, vorbeam și voi mă asigurați că nu vi-e

somn, să continui. Ștefi se prefăcea interesat, ca să mai poată destupa o sticlă, eu beam, mă prefăceam că mai vreau un pahar, ca să-l ajut în ochii tăi. Pentru asta vă iubesc, vă scriu, nu pentru că-mi trimiteți bani, ca orice burghez care vrea ca ruda sa să se realizeze, să intre în rândul oamenilor. Licența mea în drept va fi o victorie a voastră, de asta vă las să plătiți, să vă deșertați sufletul vostru de filistin. Dar pentru serile de care vorbesc... uite, aproape mi se umezesc ochii! Cum voi putea dicta astea, acest fel de lucruri?! Prostii, prejudecăți! Oaia mea mă venerează, încât uneori mi se pare ca sunt un fel de taur, de bou mistic, de mastodont, în orice caz un rumegător magnific, în stare să încapă în vizeta, în ferestruica admirației ei, a admirației ei rumegătoare, în ochii ei rumegători, duioși. Are însă o duioșie rece. Sunt curios de experiența pe care o voi face curând: îi voi scrie lui Caius și îi voi face portretul ei, bineînțeles, dictându-i tot ei. Voi vedea până unde merge rezistența umană, ilustrată atât de bine prin candoarea ei, prin prostia ei totală. Prostia e la fel de rară ca și inteligența și e, evident, o forță teribilă, bine canalizată. Deșteptii, mediocrii și submediocrii n-au cum să înțeleagă acest lucru. Dar ei sunt conduși. Această lene, de a fi condus, această atrofie a simțurilor, această mediocritate de instinct. Cine e cel care „îl ghicește” pe adevăratul conducător, pe cel făcut să conducă, deși el ignoră încă aceasta?! Pe adevăratul bărbat, pe cel mai tare decât toți bărbații, pe cel care suportă disprețul sau indiferența femeilor care aleargă în cete, în herghelii... ele nu vor și nu au dreptul decât la un urmaș, doi, zece cel mult. El însă are dreptul la milioane. Milioane de ouă umane. Ați văzut vreodată vreo fotografie de pe insulele Guano, de unde se recoltează vestitul îngrășământ? Ei bine, eu am o astfel de poză, decupată dintr-o revistă, pe care am prins-o cu o piuneză în perete, între Atila și Da Vinci: niște stânci în mijlocul oceanului

peste care zboară un nor de păsări, mii, zeci de mii. Alte mii stau agățate de stânci, alte zeci de mii, invizibile, sunt ascunse în găurile lor, în stâncă. Sute de mii, milioane de păsări, care întunecă cerul scânteietor, aceasta e posteritatea Lui. Ouă și păsări umane. — Dumnezeu a murit! spune Neitzsche. Foarte bine, în locul lui vom pune omul. Dar nu oamenii, nu Omul cu majusculă așa cum crede nu știu ce nătărău cu pretenții fals umanitare, ci pe un anumit om, *omul*, cel ce va conduce! Un *oarecare* om, ales în mod cu totul întâmplător. Cine poate descifra această întâmplare, ha?! Un tiran, cum ar spune un prost. Să spunem și noi cu el: un tiran, deoarece nu avem un alt cuvânt la îndemână: e cel mai puțin prost, cel mai puțin grosolan. Și aceasta numai din foamea maselor de a-l înlocui pe *el*, din foamea maselor pentru un ideal, lucrul cel mai bun pe care-l au, pe care-l poartă în pânțele lor de balenă. Cum să le refuzi? Te-ar nimici.

Știți ce-am făcut în ultimele săptămâni? Am recitat câteva zeci, sute de basme, românești și străine. Ce vrea poporul, care sunt reprezentanții lui?! Făt-Frumos, Siegfried, Robin Hood, Rubezal, Iisus, Buffalo Bill etc. etc. totul foarte amestecat, evident, uluitor de clar, de respingător, așa zice. Respingător ca adevărul, așa zice. Prostii!

Am încurcături cu lenjeria, zău, credeți-mă! Pentru mine e prea complicat, de fiecare dată, să le fac pachet și să vi le expediez. Am găsit aici, pe cineva, care mi le spală, o femeie cu un picior equin, o alcoolică, care îmi ia foarte puțin. Am să fac economie la bere. Nu vă supărați, nu-i așa? Am să notez de fiecare dată totul, iar cămășile, numai cămășile vi le trimit tot vouă. Restul, ciorapii, prosoapele, fețele de pernă etc. vor fi riguros consemnate. Nu se va pierde nimic din ființa mea burgheză, vă asigur. *Aproposito*: să nu credeți că am să le dau tot Petronelei; nici gând! Din cauza mea, evident, nu din cauza ei. Ea le-ar spăla ca în

vis, fără să știe ce face, eu însă n-aș mai putea-o vedea în ochi, mi s-ar părea că mă leg primejdios de mult de o... infirmă, de o imbecilă. (Ați observat, ea e cea care scrie aceste rânduri, la dictare. Nu vă neliniștiți, nu e la prima experiență! Mi-a explicat chiar ea, vrând să mă liniștească, că eu dau încă prea multă importanță cuvântului scris. Pe care ea, ha, ha, îl disprețuiește leneș. Deși citește, dar mi se pare numai atunci când eu dorm, așteptând să mă trezesc.)

...Sunt îngrozitor de singur, din cauza temperamentului meu, probabil, a mării mele personalități, a personalității mele incisive. Și am ore lungi, zeci de ore în care mă plictisesc îngrozitor. Stau atunci într-un fel de stare abulică, de parcă aș fi drogat. Stau întins în pat, în pijama, între somn și trezie. Nu pot să dorm, să mai dorm (am în urma mea vreo 15-17 ore de somn) și sunt incapabil să mă mișc, să fac ceva. Iau o carte în mână, o arunc, iau o revistă și după câteva rânduri o arunc de asemenea. Sting veieuza (în cameră se face întuneric, deși sunt în plină zi, mi-am fixat hârtia albastră la fereastră, triplă!) și încerc să dorm. În ciuda voinței însă, a concentrării mele speciale, nu pot să dorm. Alunec însă într-un fel de somnolență, schlummer, cum zic nemții, un fel de stare translucidă în care „văd” lucrurile, obiectele lumii acesteia, viața mea, cu o ciudată claritate. Un fel de saturație de somn, o hipersaturație și în care dorm totuși, un fel de mângă luminoasă, un noroi fosforescent care-mi dă clarviziune...

— De-asta nu-și trecea Mihi al nostru exămenașele sale, dragul de el! râdea Crăiniceanu.

— He, he, he! râdea Vanina.

— Ho, ho, hă, hă! râdea și Grobei, bine dispus de expresia comic-scârbită a fostului cumnat. — E entuziasmat de marea lui voință! adăugă el, deși de morți, nu-i așa... de mortuis...

Crăiniceanu făcu un semn vag cu mâna lui grasă, cu unghiile sale murdare de la bricolajele sale multiple, de la suavul găinaț de golumbi.

— Trebuie să fi fost o frumoasă pereche! spuse Vanina, fosta lui soră, icnind de răs, cu oaia de Petronela și... și...

— ...Și slăbănogul, plinul de voință Mihi-al-nostru, iubitul, scumpul, dragul de el... marele om al viitorului! He, he, he, he...

— Ho, ho, ho, făcea și Grobei, bine dispus, cu stomacul plin de cafea bună, călduță, cozonac de casă cu miere și sâmburi de măr, o lume de nebuni! O pereche nebunatecă, pe cuvântul meu! Ho, ho, ho...

Râdeau icnit, isteric, fără rost; se uitau unul la altul și râdeau de mutrele lor caraghioase pe care le făceau, citind rândurile lui Mihi-băcsi, de starea plăcută pe care o dă înserarea, vara îndeosebi, când știi că urmează cina (mai era ceva tocăniță de la prânz, „mama” le va face o sălățică bună, cu ridichi, roșii, castraveți, lămâie, o porție babană, vor aduce fundul de lemn pe masă și-și vor tăia, fiecare, cât va avea poftă, slăninuța de anțărț, cârnați subțiri, afumați, picanți, excepțional de picanți, o felie-două de șuncă, uscată, pigmentată, cu adevărat translucidă, mai era și puțin pilaf, cine se înscria la...) și râdeau, râdeau!

— Stătea ziua-n amiaza mare în pat cu o formidabilă voință!

— He, he, he!

— Cu o mare încordare de voință, cu o excepțională...

— Hă, hă, hă! Ho, ho, ho...

— Și virginala Petronela... absolut, dar știi...

— Hi, hi, hi... hu, hu, hu!...

— Oaia mistică care... care lua note despre bățăliile lui Nelson... note amănunțite despre discursurile în fața șifonierului!...

— Hi, hi, hi... hi, hi, hi... termină, Ștefi, zău... hi, hi, hi... zău, termină, te rog nu mai pot...

Pentru numele lui... pentru...

— Ha, hă, hă, ho, ho, ho! mugea și micul Grobei, obosit de râs și mai adăugă și el ceva, ceva răutăcios ininteligibil, dar se răsese cu toate acestea, era în ei și îi sălta, hurducându-i, șobolanul râsului, care alerga de la unul la altul. O veselă confederație.

— ...Țiu o vastă corespondență, mai ales acum, de când dictez. I-am propus Petronelei, care îmi rezolvă o parte a lucrărilor secretariatului, să-mi dea voie să-i plătesc o masă pe zi, cea de prânz, cea mai substanțială. La început a refuzat, apoi eu mi-am impus voința. Timbrele și hârtia mă costă o grămadă de bani... o grămadă de bani pe timbre! Am hotărât ca iarna aceasta s-o fac în pantofi! Îi voi căptuși cu ziare, sunt destul de largi pentru așa ceva și banii de bocanci, pe care mi i-ați trimis, îi voi folosi pentru timbre. Mi-ajung, după un calcul aproximativ, până în martie, chiar până în aprilie, dacă... Să-mi mai trimiteți cozonac cu mac, cum îl face Vanina, e inimitabil. Îmi trimite și Olga, dar al vostru e net superior, pe onoare! Să nu-i spuneți asta ei, s-ar simți vexată. *Aproposito...*

...Omenirea orbecăie, bătâie. E speriată de propria ei forță. Omenirea dacă vrea să supraviețuiască trebuie să înțeleagă că s-a terminat definitiv perioada ei romantică, naivă, intuitivă. Trebuie să accepte, cu orice risc și cu o bărbătească hotărâre, ideea unei supremații umane, ideea unei Rațiuni conducătoare. Oricât ar fi aceasta de impulsivă, de empirică în hotărârile ei globale, de capricioasă, de năucită de propria-i forță, va fi mult mai bine decât acest perimat, periculos instinct de gloată care ne poate împinge pe toți, vinovați, nevinovați, frumoși și urâți etc., în neființă. Urăsc neființa din toată puterea voinței mele și voi lupta contra ei cu armele mele cele mai subtile, cele mai tăioase!

...Azi am fost la Decanat, de o săptămână e afișat un bilețel prin care sunt invitat la domnul Decan. Am fost primit azi, la orele treisprezece. Din păcate nu era decanul acolo, ci doar Petrescu Marius, prodecanul, agregat la catedra de istorie, un om gras, cărunt, cu palmele transpirate. Se plângea de faptul că instig studenții. La ce anume? m-am interesat eu cu bunăvoință, lucru care i s-a părut cu siguranță o formă mascată a obrăzniciei. N-a spus însă o vorbă, încerca să fie protocolar și limpede. M-am amuzat grozav. I-am arătat că-l disprețuiesc cu toată sinceritatea, cu toată căldura, cu toată politețea, ca pe orice filistin. Lucru interesant (pentru acest motiv vă și relatez episodul), nu a rămas insensibil la afectarea mea vizibilă, formală. Mi-a declarat că ar trebui, pur și simplu, deși nu mai sunt un tinerel, să mă ia de guler și mă azvârle afară. L-am privit zâmbind, râzând neconținut de prostia lui cultivată. I-am spus că e un impostor, dar că nu are încotro, o uriașă mașină socială l-a selectat în acel post și că va rămâne, trebuie să rămână pe loc, în serviciu comandat, cum se spune în armată, și să-și facă datoria de impostor, pentru societate. S-a roșit, am crezut că-l lovește pe loc șlogul. A fost la un pas de un gest extrem. A făcut apoi un efort uriaș de stăpânire, s-a ridicat, s-a dus la geam și s-a șters cu batista. S-a întors apoi și, încă în picioare, mi-a spus că nu-l păcălesc. Că, spre deziluzia mea, e mai puțin prost decât îmi închipui. Mi-a spus că sunt inteligent, „aveți o inteligență feroce!”, chiar așa s-a exprimat și mi-a propus să lăsăm deoparte orice duel stupid și să discutăm, dacă sunt în stare. Ha! Ce vorbă! Un om cu nervi puternici, un om pentru care mai există șanse! Am fost tentat o clipă să mi-l fac discipol, dar am renunțat aproape imediat. Ar fi fost din partea mea o lipsă de instinct, un semn de nerealism. Nu i-am dăruit nici măcar un sfert din vreo idee de-a mea. Era un câine filistin care nu merita nici măcar să-l scuip.

Am discutat despre istorie, despre factologie în istorie, despre misticismul istoriei, pe scurt, o discuție ipocrit-inteligento-jegoasă despre un fel de cocktail de idei cărora el le zicea filosofie a istoriei. Un ins plin de prejudecăți, care voia să mă convingă că nu are prejudecăți. Atunci eu i-am făcut elogiul Prejudecății, al prejudecății virile, voi îmi cunoașteți teoria. S-a prefăcut încântat, măgulit chiar, șoarecele! Aceasta va fi pierzania lumii burgheze, a lumii filistine: felul ei de a se privi în oglindă, poza ei în orice situație, poza ei reușită, aș spune, poza ei continuă. Ultimul dintre ei, chiar când se află la closet, se mișcă de parcă ar fi fața unei adunări sau a unei camere de luat vederi. Asta-i școala engleză, pasămite! Dacă aș fi fost mai tânăr, mai slab, individul acesta ce părea cult și inteligent m-ar fi sedus suficient ca să vreau să mi-l apropiu, să-l fac prozelit... Așa, i-am arătat tot disprețul meu, evident, cu aceeași eleganță cu care el îmi arăta „aprecierea lui scârboasă”. Mi-a propus să ne mai vedem, să-l vizitez, să ieșim împreună și tot zarzavatul. Să facem adică un fel de alianță! Mi-a spus că e cucerit de inteligența mea originală, de farmecul meu puțin... sumbru! Chiar așa s-a exprimat! Are dinți foarte frumoși pe care ți-i arată, pe gratis, când vrei și când nu vrei. Dracul să-l ia! Unul dintre tipii ăia care s-au născut goi pușcă, cu manșete scrobite la mâini. Am întâlnit undeva o frază foarte reușită despre această specie, o frază plină de instinct de clasă: – ... Era unul dintre acei indivizi etcaetera, etcaetera, atât de îngrijiți și de bine mirositori încât ai certitudinea că și rahatul lor e parfumat, sau așa ceva! Ha, ha, ce spuneți, nu-i așa că vi l-am descris exact?!

I-am declarat, cu seninătate, că e exact produsul unei vechi civilizații, a unei vechi culturi, o încântare pentru ochi: că e exact tipul prin care se va distruge omenirea, ha, ha! Că e putred până în măduva oaselor, că sunt convins că pe linia sa

ascendent-masculină nu mai are, de trei generații încoace până la el, niciun ins cu o fărâmbă măcar de virilitate. I-am spus că stră-stră-bunicul lui, cu siguranță, era un impotent, un onanist în cel mai bun caz! Ha, ha! Să-l fi văzut pe domnul prodecan cum gâfâia, cum își holba ochii! A înghițit în sec, însă mi-a răspuns „civilizat”. Spunea că încearcă un fel de bras-de-fier al ideilor, al conversației, cu mine, că vrea să mă depisteze sub crusta de pachiderm, de teribilism sub care mă ascund etc. Că în ciuda camuflajului meu, inteligența mea nativă, virilă, transpare la suprafață. Că nu se lasă păcălit de aerele mele de anarhist etc. etc. Ce spuneți?! Până la urmă, evident, am încetat să-l mai insult, profund îngrețosat de manierele sale incorrigibile. Un tip teribil de speriat! Doamne, ce de inși speriați în jurul meu! Cu toții gâfâie de frică, cu toții tremură și se gudură în fața mea numai pentru că simt, pentru că-mi simt indiferența mea față de ceea ce-i înspăimântă pe ei, șoareci burghezi nenorociți! Mi-e milă și mi-e scârbă, același sentiment pe care l-am avut într-o dimineață, când am descoperit pe cearceaful pe care dormisem urme de șoareci, rahat și șoareci. În jurul trupului meu frumos, gol, antic!

I-am dăruit totuși ceva... un fleac, ceva la care nu mai țineam de mult, unul dintre acele obiecte pe care nu te hotărăști să-l arunci definitiv și-l înghesui atunci, undeva, într-o debara. I-am povestit cum am scăpat de unul dintre ultimele lesturi ale filistinismului meu: de cultul prieteniei! Să-l fi văzut cum holba ochii, șoricelul! Cum, cum...?! a spus, foarte ațâțat, deodată, lestul prieteniei?! Foarte interesant și... și... da, da... puțin macabru! Și a râs ca să-mi arate că suntem egali, că mă înțelege. Un prost! I-am vorbit nepăsător despre Caius, ultimul meu mare prieten, pe care, acum, reușesc să-l țin la distanță, scriindu-i zilnic. L-am întrebat, mereu nepăsător, privind pe

geam, dacă ar avea puterea să-și jignească mortal pe cel mai bun prieten...?!
— La ce bun? m-a întrebat, privindu-mă cu ochișorii vii.

Am dat din umeri și n-am catadicsit să-i răspund. El voia un răspuns rațional. Ca să mă amuz, i-am vorbit despre „teama de conflict” de care suferă, sursa exemplară a acestei societăți imbecile, nu-i așa... A lășității societății contemporane, iar el, ca un ilustru răs, evident, puțin nervos. A început să se obișnuiască cu limbajul meu violent și asta-mi displăcea. Am început cu adevărat să mă plictisesc și atunci... și atunci...

Crăiniceanu se ridică și, pufnind greoi pe nări, ieși afară. Vanina, zâmbi ușor, fără să-l privească pe viitorul ei ginere ce stătea tolănit aproape indecent pe dormeză, în fața ei, și citi mai departe:

— ...I-am vorbit despre Istorie, numai ca să-mi clarific pentru mine însumi niște idei. Când dictez, când vorbesc în fața cuiva, am observat asta, gândesc mai repede, mai concis. Să-l fi văzut pe domnul profesor agregat, prodecan, cum mă asculta, cu balele curgându-i stins pe gulerul său de celuloid. Ah, ce bale distinse, academice!...

Vanina oftă adânc și, simțind că merceologul o privește întrebător, spuse:

— Asta a fost una dintre bolile sale cele mai... cele mai necruțătoare... incorigibile! Oricât am încercat noi s-o ascundem, ea ieșea la lumina zilei și-l făcea... ridicol, pe bietul Mihi. Ridicol și, spre sfârșit, chiar nițel odios! Da... megalomania asta bolnăvicioasă pe care, Doamne iartă-mă, nu știu de la cine din familia noastră a moștenit-o... Tatăl nostru a fost un om atât de corect, de politicos... politicos, dar deloc umil! Lumea se purta cu el amabil, cu... milă chiar, și el, Mihi, nenorocitul,

credea că-și impune voința, personalitatea și alte prostii de felul acesta! Doamne-Doamne, ce viață chinuită, un infern pentru ei și pentru noi, pentru Olga, care l-a divinizat, pentru mine... chiar și pentru Petronela care... în simplitatea ei, i s-a devotat!

— Petronela asta! spuse Grobei, tușind încurcat, este ea chiar o... așa o... înapoiată... o femeie mai...

— Nici pomeneală! replică categoric Vanina. — Astea sunt gogorițele lui! E o femeie foarte inteligentă, sensibilă... de bun simț! Un om foarte curat! E adevărat, după moartea lui, ea nu și-a mai regăsit echilibrul! (în ochii Vaninei sclipi o clipă triumful). Duce o viață de călugăriță și s-a dedicat... o vede foarte des pe Olga, de asta s-a și transferat în apropiere de Vatra Dornei, ca să...

— S-a făcut târziu... spuse Grobei, întinzându-se fără jenă, căscând, uitându-se la ceas.

— Ți-e foame? tresări Vanina și-l privi. Avea mereu în ochi vinovăția fiicei sale, ultima care trebuia măritată. Cineva trebuie să poarte vinovăția; Crăiniceanu era afară, meșterind la Hanibalul lui, iar Lelia înota în brațele lui Cârstea, se lăsa turtită de frumosul centaur. Vinovată era ea, deci, mama, fosta soră a săracului, megalomanului Mihi. Ieși în grabă, lăsând scrisorile răsfirate pe pat, murmurând că în maximum un sfert de ceas va fi gata cina. Grobei se răsturnă literalmente pe dormeză, căscând și întinzându-se, cu piciorul drept rezemat de marginea înaltă a fotoliului. Era alb, livid la față, de nesomn, de oboseala voiajurilor sale, de absența Leliei, poate, absență pe care o ascundea cu atâta eroism, jalnic, disperat. Un eroism scâncitor, ca un cățeluș uitat afară în ploaie, în vânt, singur pe pământ, în ceață și furtună, far' o vorbă bună.

Se aplecă, într-o doară, deasupra scrisorilor, împrăștiindu-le neglijent cu mâna. Citi o frază de ici, un sfârșit de frază de dincolo. Se ridică dintr-o

săritură în picioare și începu să se plimbe nehotărât prin camera mare, dreptunghiulară, cu tavanul înalt, cum sunt în provincie. Cum sunt în provincie... Se uită la ceas, fără să vadă nimic. Înghiți de două ori în sec, absolut din întâmplare, și se gândi: – Doamne, mult mai durează și pregătirile astea pentru cină!... Nu-i era foame, însă strânse din maxilar, turtindu-și carotida, cu o senzație execrabilă.

Umbla cu mâinile strânse, aproape crispate, la spate. Plictisit, cu mâinile crispate, cu ochii vagi. Era mereu alb, livid la față, și fața sa călătorea, ieșea din obscur în lumina galbenă a veieuzei, ascunsă perfect. El însuși ignora toate astea. Era distrat, plictisit, își închipuia că-i era foame, că aștepta ora cinei. Crăiniceanu fugise afară, la golumbii, la Hanibalul său, poate, mai știi (Vanina insinuase și asta), poate stătea chircit, acolo, în fostul coteț electrificat și citea unul dintre policierurile sale; – *Aboulez le fric!... Fiche-moi le camp! — Ne faites-pas le bébé, vous n'êtes pas au cinema, mon chou!... Fiche-moi la paix!... Qu'est-ce que tu fabriques-là, petite putain...?! On ne peut pas être plus mort que ça!... Foutu le camp!... C'est par là qu'il prêtait le flanc à ses adversaires... deux tipes à gueulle patibulaire... il a foutu le camp... c'est de la gomme!... fiche-moi la paix!... fous-moi le camp!...*

Da, el fugise afară, la liceenismele sale, cu mult mai tânăr, mai iresponsabil decât „tânărul” Grobei care, aproape fără să-și dea seama când, își asumase obligații atât de colosale, de... colosale. Vanina însăși fugise la cratițele ei... mai era puțin pilaf de la prânz, o porție, poate chiar două, de cârnați uscați, de casă, piperati, tăiați pe un fund de lemn, și un pahar de vin de struguri... Lelia fugise și ea, fugea și ea mereu, dracu știe unde. Era lăsat singur, absolut, scâncitor de singur, să se plimbe încolo și încoaice ca un om matur, între fereastră și dormeză, ocolind măsuța pe jumătate, așa cum îl

văzuse pe tatăl său, în primii aburi ai copilăriei sale, plimbându-se: – De la fereastră la perete și înapoi, de la fereastră la perete și înapoi, la dracul... Aerul de seară de vară zăngănea ușor în jurul lui, în jurul trupului său descărnat: corsetul aerului de vară. Un val de căldură bruscă îi urcă din viscere, din plex spre gât, clavicule, planșeul gurii, orbite. O panică scurtă zigzagă prin el, ceva total imbecil, lipsit de rost. Un bufeu idiot. Se redresă din mers, uitându-se peste umăr la starea sa de adineaori, animalul acela necunoscut, violent, care se răsucise în el. Din ordinul cui...?! Din ordinul cui trăia ceva în el? Al Sfântului Ignațiu, poate, he, he!... Grobei dădu din umeri, nervos, strângându-și mâinile una-ntr-alta, la spate, cu fața albă, ca un crin, în întuneric. Deschise ușor gura, buzele, ca să poată respira mai în voie. Privi în sus, în întunericul plafonului, cu o jalnică speranță: – Doamne, dacă e cu voia Ta... fa să treacă acest pahar de la mine! Dacă nu e cu voia Ta, fa să... acest pahar, de la mine, servul Tău... *servus servorum Dei*... sluga slugilor... Facă-se voia... numai voia Ta! Și el privi distrat în sus, în plafonul gri, sperând imposibilul, deși buzele sale erau mai înțelepte decât el, mai ipocrite. El mai spera încă să... să... scape... pur și simplu, chiar și prin fugă... luând-o la fugă! Unde?... Unde?... Mă rog, undeva în afara trupului său, unde *locuia* ceva care nu asculta numai de el însuși, dacă... dacă vreodată cineva ascultase de el însuși, numai de el însuși!... Umilință, mai multă umilință, își aduse el aminte un rând de nu știu unde, mai multă vocație a umilinței, mai mult exercițiu... al umilinței!...

— Eu nu sunt decât cel ce vorbește în pustiu... în deșertul din inimile voastre... din urechile voastre!... Eu nu fac decât să anunț... să-L vestesc pe El... eu, care nu sunt vrednic să-i dezleg... nu, eu nu sunt El, eu nu am venit decât să...

Frazele acestea imperfecte începeau să se miște în el, ca niște șerpi care se trezesc în cuiarul lor, orbiți de lumină. Erau niște propoziții absolut stupide, banale, care simțeau deodată, prin nu știu ce stupid mecanism, adiind deasupra capetelor lor conice, somnoroase, sensul, un sens posibil, real. — Oh, spaima de sens, de înțeles, ar fi fugit bucuros acum undeva... ar fi tulit-o pur și simplu, stârnind praful în urma sa, fericit de râsetele batjocoritoare din urmă. Dar unde?! El, care se jucase nepermis de... inconștient de mult de... bah! Se jucase oare?! Era el într-adevăr liber să... libertatea nu-l aștepta, oare, de-abia de-acum înainte, cum se spune... valul acesta de căldură, panica asta grețoasă, cum au gravidele, nu era oare începutul, anunțul libertății... de care el, personal, nu simțea nici cea mai mică nevoie... dar, ce?! îl întreba cineva... pe el?! Era împins, fusese împins din ce în ce mai aproape. În timp ce el râdea încă cu — Hă, hă, hă-ul său, cu: — Ho, ho, ho-ul său imbecil, cu râsul său grosolan de provincial semidoct, apt de-un fanatism de mâna a doua. Da, iată, asta fusese capcana:

— Un fanatism de mâna a doua! Și, deodată... cineva făcuse un fals, mărunț... cineva înlocuise cărțile... o carte! Un careu de ași când... o chintă nobilă, orbitoare, când el aspirase, modest, pe Dumnezeuul lui, la una „la as”, cea mai jecmănită, cea mai potrivită cu el, cu trupul lui descărn timer, cu glumele sale imbecile, dezlân timer, bănățenești... cineva schimbase servietele, aceleași, negre, cu trei închizători subțiri, nichelate, cineva se amuzase și... și... sustrăsese ușor, fin... cu o eleganță imaterială... flou, flou... așa, ca o respirație a unei flori de seră... o trișerie fină, suavă... da-da, în capcana aceea pe care o zidise chiar el: — Fanatismul său diletant, amator, de-a doua mână! Aceasta fusese iscusita capcană, creată de el! Și în această capcană, gata construită, „excelent” construită (oho, pentru asta fusese

suficient de pedant, ca un adevărat provincial!) cineva... ceva, cum să spun, făcuse trișeria aceea simplă... *naiva*, prefect... cum să-i spun... nevinovată! — Ce glumă de prost gust, *domnule*... de-un uriaș prost gust! Nu-i acesta destinul, spunea cineva, dacă cuvântul acesta are vreun înțeles, și cu siguranță că nu are... — O glumă de un uriaș prost gust! Să ne închinăm, să ne prosternăm cu umilință în fața Lui, al Prostului Gust cel Colosal! Noi, care scâncim ca niște cățeluși, uitați pe-afară, pe culoar, la discreția șobolanilor casei: — Mărire Ție, Doamne, Mărire Ție! Și încă ne rugăm pentru Curata, prea bine cuvântata, Mărita noastră Doamnă... de Dumnezeu Născătoarea... cea care naște *mereu*, fără încetare, în toate chinurile, în chinurile atroce, pe Dumnezeu... pe Dumnezeu-Cuvântul ai născut!... Ce fraze, ce amestecătură de fraze, ce punch de fraze, ce semidoct era capul său!... Cu lecturile sale din reviste, almanahuri, ha, ha!...

— ... I-am spus Petronelei că poate să se culce la mine, în nopțile în care are dificultăți cu mătușa ei, sau ce dracu e. Își pune o pilotă pe jos, pe covor, un cearceaf peste pilotă, și ea peste cearceaf. Doarme pe jos, dar doarme totuși, eu, evident, nu pot să-i ofer patul meu. Somnul, la mine, voi știți, este esențial. Somnul e forța mea, somnul e chiar semnul forței mele. Intre noi e masa și în acest fel avem totuși, am, mai bine zis, senzația izolării. Mi-a propus ca în nopțile când rămâne la mine să doarmă pe jos, să tragem un fel de perdea, a adus ea însăși un fel de stambă, care să... Prostii, am interzis aceste mașinațiuni! Toate acestea ne-ar scoate de sub aparența provizoratului! Provizoratul este chiar forma libertății. Când doarme la mine, doarme pur și simplu pentru o noapte, în cel mai perfect, spontan provizorat, exact așa cum ar trage la un hotel de mână a treia, ajunsă la o oră târzie, undeva, într-un orașel. Unul dintre hotelașele acelea suspecte, de

lângă gară, ha. În felul acesta eu îmi păstrez liniștea, iar ea nu trebuie să umble pe străzi sau să doarmă undeva, într-un gang, pe o saltea veche, la niște cunoștințe, cum i s-a întâmplat în vreo două rânduri. Mătușa ei sau vara mamei ei, sau dracu știe ce e, nu-i permite să intre în casă seara, după ora zece. E absolut inflexibilă, or, noi tocmai seara avem cel mai mult de lucru. Temele mele, corespondența mea vastă, articolele etc. Am început și un jurnal, evident, un jurnal intim, genul ăsta îmi inspiră greață. Nu, un jurnal de lucru, deschis. De altfel, la mine totul, chiar și actele cele mai intime, mai involuntare, cum ar fi căscatul, scărpinatul, respirația în somn, între două coșmaruri domestice, totul e public, poartă pecetea oficialității. Caut un câine, o javră, o corcitură, orice, ceva pe care să-mi revărs tandrețea. Pentru asta, sărmana Petronela nu e potrivită, în ea mai tresar unele resturi, sechelele de umanitate. (S-o vedeți cum mă privește când îi dictez rândurile astea: exact ca o oaie! Adică, cum: mă privește total indiferentă, așa cum trebuie, să nu-mi disturbe câmpul vederii mele. Pentru asta am ales-o, pentru asta, mai ales, o păstrez. Puterea ei este indiferența față de ea însăși atunci când eu, Stăpânul, am nevoie de ea. Punct.)

...E iarnă plină, toată lumea așteaptă Crăciunul anului de grație una-mie-nouă-sute-douăzeci și șapte! Ce ne va aduce 1928?! Mie, personal, nimica. Eu nu aștept nimica de la el, mie, fiecare zi îmi aduce ceva, pe mine însumi. Deși, voi știți, eu am cultul revelionului. În mijlocul mizeriei generale, al haosului, al văicărelilor, al speranțelor băbești, eu rămân posomorât, indiferent. — Cea mai abjectă celulă din mine e speranța! Trebuie ucisă, lichidată rapid, cu toate mijloacele! E o idee pe care am dictat-o de curând, pentru jurnal. Sau, dacă vreți, speranța mea seamănă cu Petronela, femeia-oaie: calmă până la imbecilitate, inteligentă până la apatie, stumpf, cum spun nemții, oarbă, cu

găuri în loc de ochi. O formă vie în care pot locui eu, domnul Eu-însumi! Uneori, îmi contemplu uniforma mea de ofițer. Doamne, ce frumoasă, ce „chipeșă” el O scot din dulap, o privesc, ridicând-o în sus, pe umerășul ei, așa cum ovreii bijutieri ridică vreun briliant în lumină, mă opresc cu ea în fața oglinzii, mi-o mulez pe trup așa cum fac femeile când probează o stofă încă în metraj. Petronela, ca un adevărat câine de vânătoare, a „simțit-o”, uneori, când sunt ocupat cu altceva, o scoate, o perie, i-a pus levănțică etc. Odată, când am lipsit, a călcat-o, ea însăși. Pentru o intelectuală e foarte pricepută, nu a apărut nicio cută în plus. Voi îmbrăca-o poate, de revelion, în acest moment solemn. I-am promis că voi lăsa-o să mă ajute, exact așa cum ajuți un episcop. Apoi va trebui să plece, chit că stă pe undeva pe afară. Dar nu, va merge pe la prietenii ei, o grămadă de lume o iubește și va bea acolo, împreună cu ceilalți. Eu voi sta singur și voi scrie, *manu proprio*, e un moment prea grav ca să dictez. În jurul meu, la câțiva metri și kilometri de mine, lumea va urla, va râde, va bea, va mânca, se va veseli, în felul acesta nu voi fi singur.

...Am recitat de curând *Antichristul* lui Nietzsche. Magnifică operă! Nu sunt de acord cu ea, deși eu însumi sunt ateu, dar spiritul ei, curajul ei, huliganismul ei, aș zice, sunt formidabile! Cum spune el, în scurta prefață:

— Doar poimâinele îmi aparține! Unii se nasc postum. Asta mi se potrivește și mie. Sau, mai departe (par. 14):...Altădată, conștiința umană, spiritul, era dovada unei origini nobile, dovada originii divine a omului. Pentru a perfecționa omul, i s-a recomandat să-și tragă simțurile în sine, ca și broasca țestoasă, să întrerupă legăturile ce-l țineau de tot ce e material, să-și poprească „lutul muritor”: va rămâne din el, atunci, esențialul, se spunea – Spiritul pur”. Noi însă și aici am intuit just: o tot mai mare „luciditate”, „Spiritul”

înseamnă pentru noi doar simptomul unei relative imperfecțiuni a organismului, ca o încercare, tatonare, orbecăire, ca o lene, la care se cheltuiește neînchipuit de multă energie nervoasă; noi negăm că se poate realiza ceva desăvârșit, atât timp cât rămâi în limitele lucidității. „Spiritul pur” e o curată prostie. Fără nervii și simțurile noastre, fără „învelișul nostru muritor” nu ne putem decât înșela – atâta tot.

Ce spuneți?! Iată, un adevărat epicurean, un adevărat Dyonisos. Deși el îl neagă pe Epicur. Ascultați: Epicur e un decadent tipic și eu am descoperit primul acest fapt. Teama de suferință – chiar de cea mai infirmă particulă a durerii – nu putea să ducă decât la o *religie a iubirii*... (par. 30)... Vedeți?! Elogiul simțurilor, al suferinței! Ca și mai jos (par. 21)... Creștinească este ura contra Spiritului, contra mândriei, contra libertății, contra *independenței* Spiritului (*libertinage des Geistes*), creștinească este, deci, ura împotriva simțurilor, împotriva bucuriei simțurilor, împotriva bucuriei în general!...

Și acum un pasagiu la care ți-u deosebit de mult, pe care l-am citit cu voce tare, oglindindu-mă în tăblia mată a șifonierului, în timp ce prostănaca de Petronela lua note, deși ce citeam fusese scris și gândit încă o dată. Ascultați:

— Dacă echilibrul existenței îl căutăm nu în immanent, nu în viață, ci în transcendent, în *nimic*, atunci i-am răpit vieții absolut orice echilibru. Marea minciună despre nemurirea personală întunecă orice rațiune, orice natură umană în instinctul ei pozitiv, vital optimist. Să trăiești astfel încât să nu mai aibă niciun sens că trăiești devine acum sensul vieții... Otrava învățăturii „Drepturi egale pentru toți” creștinismul a semănat-o cel mai bine. Creștinismul a ațâțat, din cele mai dosnice cute ale relelor instincte, un război mortal contra onoarei și a simțului distanței dintre indivizi, adică contra premisei oricărei înnobilări umane, contra

grandorii culturii – el și-a făurit din ura maselor arma principală contra noastră (*aus dem ressentiment der Massen*), împotriva a tot ce e distins, vesel, generos pe pământ, împotriva norocului nostru omenesc... Și să nu subapreciem fatalitatea care s-a strecurat din creștinism în politică. Nimeni nu mai are azi curajul privilegiilor, curajul drepturilor de stăpân, a sentimentului onoarei față de sine și egalii săi, dreptul la cultul distanței (*zu einem Patos der Distanz...*). Prin minciuna egalității sufletelor, aristocrația sentimentelor a fost îngropată sub tot ce e materie, material; și dacă ideea „privilegiului maselor” face sau va face revoluție, creștinismul este acela, să nu ne îndoim *defel*, prejudecățile creștine vor fi acelea care vor transforma orice revoluție într-o baie de sânge și crimă. Creștinismul este ridicarea a-tot-ce-mișună pe pământ împotriva a tot ce are înălțime, noblețe: – Evanghelia celor „de jos” – înjosește!...

Acestea și încă altele... Vedeți, vreau să repet: sensul acestor lucruri nu mi-e totdeauna familiar, uneori chiar sunt de am altă părere. Dar stilul, acest fel atât de bărbătesc de a gândi, acest fel *reacționar*, dacă vreți, ultra-reacționar, curajul lui de a gândi *singur*, într-o mare izolare etc. etc., toate acestea mi-l fac, dacă nu simpatic, oricum interesant, notabil, *bemerkenswert*... mai ales că eu nu sunt împotriva creștinismului, al cărui ev mediu, pe mine, mă umple de... reverie, de uimire. Nu Renașterea, ci Evul Mediu mă absoarbe, îmi absoarbe atenția. Aici e vorba însă de creștinism ca sursă, izvor puternic al urii contra oricărei individualități, a ideii de individualitate umană, această sechelă a antichității. Coaliția maselor împotriva unui singur individ etc. Toate acestea, de altfel, eu le-am extins în tema mea despre „Relația individ-masă”. Acolo mă aplec cu mai multă indiferență, nepărtinire, asupra relațiilor posibile, probabile care se nasc între om, un oarecare om

care se simte împins, din pricini necunoscute și indiferente voinței sale, în afara turmei umane, și ceilalți, între un om bolnav de individualitate, tot mai bolnav, un „animal bolnav de spiritualitate” și ceilalți, cei sănătoși.

...Caius îmi scrie că îi este frică de operație. V-a scris și vouă?! Mi-e dor de el, uneori mi-este un dor nebun, ca după o femeie, așa, cum să spun, niciodată întâlnită, cineva, ceva înecâcios, care trebuie să vie, o promisiune făcută de destin într-un moment de zăpăceală, de indiferență, ha. Atunci îmi strâng dinții și îi frec unii de alții, ca un aligator de Nil, ca un caiman ce-și scoate botul său ascuțit din mълul sfânt. Orice, dar el nu trebuie să afle nimic, sau cât mai puțin. Eu nu pot să-mi permit să atarn de nimeni, nici măcar de vreun sentiment de-al meu care m-ar umaniza, cum spune Mihaela. (V-am vorbit despre Mihaela, urăta, fioros de urăta Mihaela, pe care o văd numai din plăcerea care mi-o face urătenia ei, din siguranța reconfortantă că nu o voi dori niciodată, din plăcerea care mi-o face meșanteria, chiar insultele ei, răutatea ei colosală uneori ce se potrivește atât de bine cu figura ei hădă și pe care mi-o aruncă cu voluptate în cap așa cum, în evul mediu, câte unui trecător târziu i se arunca de undeva, de sus, un vas cu urină peste plete etc.) Cu această ocazie am constatat un adevăr simplu și relativ vechi, că ura e mai stabilă decât iubirea, e mai greoaie, are un echilibru mai stabil. Ca și indiferența. Noi, care intrăm într-un secol al indiferenței, trebuie să studiem ura, ca să ne cunoaștem, să ne putem aproxima, prevedea viitorul. Viitorul nostru și al copiilor noștri. Mi-e dor de Alba, de Baia Mare, de toate orășelele provinciei pe unde am răscolit praful cu picioarele mele de copil, deloc nevinovate, har Domnului, mi-e dor de provincie, într-un cuvânt, de provincie și de provincial. Voi mă puteți înțelege mai greu, pentru că trăiți acolo, în țara minunată, promisă, nu

aveți relieful acestei noțiuni, a acestei abstracțiuni. Visez la valorile provinciei, la marile ei valori, la marele ei curaj, curajul lui Don Quijote. Provincia nu e numai ridicolă; ea e și curată, ea e o fecioară care a fost violată în prima tinerețe, maltratată de un bețiv în prima ei tinerețe și poartă actului sexual o ură încarnată. Fecioară încă pe jumătate – desfrânată pe jumătate. Iată o imagine posibilă a provinciei „respectabile” în care trăiți și parcă vă văd ochii scânteind, o clipă, ha, ha. Dar să știți că acesta nu e felul meu de a se vedea lucrurile, *chiar așa este*, și va trebui să vă resemnați cu aceasta. Cu atât mai mult cu cât eu iubesc această imagine, atât de modernă, o să spuneți. Fleacuri! Ce mă interesează aici este ideea curățeniei ce trăiește în păcat, ideea ispășirii unui păcat făcut de altcineva. (Nu e toată Biblia aici, Vechiul Testament, evident, dar și originea lui Iisus, un profet ce are adâncă intuiție să sufere pentru ideile sale, la fel de nesărate și de utopice ca oricare altele, de atunci și de acum, dar sângele, nu-i așa, propriul său sânge le face verosimile, *suspecte*, nu-i așa?!) Iată, astfel văd eu, astfel este provincia: ispășind o neînțelegere brutală, dureroasă, ispășind un viol, un viol de natură sexuală în primul rând, un viol asupra unei fecioare. O alienare tipic „modernă”, pentru că femeia, în ultimele secole, s-a distanțat sensibil, în propriii ei ochi mai ales, de obiect, de animalitate. Femeia-socială, evident, nu un exemplar sau altul. Și atunci, nu-i așa, infracțiunea e profundă, agresiunea e aproape totală, asupra psihicului ei *in statu nascendi*, asupra embrionului ei mortal în plină dezvoltare. De aici ura ei, a provinciei, bineînțeles, ura ei virilă, dură, aptă să înfrunte orice rezistențe. (Vezi tema mea „Despre rezistențe”.) Aceasta e provincia și noi trebuie să resuscităm valorile ei. Încrederea ei stângace, de prost gust, în ea însăși (ca o pârghie a gândirii!), chiar prostul ei gust. Evident, nu: prostul gust, ci prostul ei gust, două concepte total diferite. Prostul

gust, în sine, ca și Dumnezeu (în sine) sunt fade. Voi fi poet într-una dintre aceste zile și voi compune, o dată, o apologie a Provinciei, în care judecățile și conceptele vor fi abil ascunse în metafore, chiar în rime, în banalități. În așa fel ca să vă șocheze, voi, care trăiți în provincie, voi, care nu iubiți provincia mea, pe voi pe care vă șochează provincia, această școală a caracterelor, a eroilor.

...Umilința, adevărata umilință nu se poate naște decât în provincie. (Creștinismul nu s-a născut în provincia Imperiului Roman?!) Mi-este atât de greu, de dificil, de a fi umil, eu care sunt încă atât de pătruns de conștiința marilor mele calități, atât de prosteste convins, aș zice. Cu cine mă asemăn ca să fiu umil?! Evident, numai cu mine însumi. Să nu fiu ipocrit în umilință. Să nu fiu ironic în umilință. Din toate părțile năvălește asupra mea umorul, ironia, acest dizolvant al personalității, această calitate antiprovincială. Când am să fiu bătrân și decrepit voi face jocuri de cuvinte, ca Shakespeare. Trebuie să-mi păstrez răutatea, indiferența posomorâtă (nu ironică) ca să pot lupta contra celui mai mare flagel al lumii: mila față de tine însuși. Arma copiilor, bătrânilor, femeilor. Nu am nimic contra ei, ea e necesară, profund necesară, altfel n-ar exista în economia naturii umane. Să trăiască și să fie sănătoasă! Ce s-ar face omenirea, acea „biată omenire” de care vorbesc atâția ticăloși, cinstiți, fără ea!... Dar la mine, în mine, ea trebuie să piară, această abjecție. Pfui! Cum să-mi mai fie milă, cum să simt măcar simpatie față de acest trup pe care l-am târât în atâtea depravări, în acest spirit plin de turpitudine, apt de atâtea viitoare lașități etc. Să nu credeți că exersez creștinism, aici! Nu-nu, aș zice chiar dimpotrivă. Dar reperele mai exacte sunt în altă parte, în scrisorile către voi nu vă trimit decât franjurile gândirii mele, așa cum Vanina taie marginea arsă a prăjiturii când o scoate din bloder,

din cuptor. Marginea aceasta arse se da copiilor și inconștienților. Poftim!

„...Ce este greu? Astfel se întreabă căraușul-Spirit, astfel îngeunchează el, asemănător cămilei ce vrea să fie bine încărcată.” Iată o formă a egoismului, a adevăratei megalomanii: provocarea suferinței, forțarea limitei fizice și nervoase, existență pe limită. Fără nimic acrobatic în gesturi, fără autocompătimire, fără nimic spectaculos: o posomorâtă indiferență. Sunt urmărit tot mai mult de o vizită (făcută de copilul de nouă-zece ani, care am fost, care mai sunt) la un bâlci, la „o panoramă”, la un panopticum. Priveam, ca toată lumea „adultă”, prin niște ocheane unde se vedeau „în relief” câmpul de bătaie de la Austerlitz (chiar așa cum a fost), câmpul de bătălie de la Philippi, lupta de la Trafalgar și imaginea antipatică a lui Nelson, Alexandru Macedon la masă, înconjurat de derbedeii săi, moartea „reală” a lui Sardanapal etc., după cum vedeți teme de cel mai bun prost gust ale picturii scortoase, academice universale. Dar atunci, ele m-au emoționat, pentru că era exclusă ideea de artă și acolo, ca și în mintea mea teribil de vie. Apoi am trecut prin fața unor mese de o curățenie suspectă pe care se găseau cilindri de sticlă conținând foetuși, monștri embrionari și organe genitale bolnave. Istoria și boala, acestea mă urmăresc acum, dar nu în noțiuni abstracte, ci așa cum vi le-am descris un pic cam grăbit mai sus, în imaginile lor de bâlci, deci fantastic de reale. De concrete, de respingătoare. Astfel de bâlciuri văd că se împuținează (oho, lumea a devenit, vai, mai rafinată, mai tehnică, mai proastă), dar și dacă ar fi la fel de numeroase ca pe vremea copilăriei mele provinciale, adultul dizgrațios care am ajuns acum (cu ajutorul lui Dumnezeu, he, he!) nu ar mai vedea același lucru dacă s-ar apleca la ocheanele acelea de sticlă. Trebuie deci să-mi păstrez acele imagini, recoltate odată în mine, păstrate prin nu știu ce noroc,

dezgropate printr-o întâmplare pe care nu încerc să mi-o explic. Imaginea aceasta a istoriei și a bolii aş fi vrut să i-o povestesc, să i-o *trec* acelui Petrescu Marius, prodecanul, care se străduia (și reușea) să pozeze într-un tip lipsit de prejudecăți, dacă nu l-aș fi disprețuit atât. (Cât trebuia!) După asta ți-u minte că am vizitat menajeria! Bah! Vax! Umanitatea acelor animale în mizerie și murdărie nu-mi mai spunea nimic. Blana lor năpârlise, ochii lor se umanizaseră, erau umezi de autocompătimire!

Spectacol de gradul doi, de gradul trei. Fată de sexele acelea bolnave, încremenite în alcool, șancru în faza primă, secundă, sifilis în faza primă, secundă! Sexul feminin, bolnav, sexul masculin, bolnav! Iată ceva care m-a șocat cu adevărat, ceva care mă șochează tot timpul, de vreme ce am regăsit intactă această imagine în cotețele memoriei mele împruțite. Ce știm noi, ce ne formează, ce ne „educă”, ce lucruri ne construiesc?! Știm noi spre ce suntem împinși?! Am auzit că există o meserie nouă: piloți de încercare, cei care pilotează modele noi de avioane, încă neintrate în fabricație, cu comenzile neverificate la anumite solicitări de viteză, presiune dinamică etc. Iată ceva care mi se potrivește, ha. Dacă n-aș fi atât de ocupat, aş face câteva luni această meserie execrabilă, probabil foarte prost plătită. Voi mă întrebați mereu cum stau cu examenele: foarte bine – adică foarte prost. Nu vă faceți griji, se va rezolva și asta. Timpul însă mi-este foarte prețios, nu pot să-l părăduiesc pe... în sfârșit, nu vreau să vă amărăsc cu aceste detalii! Bas ta!...

...Vă iubesc foarte mult, dragii mei, rudele mele dragi! Când dictez aceste rânduri am ochii plini de lacrimi! Voi, care nici nu mă iubiți de fapt, voi, care mă iubiți cu ură, voi, care mă iubiți, de fapt! Cum să vă explic?! Evident, nici nu e nevoie, natura a avut grijă de aceasta! Știm sigur că ne iubim fără să scoatem o silabă! Ochii mei s-au

umezit inutil, voi mă credeți și fără asta, voi sunteți obligați să mă credeți! Și eu, chiar și eu, omul cel tare, monstrul, chiar și eu sunt obligat, sunt încă obligat, așa cum sunt obligat să mă țin încă în viață, să mă agăț încă de ea, de balonul ei umplut cu aer cald, de Zeppelinul ei ce mă duce peste frumoase priveliști de groază! Atârnat de Zeppelinul meu, vă salut, vă fac un semn cu mâna, rudele mele dragi, voi, cuibul meu care mai păstrează putoarea fostului meu trup tânăr, mirosul meu distinct, unic. După ce ne recunoșteam noi?! Nu cumva după acest miros, cum își recunoaște fiecare înger păzitor clientul său, pacientul său, animalul său sălbatec închis într-o cușcă sordidă sau cum vreți să-i spuneți?! Uneori, o să râdeți, stau și mă miros, îmi miros mâinile, brațele, pieptul, picioarele, atât cât ajung, în înțepeneala mea umană. Sunt teribil de curios cum miros eu... cum mă mirosiți voi...?! Voi, care mă recunoașteți fără greș, de fiecare dată, și vi se umezesc ochii. Ca și mie, nu numai la mirosul meu, la mirosul vostru, dar pur și simplu la amintirea, la senzația abstractă a acelei putori, a acelui miros. Cel mai greu lucru de pe lume, mai greu decât să cucerești cetatea Troiei sau a Științei, mai greu decât să scrii *Hamlet*, este să-ți amintești un miros anume. Mirosul, damful unei flori, al unui animal uman. Cum e oare, domnule dragă, cum era? Și ridici capul, cu năsucul în vânt, doar-doar te-o ajuta ceva-cineva și ți-o trimite, gratuit, din zăpăceală, mirosul dorit pe la nări, o secundă. Unii, se zice, aspiră cu plăcere, cu voluptate, chiar, mirosuri putrede, de fecale. Nu mă miră. În miros, acolo, mai suntem copii, candizi, dacă asta poate fi un scop, o ambiție. Dar despre altceva vreau să vă vorbesc...

...Vă iubesc, credeți-mă, voi și Olga sunteți cuibul meu, acolo unde pot, să-mi ascund capul, pliscul și să tac, să dorm în propriul meu gunoi. Acolo unde pot să visez toate îmbâcselile în care

plutesc, fără teamă, fără rușine, fără niciun fel de regret. Acolo, unde pot, cu adevărat, să nu regret nimic, absolut nimic. Unde sunt îmbrâncit de iubirea voastră, hrănit cu viermi și muște încă vii, somnolente, acolo unde voi îmi deschideți pliscul cu lovituri scurte, dureroase, neîncrezători în rațiunea mea și bine faceți! Rațiunea mea nu face doi bani! *Instinctul* rațiunii mele este mare, rațiunea mea este egală cu a unei musculițe, cu a unui viermișor! Probabil! După câte știm noi despre musculițe, după câte nu știm noi despre ei! Să ne rămână departe, nu vrem să ne încărcăm și cu psihologia lor complicată, ha. Vă iubesc cu... voioșie, cum să spun, cu o iubire veselă, voioasă, cu o iubire demnă de voi, demnă de instinctul vostru sănătos cu care mă îngrijiți, cu care-mi purtați de grijă. Cine m-ar mai iubi pe mine, voi înșivă nu m-ați iubi dacă n-ați fi rudele mele, dacă nu m-ați iubi de fapt. Cine altcineva mă mai poate iubi, mă va iubi vreodată cineva...?! Mă va înțelege, deci, pentru că voi *mă înțelegeți*, acesta e paradoxul. Nu e de fapt niciun paradox, nu e decât jegul gândirii mele. Aș vrea să vă fac un dar, de câteva zile mă tot gândesc la asta: ce să vă dăruiesc, să cumpăr ceva, să mă despart de un obiect la care țin. Îmi chinuiesc mintea să-mi dau seama ce și-ar dori Ștefi, tu, parcă am auzit odată... așa, că ar vrea să fumeze din lulea și... sau că ar vrea o cușcă... un papagal, așa ceva... sau... o să râdeți, până la urmă știți la ce concluzie am ajuns: Vanina și tu mi-ați făcut atâtea reproșuri și pisălogeli în scrisorile voastre că nu vă trimit totuși rufele acasă, la spălat, că se deteriorează, că se pierde etc., încât mi-a dat prin cap că un foarte nimerit cadou ar fi... să vă trimit rufele mele murdare, ca și până acum! Doamne, Doamne, la ideea asta am vrut să râd, am vrut să mor de râs! Chiar și acum râd, când dictez acestea, râd așa cum râde un câine care se îneacă cu ceva. La fel de distins!... La fel de distins, dracu să mă ia!...

CAPITOLUL VI

1

— ...Iubitule, spunea Lelia, tu nu mă iubești destul... destul ca să faci o prostie, un... act disperat pentru... mine!...

— Poate!... răspunse el, întors cu umărul, răsfoind un album colorat. (*Storia universale dell'arte*, Mondadori – Erau amândoi în pat, pe jumătate goi, într-o după-masă, era vară, ea își bea, preocupată, cafeaua, pe stradă, afară, era liniște, soarele uriaș, mansuet, cădea cu scripeții lui gigantici...)

— Ah, spuse ea, prefăcându-se că soarbe din nessul ei, ador prostiile... ador să se facă prostii... pentru mine! Zău!

El nu răspunse; privea pozele (*Il Principe dei Gigli daipalazzo di Cnosso*: – Ah, ce roșu, Dumnezeule, ca propriul tău sânge!... întoarce pagina: *În alta: La dea dei serpenti. Arte cretese*).

— De ce nu-ți place să vorbești cu mine...?! Nu fac tot ce vrei tu?! Chiar mai mult decât atât... chiar mai mult... poate aici e și greșeala mea, ha, ha... sunt o nebună, zău! Și-mi place cum sunt... orice ai crede tu... îngâmfatule! Orice ai catadicsi să crezi tu... de fapt, să nu-ți faci iluzii. Fac totul pentru mine... auzi! (Și ea îl prinse de o ureche și trase de ea, așteptând să vadă, să audă un semn de durere. El rămase imperturbabil, oho, era stăpânul

durerii sale. *Micene. Entrata al Tesoro di Atreo... Micene. La porta dei Leoni, nella Rocca.*) – Te prefaci nepăsător... disprețuitor... din snobism! Pe mine însă nu mă duci, bărbatule! (El o privi o secundă și surâse. Ea îi răspunse, arătându-și dinții umezi, recunoscătoare:) – Ha, ha, bineînțeles că mă duci și pe mine! Asta te fletează... prostule! Prostule, prostule, nesimțitule... îngâmfatule, superb împruțit ce... Și câteva clipe ei se rostogoliră pe pat. Apoi el se îndreptă, își trecu mâna prin păr și-și continuă privitul. Lelia luă din nou în mână ceașca ei de cafea, ignifugă, transparentă.

Se aplecă, plictisită, peste umărul lui gol, acoperit de mușchi subțiri, adolescenți: *A sinistra in basso: Il moscoforo. Hera di Samos* (Parigi, Louvre). Lelia îl izbi peste carte. El o privi, o ridică și o redeschise. O privise destul de sec, între ironie și furie și ea se stăpâni. Întinse unul din picioarele ei lungi, de porcelan, și acesta sclipi la comanda ei, rivalizând cu deesele din pagina velină, cu o superbă, goală: *Suonatrice di flaute, dal Trono Ludovisi – Roma, Museo delle Terme.*

El aruncă o secundă ochiul pe gamba ei de gheață, de piatră, o marmoră ce încălzea aerul din jur până la pleoapa sa bărbătească, sigură pe sine, apoi, cu expresia sa imperturbabilă, fugi înapoi, contemplând cântăreața din flaut (un fluier dublu) ce stătea goală, cu picioarele unul peste altul, cu părul strâns într-o plasă, cu sâni de optsprezece ani (așa cum ar trebui să fie, spunea cineva!), goală în mijlocul zilei, al verii, cum se plimbă miliardesele, vedetele, la Bel Air, goale, în spatele vreunui perete de sticlă, al vreunor plante verzi, gigantice, panoramând, plictisite, același Hollywood, oceanul.

— De fapt îmi place indolența... insolența, îngâmfarea ta! Fără astea, n-ai fi tu! În dosul lor nu se ascunde vidul, te... ascunzi tu! Ha, ha!

El zâmbi ca un fel de recompensă. Era mult mai puțin sigur de el de cum părea, era totuși sigur de sine. Era un om care învinsese, care învingea mereu. Un bărbat care a învins se recunoaște imediat, femeile îl recunosc rapid. *Atene: Eretteo, la loggeta delle Cariatidi...* Cine spusese oare...?! — Până la douăzeci trebuie să te fi culcat cu o femeie... până la treizeci, să ai bani, până la patruzeci: putere sau glorie! Atât de simplu era, ar fi fost. El o făcuse, și acum răsfoia pozele astea. Era tot ce-i mai rămăsese sau aproape tot. Zeița de lângă el îi șopti în ureche, înciudată și mulțumită:

— ...Te iubesc, bosumflatule! Și tu... și tu mă iubești, cu toate aerele tale! Nu poți scăpa, pur și simplu, de mine, de solzii care ți s-au lipit de inimă și care... ha, ha, poartă, auzi, poartă fiecare, efigia mea, chipul meu de medalie, ha, ha! Auzi...?! Când pui mâna pe mine ți se îngroașă gâtul, ha-ha, crezi că... atunci când ieșim noi doi pe alee, se sufocă toți de indignare și plăcere, pereche ca a noastră nu s-a mai...

El întoarse pagina: *Mirone. Il discobolo. Roma, Museo delle Terme*. Ea se aplecă peste umărul său subțire, musculos:

— Ah, ia uite: tu ești discobolul. Ești leit discobolul!

El o împinge ușor cu umărul. Îi făcea plăcere ce spunea, nu-i plăcea însă să fie deranjat. Dacă ea s-ar fi sculat de lângă el, s-ar fi îmbrăcat, s-ar fi depărtat sau orice ar fi făcut, nu i-ar fi plăcut. Îi plăcea să stea lângă el, goală, cu cafeaua ei rece în mână, vorbind, înșirând tot ce-i trecea prin cap, îndărătul frunții ei înguste, măturată ca un far de meșă ei neagră, inspirată. Era felul ei de a visa, de a gândi, de a bolborosi cuvinte, fraze pe jumătate, de a gândi interjecții, de a inventa conjuncții... prepoziții afectuoase!... *A sinistra: Fidia, Cavaliere, particolare del fregio delle Panatenaiche, dai Partenone.*

— Uneori, bolborosea ea, presimt că totul se va... prăbuși foarte repede, se va nărua așa cum... ia uitate, ce caraghios, mi-a trecut prin minte, așa... cum te plimbi pe o potecă, bătătorită, între niște tufișuri mari, verzi și deodată, poteca se surpă sub tine, îți fuge pământul bătătorit de sub tălpi, de sub pantofi... ha-ha!... M-ascuți?!

El dădu din cap, întorcând paginile. Ca și cum ar fi moțait într-un compartiment de clasa-ntâi. Un tren invizibil fugea sub ei, îi legăna invizibil. Un tren Pullmann. Ea tăcu un timp, indefinit; câteva secunde, câteva zeci de secunde... timpul, în doi, e atât de prețios, de ireversibil. El întorcea paginile, afundându-se în ele, tăcut, posomorât. O accepta totuși lângă el, de câteva luni, de atunci, de la incidentul caraghios cu „entorsa din pădure”, cum îi spunea ea. Devenise faimoasă entorsa aceea, după amiaza aceea prelungită printre trunchiurile acelea sexuale, apariția fantomei pitice a merceologului, veșnic pe drumuri, cu valijoara sa bej, de plastic, nițel scorojită (ce ciudat, fantomele poartă obiecte absolut palpabile, istorice, chiar triviale...), plimbarea ei singuratecă prin pădurea în iarnă, când n-avusese nevoie de nimeni, unul dintre rarele ei momente de desăvârșită singurătate, atunci când nu se gândea la vreun bărbat, mascul, posibil, deși, evident, totul era fals, ea avea doar atâtea momente de adevărată, desăvârșită, totală singurătate, abulie chiar, când visa cuvinte, sferturi de frază... când visa gânduri care nu reușeau să se nască... care nu făceau efortul trivial să se nască și îi pluteau îndărătul frunții ei măslinii, măturate de farul meșei ei sălbatice, hélas!

— Ar trebui să te duci... să ieși să iei ziarele și... zahăr! Mai e zahăr...? întrebă el cu nasul în Mondadori.

Lelia îl privi cu o figură plictisită: trăpașul ei mistic, idolul ei viu, scandalul magnific din viața ei. Cel care dacă nu... dacă nu ar fi... era capabilă,

hotărâtă chiar să-și facă felul... nu, nu, cu toată firea ei pozitivă, dacă apărea cel mai mic defect... din nou, categoric, își va tăia pur și simplu gâtul, sălbatec, să urle tot orașul de groază și... și... furie! înghiți saliva. Îi era lene să se ridice din cearșafuri, de lângă spatele cald al amantului ei predestinat, care fuma aproape țigară după țigară și ea, împreună cu el. Oh, fumau amândoi ca-n... ca-n filmul acela când... când bandiții sunt asediați, acolo, la pompa aceea de benzină, sus, la etajul clădirii și stau trântiți pe jos, lângă mitraliera lor, pe scurtele lor vătuite, de piele, așteptând sirena poliției, care... care, oho, era de mult prin preajmă, în dosul tufișurilor aceloră din plastic, din hârtie creponată, verde închis ca oliva... cu mult mai reale, cu mult mai reale decât realitatea... cu mult mai adevărate... mai apetisante! *Pădurea împietrită* sau așa ceva, îi spunea... în așteptarea, în așteptarea unei morți dramatice se... se fumează teribil... al dracului!

Lelia se ridică, în sfârșit, își descurcă picioarele ei lungi, de fildeș, din cearșafuri, îl dezgoli de tot pe tânărul ei discobol, și se plimbă, așa, goală, de câteva ori, prin fața lui, la baie, la fereastră și înapoi. Cârstea n-o privea, o vedea însă și era mulțumit; într-adevăr, cine din târgul ăsta împușcat ar fi avut atât tact, atâta îndrăzneală dulce să-și arate-exhibe trupul lung în după-amiaza aceea, prin fața bărbatului posibil, provincialele astea cu picioarele în X și cu lamentabilele lor prejudecăți, timidități, cu lamentabilul lor bun-gust, cu lamentabila lor pudoare învățată pe de rost. Lelia pășea, e drept, ca o... ca un vânat rar, desfrânată în candoarea ei, mișcându-și cu o albă, sclipitoare impertinență foarfecele lung al picioarelor, fesele mici, perfect rotunde, talia ei puțin prea lungă, doar o idee, sânii mici, depărtați, umerii pe care acum, din întâmplare, îi ținea drept. Se potriveau, într-adevăr, corpul ei cu... ochii lui indiferenți, ea era făcută pentru el sau așa ceva!

Lelia ieși și se întoarse. Inginerul era afundat mereu în cartea lui cu poze și ea se aplecă o secundă peste umărul lui: *Pompei, Peristilio della Casa dei Vettii... Decorazione parietale della Villa dei Misterii...*

Dispăru în bucătărie și se întoarse cu o tavă cu șnițel rece, ouă moi, la pahar (pentru el), șvaițer și câte un pahar de vin. El mănca cu aceeași concentrare cu care privise în album și ea îl privi, fumând. Îl privea ca pe un obiect extraordinar de bine cizelat, un finisaj mistic, cu o preocupare, absență și îngândurare cu care urmărești mersul unei gângănii sclipitoare pe mușamaua mesei din bucătărie, într-o după-amiază de vară splendidă, când ești singur pe continent. El începu să povestească, rar, cu pauze imprevizibile, ceva de pe la serviciu, ceva ce nu se putea repovesti. Ea însăși nu înțelegea prea bine, deși îi cunoștea aproape pe toți protagoniștii povestirii, dar... cum să spun, urmarea mai ales mecanismul vorbirii lui, felul lui de-a-i istorisi ei sau n-are importanță cui. Iubea acest lucru, era îngrozitor cât de multe lucruri îi plăceau la acest băiat. Sau... era o simplă autosugestie, așa, din pricina scandalului cu aia, din pricina logodnicului ei oficial, plicticos (vai, atât de drăguț, de cumsecade... ceea ce era fals), din pricina logodnicei lui, oficiale, ce dracu! Nu, nu... realmente... îi plăcea, era îndrăgostită până peste cap și nu regreta. Va fi al ei, îi va aparține ei, ori... va renunța la lumea aceasta plicticoasă, nesărată. Își va impune voința, îl voia.

Apoi el își luă ziaarele, rebusul lui și se afundă în ele. Ea strânse, fără să se simtă neglijată. Ah, ce prostie, abia astfel îl simțea alături, abia așa el se simțea la largul lui, abia astfel ea îi era de neînlocuit. Ea vorbea puțin, rar, el și mai puțin încât, uneori, ce caraghios, în această tăcere firească, rotundă el devenea cu adevărat vorbăreț, aproape palavragiu. — Să vezi!... începea el sau o pornea cu un râs scurt și ea se prefăcea distrată,

lucru care pe el îl încuraja cel mai bine. Ea nu asculta pe nimeni, nici măcar pe el, când istorisea ceva, lui însă îi convenea acest lucru sau îi era indiferent. Ce, parcă noi vrem să fim cu adevărat ascultați sau... vrem să vorbim, să... să vorbim despre noi, să ne auzim vorbind...?! Cât timp vorbim cu voce tare nu ni se poate întâmpla nimic, e un fel de imunitate parlamentară demodată. Sau el se prefăcea că o întreabă ceva, un amănunt, o relație despre cineva, și ea îl lăsa fără răspuns, știa că el nu dorește decât să... decât să exprime punctul lui de vedere, ușor zeflemitor, despre acea persoană sau o rudă de-a ei, un vecin. În provincie ai totdeauna un subiect de conversație chiar când nu ești foarte vorbăreț. Una dintre maniile lui copilărești era de-a-și bate joc „de-ai ei”, de rudele ei, cumnat, logodnici... (el nu era încă sau nu fusese logodnicul ei), de prietenele ei, de singura ei prietenă, de foștii ei profesori, de superiorii, chiar și de... subalternii ei, de orice fel, de animalele pe care le iubea... Atunci, în ironia sa, în răutatea sa prost ascunsă, devenea copilăros și ea îl iubea și mai tare pentru că putea să-l și disprețuiască puțin. Asta șfichiuia maternitatea din ea, nu viitoarea, ci prezenta, maternitatea aceea de care are nevoie orice iubire. De care are nevoie orice femeie pentru a îmblânzi un bărbat: o maternitate fără rod. Ea îl privea puțin dintr-o parte, lăsându-l să-și debiteze meșanteriile, neîngăduindu-i să-i observe indiferența, nici emoția. Ele de altfel nici nu existau. Îl privea cu atenție, așa cum o educatoare, o învățătoare inteligentă își urmărește elevul într-o pauză de studiu:

— Ce se va alege de el, oare?! (Ce se va alege de noi?!).

După asta, el, mulțumit de reacția ei, pasivă, aproape neutră, mulțumit de el însuși (ca după o juisare) își continua treburile, măruntele și importante în care ea numai în aparență nu avea

niciun loc; ea era statuia care îl veghea, o marmoră imprudentă, caldă, nemișcată, lângă umărul lui, lângă gâtul lui, unul dintre acele nuduri cu sânii mici, pătați de degetele vizitatorilor muzeului, de mâinile copilăroase ale adulților. Numai adulții ajungeau la sânii ei.

— Mergi la Lulu diseară?! Să viu să te iau...?!

El nu răspunse; era ocupat să-și curețe pipele, cele patru. Uneori, „pentru variație”, fuma pipă, lucru care, ca și costumele, monosilabele, zâmbetele scurte, furiile sale mărunte, îi stătea formidabil de bine. Avea, cum îi spunea ea ades, un trup de manechin perfect pe care orice stofa cădea perfect! Evident, aceasta era o metaforă!

Ea însăși „cădea” bine pe trupul lui, în ciuda opiniei publice, stofa trupului ei.

Se îmbracă și el, la rândul-i, și se așeză în fața geamului, fumând. Ea rămase undeva în fundul camerei ce se tulbura încet, în picioare, rezemată de zid. Puteau să stea astfel minute, sferturi de oră întregi. El fuma cu o concentrare aparentă, spunea din când în când ceva. Iar ea se odihnea în picioare, cabalină, mutându-și greutatea de pe un picior lung pe altul, jucându-se cu meșa, pe care o pândeă. Trebuia să plece în fiecare clipă și întârzia, mai fura un minut, cui?! Era fericită: dacă el nu îi răspunsese la întrebare, însemna:

— Da! Deci putea, în jur de zece, să vie să-l ia din mijlocul vasalilor săi și încă o zi, astfel, va purta efigia ei, cum spunea. Ar fi trebuit să plece, să se precipite pe ușă ca el să nu aibă timp să revoce, să nu-i interzică să vie, acolo, diseară, cum făcea adeseori. Patruzeci la sută din cazuri. Ar fi trebuit să fugă, dar întârzia și aceasta era nobil în ea: riscul. Și lui îi plăcea asta, îi simțea noblețea reală și o aprecia *fair*, ca între jucători, el fusese un bun sportiv, era încă. Apoi ea plecă și Cârstea, abia după câteva minute, realiză, cu umerii, fără să se întoarcă, singurătatea.

Se ridică brusc, își scutură grijuliu pipa și se duse la baie. Sună telefonul, și ieși, fără grabă; era o femeie. Cineva care discuta serios cu el, grav, fără nicio aluzie la nimic, o femeie măritată, de altfel, cu un cap nu prea reușit. Cu un corp magnific, însă. Îl suna cam o dată pe lună, pe stradă nu se opreau niciodată, când se intersectau. Nimic echivoc, nici umbra vreunei aluzii. Doar telefoanele-convenție pe care le expedia ea. Racroșă și se întoarse la baie. Sună din nou telefonul, dar el nu ieși. Suna când el trecu în cealaltă cameră. Ce mai avea de făcut?! Probabil că fusese Lulu care voia să știe la ce oră sosea și ce voia să bea în seara aceea, să-l anunțe ce băutură avea etc. Șeful lui de protocol. Uneori, aiurea, în timpul vreunei dimineți, îi dădea telefon și îi spunea: – Lulule, fă-mi un program astăzi! Fără să mai adauge nimic și nici celălalt, cu rasa lui, nu întreba. Și își puna tactul și zelul la contribuție și arareori nu reușea. Gabi însăși, soția lui cu care avea să rămână până la moarte, nu-l înțelegea uneori prea bine vizavi de Cârstea. Cum putea ea, o femeie de altfel, să parvină să înțeleagă așa ceva?! La început îl ironizase gros, îl făcuse scutier, țuțer, slugă înțeleaptă, zelos, vasal neîndemânatec, ridicol, și el o cârpise din când în când. Curios, se certau aproape numai din pricina „șefului”, deși, după doi ani, din ce în ce mai rar, până ce ajunseseră la o cotă minimă sub care nu mai puteau să cadă, de neameliorat. El însuși ajunsese mai rigid: la fiecare vorbă a ei, batjocoritoare, despre Cârstea sau aservirea lui, o pocnea. Nu prea tare, dar sec, indiferent. Ceea ce urăsc femeile cel mai mult: izbitura fără ură.

Cârstea reveni în dormitor, fără să aprindă lumina. Telefonul începu să zârâie din nou, el ridică receptorul, spuse: – Alo! Și-l puse apoi imediat în furcă deși, de dincolo, răspunsese o voce. Continuă să se plimbe, în camera ce se întuneca, de la ușă la perete, ocolind cu

regularitate un scaun ce-i stătea, deplasat, în cale. Ar fi trebuit să iasă, continua însă să se plimbe. Nu era nici preocupat, nici vesel: fața sa nu arăta niciodată umbra vreunui sentiment decât atunci când el însuși voia să se facă înțeles fără să deschidă gura. Altfel, simetria trăsăturilor sale rămânea intactă. El însuși, dacă s-ar fi uitat în oglindă, n-ar fi putut să spună dacă era vesel sau trist. Aprinse lumina, convins că acest lucru îl va alunga din casă. Continuă să se plimbe. Telefonul țârâi din nou și el îl decuplă. Continuă să se... pentru că era lumină, însă trecu dincolo și continuă să... geamul mare, dinspre stradă, unde, lateral se afla un felinar electric, făcea imposibilă... făcea inutilă lumina în... Se opri și se așeză în fotoliul din fața geamului în care își fumase tacticos pipa când ea încă mai era acolo, cu o oră înainte, cu aproape o oră. Ce se întâmpla?! El se cercetă rece, aproape se privi. Se întâmpla ceva, în definitiv...?! Posibil. Își îndesă tutunul în pipă, după ce îl mirosise atent (câteva cutii, toată lumea îi dădea cadou tutun „fin”: Mr. Dowell-tobaccos, un Hickery-Hill, americanesc, un irlandez Muray’s Erinmore mixture și clasicul, moalele Cavendish) dar întârzie să aprindă. Strângea muștiucul între dinți, apoi o scotea, își trecea tutunul pe la nări, distrat. Pierdu astfel o oră cu sine însuși. Afară, felinarul lumina în toată strălucirea lui gălbuie. Se sculă și, mereu cu pipa în mână, mereu amânând plecarea, îmbrăcat pentru a ieși, continuă să se plimbe. Preocupat, intrigat ușor de el însuși. Ceva tulbure, neplăcut, bâzâia în ființa lui armonioasă, cu adevărat armonioasă. Se apropie de telefon, îl puse-n furcă și în clipa aceea începu să țârâie. Așteptă până se termină apelul, apoi formă el însuși un număr. Vorbi cu cineva și, încet-încet, expresia feței sale se echilibra, se „lumină”, deși nimic din vulgara voioșie nu sclipise vreodată pe figura sa. Vorbise cu un bărbat.

Se ridică să iasă în sfârșit, dar se întoarce de la ușă; uitase să-și ia încă o batistă. Se duse la dulap, alege una, o atinse de dopul sticlei de lavandă și, în clipa când trecu pe lângă dormeză, se opri. Ușa de la intrare o lăsase întredeschisă. Șovăi o clipă, pe față cu aceeași expresie de nepătruns (un dar din naștere) apoi, spre surpriza sa, se culcă pe dormeză. Pe burtă, conștient că-și poate mototoli hainele, știind dinainte că nu va mai avea puterea, în seara aceea cel puțin, să se schimbe înainte de a ieși. Cineva gemu în el. La dracu! Dar nu se putu dezlipi de canapea. Întoarce capul la stânga și la dreapta, neputincios, deși în ochi îi sclipea, cu ultimele puteri, un licăr de ironie: centura sa în caz de aterizare forțată. Nu autoironie, în niciun caz. Ironie simplă, clasică, bărbătească, ceva ce el exersa încă din adolescență, din pubertate, când alții abia învățaseră să-și ștergă nasul. Își auzeau respirația, pulsul ușor mărit i se mișca ca un ascensor prin trup. Un fel de devitalizare bruscă, întâmplător, un fel de intermezzo, câteva clipe suspendate, incolore. Înainte de a se deschide parașuta. I se mai întâmplase acest „accident” de vreo două ori... ia stai, chiar de două ori...?! Da, de două ori cu siguranță... acum era deci a treia sau a patra oară. O clipă de suspensie a mașinii sale umane atât de bine cizelată, funcționând ireproșabil, el însuși fusese mulțumit de ea, restul nu conta. Zeul din el visa o clipă, uitându-l, lăsându-l să cadă. Cădea și, din când în când, îi scăpa un geamăt ușor, ca o respirație mai apăsată. Numai el știa că fusese un geamăt, un adevărat geamăt. Se controla, se inhiba aproape la fel de bine ca și cum n-ar fi fost singur, decența lui veche, igiena lui. Ușa era încă întredeschisă, de două ori se lovi ușor de broască. Timpul trecea, trecea, din el însuși, ca un sânge ușor diluat cu apă. Mișcă încă o dată capul, de la stânga la dreapta. Cine îl vâna astfel?! Te pomenești că se „prinsese”, că se... îndrăgostise de... asta, de Lelia, cu cracii

ei lungi, cu aerele ei somnoroase...?! Oricum, fusese un pic cam imprudent, o lăsase să se apropie prea mult, o lăsase să se infiltreze cu prea mare obraznicie în... nu era voie, el știa asta, să lase să se apropie de el decât pe una care... e indiferentă, una care nu va avea niciodată șansa să răscolească în el cea mai mărunță urmă de... nu era făcut pentru „amorul împărtășit” și alte chestii de-astea! Stătea întins ca un lemn, vitalitatea se scurgea tot timpul prin vârful membrelor, prin păr, prin vârfuri. Formula lui fusese totdeauna simplă: un vas cufundat în apă până la limita superioară, exact până sus, la buză, încât nivelul lichidului era identic cu nivelul din vas, din vasul său, care era el. Acum, cineva ridicase vasul și, uimitor (deși el „se așteptase la așa ceva”) lichidul curgea din el, din vasul care era el, mult după ce... curgea mereu, de parcă ar fi fost găurit pe undeva. Visa să se afunde din nou în lichidul său amniotic cotidian, chiar dacă ar fi căzut pentru un timp la fund, chiar dacă ar fi plutit un timp sub nivelul lichidului din vasul „mare”. Ce complicat! Împotriva legilor fizice clasice: ca lichidul dintr-un vas, ridicat la oarecare înălțime să continue să se scurgă, chiar dacă scade îndărătul pereților, de parcă pereții aceia ar transpira cu brutalitate. Un miracol... neplăcut. Prostii!... Un vas, scufundat într-un alt vas, mai mare, umplut cu lichid. De care se umple și vasul „cel mic”, ce pare că plutește, atât de identic e nivelul lichidului din el cu nivelul lichidului din vasul cel mare... Acestea i se învârteau încet prin cap, ca un coșmar lucid. — Te pomenești că se „prinsese”! Oho, dar atunci trebuia să ia măsuri urgente. Măsuri urgente, eficiente, împotriva oricui. Telefonul începu să sune: uitase să-l decupleze. Iată, o clipă de „moarte” și elementele începeau să se revolte: ușa se bălăngănea în țâțâni, telefonul îi umbla pe nervi, timpul curgea, sâsâia încet, fără el, cu tot mai puțin din „el însuși”. Asista la preludiul, la exercițiul „în

sală” al morții sale îndepărtate... îndepărtate, cine știe... Deci asta era: o panică, o alarmă confuză, o alunecare lentă de terenuri, în glumă. Evident, putea să se ridice în orice clipă, așa cum ar fi putut, foarte bine, după ce-și luase batista, să nu se întindă pe dormeză ci să iasă pe ușa întredeschisă. Dar nu făcuse niciuna, nici alta: uneori, rareori, trebuia să-și asculte trupul, „ființa” din trupul său care începea să gângăvească ca un oligofren fără vârstă. O gângăveală îmbăloșată, un fel de cântec pe jumătate, ceva ce se scutura ușor, ceva ce mișuna în el, ca într-un castel pustiu, dărăpănat de lumina chioară a lunii. — Suferea! ar fi spus un netot. — Fals! Era atât de rece, de absent, de devitalizat, încât nu era în stare de niciuna dintre funcțiile vitale, din pozele fundamentale ale vieții. Nu suferea în niciun fel, dar, e adevărat, îi era teamă de suferință! Oho!

Suferința... ce e suferința...?! Nu-i fel de murdărie, un jeg, evident, ceva ce... ceva ce trebuie ocolit, îndepărtat, atunci când, din întâmplare, nu-i așa... așa cum un camion, în trecere, îți trimite placid o pată de noroi groasă pe pardesiu, pe cracul pantalonului tău distins. Avea oroare de suferință ca de ceva deplasat, de prost gust. Avea dreptate: suferința e totdeauna ceva de prost gust, ea se strecoară de obicei pe canalul prostului-gust, de aceea e și virilă, ha. Ori el era destul de bine apărat... armat... avea în el o prudență moștenită pe jumătate, jumătate exersată îndelung, cu tenacitate. Un fel de sport al prudenței pe care nu i-o bănuia nimeni. Totul părea atât de relaxat în el, el plutea în indiferență și relaxare. Expresia de silă, spaimă sau râs nu apărea la el, la Cârstea, decât atunci când voia să economisească cuvintele, atunci când nu se cobora la cuvinte, când era prea plictisit să vorbească. În acest fiu de țăran, în sângele lui se amestecase odată, cu o probabilitate de 99,99% un aristocrat, un adevărat aristocrat, cu flegma lui stilizată cu tot.

Se răsuci, în fine, pe spate. Simțea cum încet, infinit de încet, „slăbiciunea începe să slăbească”, cum îi reintră sângele „lui”, în trup. Suav, de parcă l-ar fi atins cineva cu mânuși, de teamă să nu-i facă rău. Gemu încă o dată, cu gura deschisă, fără niciun sunet, un fel de geamăt „gândit”, dar teribil de concret. Cine îl lăsase oare, întins acolo, pe burtă, ca o broască țestoasă cu instinctele de orientare dereglate, cine îl întorsese pur și simplu, cu fața în sus, pește bolnav. Trebuia, neîntârziat, să ia toate măsurile de... trebuia să devină eficace, rapid... eficace într-un grad înalt, fără scrupule!...

Începu să respire normal... „normal”... Aștepta clipa când „să se poată” ridica... când i „s-ar fi permis” să se ridice și să... oho, el respecta regula jocului, era un vechi „fair-play-ist”, deși, evident, nu-și făcea un mit din asta. Rațiunea îi coborâse în viscere, în plexul solar, undeva, în regiunea inghinală, sub sex, mai afund... mai afund! Plutea acolo, jos, ca o mângă, ca un... scalp și el însuși era atât de slăbit, ciudat de slăbit încât nu avea măcar energia s-o caute cu privirea ce-i rămăsese, acolo, jos, o zărea din când în când, apoi „închidea ochii”, nu obosit, ci speriat de oboseala care l-ar fi cuprins dacă ar fi privit în continuare. De energia de care au nevoie mușchii oculari, mușchii cristalinelor, să se curbeze, să se adapteze acelui clar obscur. Dacă era un altul, mai puțin tenace, mai puțin „exersat”, ar fi suferit ca un câine. Așa, maximumul ce i se putea pretinde era că asista la propria sa suferință, își accepta suferința ca pe o convenție și îi respecta orarul, capriciul, murdăria. (Suferința își are propria ei digestie, lasă urmele ei distincte.) Odată cu puterile, suav-suav, îi revenea ura, puterea de a uri. El se temea de alcool și de suferință, erau două forțe obscure care îl dezechilibrau, pe el, faimosul călăreț. Nu știa ce era frica decât... când bea, când bea prea mult. Nu se îmbătase, cu adevărat, decât de vreo două-trei ori în viață. Poate din curiozitate. Alcoolul însă,

pentru el, păstra spaima de moarte, panica mai presus de orice. Panica – dușmanul lui cel mai sigur, învățase să-l cunoască. În alcool, pentru el, era ascunsă această panică și mai unde... și mai unde... în dragoste, în iubire, parcă, ca un gândac urât mirositor într-o floare, în iubire, era ascunsă pentru el și-l pândea, panica. Ea era însă un dușman vizibil și el își avea armele sale. Cu gândul la armele sale, simți cum îi revin puterile, cineva îi făcea o suavă transfuzie. Ideea armelor sale era poate tocmai această transfuzie. Trebuia, scâncind, cu buzele strânse, să-și pregătească armele.

„Spălați armele voastre...”

2

...Îl găsi în mijlocul prietenilor săi, al vasalilor săi. (Erau și doi intruși, frații Petrușa.) Cucoanele, Gabi Chereșteșiu și Bubi Cenda, logodnica lui Tavi Pretorian, se purtară, de astă dată, deosebit de afectuos cu surata lor. Cu atâta politețe prevenitoare încât putea părea ironie, dar nu era. Probabil că „șeful” lăsase să se înțeleagă prin nu știu ce aluzie... sau, cine știe, figura lui mai închisă, mai crispată... privirea lui sclipind ironic, expresia sa destinsă, binevoitoare, putea să... cine știe, imponderabile! Care plutesc în văzduhul unei camere, al unui salon. (În provincie mai sunt „saloane”!) Așa cum plutesc funigeii, așa cum se... cine ar putea răspunde acestei întrebări: de ce se schimbă oamenii, brusc, de la o zi la alta?! Te desparți seara, ieri, în efuziuni, cu obișnuitele ticuri încifrate ale unei vechi prietenii și a doua zi îți întoarce spatele, îți arată o mutră acră, distinsă, vagă. El însuși ar putea răspunde?! Probabil că... nu. Nici nu există un astfel de răspuns. Și, pe urmă, ce să faci cu el, să-l înscrii la registratura

sentimentelor voastre ratate... a carierei voastre sentimentale ratate etc...?! El își are dreptatea lui și tu trebuie să te mulțumești cu a ta, cu a lui, în cel mai bun caz. Dacă ratăm, măcar să avem dreptate, ha.

Lelia răspunse țeapănă la atențiile celor două „legitime”. Inima îi zvâcnea însă ca un mic vagonet pe șine, își ținea gâtul țeapăn, însă nici măcar nu mai privea pe pereți, cu indolența aceea a ei. Își ținea ceașca de ceai, drept, în față, cu un gest absolut hieratic și nu se atinse de fursecuri. Apoi, trecură la masă. *Nota bene*: Cârstea bău. În jurul lui, în foișorul lor de vânătoare, bărbații glumeau, îi făceau curte cu aerul că erau egalii lui, *primus inter pares*, o eleganță a lor, tactul lor de a nu părea inferiori lui. Tactul lui de a-i fi ales, de a se lăsa „curtat” de ei, prietenii lui, dintre care Lulu era chiar scutierul lui regal. Tactul de a ști să primești o ofrandă, oho, ceva mai prețios decât ofranda, iubirea, în sine, tactul de a fi șeful primei case princiare, tactul de a fi generos, de a zâmbi la nevinovatele grosolănii ale vasalilor tăi de neam, tactul de a le înlocui părinții-idoli ratați! – Tactul de a-i proteja de ei înșiși, tactul de a le părea mare și generos ca astfel să urce și ei un milimetru în stima lor și a urâtelor, distinselor lor soții, tactul de a-ți ascunde durerile în fața suferințelor lor mărunte și veșnice, tactul de a fi puternic, ca ei să poată fi slabi, nătângi, copilăroși din când în când, tactul de a nu fi lacom și beat când ei erau – încredințându-și cu o cuceritoare naivitate demonitatea lor prăfuită, provincială, în mâinile tale auguste și uscate – tactul de a fi inuman (de rece, de calculat, de stăpân) ca ei să poată fi, în vacanța lor, liberi și singura lor plată era acea lingușire bărbătească, curtea aceea puțin grosolană, făcută printre pahare de metal, pline cu vin roșu, o cizmă de mușchetar, *mousquetaire*, cu carâmbul înalt, rășfrânt, parfumat, rezemat de un scaun, de șemineu, printre râsete groase,

scuipături, o mână rezemată pe capul unui setter ce visează la picioarele mesei, gulerul de dantelă de Lyon desfăcut, pătat de vin și de salivă, glume grosolane, anecdote, bârfeli cazone, istoria cumpărării unei spade, galanterii stângace, grosolane, fățișe, ce prind uneori un farmec izbitor. Și el, pe jumătate absent, așa cum trebuie și un secular instinct i-o șoptește, tronând, prefăcându-se grațios din neatenție, suportând amabilitățile lor de două parale, iubirea lor crispată în prezența fustelor soțiilor lor, geloziile lor, mohoreala lor inexplicabilă, răsfățul lor obositor în umbra surâsului său neschimbat, inflexibil precum cea mai dură lamă. Unde era Chicot, bufonul regelui, un nobil ce scăpătase atât de fulgerător, de total, încât prinsese un teribil simț al umorului, al gafelor, devenise suficient de ridicol ca să nu mai fie infirm, să nu mai fie nevoie de vreo infirmitate pentru a putea spune „adevărul”, un anume adevăr de care tiranii eleganți au totdeauna nevoie, se prefac că au și au într-adevăr!... Vocația de a fi bufon, clown cum se spune astăzi, vocația farmecului amar, extraordinar de distins!

Lelia privea fără să înțeleagă prea bine această princiară, provincială curte feudală, refacerea ei, dar o simțea, ea, amanta prințului, cea care râvnea la mâna lui. Provincia era formidabilă, în ea se reînchegau marile structuri: religia și vasalitatea, ritualul și vânătoarea, cultul vânătorii, priceperea de a crește haite de câini rasați, de a dresa șoimi, eleganța de a purta o reverendă, de a scrie un sonet, de a cita o frază, eleganța ipocriziei necesare, codul ei, ipocrizia binefăcătoare ca a doua iubire... Lelia, Lelia simțea toate acestea, poate trebuia într-o zi... într-o bună zi să ia toate acestea în stăpânire, cu adevărat...

După masă se continuă partida întreruptă. Doamnele croșetau, era la modă, cu lână de import. Vert-electrique, bleu-tourcoise, gris-souris,

gris-perle, lie-de-vin, rouge-ciclamen, jaune-canari, greige...

Ce atmosferă tihnită, tăcănitul pietrelor, o vorbă fără sens, aruncată dincolo, care stârnea râsetele lor bărbătești, ce le străpungea dulce corsetul, șoaptele lor melodioase, dincoace sunetul gâtului lor prelung mișcându-se cu gratitudine, înșurubându-se dulce, infinit, între umerii palizi. După ce chibiță o vreme la masa de dincolo, unul din cei doi frați se așează lângă doamne și se înroșiră cu toții: mai ales dânsul, un bărbat înalt, deosebit de frumos și de timid, celibatar, despre care ele auziseră, îl văzuseră de atâtea ori, dar era prima sau a doua oară că le intra în casă și ele, ca un buchet de flori, îl priveau cu simpatie neascunsă, aveau toate motivele, el fusese aproape cinci ani închis, ca tânăr avocat spusese ceva, sau... făcuse nu știu ce, o gafa, așa cum se face când îți îngrijești prima mustață adevărată, ceva ce avusese urmări fulgerătoare. Ele croșetau, croșetau, răsucindu-și cu eleganță firul moale pe deget, iar el stătea lângă ele, pe un scăunel, și tăcea, spunea ceva din când în când și ele se pregăteau să râdă, să surâdă totdeauna, Lelia, care nu croșeta, deschisese o carte, de formă, participa însă, cu urechea și buzele la cercul ei. Petrușa i se adresa mai ades ei (un lucru abia sesizabil, dar știți ce instinct au doamnele, tinerele doamne din...) ea îl privea foarte rar, vocea lui i-o privea mai des. El trecea de la una la alta, desăvârșit curtean, menaja, însuflețea, spiritualiza blând totul, neprivind pe nimeni în ochi (oho, față cu trei doamne el pleca totdeauna primul ochii, regulat!), costumul lui avea o croială desăvârșită, se vedea că era cusut la Domi, el însuși prieten cu ducii.

— ...Ce plictiseală, gândea ea și se simțea bine. Bubi Cenda ca de obicei spunea ceva „prețios”, inteligent și cult, Gabi făcea niște ochișori rotunzi arătând că pricepe totul și încă un lucru, ceva neclar, fin, pe deasupra... Petrușa pleca gâtul său

lung, rasat și roșea, el nu aștepta decât să fie vânat. Unul dintre acei vânători care fug înaintea vânatului, care se lasă vânați, care farmecă vânatul. — Nu știu de ce, gândea Lelia, tipul ăsta îmi inspiră... greață, un fel de plictiseală neplăcută... De ce nu bea nimic... probabil că se dă în vânt după licheur... licheur de portocale amare, *agusto amaro!*

Doamnele se amuzau. Lelia însăși râdea, dând capul pe spate, așa cum se cădea. Dincolo țacăneau pietrele, voci, fumul trecea dincoace cu mișcări perfide, marele radio Telefunken emitea sunete din cosmos, un post fluctuant pe scurte, Glen Miller sau așa ceva. Apoi Cârstea veni dincoace, cu țigara în colțul buzelor, veni la ea pe la spate, o îmbrățișă și o sărută pe gât, pe tâmplă și pe buze. Se întoarse în camera de dincolo și țăcănitul reîncepu. După-amiezile, serile provinciei, ale tinerilor provinciali. Gabi Cheresteșiu aduse o sticlă cu lichior de nuci, făcut în casă și servi doamnele și pe cavalerul lor, frumosul Petrușa. Se discută, se spuseră o grămadă de lucruri inteligente, Gabi și Petrușa aveau umor, Bubi Cenda era inteligentă, ironică, cultă, cu adevărat cultă. Lelia era femeia, vânatul de lux. Petrușa povesti tot felul de chestii, din viața sa sportivă, studentească, chiar și din pușcărie, totul într-un staniol decent, cu umor fermecător, surdinat, băiatului ăstuia îi plesneau hainele pe la cusături de atâta farmec. Ceva grețos! gândi Lelia, dar îi plăcea, împreună cu celelalte doamne, soțiile prietenilor. Apoi se lansă într-o istorioară din trecutul său sentimental. (încurajat de Bubi Cenda, care îl aproba, îl încuraja sau îl cenzura de parcă era mătușa sa. O mătușă evident îngrozitor de tânără!...)

...Se întâmplase, parcă, prin anul său doi sau trei, la Drept, la Cluj, într-o iarnă, o iarnă ploioasă... una dintre acele ierni enervante, nesănătoase, igrasioase... făcea parte din lotul de floretiști al Universității, un lot faimos, aveau trei

campioni naționali și Petrușa aspira și el la un titlu... deocamdată, avea mult talent, promitea, dar era încă unul dintre aspirați, din balici... una dintre stelele lor era Romi Silași al cărui străbunic fusese ars pe rug pentru că fondase prima asociație academică clujeană română „Iulia” prin o mie șapte sute parcă... da-da, puțin de prost gust, nu-i așa... „Ars pe rug!”... și strănepotul său, frumosul Romi, una dintre spadele... el era idolul lor, Petrușa recunoștea deschis în fața doamnelor că îl admirase fără rezerve, fără criterii, aspirase să ajungă „ca ela... nu campion, nu floretist briliant ci... ca el! Se creează uneori, printre tinerii trăpași în colectivitățile universitare astfel de... stranii sentimente, cult viril, instincte ale unei caste foarte restrânse ce numără doar exemplare de rasă, un fel de *Korpsinstinckty Korpsbrudery Korpsgeist... Korpsstudent*, cu cicatricele obligatorii din dueluri, insigne ale apartenenței la un cod al onoarei medieval-studențești etc... Prostii! Da, dar!... Silași avea o iubită, una, pe nume... — Nu vrem nume, nu vrem nume! irupseră în cor, râzând, doamnele și Petrușa aplecă gâtul și roși profesional. — Mă rog, mă rog, nu contează! Într-o seară, la antrenament, mi-a dat două bilete și m-a rugat să-l înlocuiesc a doua zi, avea întâlnire cu... Luci, să spunem, și mă ruga să-l... să-i fac acest serviciu cu... — Ha, spuse Bubi Cenda, privindu-l cu frumoșii ei ochi inteligenți, dumneata ești tipul, prototipul celui care înlocuiește! — Cum așa? întrebă Petrușa, ridicând fruntea. — Nu știu cum să spun, bătu ea în retragere, dar ești înlocuitorul... ai perfect calitățile cuiva care poate înlocui cu succes, cu farmecul dumitale aproape feminin! Zău... e un compliment, nu știu cum să spun...

Se auzi un cor de proteste. Gabi mai turnă lichior în păhărelele cu picior subțire. Petrușa continuă, alegându-și cuvintele, ocolind pasagiile urâte, grosolane, naturaliste, voind să distreze doamnele, să le facă să se simtă bine în compania

lui... el singur, cu trei doamne atât de frumoase, de capricioase, de crude, de amabile... el, vânatul lor, el ce aspira să fie vânat de ele... nu de una ci de toate trei, trei Diane, vânându-l pe frumosul Acteon, îndrăznețul, cel ce le pândește în goliciunea lor îmbătătoare, Doamne, ce vin, trupul gol al unei femei, iată, trupul gol al lui Gabi Cheresteșiu, trupul gol al Leliei, trupul gol al recei, inteligentei, ironicei Bubi Cenda... ah, ironia ei feminină, acidă, corosivă, ce ațățător se prelingea pe trupul ei gol, statuar, ironia împrumuta sex acelei marmore...

...Luci locuia la Someșeni și a venit cu un taxi; aveam... mai bine zis „aveau” întâlnire pe strada Bethlen, lângă operă, urmau să meargă la operă, ea era în rochie lungă, cu o capă de vulpe albă sau așa ceva... ea suportă bine primul șoc, mai bine zis nu înțeluse prea bine... asta se văzu abia la primul act, când, instalați în stalul întunecat, el îi oferi bomboane de ciocolată, amandine, de cacao, dintr-o pungă de hârtie de mătase și ea se agăță, absolut neverosimil, de brațul său, de mâneca sa, cu unghiile ei roșii, lungi, cu mâna ei mică... niciun minut, apoi strânsoarea ei slăbi și ea se lăsă, palidă, cu ochii închiși, pe spătar... el îi propuse să iasă la aer, teribil de speriat... dacă ea se va plânge lui Romi, de el?!... al doilea șoc îl avu spre finalul actului al doilea, un șoc mai puternic, prelungit, crezuse că va leșina; atunci i se făcu milă de ea, avu destul timp ca să i se facă milă... *Pitié pour les femmes*... Ea se răzbună imediat pentru mila lui, pe care probabil el nu și-o ascunse prea bine și îl informă, rece, că iubita lui, Muțuș, o frumoasă, statuară unguroaică, îl înșală cu un asistent al ei, de lingvistică!...

— Posibil! replicase el, flegmatic. Luci era mică, moletă, cu picioarele groase, cu un cap extraordinar de frumos, făcut din porcelan parcă, cel mai frumos „cap” din Cluj. Se șoptea că și sânii erau la fel de faimoși!

— Pfui! spuseră doamnele și Petrușa roși, neobosit.

— Să povestească fără comentarii, fără păreri!...

În pauze, în antracte (în primele două) ei se plimbară prin foaier, ea îl ținu chiar de braț, pe tocurile ei amețitoare, un fel de Lisbeth Taylor, cu un cap chiar mai frumos decât... cel puțin după gustul lui și al lui Romi, dacă... Dumnezeu, irupseră din nou, nu voiau niciun fel de... numai fapte, fapte brute, pure, fapte ale sentimentului, fapte de arme, cum se spunea, fapte ale memoriei... epic, cât mai mult epic, întâmplări comentate numai cu întâmplări, așa cum se fac piramide de scaune la circ, astfel întâmplările să stea în echilibru deasupra altor...

...Era firesc ca ea să se răzbune pe el, din pricina lipsei amantului ei celebru și el și acceptase acest lucru, bănuise de dinainte posibila ei răzbunare. Oho, ea avea să se răzbune și pe Romi, la prima lor întâlnire, el era sigur de aceasta, dar o femeie adevărată nu ezită niciodată să se răzbune de două ori! — O meritați! spuseră doamnele și el zâmbi. El însuși nu se plângea, suferea doar pentru Silași, al cărui stră-străbunic fanatic fusese ars pe rug.

La ieșire făcură câțiva pași prin ploaie și ea îi permise să se adăpostească sub umbrela ei, o intimitate sufocantă, incomodă, așa, nu știu cum, gâdilitoare... el o îmbie să intre într-o cofetărie, dar ea refuză... prefera să se plimbe prin ploaie, era mai incomod, dar stropii reci ai unei zăpezi ratate îi ascundeau mai bine lacrimile. Asta ea n-o spuse, dar se putea deduce. Era într-adevăr incomod pentru că, în ciuda tocurilor ei de nouă centimetri, el trebuia să se aplece mereu în stânga ca să poată intra sub ploierul ei, rigid, să n-o atingă în niciun fel, era doar o vacă sacră, cu o cunună de lauri între cornițele ei... ce obraz frumos, hiperfrumos, neverosimil, avea... Luci, un obraz

de porcelan pe care el își odihnea, cu decență, privirea; parcă s-ar fi plimbat prin ploaie cu diriginta sa tânără, în primul ei an de practică. Un obiect cu mai puțin sex decât propria sa mamă. Romi îi privea din absența sa, puternic și ironic. Petrușca se încovoia sub greutatea nefirească a sarcinii sale, Luci însăși zâmbea printre lacrimi, ironizându-l, mușcându-l, biciuindu-l când putea. Un Sfânt Sébastian al prieteniei, nu, fals, al adorației eroicului masculin, al campionului și bărbatului tânăr care era Silași, frumos și înțelept ca Alcibiade. Da, el suferea pentru celălalt, iar femeia intuia tulbure toate acestea, coaliția lor instinctuală și îi cravașa pe amândoi. De aceea nu pleca, de aceea prelungea plimbarea lor chinuită prin ploaie, în jos, pe strada Someșeni, dincolo de gara Rata. Era frig, duminică seara și Silași nu era măcar cu vreo altă femeie, nu, pur și simplu una dintre treburile sale în care era de neînlocuit, el era și pianistul formației de jazz a colegiului, sau cine știe ce altă treabă bărbătească... pentru altă femeie el nu ar fi îndrăznit să-l trimită pe Petrușca, așa ceva nu era de înălțimea lui Silași. Știa și Luci asta, dar se prefăcea pe jumătate că nu știe, ca să-l biciuiască, să-i biciuiască. — Folosești prea des cuvântul biciuire! îl făcu atentă Bubi Cenda.

— Să mergem sub ploaie, ținând ploierul ridicat! spuseră cele trei doamne aproape la unison. Petrușca surâse, fiecare gustă din păhărelul său de lichior, lichidul acela tulbure, gros, alcoolizat. Petrușca nu era fumător, Lelia aprinse a nu știu câta țigară.

Spre sfârșitul plimbării Luci se înveseli brusc. Nici măcar nu era o falsă veselie, o veselie isterică. Dacă Romi i-l trimisese pe celălalt, lunganul acela timid și frumos ca să-l înlocuiască, atunci... ei bine! Să-l înlocuiască! Și ea îl târa după ea, prin ploaie, prin frigul acelei înserări de ianuarie. Își simțeau picioarele amorțite, dar ea, cu tocurile ei amețitoare, nu se plângea: oho, când femeia vrea

să chinuiască un bărbat, devine literalmente eroică! — Huo! strigară, râzând, cele trei doamne, cele trei vrăjitoare care-l așteptau la drum pe Macbeth, instigându-l s-o ucidă pe... Luci, pe acea Luci atât de concretă, pe șovăielnicul Petrușa. — Dar mă rog, se scuză el, unde să se fi dus ea cu suferința ei cu tot, să fi oprit un taxi?! Dacă suferința ei s-ar fi diluat, dacă ar fi dispărut chiar?! O stare din aceea provizorie, făcută din nimic, un provizorat între doi inși care abia se cunosc și care se agață unul de altul. Doi muribunzi tineri.

...Apoi, ea se plictisi, chiar și să-i facă rău, să-l muște, să-l biciuiască! îl privi cu milă așa cum și el o privise cu milă, la rându-i, în semiobscuritatea aceluia stal de pluș, la matineul de operă. Ce sală tristă, un matineu cu o operă bufa, în timp ce-ți vâri degetele în vreo pungă din hârtie de mătase ca și cum ai strânge mâna unui prieten! Ei doi împărțiseră de voie, de nevoie acea după-masă și erau incapabili să se despartă, un ciudat magnetism îi unea, ceva de... prost gust și foarte lipicios, așa, ca o abjecție făcută în comun. O abjecție mărunță, cu atât mai tiranică însă, ceva sigur de prost gust. — Ce mai spunea ea? întrebare cele trei, croșetând și fumând.

Petrușa înălță din umeri, nedumerit: — O grămadă de chestii, îi mergea gura formidabil. Era foaaaarte inteligentă! Mult mai inteligentă decât el însuși, decât... Romi al ei, chiar. Dar era totuși femeie, mai presus de orice femeie, și îl folosea așa cum își folosește orice femeie jurnalul ei intim. Ca un surogat de singurătate!

— Aha! izbucni, veselă, Bubi Cenda, asta voiam să spun adineaori: un surogat, un înlocuitor!

Petrușa o privi, neînțelegând, celelalte râseră. Abia mai târziu, pe când ajunsese acasă și se dezbrăca meticulos, înțelese. Sau peste un an când avea să-i facă curte lui Bubi Cenda, o curte fără speranță. Un bărbat jignit e totdeauna periculos, un bărbat jignit e pe jumătate victorios, dacă acceptă

să fie jignit, dacă ridică mănua. Petrușa se aplecase fără să știe când și ridică mănua de pe trotuarul ud, plin de băltoace – încerca să ningă și „nu putea”. Ce tristă iarnă!

— Îi căzuse una dintre mănuiile ei lungi, negre, de seară. A privit-o uimită, când i-am întins-o și-apoi a băgat-o în poșetuța ei mică de mătase brodată cu mărgеле negre, mate. Aș fi vrut, așa udă și murdară cum era, s-o miros: mai păstra oare parfumul ei?! Ar fi fost unicul gest îndoielnic, provocator, pe care l-aș fi făcut față de ea, amanta celui pe care speram să mi-l fac prieten. Dar n-am făcut-o, mi-a lipsit curajul. Mai bine zis un curaj pe jumătate pentru că am gândit gestul...

Îi povesti ceva despre o nepoțică de-a ei, mică-mică, care lua ore de balet, care o iubea numai pe ea din toată familia și care, când se îmbolnăvise de meningită, ceva foarte grav, o chemase lângă patul ei, numai pe ea, izgonindu-i pe toți, pe absolut toți, era singura care îi alina durerile ei feroce... Oh! Suferința fantastică a nepoțicăi ei o înfricoșase, o făcuse să se sperie de maternitate! înțelegea el ceva din toate astea?! Sincer... Petrușa plecă față, el înțelegea, el era făcut să înțeleagă, chiar și numai din slăbiciunea sa structurală, din timiditatea sa incorrigibilă, din neputința de a spune: – Nu.

Doamnele râseră și îl priviră cu duioșie; era masculul lor, cavalerul lor infinit devotat, pe care îl stârneau toate trei, pe care și-l împărțeau cu lene, pe care se urcau, torcând, ca niște pisici uriașe de angora. Dincolo se auzeau râsetele scurte, groase, ale adevăraților bărbați; ele își aveau efebul lor, *un garde-dame, garde-du-corps*, scutierul lor galant, pajul crud pentru mărunțul lor salon provincialo-feudal. Toate se reîncheagă atât de greu din memorie, o, să-ți aduci aminte e o muncă aproape fizică, ceva care nu e pentru o femeie, o doamnă cu mâinile prelungi, cu unghiile subțiri, ovale.

...Dar ce-l apucase, de ce le istorisea toate astea... era ceva fără cap, fără coadă... ceva diluat, ceva... ce, nu cumva simțea o anume plăcere sadică, povestind despre sărmana fată ce suferise șocul acela... bădărănia aceea dublă, a celor doi bărbați dintre care pe unul îl iubea?! Evident, el nu trebuia să se apere, în provincie se întâmplau astfel de aranjamente, să-ți trimiți prietenul (sau prietena, mă rog!) când nu te poți achita de o obligație! Evident, până aici nimic neobișnuit. Dar... plimbarea aceea disperată prin ploaie, în ianuarie, spre seară, într-o duminică-seara tristă, gri, cenușie, spre verde, *gris-verdâtre*, sărmana Luci care alerga gâfâind, pe tocurile ei chinuitoare, lângă un nesimțit ca el... oho, lasă-lasă! Indivizii ăștia bine-crescuți și timizi sunt insuportabil de nesimțitori, prefăcătorii lor atinge limita inumanului!

Cele trei doamne, cu trei capete, râdeau și băteau din picioare; chiar și leneșa Lelia, ironica Bubi Cenda, soția-ideală, Gabi. Petrușa se afla prins între ele și trebuia să sară, greoi, prin cercul lor de foc. Pajul crud al trei regine crude, plictisite. Plictiseala e originea cruzimii.

3

...M-a întristat profund povestea lui Petrușa, gândea Lelia, răsucindu-și visătoare o buclă pe degetul arătător, a fost ceva crud... deși nu s-a întâmplat mai nimic, nu-i așa... aproape nimic... aproape nimic... da, dar noi, femeile suntem cele mai speriate de acest... nimic. Nimic! Nimic... *nada... nada!*

La un moment dat, spuse Petrușa, puțin plictisită, s-au oprit sub o streășină, se înserase bine, luminile gălbui se aprinseră pe stâlpii de

telegraf și au întârziat acolo un timp... destul de mult timp, înfrigurați, plictisiți unul de altul, incomodați unul de altul. În vremea aceea, el află mai târziu asta, peste câteva zile, Silași al ei o aștepta la ea acasă, la Someșani, înconjurat de familia ei, spectacolul se terminase de mult și el voise să-i facă o surpriză! Ea însă nu se dezlipea de zidul acela, în capa ei de vulpe, în rochia lungă, de individul slăbănog, manierat, timid, de lângă ea, de parcă ar fi stat sub bombardament. Expulzați din case, neajungând la un adăpost, sub ploierul acela de femeie, el era în capul gol, ud tot pe umeri, apa îi șiroia încet, muzical, pe gât, sub cămașă și, în același timp, ce ciudat, simțea că transpiră!

— Jalnic! râse batjocoritor Bubi Cenda, croșetând, scârbos! Ea ce spunea?!

Petrușa dădu din umeri, un obicei urât la el. Ținea minte doar ce spusese el, sau finalul replicilor ei, ca un actor care învățase un rol. Rolul lui și-l știa pe de rost, după atâta vreme încă. Oricum, ea, Lucia nu-i era recunoscătoare pentru ce făcuse pentru Silași. Și i-o spuse. Mai adăugă că în clipele acelea, în ceasurile acelea, nu-l mai iubea. Evident, a doua zi de dimineață iubirea ei va renaște, cu multă probabilitate, „mai mult ca sigur” cum se spune în provincie. — De altfel, râse ea la un moment dat, iubirea nici nu e așa de importantă! Faptul că stăm aici, amândoi, fără nicio treabă, suportând ploaia, poate... e mai important. Mai știi?! El îi dădu dreptate; îi dădea aproape totdeauna dreptate până ce ea îl făcu ipocrit... libidinos, chiar.

— Ha, ha, hi, hi! râseră doamnele de la curtea ducesei d'Este, aplecate peste ghergheful lor, peste goblenul lor. — He, he, ha, he, he! Lelia îl privi o clipă cu curiozitate, o formă de politețe, la ea: libidinos?! Posibil!... Dar, nu știu de ce, acest cuvânt, pronunțat de Petrușa, i-l făcu simpatic. Ar

fi putut să nu-l spună, să se apere. El oricum ieșea cel mai prost din toată afacerea asta.

— Ar fi trebuit, spusese Luci, să-i poarte pică, năvălise doar peste ea, așa... cu brutalitate, ea gemea încă! Dar nu-i purta niciun fel de pică! El era un inconștient, un tinerel atrăgător, viclean... De ce viclean?! — Așa, pur și simplu, de-asta îi și spusese ea că e libidinos. Era viclean, dar în după-amiaza aceea se încurcase în propria sa viclenie: iată, nu bănuise, nu-i așa, că vor ajunge amândoi până acolo, după-amiaza aceea protocolară, matineul acela nu trebuia să se întindă până acolo, nu-i așa?! El își depășea atribuțiile, ce-ar fi fost dacă ea i-ar fi povestit a doua zi lui Silași că el a încercat să... să-i facă curte, că... încercase la un moment dat, ha, ha, ha, s-o atingă, o izbise de zid, ea se apăraseră... ha, ha, ha, o sărutase apoi, cu sila, pe gât... pe gât și...

El o întrerupse, cele trei doamne încremeniră: încotro se îndrepta Luci?! Trebuia oprită, imediat trebuia întreruptă și...

— Bine dar el o întrerupse, acolo pe loc și... Curios, ea deveni aspră, deodată, categorică, în ochi îi fulgeră o mânie atât de puternică încât îl dezechilibra o clipă, pe suavul, nepregătitul Petrușa. — Dacă acceptase tot acel joc, cu înlocuitul etc., ca să murdărească dragostea ei cu Romi, ca el să... — Nu-nu, nu vreau să mai aud niciun cuvânt! Acum vorbesc eu și singurul lucru pe care-l ai de făcut, dacă mai ai vreun rest de bun-simț, e să taci, să ascuți! Ce vrei, de ce te revolți?! Tocmai tu te revolți, asta-i... — Nu-nu, bătu el în retragere, în niciun caz... el nu se revolta, el, bineînțeles că... dar glumele acestea... puțin cam violente, el nu voia nici măcar în glumă, să...

— Ipocritule! râse ea. Își recăpătase buna dispoziție văzându-l atât de docil. (Doar nu-l trimisese pe el Silași ca să fie docil?!) — Bineînțeles că tu nici nu te-ai gândit o clipă măcar la cele ce-am spus eu... trântitul de zid, mușcatul

de gât și celelalte! Dar în clipa când eu am vorbit despre ele... te-ai gândit, nu-i așa?! Nu-i așa?! Și ea întoarse capul și-l privi cu o curiozitate nesățioasă, cu putere, în față, încât el trebui să plece privirea, să roșească și aproape tuși de spaimă, de emoție. Ea râse încet, gâlgâit, satisfăcută și toate cele trei doamne se priviră, ca un singur corp, o himeră cu trei capete zâmbitoare, amabile.

— De altfel, spuse gâlgâind de răs Luci, nu are rost să ne prefacem prea mult, să ne ascundem, să ne inhibăm... noi suntem acum la demisol, în bucătăria servitorilor, la... — Cum așa? făcură cele trei doamne indignate, ridicând cele trei gâturi subțiri, solzoase, de pe corpul lor unic, mătăsos, şuierând în aer, cu viclenie... — Da-da, spuse repede Petrușa, asta a fost și reacția mea:

— Cum așa?!...

— Foarte bine, spuse Luci cu dispreț, nu e *el* stăpânul și al tău și al meu și acum... nu e el absent?! Nu suntem noi slugile, ha, ha, cele două slugi (sau două dintre ele!) care se adună la bucătărie, în jurul mesei mari, grosolane, de lemn galben și ne bem vinul sau cvasul nostru de slugi...

Luci râse cu amărăciune, eu m-am repezit s-o contrazic, s-o consolez și ea m-a privit de parcă mi-ar fi dat o palmă. Era, oricum, în clipa aceea mai bărbată decât mine, ea era bărbatul, ce să-i faci!

Petrușa se scuza, roșu tot, himera feminină de lângă el râdea de se prăpădea, monstrul acela mătăsos râdea cu toate gurile, cu limbile subțiri șlefuit aerul, cu solzii înfoindu-se de plăcere. Monstrul: Bubi, Gabi, Lelia, monstrul Bu-Ga-Ly, ați întâlnit un asemenea monstru?! Nu?! Un monstru cu un cap lipsă, capul Luci.

— Nu miroase bine în subsolul nostru, în bucătăria noastră? Ce strâmbi din nas?! Putem să facem aici ce vrem, morala, ha, ha, a rămas la etaj!

Să ne răzbunăm ca slugile, să-i scuipăm în mâncărurile sale scumpe, să ne înjosim între noi, din plăcerea de a fi noi înșine, să-l înjosim pe el, povestind tot ce știm murdar despre el, oho, eu am să răscolesc lenjeria și am să vă arăt ciorapii și chiloții lui murdari; tu ai să ne povestești vreuna dintre scenele sale îndoielnice... odată, când era beat și... orice, un moment de-al lui de confuzie, de abjecție, ca să ne amuzăm, să râdem de el, să-l disprețuim... singura noastră șansă, să-l disprețuim acum repede, până mâine dimineață când ne va chema agitând clopoțelul său irezistibil! Spune, hai, curaj, povestește ceva care să-ți adune balele în jurul gurii de plăcere! Răzbună-te, în felul tău... în felul nostru, ai măcar curajul abjecției... tale, o abjecție pe care o împărtășim cu toții, fii fără grijă, suntem solidari în asta!

Monstrul Bu-Ga-Ly se înfoia de indignare și plăcere, în jurul micului Petrușa limbile sale despicate se încovoiau și clempăneau, gâturile lungi, solzoase (cu solzi mai fini decât pe tălpi și picioare) gâturile lui fusoidale, îmbrăcate în piele de mătase, se frecau de aer, de parcă toate trei „doamnele” se răsturnaseră pe spate, capul lor rotund devenise, foarte natural, un singur picior, și gambele lor lungi... da-da, foarte simplu, ca o sepie reunită, fiecare trup cu două gâturi lungi, șuierătoare, șase gâturi întinse, articulate, șuierătoare, să te prindă între ele, să te macereze sâsâind, în jurul suavului, subțirelui Petrușa, fascinat, dulce, înfinit terorizat, o teroare cu care el fusese de acord demult, înainte de a-și aduce prea bine aminte. Gâturile acelea, șase la număr, îl căutau prin aer pe cel de-al șaptelea, cel al lui Luci, balaurul cu șapte capete. Anaconda domestică, prințul ofidienilor, printre inelele căruia se văd brațe, umeri, rotule sugrumate, Petrușa-Laocoon surâzătorul, înecat printre inelele lui solzos-mângâietoare, surâzând din lașitate... fermecător din lașitate!...

— ...Să nu-ți treacă prin cap să mă atingi măcar cu vârful degetelor! Țipă deodată Luci deși el se jurase că nu făcuse nici cea mai mică mișcare și amândoi se priviră unul pe altul crispați, gâfâind. Probabil o impulsionaseră propriile-i vorbe. Apoi, relaxându-se: – Putem vorbi tot ce vrem, putem face totul *vorbind* și mult mai... ordinar, nu?! și ea îi zâmbi, dulce, consolându-l și el se roși, galant, servul ei. Da, era bine, era cald, în bucătăria aceea uriașă de la subsol și izul acela, putoarea aceea care-ți izbea nările neînvățate în primele secunde dispăruse, nările se acomodaseră etc. Acolo se odihneau ei, acolo se răzbunau ei, slugile! Slugile cui?! Servitori ai celor dotați... ai celor mai puternici mai mândri, mai nobili etc...?! Se poate! Aceștia să plătească, oricine ar fi ei! Să plătească aici, acum! În primul rând bărbații să plătească femeilor (oh, solzii lui Bugaly zbârnâiau prin aer ca penele păunului înfoiat când se aruncă printre păunițele sale mironosițe!), bărbații – femeilor, deșteptii – proștilor, cei nobili – mârlanilor, cei puternici – slabilor! Oho, se făcea doar dreptate aici, nu, creștinismul invadase subsolurile, creștinismul, comunismul, se auzea bolborosind. Învingând. Pentru cei de stânga mustea viitorul. Pentru cei *născuți* de stânga!

Cele trei doamne bătură din palme, chicotind! Petrușa își strânse umerii de plăcere, el care avansa încet, în stomacul lor enorm, corpul lor nu era decât un stomac prin care se vedea cum alunecă căprioara. Căprioara cu ochii ei umezi ca un poem, spunând versuri cu gura închisă, cu botul catifelat mânjit de sucurile ucigătoare, otrăvite, ale stomacului *lor*...

— Povestește-mi, spunea Luci, cum odată, el fiind beat, odată, spre dimineață, a coborât cu nu știu ce prieten la o vespasiană publică și s-a legat de femeia care păzea... curăța stabilimentul!

— Cum așa: s-a legat...?! făcu Petrușa, nedumerit.

— Eh! foarte bine, ce faci pe prostul! Cum te legi de o femeie, plin de alcool, o femeie bătrână, uscată, cu părul cărunt, strâns într-un coc... povestește-mi! Hai, povestește-mi, odată! Și ea începu să țipe, cu un început de isterie. — Povestește-mi icnetele, spaima, gâfâiturile acelei bătrâne care abia a scăpat de... el, de ochii lui înroșiți, de gura sa băloasă! Ah, așa-mi place să mi-l închipui uneori, când sunt singură, dar acum că te am lângă mine... că el te-a trimis, nu-i așa, hai... haide s-o facem împreună!...

— Ea îl ura! spuse cu satisfacție și oroare Bugaly. Ea îl ura infernal și te împingea și pe tine să...

— Nu-nu... spuse șovăitor mititelul, ea îl... iubea, zău îl iubea în felul ei, se odihnea de iubirea ei, se răzbuna... puțin, împreună cu mine, he, he! și el râse abject. Bugaly se relaxă, secretul era bine păstrat.

— Noi îl admiram, continuă el, noi îl iubeam... chiar, noi doi ne întâlnisem o clipă în iubirea noastră față de el, în iubirea noastră de... slugi, he, he! Era bine, comod, în bucătăria noastră largă, de la subsol, cu coșurile mari, de nuiele, pline cu rufe murdare, în jur, cu cvasul, vinul, cidrul acela al nostru în căni, cu câinii săi la picioare, somnolând, privindu-ne fără să înțeleagă nimic, noi eram niște câini mai nobili, niște câini cu inimă, niște câini cu rațiune, he, he. Așa, o mică bârfe, ha.

— O mică bârfe se poate, grohăi Bugaly, scuturându-și pletele, asta se face și în mediile artistice!

— Asta îi spuneam și eu... ea mi-a replicat însă că eram unul dintre acei care mirosea a camere închise.

— Există așa ceva... astfel de indivizi? întrebară ele, cu candoare.

— Posibil! Ploua mereu, la nesfârșit, nu putea să ningă. Stăteam sub streășina aceea, era aproape noapte, ne-am despărțit doar atunci când am

început să tușim amândoi. Eu tușeam și strănutam de mult dar ea n-a binevoit să bage de seamă. Dar când ea a tușit stins și mi-a arătat batista pe care și-a dus-o la gură, am încremenit: batista era plină de sânge, cum se spune... de fapt o singură pată ovală, de culoarea carminului, era fizică! Acesta era un secret, Silași nu suflase niciodată vreun cuvânt, întrebarea era dacă știa și el! Putea fi o recidivă, locul în care stăteam de mai bine de o oră, ce o oră! două ore și jumătate, nu era cel mai indicat pentru o tânără fată care în adolescență făcuse un puseu, un infiltrat, hidrazidă etc... Da, era adevărat, dar nevoia de răzbunare prea mare, a amândurora, chiar și a mea care mă răzbunam pentru o iubire, un atașament ce urma să vină, pentru căcatul pe care abia urma să-l înghit de la el, din partea idolului meu! Frumosul, bravul Silași! Fusesem în dependențele slugilor sale cele mai credincioase... era atât de... plăcut, de reconfortant. Era plăcut să fii slugă, Luci mi-a revelat acest lucru, în felul ei bărbătesc; uneori nu merită să fii, să ajungi stăpân, puternic, orgolios, demn, scripitor etc. Să te prefaci, dar să nu fii! Există un miros al slugilor, ceva ce nu se poate confunda...

— Și noi suntem slugi, cele mai parfumate, cele mai grațioase! scâncea vesel balaurul Bugaly, o apariție de carnaval și el le zâmbi, de teamă, evident. Ele erau drăguțe până ce el începea să se obrăznicească... pe urmă! O clipă să fi uitat el cine era, ce loc ocupa, să fi văzut numai! Să fi văzut numai! Altfel... era plăcut în scutecele acelea, în obiectele acelea râncede, călduțe. Deasupra lui, a staulului lui, cele trei boturi firoase suflau și zâmbeau dulceag și el le întoarse zâmbetul, un pic cam chinuit, oricum, din toate puterile sale! Coșmarul vieții sale ce melodios, ce necesar era!

Luci dispăru în cosmos, tușind încet, făcându-i semn cu batista ei mică, caraghioasă! N-avea s-o mai vadă niciodată, evident n-avea să-i mai

vorbească, slugile nu vorbeau între ele! Urmau să se vadă la recepții, protocoale, picnicuri la iarbă verde, la cocktailuri la ambasade, la revelioane...

Cârstea veni de dincolo și o luă pe Lelia cu el; cele două gâturi ale ei se transformaseră încet, sughițând, în gambele ei invidiate, pe care Petrușa le privi cu ură. Știa acum secretul și nu avea să-l uite așa cum unii se străduiesc să țină minte, a doua zi, visele, frânturile de coșmar! Pe ea o ura în primul rând. De ce?!... Orice nebun vi-o poate spune, vi-o poate explica calm, lovindu-vă ușor, crud, peste degete. Petrușa surâse chinuit, își cunoaște atribuțiile! El era înlocuitorul, perfectul, idealul înlocuitor! Idealul surogat, putea să intre în branșă, n-avea decât să-și facă rost de un cuplet și de o melodie săltăreață:

— Franck-cafea, Franck-cafea, surogatul ideal!
O aromă, o savoare,
Și un miros... pestilențial!
Zău... Franck-cafea, Franck-cafea...

4

...Nici când Lelia nu fu mai aproape de victorie ca în zilele ce urmaseră, ca în săptămâna, săptămânile ce urmară. Parcă intrase o boală, parcă se contagiase de nu știu unde de ceva infecțios și îi contamina, încet, surâzând, și pe ceilalți, dragi ei. Pe Mișu, în primul rând, pe părinții ei, sora și cumnatul, chiar și pe Grobei, palidul Grobei. Nu-l iubea oare și pe el, ciudatul ei logodnic și, *chose étrange*, cu cât era mai aproape, cu cât căsătoria ei cu Cârstea devenea mai concretă, mai tangibilă, cu atât îl iubea, îl simpatiza mai mult, pe celălalt. Cum să explic?! E nevoie, oare, într-adevăr, nu știți oare mai bine ca mine, acest lucru, sau cel

puțin la fel de bine...?! Lelia era fericită, pe scurt, deci generoasă, prea-plinul din ea se revărsa haotic, peste obiectele cu care intrase în contact. Era vară, plină vară.

Dat fiind provizoratul sentimental al frumoasei Lelii, niciunul dintre grupurile care o înconjurau nu-și urmă calea firească: cum ea nu pleacă, cum fusese programat, împreună cu mămica ei la Vatra Dornei, domnul Crăiniceanu rămase la rândul-i acasă (el fusese invitat la o partidă de pescuit, de două săptămâni, la un prieten în Hațeg), Cârstea care ar fi trebuit să meargă la mare împreună cu „logodnica” sa, cu întreaga familie Zăgănescu, rămaseră și ei în urbe. Cu toții rămaseră acasă să asiste la după-amiezile de amor ale celor doi nerușinați. Și asta și făcură.

Deși Cârstea o iubea, o iubea, în ciuda măștii lui inalterabile, ea simțea surparea lui înceată, superbă, ea nu renunță la Grobei, oricum, prea legat de părinții ei, deja. Atât timp cât îl accepta pe Grobei, familia îi dădea pace. La fel, oarecum, în cazul lui Puși Zăgănescu. Cât timp familia ei îl lăsa în pace pe Cârstea și „logodna” ei, ea le dădea pace, ei care trăiau în teroarea ei, teroarea ei ce le făcea bine. Compromisuri peste tot, nu era aceasta un semnal al armoniei, al fericirii?! Nu erau cu toții la urma urmei fericiti, în ciuda poziției incomode?! Probabil!... Lelia, fiind cea mai egoistă din toți, era cea mai fericită. Grobei însuși nu părea nefericit: își găsisese o a doua familie, primise deja oferte de serviciu în localitate, destoinicia și devotamentul său în scopuri publice se făcuseră repede remarcate și în rețeaua locală a Ucecomului, chiar a industriei locale. Era o capacitate, în ciuda vârstei lui. Și ieșea uneori cu ea, deși ea nu-l mai lua de braț. Și adeseori, obligând-o și pe mama ei să iasă împreună cu ei, *faute de mieux*, pe el, bătrânul porcar, cu lecturile sale polițiste interzise, tolerate. Asta mai ales de când, lucru remarcabil, el îi făcuse o scenă că

apare cu un altul. — Bine, replicase ea veselă, uimită, dar e logodnicul meu?! Eu îți fac ție vreun reproș că mergi pe la ăia...?! (Adică la colonie *ça veut dire*)) — Ultima oară am fost acum o lună și n-am primit nimic de la ei... nu mi-am băut nici ceașca de cafea, măcar! bombăni el, ascunzându-și fața în rebusul său. — Ce-are a face! brava Lelia, uimită de propriile-i reacții, de propria-i liniște care, cu două luni înainte ar fi fost de neconceput, dar învingea, învingea, Dumnezeuule, și ce poate fi mai tonic!... — Noi suntem amândoi logodiți, fiecare cu un altul, normal, continua ea, privindu-și unghiile, cu amândouă picioarele unul peste altul așa încât să fâșâie ciorapii, chiar dacă numai în sens formal! Nu trebuie să violentăm prea mult opinia publică, trăim, tu știi, într-un târg infect!

Ha, ha, parcă i-ar fi convenit deodată că trăiau într-un târg infect! Cârstea propuse o dată, timid, să părăsească orașul, măcar pentru o lună, dar ea, fără o clipă de ezitare, cu un instinct perfect, respinse propunerea. Nu, vor sta în continuare în orașul supraîncălzit, vidat de prieteni, de toți Albenii care împânzeau cu gulerele cămășilor rabatate stațiunile climaterice, se vor iubi pe canapeaua aceea gemândă, pe cearșafurile fierbinți, pe jos chiar, mototolind covoarele până se vor asfixia de ei înșiși, până ce or să înceapă să-i doară mușchii, fibră cu fibră, dar nu puteau pleca... — De ce?! — Cum de ce?! Era ea liberă?! Era el liber?!

Aha, eternul șantaj! Din clipa când ea l-a simțit că se surpă, că se năruie în peșterile umede, fierbinți, ale trupului și inimii ei, din clipa aceea, normal, începea șantajul! *Le faire chanter!* O profesiune a femeii la fel de veche ca și prostituția, se spune, la fel de glorioasă, a cărei idee, ca orice idee bună, pleacă de la bărbat.

Pe care ea, însă, o face mult mai bine! Mai puțin originală, mai bună meseriașă, ha!

Bineee... el se „resemnă”... ah, ei îi veni să moară de râs când îi văzu mutra de „resemnat”. N-avea, sărmanul de el, niciun fel de vocație, de experiență a resemnării, era atât de stângaci în asta. Slăbise ușor. Cârstea, oho, foarte-foarte puțin, o idee! Era și mai rasat și mai stăpân pe el, mai sclipitor, cu o mică lucire bolnavă în ochii săi de un albastru închis. (Spre deosebire de ochii albastru-deschis, spălăciți, ai lui Grobei.) O iubea *farouchement*, nesățios, parcă se îmbolnăvisese de pofta sa fizică, parcă începutul său de „infecție”, de iubire, de *écroulement* nu era decât un exces fizic, o pasiune dusă dincolo de ea și unde apărea, surâzând, sentimentul, aurora sentimentului. El începu s-o iubească (încă o dată?!) și să se teamă de ea. Iar Lelia zâmbea, teama ei căzuse jos-jos de tot, în subsolurile războiului ei. Într-un târziu, la sfârșitul lui iulie, își luară amândoi concediul de vară, împreună, fără să plece din oraș. Imobilizând toată armata celor „dragii”, odată cu ei, în orașul pestilențial. Oho, ei doi mai fugeau uneori sus, în pădure, la munte, în pădurea aceea prin care ea, în iarna trecută se plimbase binefăcător de singură, dar ceilalți, mai puțin vinovați, probabil rămăseseră pe loc, în serviciu comandant. Familia Zăgănescu (trei capete), familia Crăiniceanu (doi plus unu: Grobei!), familia Chezan (trei capete). Nimeni nu mișcă, inamicul putea să debarce în orice clipă, *jour et nuit*. Lelia își petrecea aproape întreaga zi la Mișu, îi gătea chiar, uneori dormea și noapțile. Doar când venea Grobei, descărnatul, dormea cu „regularitate” acasă, deci de două ori, cel mult de trei ori pe lună. Apoi, pe la începutul verii, micul bănățean începu să vină săptămânal. Își luase un abonament C.F.R. numai pentru acea rută și vineri seara, sâmbătă dimineața, apărea. Începuse să aibă și prieteni în oraș, inși descărnați, semidocti, șlefuiți pe jumătate, ca și el. O grămadă de vreme și-o petrecea cu „bătrânii”, cu Vanina și Ștefi-băcsi. Începuse să se priceapă la golumbi, îi

aducea porcarului romane polițiste, odată îi ceruse voie Vaninei să intre în bucătărie și să le pregătească o prăjitură, ceva foarte complicat, un fel de ștrudel cu brânză și stafide, *mille feuilles* și viitoarea lui soacră îi admira priceperea cu care întinse aluatul în foi subțiri, dureros de subțiri. Ștrudelul reuși atât de bine încât până și Lelia, cucerită, îi duse trăpașului ei câteva bucăți. Doamne-Dumnezeule, ce lume caraghioasă! Era vară... vară!

Evident, nimeni nu avea milă de ea, de Lelia, ca de orice ființă care învinge. Nu, hotărât că nu! Dar inspira cumva... respect, puțină teamă, părinților ei, surorii ei, prietenelor ei cele mai bune, poate chiar și lui Grobei... Dar nu, cu mult mai mult lui Cârstea, deși el nu era omul să se teamă de o femeie! Nici nu părea! Nu, Grobei o iubea în felul lui, aproape fraternei, el, care la Sinaia îi refuzase trupul, de două ori oferit, cum se spune „cu toată sinceritatea” ha, ha, dar unde erau vremurile acelea?! Nu le regreta nimeni, nici el însuși! Fuseseră fericiți, atunci, el, mai ales, cu o logodnică atât de frumoasă, parfumată, inteligentă, în perspectivă, toată lumea la Caransebeș și la Alba îl invidia, toți companeros-ii săi, cu care-și bea berea, seara, în te miri ce birt și făcea „un tac”, un domino. Lui Grobei îl plăceau jocurile de cafenea, cele care se mai joacă în provincie, cele nevinovate, pe o miză ridicolă. Spre deosebire, nu-i așa, de Mihi-bàcsi care se pare că-și ruinase cariera sa de ofițer cu jocuri de noroc, cărți, poker, pe undeva pe la Constanța. Dar ce, o singură carieră își ruinase el?! De câte ori iubim în viață?! Nu-i aceasta întrebarea, *the question*. Atât de puternic e atașamentul (pentru că putem vorbi mai degrabă de un atașament, în cazul lui, față de logodnica sa, cel puțin asta era concluzia familiei ei) încât, iată, în loc să fie expulzat de victoria ei, ea, care îmblânzea, spre uimirea tuturor, cel mai pursânge și năvălaș trăpaș al ținutului, ea îl suporta

lângă ea, împărțea cu el, cum s-ar spune, victoria. Oamenii tari, spunea cineva deunăzi, sunt cei care își împart bogăția sau victoria cu alții, iar eșecul îl suportă singuri. Posibil! Oricum, nimănui nu-i era milă de merceolog. Era, de altfel, un ins care putea stârni mila foarte greu, un dezavantaj al firii sale. Evident, era suficient să-i auzi „Ho, ho, ho”-ul său cam lătrător, suficiența aproape arogantă cu care-și trântea câte un picior pe marginea sofalei, pe tapițeria vreunui scaun, felul neplăcut, îndelung neplăcut în care tușea și își înghițea apoi flegma, cu o ciudată satisfacție (sau, mă rog, se gândea la altceva!), cum să spun, mereu lucruri de acest fel, pe jumătate imposibile, pe jumătate firești. Nu, oh nu, vulgar nu era, noi nu ne-am fi ales un astfel de erou; vulgaritatea nu poate reprezenta nimic, ea e profund dăunătoare și neinteresantă. Un erou însă, nu-i așa, trebuie să fie *interesant*! Nu-nu, Grobei nici *nu era* și nici educația nu făcuse din el un ins vulgar. Era ceva, sclipea în el, uneori, o anume... cum să-i spun... noblețe, să-i spun... ceva prețios, oricum. Era apoi și autoeducația la el, se constrângea, călătoriile sale care, după cum aminteam, nu erau strict utilitare, de serviciu cum spunem noi, oamenii de azi, nu, el le lărgea mult sfera și utilitatea, vizita muzee locale, ruine, vestigii, case memoriale, peisaje faimoase locale, urca pe munți (când îl prindea weekendul pe drum, în deplasare), găsea câte o carte rară în bibliotecile județene sau la vrea persoană privată, își făcea cunoștințe interesante, utile din punctul de vedere al ameliorării sale morale etc. Un program foarte încărcat, de care el era, în mare, satisfăcut. Nu îl iubea nimeni, e adevărat, dar avea multe „cunoștințe”, mulți suporteri, oricum, familia Leliei, chiar și Chezănești, erau de partea lui. Lelia însăși, cum spuneam, îl descoperise a doua oară prin familia ei, fusese și era aproape obligată să-l „ia în serios”, datorită familiei ei, care îl disprețuise puțin la început (poate și pentru că nu

avea licență, ori Lelia avusese câțiva pretendenți cu licență), acum însă se atașase de el, sufereau împreună din pricina „ei” și el, sărmanul băiat, dovedea atât de mult tact! Un semn al unei afecțiuni serioase, cum rar mai vezi astăzi! Chiar Ștefi-băcsi, ce-și disprețuia puțin ginerii, se simțea, nu știu cum să spun, puțin incomodat, să-l meprizase. Măcar până „se aranja și el”, adică punea laba pe Lelia sau pe alta.

Cu ajutorul familiei, Grobei ajunsese să însemne ceva și în ochii lui Cârstea, marele spadasin, pentru că, iată, se înmulțeau micile scene de gelozie pe care i le făcea, *à cause* de bănățean. Lelia însă nu întreprindea nimic, pe jumătate nu voia (până când celălalt nu se hotăra definitiv) pe de altă parte nu putea, efectiv, din pricina familiei, a întregii familii care făcuse zid în jurul mărunțului, descărnatului bănățean. Da, ei aveau acum un contracandidat (ea însăși îl procurase), un ins foarte reușit din punctul lor de vedere, al Albei, chiar, unde Grobei, deși străin, prindea o anume suprafață. (Ah, el era atât de tipic provincial, în sensul bun, încât, era... recunoscut cu ușurință și la Alba, o perlă a provinciei austro-maghiare!) Un bănățean printre ardeleni, am putea spune, gândindu-ne la marile figuri ale istoriei...

— Ce rost are să te etalezi cu... bimbirică ăsta în văzul orașului! îi spunea Cârstea, bosumflat, ți-ajunge, te-ai logodit, ai arătat că există cineva, undeva, pe acest biet pământ care e în stare să te ia de nevastă, cu picioarele tale cu tot... acum gata, ajungă-ți!

Lelia tăcea. El răsfoia nervos în ziarele lui.

— Stăm, în concediu, în cazanul ăsta care colcăie... umblăm ca doi șobolani prin rigolele goale! Iar, duminică, braț la braț, pe cine vedem pe centru?! Pe Ion Mofluzu și cu Lelia lui cea-fără-de-frică! Uneori, apare și marele crescător de golumbi cu Doamna de lână neagră!

„Cine-i asta?!” avu ea reflexul să întrebe, dar se stăpâni, întrebarea neformulată o făcu să se aplece în față însă, se pare că ceea ce ascundem ne dă un recul vizibil. El o privi o clipă, cercetător, cu toată fața sa frumoasă, energică, lucind de ironie, de răutate. Îi plăcea al dracului de mult să-i ia la mișto pe ai ei, pe cei „dragi” ei. Ea tăcea, era tributul și ea îl plătea fair.

— Duceți-vă dracului cu toții!... adăugă el după un timp, fără răutate (Asta era răutatea sa, patent Cârstea, o răutate indiferentă), întorcând pagina de ziar. M-am plictisit! Măine îmi fac bagajul și o întind, singur, la țărmul Mării Negre! Pe litoral, printre suedeze... mă duc și joc bowling, seara fac un bridge... nu, cel mai bine mă duc la Techirghiol și mă-nnămolesc ca bivolii, îmi dau cu nămol și cu viermi pe toate articulațiile. Și seara ies cu vreo debaraseuză!

Fâș-fâș! făceau ziarele de parcă ar fi fost la clubul lui privat din Est-End, la clubul spadasinilor plictisiți. Se lăuda, n-o făcea. Își încărcase în două rânduri mașina, inclusiv pijamaua și cele două periute de dinți, dar n-o luase din loc. Deși ea nu scosese o vorbă, îl privise doar, mută, impasibilă, în felul ei. Oho, impasibilitatea ei nu se putea compara cu a lui, dar era totuși demnă de el. O dată vrusese s-o întindă în absența ei, ea descoperise urmele proaspete ale unor bagaje desfăcute de curând. Nu ținuse. Era ceva în el, în firea sa sentimentală destul de uscată, ceva care îl oprea, îl închiuda contra lui, îl înfuria contra ei și a neamurilor ei, ceva concret însă, ceva ce, culmea, părea că crește.

— Nu știu ce mă ține aici... (Nu știa, într-adevăr!) Pe tine te găsesc și când mă-ntorc! Ah, cum l-ar fi cârpit! Dar nu se putea, el era stăpânul. (Ai sâni mici, umbli cam cocoșată, mămica ta are prostul obicei să-și sugă dinții, tatăl tău scump și drag miroase a găinaț, de când se trezește! Soră-ta e singura mai de Doamne-ajută; dar a avut și ea

ghinion: a răcit pe când au făcut-o poștă în ultima clasă de liceu!) Lelia privi în jos, cu meșa acoperindu-i ochii, mușcându-și buzele pe dinăuntru; ar fi sărit pe el ca o fiară, l-ar fi tăvălit așa cum răstoarnă mâța vreun șoricel rebegit! I-am fi răs în nas și l-ar fi dat de-a-dura! (Era Bussy, însă, chiar în grosolănia lui, un semn, de altfel, al iubirii lui ce renăște. Iubirea care îl incomoda, agresivitatea aceasta de două parale era semnul cel mai sigur.) – Pe deasupra... pe deasupra te-ai înhăitat și cu comis-voiajorul de la Mehadia, de la Mehadia-sat. L-ai cărat aici, îl îndemni să coboare în orașul tău de reședință, îi calci pijamalele în carouri după ce îl cauți duioasă prin buzunare să vezi dacă n-are vreo batistă... șifonată, he, he! Uitată, așa, prin buzunare. Îmi închipui ce cuminței stați voi sâmbătă seara, cu mâinile în poale, cu mămica și tăticu, pe urmă el te trage alături și te mozolește puțin, așa ca...

Lelia sări în picioare, dar nu scoase o vorbă. El se prefăcu că n-o bagă de seamă și fluieră încet, o vreme, citind ziarul de la cap la coadă.

— Sunteți o pereche foarte duioasă, am auzit și comentarii! Lelia cu micuțul ei jandarm, comis-voiajorul de la Berzovia împreună cu aleasa inimii sale, cea mai sexy curviștină din...

Lelia trânti ușa, ca o flacăra și el rămase câteva secunde, o jumătate de minut impasibil. Apoi fugi după ea pe scări, pe stradă. O aduse înapoi: avea nevoie de ea, în ce zid să arunce el cu răutatea sa care-l mina, care îl făcea să sufere pentru prima oară în viață? Răutatea lui aristocratică care se întorcea contra lui. Ea reveni bosumflată, victorioasă. El reîncepu, evident, nu-i putea ierta prea ușor că îl obligase să fugă după ea. Va plăti asta și ea plătea, strângând ușor-ușor, din buze, de amărăciune și satisfacție.

Victoriile ei, puține, fuseseră totdeauna plătite gros. Fără murmur și șovăire.

— De ce nu-mi vorbești de lecturile lui...?! spunea el, aprinzându-și o țigară, lăsând pipa deoparte, de *ideile* lui?! De copilăria lui nefericită, bastardă, frustrată...?! De semidoctismul său sincer. De ce nu vrei ca noi doi, eu și el, să ne împrietenim, să legăm o tovărășie sinceră, sunt convins că ar fi un excelent camarad dacă și-ar schimba la timp chiloții și batistele... Ha! Am putea fi buni camarazi, mi-ar povesti, sfătos așa cum e el, de prin peregrinările sale transilvane, impresiile sale de călătorie de la Cooperativa de nasturi din Șimleul-Mare sau de la întreprinderea locală de la Cernavodă, secția casnică și morărit... trebuie că e un tip chic, se vede asta când își împăturește batista după ce-și suflă nasul!

Liniște, nu se mai aud nici ziarele foșnind. Ea stătea cu capul plecat, nefiresc de adânc, cu meșa neagră atârând. Docilă, umilă și disprețuitoare. El, cu picioarele ridicate pe un scăunel, cu buza de jos, subțire, răsfântă, cu umărul spre ea, cu mimica foarte încântată de ea însăși, suferea în felul său. Izbînd-o cu bieteile lui vorbe. Oho, pe terenul ăsta pierde, știa și el asta, chiar dacă numai tulbure. Dar nu, o știa sigur, prea era tipul lucid, atent în orice clipă a existenței la propria sa conservare, prea avea inima călcată la dungă, cum spusese odată proasta de Mariana. Fals! El era un „egotist” (termenul ăsta ea îl pescuise de curând de la Ștefi-băcsi), un egotist frumos, rece, cu adevărat distins. Cu noblețe reală, în egoismul lui care ei îi plăcea. Egoismul lui care îl împiedica, ca pe atâția alții, de care-i plină lumea, să decadă, să se degradeze în ispititoarea provincie, să se îngrașe de vulgaritate. Să rămână cum este, cu toate defectele lui până la milimetru, dar să fie al ei, să-i „aparțină”. Cârstea era într-adevăr un „obiect” demn de instinctul ei de proprietate, unul dintre acele obiecte șlefuite îndelung de Cineva, așa, ca o

cataramă foarte aristocratică, ca un breloc de mare prinț.

— ...Nu știu ce mă reține în cloaca asta! spunea el și ea îl privea zâmbind: cloaca erau ei doi, restul era pură moralitate. Apoi o lucire ironică îi apărea în jurul buzelor, strâmbându-le ușor și el se anima din nou:

— El... nu-și aduce pe-aici vreo rudă de-a sa?! Vreo tanti, vreo verișoară din acelea care când râd li se văd gingiile... ha?! Sau, ha, ha, n-au cu cine să lase gospodăria, te pomenești!... Mi-ar plăcea dacă aș cunoaște-o pe mătușă-sa care a depus atâtea sacrificii să-l crească pe mârălănelul ăsta, cu manșetele lui suspecte, pe acest viitor contabil-principal!

— Ha, ha, ha, ha, ha, ha!... Ha, ha, ha, ha, ha, ha! râse deodată Lelia, din senin, aplecându-se pe spate și el o privi uimit: râdea cu mult prea zgomotos, prea lung, se scutura nefiresc în hohotele râsului, un râs isteric. Apoi ea încetă brusc, cum începuse, își aruncă meșa în față și își aplecă mult capul pe gâtul ei subțire ca o lance și Cârstea știu că în clipa aceea o alta și-ar fi șters ochii, orbitele umede, măcar cu degetele. Lelia însă se ținea țepăn, suferea fără să scâncească în dosul paravanului meșei ei. Plătea! El dădu din umeri: o nebună, o isterică și el... el împreună cu ea, își puna mintea cu ea, cu ai ei, se complica inutil! Da, asta e, se complică inutil! Și o mică schimă amară îi pluti ușor, lângă buze. Excelentă frază, o folosise de atâtea ori, cu atâta eficiență, dar acum: — Clac! Nu se mai potrivea! Fraza asta nu mai speria nici măcar un șoricel ce suferea de bătăături! loc! Canei! Evident că se complica inutil, dar n-avea încotro: continua să se complice cu o viteză mărită. Tentaculele ei (ale cui?!) se înnodau tot mai strâns în jurul membrelor sale rasate. Din nou, ca în acea după-amiază când se întinsese îmbrăcat pe studio, spaima îi lovi arterele, ca jetul brutal al unui furtun. O clipă rămase suspendat, în

aerul concret al uimirii sale, ca un spânzurat, paralizat de frică. O frică lichidă, împutită, vâscoasă ca un vierme, panica ce îl aștepta pe el în orice început de sentiment, când trupul inimii sale presimțea cu alarmă că se „prindea”, că se „prinsese!”. Respiră încet, adânc, cu precauție, ca ea să nu-l simtă, respira încet, prudent, de parcă și-ar fi masat plămânii. Putoarea, asta era culmea, să-l vadă pe el, neînvinsul, la picioarele ei de târfa! O spumă imaginară se adună în jurul buzelor minții sale care o înjura din neputință, pe ea, iubita lui!... Cu ochii ei umezi cu tot dar înăuntru, o cunoștea el, trebuie că rânjea, infanta! Se cunoșteau prea bine, semănau prea mult! Asta era... iubirea?! îl lovise astfel, sub centură, el care n-o aștepta în niciun fel, care-și menaja liniștea așa cum își îngrijea costumele, cămășile scumpe, cărțile, unghiile lui ovale, subțiri, deprinse să se afunde numai în blana sentimentală a unor ogari cu strămoși cunoscuți. Deprinderile sale în care se instalase, atât de bine șlefuite, calmul său abia ironic, invenția și originalitatea sa în provincia aceea deșelată, prăfoasă, orgoliul lui liniștit, făcut din cel mai fin metal, aerul său de mare domn! Bah! Totul se apleca într-o parte, ca Titanicul, pentru o... fericire de care n-avea chef, făcută pentru slugi, semi-slugi, pentru proletarii inimii, pentru entuziaști de două parale, pentru cei care la cinema, la dramoletele americane își șterg ochii și nasul cu aceeași batistă, ca guvernantele angajate la bătrânii domni ce suferă de incontinență urinară! Ah! Spumega pur și simplu, ar fi rupt și lovit, izbit și sfârtecat numai puțin dacă era mai slab, numai puțin dacă s-ar fi respectat mai puțin! Măcar dacă ar fi fost singur! Dar ea stătea acolo, umilită, îndurerată, ca o pacoste? O privi pe furiș: era frumoasă! Tristețea îi stătea pe ea ca borangicul pe trupul gol al unei fecioare, făcându-l să foșnească, să sclipească! Sclipea, într-adevăr, putoarea! Stătea

acolo, pur și simplu, și sclipea, ca noaptea, rotindu-se în jurul căii laptelui!

Cârstea se ridică, fără s-o privească și se plimbă de câteva ori, posomorât, în sus și în jos prin cameră. Ea nu mișcă de parcă ar fi fost ținută în scânduri: probabil că prin încheieturile ei se strecura și teama nu numai victoria, nu se putea juca oricine cu puma regală, probabil că... El se opri lângă ea, o privi liniștit câteva secunde, își turti cu stânga chiștocul și o privi, cu buza sa inferioară crescând ușor, buza aceea a lui subțire, orgolioasă, care îi plăcea ei, care o furnica pe ea, pe care o căuta ea cu buzele când... Lelia nu mișca deși îl auzea respirând calm alături, deasupra ei: ar fi stat astfel, cu meșa atârând o jumătate de noapte.

Cârstea simți cum îi urcă un geamăt neauzit din stomac, ca un val de vomă și se lăsă să cadă peste ea, cu ea în brațe, o târî cu lene parcă, după el, pe studio, căutându-i înfometat gura, prin meșa ei neagră ce i se împrăștiase peste față. Era flămând, flămând, lacom, trupul lui și inima lui regală o doreau, la nesfârșit, era „infectat” de propria lui pasiune carnală ce începea să se subțieze, să cânte ușor, să mormăie, să se... trezească: – Ca un trup care se trezește, așa se trezea carnea lui, se deștepta într-o iubire nedorită.

Lelia se rostogolea cu el pe pat, gemând, plângând, în sfârșit dezlănțuită, umilită și victorioasă, femeie, așa cum știa s-o facă, s-o provoace numai el pe această lume împruțită. Cu lama inimii sale!

5

...Serile ieșeau, în doi, ascunzându-se în localuri periferice, plecau cu mașina lui Cârstea în

împrejurimile Albei, sus, în pădure, pe valea Ampoiului, sau stăteau în casă, amestecând seara cu ziua, cu noaptea. Lulu Cheresteșiu era singurul acceptat, uneori îl luau cu ei, cu mașina. Lulu, cu tactul său înnăscut, cu fidelitatea sa de câine față de Cârstea. Cum îi spusese odată Mișu (o idee care, fără ca el s-o știe, se găsea în scrisorile lui Mihi): – Stăpânii sunt oricum mai numeroși decât adversarii secunzi, cei cu vocație! — Poate, îi replicase Lelia, e și vocația stăpânului să-i aleagă... tu ai vocație în asta! Posibil, posibil!... murmură Cârstea, incapabil să adâncească o idee pe care o „simțise”. Răspunsul se găsea într-o nemaipomenită apropiere fizică de el, dar cine avea nevoie de acest răspuns?! El însuși nu, el se ferea de adâncimea unei idei (chiar propusă de el) și în acest fel acționa instinctul său de conservare, care are atâtea milioane de forme și straturi. El se ferea și de adâncirea acestei „relații” în practică, o relație tipic politică, relația „șef-secund”, el era „mulțumit” dacă atingea chestiunea, s-o efileureze, speriat parcă de enormitatea ei, el însuși îi interzicea lui Lulu și altora (fără să-și dea perfect cont) să adâncească relația lor specifică, lăsând-o în marginea unor prietenii obsecvioase, în ambiguitatea feminină a două relații-tip, prietenia masculină între doi bărbați „egali” și cealaltă, fascinantă, exotica relație „stăpân-vasal”, „șef-secund”, „șef-subaltern” „cu vocație”, „boss-parteneri, acționari” etc. Ce putea, de altfel, înțelege Lelia din toate astea, ea însăși un amestec de iubită, amantă, părăsită, reinventată, vasală, stăpână (aspirantă), call-girl, logodnică etc.?! Dar femeilor le plac aceste noutăți „politice”, ele simt, la o anume vârstă, într-o anume poziție, că pe acest teren se duc luptele bărbătești. Între care s-ar amesteca cu atâta puerilă spontaneitate, cu atâta delicioasă superficialitate, cu atâta iresponsabilă suficiență.

Astfel trecu vara, iulie, august, sfârșitul lui august. Vacanța lor fusese iubirea, ceva febril, clandestin, muntele, marea și ieșirea din spațiul lor monoton, îngust, deși, fizic, rămăseseră „pe loc”. Așa cum evadăm adeseori în propria noastră încăpere, cu rulourile trase și telefonul întrerupt, cum ne refugiem în măruntele noastre obsesii, pasiuni, bricolaje, hobby-uri, așa cum fugim în timpul unei conversații cu ochii schiind pe geamuri afară, în verde, în verde, așa cum ne ascundem în viziunea câte unei fraze hiper-automatizate pe care o rostesc buzele narcotizate în timp ce gândul piruetează, se îndepărtează complice, fulgerător, ca un stâlp de nisip alergând prin savane... Toată lumea îi privea deja ca pe logodnici oficiali (deși ei se ascundeau, casa doctorului Cheresteșiu era singura în care apăreau împreună), părinții Leliei înșiși, sora ei, începuseră să cedeze, uimiți, contrariați, jigniți. Totdeauna ne simțim jigniți când suntem înfrânți, chiar când luptăm pentru o cauză antipatică. Doar Grobei, provincialul, a cărui singură calitate era poate tenacitatea, nu se dădu înfrânt, sau, cel puțin, nu lăsa să se vadă aceasta. Juca rolul logodnicului la fel de bine ca înainte (cel sprijinit de familie, există și logodnici sprijiniți de propria lor logodnică!), arăta o umoare egală, chiar o anume abilitate ce-l ajuta să se strecoare printre zvonurile, zâmbetele, ocheadele tot mai insistente, pe jumătate disprețuitoare, pe jumătate vesele și... pe jumătate compătimitoare. Mai ales mila, o milă veselă, caldă, îl înconjura și se părea că Papa-Ștefi-băcsi fusese primul ei promotor, designer. Ce să-i faci! spuneau privirile, era atât de potrivit pentru rolul său, poate „prea” potrivit, luptase poate „prea” conștiincios, poate „prea” abil! Nimănui nu-i plac adaptații. Și-apoi, cum spuneam, *tipul* său nu era făcut să deștepte mila! Orice altceva (!?) afară de milă! Aceasta, în aceasta era și salvarea sa de mediocritate... poate! Afară de milă

și de... pasiune! ar adăuga, poate, Lelia. Încă un „poate”, ha, ha. Ei bine, da, orice, în afară de milă și pasiune? Cum spunea Aristot: „Milă și groază”. Siguranță, da, ca orice autentic provincial, da, asta inspira el milion la sută. Un sentiment al încrederii, evident, al reconfortului moral. — Am nevoie de el, cum spunea cineva, dar nu mi-aș petrece sărbătorile cu el! Ha, puțin cam trist... sau nu, asta era! Nu era prea elegant, sărmanul Grobei (oho, a-l compara cu Bussy, spadasinul, ce barbarie!) Nici ironia nu era *son coté fort*! O anume stângăcie, da, asta putea conta printre defectele calității sale mari, constanța. Chiar și un anume prost gust, da, asta era: prostul-gust, își pusese de la naștere amprenta sa delicată pe statura lui șovăitoare, descărnată. Ce luptă inegală, nu-i așa, veți spune: Marele trăpaș și merceologul voiajor, cu lecturile sale semidigerate, rău alese, de prin almanahuri... biblioteci raionale, din când în când o revistă străină descifrată cu dicționarul, citită cu reculegere până la sloganele frumoaselor reclame la săpun de ras, turism, țigări (O viață aventuroasă – prin „Peter Stuyvesant”... *it's time for Mac Barne's mixture, Scottish Blend... Shell, mettez un tigre dans votre moteur!*...) benzină, alcool, credite bancare, ha, ha... Era o luptă...?! De altfel... era o luptă?! A cui... cu cine?!

Grobei și... Puși Zăgănescu, evident! Ei doi încă nu cedaseră. Ceilalți se prefăceau că se luptă încă, să salveze aparențele. Cât timp continua încă scandalul... scandalul iubirii lor, nehotărârea lui Mișu, agonia lui. Odată cu începutul lui septembrie începură serile frumoase, tensionate, ultimele din istoria iubirii lor interzise. Poate cele mai frumoase... poate! În ochii lui Cârstea, de obicei atât de calmi, flegmatici, apăruseră două luminițe, sclipiri ale nebuniei iubirii sale nedorite căreia, iată, i se supunea, mărunțul zeu îi făcuse o farsă. — De cel mai prost gust! Când va cădea...?! parcă se întrebau toți, unii, cât de târziu... cât mai

rezistă! Cunoașteți veselele pariuri matrimoniale ale provinciei, nu?! Abandonase marele Cârstea...?! Sau... o iubea cu adevărat, se „prinsese” la ex-logodnica sa, iată o luptă disperată, a cauză dinainte pierdută, fusese... ha, ha, găsită!

Puși Zăgănescu continua să nu iasă din casă cu o încăpățănare ce devenea din zi în zi mai sublimă, o încăpățănare în sine. Părinții ei erau veseli: totul era pierdut! Părinții Leliei erau uimiți, părinții lui Grobei erau morți, părinții lui Mișu ignorau totul. Oh, aș scrie un roman despre Puși Zăgănescu, adevărata eroină a Albei, înnobilită de o logodnă atât de nepotrivită, înnobilită, mai ales, de propria ei luptă inegală, de felul curajos, bărbătesc, în care-și suporta neșansa. Cine știe, poate chiar și donjuanul Albei privea cu un ochi la ea, Puși-cea-încăpățânată care lupta cu atâta fervoare pentru un capriciu al său, ea care-i înnobilase o toană, înnobilându-se...?! Cât timp ea nu se dădea bătută, lupta ei era doar absurdă, nu pierdută! începuse să ducă o „viață retrasă”, după ce venea de la slujbă se închidea literalmente în casă, în camera ei vastă unde era servită de părinți, rude (ce veneau uneori de la Blaj, Cluj, s-o consoleze, să râdă cu ea, căci își păstrase umorul) ca un fel de grevă a socialului, în felul acesta ispășea ea, Puși, nechibzuința logodnicului ei „mistic”, Cârstea. Dintr-o ființă mărunță, cu picioarele subțiri, strâmbe, cu „pieptul” insignifiant, cu o personalitate de două parale, ajunsese o... frumusețe, da-da, o frumusețe! Se îngrășase puțin pe la toate încheieturile (ea avea oasele mici!), ochii începură să-i sclipească de o voioșie blândă, inteligentă, pielea i se făcu mătăsoasă, dulce-fâșâitoare, trupul i se întinse, mișcările ei prinseră *sex-appeal*, se știa dorită, de cine?! Trăia ca o călugăriță între niște ziduri invizibile, era o fată de neam care își transforma ruina sentimentală într-o blândă conciliere cu Iisus, logodnicul ei mistic... un Iisus

care păstra mustăcioara fină, parfumată a trăpașului, zâmbetul său ironic, gesturile sale superb-plictisite! El renunțase, ea nu! Din capriciul său se născu neașteptata ei ambiție, din ambiția ei – cel de-al doilea eu al lui Puși Zăgănescu. Devenise o personalitate, făcea din suferința ei o cauză a întregului oraș, o cauză politică aproape. Primea audiențe, purta o întreagă corespondență, începuse să vorbească într-un anume fel... pe jumătate vesel, pe jumătate sentențios, apoftegmatic, conștientă de golul pe care-l „umplea” în lume, de golul pe care-l inunda cu ambiția ei. Părinții ei surâdeau încă de răsfățata lor pupilă, ceilalți însă, suporterii ei, numeroși, din ce în ce mai numeroși, aveau nevoie de ea, de „noua Pușă”, începură să facă din cauza ei, cauza lor, o cauză în sine, chiar. He, he, un partid vesel, un șăgalnic partid de carnaval! Puși își găsise vocația, scopul aproape că nu mai era atât de important, deși... o, da, totuși! Totuși! Devenise un fel de clarvăzătoare, horoscopistă, o Pithie domestică cu o curte veselă, teribil de diversă, apăruseră, evident, și noi pretendenți, oho, de cu totul altă marcă, de un cu totul alt nivel decât înainte de... boala ei, de capriciul lui Mișu. Dar ea, normal, nu accepta niciun fel de curte, nu era ea „logodnica oficială” a Lui?! Aceasta era mortificarea ei hazlie, suferința ei fotogenică și ea avea prea mult instinct politic să-și dinamiteze singură eșafodul. Devenise un simbol, în golul existenței celorlalți, din Alba, ea, bioloaga aceea ștearsă se înșurubase cu mitul ei cu tot, ca o trupă ambulantă, feudală, care își întinde decorurile și joacă într-un castel părăsit, pe pajiștea largă, neîngrijită, din fața castelului, aplaudată de zecile de ferestre oarbe ale fațadei. Încă un pas și s-ar fi transformat într-un fel de „inspirată”, „devinatoare mistică”, o sfântă pe jumătate, „fericita Puși”, sau așa ceva. Cineva grațios, un intermediar între grația divină și ceilalți, golul inimii celorlalți. Oh, nu, nu magie

neagră; Puși era o fire cu mult prea delicată să facă sacrificii la miezul nopții, să-și mânjească mânuțele ei dulci, virginale, cu ficaturi și intestine de păsări, miei, era cu mult prea candidă încât să sfârtece viscerele jertfelor atârinate de un cârlig în perete, la lumina unei torțe lăsându-și umbra uriașă să se proiecteze pe plafon. Nu.

Mai degrabă un joc al devinării, al inspirației cosmice... divine, casnic-divine, provincial-divine!... Dar nu! Pasul acesta nu va fi niciodată făcut; atât ea cât și vesela ei camarilă aveau cu mult prea mult bun-simț pentru aceasta! Rolul ei pe care și-l inventase singură rămânea aici: refuzul de a ieși din casă și atât! În rest: audiții, reviste peste tot, rude într-un fel de pelerinaj, prieteni, sfioși curtezani, audiențe, glume, sentințe grave spuse ușor graseiat care stârneau zâmbete politicoase, trupul ei ce înflorise și se bombase ușor, culorile trandafirii în obraji, privirea ei caldă, vie, triumfătoare... da, suferința ei avea o formă de înalt bun-simț, de autentic eroism, masca veseliei decente, atât de greu de purtat mai ales dacă e adevărată, contrafăcută doar pe sfert, pe jumătate dintr-un sfert, zău. Cu timpul, în fiecare zi a săptămânii, programul ei fu împărțit cu o anume metodă, destul de strictă: luni și vineri, singurătatea, nu era nimeni primit din oraș. Marți și joi zile de audiență pentru generația ei. Miercuri rudele (un clan întreg) din Alba și împrejurimi (*rude* era un fel de denotație de grup, cum era clientela la romani, clanul patricienilor). Sâmbătă – singurătate, asceză perfectă, nu intra nimeni la ea, nici măcar familia, nici părinții. Citea, bea ceai, visa (evident și telefonul era tăiat), făcea pasiențe, scria la corespondența ei, uneori... scria pur și simplu. Lucruri pe care le citea apoi, cu voce tare, celor de marți. O parte din ce scria, un fel de note, jurnal cvasiintim, destinat unei publicări orale, unei discuții aproape publice. Erau pagini de mult umor, multă degajare, relaxare intelectuală, erau

acolo și lucruri mărunte, recenzii la o carte, două, la un film care rula în oraș, câteva gânduri despre contemporaneitate, despre omenirea de mâine. Oh, simple badinări, glume pe jumătate, totul, totul, cu mult umor englezesc, apărut în mod ciudat, acolo, în Alba. Ea o învingea pe victorioasa Lelia de acolo, de casă, ea desena peste întreg cartierul de Nord al orașelului o umbră colosală ce se așternea peste golul existenței ei și, mai ales, al celorlalți, ciudat de numeroși!... Ciudat de mulți inși aveau nevoie de mitul ei șăgalnic, de ambiția ei disproporționată, care încă îi făcea să zâmbească duios pe babacii ei, de voința ei neașteptată, absurdă și atât de reală.

Dumineca... și-o dedica bisericii, iar după-amiaza dormea până târziu, târziu, seara. Se trezea apoi, găsea vreo friptură rece, cafea, apă minerală, pe masă și... nimeni nu știa ce făcea; se auzeau uneori tusele continue în camera ei, liniște ore întregi, apoi pași, scârțâitul parchetului, zeci de minute, liniște, apoi din nou... ha, ha, cineva, răutăcios, presupuse că în noaptea de duminică spre luni, când nu era admis nimeni la ea și nici nu permitea vreo interogare indiscretă, nici nu scria (luni dimineața nu erau expediate niciun fel de plicuri, nici notele ei de lectură publică nu purtau niciodată data de duminică), de altfel ea lua foarte în serios comandamentul odihnei totale duminicale, ca un principiu de viață... Ce făcea în noaptea de duminică? Aha, da, cineva, un glumeț, presupuse că făcea... prăjituri! Altul, că sare fereastră spre grădină și fuge prin spate la vreun drăguț... altul, sau alta, că își tăia unghiile de la picioare sau își cârpea ciorapii ei și ai domnului colonel! Prostii! Ce importă?! Luni dimineața, la birou, Puși arăta belă ca o roză și mulți, din alte servicii, veneau să o vadă: într-adevăr (sau era o simplă părere?) avea obraji roșii-roșii, deși ea nu se farda deloc, ochii sclipitori de parcă ar fi inhalat un drog ușor și, o anume, indicibilă blândețe în

mișcări, în cuvinte, încât toată lumea, se fâstâcea puțin. Odată, o femeie în vârstă izbucni în plâns, văzând-o astfel transfigurată, luni dimineața. Un accident mărunț, fără urmări. Luni dimineața trebuia, de regulă, să dea toată lumea care se înghesuia acolo, în laborator, s-o vadă (sub cele mai copilărești pretexte), afară, râzând, îi împingea afară și... închidea ușa cu cheia ca să poată lucra. Spre seară, apoi, culorile, gesticulația, privirea, reveneau la normal, păstrând – sau așa li se părea doar „rudelor”, suporterilor ei?! — o patină stinsă a „isteriei” de luni dimineața, a hybrisului, a euforiei blânde, atât de atrăgătoare încât mulți simțeau cum le urcă încet pe gât un val mărunț de plâns, ca în vis când suntem tentați, ispitiți să plângem sfâșietor și muzical totodată, un plâns ca un zâmbet infinit, trist...

Copilării!... Nimic nu ieșea din sfera „normalului”, a bunului-simț. De fapt, vina nu era a ei, a lui Puși, ci a celorlalți și toată povestea pornise de la „rude” (ce se înmulțiseră fulgerător) și de la colegii ei de generație, inși care, odată ce apăruse și se instalase ambiția ei inflexibilă și claustrarea severă, o decretaseră, o inventaseră aproape, își trădaseră propria lor nevoie de mit, golul lor existențial în care o întronară pe ea, pisica albă, martiră pe jumătate, beatificată de aspirația lor vitală spre idoli. Chiar și așa, un idol pe jumătate, o păpușă mare, magică, o structură rotundă, didactică. Din nevoia oricui de senzațional, de model, din nevoia oricui de supunere, de vasalitate a inimii, din nevoia curioasă de a îndumnezei pe cineva atât de asemănător ție. Sunt crime care se întâmplă din glumă, în joacă! Copilării! Copilăriile provinciei!... La cel mai mic semn al marelui, depărtatului Cârstea, totul s-ar fi risipit ca o ceață de dimineață, primăvara.

Ciudat... merceologul și „fericita” Puși nu se întâlniseră niciodată! Evident, auziseră unul de

altul, cazanul Albei clocotea de numele lor, știau fiecare o grămadă de chestii despre celălalt, dar așa, *personlich*, nu. Doi eroi singurateci, anonimi, fiecare calomniat în felul lui de pasiunea sa nepotrivită, de tenacitatea lui nesărată, de neșansa sa. Neșansa ne face pe toți ridicoli, e una dintre căile cele mai sigure de a ajunge caraghios, blând-duios-caraghios. Priveau unul către celălalt, din depărtarea ignorării lor fizice, Grobei puțin sus, cu privirea ridicată spre „beata” Puși, fericita logodnică părăsită, spre tronul ei colorat hippy, spre papiotele ei de celuloid, încercând parcă să descifreze, să ghicească miracolul nimbului ei, a mărunțului și veselului ei mit! Un mit contrafăcut din ridicol, din țesătura sclipitoare a ridicolului provincial cel mai corosiv. Ea însăși, întorcând ușor capul pe umăr, îl privea cu o anume gravitate uimită, cu sprâncenele ei mici, puțin ridicate, un fel de uimire gânditoare. Tăceau, nu aveau nimic să-și spună. Deși, într-un fel, erau ei înșiși perechi: logodnicul „ei”, logodnica „lui”! Perechea „a doua”, din umbră, de umbră, perechea ce aluneca în mit, ei ce aspirau spre ratăre, ei ce din ratăre încercau să... să... se nască, să se edifice, să se creeze pe ei înșiși! „Cu moartea pe moarte călcând...” sau așa ceva, din clanul păsării Phoenix. Disperarea ratării, vitalitatea ei, iată, Puși, aproape transformase toată porcăria aceea... tot cercul într-o... într-un fel de spectacol grav, o convenție de care atâția aveau nevoie, pe care atâția o aclamau, pe care ar fi regretat-o, de care ar fi suferit atâția dacă s-ar fi spart, dacă Mișu, într-un moment dat... dacă, Puși, realizată, s-ar fi transformat pur și simplu în doamna Cârstea, doamna ing. Cârstea! Ce decădere în realizare, în fericire! O reintrare în anonimat prin... succes, prin victorie! Grobei... da, merceologul era mai unitar cu neșansa sa, mai solidar cu propria sa nefericire, cu ratarea sa posibilă, probabilă. O suporta (așa cum își suporta iubirea Lelia,

somnoroasa!) ca în somn, tenacitatea unui astfel de individ, semi-mediocru, nu e o somnolență?!

Perechea lor de fum... simetria lor schițată, bănuită prin peretele de ceață, peste tranșeele aceluia front, privirea lor ce se întâlnea peste sârmele ghimpate, în noroiul *no man's land* atât de hain, al provinciei, ei, un fiu și o fiică a solemnei, omnipotentei Provincii.

Apoi, bomba explodează în mijlocul lor, din senin. Și ei începură să plutească, să danseze, ca într-un ralenti cinematografic, cu hainele fâlfâind ușor, cu gesturile largi, cuminiți, grațioase, suflul bombei aceleia de mare tonaj transfigura totul, salvându-i din trivialitatea cotidianului lor, turtindu-i pe peretele fără relief al simbolului lor viu, o existență fără profunzime (cum e aceea a ecranului de cinema), fără sordid, fără lestul dizgrațios-uman, un fel de paradis din două dimensiuni, ei înșiși fermecați, năuciți, surâzători-perplecși, fericiți fără să înțeleagă. O bombă care îi proiectă din carnea lor, din calculele lor, din înțelepciunea lor târătoare, din umanitatea lor de doi bani, în care învinșii și învingătorii se amestecară spontan, vidați de memorie, în care simetria blestemată a existenței umane, binele-răul, alb-negrul, sus-josul, bărbat-femeie, subiectiv-obiectivul, frumos-urât, ființă-neființă, ideal-material etc., simetria aceasta monotonă se spărgea uleios, așa cum zboară stropii de apă într-un spațiu imponderabil... un paradis nedorit pe care-l acceptă puțin jenat, cu politețe aproape, ca o gafa încântătoare a unui copil!

Nihil cognitum quin praevolitum, nu putem cunoaște ceea ce nu am iubit înainte, din catastrofele iubirii, impuse sau nu, se înalță, tremurător, jalnic poate, sentimentul certitudinii, al existenței... al unei părți, al unei treimi din ea, cât putem suporta, cât avem chef, cât ne prefacem că avem chef. Dumnezeu, el însuși se afla amestecat în acea explozie, un supraom, un zeu fu târât în suflul ei, smuls din cvadriga sa răsturnată și caii

scăpați din frâiele de argint, caii lui Helios, fugind pe câmpuri, cu botul plin de spaimă, ascuns în spume. Din joacă, din prost gust, din colosalul prost gust. Prin poarta iubirii și a prostului-gust, a orgoliului bolnăvicios și a lui Dumnezeu-cel-scâncitor care are nevoie de o formă, cea mai abjectă, în care să se întruchipeze, să trăiască, prin poarta lașității continui, tenace, din care se sculptează eroii, cei din marmură, fără un șold, fără o arcadă vizibilă, prin poarta castității ascunse cu rușine, ca pe o boală venerică, a murdăriei, ca pe o flagelare a îngâmfatului nostru preaiubit trup!... Știința, dogma noastră cea de toate zilele care trece sfioasă, tremurând, împiedicându-se prin poarta păraginită a iubirii, rațiunea, cea atât de glorioasă, infestată de carii ca un jilț vechi, somptuos, ce se prăbușește la cea mai ușoară atingere, minat de miile de canale ce-l străbat ca o dantelă, rațiunea care împinge la crimă, la batjocură, la luarea în posesie a semenului tău miraculos, la cinism, la exploatarea strămoșilor, la uciderea pruncilor pe care-i purtăm încă în spermă! Blestemată rațiune, în lături!

6

...Lelia se ridică scâncind, din patul lor mototolit, cu cearșafurile umede de trupurile lor ce se chinuiseră ore în șir în după-amiaza aceea ca să procreeze plăcere. El, marele trăpaș, îi cinstise încă o dată trupul ei cu pofta lui și o iubise cu o ambiție și scrâșnire de dinți absolut năucitoare, de nedescris. Timpul își ieșise din țâțâni, Mișu Cârstea, Bussy cel rece, infailibil, se „năruise” în grota vie, fierbinte, moluscoidală, a iubirii ei. În clipa când se ridică și pășea cu atenție, goală, peste lucruri, peste perne trântite pe jos, printre hainele

lor risipite prin cameră, răsturnând cu vârful piciorului un pahar pe jumătate plin, ea era în sfârșit sigură, convinsă sută la sută că „îl are”, că a răpus, în sfârșit, marele vânat. El însuși știa asta: rămase întins transversal peste pat, epuizat, gâfâind ca un câine, plin de ură, răpus. „îl avea”, se prinsese. Hoitul lui gâfâia, învins, abject de învins, ca un ogar care alergase hectare întregi de pădure, pe marginea apei, lăstăriș, pășune, arătură și se frânge deodată, izbit de un glonte rătăcit al stăpânului său. Cu ochii scoși din orbite, cu limba atârânănd de-un metru, cu picioarele moi, cu coastele mișcându-se în sus și în jos absolut jalnic. Marele ogar, fostul mare ogar. O iubea până la leșin și vomă, iubirea aceasta care ieșise din lucruri și din pasiunea propriei sale cărnii înfometate, tot mai înfometate. Cât, până unde poate urca foamea, patima, într-o carne?! Până la iubire!

Se întoarse gemând pe-o parte, cu greu, ca un reumatic, și își aprinse o țigară. Dincolo, în baie, liniște, apoi o auzi zumzâind ușor, fredonând dracu știe ce. Parcă o vedea, goală, în oglinda montată în perete, răsucindu-se cu lene, privindu-se cu coada ochiului, prefăcându-se față de ea însăși că nu se întâmplă nimic deosebit, că e totul ca de obicei... da, dar... carnea ei jubila, fremăta, carnea ei nu putea fi păcălită, și altceva, mai adânc, apele acelea freactice care se mișcă sub instinctul oricărei femei și pe a căror oglindă întunecată plutește chipul adevărului, oho, nu al Adevărului cel mare de care ele nu au nevoie, ci al adevărului lor, privat, util, practic, stăpân. Liniște, liniște, nu se auzea nici măcar zumzăitul acela de adineaori, ce făcea oare, acolo?! El fuma nervos, trăgând cu urechea și, spre oroarea sa, simțea că o dorește din nou. S-o tragă lângă el, s-o ție doar în brațe, cu ochii umeziți de emoția propriei sale iubiri, a propriei sale uimiri că egoismul său atât de elegant, de vechi, de tiranic se poate vărsa atât de

ușor în altă formă, poate apărea un corp străin, dușman lui. S-o mângâie încet, cu degetele abia tremurând, să-i atingă temător meșa ei neagră, fascinantă, s-o mângâie pe gâtul ei rasat, unic, ce se încovoia lunar, numai pentru el... oh, la ideea că un altul i-ar putea atinge o clipă, cu un deget, gâtul, carnea se irita pe oase, o furie inumană îl convulsiona. Nu-nu, era a lui, toată, măcar din... măcar din... interes, din... prostii! îl iubea, era evident! Numai că... victoria asta a ei, năucitoare, îi orbea chiar și iubirea ei veche, ciudat de stabilă, de tenace! Ea care era făcută din superficialitatea cea mai seducătoare, farmecul ei – superficialitatea ei galantă. *Frailty – your name is woman*. Ea care își pierduse superficialitatea, el care-și pierduse eleganța în indiferență, ironia, absența sa din gesturi, aristocrația sa nativă, inconfundabilă, rasa sa de mare trăpaș se împâclise de iubire, se tulburase de posesie, de instinct, se murdărise cu emoție, cu altruism. Unora le stă rău iubirea, generozitatea, atenția față de orice altceva decât ei înșiși, unii sunt născuți pentru a fi egoiști, aplecați cu un zâmbet reținut, fin, asupra propriei lor persoane, unii își pierd farmecul odată ce... odată ce-și pierd egoismul, răceala, indiferența veșnică.

Apoi, dincolo se auzi dușul. Lumină peste tot ce se răsfrângea în faianța albă, sclipitoare, a băii și apa radiind curcubeu monocolor, și ea, victorioasă, cu trupul ei lung, picioarele ei suedeze, părul ei negru, gros, viu, brațele subțiri și lungi, din porcelan. Proprietatea lui și el, afurisit, proprietatea ei... tot mai mult, tot mai afund. Își aprinse o nouă țigară și se răsuci pe burtă. Apoi, cu o ciudată vigoare, de parcă trupului său îi venise o idee, se ridică dintr-un salt, se duse la bărulețul său bine garnisit și își prepară un Fernet-Branca. Contra vampirilor. Sună telefonul, el se întinse să-l decupleze, apoi, din lene, ridică receptorul. Vorbi aproape un minut, racroșă și îl decuplă. Dincolo se auzea apa și lumina izbindu-se de pereții cristalini,

trupul ei răsfațându-se în aer. Apoi, lumina se stinse dincolo și în clipa aceea, stinse și el, în joacă, lumina. Ea intră, trupul ei tremură în umbră, în chenarul ușii și el o dori o clipă, cu un zvâcnit intens, ca o scurtcircuitare a întregii sale ființe carnal-spirituale. În ceea ce se transformă un om când iubește, când e „prins”, năruit bolnăvicios, ca un vânat superb cu o săgeată traversându-i mușchii, cu alicele rupându-i diafanele țesuturi. Alături de el, paralel cu trupul său, apăruse „un altul”, identic, un alt Mișu Cârstea-spadasinul îi împrumutase alura și ironia, ironia sa veche, blazată, puțin înspăimântată, acum, două trupuri se întindeau alături, se mișcau în paralel, de parcă cineva ar fi purtat o oglindă înaltă lângă el așa cum lângă padișahii tolăniți pe perne, câte un tânăr maur mișcă un evantai din pene de struț. Evident, pentru o reclamă de țigări, Camel sau Dunhill.

Lelia veni lângă el, goală și se întinse gemând ușor (un geamăt de ultrasunet, neauzit) lângă el, mai bine zis lângă cel de-al doilea trup al său, uleios, ce fumega în vis. Trei trupuri tinere, goale, sau aproape, întinse între cearșafuri, nu e aceasta iubirea lungilor după-amieze de vară, reziduul acela al verii de la începutul toamnei?! Probabil!... Sfânta Treime a pasiunii din care se evaporă neconținut dureroasa iubire, ah, atât de volatilă.

...Spre seară ieșiră la plimbare, ocolind centrul, alegând străzile întunecate ale liceenilor, calmi, fals-calmi, așa cum se plimbă o pereche de tineri-pensionari-însurăței. Cei care se întâlnesc după un anunț la ziar și, bondoc lângă bondoc, se plimbă de braț pe sub castanii înfloriți, pe sub salcâmi prizăriți. Lelia umbla cu capul în vânt și într-o parte, cu ochii întredeschiși, el grav, plictisit, ironic, dar, oho, era o altă ironie acum, o altă plictiseală, căreia ea îi era din ce în ce mai mult stăpână, proprietară. — *Mon homme!* gândea ea, *mon enfant le plus terrible, mon vieux parachoutiste dompte, mon chien à dents d'acier*

et de porcelaine, d'ivoire... mon Caligula, mon Herostrat n'est pas qui me met en flamme pour se rendre immortel, pour se donner à l'immortalité, mon égoïste fantastique, mon égotiste, mon chevalier étrange qui galope, galope, dans une excitante galopade nocturne, mon Mazeppa adolescent contemplant le ciel, mon rêve, ma fièvre... ma fièvre. Mon unique, je l'adore maintenant avec prudence, la prudence d'une religieuse, d'une mère de famille, oh, d'une nombreuse famille, d'une famille presque prolétarienne qui va chez l'épicier avec ses sous calculés d'avance avec une pénible et reconfortante mimétie, bah! Maintenant dès qu'il porte vadoration, moi, je me charge de la prudence, de la pruderie, de la prunelle, de la pitié, de la paternité, maintenant qu'il m'a vaincue, qu'il m'a définitivement vaincue maintenant... maintenant...

Se întâlnește cu cineva, o rudă a lui, dar el n-o prezintă. Oh, era atât de flegmatic, dragul de el! Adoratul de el! Se iubeau, se iubeau până la sfârșire și sfârșeală, deși se prefăceau amândoi, destul de bine, se prefăceau distinși, distrați față de propria lor pasiune. Apoi, abia la un minut de la despărțirea de acea cunoștință întâmplătoare (o rudă poate fi și astfel!) el o sărută, o sărută, la fiecare pom prizărit, la fiecare celebru salcâm scofâlcit al străzii Avram Iancu el o oprea, o prindea în brațe și îi turtea gura, buzele, pielea feței, îi freca pielea feței cu buzele sale ironice, o înșaliva, o năucea, o făcea să râdă, să protesteze, să se ferească, să geamă, să icnească, să se sufocă din amabilitate, să devie ea însăși violentă, nesătulă, ațâțată, flămândă de el, de ea însăși. Doamne, ca niște adolescenți dați afară din casă, expulzați de ipocrizia tuturor adulților, a întregii societăți viitoare, amușinându-se, suspectându-se, pipăindu-se, făcându-și curte cu stângăcia lor brutală, ținându-se de talie să nu cadă, să nu se

confunde unul cu altul în mîzga lor fosforescentă, în sărăcia lor mirifică, ca a primilor sfinți părinți, mucenici, fericiți și inspirați. Ah, el era irezistibil! O iubea, o iubea în sfârșit cu adevărat, așa i-o și declara, cu vocea lui joasă, reținută, „...ea era prima lui iubire, adevărată iubire, trebuieră să treacă prin toate acestea ca să ajungă aici, să se descopere unul pe altul, să se prețuiască! Prin mascarada primei lor iubiri ce nu fusese decât o farsă pusă la punct de trupurile lor rasate, de snobismul lor și al societății din Alba care tocmai construia nu știu ce dracu, teribil de important dar... asta-i, acum! îmi scapă! Ei care trebuieră să treacă prin două false, maimuțarite logodne, purgatoriul lor! Vai, ce frumos se exprimase: – Purgatoriul lor! Dar... *Ende gut alles gut!* cum spune morala burgheză și acum că... acum că ajunseseră în sfârșit unul la altul, ea, ea va fi portul lui, estuarul lui stabil, golful vagabondărilor sale! Vai ce frumos se exprimase! și Lelia bătu din palme ca să-și ascundă emoția, ochii umezi, știa că lui nu-i plac plângărețele... era timpul ca el să se adune de pe drumuri (de cealaltă, de mironosița aia de Puși Zăgănescu ce-și făcuse un cenaclu privat, nu suflă o vorbă, dar ce! poate c-o uitase sau din delicatețe nu amintea de o sfântă moașă, ah, el putea fi delicat când voia, afurisitul!) ea era exact ce-i trebuia... ce-i trebuia lui... și ei, evident, adăugă ea în gând, cu simțul practic al femeilor.” Vor întemeia împreună o familie, numai ca să... numai ca să se poată iubi la nesfârșit! Ah, ce bine, ce afurisit spuse el, întocmai: – La adăpostul unei familii, ca să poată cât mai mult, cât mai bine să se ție în brațe, să se mîngâie, să se atingă cu buzele, să se... ah, ce pervers, ce nerușinat putea fi el și în vorbe, nu numai în... dar ce, nu era asta iubirea?! Totală, ubicuă, legendară?! La adăpostul unei familii, a moralei burgheze, iubirea lor... de Rachel Field, cu Robert Taylor și Jeanette MacDonald... nu-nu! Cu Mirna Loy... sau... ah,

da, cu Loretta Joung sau Priscilla Lane sau cu Bette Davis sau Olivia de Havilland și... prostii! *Iubirea lor*, atât! Numai a lor, intrare pe proprietate privată, accesul interzis, drum privat. „Știi... continuase el, șoptindu-i calm și fierbinte în urechea ei ațâțată, la adăpostul moralei burgheze (și proletare, evident, ce nu era decât fiica, nelegitimă, o fiică ce suferea de gigantism, ha, ha!...) ei se vor iubi, se vor ține în brațe și vor pluti în mîzga sfîntă a iubirii lor pînă ce se vor asfixia, pînă ce-și vor pierde răsufierea... se vor mîngâia, pipăi cu sfințenie, freca unul de altul pînă ce le vor ieși ochii din orbite... — Vaaai! protestă de formă, rîzînd, ea, aruncîndu-și meșa pe spate și el folosi momentul ca să-i stăpînească gura, ca un canibal, ca un cîine, ca o fiară iubită!... Ei bine, *boooon!* cum zic franțujii, deci, la adăpostul... sau *în* adăpostul moralei filistine, burgheze, ei doi vor înjgheba cea mai... așa, un fel de colibă visătoare tahitiană, cu palmieri și nisip verzui, o insulă pierdută în largul oceanului, sub pulpana valurilor sale virile, puternice, a soarelui-zeu, a maimuțelor mărunte care aleargă guițînd, rîzînd, în sus și în jos pe trunchiurile solzoase ale cocotierilor, bananierilor... în mlaștinile acelea roze, la marginea căroră apar șopârle uriașe, fixe, inofensive, suferinde de prea multă memorie! Doamne, nu murim noi cu toții de *bătrînețe*, de prea multă memorie, de povara memoriei, de balastul memoriei tuturor generațiilor de dinainte care... care își aruncă sperma memoriei, balastul ființei lor în trupurile noastre nepregătite, naive, crude, avide de a trăi... șopârle muribunde, agonizînde, uriașe, păzindu-ne iubirea noastră ca niște *presse-papier*-uri, ca niște himere domestice... zău!”

Evident, Mișu nu vorbea chiar așa, dar toate acestea pluteau în șoaptele sale de iubire, în respirația sa fierbinte, în brațul său muscular care o ținea gîngăș de talie, în ochii săi imbatabil

albaștri care o fixau uneori cu ironie feroce, stăpână! în sfârșit, stăpână!

„Vom întemeia o familie respectabilă, spunea Mișu, iar la adăpostul ei ne vom iubi! Vom face tot ce ne trece prin cap, prin mâini, prin piele! Pielea ta iubită! adăugă el, sărutând-o cu evlavie reținută. Vom procrea, dacă din întâmplare... da-da, desigur, vom procrea, fără doar și poate! Ne vom ține de procreări! Ha-ha, râse ea și el o sărută din nou, în dosul urechii ei apolitice, pe gâtul ei ca o harpă. — Ah, ce excitant va fi să procreez cu el, gândi ea, fiind sigură că nimeni nu-i poate ghici gândul, mulțumită că își avea micile ei secrete. — Vom merge la ședințe, la biserică uneori, de Paști și de Crăciun vom lua masa în familie, cu toți cumnații, verii, nepoții și unchii, străunchii și strămătușile din partea mamei, vom mânca pască și vom face minuscule pomezi de Crăciun, cum se făcea odată, ne vom face daruri, numai din plăcerea de a dăruia, evident, ne vom trimite felicitări cu toate ocaziile, *faire-part*-uri și necroloage, frumos tipărite, ne vom plimba pe corso, duminica la prânz înainte de a merge la masă sau vom intra la Dacia să bem o bere cu cunoștințele noastre cochete, să-l ascultăm pe Boldu sau pe Laie Chioru, tot lucruri din astea care se fac, să ne ispășim amărâta noastră de copilărie când ne chinuiam să facem o grămadă de lucruri care *nu se fac*... deși, ha, ha, s-au făcut totuși, nu-i așa, iar generațiile viitoare vor privi cu un dispreț leneș toate aceste așa-zise nebunii ale noastre... în fine! În fine, draga mea, în fine dragul meu!...”

— Vai ce frumos! bătea Lelia din palme, ca o fetiță, intenționat ca o fetiță și el grav, preocupat, lacom, o săruta pe unde apuca, într-un rând se aplecase și o sărutase pe bluză, vruse să-i scoată sânii să... dar ea îl liniști. Dumnezeuule, abia plecaseră de acasă și el... ce mai, era nebun, nebun de-a binelea... din fericire! El nu se supără, și își reluară amândoi, cuminți, plimbarea pe sub

castanii înfloriți, mă rog, sau așa ceva, era doar începutul toamnei, dar așa se spune... prefăcându-se cuminți, gravi, liniștiți, ca doi pensionari văduvi care, la adăpostul, nu-i așa... de altfel, pe unele ziduri se mai vedeau urme ale unor anunțuri din timpul ultimului război dintre cele două Războaie Mondiale: – Spre ADĂPOST! – Intrarea la ADĂPOST! Sau: – ADĂPOST pentru circa 200 persoane etcaetera, cum se zicea „înainte” – Intrarea la catacombă, adăpost contra bombardamentelor religioase, a leilor, tigrilor și gladiatorilor, a tuturor spectacolelor cu intrarea gratuită, la adăpostul cărei morale mic-burgheze se făcea asta, oare?! Unde era pe atunci mica-burghezie?!

...Mișu era nesățios, posesiv, rapace, lucru care o încânta și neliniștea pe Lelia; de parcă ar fi vrut să epuizeze întreaga lor iubire costumată în căsnicie, acolo, pe trotuarul acela, în orele acelea de plimbare falsă, liniștită, mic-burgheză. Iubirea lor incognito. Vai, era ca o beție, buzele, cuvintele sale, brațele, degetele sale altfel atât de distante, deodată atât de... de... nu știu cum să spun, de... hulpave. De parcă s-ar fi întâlnit undeva, pe peronul unei gări, între două trenuri, așa cum vedem în filmele frumoase de dinainte de război, ea cu o pălărioară cochetă, cu voaletă și fustă gri, midi, el cu „pălărie moale” și jiletcă în dungi, cu guler tare și... ochii adânci, catifelați, ai lui... Charles Boyer... sau Humphrey Bogart, de exemplu! Da! Cam așa ceva... ah, ea când voia, avea atâta fantezie și acum voia, nu numai ea, întreaga ei ființă voia, îl voia pe el, se voia pe ea, astfel, lângă el pentru totdeauna... ah, măcar pentru zece ani, zece ani plini, frumoși, o căsnicie de zece ani!

Ea se strânse, puțin înfrigurată, lângă el, lângă soțul ei. De ce înfrigurată?! Nu-nu... se strânse pur și simplu, în cuibul cald al trupului său, se afundă în scobitura umărului său, aplecându-se puțin

deoarece ei erau aproape de aceeași înălțime. Dar el, nu știu cum, părea mai înalt; probabil prin celebra sa indiferență, prin ironia sa leneșă, aristocratică, pe care acum, iată, o pierduse, le pierduse, de dragul ei... de dragul ei, al fericirii lor, prezente și viitoare. Oh, și ea ca și el disprețuia căsnicia mic-burgheză, orice fel de căsnicie, fabrica asta de copii, de convenții, celula aceasta dublă la care fiecare păstrează cu meschinărie cheia de la lacătul ușii celuilalt... exercițiul acesta de instinct posesiv, vulgaritate, ipocrizie, abrutizare etc. etc... Da, dar... dar nu aveau încotro; societatea îi obliga la aceasta! Societatea aceasta tiranică, scârboasă... inumană! Și Lelia se strânse încă o dată, fericită, lângă soțul ei, cu trupul scâncind de fericire că societatea asta atât de „scârboasă” îi obliga, nu-i așa, să...

El o ducea cu grijă, sub umărul și brațul său, aproape cu o teamă.

O ciudată delicatețe emana din el, acum, în ceasul când pasiunea sa se transfigurase atât de ciudat, ca o glumă proastă, în iubire, în sentimentul acesta electric și tremurător. Panică și delicatețe emana din el, acum marele trăpaș gema sub ciocanul iubirii sale. Învins, superb învins! Și își purta povara și trupul soției sale cu religiozitate, cu uimire, apărând-o de ce?! De cine? Cine ar fi îndrăznit s-o atace, s-o jignească măcar când se afla în brațele sale, atât de bine apărată... Ah, o sută de spade tăioase își simțea Bussy lovindu-i șoldul, numai la ideea că... ia uite, răsărise luna! Luna plină, Doamne, ce rotundă e, ce concretă! Sau apăruse mai demult și ei, distrați, n-o observaseră?! Tot ce se poate! Ce aproape era... de ei, se înțelege și, nu știu cum, parcă se apropia tot mai mult! Luna îi saluta! Salut, lună! „Ce cap de mort părea azi-noapte luna...” scria un simbolist notoriu, un ins cu lavalieră. Tot ce se poate. Oricum, pe ei doi, capul de mort îi saluta, le zâmbea chiar în felul lui, nițel cam straniu (cum

zic muntenii!), le făceau semn, și ei, la unison, îi răspunseră. Ridicărea amândoi brațele spre ea, spre capul ei decapitat, ca doi păgâni, așa cum sunt îndrăgostiții fericiți:

— *Haloo! Segnorina luna!...*

Și ea le trimise înapoi rânjetul ei tandru.

7

...Ce scurtă căsnicie! Două... trei zile?!... Patru...?! Nu-nu! Nu ajunseră la cea de-a patra zi! Nu. Într-o seară, când Lelia se găsea ca de obicei la logodnicul, la trăpașul ei, la *soțul ei*, după o după-amiază lungă, după o seară lungă de amor, pe când ea se afla în baie, intră peste ea un necunoscut... aproape... un necunoscut, frumosul, lunganul sfios de Petrușa! Și o avu, o batjocori, simplu, atât de simplu precum e această frază! Alături, Mișu își fuma țigara și veghea un fund de coniac, V.S.O.P., Brandy of Napoleon, pe care îl ținea pentru zile mari, din care nu dădea nimănui, nici celui mai bun prieten, pe care nu-l împărțea cu nimeni. Pe ea, însă, de care, cu spaimă, se îndrăgostise, iată, o împărțea. Nici măcar cu cel mai bun prieten ci cu... cu ăsta, cu Petrușa, surogatul, sfiosul de profesie, care îi făcea astfel lui, un „serviciu”, puțin cam ciudat, un serviciu... totuși.

Astfel explodează bomba.

Se terminase.

Sărmanul spadasin, sărmanul trăpaș, nu găsisese un prilej mai bun să scape de ea, de râia inimii sale de care se scărpină, se scărpină până la sânge, până la infecție. Speriat de iubire, de catastrofa pe care iubirea o poate provoca în existența privată a cuiva. Îl împinsese pe imbecilul ăla grețos,

melancolic, peste ea și acesta își făcuse datoria. Nimic mai mult decât datoria.

Când îl văzuse în pragul ușii de la baie, Dumnezeu, și ea, goală, în cadă, cum stătuse de sute de ori... i se păru că-i nebună, că e beată, că se idiotizase, pur și simplu! Nici nu putu să strige, să scoată o vorbă! Visa că ar fi putut vorbi, ca în somn, când nu putem ridica un picior, încheiat în asfalt, când nu putem țipa. Și el se apropiase de ea cu zâmbetul său jegos, sfios, zâmbetul său social! Atunci îi reveni brusc vocea, o voce îngrozitor de hârâită și-l strigă pe celălalt, de dincolo. Mai ales că lunganul de Petrușa, în spaima lui, în emoția lui, lăsase ușa de la baie deschisă.

— Mișuu! strigase ea, uriașe ea, pentru numele lui... Mișu!!!! Unde ești? Mișuuuu!!!!

El era dincolo, într-adevăr. Și ca dovadă că era așa, trânti ușa de la baie, rămânând dincolo. Văzu asta pe zâmbetul sfios care înflori pe fața lui Petrușa, ce se opri lângă cadă, cu mâinile în șolduri, oarecum încurcat.

— Te rog, îi spuse ea, te rog! scânci ea, acoperindu-și sexul, sânii, prin apa limpede, ce-i asta...?!... Nu înțeleg... ce vrei de la mine...?! Ați înnebunit...?!...

Și el stătea, nehotărât, privind-o. Oho, nu luptase ea cu patru, acolo, la Sinaia, în iarna trecută... cu patru hândrălai versați, profesionalizați în astfel de... nu cu un mucos de provincie, un deșirat de ăsta sentimental care e trimis la întâlniri ca înlocuitor, un comisionar al... un surogat de cuplu, un... oh, cu ăsta termină ea repede! Un-doi!

Stătea sărmana și tremura în cadă, neîndrăznind să se miște. Privindu-l cu oroare, scâncind, în ochi, pe străinul ăla pe care nu-l văzuse nici de zece ori în viață, care-i sărutase mâna cu galanterie, emoționat, cu nicio săptămână în urmă, în casa lui... — Cum de-ai ajuns aici, nenorocitul, dragule?! îl implora privirea ei, lasă-mă să ies,

lăsați-mă să ies și vă promit... îți promit, jur, să nu mai calc în viața mea pe-aici, spune-i și lui... zău, n-am să-i port pică, niciun fel de pică... dimpotrivă! Dacă mă lăsați să plec, dacă... dacă vă purtați cu puțină înțelegere, cu puțină omenie... vă rog! Vă rog! scânci privirea ei și, plângând, plângând în sfârșit, se ridică din cadă, întinse mâna după prosopul cel mare, care atârna pe măsută și... El îi prinse mâna, însă, mâna-i moale, o ajută să iasă din cadă, să ridice unul după altul picioarele ei albe, de fildeș, interminabile, picioarele nimănui și o întinse ușurel pe covorașul roșu, îngust, din fața ușii.

Nu-nu! scânci ea, ca în somn, nu vreau!... Și îi rupse celuilalt cămașa, îl zgârie pe piept, încet, ca în vis, era ceva neadevărat, profund neadevărat, ceva ce ei nu i se putea întâmpla, în ruptul capului. — Nu... nu... te rog, nu! Vă rog... vă rog...! șoptea Lelia, cu trupul alb, ca o sepie, întins pe jos și se ruga încă pe când străinul, împins acolo de *soțul ei* unic, o pătrundea, când luneca încet în ea, omul acela pe care nici nu știa bine cum îl cheamă. — Doamne, *de ce* nu putea țipa, de ce nu se putea apăra?!

— Mișu! Mișule, iubitul! scânceau încet buzele ei, fruntea ei nobilă, acoperită de sudoare fină, rece, cleioasă, lăsați-mă... lăsați-mă în pace... vă rog! Promit să... promit că niciodată n-am să... n-am să... Te rog... zău... te rog, lasă-mă să... lasă-mă, te rog...

Ah, era total dezarmată de cel de dincolo, știa, simțea asta! Ea care s-ar fi luptat cu douăzeci de inși, cu un escadron, căzuse atât de neputincioasă, trasă abia de adolescentul ăsta... de lunganul ăsta deșirat, speriat, teribil de speriat de ceea ce făcea... care o privea cu spaimă în ochi, în timp ce o poseda, cu o plăcere înspăimântată! Și pe ea, ca și pe el, îl imobiliza spaima; spaima de ce se întâmpla, de această abjecție neverosimilă: ca el s-o dea primului venit, ca el să scape de ca în felul

acesta! Ha, într-adevăr, cine se va mai atinge de vânatul peste care și-a plimbat coada groasă un șobolan! Un șobolan înfricat!

Spaima că el, iubitul ei, putuse să facă aceasta, o imobiliza, o narcotiza, îi anestezia aproape total forța ei fantastică de luptă! Iubirea ei, în el, uriașă, o împiedica, o... ce conta, ce mai conta, acum! Dacă el fusese capabil, dacă el putuse plănuși, mașina toată această... Dacă el... dacă el, iubitul ei drag, pentru care luptase de mai bine de doi ani încheiați, dacă el... putuse... putuse, să... și Lelia plângea, liniștit, cu sughițuri rare, plângea pentru ei doi, acum, prohodul lor frumos, o străină, un obiect atât de frumos, de lănced, în mâinile nepricepute, brutale și înspăimântate ale celui alt, ale celui care își pierdea cu rapiditate fața, numele... o simplă mașină de omorât, de sfârtecat, *une machine à tuer*, câteva pârgii prost lipite, prost încleiate...

— Vai, vai, vai! făceau buzele, nările, fruntea ei încleiată, vai, vai, vai, bieții de noi! Bieții de noi! Plângea pur și simplu de mila lor, de mila iubirii lor peste care se plimba un șobolan gras, furișat din canale, de mila trupurilor lor frumoase, ireversibile! Și se zbătea pe covorașul roșu, darul ei, peste dalele de faianță, obosită de moarte, abia mai respira, înecându-se de parcă... Ce farsă, Dumnezeu! Ce farsă îi făcuse ei! Le făcuse lor! Astfel trebuia să... trebuia să... se termine totul, astfel trebuia să... să...

— Lăsați-mă, gemu ea, lăsați-mă ce... dracu... ce Dumnezeu! Lăsați-mă.. Îl împingea încet, cu mâinile, neputincioasă, pe celălalt care o privea cu teamă, parcă cerându-și scuze, incapabil să se miște, să se depărteze de ea, de peste ea, cum stătea acolo, lipit de ea, în ea, o femeie străină, un obiect din porcelan topit ce se scurgea peste dalele albe ale...

...Apoi leșină sau ce dracu, dar numai un minut, sau și mai puțin, pentru că se trezi singură, tot pe

jos și un scurt val de frig o încercui, ca o primă îmbrățișare amabilă, prietenească. Se ridică auzindu-și plânsul uscat, sughițat, pe care, evident, nu-l putea stăpâni, reprimă în niciun fel, de care nici nu se sinchisi și rămase astfel, câteva minute, în picioare, în fața zidului, îndobitocită, nevenindu-i să creadă, fiindu-i silă să se atingă, cu o jale, cu o jale imensă în...

Se deschise ușa și cineva îi aruncă hainele care se rostogoliră pe jos. Ea dădu din cap, aproape mulțumi, se îmbracă și se uită dacă nu putea ieși prin zid, prin ferestruica îngustă. Stătea îmbrăcată în fața ușii vopsită în alb de care atârna halatul lui vechi, verzui, întinse mâna cu teamă și îi mângâie încet halatul. Era tot ce mai putea atinge din el, din soțul ei dispărut atât de vertiginos, de abrupt, cea mai apropiată piele a lui... îl mângâie cu o mână, apoi întinse ca o imbecilă și cealaltă mână și îl mângâie, își trecu palmele de sus în jos, de-a lungul mânecilor inerte, peste pieptii scămoșați, peste gulerul docil, rărit. Îi era frică să iasă. Uneori mâinile i se scuturau, într-un spasm scurt, cu umerii, cu întreg trupul și ea își privea mâinile scuturându-i-se, cu nemulțumire, parcă. Ce dracu, nu se putea stăpâni nici atât?! Doar nu era moartă...!!

— Mai mult... cu mult mai mult! se scuturau mâinile ei.

Suporta, suporta încă totul pentru că... nu-i venea să creadă, tot ce se întâmplase era neverosimil! Nu, așa ceva nu i se putea întâmpla cuiva, unei femei... ei! Și, de asta, suporta încă, stătea în picioare, își întindea brațele! Așa ceva nu era real, se întâmplase ceva ce nu încăpea în realitate, realitatea avortase. Evident! Ei nu i se putea întâmpla așa ceva... nu numai ei, dar nimănui altcuiva nu i se putea întâmpla așa ceva, un astfel de lucru... nu-nu! Pentru nimic în lume!

Ieși apoi, cu o față stranie, senină, trecu prin camera de alături unde cei doi stăteau și fumau, pe

cele două fotolii și ea le zâmbi, aproape. Un fel de scuză, pentru trecerea ei, pentru că îi deranja, în definitiv doi bărbați, doi prieteni, care stau alături, pe două fotolii și fumează liniștiți și ea... căteaua, îi deranja cu prezența ei, cu...

Da-da, ea dădu încet din cap, insesizabil și ieși, închizând încet ușa îndărătul ei. Delicat. Era o ușa care o asculta întotdeauna, chiar și acum. O ușa, un lemn ce îi rămase prieten. Ei, nu era total singură! Coborî în stradă ca și cum ar fi intrat în altă încăpere, mai lunguiață. Apoi începu să meargă, puțin șovăitor, de-a lungul acestei încăperi.

Ploua, ploua înfiorător. Și ea se trase mai lângă zid, cu toate reflexele în ordine. Ce bine că ploua... măcar ploua, nu-i așa!... Se lăsa târâtă de trupul ei, de ce mai rămăsese din el, ca de o lesă scurtă, chinuitor de scurtă. Așa cum umblă unii câini, cățele, cu gâtul strâmb după vreun stăpân distrat, invizibil...

Ploua în noapte... cu noapte cu tot. Ploua cu noapte, în noapte, peste noapte, surâzând, sub, dincolo de... ploua pur și simplu, turna cu găleata, burlanele răutăcioase duduiau, du-du-du, du-du-du! făceau dragele de ele, burlanele întortocheate, ce șușoteau. Umărul ei stâng era leoarcă de apă, ar fi trebuit să treacă strada. Prin mijlocul străzii ploua mai puțin, parcă. Sau era o simplă părere de-a ei. În fond, răcorea puțin. Unde să meargă acum... cu trupul ei de acum... cu hoitul ei ce mirosea, de la care ar fi întors cu plăcere nările, cu scârbă! Cu ce bucurie s-ar fi întors ea înapoi, lăsându-și hoitul să meargă pur și simplu înainte sau oriunde altundeva ar fi avut chef să se ducă! Cu ce ușurare ar fi făcut ea un pas înainte sau... în lături, ieșindu-și din pielea ei murdară, împruțită! Doamne, ajută-mă numai atât, un mic pas într-o parte, o mică săritură salvatoare, și... Oh, nu se va omorî niciodată, nu era dintr-alea! Și se admira și se disprețuia în același timp pentru această simplă

constatare! Evident, nu se va omorî, dar... un mic pas în lături, nu-i așa, nu era o crimă, nu era...

Unde să se ducă, erau înși pe stradă, în ciuda ploii, care credeau că ar merge undeva, ușor gârbovită, preocupată de ceva... de ceva... ce... ia uite, ce întâlnire! Ce întâlnire!

Lelia înainta prin ploaia aceea de provincie și își găsisese un companion de aer, unul care să-i ție de urât. Așa cum întâlnesc uneori, pe stradă, domnișoarele cochete, câte un pisălog amabil care se oferă să le însoțească până la farmacie sau... până la piață, până la stația de autobuz sau până la bunică-mea, la bună-mea, să iau niște răsaduri de flori... — Ce fel de flori, dacă mi-este permis... — Oh, pansele, nimic mai mult decât pansele, de-alea oranj, pufoase, cu petala cărnoasă, cu caliciul neregulat... ce flori preferați?

— Oh, mie-mi plac alea, cum le zice... Gura-leului, nu-i așa...

— Și altceva...?!

— Oh, știu eu... stânjeneii, stânjeneii de baltă, irișii aceia care...

— Ah, spuse ea, și mie! Mov, nu-i așa, un mov irizat...

— Exact, spuse el. Dar vorba... nu vă place? *Volubilis*.

— Mă rog, spuse ea, netezindu-și rochia, cum să nu... sunt florile săracului, cresc pe toate gardurile. Mai mult îmi plac roșiile begonii!

— Sau azaleele, aruncă el.

— Evident. Sau *pelargonium*... nu?!

— *Pelargonium*... nu-mi place, spuse el șovăitor. Dar dacă... nu-nu, hotărât că nu. Dar... lăcrămioarele?! întrebă el, înroșindu-se ușor.

— Posibil-posibil, făcu ea, distrată. Se gândea la altceva. — Mie-mi plac cel mai mult bujorii! Proaspeți, uzi de rouă, cărnoși, vitali!

— Dar cel mai mult și mai mult...?!

— Cel-mai-mult-și-mai-mult...?! Nu știu... cred că... cred că... da, macii! Macii, în primul

rând!

— Formidabil, și mie!

— Ia uite!... Zău, domnule?!

În vocea ei se simțea nerușinarea.

— Dar cârciumăresele?!

— Și cârciumăresele!

— Dar... orhideele?!

— Se poate... spuse ea șovăitor, înclinând capul. Mai ales orhideea *cymbidium*!

— Mie-mi place orhideea *cattleya*. Și freziile.

— Evident, freziile.

— Evident: freziile.

— Să votăm cu freziile, vreți?!

— De acord, spuse ea și strănută fără voia ei.

— Deci, să recapitulăm...

Ploua, ploua infernal. Prima ploaie de toamnă. Trecuse de mult de casă, dar nu se putea hotărî să intre, era peste puterile ei. Se îndrepta acum spre Buchini, spre mahalaua Buchini, unde se zice că nu e prudent să se plimbe fetele, seara sunt golani cu cuțite, care... nici pentru băieți nu e prea prudent, așa că... dar Lelia avu un zâmbet superior: ce i se mai putea întâmpla ei?! Nu-i așa?!

— Dar... imortelele...?!

— Ha-ha-ha! râse el cu atâta poftă, dând capul pe spate, literalmente dând capul pe spate.

— Liliacul...?! tatonă ea, cu o ușoară emoție. El dădu din cap.

— Liliacul alb... pe-atunci înflorea liliacul, știți...?

— Nu-nu... e ceva banal, zău!... O floare originală e, dacă-mi permiteți... floarea de salcâm! Floarea de măgrin!

— A, floarea de măgrin! Desigur! De ce nu spuneți...

— Nu știam dacă... începu el șovăitor, aranjându-și cravata.

— Nu-nu, vai de mine! Vai de mine!

— Vai de mine!

— Vai de mine! Vai de mine! Vai-vai-vai-vai-vai-de mine!

— Cele mai dulci sunt florile albe de măgrin! Numai să nu plângeți, vă rog frumos!

— Ce prostie! De ce să plâng! Mai ales pe ploaia asta, ar fi total inutil!

— Ha-ha! făcu el, cu politețe. Dar florile de... brad?

— ?!

— Știți... Tannenwald! O, Tannenwald!

— Ah, da! Oh, da! Prefer... florile de pin! Zău! Pinul austriac.

— Posibil! spuse el, gânditor. Vă rog să mă așteptați două minute; intru pentru un minut în vespasiana asta.

— Mă rog, spuse ea, ridicând privirea spre tăblița mică, deasupra intrării, a treptelor care coborau în pantă, pe unde intrau și ieșeau o grămadă de contemporani. Vă rog!

Rămăsese din nou singură. Cu adevărat singură. Ploua, ploua în neștire, ploua cu găleata, turna, ploua mărunț, burnița, mizgărea, ploua gri, ploua cu intermitență, cădea o aversă, trâmba de ploaie, rafale pur și simplu... ciclonul „Lya”... „Lelya”...

Ridică ochii spre cer. Era un cer gri, cenușiu, plin de speranță. Păși mai departe, mărșălu mai departe. Un-doi! Un-doi! Stâng-drept-stânguu! Stâng-drept-stânguu!

Bravo! Ridică ochii spre cer, temători.

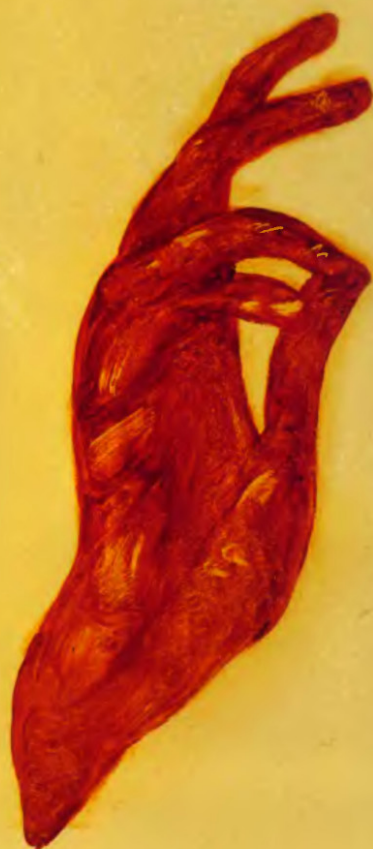
Era un cer negru, plin de speranță.

Sfârșitul volumului I

NICOLAE BREBAN

BUNAVESTIRE

**

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL VII

1

...Și astfel, ce să mai vorbim, începu cu adevărat logodna lor, a Leliei cu „alesul” ei (nu era el alesul ei?!), cu Grobei, evident. Familia respira ușurată, puțin buimăcită, e adevărat, dar totuși. Toate se aranjează până la urmă. Abia în clipa aceea ei își dădură seama că... ar fi preferat, undeva în adâncul sufletului, ca ei să nu fi avut dreptate și celălalt, trăpașul Cârstea s-o... s-o... ia, s-o... să se poarte, hm, ca un domn, ca un adevărat logodnic... adică ca un soț, ca un soț tânăr, care... Oh, cât ar fi dorit să nu fi avut ei dreptate, ceea ce, mai ales în provincie, e mare lucru, aici unde, efectiv, toată lumea are dreptate, cu toții avem dreptate, ha-ha! Ei bine, în ciuda lor, ei avură dreptate, vanitatea lor fu răsplătită, *malgré eux*, ipocrizia lor, a instinctului lor, a sfaturilor lor avu dreptate și Lelia se întoarse pocăită, cu ochii scânteind, la brațul logodnicului ei de două parale, a merceologului inimii ei, a comis-voiajorului care venea, găfâind, din fundul fundului Banatului ca să-i prindă o privire, să-i soarbă respirația, s-o atingă măcar în treacăt pe sânul ei virginal. Virginal.

Nu, ea nu se omorî. Deși avea toate motivele, he-he! (sau he! he!) ca s-o facă. Cu toții am fi înțeles-o. Fu destul de tare sau destul de abjectă să

n-o facă. Nu-nu: destul de tare. Nu se omorî: nu era dintr-acelea!

*Că nu-s dintr-acela neam
loc în temniță să n-am.
Că nu-s dintr-aceea viță
sa n-am loc nici în temniță!...
Iuhu-hu'hu-hu! Aiai-ai-ai-ai!...*

Sau... cine știe, poate că se omorî, ha-ha, în acest fel. Mă rog, să dăm din umeri; în definitiv, o privește, pe ea și pe cei care vor să se piardă în demodata analiză sufletească sau psihologică, sau... cei care taie firul în patru, în sfârșit. Oricum, se omorî, de la Mișu Cârstea, trăpașul, marele Bussy, la... ăstălalt, la Traian-Liviu și nu mai știu cum, era ceva... o cădere, oricum, o jumătate de moarte, oricum, o jumătate de sinucidere. Vai, suntem atât de stângaci, ne omorâm doar pe jumătate, vai-vai, și privim prostiți, cu ochii holbați și triști, cum ni se scurge sângele nostru apos din rana făcută de propria mână, maladroată, afurisit de nehotărâtă, de stângace. Nu mai avem scutieri, sclavi devotați să ne înfigă scurt, hotărât, gladius-ul în plămâni, în inimă, în gât, în exacerbata jugulară. Vai! Suntem atât de neajutorați fără sclavii noștri. Până și în moarte sau, mai ales, în moarte. Și-atunci apare câte un... ăsta, câte un Traian-Liviu Grobei (cu un nume ca o trâmbiță!) și ne ia de braț, în aplauzele dezolate ale familiei, surprinsă că prejudecățile ei fuseseră adevărate. Ei, e ceva și cu prejudecățile astea, ce mai!...

Da... Și Grobei, mărunțul, descărnatul Grobei o luă în posesie. Era dreptul lui, după atâta alergătură, după atâta corvoadă... a inimii. Ștefi-băcsi îi privea și dădea din cap; da-da, totul se întâmplase așa cum trebuia, în sfârșit scăpase de ultima fiică de măritat, de ultima povară: să-i dea mobilele, cearceafurile, fețele de pernă, cele două

plapume (cea galben-tabac, pentru el, cea roză, cu mătase roz, pentru ea) și... s-o întindă. Și ochii îi sclipiră de emoție, o secundă, așa cum se obișnuia din bătrâni. Copiii, minunații copii, acum că scăpa de ei, începea să-i... să-i... nu știu cum, să-i îndrăgească, să-i... hm! Hm! Prostii! De fapt, îi disprețuia, ei nu făceau altceva, în prostia lor, în *conformismul* lor profund decât să refacă lumea, în toate complicațiile ei, în toată prostia ei virilă, vitală, ori, el, care se depărtase cu un pas lateral, el pe care propria sa ironie apărută așa... ca o mâncărime, ca o boală de piele, impétigo sau așa ceva, el, hotărât, nu mai putea intra perfect în pielea unui adevărat socru-mic, a unui viitor bunic etțetera. Să fie sănătoși! Tâmpită de Lelia acceptase surogatul de soț, până la urmă, deși avusese fantasticul noroc să iubească și și mai fantasticul noroc de a putea sfida opinia publică și onoarea întregului orașel crud și tiranic! Iar el... ăsta... Grobei, prim-merceologul, sau ce era... ei bine, și el făcuse doar ceea ce îi stătea în fire, făcea ce-i stătea în fire, o purta de toartă prin tot orașul pe cățeaua asta superbă de fiică-sa, spaima și râsul orașelului, nici nu se gândea, măcar o clipă, n-avea puterea măcar o clipă, așa, în joacă, să arunce ceea ce... ceea ce râvnea de mai bine de un an, ceea ce râvnea cu o scârboasă ineleganță, dorința sa mustea în balele sale ce-i atârnavă pe umeri, pfui! El, onorabilitatea în devenire, personificată! Ha, atât de onorabil, încât, acum, când țopăia lângă lungana de Lelia, când o împingea sfios de colo-colo, toată lumea începu, culmea, s-o respecte... s-o stimeze și, dacă nu chiar s-o stimeze, oh, era destul de greu după toate scandalurile și după mirosul de iapă încinsă pe care gambele ei încă îl împrăștia stins, măcar așa... s-o... s-ooooo... privească cu oarecare îngăduință... atenție... așa, un fel de stimă, un început de... Da, lumea văzând-o la brațul mărunțului, „onorabilului” merceolog, începu s-o stimeze pe Lelia, îi acordă,

în sfârșit, ceea ce ea nu avusese niciodată, ceva de care, proasta, crezuse că nu va avea nevoie niciodată. Ei, oricum, o prăbușire te face, cel puțin, stimabil! De altfel, compătimirea, ea însăși, nu e o formă a stimei, cum ar zice Goe? Părea, în sfârșit, îmburghezită, odată pentru totdeauna. Și Grobei ăsta, domnule, cum își savura triumful fără să-i tresară un mușchi al feței, cel mai infim?! Cine ar fi crezut că o să învingă și... iată-l, în loc să sară într-un picior ca un pitic-bufon-stafie, întâlnit iarna, pe cărările pădurii solemne, în loc să-și frece palmele ca orice mărunț negustor-merceolog încântat de dividendele scontate, dar nesperate, iată-l cum își plimbă comoara prin tot orașelul, cu năsucul în vânt; de parcă Lelia-Hiretina, perla aceea a provinciei, i-ar fi fost promisă, atribuită dintotdeauna! Avea ceva tupeu individul, avea ceva impertinență semidoctul, cu lecturile sale din Pater Ribadeneyra, biograful harnic al lui don Inigo de Loyola. Avea ceva tupeu! Cine mai era ca el!... Se bălăcea în gloria lui nesperată de parcă făcea asta din scutece, de parcă din vremea glorioasă de când râma nisipurile Banatului său îndepărtat i s-ar fi cuvenit, prin naștere, infantele și prințesele provinciei auguste, sfinte! De parcă aceste perle rare s-ar fi copt pentru majestatea sa descărnată, pentru ilustra sa încăpățănare plebeică, pentru magnificiența sa limitată! Pfui, cum e și lumea asta întocmită! Pfui, de trei ori pfui!...

Și orașelul Alba-de-Aur se obișnuiea văzându-i la braț, descărnatul, posomorâtul învingător, și ea, din ce în ce mai suavă, *onorabila* Lelia, ce supraviețuise rușinii și tentației serbede la autodistrugere. O pereche înscrisă în blazonul tinerei, modestei provincii, departe de curtea feudală a îngâmfatului Cârstea, de cizmele sale parfumate, subțiri, răsfărâte, de încheieturile sale neverosimile, de câinii săi prelungi, de vasalii săi, doctorul și avocatul (cu soțiile lor ce nu pricepeau nimic) departe de feudalitatea virilă, vindicativă, în

eternă renaștere. Ei doi, cuminți, se strecurau pe Corso, sub platani (sic!) în sus, ca două umbre, spre Cetate, furișându-se în recea catedrală catolică, o vizită-două la Bathyaneum, la cinematograful, la un vechi film sovietic duios, la un film american cu indivizi care țopăie, cu un haz înfiorător de trist, în care victime sunt numai poliștii nătăfleți, prin parcuri răzlețe, pe bănci ude, pe care se așezau cu prudență, cu demnitate, ca un viitor cuplu marital.

Venise toamna, evident! Și din distracție, din pură distracție, sosi și iarna, cu niște nămeți mofluzi, un fel de iarnă apoasă, enervantă, indecisă, complet lipsită de personalitate! *Mais où sont les neiges...* Dar, evident, nu din această pricină nu avu loc nunta în acea iarnă! Nu-nu, nu-nu, pur și simplu dintr-un calcul foarte ambițios am putea spune, al tânărului Grobei, calcul care fu în întregime aprobat de părinții Leliei: nu erau încă gata pregătirile pentru așezarea noii, tinerei familii, banii de mobilă, de-un loc de casă (deși Lelia își avea dota ei), pe scurt, pregătirile nu erau gata. Ea însăși nu protestă în niciun fel, personalitatea ei se scursese pe rigole în ziua aceea ploioasă când fugise nu știu unde, alungată de nu știu unde, când se logodise cu doi bărbați în aceeași zi, unul cunoscut și altul necunoscut, candidul, veselul surogat, ha, Franck cel vesel ce i se strecurase în cada de baie, ce mai! De atunci își regăsise feminitatea, spuneau unii, care habar nu aveau ce se întâmplase, dar intuiau totul, de atunci tentația ei spre somnolență pusese definitiv stăpânire pe ea, se lăsa dusă, împinsă blând, purtată, smucită ușor, cu sfială, alunecată, răsucită, rock-and-roll-ată, oho, încă virgină (din punctul „lui” de vedere, care conta!) o altă Maria Magdalena, un alt Iisus plebeu, sau... Ioan, Ioan-fără-de-țară, Ioan cel ce striga în pustiul din inimile contemporanilor săi atât de ocupați... Căci, cum povestește blândul Matei:... „În zilele acelea, a venit Ioan Botezătorul

și propovăduia în pustia Iudeii, supunând: Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor. El este acela despre care a zis proorocul Isaia. — Iată glasul celui ce strigă în pustie: Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui. Iar Ioan avea îmbrăcămintea lui din păr de cămilă și cingătoare de piele împrejurul mijlocului, iar hrana lui erau lăcuste și miere sălbatică. Atunci a ieșit la el Ierusalimul și toată Iudeea și toată împrejurimea Iordanului. Și se botezau de către el în râul Iordan, mărturisindu-și păcatele. Dar văzând Ioan pe mulți din farisei și saducheii venind la botez, le-a zis: Pui de vipere, cine va arătat că veți scăpa de mânia ce va să vie? Faceți deci roade vrednice de pocăința voastră. Și să nu credeți că veți putea zice în voi înșivă: Părinte, avem pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam. Acum securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc. Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine; lui nu sunt vrednic să-i port încălțăminte; Acesta vă va boteza cu Spirit Sfânt și cu foc. El are lopata în mână și va curăța aria sa și va aduna grâul în jitiță, iar pleava o va arde cu foc nestins. În acest timp a venit Iisus din Galileea, la Iordan, către Ioan, ca să se boteze de către el. Ioan însă îl oprea, zicând: Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine? Și răspunzând, Iisus a zis către el: Lasă-mă acum, că așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea. Atunci L-a lăsat. Iar botezându-se Iisus, îndată ce a ieșit din apă, iată cerurile i s-au deschis și el a văzut Spiritul lui Dumnezeu pogorându-se ca un porumbel și venind peste El: Și iată glas din ceruri care a zis: Acesta este fiul Meu cel iubit la care am găsit plăcerea...”

Aceasta e istoria burlescă ale cărei semințe mii, milioane plutesc printre, peste noi și cad undeva și cresc. În mijlocul nostru, printre tulpinile copacilor trupurilor noastre tăcute și înfiorate de

imbecilitate, ascultând în jur cu o ureche nătângă, ce bâlbâie din când în când. Maria Magdalena urma să fie însă altcineva, o altă ființă, mai plină de har, cineva mai aproape de harul cuiva, al întâmplării, poate, care e legea, cineva mai aproape de întâmplare, deci.

Cei doi logodnici zburdau însă, în ignoranța lor fericită, posomorâtă, așa cum se cădea în acel *laissez-aller* al provinciei, în acea vată mic-burgheză, caldă, reconfortantă, ce te abrutizează cu infinită blândețe, cu infinită tandrețe. „Ești, sunteți de-ai noștri, acum, învinși ai bunului-simț, sclavi ai generosului bun-simț, Dumnezeuul nostru bun și atottrivial, în al cărui binecuvântat noroi placid ne vom înfășură și ne vom afla cu toții mărunta, trainica noastră fericire de două parale; investită în cele mai solide acțiuni, singura sursă cunoscută a fericirii. Ați vrut doar fericirea, nu, ce dracu...?!”

2

Și, așa cum sunt femeile, minunatele de ele, Lelia începu de îndată să-l iubească pe Grobei, „să țină” la el. El îi fu recunoscător (ca orice bun comerciant), el îi fu recunoscător (ca orice om care a câștigat), familia îi fu recunoscătoare, orașul tresări și începu să o stimeze. Nu mai vorbesc de stima, onoarea ce se adresa mărunțului bănațean, care, ca și Caezar, venise, văzuse și învinsese (evident, plasând între timp în oraș și în jur unele din articolele atât de diverse ale cooperativelor pe care le reprezenta, de la olane, sobe, scurte vătuite, la nasturi, piepteni de os, confecții, articole de uz casnic din plastic etc. etc. (Seriozitatea sa, gravitatea, perseverența, înalta sa conștiință profesională, îndemânarea, tactul desăvârșit, știința, marketingul lui, concurența dârză dar

loială, modestia, cultura, umorul său discret și altele, cuceriseră nu numai organele locale, din conducerea cooperativelor și a industriei locale, dar chiar și... da-da, chiar și foruri de conducere, la Consiliu, la Sindicate etc.) Era urmărit cu discreție și se dădea o înaltă apreciere calităților sale deși, efectiv, Grobei nu lucra încă stabil în structura economică județeană. Iar cucerirea Leliei, întoarcerea ei pe drumul cel drept, pusese capacul; Grobei putea să ceară, în orice clipă, un post solid, chiar în conducerea vreunei cooperative locale. Sau chiar în industria locală ce nu avea, întâmplător, un specialist de talia lui. Și acest lucru, acest aspect am spune, a fost și discutat, la un nivel destul de... hm, destul de înalt, ca să zicem așa. Dar Grobei, fie că, îmbătat de victoria sa pe care părea că o ignoră, cu tactul său nemaipomenit (calitate disprețuită oarecum de tata-socru, cum spuneam!), fie din șiretenie, nu pretindea nimic. Lucru care nu putea decât să-i crească acțiunile. Anumite organe își și frecau mâinile (dacă acest lucru e posibil!) la ideea unui cadru atât de dotat care va lucra în perimetrul orașului. Și, până ce generică urma să se pronunțe, se și făcură unele subtile intervenții la domnul Crăiniceanu, viitorul socru-mic și, mai ales, la tovarășul Chezan, viitorul cumnat, în scopul ca familia să pledeze pentru o stabilire a tinerilor în județul miresei și nu al ginerelui.

— Nu trebuie pierdut un asemenea cadru tânăr, ambițios, dotat! spusese „cineva”, și acel „cineva” nu obișnuia să spună prostii sau să vorbească în dodii. Evident, se puneă și problema luptei cu cei de care depindea tânărul merceolog și care, nici ei, nu-i așa, nu voiau să dea din mână un asemenea cadru, mai ales că ei îl și formaseră, județul Caransebeș, în speță. Dar aici, la Alba, se deschideau tânărului Grobei noi perspective, o nouă cotitură în viața sa, o nouă etapă, nu-i așa, și nimeni nu are dreptul să... se... să se... o evoluție

pe o treaptă superioară, dialectic vorbind. Avea și dușmani, ca orice personalitate își avea detractorii săi: – Un nou Julien Sorel, spuneau aceștia, un foarte abil carierist de provincie, un ins fără scrupule care e capabil să treacă peste cadavrul... un individ veros care nu șovăie să-și sacrifice sentimentele cele mai ascunse pe altarul intereselor sale, un ins care-și va întinde tentaculele sale tot mai... ce mai, ar trebui pana lui Balzac pentru a descrie, în câteva zeci de pagini, temeinice și profund plecticoase, întreg procesul acesta. Lectorul nostru e inteligent însă, și, mai ales, cult, încât nu mai e nevoie să înșirăm toate chichițele astea. Mai ales că dușmanii lui Grobei erau, practic vorbind, puțini și izolați.

...Totul pare finit, epuizat, din punctul nostru de vedere și al simpaticului lector, evident! Noi cei care povestim, racontăm, noi, cei care imităm stângaci pe cel care povestește, și El, cel care ascultă, clientul nostru, stăpânul nostru! Materia epică pare și este epuizată, dar... Doamne, viața, istoria, istoriografia e plină de surprize, realmente, totul e de cel mai prost gust: atunci când lotul pare (și este!) finit, tocmai atunci apare... nu-i așa... apar tot felul de... complicații, de istorii... pe care, evident, am putea să le ignorăm, să le dăm la o parte, lejer, cu un gest neglijent al mâinii... am putea, oare...?! Am putea, oare... într-adevăr...?! Nu... nuuuu, de vreme ce... de vreme ce nu o facem... nu-i așa...?! Ah!... îmi vâjâie capul... pur și simplu, hă-hă, cum ar spune Grobei, îmi vâjâie capul pur și simplu!...

...Pe scurt: încă o pereche fericită se plimba pe sub platanii orașului de reședință Alba-Iulia, prin dreptul cofetăriilor de lux, cu catifele mov în vitrine, prin dreptul cinematografului din centru pe unde adăstau șarmanți golani în primele ore ale umedei sau încețoșatei înserări, prin dreptul alimentarelor cu sau fără autoservire, prin dreptul croitoriilor ce aveau expuse în vitrine jurnale de

mode cu clișeele decolorate de soarele provincial din ultimii doi ani, prin dreptul vitrinelor largi ale agențiilor Pronosport, prin dreptul vitrinelor de aprozar, luminate cu neon (O nouă religie: – A zarzavaturilor proaspete!), prin dreptul catedralelor catolice pustii, părăsite de vechea generație care se grăbise să moară sau să se îmbolnăvească de te miri ce, prin dreptul hotelului-restaurant „Traian”, prin dreptul braseriei „Cornul vânătorului” de unde ieșea un stol de muște contemporane, prin dreptul gării RATA, care făcea legătura cu provincia, adevărata provincie a metropolei Alba, unde tronau granzii de Spania, Guzmanii și ducii de Alba, trăpașii și șefii de clanuri, spadele prime ale regatului, cu bufonii și vasalii lor cu tot, cu primii lor vasali și cu muierile lor, ce tricotau din lână de import, mohair și se lăsau curtate de tânărul candid, domnul Franck-cafea-junior... prin dreptul instituțiilor capitalei provinciei uriașe, eterne, prin sediului cutare și cutare, prin dreptul cabinetului de științe sociale al fabricii de pâine „Filimon Sârbu”, prin dreptul tarabei de Loz în plic, o instituție la fel de gravă ca și o bancă, prin dreptul vitrinelor cu reclame pentru mazărea-boabe, peștele congelat, biscuiții delicioși „Dorna” și „Bistrița”, pentru ape minerale, prin dreptul vitrinelor de bijuterii de unde fuseseră furate absolut, dar știi! absolut toate bijuteriile, cu excepția unei perechi de butoni de argint și a unei brățări subțiri de aur ce imita perfect *doublé*-ul, prin dreptul magazinelor de mobile ce vor umple noile case ale colectivităților noștri harnici, în schimbul zilelor-lucru și a zilelor-lumină, a campaniilor de toamnă, primăvară și vară, a prășitului la timp și a furajelor însilozate, prin dreptul merceriilor, a vitrinelor cu pantofi, a consignației, prin dreptul agenției de voiaj, a telefoanelor, a Difuzării Presei centrale (oh, unde aveau loc *rendez-vous*-urile în serile mai ploioase!), prin dreptul Poștei și

Telecomunicațiilor, prin dreptul Căminului Cultural, unde tocmai repeta echipa de dansuri, secția de croitorie, de stenografie, de teatru, de alegorie, de hipocondrie, de hemofilie... de... de... ah, scuzați! Deci:

O nouă, tânără pereche fericită de îndrăgostiți, de logodiți, printre alte câteva zeci, poate chiar sute, prin acea urbe străveche, dominată de Cetate, de catedrala unirii lui Ferdinand cu România-Mare, visul tuturor Românilor, pe fondul vechii, violentei utopii al lui Mihai-Ghiaurul, Alba, metropola provinciei Românești, atât de aproape, de izbitor de aproape de Blajul, părăsitul Blaj, capitala iluminismului, a spiritualității române. O simplă pereche de logodnici, atât! Ce e comic, neobișnuit în asta?! Ea îl iubea (*faute de mieux...*), el o iubea, cu seriozitatea, lipsa sa de umor caracteristică și, poate, cine știe, tocmai în aceste condiții se făurește familia, căsnicia cea mai reușită, mai durabilă, cu cele mai multe șanse de a... Așa vorbeau cu toții, privind cu respect crescut spre cei doi, spre dragostea lor potolită, trainică. Lelia, amintindu-și felul în care se cunoscuseră ei doi la Sinaia, în timpul concediului lor legal de odihnă, veniți cu bilete prin sindicat, simțea literalmente că i se umplu ochii de lacrimi. O bătea ușor peste mâna ei subțire cu care ea îl ținea drăgăstos de braț și îi șoptea grav, reținut, bărbătește: – E bine, puișor, va fi bine! Dumnezeu e cu noi! Totul va fi cum nu se poate mai...

Evident, niciunul dintre cei doi nu „credea”, erau doar atât de tineri, de „nonconformiști”, de moderni în aspirațiile lor, dar, mă rog, era un fel de a vorbi. Vorba cântecului: Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, Căci cu noi eeste Dumnezeeee... zeu!...” Se iubeau amândoi unul pe altul; Grobei, în drumurile sale făcute în interes de serviciu, se abătea săptămânal pe la Alba, neobosit, și aranja lucrurile de așa natură încât să pice totdeauna vineri seara. Sâmbătă dimineața umbla

după treburi, cu valijoara sa (sau pur și simplu cu o servietă din piele maro, un cadou al viitorilor socri), iar după-masa, ca și întreaga zi de duminică o petrecea, ca să zicem așa, în sânul logodnicei sale și a viitoareii sale familii. El, cel care nu avusese niciodată o familie propriu-zisă; doar așa, câte un unchi, domiciliat în alt oraș, o mătușă bătrână și bigotă (de fapt o stră-mătușă!), un văr, cine știe pe unde... dar o familie, pur și simplu o familie, nu! Așa că!... Iar duminică seara, chiar duminică noaptea, neobosit, se instala pe tren și pornea înapoi, spre triaj, spre stația-depou. Oh, ea îl conducea la gară (asta mai ales după crahul cu Cârstea), îl conducea regulat la gară duminică seara și cei doi își luau rămas bun, cu sărutări nesfârșite, pe culoarul de tren prost luminat, cu ochii înlăcrimați, fierbinți de orele petrecute împreună, șoptindu-și drăgălășenii în urechile umezi. Ploua, începuse să ningă, angajații cefere se obișnuiseră să-i vadă la personalul de 22 și 45 (4001), erau ca o insignă vie a serii de duminică, pe orice vreme, pe orice anotimp. Grobei îi promise, după ce ea îl rugă fierbinte, că o să facă în așa fel ca să vină de joi seara, cel puțin, în Alba, de așa manieră încât să... pentru că, trebuie s-o spunem, Lelia, ca orice fiică adevărată a marii Provincii, făcea lucrurile pe care le făcea riguros, *gründlich*, cum zice neamțul: dacă tot trebuia, nu-i așa, să-l ia pe merceologul „ei” (și spre plăcuta ei surprindere observă că atât familia, cât și notabilitățile orașului, toată lumea bună, *tout haut-Paris*, cum se zice, o încuviințau, în sfârșit, ba începuseră chiar s-o stimeze), ei bine, dacă tot o făcea, măcar să o facă ca lumea! Și într-adevăr, începu să o facă ca lumea, începu să se îndrăgostească cu adevărat, încet-încet, de cel care îi fusese sortit, îi descoperea calități, îi admira rezerva sa respectuoasă, respectul pe care el îl arăta trupului ei, redându-i astfel, într-un fel extrem de delicat, virginitatea, nu-i așa, și, mai

ales, admira admirația celorlalți față de el, a concetățenilor ei față de tânărul Grobei, un ins plin de viitor. Ah, *das ewiche weibliche*, eternul mister feminin! Pentru că Lelia nu se prefăcea, ea se îndrăgostea, se înamora cu adevărat. E drept, fără furtunosul sentiment pe care îl avusese față de pușlamaua aceea de Mișu Cârstea, dar poate, cine știe, cu mult mai trainic. Or, e știut, nimic nu admiră provincia noastră mai mult decât ceea ce e trainic, solid. Solid, serios, așa cum se zice, cu bună dreptate: – Un om serios, un tip solid, un ins de viitor! Un om fără surprize, un tip solid! Un bărbat sută-la-sută serios, un om serios, un soț, un tată de familie, un funcționar absolut serios, solid, un tip de încredere, un cetățean de bază... un om solid!

Grobei se ținut de cuvânt, începu să sosească, uneori, de joi seara chiar și astfel, cei doi porumbei aveau la dispoziție trei seri la rând, pentru că, nu-i așa, rândul nopților încă nu sosise încă, he-he! Deja se puse problema unei jumătăți de normă la Alba. Odată, probabil din cauza nenumăratelor îndatoriri de serviciu care îl reclamau și în altă parte, el trebui să lipsească două sâmbete la rând. Apoi, un timp veni neregulat, ba pica luni seara, ba marți dimineața și trebuia să plece după-amiaza cu un accelerat mai departe, ba chiar, odată, sosi duminică dimineața și rămase nici două ore, între două trenuri. Avea un serviciu afurisit, dar și el, zău, punea cu mult prea multă inimă! Cum de mai putea să reziste?! Lelia era foarte îngrijorată, dar mămica ei scumpă, chiar și Mariana, sora ei, ce avea atâtea griji pe cap, o linișteau. Nu-i nimic, așa e el, un ins absolut scrupulos în tot ce făcea, de-o rară conștiinciozitate în muncă, precis că la dosarul lui se găseau niște referințe admirabile. Numai puțină, puțină răbdare și totul se va aranja, în clipa când, nu-i așa, trusoul ei (și al lui!) va fi pus la punct, inclusiv acel loc de casă cumpărat de el pe care urmau să ridice împreună edificiul familiei lor

armonioase și fericite, ca să spunem așa, atunci... cu siguranță că... oricum, mai rămăsese încă foarte puțin, câteva luni, doar, poate și mai puțin! E drept că timpul trece greu, mai ales pentru doi tineri plini de foc, de neastâmpăr, de iubire, dar... ce să-i faci! Ea, care trecuse prin atât de multe, mai trebuia să-și înfrâneze elanul și să mai aibă puținică răbdare! Oh, Lelia zâmbea, dând capul pe spate, aruncând meșa: intra în rândul femeilor onorabile, în comitetul opiniei publice, în armata salvării, în rândul gospodinelor modeste și fioroase. Ah, din victimă se transforma, la rândul ei, în călău. Unde sunt victimele noastre, suavele, dezarmantele, tembelele oițe cu ochii lacrimoși?! Iată-le, deodată nerăbdătoare de destinul lor, iată-le îmbrăcând gluga roșie, dirijând mecanismul complicat al ghilotinei. Nici să fii cinic nu e ușor, demoazelelor, nu e atât de simplu să fii fioros, să ucizi! Aiurea! Diavolul nu semnează pactul său așa, cu orice terchea-berchea, nu-i este dat oricui să intre în iad, zău!

Odată, fantastic de caraghios, ei doi, logodnicii, se întâlniră pe stradă, chiar în centru, lângă Casa de cultură. El se bucură enorm că o văzu, ea nici nu se bucură măcar, atât era de uimită. Fantastic! Evident, el era cu o mașină, venise de la Blaj și pleca mai departe la Sebeș etcaetera. Nu era singur, era cu unul dintre șefii lui, vicepreședintele Peretz, de care îi vorbise. O trase pe logodnica sa, încă aiurită, într-o cofetărie, îngrămădi în fața ei cataifuri, rulade cu frișcă, mascote, cremșnituri (plus un carton pentru acasă, pentru doamnele de acasă) și fugi. Realmente fugi, aproape fără să o sărute. Ah, toată lumea o invidia, o invidia din ce în ce mai mult: avea un partener de viață, un logodnic atât de capabil, un ins ce avea în față o mare carieră, mai mult ca sigur. Societatea, ea era sigură de acest lucru, societatea pune mare bază pe el, avea nevoie de energia, devotamentul său, marele său atașament. Și ea,

Lelia, era mândră de pe acum că va fi soția, camarada, tovarășa tovarășului Grobei, eminent cadru al industriei locale, prestări servicii etc.

Olga, sora mai mare a doamnei Vanina, le scrisese o lungă misivă, ea, care scria atât de rar și, la sfârșit, pomeni în treacăt că fusese vizitată de Traian-Liviu, în trecere prin oraș, pe la cooperativele lui. Oh, desigur, el mai fusese de nenumărate ori prin Vatra Dornei, un oraș-stațiune atât de pitoresc, dar nu avusese timp, realmente, să treacă pe la ea. Acum însă „se deranjase”, se prezentase și îi adusese chiar un mic cadou, util: o pungă de cafea-boabe, marca Neslé, din Germania. Vai, ce tânăr încântător! E adevărat, puțin cam matur pentru vârsta lui, dar se vedea cât de colo că... Oh, au stat de vorbă o după-amiază întreagă! Nu se simțea la el nimic din neseriozitatea sau impertinența de care dau dovadă, din păcate, unii din colegii săi de generație! Zău! Dimpotrivă! Olga-tante declara, în ultimul rând al scrisorii, că au stat și au tăifăsuț absolut de la egal la egal, ba chiar că marea sa seriozitate și modestie au făstăcit-o puțin! Bravo, felicitări! Lelia avea noroc, cu adevărat! În sfârșit! Cu bine, urări de bine, sănătate la toți, sărutări.

Scrisoarea ajunsese la familia Crăiniceanu într-o sâmbătă, când erau adunați cu toții în jurul mesei, Grobei fiind și el de față. Ca și altă dată! își anunțase sosirea, cerând a nu știu câta oară iertare pentru orarul său neregulat de logodnic, și insistase că vrea, ar dori, nu-i așa, dacă e posibil, să petreacă o seară în familie, în strictă intimitate. Se mânca, se bău, se urmărește programul de tele, apoi se mănca și se bău din nou. Ștefi-băcsi Crăiniceanu, doamna Vanina și Lelia-Haretina. Se citise și scrisoarea de la Vatra Dornei și, e inutil s-o mai spunem, grija pe care o manifesta Grobei pentru toți membrii familiei găsi și de astă dată deplină înțelegere și aprobare. Lelia, frumoasa lui porumbiță, îl pierdea din ochi, se alinta mereu în

jurul lui, torcea ca o pisică mare, siameză, îi atingea haina, părul, umărul, îl tachina, îi ghicea dorințele din priviri. Iar el, tânărul merceolog, arăta un tact desăvârșit: nu se bucura prea mult (sau n-o arăta!), așa cum, doar cu câteva luni înainte, nu se întristase prea mult (sau, n-o arătase!) când logodnica sa oficială îl supunea unui cu totul alt tratament. Nimic esențial nu părea că se schimbase, cel puțin așa se putea citi pe figura lui osoasă, imperturbabilă, grav-senină și cei doi părinți, care înțelegeau totul, îl iubiră încă o dată, i se aserveau din inimă. Grobei părea, poate și era, ca un al treilea părinte, de parcă Lelia ar fi fost un fel de fiică-monstru, cu trei părinți; într-atât de egală fusese și era atitudinea sa față de năzdrăvăniile ei trecute (și viitoare, oho!), într-atât de comprehensivă era moaca sa de tânăr bănățean ambițios căruia i se deschidea un viitor luminos în față.

Apoi, în ciuda zelului ei sentimental, Leliei i se făcu somn și fu trimisă la culcare. Grobei nu fu lăsat să plece la gazda sa, i se făcu patul în biroul lui Crăiniceanu, unde duduia deja un foc vesel și, pentru că nu era nicio grabă, „bătrânul” aduse, roșu la față și gâfâind, din pivniță, o sticlă din producția anului '43. Cum ne aflăm cu toții în anul 1957 (la patru ani de la moartea tatucului Stalin), tămâioasa avea paisprezece ani, o cifră deloc neglijabilă. Și astfel, reculeși, ca și altădată, cei trei se uniră și continuă seara. Soacra aduse niște struguri, mere (cărora Grobei le extrăgea semințele), celebra prăjitură a casei, cu aluat din miere de albine, ba, la un moment dat, teribilul Ștefi-băcsi ceru, pe un fund de lemn, niște mai și cârnați afumați: i se făcuse din nou foame. Doamne, ce râs a fost! Se povesti, se lunecă în amintiri – în colosalul depozit de amintiri al Provinciei – se râse, Ștefi-băcsi aduse vioara sa prăfuită și le cântă celor doi făcând o mină comică, profund auto-ironică. Cânta însă surprinzător de

bine. Deși băuseră nicio jumătate din sticla de pe masă, vinul și sângele li se urcaseră în obraji, întineriseră cu toții, mai ales Grobei, acesta era paradoxul: el însuși afișa o expresie senină, surâzătoare, uitând, pentru câteva clipe, răspunderile care îi incumbau. Cei doi îl urmăreau, îl pândeau aproape, nemaiștiind cum să-i între în voie. Dincolo de obligațiile lor de viitori socri-mici îl iubeau cu adevărat pe acest băiat harnic, onest, cu o copilărie atât de grea în spate, care, iată, se dedicase fericirii Leliei, capricioasei Lelii. Cineva, iată, din fundul Banatului, care remarcase acel „ceva”, acel sâmbure prețios ce se ascundea atât de bine în făptură lunganei lor grațioase, o fată bună, la urma urmei, care pusese, e drept, pe jar, tot orașul. Nici nu e de mirare, cu toți derbedeiiăștia stilați care roiau în jur, toți licențiațiiăștia distinși, cu ochii obosiți de nopți de poker și bridge, cu tinerețea lor depravată iscusit la Cluj, din care își făceau un renume, aproape un blazon. Doar Ștefi-băcsi știa adevărul, sau i se părea că îl știe. Doar el, un socru ideal, care își disprețuia ginerii, dar care începuse să-l respecte cumva, curios, pe Grobei, pentru că se prefăcea atât de bine, pentru că era atât de relaxat, cu adevărat relaxat, în ambiția sa. De aici, probabil, și spontaneitatea cu sticla din producția lui '43, din care mai avea numai șase sticle. E drept că avea nouă din '42, anul Stalingradului. Și una, una singură din '41, anul, nu-i așa, al declanșării așa-zisului „război sfânt”, an în care hoardele germano-hortiste au năvălit peste Prut cotropind pașnicul popor sovietic. Singurul din oraș, Șepețan avea câteva „bucăți” din '44, doctorul Sevici vreo zece exemplare, bine păstrat, e adevărat, din '45, anul în care a fost definitiv îngenuncheată bestia fascistă. Dar din '41 nu avea nimeni în oraș, nici în împrejurimi. Sticlă dedicată nunții Leliei, fetei sale celei mai mici.

Se râse, se glumi, Crăiniceanu lăsă vioara și turnă în pahare (numai bărbaților, evident, Vanina nu putuse să bea mai mult de jumătate de pahar). Grobei stătea tolănit pe divan, cu o pernă la cap, potrivită grijuliu de mama-Vanina, mâncând semințele sale favorite, cu ochii mijiți ironic-binevoitor, lăsându-i pe cei doi bătrâni să-l servească, să-l aduleze. Ah, era atât de plăcut să ai o familie, să te lași răsfățat, îmbuibat, îndopat, să simți în jurul tău căldura inimilor omenești, să arunci de pe umeri, pentru câteva ceasuri, toată prefăcătoria și ambiția. Se citi încă o dată scrisoarea lui Olga-tante, de la Vatra Dornei, Grobei aduse câteva completări de data aceasta, cu umorul și finul său simț de observație. Apoi, Crăiniceanu, înduioșat de această minunată seară de familie, intimă, vru să ia din nou vioara, dar Grobei, cu un gest, îl opri, temându-se că ar putea fi tulburat somnul Leliei. Ștefi-băcsi se opuse, Grobei insistă și toată disputa fu rezolvată de îndemânateca Vanina (ce părea, nu știu cum, cu douăzeci de ani mai tânără), care aduse câteva plicuri din teancul de scrisori ale lui Mihi-băcsi. Într-adevăr, ea știa că îi produce o reală plăcere „fiului” ei, cum îl numea pe Grobei, care manifestase și altă dată interesul față de istoria familiei în care intra, față de genealogia spirituală (dacă ne putem exprima astfel) a iubitei sale Lelii. Ronțăia din semințele sale amărui, pe care le adunase pe o farfurioară, își ridicase cu grosolănie un picior, sprijinindu-și gheata de stofa unui fotoliu, și privea în fața sa, cu ochii mijiți ironic și binevoitor. Uneori dădea încet din cap și cei doi se simțeau fericiți, profund fericiți, în fața personalității viitorului lor ginere. Uneori, din pură distracție, se scobea gânditor între dinți, cu degetul arătător, apoi zâmbea vag, fără adresă. Era o seară reușită, atât de intimă, de reușită, și cei doi, ceilalți doi, îl priveau înduioșați. Vanina citea rar, cu vocea ei puțin groasă, caldă, Crăiniceanu picotea

ușor, din când în când tresărea și râdea. Ah, caraghiosul ăsta de Mihi, îl mai făcea să râdă și astăzi, la aproape zece ani de la moarte. Ce figură, domnule! Bietul de el, era atât de caraghios!...

3

— ...Dumineca fac excursii în afara orașului, ascensiuni, la Păltiniș, spre Brașov, am ajuns chiar pe Bucegi. Împreună cu un grup de nemți, Dr. Taube cu soția sa și o rudă îndepărtată a lor, *fraulein* Paula, o bibliotecară, urâtă, extrem de feminină. Un exercițiu extrem de germanic, umblatul ăsta cu o raniță în spate (ah, eu nu port niciun fel de raniță, asta o fac ei, nemții ăștia pedanți și taciturni; eu umblu pur și simplu în costum de stradă, într-un pardesiu dublat cu o mesadă, pe care l-am cumpărat de curând de la vechituri, o piesă excelentă, extrem de ieftină. Lucrurile mele mi le poartă ei, eu sunt parazitul lor, altfel nu plec. Am oroare de bagaje, de orice fel de catrafuse, de-aici și oroarea mea față de căsnicia legală. Dar Dr. Taube și nevastă-sa sunt fericiți să care și lucrurile mele și aceasta e încă o dată foarte germanic, și ei se pot simți superiori mie, anarhismului meu balcanic. Eu însumi mă pot simți superior lor pentru faptul că îmi cară lucrurile de care, efectiv, nu am nevoie: o pijama, ciorapi și chiloți de schimb, săpun, un pulover. Singurele lucruri de care am nevoie, peria de dinți și Catehismul revoluționar al lui Netchaev, le port asupra-mi. Restul să care gânditoarele animale de povară de care mișună istoria. Cu toate acestea, îi stimez, dar voi nu puteți să înțelegeți asta).

4 Ianuarie. N-am ieșit din casă de trei zile, stau cu geamurile închise și hârtia albastră, triplă, de la

fereastră, mă împiedică să-mi dau seama dacă e ziua sau noapte, Petronela mi-a adus spre seară de mâncare de la birtul popii (e un birt aici, căruia i se spune așa, pe o stradă paralelă cu strada noastră), niște tocăniță și cartofi franțuzești. Am mâncat timp de o oră, prin autoconstrângere (1).

2. Nu am citit în timpul mesei, renunțând la una dintre cele mai mari plăceri. Mâncarea a fost un chin, evident, dar mi-am impus hotărârea.

3. După mâncare, în loc să mă întind și să citesc, o altă plăcere uriașă a burghezului din mine (și, mai ales, o tiranică obișnuință cu care corpul-spiritul meu s-a învățat de aproape două decenii!), am dat afară zdrențele pe care le folosesc drept covoare, am urcat măsuta și cele trei scaune în pat și am măturat pe jos. Apoi, într-un acces de vanitate, am spălat pe jos, am frecat cu leșie și cu o perie ce mi-a împrumutat-o o vecină. Evident, Petronela a vrut să mă ajute, cel puțin, dar am îndepărtat-o, am jignit-o chiar, ca să închei discuția. M-am asemănat în gând cu Sfântul Ignațiu și nu cu Sfântul Francisc cu care târâtul meu în genunchi, peste podelele umezi, ar fi avut mai multe asemănări. Legenda lui e însă dulceagă și nu-mi place, așa ca un ceai în care se pune zahăr. Eu nu aspir la candoarea lui, eu aspir la asprimea lui Ignațiu, la martiriul fostului soldat. Eu însumi am fost soldat, ofițer. Subofițer al companiei lui Iisus. Ha-ha, ce farsă, eu nu cred în Iisus. Aș putea însă să cred în Sfântul Ignațiu. Copilării!

Da, e adevărat, dar timp de două ore mi-am înfrânt trupul, ceea ce e mai josnic în el, pentru că, nu-i așa, trupul meu are și vârfurile sale, are turlele sale ce sclipesc în lumina soarelui mistic, trupul meu are candoarea sa. Numai el (sau, mai bine zis, el o are cu siguranță), nu și spiritul meu. Spiritul meu e lipsit de candoare.

7 ianuarie. E frig, ger, nu ninge, pe stradă e un praf ca în mijlocul verii. Un praf pe care vântul îl agită încontinuu, un aer la fel de nesănătos ca cel dintr-o mină de neferoase. Petronela a venit dimineată devreme (eu mă culcasem de nicio jumătate de oră, îndobitocit de lectură), mi-a crăpat lemne și a făcut focul, după care a plecat. Am deschis Dreptul Roman, de Cătuneanu; Dumnezeule, cât dogmatism, tone de bun-simț mic-burghez. Posesie, bunuri, relații între persoane; un fel de geometrie socială îmbâcsită de logică, de-o anume logică bolnavă, feminină, falsă. O logică socială care domnește de două milenii și care a dus mereu omenirea în impas, în criză. Am citit-o râzând, plin de dispreț, un dispreț voios, senin; eram atât de mult peste toate acestea, sau, cum vreți, sub toate acestea! În orice caz, nu la același nivel, incapabil, știam, de a repeta papagalicește, la examen, în fața vreunui puțoi încruntat (ca domnul conf. Petrescu Marius, de care v-am scris parcă) toate aceste ineptii. Deși le știu pe de rost, în litera și spiritul lor, dacă se poate vorbi de „spiritul” acestei cărți, acestei dogme, un spirit absolut trivial. *Aproposito*: mi-a venit o idee profundă, așa, să trec la jurnal; nu vreau să vă plictisesc, de altfel nici n-ați înțelege-o.

— Ha-ha, ho-ho, hi-hi, hă-hă, ho-ho, hă-hă, ioi, ah, hă-hă, hă-hă! râseră cei trei, Ștefi-băcsi, râdea în somn, în ațipeala sa bonomă, Vanina zâmbea-râzând, sfioasă, Grobei râdea cu înțelegere, cu un dispreț leneș: ah, mortul ăsta era ridicol, caraghios, zău, era atât de închipuit, atât de megaloman!... Dar, pentru că era mort, în definitiv, îi treceau totul cu vederea. Dar nu se puteau abține să nu râdă, ce Dumnezeu! Dar... râdeau fără răutate; râdeau pur și simplu, pentru că le făcea plăcere. Auzi: îi venise o idee profundă! hohotea Crăiniceanu, trecem la jurnal! Când trebuia să învețe, să tocească, îi veneau, așa, *idei profunde*!...

— ...Făcea eforturi, dragul de el, să mestece cât mai rar, să nu se rănească mâncând!

— Mătura pe jos, uitându-se în oglindă, și se automortifica, lăsând-o pe Petronela să-i crape lemnele!...

— ...Vai, drăguțul de el, tare mai era scrântit! Un șurubel, acolo, unu micuț de tot, ho-ho!... Și noi îi trimeteam bani, deși n-aveam, pe-atunci, decât un singur tacâm, ne treceam furculița și cuțitul unul altuia, și...

— Dar ne iubeam, puișor! spuse Vanina, brusc sentimentală, și îi întinse soțului ei mâna.

— Ne iubeam, îngeraș! spuse el, și a fost foarte bine că l-am ajutat. Era fratele tău și...

— Ah, dragă Traian-Liviu, se adresă Vanina tânărului de pe dormeză, nici nu știi, dar... uneori eu eram aceea care era pur și simplu revoltată și m-am hotărât de en ori să-i tăiem stipendiile lui Mihi, student bătrân și fără minte ce era, dar Ștefi, soțul meu, care nu-i era rudă și nici nu-l prea simpatiza...

— ...Pe-atunci! rectifică Crăiniceanu.

— Ah, cum vrei! Ei bine, el se împotriva de fiecare dată și Mihi, leneșul de el, își primea în fiecare lună banii, pachetele cu slană, zahăr, turtucă de casă, lenjerie de schimb. Era o datorie sfântă, pentru familie! spunea el, soțul meu adică. Pe vremea aceea, îngeraș, mai credeai în familie! Și eu, care te iubeam mai puțin decât astăzi... când... eh!

Grobei îi privea cu veselie pe cei doi bătrâni, care se prefăceau bătrâni; adevăratul bătrân era el. Lelia ieși din dormitorul ei, desculță, într-o cămașă albă, lungă, să vadă de ce râd. O seară calmă, plăcută, de familie. Ah, câte asemenea seri tihnite, imprevizibile, îi așteptau de aici înainte! Sau era de vină vinul acela nemaipomenit, ce mustise în anul mării bătălii de pe Don?! Probabil, ceva din vârtoarea luptei se strecurase acolo, ceva din încrederea în victoria finală, în nimicirea până la

unul a călăilor fasciști. Lelia se alintă de două ori pe lângă el, gustă din paharul lui, puțin, cu vârful buzelor doar, ca o păsărică, și alunecă înapoi în dormitorul ei feciorelnic, repede-repede, de teamă să nu-i sară somnul. — Să nu-mi sară, să nu-mi sară! repeta ea, gângurind ca o fetiță. El o urmărește cu o privire reținută, bărbătească, nu lipsită de o undă de duioșie.

...8 Ianuarie. E frig, ora șapte dimineața (șapte fără șapte minute) și e al dracului de frig. Țopăi prin casă ca un dement, mi-am îmbrăcat niște izmene lungi, de flanelă, și două pulovere jerpelite, unul peste altul. Unde dracu întârzie Petronela?! Iată ce înseamnă să introduci, să permiți unui străin să pătrundă în circuitul tău intim, înseamnă să i te aservești, o prietenie, o amicitie, chiar și o simplă prietenie e începutul unei servituți, începutul unei frustrări, a unei alienări. Tânărul Marx avea perfectă dreptate: Social = alienare. Sunt un dezadaptat, un infirm: trebuie s-o aștept pe nătănga asta să-mi facă focul și, ceea ce e mai grav, nu e aici ca să-i dictez. Aceste rânduri vi le scriu *manu proprio*, cheltuind o energie dublă, în timp ce, dictându-i ei, spiritul meu vast, complicat, se poate ocupa și cu altceva, poate rezolva probleme ce i se pun, ce și le pune. Ah, de m-ați vedea cum țopăi ca o lăcustă, ca un greiere! Unde paștele mă-sii întârzie ființa aceea inferioară, construită ca să-mi servească, să mi se aservească (nu mie, bineînțeles, ci spiritului meu cosmic, legic!), unde e cea care trebuie să poarte sandalele Domnului, ha-ha-ha! Am s-o dau afară sau am s-o ameninț doar, până una alta, că o dau afară, că o îmbrâncesc pe scări! Oh, ce se va speria micuța mea oligofrenă, îi vor clănțâni ușor dinții de groaza de a-și pierde aservirea, servituțile! Și doar își găsisese un stăpân pe măsură, Dumnezeuule, ce lucru rar, ce miracol, aproape! Vedeți, am ajuns un adevărat „domn”, un nobil, un stăpân: îmi bârfesc

sluga, complotez contra ei! Aceasta au ajuns, în secolul nostru efeminat, comploturile, revoluțiile: o cabală contra slugilor. Între friptura cu sos de vin și pește, să poți strecura o mică observație răutăcioasă la adresa „lor”, a „lui”, a „ei”, în timp ce „ei” ți se apleacă peste umăr, întrebându-te dacă mai dorești budincă, prefăcându-se că nu-ți aud sau nu-ți înțeleg șușotelile, schimele, aluziile în două sau trei limbi străine, impasibil, impenetrabil în aservirea sa disprețuitoare, *the servant!* Ah, *les mairs du palais*, majordomii, Pépin le Bref, tatăl lui Carol cel Mare! Doamne, când sunt singur, perfect, total, singur (și eu am, printre puținii, această forță!), ce *servitor* nu veghează oare asupra mea, peste umărul meu, întinzându-mi sosiera de argint?! Oare nu e El, Dumnezeu, majordomul meu în virila mea singurătate, nu e el unica și adâncă mea servitute?! Prostii! Iată ce idei poate să-ți provoace frigul, absența cuiva care nu se prezintă la datorie. Eu sunt, iată, prezent la datorie, dar cum e îngrozitor de frig, e abrutizant de frig în încăpere, stau și țopăi ca o lăcustă, îmi frec genunchii, mă așez și scriu rândurile acestea, apoi mă ridic și fac câteva mișcări de gimnastică suedeză. Murdăria de a nu fi singur...

8 Ianuarie, seara. (Ați observat că am început să vă transmit fragmente, coupuri din jurnal, pe care le copiază Petronela, femeia-oaie.

Rândurile de mai sus, evident, sunt în copie, trase de mâna ei gingașă, cu mult mai înțeleaptă decât stăpâna ei, ha! Dumnezeu, i-am și spus asta, ca să mă amuz, Dumnezeu trece prin mâna ei și-apoi, abia, o pătrunde în ființă, i se urcă în inimă, în gât, maxilare, spre frunte, ha-ha, *pana* la frunte, nu știu dacă trece de arcul sprâncenelor ei groase și îmbinate, *tant mieux*, Dumnezeu știe unde trebuie să se oprească, frânele inhibiției divine funcționează perfect!) Interesant, de-asta vă scriu uneori atât de des, scrisorile către voi – care au

început să se amalgameze în jurnalul meu – mă incită, intră în ceea ce numesc eu *mediu solicitant*. Capacitatea cuiva de a mă scoate din inerție, din mediocritate; capacitatea cuiva de a presa asupra ființei mele esențiale, de a o împinge să se miște, să trăiască, să emită idei-stări. *Erlebnis*. Pretexte, de fapt, un anume soi de pre-texte, care te împing în ființa ta esențială. Ha, viața noastră nu e un pretext pentru a trăi?! Posibil. Uneori mi-este dor de Caius, un dor crâncen: singurul meu prieten, aproape fost prieten, singurul meu mare prieten. De-asta mă și urc pe munți, cu familia Dr. Taube: acolo sus, pe vârfuri, pe platourile pe care șuieră vântul aspru și viril ca și gândirea mea, pot să mă gândesc la el fără să mă simt vinovat, îl văd chiar. Privesc în depărtare, în marea panoramă, în marele relief și-i văd ființa uriașă plutind peste văi, statuia sa colosală. Pe el, pe care, deși îl iubesc până la geamăt, nu l-am mai văzut de șase luni, am refuzat, am reușit să nu-l mai văd. Ah, el crede că-mi este indiferent, de-aceea... ha-ha, dacă-mi era indiferent, ne-am mai fi văzut din când în când, nu-i așa?! Bineînțeles... bineînțeles... Comic, ce spuneți, urc ore întregi, uneori o zi întreagă, prin ploaie, înfruntând câinii sălbatici ai ciobanilor de care mi-e atât de frică, ca acolo sus să-l contemplu pe el, unicul meu prieten, statuia lui uriașă, blândă, ce-mi zâmbește enigmatic plutind peste crestele Făgărașului, și farmecul său indicibil, fenomenal, se târăște în sus peste toată valea Prahovei, se strecoară, subțindu-se, printre Cheile Zănoagei, mă așteaptă supusă, figura sa uriașă, plutind peste lacul Scropoasa. Ah, alerg, alerg să-l întâlnesc acolo, cel care mi-a fost dăruit de eternitate și pe care, a cărui ființă vie, de came, trebuie s-o resping, s-o sublimiez în fâșiile acestea de ceață ce prind un chip într-o anume incidență a razelor solare, ceva asemănător cu Sfînxul Bucegilor. Prostii! Încă o servitute.

11 Ianuarie. Peste douăzeci, treizeci, poate peste cincizeci de ani... sau, poate, cine știe, mai curând, cineva va înțelege, va trăi, va retrăi, împins de aceste rânduri, aceste stări, aceste idei-stări. E imposibil ca o energie atât de subtilă a universului, cum este trăirea mea, să se risipească odată cu mine. O armonie atât de înaltă, un sincronism atât de perfect, de aproape de perfecțiune, să se spargă ca o piatră, ca o rocă oarecare, vulgară. Dumnezeu, natura-idee, adică, s-a străduit doar atâta de mult să mă construiască, să mă împingă spre desăvârșire, atâta caznă, transpirație, efort, geamăt, scrâșnet, eșecuri repetate, atâta colosală cheltuială de energie... oh, sunt convins, cantitatea de energie a universului e limitată, un eșec al meu, este și un eșec, o pierdere a Sa, o înfrângere a mea e egală cu o înfrângere a Sa, oh, cu mult mai jalnică, mai colosală, mai abjectă, orgoliul Său e cu mult mai mare, mai obraznic, planurile Sale sunt cu mult mai impertinente.

*Was wirst du tun,
Gott, wenn ich sterbef
Ich bin dein Krug (wenn ich zerscherbe?)
Ich bin dein Getrank (wenn ich verderbe?)
Bin dein Gewand und dein Gewerbe
mit mir verlierst du deinen Sinn...*

Cantitatea de energie limitată, aceasta este o idee. Oamenii sunt cantități – q – de energie, limitate, să zicem: plus trei. Insul genialoid e și el egal cu plus trei, energia sa e mediocră. Excepțională la el este doar capacitatea sa de a concentra această energie asupra, mereu, a unuia, aceluiași obiectiv, scop, indiferent de valoarea acestuia, de importanța acestuia. Nu energia, cifra ei, nici scopul pe care se exersează ea, pe care se aplică, presează ea, contează, ci capacitatea de concentrare în timp, aceasta creează valoarea, saltul, revelația, autodeterminarea etc. Tensiune-

timp, concentrare-funcție de timp. Totul e, deci, funcție de timp, capacitatea unui psihic concentrat de a rezista în timp, de a nu-și degrada concentrarea în timp. Poate rezulta de aici și o definiție posibilă a timpului, retroactiv, pornind de la obiectul creat. Ce e timpul? Spațiul necesar creării unui obiect de către o energie dată, q. Timpul, evident, nu se *creează* totdeauna, aceasta e prima axiomă: nu oricine, nu orice poate crea timp. Omul mediu nu creează timp, nu are capacitatea de timp. N-o poate face singur, ci doar în colectivitate. (Aceasta trimite însă la studiul meu: „Relația individ-masă”.) Când individul singur creează timp, el este egal, are chiar funcționalitatea unei colectivități, prin forța sa de a inhiba accidentalul, de a distruge accidentalul, prin economicitatea sa profundă care se exteriorizează, nu-i așa, în concentrarea acelei energii de plus trei, să zicem, ducând la o potențare uriașă a acesteia. Plus trei la puterea 14 sau 28. Pe când insul mediu își risipește acest plus trei, în cel puțin două sau trei acțiuni divergente, *apărându-se* de concentrare ca de o boală, ca de ceva dăunător, *apărându-se* de timp. Concentrarea întregii energii vitale (sau aproape) e, într-adevăr, ceva inuman, ceva peste-uman. *Concentrarea-timp*. Oh, e atât de seducătoare risipirea, diversificarea energiei, varietatea îndeletnicirilor, a scopurilor. Ceea ce se opune unității, organicității; și voința e un organ, poate fi astfel. Ce interesant ar fi un studiu al conceputului de voință de la Fichte, trecând prin Schopenhauer (*viața ca voință*) la modernul Nietzsche (*Der Wille zur Macht*). Sau, cu mult mai devreme, neoplatonicii, Plotin, cosmosul ca o formă a voinței universale, universul ca o formă a tensiunii. Din păcate, nu am timp pentru aceasta, nu am informația necesară, mi-ar trebui minimum jumătate de an pentru lecturi, fișări. M-ar atrage această „diversificare” a timpului meu, această odihnă de timp, această preocupare de diletant.

Gândul nu e și el o „diversificare”, o „diversiune” de scop?! Mai bine zis: „gândurile”, pentru că Gândul unic e chiar scopul ce începe să existe ca fătul în lichidul amniotic...

(Grobei rămăsese singur, în camera plină de fum, de semințe risipite, de resturi de mâncare, de vin, de obiecte disparate. Cei doi bătrâni se duseseră la culcare și el, cum nu-i era somn, rămăsese să împrăștie cu o mână distrată scrisorile, fotografiile. Nu erau numai scrisori, acolo, ci și ciorne, schițe, formule matematice, într-o dezordine nemaipomenită. Tăieturi din jurnal, fișe, articole. Un talmeș-balmeș, în stilul acela insipid, arogant, uneori de-a dreptul incoerent, hilar. Vanina, de data aceasta, adusese nu numai câteva plicuri, ci un sertar întreg, al vreunui scrin, plin de hârtoage, care, împreună cu lemnul sertarului, începuseră să miroasă într-un anume fel, ca un cadavru vegetal. Un miros suportabil oricum, aproape un parfum. Mirosul podurilor provinciei.

Grobei se ridică de pe jos, de pe covor, ascultându-și mirat încheieturile ce pocneau pe rând, într-o ordine secretă, căscă, căscă încă o dată, se întinse și se scărpină în cap, ciufulindu-și părul său rar, gras. Apoi deschise geamul, să iasă fumul de tutun, remanență a pipei ironicului său socru. Perdeaua se mișcă ușor, nehotărâtă, în acest transfer de aer cald și rece. Fumul deveni lichid. Merceologul se așeză din lene, probabil, din nou pe covor și, masându-și încet umerii, de frig, căscând interminabil, reîncepu să citească, pe sărite. Era târziu, era obosit, a doua zi, deși duminică, avea două întâlniri de afaceri. Trebuia să obțină o comandă de sticlă încasabilă, așa-zisul plexiglass.)

— ...Ha, ha, ha, să trăiesc cast, în castitate, eu, posesorul celei mai desfrânate imaginații din lume. Eu, care nu am devenit cu adevărat un mare satir numai din... lene, dintr-o profundă lene. Eu, desfrânatul și sadicul cel mai mare al epocii noastre (provinciale, laudă provinciei) la un loc. Da, eu voi trăi în castitate, am și început. Cu spaima femeii. Cu spaima și greața de femeie. Ha, ha, uneori mă apăr cu spaima, alteori cu greața. De Cheți, fie iertată (deși trăiește încă!), mă apăram cu spaima; de Petronela, cu greața. Nu cunosc alte arme și, până una-alta, mă folosesc de ele. Tot ce ar trebui să se îndrepte spre femeie, întreaga cantitate de idei, timp, sentiment, patos, materie etc., voi îndrepta-o spre viitorii mei prozeliți. Cei care, atrași de magnetismul existenței mele, al personalității mele unice, vor vrea să i se închine. Oh, ei sunt peste tot, numai lenea și necurățenia mea i-au ținut la distanță până acum. Lenea mea în a îndrăzni, castitatea mea murdară și o slăbiciune, un rest de slăbiciune față de ideea de prietenie, fantoma târătoare a lui Caius, ultimul, pe care alerg s-o întâlnesc pe munții noștri domestici, uzi. Deci: *vade retro satana*, cea cu trei chipuri, nespus de atrăgătoare: lașitatea intelectuală, desfrâul și prietenia. Oh, eu, care sunt făcut, am vocația acestor trei vicii.

Eu, ce am căutat ani lungi un maestru, un idol, măcar un maestru, fericit de a mă subordona, de a sluji, eu, care am slujit cu fanatism nenumărați mediocri, nenumărați imbecili cu tupeu. Eu să domnesc?! Asupra cui?!

Eu, ce mă înfior atunci când întâlnesc, reflectată doar, într-un geam tulbure, în ochii cuiva, într-o carte, epiderma unei femei. Gem, atunci, ca un apucat: să posezi o ființă ca tine, care ți se supune, o ființă vie, întreagă, puternică, inteligentă, necunoscută, activă, cineva chiar mai puternic, mai frumos, mai isteț, care, prin sexul ei, e sortită subordonării. Da, e fascinantă această vasalitate

oarbă, de un minut; dar n-am ordonat-o *eu*, n-am imaginat-o *eu*, n-o stăpânesc *eu*. Revenită la realitate, ființa aceea pe care am posedat-o, am supus-o atât de total, se revoltă, împotriva mea, deși nu eu, sau nu numai eu, sau nu numai în *interesul meu*, am îngenuncheat-o. Și, ca la păianjeni, mă ucide, pe mine, instrumentul umilinței ei, al voluptății aservirii și vasalității ei ce acum, la „trezire”, i se pare a fi fost rușinoasă, nedemnă. Ce jignire profundă pentru mine, eu, ce sunt eu însumi un creator. Marchizul de Posa: – De ce să fiu o daltă, acolo unde pot fi sculptorul?! *Vade retro, satana*, ce vii fâlfâind în fustele suprapuse ale femeii grațioase, calde, blânde, comprehensive. Care înțelege, ca să te ucidă, ca Judita pe Holofern, să-și răzbune inferioritatea sexului.

Eu, ce am ars tot ce am avut mai prețios, timpul meu, iubirile mele, datoriile complicate față de familie, pe altarul prieteniei. Eu, credincios prietenilor chiar de-a doua mâină, până la imbecilitate, fericit până la voluptate când eram „întrebuințat” de ei ca un sub-om, când eram umilit de ei. Oh, numai eu, un ins ca mine se poate elibera; numai cine a putut fi un sclav perfect, o slugă totală poate fi, poate ajunge un stăpân, un maestru. Cine s-a putut uita pe sine până la totalitate, până la bucurie, cine a putut dansa pe instinctele cele mai fine și tiranice ale conservării, numai acela poate domni.

Da, domni, dar asupra cui?! Unde e poporul meu...?!...

Ah, ce ridicole sunt toate acestea, ca scrise de un școlar ce se masturbează. Profund ridicole, pretențioase, vulgare, puerile. Da, și iată ultima vanitate: de a dori să spun nu lucruri adevărate (oh, numai pentru mine, se înțelege!), ci care să sune frumos. Pentru cine?! Ultima vanitate a unui literat ratat...

Iată, deci, primele voastre *exerciții*. Îndrăzneala în gândire, castitatea, respingerea prieteniei. Cu atât mai mult cu cât simțiți plăcere într-una dintre aceste pasiuni, vicii sau în toate trei: norocul vostru. Respingeți tot ce vă face plăcere, ca Ignățiu, don Ignățiu. Ah, eu nu vreau să vă mortificați! Deloc. Aceasta e diferența între mine și ei. Francisc de Assisi, Ignățiu de Loyola, niște zănatici, nebuni clinici nedepistați la timp, nebuni de care societatea avea nevoie. (Nebuni pe care în momentele mele de reverie, de diletantism, de odihnă îi admir, îi urmăresc, cel puțin.) Oh, nu. Odată învins viciul, pus la pământ, te poți întoarce la el; cu larghețe, cu nonșalanță. Aceasta a fost slăbiciunea creștinismului, a oricărei religii profunde, mari: absolutizarea viciului. Noi vom fi stăpânii lui, nu slugile sale, nici măcar dușmanii săi. Vai, ce vulgar, să ai dușmani!

.....

Eu, am mai scris asta, nu vreau să înființez nicio religie, niciun partid politic. *Eu sunt singur*. Acțiunea înseamnă degradare. Când sunt doi, idealul începe să se degradeze. Ceea ce înțeleg doi e mai puțin curat. Ceea ce înțeleg trei e deja social, vulgar: *tras faciunt collegium*. Eu sunt singur nu pentru că sunt un neînțeles, pentru că mi-am greșit secolul și alte prostii asemănătoare. Nu-nu, eu sunt singur pentru că doresc asta, pentru că am puterea asta. Secolul acesta îmi vine perfect, este exact ce-mi trebuie. Cu toate acestea... cu toate acestea, nu pot rezista totdeauna tentației de a face prozeliți, de a lăsa ucenicii să vie la mine, ha, ha, ha ha. Asta, cu atât mai mult cu cât am înăbușit ultima mea mare pasiune: prietenia. De când l-am îndepărtat pe Caius, cu sila, cu forța, brutalizându-l, jignindu-l total, mă simt mai liber. Chiar sunt mai liber. Sărmanii oameni așteaptă să li se

dăruiască libertatea, să le vină „din afară”, „de sus”. Ce copii, ușor de manevrat!

Mi-am făcut o concesie: l-am ales pe *primul* după un singur criteriu: o cât de vagă asemănare fizică cu Caius. Primul meu ucenic trebuia să semene *fizic* cu ultimul meu prieten. E un supliciu sau o formă de sadism, de magie: cum se împunea, în evul mediu, o figură de ceară iubită, urâtă, cu un ac, o figură ce purta însemnele exterioare ale persoanei ce trebuia astfel distrusă. Ei bine, Caius era spân, aproape spân, și blond spre roșcat. În nicio săptămână am găsit ceva asemănător: și unde?! Doamne, ce ridicol: în holul facultății, unul dintre portari. Un idiot, bineînțeles, dar care are înălțimea *lui*, culoarea sa de păr, e spân, doar ochi au o altă nuanță. De departe e însă el. Caius. Pe care îl voi distruge, pe care mi-l voi aservi în efigie. Voi degrada astfel imaginea lui și, totodată, îl voi elimina total din iubirea mea. Întâmplător, va fi primul discipol, primul *Flet*, cum îi spun eu, sau primul *Flit*. E același lucru. Nu e neapărat necesar ca portarul (pe care îl cheamă Găvrilă) să rămână în apropierea mea; ca și cu un viciu, odată învins, poți reveni la el sau îl poți îndepărta definitiv. Ce contează e să-l *posezi*.

.....

L-am cunoscut. A durat nicio săptămână. Ah, ce filistin sunt, ce mic-burghez mai trăiește în mine: aș fi vrut, bineînțeles, ca primul *Flit* să fie inteligent, parfumat, cu o creștere aleasă, măcar să fie instruit, sau din aceeași generație cu mine. O comoditate cât de mărunță, o comoditate, măcar, din atâtea posibile. Ha, ha, ha, ha. Burghezul din mine, burghezul gentilom, din mine, a avut ceva de furcă, a avut ceva de înghițit, dracul să-l ia!

— „Nu te teme, i-a spus Iisus lui Simon, de-acum încolo vei fi pescar de oameni!” Prima frază politică a lumii.

La început m-a repezit, a fost chiar brutal. I-am răspuns cu o nemaipomenită gingășie. E însurat, are un copil de trei ani, a avut un altul care a murit la zece ani, de o tumoră cerebrală. Soția lui lucrează la cantină, o știu foarte bine, deși eu mănânc rar la cantină. Ei sunt din același sat, dar, curios, s-au cunoscut de-abia aici, el e plecat de-acasă de la vârsta de zece ani, iar ea e cu zece sau unsprezece ani mai mică decât el. El are treizeci și cinci. Eu sunt mai în vârstă decât el prin voința mea, prin scopul meu clar, din ce în ce mai limpede, din clipa în care l-am văzut, din clipa când am recunoscut asemănarea cu Caius, mortul meu cel frumos.

M-am prefăcut că întârzii la standul cu scrisori și reviste. El vinde și ziare, este și misit de camere pentru studenți. E îmbrăcat într-un fel de costum de vânător uzat, o haină verzuie cu revere de catifea, pantaloni strânși pe pulpe, cârpiți, ghetre și moletiere. Sub haină poartă un sveter soios, ca o za, și în față un plastron de hârtie albă, care imită foarte bine cămașa. Nu e el „șeful”; adevăratul portar, pedelul facultății, care pune absenții, păstrează indexele și e spionul decanului și a administrației și în același timp curierul studenților cu bani, e un ins semidoct, semiinstruit, un individ realizat și pierdut, totodată, un ins care plutește peste noi. Găvrilă, în felul lui, e însă un om curat, un țăran speriat, ratat, viclean ca o găină, nu prea curat fizic, veșnicul obiect de moquerii al femeilor de serviciu care fac curățenie în uriașul stabiliment. După ce m-a repezit, crezând că vreau să-i cer ceva, mi s-a atașat imediat; amândouă pornirile le-am retezat blând. Nu i-am permis să mă molesteze, nu i-am permis să se atașeze prea repede, prea indecent. A rămas la semidistanță, nedumerit, nu prea mult. Astfel îl pot privi, îl pot contempla. Iar el a rămas așa, cumva, într-un picior, privindu-mă cu bănuială și simpatie. Ce vreau cu el?! E obișnuit să fie folosit, viclenia lui e

de a se lăsa spoliat, exploatat. Eu nu vreau să-l „folosesc”, să-l exploatez: eu vreau să-l subjug în folosul nimănui. Are un obicei ciudat știe că e înșelat, că nevastă-sa îi pune coarne, și cu toate acestea, în anumite ocazii..... cu rivalul său se poartă atent, respectuos, așteaptă probabil o ocazie de răzbunare care s-ar putea să nu vină niciodată sau care..... și-a cumpărat o jumătate de loc de casă de la unul dintre frații săi și aspiră să..... cred că a fost închis sau a suferit o pedeapsă penală pentru că..... pentru că..... pentru că..... nevastă-sa îl întărată contra mea, își închipuie că îmi convine, nu e bine să-l vizitez acasă, acolo e mult mai bine apărat. De altfel..... mergem la băutură, bineînțeles. Nu își dă seama că mie băutura, alcoolul, îmi face greață. La început a crezut că sunt un stricat, că vreau să-l atrag în sodomie. Cu câtă veselie, cu câtă puritate, aș zice, candoare, ar fi acceptat! Mi-a dat chiar de înțeles că nu trebuie să mă rușinez, a alergat vesel în întâmpinarea perversiunii mele. Apoi, văzând că se înșelase în viclenia sa, a rămas, după obiceiul său „într-un picior”, ca o găină, ca un cocostârc nătâng, la semidistanță. Ce vreau oare de al el, pentru ce vreau să-l folosesc?! Apoi îl seduc ca pe o femeie, deși, evident, e mult mai greu. I-am dăruit o cămașă, pe care însă n-o poartă. Luat din scurt, mi-a mărturisit că a trimis-o în sat, la unul dintre frații săi mai mici. I-am dăruit atunci ceva pentru fiica sa, pe care o adoră: un leagăn de lemn, pentru că o culca în covată, ca la țară. A rămas nedumerit de cadoul meu inutil, dar inutilitatea gestului, luxul său, i-a inspirat, încet-încet, respect. Într-o zi, era într-o miercuri, l-am vizitat la spital, nu în orele când venea familia. Soția lui mă dușmănește pur și simplu, își închipuie că vreau să-l ațâț contra amantului ei, nu-și explică în niciun fel prietenia noastră, ceea

ce o înfurie infernal. Furia ei însă o folosesc foarte bine, aceasta ne leagă și mai mult, deși el mai are sentimentul flăcăului față de o fată nevârstnică pe care trebuie s-o protejeze. Apoi, el însuși are o istorie la facultate, cu una dintre femeile de serviciu: ceva extrem de hazliu, un fel de iubire platonică, ha, ha, ha! Ah, dacă n-aș fi atât de obsedat de ideea mea, dacă n-aș fi atât de ocupat de..... întru totul de acord să.....

(Grobei căscă, căscă a mia oară, dureros, oasele sale gemeau de oboseală, se frecă îndelung la ochi, ochii îi lăcrimau și începu să sară peste rânduri, era incapabil să se concentreze. Se ridică, închise geamul și se pregăti de culcare. Era însă atât de obosit, atât de abrutizat de oboseală, de călătoriile sale lungi, interminabile – făcuse odată socoteala că ar fi putut înconjura o dată și jumătate ecuatorul! – de băutură, de frigul din cameră, încât nu avu puterea să se dezbrace. Ramase prost în mijlocul odăii, își aruncă cravata pe fotoliu și se descălță. Privi apoi buimac, în jur, știind că ar trebui să meargă la baie, la toaletă, să se spele, să se pregătească de culcare. Tot ce putu face fu însă să se aplece ca un mecanism și să ridice de pe jos câteva dintre hârtiile acelea peste care picotise, până mai adineaori. Nu era în stare să urmărească rândurile, cuvintele, ideile, cu toate acestea citea, împiedicându-se, ca un obiect ce cade într-o prăpastie, izbindu-se de pereți, agățându-se de tufișuri, de pietre, de câte o creangă, șovăind pe câte un petec de nisip, de mușchi, căzând din nou, dezordonat, învărtindu-se, rostogolindu-se, dându-se peste cap, rotindu-se, balansându-se.)

.....am ajuns până acolo încât mi-a propus să-mi să-mi dea bani, bani de buzunar. Mi-a spus că câștigă lunar treizeci de lei numai cu comisioanele de care nevastă-sa nu știe nimic.

Apoi..... a cunoscut-o, în sfârșit, pe Petronela, femeia-oaie: s-au privit amândoi foarte mirați, ca două animale, el a crezut bineînțeles că ea e amanta mea, ea însă a fost mai prudentă. Doi imbecili. Ea s-a purtat cu el, la început, cu o anume indiferență, chiar cu brutalitate, ceea ce a fost bine: el s-a liniștit. S-a oferit să-mi facă măruntele servicii pe lângă casă, să-mi care gunoiul, să crape lemne, să spele podelele, chiar să..... i-am explicat că nu pot să-l înjosesc. — Dar tu de ce faci acestea? m-a întrebat, eu sunt un țăran, mie-mi stă bine să lucru, dar tu ești Domn și... i-am explicat râzând că pe mine nimic nu mă înjosește. N-a înțeles și a rămas din nou, în felul lui, ca o orătanie, într-un picior, privindu-mă cu bănuială și simpatie. Oricum, nu mai vrea să afle ce urmăresc cu el, ce folos vreau să trag de la el; se lasă pur și simplu în voia mea, a adoptat față de mine aceeași atitudine psihică ca și față de rivalul său, amantul tinerei sale soții: neutru, așteptând o ocazie decisivă. E mai puțin viclean decât un țăran mediu, aflat la oraș, turtit de oraș. De asta trebuie să fiu și mai precaut cu el, pentru că e mai dezarmat. Odată i-am spus că..... — Hă, hă, hă, hă! a râs el apoi și-a revenit și m-a privit cu spaimă. M-am prefăcut că n-am observat nimic și lui i s-a părut că a fost o întâmplare, că l-am ghicit din pură întâmplare, el însuși nu se aștepta, cred, să aibă acolo, o rană. Orice om are undeva o rană și, dacă apeși acolo, încet-încet, oh, nu cu prea mare cruzime, atunci..... rana lui e, probabil, copilul lui mort. Poartă fotografia lui printre acte, are vreo cinci clișee: am râs de copilul mort, i-am spus că e macrocefalic, că are capul disproporționat. A încremenit de spaimă, de teroare! Copilul lui cel frumos, sfântul de el, minunea lui Dumnezeu! Am râs și l-am liniștit. S-a liniștit. S-a liniștit și el, s-a liniștit foarte repede, din instinct, era o spaimă cu care nu putea trăi. Dar aici, aici e locul, aici se

poate apăsa ușor, fără prea mare brutalitate! Doamne, învață-mă îndemânarea, blândețea, cruzimea celui care lecuiește, celui care taie crengile uscate, parazite. Spun: „Doamne!”, ca și cum m-aș ruga mie însumi! Nici el nu crede, deși se prefacă că crede și e puțin uimit că Petronela nu face semnul crucii. Văzând că mie nu poate să-mi „slugărească”, să-mi facă vreun serviciu, așa, pe gratis, în semn de prietenie (Dumnezeule, aceasta e prietenia sau aservirea de care e el în stare, câtă muncă îmi stă în față!), s-a oferit să-i facă ei unele „îndemânări”, cum zice. Ea l-a refuzat, plictisită, apoi l-a folosit și îl folosește, uneori. Ah..... chiar și proprietăreasa a încercat să..... a trebuit să mă lupt cu ele ca un uliu, Petronelei i-am interzis pur și simplu să mai calce la mine, timp de o săptămână încheiată. A suferit cumplit, gâscă de ea, oaia de ea! Apoi a venit și a început să-l ocolească ca pe un obiect, când îl vedea. Astfel pot să-i conduc mai bine, făcându-i să se suspecteze, să se spioneze unul pe altul, să se..... să se iubească – fiindu-și indiferenți, Apoi, a venit momentul să.....

5

Grobei, de la ultima petrecere în casa socrilor săi, nu mai fu văzut o lună, aproape o lună și jumătate. Nici pe la ei, nici în oraș. Ah nu, Chezan auzise la Sfat că trecuse, tot așa, cu o mașină, cu un microbuz, împreună cu nu știu ce expert-contabil, fusese văzut în birourile „Indalimentului”, o întreprindere anexă a Sfatului Popular, care administra morile, sifonăriile, fabrica de ulei, de mezeluri, fermele orașului. Dolinski, directorul „Indalimentului”, se lăudase că-l aduce

pe bănăţean la el, ca şef de secţie plan, deocamdată, în locul lui Lipcsei, iar pe Lipcsei îl mută în locul lui Vecan Traian. Chezan adăugă, peste câteva zile, că vorbise şi cu dr. Tempfli, fostul preot catolic, contabilul-şef care îi confirmase ştirea: da, Grobei fusese pe la ei o jumătate de zi şi ei îl introduseseră, în mare. Ah, ce tânăr capabil, unitatea va face o achiziţie de prim rang, voiau să-l pregătească pentru posturi înalte, exista deja o discuţie între director şi cei de la Sfat, superiorii lui, care voiau să-l ia pe băiat direct la centrală. Nu era prudent: câteva luni, un an de rodaj într-o unitate anexă era foarte indicat, tocmai ca el să... Dr. Tempfli, omul acesta atât de rece, de distant, iezuitul acesta priceput care era chemat cu regularitate la Sfat, detaşat pe lungi perioade, la sfârşitul trimestrelor, a decadelor, pentru centralizări, el, care revedea ultimul situaţiile înainte de a pleca la Bucureşti (deşi, din cauză că fusese popă catolic, îl ţineau în postul acela obscur de contabil-şef la „Indaliment”), ei bine, doctorul Tempfli era pur şi simplu entuziasmat de... viitorul lui cumnat, de Traian-Liviu. Şi dacă dr. Tempfli, cu profunda sa cunoaştere de oameni, cu viclenia sa iezuită, nu-i așa...

Chezan însuşi se entuziasma, vorbind; el, omul atât de rece, de posomorât. Familia, puțin nedumerită, se linişti. Bine, el avea *nu-i așa*, tocmai acum, în momentul lichidării, sarcini exprese, dar... măcar câteva rânduri, *nu-i așa*, o ilustrată, un telefon, logodnicei sale iubite care, iată, era vizibil neliniștită. Deşi toţi o înconjurau cu atenţii, cu asigurări, cu calm. Mariana, iubita ei surioară şi viitoarea cumnătică a lui Traian-Liviu, îi făcu însă reproşuri: oare nu cumva ea, Lelia, în răsfăţurile ei şi în nazurile ei hipercapricioase spusese ceva, ceva, care... făcuse ceva de natură să... creeze, așa... o stare de animozitate, o neînţelegere, chiar, nu-i așa... mărunţă, trecătoare, dar... care ar putea, nu-i așa...

— Da' de unde! Lelia respinse cu indignare aceste aluzii și ceilalți, familia, o liniștire numaidecât. Dimpotrivă, Lelia se transformase; ajunsese o mieluşea, n-o mai recunoștea nimeni! Umbla cu ochii pe jos, de la servici-acasă și înapoi, rar dacă mai ieșea, și atunci, bineînțeles, numai însoțită de mămica sau de tanti-Barbara. Cât despre derbedeii și fanții, trăpașii, donjuanii, care... ei bine, nu rămăsese nici urmă din ei, de parcă s-ar fi evaporat din oraș. Nu, nici în direcția aceasta nu i se putea reproșa nimic fetei! Dimpotrivă! Viața ei făcuse o cotitură decisivă, nebuniile tinereții trecuseră și acum urma, nu-i așa... Nici la cinematograful nu mai mergea, când fusese filmul acela austriac „Un sărut pe gheață” sau așa ceva, trebuiseră s-o ducă cu forța. Nu-nu, că ce va spune Traian-Liviu dacă o să... nu, ea preferă să stea acasă, să-i aștepte pe ei, până vin, cine știe, poate suna el la telefon și... Ajunsese ridicolă, zău, fata asta, când își punea ceva în cap, când se atașa de cineva!... în sfârșit, bine că îi intraseră mințile în cap și înțelesese că viața nu e... numai o... un vals nesfârșit, o...

Bine, dar... sosiră sărbătorile Crăciunului. Sfântul Ștefan, ziua onomastică a lui Crăiniceanu, care se sărbătorește totdeauna cu mult fast, Revelionul... Anul nou...?! Traian-Liviu ca-n palmă!... Dumnezeu, ce se întâmplase?! Lelia trebui să facă față, de astă dată, unor întrebări și reproșuri din ce în ce mai hotărâte, mai grave. Nu cumva pusese ea iar ceva la cale, îndemnată de cine știe ce neisprăvit de natură să-l jignească, să molesteze delicatețea domnului Grobei, să-l țină la distanță, să-l îndepărteze chiar, acum, când vedea că se apropia ziua când... acum când se apropia momentul ca ea să înceapă o viață nouă, pe baze solide, alături de tânărul ei soț, un ins fără licență, e adevărat, dar atât de serios, de solid, oricum, care îi oferise mâna sa, înțelegând să înjghebeze alături

o căsnicie și un trai în doi, o familie serioasă, respectabilă, singura ei... salvare!... Da-da, era singura, ultima ei salvare din ceasul al doisprezecelea! Pentru Lelia-Haretina începură momente grele; nu numai familia, dar și cunoștințele, rudele, oamenii din oraș care erau la curent cu proiectul începură s-o chinuiască cu întrebări, reproșuri, o urmăreau cu privirile bănuitoare, reprobatoare. Ah, Dumnezeuule, cu ce greșise de data aceasta! Vai, ce rea, ce crudă e lumea, tocmai când renunțase la totul, când era ferm hotărâtă să... să termine odată pentru totdeauna cu trecutul, cu iluziile inimii, tocmai acum, când de luni de zile nu ieșise din casă, când auzea de petrecerile, de ceaiurile la care dansau prietenele ei de la alții, tocmai acum când... ah, un val de plâns o îneca, pieptul i se scutura cu putere și ea alerga a mia oară în camera ei, trântind ușa în urmă, abandonându-se lacrimilor, plânsului, ultimii ei prieteni! Tocmai acum când... când devenise absolut serioasă, când îi închinase logodnicului ei oficial tot altarul inimii ei, speranțele și sentimentele ei cele mai delicate, cele mai avântate.

La o săptămână, zece zile după Bobotează, Mariana veni la ea la servicii, sus la Sfat, într-o dimineață și o anunță că Traian-Liviu se afla la Blaj, în interes de serviciu, Chezan aflase nu știu cum și îi dăduse un telefon. Nu voia oare să-i dea un telefon, măcar?! — Unde?! — Cum unde, la Blaj, desigur, el putea fi sau la I.G.O.B. s-au la „Prestări de servicii”... sau, eventual, la „Sânguința”... — Nu! Lelia se hotărî pe loc, nu va da niciun telefon! — Cum așa! făcu Mariana, uimită de indignare, nu vrei să-i dai un simplu telefon logodnicului tău?! Se poate?! E aici, la nici șaiszeci de kilometri și tu...

— Nu-nu! reteză scurt Lelia și o expedie pe soră-sa, reintrând în birou, dacă vrea să mă vadă n-

are decât să vie, în definitiv nu eu am fost aceea care... doar n-am să alerg eu după el, acum... dacă vrea să... n-are decât să... iar dacă nu, cu atât mai bine... ce?!...

Dar la nici jumătate de oră de la convorbirea cu Mariana, Lelia, mândra, invincibila, se găsea instalată într-o dubită a Sfatului ce gonia spre Blaj. Bojin, pretendentul ei cu cap de porc, se arătase și de astă dată la înălțimea situației; deși era șeful ei, având în subordine atâția salariați și o răspundere pe măsură, el îi arăta, nu-i așa, că afecțiunea sa profundă, modestă, sigură, pentru persoana ei, se... etc. etc... Un singur zâmbet promițător de-al ei și meșa înainte și înapoi, făcură să tremure carnea pe acest domn grav, corpulent, un inginer atât de sus pus, rudă prin alianță cu tovarășul de la... Ah, puterea ei era încă întreagă!

Ajunse la Blaj înainte de prânz și intră la cofetărie să-și refacă make-up-ul. Apoi, întinzându-și compasul ei lung, porni în urma lui, a merceologului zburător. Îl găsi și el nu se arătă prea surprins că o vede, de parcă ar fi fost în firea lucrurilor ca ea să fugă după el cu dubițe ce miroseau a benzină și blană de oaie, nu el să vie și să-i depună, la picioare, ca atâția alții... Fu politicos, relaxat, chiar puțin distrat; se purtă însă ca un logodnic și ea gemu până în fundul ființei ei de carne: Dumnezeu, dacă n-ar fi fost legată de familie, de orașul întreg de la spatele – mai bine zis: la spatele lui, a insignifiantului! —, de fiasco-ul visurilor cu Bussy, trăpașul ei surpat în cea mai amară legendă a vieții ei, ce i-ar mai fi arătat ăstuia, trepădușului voiajor, târfângăului, semidoctului bănățean cu urmele furunculilor adolescenței sale greoaie încă pe față, cu râsul său lătrător și neobrazat, cu nădragii pe care și-i călca, prin hoteluri, stând pe ei și cu lenjeria lăsată să se moaie în chiuvete sau ligheanuri cu apă pentru ceai (— Vă rog să-mi aduceți niște apă fierbinte, pentru ceai! se ruga el, mios, și nimeni nu știa, apoi, că

era apa destinată ciorapilor și manșetelor sale dubioase), cu apucăturile sale de băiat de trapă cu viitor, cum spusese Mișu, ah, țintind ca de obicei la țintă, cu... cu... ah, ea simțea că se va sufoca de indignare! Deocamdată, însă, trebuia să înghită, până când... până când... după aceea, însă, lasă pe mine! Las' pe mine, stimabile, și dacă nu ți-o plăcea...

Ea fu veselă, nepăsătoare, meșa zbura lin prin aerul iezuit al Blajului, puțin reținută, e adevărat, o idee, un halou de tristețe vibra parcă în jurul trupului ei prelung, ca o lance. Și în jur, în birourile prin care trecu, vârtejul existenței ei ridica ochii, respirațiile masculine, piepturile, tulbura gesturile cele mai ferme, *comme d'habitude... comme d'habitude...* și ea, cu pleoapele ei albastrii, ușor bombate, mereu închise pe jumătate, nu părea că observă nimic, doar coatele și claviculele ei primeau aplauzele turmei de bărbați, ea era „rezervată” acum, spre uimirea tâmpă a unora... a multora, a unui ins descărnat, șters, cu cămășile sale în carouri, cu vârful degetelor purtând insigna blestemată a miilor de indigouri pe care le manipulasera. Ah!! Nu face nimic, era un moment greu în viața ei... un moment dezagreabil, principalul era acum să-l depășească, să-l surpaseze și-apoi, nu-i așa... și-apoi să te ții, domnule mogâldeată! Domnule papastratos fără filtru!

...Evident, asta era prima furie, pentru că... pentru că... ea ținea realmente la el, la Grobei, se atașase de el, era doar... urma doar să devie, nu-i așa... soțul ei! El mai avea niște lucruri de lichidat și o trimise înainte, să-l aștepte, la cofetăria din centru. — Luase o cameră la hotel?! întrebă ea, era dispusă să-l aștepte acolo, dacă...

— Nu-nu, răspunse Traian-Liviu, era mai bine să-l aștepte acolo... la cofetărie, după aceea vor lua masa împreună, el îi consacră toată după-amiaza!...

— Vai, ce drăguț! gânguri Lelia și gemu adânc, din rărunchi, geamătul neauzit al mândriei ei neîntinate; cu acest geamăt în stomac, nedigerat, ieși pe stradă, năucă, părând tuturor mai serafică, mai somnolentă ca niciodată. Avea, evident, cunoștințe la Blaj, chiar o rudă, o verișoară măritată cu un medic, un fel de felcer veterinar care trecea drept doctor, avea patru ani de medicină neîmpliniți. Refuză însă să vadă cunoștințe, prefera să se plimbe pe urmele unei scrisori vechi a lui, a lui Grobei, în care el „descoperise” Blajul, centrul iluminismului românesc. Era o iarnă asemănătoare cu cea din anul trecut; zăpada se topea, scurgându-se în rigole. Soarele ardea vesel, aerul era nemișcat și centrul stațiunii forfotea de lume: vilegiaturiști sau funcționari, vânzători, profesori ce mergeau la masă, în pauza de prânz. Era puțin trecut de unu, spațiul acela al cadranelor liniștitor neutru... bah, am mai descris asta și ele se potrivesc, *à peu près*, și aici. În plus mai mișunau prin centrul sărăcăcios al Blajului niște derbedei veseli, elevi ai unei școli profesionale de nu-știu-ce (să spunem, de tăbăcărit sau agricole), colegele lor, fete blonde, vesele, hipervesele, un amestec între muncitoare-textiliste și fete în casă, ce învățau cu toții în fostul seminar teologic greco-catolic, unde fuseseră profesori Samuil Micu, Petru Maior, Șincai, apostolii românismului, ale căror nume erau înscrise pe o tablă de marmură, uitată la intrare. Acum, acești tineri care ignorau senini, vitali, de-o vitalitate debordantă, reconfortantă, cadrul ilustru în care se mișcau, se grupaseră pe două rânduri în fața cofetăriei și primeau cu bulgări galanți fetele-textiliste, colegele lor, ce păreau că trec prin acel culoar din pură întâmplare sau distracție. În stația de taxi moțăia o varșavă bătrână, cu pernele desfundate, în care stăteau de vorbă doi pașnici cetățeni: șoferul împreună cu un văr de-al său. Casele mici, cvasițărănești, acum, că se risipise

plafonul dens, iezuit, spiritual, al urbei divine, al Miciei Rome, apăreau zgribulite, sărăcăcioase, resemnate, în prozaica lor înfățișare, pentru eternitate, înșirându-se ca într-o gravură spre mica gară, aproape istorică, prin urâtenia ei, prin modestia ei deplasată.

Lelia intră țănoșă în cofetărie. Era o cofetărie cochetă ce semăna foarte bine cu un bordel. Mese și scaune de plastic, o încăpere dreptunghiulară, un bar-frigo, multe geamuri înalte la care atârnav perdele de pluș sângerieu. În mijlocul sălii, la loc de cinste, cele două uși ale veceului: în stânga domnii, în dreapta doamnele, acoperite și ele cu același pluș sângerieu. Astfel că din orice loc ai fi privit, le aveai sub ochi, cu tăblițele lor de plastic unde se aflau gravate două capete, un fel de domn cu pipă (pentru domni) și un cap de femeie cu coafură exorbitantă (pentru doamne). Câteva fete tinere zburdau printre mese, intrând și ieșind spre oficiu, frecându-se de vânzătoarele grave, mature (ele însele în jur de nouăsprezece-douăzeci) toate, îmbrăcate în aceeași uniformă, de aceeași culoare cu a plușului sângerieu de la ferestre și veceu: maestrele și ajutoarele lor, eleve ale școlii profesionale de teapele, în practică la acel stabiliment. La câteva mese, la două, în speță, erau așezați băieți și fete, adolescenți, elevi ai școlii agricole, ce consumau băuturi răcoritoare, cico și pepsi. Unul dintre ei sparse un pahar și fetele pufniră în râs. (Trei băieți stăteau la o masă, două fete și încă una, cu o mască de-o țipătoare senzualitate, la alta). Lelia, neobservând nimic din toate acestea, se așază gravă, la echidistanță de mesele derbedeilor. Se făcu tăcere intimidată la apariția ei, a „doamnei”. Era un local „luxos” și trist, ca și iarna nehotărâtă de afară, un local pe ruinele cetății spiritualismului românesc, surrealismul la el acasă, *chez lui*. Privind melancolic și distant spre intrarea celor două

closete, Lelia comandă un *dobosch-torte* și un pahar de apă minerală.

Nu avem apă minerală! spuse subreta în costumul ei sângeriu, cu guleraș de dantelă, putem să vă dăm un pepsi! Apă de la chiuvetă! comandă, apatică, Lelia. Apoi își scoase carnetelul ei din poșetă și își făcu o mică însemnare. Timpul trecu lent, golanii, împreună cu fetele lor, ieșiră afară în stradă, unul dintre ei alergă vizavi, în stația de autobuz. Soarele se ascunse în nori, scurta după-amiază de iarnă se apropia de înserare, seara unei după-amieze, umbra Leliei dreaptă, țeapănă, se lungi încet, lascivă, pe perete. Paharul de apă era neatins, felia de tort abia atinsă; în schimb, golise o jumătate de pachet de țigarete.

Apoi veni Grobei, se așeză îmbrăcat pe scaunul de vizavi și îi propuse să ia masa împreună la unicul restaurant al Blajului. Ei nu-i era foame și, în mod curios, nici lui. Îi propuse s-o conducă la gară, urmând să fixeze data proximă a trecerii sale prin Alba. Ea declară, semiapatică, că n-are chef să se întoarcă (cel puțin, deocamdată!) în orașul acela împruțit. Ieșiră pe stradă, *faute de mieux*, intrară la cinematograful, la reprezentația de la orele 17, la un film american în care jucau o grămadă de vedete îmbătrânite cu farmecul lor cu tot. Era un film interesant, totuși, Lelia râse în două rânduri și Grobei se însenină, auzind-o. Apoi, brusc, ea se ridică, fără o vorbă, ieși și el o urmă ca un cățeluș. Îl întrebă unde și-a depus bagajul și când el îi indică „hotelul”, un fel de casă particulară lunguiață cu camere pe-o singură parte a unui culoar înalt, ea, fără o vorbă, porni într-acolo. El tăcu, cvasijignit, pe jumătate roșu de-o indignare ce nu și-o putea explica lui însuși, dar... oh, ea era obosită și după aerele ei apatice, visătoare, el o cunoștea îndeajuns ca să știe că nu va da înapoi. Era forma ei de fanatism: apatia. Intrară și soția portarului se fâstâci aproape la fel de tare ca Grobei, pe care îl cunoștea și îl stima. Lelia era o

doamnă bine, oh, respectabilă, pe care frumusețea o făcea suspectă. Intrară în cameră (numărul trei, tot hotelul nu avea decât nouă camere) și, într-un minut, fu în pat, aproape goală, pe frigul acela. Un pat îngust, de lemn alb, lângă perete un lavabou de metal, o piesă rară, plină de ridicol. Fiindcă el rămăsese inutil în mijlocul camerei, ea îl trimise înapoi la cofetărie să aducă o sticlă de ceva, de *n'importe quoi*, vin, coniac, votcă, nu licheur. El fugi și se reîntoarse regăsind-o în patul de lemn alb, înalt, cu umerii superbi, goi, răsucindu-și visătoare o șuviță neagră, fosforescentă. Așteptându-l. O altă Penelopă, ce țesea la planul ei de răzbunare, un plan atât de diabolic încât începea cu o cedare, cu un abandon, cu sacrificiul trupului ei de abanos și fildeș. Lelia nu spuse nimic, o iotă, zâmbetul ei fin, visător, teribil, ajungea. Băură, primul pahar el, îmbrăcat, pe un scaun, apoi, avansând, pe marginea patului. Apoi, al doilea. El rezista încă! Ah, acest secol de bărbați împăiați! De ce se temea merceologul?! Nu simțea el oare, nătângul, că era acum dincolo de bariere, dincolo de burghezie, cu codul ei urâcios cu tot, dincolo de binele și de răul provincial, de catehismul provincial. Oh, nu simțea el oare, fascinat, cum luneca trupul acela scintilant în înserarea Blajului blând, depozat de spiritualitate, ca o *fée* istorică, inspiratoare a acelor siluete metalice pe care el le întrezărise, halucinat, pășind încă pe aleile parcului aceluia suspendat, la un metru și jumătate deasupra noroiului, a mazăgăi, a zăpezii ce se topea sinistru, scânteind?! Nu simțea el oare... nu simțea...?

6

Grobei lunecă, cu umerii săi înguști, osoși, gol sau aproape gol, în patul logodnicei sale. Având

gentilețea de a nu arăta lipsa sa de chef. Având gentilețea de a nu minți. O dorea, frumoasa făptură, bărbatul din el o dorea. Și ea era prea speriată ca el să n-o liniștească, în sfârșit, cu dulcea presiune a trupului său, mai subțire decât al ei. Ea era aproape beată, aproape îndrăgostită, înota printre perne, cearceafuri, cu ochii închiși, cu pleoapele coborâte, dar, ciudat: albul corneii lucea orbitor de sub pleoape, încât el întoarse privirea, mereu, amețit, pentru că ea îl privea, nevăzând. Oh, ea se abandonă lui, soțului ei, străinului acela după care fugise la Blaj cu o patimă, cu disperare, care îl sperie, aproape. Ah, bărbații ăștia de două parale, mereu intimidați de o femeie care li se dăruiește, mereu înspăimântați de posesie. Dar nu, Grobei era un adevărat bărbat și se purta ca un bărbat; nu se calomnie pe sine însuși în niciun fel în acea „aventură”, doar pe fața sa prelungă, osoasă, alergau culorile spaimei, mereu mai tânără decât el însuși. Trebuia să facă acel lucru și îl făcu; cu plăcere și strângând din dinți, așa cum iei un viraj ultrapericulos, cu mașina vibrând, cu toate încheieturile în alarmă. Ea voia, ea voise, făcă-se voia ei. Grobei își înfrânsese nobilul său calcul care îi poruncea să o facă femeia lui, pe soția lui, în noaptea nunții. Oh, dar mai aveau câteva zile, câteva ceasuri doar, el o mângâie cu tandrețe pe părul ei întunecat, electric, era ca și cum ar fi fost noaptea nunții, afară vântul se freca de colțurile clădirii ca o orchestră întreagă de nuntași. Nu se auzeau nici pahare nici strigăte prin urechile lor ce pocneau dulce de alcoolul grăbit...?! Ba da, ba da... cum să nu! Cum să nu! Ea venise grăbită, grăbită, să se zidească vie în schelăria obsesiei sale și el o primise, îi acceptase sacrificiul, cu blândețe și fermitate și... și ea era destul, suficient de femeie ca să-i mulțumească, plângând ușor, sărutându-i besmetică mâna în timp ce el o avea, ah, ce straniu, ea îi săruta mâinile și îi mulțumea, atât, pentru nimic altceva! Pentru că o făcuse

femeia lui, acolo, atunci. Indiferent ce... indiferent de urmări, de... indiferent ce... ce... indi... între ei doi, atât, lăsând întreaga lume ce viermuia deja afară, închizându-se blând în cercul lor de fier, în costumul lor greoi în care urmau să se scufunde. În nu ştiu ce, în viaţă. Cu capul încă liber, așa cum aşteaptă un scafandru să i se înşurubeze greoaia cască. Zâmbindu-şi, prinzându-se de mâini, agăţându-se unul de altul, simţindu-şi coapsele tinere frecându-se una de alta, picioarele lor lungi, reci, ochii frecându-se, limbile lor împleticindu-se, orbitele vibrând. Bah, vorbele mele nu fac decât să murdărească, eu însumi trebuie să ies din încăpere ca un hoţ, ca un bătrân ce fuge din calea generaţiilor tinere, crude, victorioase. Ca peştii în nopţile tulburi de vară ce săreau din apa lor, luna le era mult mai aproape decât inima, pe prundişul fâstâcit se proiectau imagini fără sunet, în sepie, prezentul era la fel de frumos ca trecutul.

— Sunt femeia ta... sunt femeia ta, acum! spuse Lelia, tristă, fără motiv, bineînţeles, aprinzându-şi o ţigară. El, înfierbântat, începu să vorbească. La început spuse banalităţi, pe cine întâlnise în acea dimineaţă (venise de la Teiuş şi Arad), apoi, încet-încet, se uită pe sine însuşi; vorbind, se uita pe sine însuşi. Era doar la Blaj, oraşul mistic, împreună cu iubita sa! Ce potrivire nemaipomenită, miraculoasă! Ea, mireasa sa frumoasă, unică, cum îi scria el în scrisori, alergase acolo, în oraşul visurilor sale, să i se dăruiască, să fie acolo soţia lui. Mistică, precum oraşul. Nu era Biserica mireasa lui Iisus?! Oh, ei doi, necredincioşii! Desigur, poţi să nu crezi şi totuşi să crezi. Poţi să suferi şi să te bucuri, poţi să afirmi două lucruri în acelaşi timp. Dar el vorbea despre cu totul altceva şi ea îl asculta la fel... despre cu totul altceva!

— Tot din Matei, spuse el, scoţând o cărţuie din geamantan, vreau să-ţi citesc părerea lui Iisus despre Ioan. Ascultă: Ioan a auzit din temniţă despre lucrările lui Iisus, şi a trimis să-L întrebe

prin ucenicii săi: Tu ești Acela care are să vină sau să așteptăm pe altul? Drept răspuns Iisus le-a zis: Duceți-vă de spuneți lui Ioan ce auziți și ce vedeți. Orbii își capătă vederea, șchiopii umblă, leproșii sunt curățiți, surzii aud, morții înviază și săracilor li se propovăduiește Evanghelia. Ferice de acela pentru care eu nu voi fi prilej de poticnire. Pe când se duceau ei, Iisus a început să vorbească noroadelor despre Ioan: – Ce-ați ieșit să vedeți în pustie? O trestie clătinată de vânt? Dacă nu, atunci ce ați ieșit să vedeți? Un om îmbrăcat în haine moi? Iată că cei ce poartă haine moi sunt în casele împăraților. Atunci ce ați ieșit să vedeți? Un proroc? Da, vă spun, și mai mult decât un proroc. Căci el este acela despre care s-a scris: Iată trimit înaintea feței Tale pe solul Meu, care îți va pregăti calea înaintea Ta. Adevărat vă spun că, dintre cei născuți din femei, nu s-a sculat niciunul mai mare decât Ioan Botezătorul...”

— ...Ce spui...?!... Ce spui de asta...?! o întreabă Grobei, cu ochii strălucind. Stăteau amândoi în patul îngust, de lemn alb, goi, cu o pătură aspră, sură, acoperindu-i până la jumătate, în frigul trist al camerei, fiindu-le uneori frig, apoi uitând, apoi fiindu-le din nou frig, apoi încălzindu-se: el, cu textul său prin care vedea nu știu ce, beat de nu știu ce, ea, rezemată cu spatele ei de fildeș de tăblia de lemn, albă, a patului, răsucindu-și mereu șuvița neagră de păr, privind apatică, în depărtare, satisfăcută, digerând actul lor de iubire fizică. Era, se pare, o ierbivoră, sublima Lelia! Grobei continuă lectura:

„...Totuși, cel mai mic în împărăția Cerurilor este mai mare decât el. Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum împărăția Cerurilor se ia cu năvală și cei ce dau năvală pun mâna pe ea. Căci până la Ioan au prorocit toți prorocii și Legea. Și dacă vreți să înțelegeți, el este Ilie, care trebuia să vină. Cine are urechi de auzit, să audă. Cu cine voi asemana neamul acesta de oameni? Seamănă cu

niște copii care șed în piețe și strigă la tovarășii lor: — V-am cântat din fluier și n-ați jucat, v-am cântat de jale și nu v-ați tânguit. Căci a venit Ioan, nici mâncând, nici bând, și ei zic: Are drac! A venit Fiul Omului mâncând și bând și ei zic: Iată un om mâncăcios și băutor de vin, prieten al vameșilor și al păcătoșilor! Totuși înțelepciunea a fost îndreptățită din lucrările ei.”

— ...Minunata opinie publică... făcu Grobei, râzând în felul lui neplăcut, lătrător, cu sughițuri. Lelia îl privea distantă, zâmbind indecisă: — Cum așa? făcu ea. — Unul era, devenea suspect prin faptul că nu bea și nu mânca. Celălalt, hă, hă, devenea suspect tocmai că mânca și bea!...

— De ce te interesează... astea...?! Tu nu crezi!...

— Bineînțeles că nu cred! Bineînțeles! spuse Grobei pripit, cu dispreț. Dar tu crezi, comoara mea... mireasa mea dulce...?!

Lelia mișcă ușor din umerii ei incomparabili; în clipa aceea, îi era pur și simplu lene să ia o decizie; credea...?! Nu credea...?! Gura ei de carmin se întredeschise ușor, pasional și Grobei, lacom, o sărută, o astupă cu gura sa, o stăpâni cu brutalitate, ca și cum i-ar fi stors răspunsul de care uitaseră amândoi. — În ce să cred...?! răspunse el (la propria sa întrebare), gâfâind, în ce să cred...?! În tine cred, iubita, îngerașul meu, cred în carnea ta frumoasă, diafană, în... cred în... iubirea noastră veșnică, în logodna noastră... mistică, incomparabilă! Soția mea pentru eternitate, pentru...

Ea făcu o grimasă: nu-i plăceau vorbele mari. El roși, înțelegând, neîndrăznind să o mai sărute. Atunci ea lunecă ușor, sub el, și-l sărută. Grobei era fericit, era în al nouălea cer, era total fâstâcit că se afla astfel, gol, în patul acela rece, de lemn alb, în patul acela înalt, cu ea, cu logodnica sa, la care aspirase, cu teamă, în gând, încă din iarna trecută, de la Sinaia, din sezonul trecut, cum s-ar spune.

Patru anotimpuri îi legaseră, îi apropiaseră, îi împinseseră unul lângă altul, goi, în patul acela de lemn alb, înalt, rece, din necunoscutul Blaj. Prin care călătoriseră amândoi, cu afaceri. Băură. Erau beți pe trei sferturi, de-aia nu simțeau frigul camerei și se atârnavă mereu, la nesfârșit, unul de gura umedă, fierbinte, a celuilalt, în frigul străin, din jur. Mișcându-se în trupurile lor goale de parcă ar fi năvălit aer între pielea și oasele lor, pielea lor – costumul lor cosmic. Ea îmbătrânise brusc, în patul acela, el se înfrigurase brusc, de-o mare idee; pe care nu era în stare să o exprime. Ea, prin dăruirea ei, prin darul ei, oh, cei mai săraci fac cele mai bune daruri! Iar cei bogați... cei fanatici, ca Grobei, le primesc scâncind, prefăcându-se meschini, distrați. Iată, ea înnobilase doi bărbați: pe Bussy al ei, pe trăpașul Cârstea, și pe obscurul merceolog care voiaja de colo-colo. Ca și Sfântul Martin, tăiasă din toga purpurie a inimii ei bucăți mari, ideale, și îi înfășurase, apărându-i de frigul camerei nu știu cărui hotel de provincie, nu știu cărei lumi, cosmos, de provincie. Și Grobei, cel puțin, se ghemuise, se ghemuia în toga ei ca un cățeluș nou-născut, orb încă, în scutecele sale, căutând cu gura, cu botul ugerul divin al mamei, al idolului, al maestrului, al stăpânului. Ceva, cineva în pliul căruia să se ascundă, să se încovrigă ca fœtusul în uter, în viscerele sublimă pe care să le devore. Și el se atârna de gura ei, încă și încă o dată, speriat, și ea îl hrănea, disprețuitoare și maternă, caldă și distantă, suportându-l (după ce, în fine, fugise după el, și după el!), așa cum își alăptează animalele puii invizibili. Biblia căzuse jos, lângă pat, pe-un covoraș uzat, mătăsos.

— ...Mai citește-mi! îl îndemna ea, văzându-l distrat, pierdut, cu capul rezemat în mână. El făcu „da” din cap, dar nu se mișcă. Se uita pe pereți, văzând nu știu ce dracu acolo. Ea îi respecta privirea. La cea mai mărunță mișcare se atingeau, cu genunchii, cu părul, cu vârful picioarelor reci,

cu pântecul. Apoi băură, din nou. O femeie intră în cameră cu un braț de lemn, lăsând ușa deschisă, de parcă ei n-ar fi fost acolo; la o anumită oră se făcea focul în cele nouă camere ale hotelului, „Grand Hotel” sau „Majestic” sau „Carlton” sau „Splendid” sau „La motanul și mingea”. Femeia ieși, lăsând ușa întredeschisă. Urma să mai revină?! Cei doi așteptară, crispați, apoi el fugi, desculț, gol, ca și Adam în paradisul său, s-o închidă. Fuga sa până la perete (și ușă), și înapoi, pe vârfuri (pentru că pe jos erau podele și ciment) ea o întovărăși cu răs, un răs înecăcios, întrerupt, excitant. Ochii ei, însă, erau limpezi. Apoi, el se întoarse și se strânse, înfrigurat, la pieptul ei. Părul lui blond, gras, lung, îi intra în ochi, o jena; dar ea nu se mișcă, nu-l tulbură, uriașa lupoaică. Îl privea de sus în jos, ca dintr-o oarecare depărtare, puțin uimită, puțin disprețuitoare. Maternă, fără voia ei. El, nemișcat, părea că adormise, că ațipise. Obosit de voiajurile sale, de legăturile proaste pe care le avea, între trenuri, de facturile, comenzile, de furnizorii săi, de hotelurile igrasioase, incomode, de gripele ce cutreierau Europa. De planurile sale, de angajamentele sale, de obsesiile sale, de fantomele ce-l înconjurau și valsau lent în jurul staturii sale descărnate, de trecutul uriașei Provincii care i se lipea de oase, care îl sufoca greșos, ca în somn, în semisomn, într-un coșmar nehotărât în care dai din mâini ca din aripi.

Ea se pregătea să-i protejeze și somnul, cu aceeași maternitate distantă și disprețuitoare, dar el nu dormea sau se trezi spontan. Și începu să vorbească, precum un puști ce vorbește în întuneric, undeva, prietenului, camaradului său, cu care împreună stă așezat, pe niște podele, rezemați amândoi cu spatele de zid, indiferenți.

„...Viața mea dulce, mireasa mea!... Comoara mea gingașă, îngerașul meu!... Porumbița mea sfioasă, mândră!... Mireasa mea nemaivăzută!” și îi săruta mâinile așa cum îi scria în scrisori. Ea i le lăsa amuzată, înduioșată la suprafață, ca unui copil răsfățat.

— Pot să zic că mi-am atins scopul vieții... scopul vieții mele era să... aspiram spre Tine, o tovarășă ideală de viață, o femeie perfectă, armonioasă, perechea mea în fața... în fața destinului, a lumii, a... vieții! Iată, te-am găsit... pot să zic și eu ca dreptul Simeon: — *Nunc dimite, Domine, servum tuum!* Servul Tău, robul tău e... liber, și-a recâștigat libertatea!

Grobei vorbea fără șir, beat pe jumătate. Ea îl privi, ridicându-și puțin capul: — Era într-adevăr beat sau... numai pe jumătate?! Oh, era beat de ea, de trupul ei... fierbinte, evident, de fața ei frumoasă ca o mască, atât de aproape de fața lui, de ochii lui... care, evident, nu puteau suporta, deodată, o explozie atât de mare de frumusețe mândră, conștientă de sine, calmă. Da, evident, el era beat, provincialul din el era beat! Și ea oftă încet. El vorbea, vorbea înainte, sporovăia, dădea din gură, vinul din el bolborosea și trupul ei, pe care îl digera încet, încet, mestecând din fălcile late ale memoriei sale, se afunda în el, cum înghite un piton o ciută, undeva, într-o poiană smălțată cu flori prin care curge un râuleț naiv, romantic, și trupul alb-cafeniu al sălbătăciunii dispare încet, lunecă încet în balele mistice ale șarpelui hipnotizat de hrana vie, fermecată, victima se sărută cu călăul blând, nedureros, un sărut al trupurilor ce se freacă unul de altul, cel mai lung sărut. El bolborosea, Grobei, amețit pe jumătate, și ea dispărea încet-încet, languros, în balele sale vii, în clăbucii ideilor sale stranii, trupul ei de nimfa se afunda încet ca-ntr-un vin ce fierbe, ca-n-tr-un must ce sare cu mii de stropi în aerul provinciei eterne. Vai, erau amândoi atât de tineri, de obosiți,

de albi, de subțiri, de amețiți pe jumătate, de orbi, de fericiți, de înspăimântați în camera lunguiață, cu tavanul înalt și rece al hotelului.

„...Ce căuta tinerețea mea josnică... spunea Grobei, bolborosind, cu spumă fină în colțul buzelor... știu eu ce căuta?! De unde dracu să... pardon, voiam să spun că... dar ce contează! Auzi! Ce contează! Ce puteam eu să caut, acolo, în orașelul meu lunguiet, uite... ha, ha, asta-i bună, exact ca ăsta, ca... exact ca și camera asta... lunguiață, hă, la fel de lunguiet, și el! Ei bine, mireasa mea... nu-i așa, ce puteam eu să caut și... și... mai ales, ce puteam să găsesc, în stricta apropiere! Atunci... atunci am început să umblu, să voiajez, cum s-ar zice... evident, în interes de serviciu! Numai în... interese de... (Dacă ea ar fi aplecat ușor ochii, l-ar fi văzut, l-ar fi surprins chiar zâmbind, un zâmbet nehotărât, un zâmbet bălos, aproape, dacă e să ne luăm după aparențe; era, totuși, un zâmbet senin, cvasidureros.) – Nu te neliniști, nu vreau să-ți fac confesiuni, n-am să mă întind în... voi rămâne la idei generale! Cele mai pașnice... cele mai pașnice idei generale, zău!... Și el căscă, din surescitare, probabil. Ea îl urmărea și se urmărea și pe sine însăși, cu un egoism explicabil. — Ce chin, Dumnezeuule, ce porcărie! ofta el, întinzându-se, suferind nu se știe de ce, poate de... scârbă! — De ce tocmai eu, tocmai eu să... de ce toate astea pe capul meu păduchios, nenorocit, de ce trebuie eu să... să... pfui! Căcat! Lelia îl privi o secundă surprinsă, vag surprinsă. Era iubitul ei, logodnicul, viitorul ei soț; putea să-și permită orice, putea s-o aibă, să drăcuie, să se îmbete, să caște între două oftaturi distrase, să i se facă scârbă, să... oh, gândurile ei în urma cărora ea pătimea stins, neauzit, erau mult mai... rafinate, mai senine, mai echilibrate! — A fost odată o... să... el, apoi vioi: – Un tată a avut doi feciori! Da, asta e: – Un tată a avut doi feciori! Ah, ea putea fi liniștită; el se referea din nou la *Biblie, Evanghelie*,

cărțile lui de comis-voiajor... așa... puțin scrântit, s-ar zice! Bah, cu toții avem mica noastră scrânțeală, când nu te aștepți, nu-i așa, îți suflă dracul la ureche câte o prostioară, una așa mică și, he, he, deșucheată... destul de deșucheată! Așa că, ce mai, lasă-l și pe el, cumătră, să-și aibă țicnelile sale, nu fac rău nimănui, de altfel ar fi și destul de suspect, ca să zic așa, la drumurile, jegul, oboseala, răspunderile, foile de comandă, repere etc. să n-aibă și el, acolo, cea mai mică consolare! Ha, o mică țicneală de la Caransebeș sau de la cracănebeș! Nu-i nici nărozia de aruncat, vai, ce ne-am face tot timpul numai cu cuminenția cea neroadă, numai cu... echilibrul, ca să-i zicem așa, cu seninătatea din inimi! Lasă-l și pe el, acolo, e inofensivă, cum se zice! E o grămadă din cel de-al Doilea Război Mondial. Dacă își face treaba la serviri, lasă-l și pe el să zburde puțin... să zburde și el, de două-trei ori!

Apoi, el îi cântă ceva. Apoi, vorbe din nou și ea îl ascultă cu o ureche distrată, așa cum își ascultă mama pruncul ce-i bolborosește la sân. Vorbește și el că tocmai a venit de pe drum și și-a rezolvat toate treburile administrative, a luat legătura și cu tovarășul Alexandrescu-Ionescu și cu tovarășa Nahaiciucvera, și cu tovarășa de la comercial și cu tovarășul de la evidența populației agricole, așa că!... Fondul de rulment și... cea mai!... și toți indicatorii de... turnătorii de... pavoazatorii de... hei rup! Hei rup! Hai, încet-încet, liniștește-te, copilaș! Fericirea progresul, bolborosea el, progresul antifascist! Trăiască progresul antifascist! — Eu sunt un antifascist! bolborosea el mândru, eu sunt un antifascist notoriu! Jos cu liftele păgâne, vrem... vrem... vrem înapoi ăăăă... — Ha, irupse el, Madagascarul luptă pentru pace! Uraaaa! Jos cu toate lucrurile nedrepte, sus cu toate lucrurile drepte, sus cu democrații antifasciști, jos cu huliganii tiranici, asupritori mârșavi ai... popoarelor! Trăiască

popoarele, aha, da-da, se însufleți el, trăiască popoarele... popoarele lumii! Eu sunt, eu personal sunt... pentru popoarele care... pentru toate popoarele cinstite care... Eu mășăluiesc cot la cot cu... jos minciuna, sus adevărul! Sus adevărul! Eu sunt pentru adevăr, contra minciunii! Trăiască adevărul! Nu mi-a plăcut minciuna de mic copil... de mic copil păduri cutreieram... zău! *Hänsen klein, ging allein, in die weite Welthinein, Stock undhut... Stock undhut... Vater, Mutter weinen sehr... Vater, Mutter weinen sehr... sehr... sehr...* oh, mi-e sete, mi-e sete și mi-e lene să mă duc până la chiuvetă!

— Ai terminat de cântat?! îl întrebă ea, severă în aparență.

— Nu mai cânt niciodată, promise el închizând ochii ca un cățeluș. Dar nu mă duc în picioarele goale și... pe-a-colo, pe lângă chiuvetă e și ciment, e mult ciment... tot mai mult ciment peste... peste cifra de... peste indicatorii de bază, zău...

— Termină! spuse ea cu blândețe. Îți aduc eu apă, dacă nu te mai protestezi. Sau, cum vrei, poți să te și protestezi, nu-i așa, bebelușul meu?!

— Nu mai cânt niciodată, astăzi, promise el cu viclenie, închizând un ochi și lipindu-și fața de cearceaful patului. Ea se ridică și-l servi cu apă, iar el, la rându-i, bău apa pe considerentul că... pe bază de... o mână spală pe cealaltă, iar amândouă una pe cealaltă... una pe... cea mai bună băutură... cea mai bună băutură... când ți-e sete, bea bere... Bragadiru! strigă el, triumfător. — Ah, ce amuzant ești, râse ea, când ești puțin, așa, atins! Amesteci toate lucrurile și... zău, îmi plac bărbații amuzanți la beție, nu-mi plac cei care...

— Mai știi una, spuse el cu aceeași viclenie. Fii atentă: Gospodina cea curată... cea... cea... vasele strună... ah, își încreți el dureros fruntea, strună rima cu mumă și...

Ea îi aduse apă călcând pe vârfuri. Apoi, el spuse chestia cu Bragadiru, ea râse și spuse că îi

plac tipii amuzanți la beție, el râse lingușitor și spuse că și lui îi plac tipii amuzanți la beție, apoi el spuse că mai știe una, ceva, așa ceva: – *Audaces fortunas juvant!* sau ceva pe aproape, apoi el mai ceru un pahar de apă, de la chiuvetă. Ea îi aduse al doilea pahar de apă. Ea nu era beată. Ea îl privea cu seriozitate, cu sprâncenele ei subțiri, elegante, puțin încruntate. Ea îl privea cum bea apa; probabil, nătărăul uitase că mai băuse un pahar, stomacul său avea o memorie execrabilă. Pfui! El termină de băut apa, apa, așa, în general. Când ți-e sete, când ți-e al dracului de sete, bei numai apa din paharul cu smalțul crăpat; când, al dracului, nu-ți mai e sete, te gândești să bei apa, așa, în general!

— Cum așa, măi frate, spun idealiștii că apa, ca să zicem așa, nu există?! Că scaunul ăsta, cum ar veni, nu există?! Păi... ia pune mâna, tovarășe, pune mâna fără frică... Ei, există sau nu există?! Scaunul ăsta este realitatea obiectivă și sensibilă! Care e prima calitate a materiei vii, ha?! — Prima calitate a materiei vii, să trăiți, este iritabilitatea! Care e...

— Ah, mă faci să mor de răs! spuse Lelia pășind peste el ca o căprioară, peste trupul lui. Apoi, el îi spuse chestia aia cu Bragadiru, apoi ea îi... spuse că... apoi că... impenetrabilitatea, apoi... aha, da, ea îi declară că o face să moară de răs! Literalmente să moară de răs! Chiar așa și spuse, la un moment dat: – Ah, tu mă faci să mor de răs! sau: – Când te-aud amestecând toate prostiile astea... comice, mă faci să... ce mai! — Ah, îmi plac bărbații amuzanți, bărbații care... nu-mi plac bărbații care... Apoi, el cântă, începu să cânte; a, nu, asta a fost înainte! Cu mult înainte să se... și cântă binișor, cântă... apoi el o făcu să moară de răs în timp ce... pur și simplu să... dreptul Simeon, cu dreptul, fericitul Simeon.

Apoi, ea spuse: – Mă faci să mor de răs.

Apoi, el spuse.

Apoi, ea spuse: – Îmi plac bărbații amuzanți.
Zău...

Apoi, ea spuse.

Apoi, el spuse.

Apoi, ea spuse.

Apoi, ea păși peste el, ca o căprioară.

Apoi, trupul lui.

Apoi, ea îi aduse, ascultătoare, cel de-al doilea pahar de apă. Apă, așa în general.

Apoi, viclean, el spuse.

Apoi, el uită.

Apoi, ea îl privi. Distrată, de sus, ca pe un copil ce-ți bolborosește la sân.

Apoi, memoria sa o înghiți.

Apoi, ea plânse încet, din distracție, din pură...

Apoi, memoria sa o înghiți.

Apoi, ea zgârie cearcafurile cu unghiile ei lăcuite.

Apoi, memoria sa o înghiți.

Apoi, ea urlă, scânci, blestemă, se izbi cu...

Apoi, ea... trupul ei hohoti, iar ea... în disperarea ei cea... Apoi, memoria sa...

Apoi... ea, vlăguită de propria ei spaimă, epuizată până la... Apoi, memoria...

Aaaaaa... poiiiii... eaaa de departttte vru săăă...

Apoi. Memoria. Sa. O înghiți.

Apoi ea.

Apoi.

Memoria.

Sa.

O.

Înghiți.

CAPITOLUL VIII

1

...Trecură câteva luni, se făcu primăvară, vară și, și domnul Grobei nu mai fu văzut prin orașul Alba-Iulia. Probabil afacerile sale, interesul său de serviciu nu îi permiteau să se abată pe acolo, sau, invers, delegațiile sale profesionale nu aveau înscris și modestul oraș Alba-Iulia pe traseul lor. Și, în urma sa, decepția și catastrofa. Prima vinovată, cea care plăti totul, până la ultima centimă, cum e și normal: Lelia-Haretina Crăiniceanu. Totul se sparse în capul ei de sticlă, familia, rudele, întreaga opinie publică, teribila, o învinovăteau de absența lui, de fuga lui, de eșecul sumbru al logodnei ei. Ea căzu mai jos ca niciodată, fu, în sfârșit, ținută la stâlpul infamiei. Acum, tocmai acum, când n-o merita?! veți spune dumneavoastră... Bah, ce înseamnă: — N-o merita?! Dacă acum fu insultată, batjocorită, dacă abia acum i se trântiră în nas toate ușile caselor onorabile, dar absolut toate, fără nicio excepție, dacă n-o mai saluta nimeni, dacă nici portarul de la Sfat n-o mai... n-o mai... dacă și ăsta se făcea că n-o vede, înseamnă, nu-i așa, că acum o merita! Acum o merita! Venise, pentru sărmana Lelia, scadența înfiorătoare, dură, căzuse deasupra gâtului ei de ciută regală, pierdută în provincie, ghilotina opiniei publice căzuse, probabil, pe viață.

Cine știe când, unde, cineva în nu știu ce împrejurări se va mai milostivi de ea și o va lua de soție, era problematic acum dacă și Bojin, cu râțul său, o va mai folosi drept amantă, drept întreținută de două parale. N-o mai voia nimeni, căzuse înfiorător de jos! Atât de mare fusese prestigiul merceologului, al lui Grobei! Nu Cârstea, nu prințul o trântise, ci comis-voiajorul, taciturnul, olandezul zburător, reprezentantul nu știu cărei cooperative obscure din fundul Banatului insipid. Toată lumea se răzbuna, o lovea, o scuipa, o înjosea pentru că-l „alungase”, se spunea, „îl dezgustase” cu ceva pe omulețul solid, trepădușul grav al viitorului, cel de care începuseră să se intereseze discret și forurile locale. Ah, unde, când, cum dracu, de se furișase, iată, o dezvăluită de asta, suportată ani de zile de oamenii serioși ai orașului, oameni cu răspunderi, le alungase cadrul lor de viitor, un element atât de... atât de... Chiar și Chezani trebuia să plătească, el, care n-avea nici în clin, nici în mănecă; fu retrogradat! Ștefi-băcsi fu împins cu brutalitate la pensionare, după două retrogradări succesive și o tăiere din salariu, Lelia, bineînțeles, fu transferată de la Sfat la o întreprindere periferică unde, la nicio lună de la transfer, se făceau presiuni să fie lichidată. Bojin, săracul, sosi într-o seară, ca un hoț, în casa familiei Crăiniceanu și îi oferă un post, undeva la zece kilometri de oraș, la o filială a unei întreprinderi de colectări. Sau, dacă prefera, la Dej, la un șantier, unde avea un prieten director și care... Ca să nu fie dată afară de la o zi la alta, cu o mică, dar gravă însemnare în carnetul de muncă, așa cum se pregătea, el aflase din sursă sigură, după care adio servicii, putea să lucreze la domiciliu, pijamale, fețe de masă, sau să picteze vase de flori și ghivece, dacă o interesa! Ah, o împingeau la prostituție, știa ea ce însemna asta, să lucreze la Oradea sau la Dej, pe-un șantier! Acolo, unde ar fi sosit, o dată la două-trei zile, Bojin cu un Gaz și cu

câțiva prieteni, cu câteva sticle, la camera de oaspeți și... iar după o jumătate de an ar fi trebuit să fugă și de acolo, mai departe, mai în provincie, în suburbia provinciei, de teama altei maziliri, a unei alte însemnări în condicuța ei legală. Oh, carnetul ei de muncă ar fi rămas curat, imaculat, dar toate acele însemnări, avertismente, amenzi și retrogradări ar fi fost însemnate cu cerneală roșie, violetă, albastră și neagră pe trupul ei divin! El ar fi devenit carnetul ei de muncă, acolo s-ar fi putut citi cu ușurință toate transferurile și blamurile ei! Ea, pe care societatea, nu-i așa, găsisese de cuviință s-o ia în colimator, s-o huiduiască, s-o vâneze legal, să asmuță propria-i familie împotriva ei! De ce, domnule, pentru ce, Dumnezeu?! La scandalul cu Cârstea și cu Puși... aia, indignarea nu fusese nici pe sfert, ce pe sfert! Nici a mia parte!! De ce, sfinte Dumnezeu?! Numai că nu știuse să-l fixeze pe... ăla, pe microbul ăla, pe merceologul descărnat, pe semidoctul ăla pe care-l importase, într-o după-amiază plictisită, de la Sinaia, unde-și plimba pe corso tranzistorul său agățat de gât?! Numai pentru asta?! Oh, va avea ea destulă putere, destulă disperare să se omoare, în sfârșit... ah, ar fi trebuit s-o facă atunci, când o aruncase El, Mișu, la câini, oh, da, atunci, cel puțin!... Da, pentru sublimul ei trăpaș, pentru Cârstea, putea s-o facă, ar fi fost o moarte sublimă, cu tâlc! Dar acum... acum!... să se distrugă, să arunce viermilor trupul ei diafan pentru... ăsta, cum dracu îl mai chema, Traian-Liviu și nu mai știu cum, ăsta care... dejecția societății, harnicul șobolan ce forfotea prin galeriile întortocheate ale provinciei, cu cravatele sale lustruite, cu nodul făcut, cu izmenele sale lungi pe care le purta grijuliu până hăt, la sfârșitul lui mai, cu subsuorile sale transpirate, cu modul în care-și lingea străchinile, hălăpăind, ca un câine, să se arunce pe înserat în fața vreunui mărfar, numai pentru că idiotului ăluia, venit din toată lumea, nu-i făcuse

onoarea să-l suporte o viață întreagă, să-i asculte discursurile pe jumătate digerate de prin almanahuri și cărți terfelite luate de la vreo bibliotecă ambulantă...?! Să se omoare, să se dea noroiului și viermilor, numai pentru că... numai pentru că scăpase de un soț penibil și tiranic, să-și turtească minunea ei de corp, pe care-l râvneau zeii, numai pentru că păduchele ăla târător, care-și ținea scobitorile sus, în buzunărașul de sus al hainei sale și le folosea vreo lună... o refuzase, o uitase acolo, o dăduse pradă monstrului social...?! Numai pentru asta, numai pentru atâta lucru... că scăpase, de-aia să se omoare?!

Sentința ei placidă, disprețuitoare, vagă, era înscrisă în ochii tuturor, chiar și în privirile celor care n-o cunoșteau. „Ei” știau că ea nu se va omori, nu pentru că ar fi fost absurd sau josnic să te omori pentru cineva pe care îl disprețuiești! Ci pentru că nu avea puterea, nu avea puterea să se omoare fizic, și pentru că alegea cealaltă moarte, degradarea trupului și a inimii. Ea însăși urmând, probabil, să ajungă un fel de comis-voiajor pe la toate întreprinderile de mâna a zecea și cooperativele din târguri, plase și comune, mahalale și târle. Ba nu! Avea puterea s-o facă, gândea ea, mugea ea, în pielea ei, dar înainte avea să-l... lichideze pe ăla, pe șobolanul, nevolnicul, din pricina căruia se răzbunau toți pe ea, din pricina căruia o hăituiau! Să-i înfigă cuțitul până la os, în carnea sa lăncedă, să-i presare un praf de șobolani în ceaiul său de dimineață, de la vreo pensiune de mâna optsprezecea! Atunci, da... poate că ar fi putut s-o facă, să-și ia adio de la porcăria asta de lume, cât timp era încă tânără și frumoasă, cu trupul nepătat, pe care-l dăruise doar celor care îi plăcuseră, celor care-l meritaseră, celor care avuseseră aprobarea tacită a inimii ei țâfnoase! Se culcase numai cu cine voise ea, din plăcere, plictiseală sau răzbunare! Dar nu de frică, nu pentru bani, nu să-și păstreze salariul jecmănit

sau prima, nu să facă rost de-o friptură și de-o salată de gogonele amare, nu să îmbuneze în favoarea întreprinderii te miri ce inspector ce sosea de la județ cu manșetele îndoite, de parcă ar fi fost bancnote mototolite în pumn de vreun geambaș!... Nu de asta îi încredințase bunul Dumnezeu acest trup de amazoană, din fîldeș, abanos și bronz ce scânteia stins în lumina zecilor de pupile umane, ca să-l arunce în troaca tuturor lepădăturilor care se îmbată pe la vreun bufet unde se bea în picioare și-apoi vin să-ți morfolească așternutul, să scurme în trupul tău divin, beți pe trei sferturi cu cel mai ordinar coniac de pe lume! Ah, Lelia, ființa ei afundă gema, de câtă vreme, de cât de adânc gema, glasul însuși al urii și spaimei ei răgușise! Dacă ura noastră poate răguși! Dacă spaima noastră abjectă poate răguși!

2

Acum... da, mult stimații mei confrăți, stimații mei contemporani, cum se spune (și, orice ați zice, oricât v-ar indigna asta, suntem totuși contemporani și eu, credeți-mă, țin la onoarea asta mai presus de orice, zău, din adâncul inimii: — Zău! — *Eh, bien!* cum spunea d'Artagnan, a sosit clipa să ne despărțim „realmente” de eroina romanului nostru, de seducătoarea Lelia-Haretina. Ce nume frumos, nu-i așa?! Haretina: un nume vechi, rar folosit, ca un argint cu lucrătura pe jumătate tocită, păstrat undeva, într-o vitrină de familie, ca o diplomă pe care o pot citi puțini: Lelia, grațios și puțin trivial. Iar împreună să sugereze cumva statura ei înaltă (puțin cocoșată în anumite momente), grația, membrele ei rasate ce scintilau pe cerul gri al provinciei, rasa ei pierdută, exilată, ființa ei aleasă spre sacrificiu, o victimă

buimăcită de marele ei destin. Simțiți, nu-i așa?! Iată, spuneți încet: Lelia-Haretina. Pipăiți-l vă rog, ca pe o stofa, faceți-l să sune încet, ca pe un ban vechi de metal. Nu adăugați și numele de familie, vă rog, cel puțin deocamdată; el se leagă de cel al tatălui care, ați văzut, e o figură cu un destin propriu, Ștefi-băcsi, Eumeus de la Alba, omul tuturor maniilor, porcarul mistic și golumbofilul, cel speriat de ironia ce se naștea în pieptul lui ca și cancerul. Da-da, nu zâmbiți, ironia apărută târziu poate da naștere celor mai surprinzătoare prejudecăți, cum ar fi viciul, de pildă. Deci, numele de Crăiniceanu nu trebuie adăugat celorlalte două, prenumelui. Și, în ce mă privește (și v-o declar sincer, pentru că moda secolului nostru e sinceritatea, așa cum moda secolului șaptesprezece era, să zicem, eleganța), deși am urmărit-o pe atâtea zeci de pagini și în situații atât de diferite pe eroina mea și a dumneavoastră, dacă permiteți, eu îl regret mai mult pe tatăl. Pe tatăl, și nu fiica. Vechea schismă între biserica romană și cea răsăriteană. *Filioqueat*. Spiritul (sfânt sau laic, cum vreți) purcede în această carte numai de la Tatăl, nu și de la... Fiică. Regretabil jocul de cuvinte, dar... în artă se fac uneori sacrificii, pe lângă care un biet calambur e floare la ureche. De la Tatăl, mereu de la Tatăl, niciodată, nici în treacăt, sau din întâmplare, de la Fiică. Ce să facem, o mărturisim cu un gest larg, dezolat, cu o intonare tristă: viața e simplă, structura ei înfiorător de simplă, de nivelatoare, de simplificatoare. Cine învinge, învinge mereu, orice ar face. Cine pierde, pierde fantastic, cine e inteligent, e inteligent în cele mai prostești acte sau fraze, cine e prost, e prost fără cruțare, până la lacrimi și neputință. Uneori și nouă ne plăcea mai mult fata, ca să zicem așa, dar tatăl, deși episodic (dar Dumnezeu nu e un personaj episodic, el nu apare în epiloguri, *ex machina*, sau în prologuri, făcând pariuri?!), ni s-a impus tutelar și, așa cum

se întâmplă în viață (cum zicea tătucul, papașa Djugașvili), cum „ne arată viața”, o calitate, o *anume* calitate a modificat structural celelalte defecte, chiar dacă acestea, defectele, erau într-un număr covârșitor. Defectele devin calități, ca pe un tablou electric în care se schimbă peste tot semnele, iar la partida adversă, calitățile se transformă în defecte. *Horror vacui*, se spunea, natura are oroare de goluri. Sau natura *non facit saltus*. Probabil, dar natura are oroare și de nuanțe. Bun sau rău, puternic sau slab, învins sau învingător, norocos sau nenorocos, înalt sau scund, inteligent sau prost. Da sau nu. Oh, desigur, există șovăieli, retrocedări, amânări, reveniri, nuanțe, dar... până la un anumit punct, pe care nu-l știe nimeni dinainte. Până în clipa când se retrag toate capitalurile, când se închid toate, dar știi, absolut toate ușile, chiar și cele de la scările de serviciu, când urechea blândă de părinte e înlocuită cu ureche de piatră, din cea mai milenară piatră. Când nu se mai acordă nici cea mai mărunță, cea mai ridicolă șansă. *Give me a chance* sau *give him a chance*, ceea ce în secolul nostru a înlocuit, fără succes, pe vechiul „dă-ne nouă pâinea cotidiană”, nu mai are niciun sens. Nu se mai acordă nicio șansă, a dispărut chiar și noțiunea de șansă. Ce să facem, așa a făcut bunul Dumnezeu lumea. E lumea lui, e încă a lui, nu a noastră! Să-i facem pe plac, măcar din politețe, politețea aceea a *no man's land*-ului, politețea crispată a doi foști prieteni. Haide-haide, să-i facem pe plac, domnilor, face, oricum, parte din familie, ca un bunic puțin scrântit care își încălzește picioarele reumatice la soare și e puțin brutal, puțin crud cu strănepoții.

Deci tatăl, nu fiica. De amândoi însă trebuie să ne despărțim. Și de spiritul tutelar, ca și de cel catalizator. De cel inspirator, ca și de cel mediator. Fiica, Lelia, va îmbătrâni, își va urma existența ei în care vor încăpea nu știu câte romane (pe care, fiți siguri, nu le voi scrie eu!), iar Tatăl, bătrânul

Crăiniceanu... ah, da, cu el mă voi mai întâlni, presimt asta! Nu dumneavoastră, ci eu! De aceea el nu va evolua în niciun fel, mă va aștepta undeva într-un punct fix și eu mă voi apropia respectuos de el, salutându-l de la distanță, pentru că, să știți, un bun romancier își salută totdeauna primul personajele. „Niciodată, spunea, obișnuia să spună unul dintre episcopii pe care i-a slujit tatăl meu; niciodată nu a reușit vreodată cineva să mă salute primul!” Grațioasă vanitate, pe care o împărtășim și noi. Îl voi saluta, deci, pe bătrânul Ștefi-băcsi și îl voi asista la curățatul porumbarului său. El mă va suporta morocănos, taciturn, apoi îmi va dăruia un pumn de semințe, ca lui Grobei. Inspirându-mă, astfel, ca și pe el. Dăruindu-mi *ingenium*. Ca și lui.

À propos: – Ce se aude, ce se aude cu ăsta... cu Grobei?! De ce a dezertat de la căsnicia sa, pregătită cu atâta pedantă ambiție, aș zice, cu atâta răbdare și abnegație?! Lăsând, ca o cometă, o dâră de nenorociri în urmă, îngropând-o, cu cruzime, pe Lelia, în stima opiniei publice sau în furia opiniei publice, cum vreți. Ce fel de încredere poți să mai ai într-un om, într-un erou de roman care, în clipa când și-a atins scopul, dezertează, fuge ca un schizofrenic, lăsând neterminată opera ambiției, perseverenței sale, punând în primejdie soliditatea întregii sale existențe, a stimei cunoștințelor și lectorilor săi?! Poftim?! Ce fel de treabă e asta, domnule... ce fel de autor mai e și ăsta, care ne pune să urmărim pe patru sute de pagini o istorie galantă, contemporană, ca tocmai când ne apropiem gâfâind de final, să ni-l fure de sub ochi, să ne frustreze de final?! Mai e ăsta *fair-play*, domnule, stimă față de lector, față de meserie, față de tipograful onest care îl culege, față de corectorul anonim care îl apără de ridicol, față de librarul ce-l aranjează în vitrină, față de cenzorul care îi face răul vrând să-i facă binele sau, invers, făcându-i binele vrând să-i facă răul etc. etc.?! Etc. etc. etc.? Ce anume putea să-l facă pe un tip ca

Grobei să fugă din calea fericirii lui, mult visate, de lângă logodnica sa, Lelia, pe care ar fi putut s-o aducă în Caransebeșul său ca pe un trofeu, un veritabil trofeu antic?! Doar îl cunoaștem destul de bine pe tinerelul ăsta, numai dacă nu ne-a trișat domnul autor, ceea ce, să mă ierte Cel-de-sus, dar... de altfel, un bun roman polițist (și orice roman e un roman polițist, orice roman autentic, vreau să zic, adică o istorie cu victime și călăi, cu o anchetă, cu martori indiferenți sau mincinoși, cu un mobil al crimei sau al incestului, cu birturi, castele, pensiuni și penitenciare etc. etc.), deci, un bun roman polițist, un onest roman polițist trebuie să ofere și lectorului o șansă la rezolvarea enigmei. Evident, lectorul nu cere toate datele domnului *juge d'instruction* sau domnului detectiv particular, *the private investigator*, și oricum, nu în ordinea care ar duce în mod prea simplu, prea rapid la rezolvarea enigmei. Eh nu, puțină enigmă și, mai ales, puțină enigmă amânată gâdilă plăcut vanitatea lectorului. Dar totul trebuie să aibă o logică! Totul trebuie să aibă o logică și dacă Grobei ăsta a dorit-o atât de mult pe Lelia asta pe care a acostat-o la Sinaia, atunci, pentru Dumnezeu, să și-o ia, când cuiva îi este foame sau sete nu renunță în mod absurd la apă și mâncare tocmai când, după o luptă îndârjită, reușește să...

Mă rog, sunt de acord, mă rog frumos, dar nu știu de ce trebuie neapărat ca totul să aibă logică? Ce-i și cu prejudecata asta cu logica?! Oare tot ce ni se întâmplă e logic?! Sau vreți ca numai literatura, ca o fosilă, să păstreze acest criteriu, dispărut suspect de mult, cantități masive, din viața noastră de zi cu zi, din bunul-simț cotidian? E adevărat, în mod *logic*, Grobei trebuia să se însoare cât mai repede cu aleasa inimii sau ambiției sau cumpătării sale! Dar... după logica cui?! A mea nu, în niciun caz! Veți spune, cu îndreptățire, după logica oricărei povestiri, după logica caracterelor, după logica fidelității

elementare a autorului față de destinul personajelor create de el etc. Da, e adevărat, aveți întru totul dreptate, aveți, cum se spune, dureros de multă dreptate, dar... numai atât! Numai atât: dreptate! Ce să fac eu, ce să faceți dumneavoastră cu dreptatea aceasta?! Hai? E o monedă pe care n-o schimbă nimeni, ca și latina, e o limbă moartă, ca și esperanto, e o limbă ideală de care n-are nimeni chef!

Bine, veți spune, și aveți dreptul să spuneți orice, mi-ați făcut încrederea să-mi băgați cartea în buzunarul pardesiului, trecând pe lângă o librărie oarecare, dacă nu respecti logica, de ce o faci tocmai acum, la pagina patru sute, hai?! Crezi că eu sunt prost, domnule *writer*?! De ce uzezi tocmai acum de paradoxul învechit cu ilogica existenței, de ce m-ai făcut să cred pe sute de pagini că ești un om din vechea gardă, care a crescut în respectul realismului tradițional, ca acum s-o întorci, să-mi faci teorii, să-mi strici finalul pe care-l merită ochii și timpul meu irosit?!

Discuția, dragul meu lector, drăgălașa mea lectoră, cum se spunea odată, poate dura la nesfârșit. În această discuție avem, e evident, amândoi dreptate. De altfel, într-un secol ce abundă de reportaje senzaționale, documentare și confesiuni din lagăre de concentrare în care ilogicul și oroarea mustesc, în care e spartă pentru totdeauna legătura dintre cauză și efect, m-aș simți măgulit ca tocmai eu, umilul dumneavoastră scriitor, să mă fac gardianul acestei rămășițe a lumii civilizate: logica, bunul-simț, rațiunea! Zău! Dar... a existat vreodată această „lume civilizată”? Și suntem noi atât de departe de ea?! Departe de lumea turbată, *far from the madding crowd*, cum zicea bătrânul înțelept Hardy...

Și apoi, cine știe, Grobei, purtându-se ilogic, este logic în esență, iar eu însumi sunt fidel structurii sale adânci, celei care i se relevă lui însuși, în același timp ca și mie...?! Nimeni nu

poate să pretindă unui autor de roman polițist să ignore finalul propriei sale cărți. Doar să se prefacă că-l ignoră, dar să se *prefacă bine!* Să se prefacă cât mai bine, în acest talent de *prefăcătorie* stă diferența între talent, pe care îl avem cu toții, și geniu, pe care nu-l are nimeni. De altfel, nu trebuie să ne ascundem, lectorul meu, care nu are prea mult timp de pierdut, a bănuir câte ceva, din timp, nu-i așa... au fost câteva sunete, disparate, dar stridente, pe ici pe colo, care au stârnit o anume neîncredere, cel puțin o anume bănuială. Eu nici nu pretindeam mai mult, viața însăși, cum ar zice papă Djugașvili, nu cere mai mult! Și-apoi, credeți că acest Grobei, pe care-l urmărim acum, după care vom călători până în nordul țării, la Bistrița-Năsăud și la Vatra Dornei, mai e același de la începutul cărții?! Același tânăr rezervat, „serios”, singuratic, cu tranzistorul de gât, știind să împace utilul cu plăcutul, atent la aprecierea superiorilor săi ierarhici?! Haide, cinstit, credeți asta?! Eu nu, și nici dumneavoastră, sunt sigur că nu! Oricum, șovăiți, ceea ce... Și-apoi, eu nu am de ales! Eu trebuie să-l urmez, ucenicul vrăjitor, odată ce a dezlănțuit furia apelor, va muri înecat, niciun magistru omnipotent nu-l va salva, ca în legendă. Eu trebuie să-l urmez, într-adevăr nu am încotro. Și, vă mărturisesc – dumneavoastră, care încă puteți alege, care aveți, cum zice francezul existențialist, *le choix*; nici nu-mi pare rău, sunt mulțumit că nu „trebuie să aleg” sau că nu am „posibilitatea” să aleg. Eu îmi urmez destinul, ca și Grobei, la fel de grav, de hotărât ca și el. Nicio clipă nu mi-am închipuit că *el* ar putea fi altul, nici nu e necesar să fie altul. Ah, am o imaginație atât de săracă... atât de săracă!... E într-adevăr de mirare că-mi câștig existența din scris! Dar asta nu e meritul meu, ci vine numai dintr-o profundă indulgență a contemporanilor mei! Vă asigur. Pe cuvântul meu.

Grobei, cum spuneam, a dispărut din Alba. Începând cu anul 1957, sau... '58?! nu mai fu văzut pe acolo. Ba da, în primăvară trecu pentru câteva ore prin urbe și trecu chiar pe la familia Crăiniceanu, într-un timp când Lelia nu se afla acasă. Vorbi cu doamna Vanina aproape o oră, obținând câteva hârtii de la ea, lucruri pe care familia le socotea inutile, scrisori, fotografii, notițe, hârtii disperate, din arhiva familiei, și pleacă. Doamna Vanina, singură acasă, se purtă cu el ireproșabil. O singură dată, timp de câteva minute, îi tremură vocea și i se umezi glasul, ca să zicem așa. Dar în fața atitudinii corecte, grave, a tânărului funcționar care ar fi putut să-i fie ginere și care știuse cu o anume dibăcie să i se strecoare în inimă, ea se stăpâni și își jucă rolul până la capăt. Apoi, prezența sa nu mai fu decât o umbră, numele său pomenit din ce în ce mai rar. El dispăru, cum se spune, din rândul celor vii, din Alba. Traseele sale duceau mai spre Nord.

Bistrița-Năsăud și Vatra Dornei. Se părea că centrala cooperativelor din Banat, ale cărei interese le salvagarda tânărul Grobei, își mutase atenția în acea zonă a țării sau că lui îi fusese acordată cu prioritate acea zonă de prospecție, comenzi și plasare. Evident, el era un salariat exemplar și asculta cu fidelitate de interesele superioare, de fericirea, ca să zicem așa, a întreprinderii sale mamă, dar, e drept s-o spunem, datorită competenței sale probate, ca și a unei indiscutabile autorități pe care și-o câștigase, el putea, el avea un cuvânt de spus în alegerea zonei unde urma să-și desfășoare activitatea. Astfel, putem bănuși cu multe șanse de probabilitate că se afla în nord și datorită dorinței sale. Dar, atât timp cât își îndeplinea exemplar sarcinile sale variate de

serviciu, nimeni, cum e și de înțeles, nu avea ceva împotriva.

Nu vom descrie cele două orășele, pe care multă lume le cunoaște, Vatra Dornei, mai ales, cunoscut și admirat loc de odihnă, balneoclimateric. Apariția sa pe străzile celor două orășele fu, ca de obicei, de puțini remarcată. Noi înșine, care l-am întâlnit și cunoscut suficient de bine în urmă cu aproape doi ani, în stațiunea Sinaia, fragmentar la el acasă, prin reflexul unei scrisori mai ales (vă mai reamintiți de episodul său cu tânăra croitoreasă Vicky?!) și pe străzile Albei, l-am recunoaște acum, cu o anume dificultate sau uimire, cum vreți. Un om se „schimbă” de câteva ori într-o existență, în afara schimbărilor de creștere și maturizare, evident. Și nu toată lumea se schimbă la aceeași vârstă, deși ieșirea la pensie, ca să spunem așa, sau căsătoria, ca să luăm doar două exemple la întâmplare, aduc oarecare schimbări somato-psihice la o categorie largă de cetățeni. Dar nici aceasta nu poate constitui o regulă. Iată, Grobei al nostru, în vârstă de 26 de ani abia trecuți, după doi ani de la prima întâlnire cu el, purta semnele unei vizibile schimbări, mai bine zis, a unei evidente frământări, a unei crispări interioare cvasi-dureroase, cvasi-inconștiente. Figura sa îndeobște gravă era acum și mai trasă, mai țeapănă; trăsăturile feței mai marcate, ochii mai întunecați și ficși. Se întâmpla uneori să zâmbească, dar râdea rar; cât despre hohotele sale sănătoase, un pic cam vulgare, nici urmă. Nu pentru că omul și-ar fi pierdut din veselia sa nativă sau pentru că împrejurările l-ar fi făcut morocănos; mai degrabă am putea spune că uita să râdă, că uita să se bine-dispună. Sau că nu avea nevoie de așa ceva. Nu-și pierduse însă umorul, dovadă că inteligența sa se ascuțise. Umorul însă nu are nicio legătură cu râsul. În societate se purta corect, civilizată, dar se ferea și mai mult ca înainte din calea distracțiilor, a băuturii, a jocurilor de noroc, a femeilor etc. Se

îmbrăca cu aceeași îngrijire dar, fapt ciudat, duminicile uita să-și schimbe costumul și cămașa; în cazul în care cămașa era curată, o purta și duminica, când, uneori, intra în câte o biserică. Renunțase la orice poate fi amuzament și desfătare în viață într-o asemenea măsură încât nu mai întreprindea nici micile sale excursioare pe munți, la mănăstiri, nu mai vizita nici casele memoriale din partea țării în care se afla, nu căuta nici persoanele notabile sau de interes istoric din orășele sau târguri, nu se mai afunda cu același interes pasionat în micile și surprinzătoarele biblioteci, colecții de monezi, ceramică, documente, veselă, care se găsesc prin anumite case în provincie etc. etc., renunțase, într-un cuvânt, la tot ceea ce făcuse cu numai câțiva ani înainte, la noblețea și meritul vieții sale puțin zbuciumate și singuratic. Părăsise, într-un fel, uriașul muzeu al provinciei, el, îndrăgostit atât de pătimaș de Provincia sa, de spiritualitatea ei eternă etc. etc. E posibil așa ceva?! Se poate schimba un om atât de repede, de temeinic?! Nu știm, dăm din umeri ca oricine, constatăm și atâta tot. Chiar persoana sa fizică, vreau să zic trupul său, se modificase puțin, în sensul că slăbise, deși, nici înainte, nu era dintre cei grași. Sau poate că nu slăbise, ci era mai degrabă o impresie subiectivă. Mă rog, subiectivă sau nu, fapt e că slăbise. Făptura lui devenise puțin mai ștearsă, mai insignifiantă. Fără să devie banală. Defel. Nu era în niciun caz banală, acum mai puțin decât niciodată; dar era ceva mai... ștearsă, da, ăsta-i cuvântul! Se maturizase brusc, subit, adolescența înghețase în spiritul lui. Ochii săi se făcură mai întunecați, priveau foarte rar pe cineva drept în față. Prinseseră un reflex *lateral*, o anume distracție, evaziune. De parcă, atunci când conversa cu cineva, cu toată stima, evident, cu concentrarea necesară și cu cuvintele cele mai potrivite, l-ar fi atras în același timp și peisajul sau

mobila din jur, sau un tablou, sau ceva care se găsea pe propriul său umăr. Uneori umărul său îl interesa cel mai mult.

Prin Vatra Dornei, orașel care vara și iarna e plin de vizitatori, statura lui înaltă, descărnată, puțin aplecată trecea neobservată, cum e și firesc. De altfel, în afara unor rapid efectuate îndatoriri de serviciu, el trecea rareori prin centru sau pe la băi, prin fața monumentalelor pavilioane. Cel mai ades putea fi văzut în partea de est a orașelului, într-un cartier mai săracăcios, intrând pe o poartă de lemn, portița, mai bine zis, a unei căsuțe aflate mai în interior, albă, cu două geamuri la stradă, mari, cu o mică grădiniță în față. O curtică prelungă flanca căsuța în partea ei vestică, pavată cu beton și care se termina printr-un fel de cămară de lemne, foarte spațioasă. Alături se găsea și cușca unui câine, de asemenea vopsită în alb. Grădinița din față, în anotimpul de care vorbim, nu era cultivată, se găseau însă câțiva araci de lemn ce purtau în vârf globuri de sticlă metalizată, de diferite culori. Acoperișul casei era de tablă.

Aici se strecura Grobei, în primele ore ale înserării, cam de patru ori pe săptămână. Ca un revoluționar, ca un conspirator.

Rareori era văzut și duminica. Vecinii la început comentară cu o oarecare vioiciune apariția acestui personaj, apoi se încadră, destul de repede, siluetelor familiare ale străzii, fetițelor ce mergeau cu o doniță după apă, bătrânilor, ce erau trimiși cu plase după cumpărături, copacilor, iederei ce se încolăcea pe garduri, păsărilor, vrăbiilor ce se foiau prin ramurile goale. Devenise unul de-ai lor, e adevărat, puțin cam enigmatic, dar nu cine știe ce. *Laisser-faire, laisser-aller* e încă deviza provinciei.

Dacă cineva, așa, o persoană ocultă, l-ar fi urmărit pe eroul nostru în interiorul căsuței de pe strada Traian Demetrescu ar fi putut constata, cu oarecare uimire, că nimeni nu vine să-l întâmpine.

Intra, pur și simplu, în antreiaș, își depunea parazolul, galoșii sau pardesiul, își freca scurt mâinile sale lungi, puțin uscate, și privea înapoi, în stradă, prin geamul mare, încadrat în lemn alb. De parcă ar fi vrut să se convingă că nu-l urmărise nimeni, lucru pe jumătate fals, pentru că, adeseori, deși se uita pe geam, privirea lui era abulică, distrată. Apoi, deschidea ușa ce dădea spre un salonaș, prin care trecea fără să se oprească, fără să se uite în jur și, cu gesturi semimecanice, împingea o ușă, în dreapta, o ușă de tapet. Apoi pătrundea într-o altă încăpere, nu prea spațioasă, deși aceasta era doar o primă și falsă impresie; datorită mobilelor, tablourilor (fotografii, cât și uleiuri), cărților etc. spațiul părea micșorat. Aici, un foc vesel ce duduia cu discreție într-o sobă înaltă, tot albă, de teracotă, îl aștepta. Ca și cu puțin înainte, în antreiaș, Grobei, cu un zâmbet vag, distrat, pe buzele sale subțiri, uscate, se apropia de teracotă, își depunea o clipă palmele pe suprafața lucioasă, caldă, și le freca scurt, puțin cam nervos, le atingea din nou de oglinda mată, de consola pretențioasă, cu sculpturi (în definitiv, el era un vânzător de astfel de sobe și aprecia frumusețea modelului), apoi, la nici două minute de la intrarea în birouaș, se întorcea scurt și se apropia de zidul opus. Aici se afla un birou încadrat de două dulapuri-bibliotecă, cu uși de sticlă, închise cu cheia. Tânărul nostru se așeza la birou, făcea acele gesturi specifice, de recunoaștere oarbă a locului, pe care le face orice om cu îndelungată practică atunci când se așază la biroul său, printre hârtiile sale. Se aflau acolo o mașină de scris (printre altele) marca „Wanderer”, topuri de hârtie albă și scrisă, reviste vechi, un tampon de marmoră, un ceas consolă ce ticăia stins, cărți, gume, o sticlă de cerneală mare, de o jumătate de kilogram, cum vedem prin birouri, chiar și un canar împăiat, un suport de fotografie din metal nichelat, din care surâdea un chip necunoscut etc. Apoi se ridica,

scotea din portmoneu o cheiță și deschidea unul dintre dulapuri, uneori pe amândouă. Stătea câtva timp în fața dulapului-bibliotecă, burdușit cu cărți, reviste, hârtii aruncate de-a valma, stocate deasupra cărților, și revenea la birou, gânditor, mângâindu-și cu degetul arătător buza de jos. Alteori întârzia mai mult în fața rafturilor, trecea chiar și la celălalt dulap, părând a căuta ceva, afundându-se în lectura vreunei reviste vechi, de pe care se scurgea praful ușurel. Treceau astfel uneori câteva ore. Apoi revenea la masa de lucru. Afară se însera și Grobei aprindea o veioză instalată de asemenea pe birou, un obiect frumos, din metal aurit, cu un glob mare, pictat de mână.

Cam la vreo jumătate de oră, o oră de când aprindea lumina, cu un gest absent, continuând la intervale mai mult sau mai puțin regulate să-și frece gânditor buza de jos cu indexul, se deschidea o ușă, alta decât cea pe care intrase, și în încăpere mai pătrundea o persoană. Probabil gazda. O femeie corpolentă, mărunță de stat și foarte grațioasă, se vedea asta de la primele mișcări. Cu părul perfect alb, strâns într-un coc susținut de o superbă agrafa de os, cu fața rotundă, extrem de tânără, de odihnită, de plină de culori, purta în mână o tavă albă, de metal smălțuit, pe care se afla un serviciu de ceai. Tânărul musafir se ridica respectuos în picioare fără să iasă de după birou. După câteva fraze pe care le schimbau, după două-trei scurte drumuri pe care le făcea doamna cu părul alb prin încăpere, cei doi se așezau și luau ceaiul împreună cu sandviciurile sau *feuilletage*-urile ce se găseau depuse alături, pe o farfurioară. Uneori nu se găseau decât bomboane și acesta era un semn că cina urma să nu întârzie. Grobei însă cina rar dar, când era rugat, nu-i plăcea s-o refuze pe prea amabila lui gazdă. Adeseori (vreau să spun uneori), spre sfârșitul săptămânii, mai apărea și o a treia persoană, o femeie mai tânără, subțire, cu părul cărunt, cu mișcările însă deosebit de vii. Ea

era de obicei întâmpinată în antreiaș de gazda grăsuță, cu părul alb, ajutată să depună și condusă undeva, într-o încăpere mai dosnică, probabil în bucătărie. O bucătărie germanică, spațioasă, curată, caldă, cu vase de aramă sclipitoare atârinate pe perete, cu o masă mare, dreptunghiulară, acoperită cu o mușama curată, cu o sobă „Vesta”, nichelată, și cu capace de ceramică albă, în care duduia de asemenea un foc vesel, cu un credenț cu geamuri de sticlă etc. etc. Apoi, după un timp, femeia mai tânără apărea în birouașul în care lucra Grobei și, fără să schimbe o vorbă, îl asista în treaba lui, tăcută, aproape invizibilă. El îi dădea teancuri de reviste pe care ea le ștergea și le puneă în ordine, alteori bătea la mașină, copia texte, alteori citea pur și simplu. Târziu, aproape de ora nouă, gazda intra ușurel în cameră, zâmbind, frecându-și încet mâinile trandafirii, grăsuțe, și îi invita la cină. În trei, când erau în trei, adică atunci când era prezentă și femeia tânără, brunetă, cu şuvițele de păr cărunt, cinau cu regularitate, uneori, destul de rar, dar totuși! se bea și câte un păhărel de vin roșu, natural. La masă, nu se vorbea prea mult, iar cei doi mai tineri (tânăr era de fapt doar Grobei, pentru că cealaltă vizitatoare avea în jur pe cincizeci de ani) erau mai rezervați, mai serioși. Doamna cu coc și părul alb era însă deosebit de vie, vorbea, povestea, se ridica și se așeza fără întrerupere, făcea din când în când gestul acela grațios pe care îl au unele femei când vor să se asigure că cocul nu amenință să cadă. Un gest cu mâna stângă, automat, deosebit de grațios. Poate îi făcea plăcere să-și simtă din când în când agrafa mare, de fildeș, un fel de pieptăn lucrat, sculptat în os, deosebit de prețios. Plăcerea pe care o avem uneori de a atinge obiectele, anumite obiecte mărunte care preiau rolul animalelor domestice, de cameră, o pisică angora, un câine șoricar, un papagal.

Uneori, după cină, cei doi se întorceau în birouaș. Gazda nu-i însoțea. Dar cel mai adesea, după cină, musafirii plecau în jur de zece. Rareori îi prindea pe cei doi ora zece și jumătate în casa de pe strada Demetrescu. La ora unsprezece luminile se stingeau peste tot și nimeni nu mai circula pe străzi. Cu precădere iarna, toamna târziu, primăvara devreme. Grobei însă, cel mai adesea, venea singur, se închidea în birouașul din dreapta și se cufunda în lucru. Apoi pleca, refuzând politicos invitația la cină. Uneori i se întâmpla să cineze iute, undeva într-un birt, în drum, cel mai adesea la o masă de lângă perete, în picioare: un cârnat fript în ulei, cu muștar, o bucată rece de șnițel, câteva felii de tobă sau lebăr, o piftie etc. Încheind cu un pahar de sifon sau de apă minerală. Nu bea alcool niciodată singur. Renunțase și la sticla sa de bere pe care o bea miercurea seara, la Caransebeș, împreună cu colegii săi de birou, urmărind peste umăr o partidă de biliard sau de rummy. Cu viața încordată pe care o ducea, apa minerală îi făcea mai bine; berea îl balona ușor și, în lipsa unei societăți de tineri veseli, ușuratici și glumeți, nu mai avea niciun haz. Fiecare lucru la timpul său și anumite sortimente de apă minerală, indicate în cazuri de hipertonie gastrică, puteau avea și un efect curativ. Deși Grobei în primul rând voia să-și astâmpere setea acomodându-se și chiar începând să-i placă unele ape cu gust sălciiu sau clorat, și, ca și băutorii de ceai rafinați, începând să deosebească cu o anume precizie, un sortiment de altul. Cu precădere când era vorba de soiuri locale, ape naturale recoltate din stațiune sau din împrejurimi, numeroase, cu calități ieșite din comun.

— ...La început am crezut că mă joc, că e o simplă joacă. Ceva ce poate fi început dintr-o toană și întrerupt oricând. Acum, nu numai că nu mai am aceeași convingere, dar mă simt obligată să și transcriu toate aceste „experiențe”. E oare potrivit acest cuvânt: experiențe?! Nu e cumva minimalizator?! Nu am timp să caut altul, eu nu sunt scriitor, stilizator, eu sunt un om de acțiune.

Am devenit o ființă socială; nu am fost totdeauna, o știu abia acum. Iar noțiunea de „social” prinde un sens misterios, aproape exotic. Nu voi transcrie totul, nu aici, cel puțin. În indexurile 5 și 9 sunt fișele complete biopsihologice, iar în Clasorul cel mic se află toată corespondența și actele, de la cele mai mărunte chitanțe, bilete scrise în fugă, până la extrase de carte funciară, extrase de cont în legătură cu averea imobilă, copii de certificate de naștere etc.

Cândva vor trebui toate puse în ordine, abia acum îmi dau seama ce știință teribilă e arhivistica, o știință a viitorului. Ce revelații poate da un material oarecare, bine ordonat, clasificat în urma unui criteriu! Care sunt criteriile? Cine va face toate acestea?! Aș avea nevoie de un aparat întreg...

Vreau să vorbesc aici despre trei dintre ei. Nu e o simplă consemnare de dosar secret, nici măcar o fișă caracterologică, lucru ce se află în altă parte. Este pur și simplu reluarea experienței, în datele ei fixe, neconfundabile, pentru a înțelege eu însumi mai bine ce am făcut, de ce am procedat așa și nu altfel, o *clarificare* a propriilor mele mobiluri pentru mine însumi, o obiectivare, o distanțare de realitate. Realitatea e cea care ne tulbură, oricât am fi de stăpâni pe nervii noștri și de reci, încât trebuie să ne îndepărtăm cumva, s-o considerăm într-un anume sens mincinoasă. Aici, ciudat, poetul cel mai abulic și politicianul se întâlnesc: neîncrederea în realitate.

1. Descrierea ei exactă, cât mai exactă, înlăturând pe cât e posibil și foarte rapid orice prejudecată, orice idee moștenită, împrumutată, orice falsă memorie, orice „literaturizare” etc.

2. Îndepărtarea ei, a imaginii ei chiar „exacte”, ca fiind mincinoasă, conform axiomei: Realitatea e, într-un fel, totdeauna falsă.

3. Reîntoarcerea, dar nu la „ea”. Regăsirea „ei”, cel puțin a unuia dintre mobilurile ei. Vai de cel care vrea să afle totul, el nu va deveni niciodată om de acțiune. „Totul” e făcut pentru filosofi și falși patrioți.

4. Crearea, construcția omului pe datele sale minime, reale, uneori în evident contrast cu „realitatea” lui. Alteori nu, sunt unii, am observat deja asta, care și-au intuit destul de bine destinul, dar care calcă cu o palmă alături, așa cum e umbra în orele de dimineață...

a) ...Experiența făcută cu Găvrilă, ratată cu B.V., experiențele cu Cocles, Bratoloveanu și Viciu m-au împins imediat la niște concluzii pripite asupra puterii. Nu totdeauna prima impresie e falsă, nu totdeauna prima asociație e banală, neadevărată. Totdeauna ideea de *putere*, sau, în primul rând, ideea de *putere* s-a asociat, s-a încărcat de un balast social. Putere militară, religioasă (Eleusis sau cea a castei preoților egipteni), bănească, politică etc. Chiar și puterea pe care o are, trecător, bărbatul asupra femeii, tatăl asupra copilului nede dezvoltat (vorbesc de puterea reală, de autoritate, și nu de cea obținută cu mijloace de coercițiune), *puterea* maestrului asupra elevului, ucenicului, puterea pe care o are o persoană de la distanță sau moartă asupra cuiva etc. etc. Pe mine, în aceste note disparate, mă interesează celălalt înveliș al puterii reale, cel nesocial. E posibil așa ceva?!

Cred în primul rând că toate formele istorice sau de structură ale puterii au avut un substrat politic care a inundat ca o pânză freatică întregul edificiu

uman. Se poate să nu fie foarte științific ceea ce spun, poate nici măcar „adevărat”; doar pentru mine, pentru „noi”, din punctul meu de vedere de acum. Mecanismul politicului sub toate formele istorice, al puterii militare, religioase, bănești etc., mă interesează. Mecanismul moral-psihologic, și nu cel social, care e mai mult sau mai puțin cunoscut. Sunt toate aceste forme, aceste structuri, metamorfoze ale aceluiași principiu, sunt ele, cât de cât, reductibile la câteva criterii, pârghii moral-psihice, având la bază instinctele fundamentale vital-umane?! Și, în primul rând, ceea ce Freud numește instinctul agresiv, sau Hegel instinctului de dominare?! Paradoxal (e observația mea), tocmai instinctul puternic de dominare (sau agresiv) îi face pe unii unelte aproape perfecte, executanți ideali, așa cum absența lui, mai bine zis existența instinctului de dominare în date mediocre, îi face pe mulți incapabili, tocmai, de a „servi”, de a sluji, de a executa porunca altora. (Mă rog, acestea sunt amănunte, ori eu nu vreau să mă afund în mlaștina teoriilor. S-ar putea discuta la nesfârșit despre valorile instinctului de conservare [*selbst-erhaltungstrieb*] O idee: există neîndoios straturile conservării, autodistrugerea nu e o formă mai adâncă a conservării, mai „puternică”! Vezi martirii, sângele care întărește, face viabilă orice idee, teorie.)

Acestea nu sunt decât două dintre concluziile în urma experiențelor reușite și nereușite. Evident, într-un anume fel, toate sunt nereușite. Scopul însuși nu a fost prea clar, așa că... dar, chiar în cazul total ratat al lui B.V., există interesanți germeni noi, deosebit de interesanți. Nu eșecul sau victoria imediată trebuie să mă intereseze, ci mai ales observarea, exercițiul, experiența. Să-ți faci mâna, cum se spune. Mâna mea e în creier, mai bine zis în inima-creier.

Prima greșală, în cazul B.V., a fost faptul că i-am lăsat lui inițiativa. De la început am scăpat

controlul din mână prin simplul motiv că s-a instalat un fel de simpatie reciprocă, o alegere reciprocă, precum cea care stă la baza prieteniiilor de serie. Oprindu-și ochii asupra mea, „selectându-mă” la rândul său din masa colegilor, B.V. putea să simtă – și a simțit – dreptul de a și ordona, nu numai de a asculta. Eu însumi am pășit în această relație cu stângul, puțin înfumurat de succesul cu Găvrilă. Sunt oare intelectualii mai dificili?! Nu, aș zice că dimpotrivă. Sensibilitatea, puterea de imaginație, desprinderea de structurile lor originare, cultura chiar le dă o nesiguranță, o formă a lașității morale. Dar B.V. a crezut prosteste că urmează să devenim „prieteni”, și eu nu am putut să dau lovitura de volan necesară acestei relații. A doua greșeală a fost trăgănarea cu care am întârziat în acceptarea eșecului. Greșeala a doua – mult mai gravă decât prima. Oprirea la timp, chiar cu bruschete, ruperea imediată a relațiilor, crearea, dacă e nevoie [și e aproape totdeauna nevoie!] a unor stavile care să facă imposibilă o „continuare” sau o revenire, mergând până la autocalomniere, sau molestarea celuilalt, sunt calități active de primul rang. O observație: e bine de ocolit mediul în care mă mișc zilnic, cum ar fi colegii mei, profesorii, personalul funcționează al universității, familia etc. Se pot face excepții, cum e cazul Cocles, la care voi reveni.

b) Cazul Bratoloveanu. Comerciant, proprietarul unui depozit de angro din articole feroase, menajere, agricole. El însuși părintele unui coleg, individ cu mult mai interesant decât tatăl său, dar asta-i altceva. Nu prea bogat, cariera sa se datorează mai mult speculării inflaționiste și unor fonduri străine închiriate cu o camătă apreciabilă. Gândim foarte asemănător și el scria versuri în tinerețe pe care acum le disprețuiește. Literatura n-o disprețuiește, și m-am prefăcut că îi împărtășesc opinia: l-am uimit spunându-i că în

general, atât pe plan național, cât și universal, scara de valori e în mare parte falsă. Cum așa?! m-a întrebat și s-a înroșit. Pentru un angrosist, o emoție ciudată. Un punct pozitiv pentru metodă: ca și în cazul Găvrilă, succesul a fost abrupt și a venit tocmai din neîncrederea mea în subiecți, vreau să spun că cei doi, deși diferiți, nu mă atrăgeau deloc, îmi inspirau aproape repulsie. Mi-am reprimat, ca să zic așa, dezgustul instinctiv și în amândouă cazurile rezultatele au fost promițătoare. Oare celălalt simte că ne înfrânăm ca să-l abordăm, simte că ne mortificăm instinctul și acceptarea lui nu e decât o formă de recunoștință?! Posibil.

De altfel, din aceste note se găsesc extrase în indexul 2 și 3 elementele concluzive, de metodologie, de practică. 2 pentru teoretic, expus succint, 3 pentru normele practice. Lucrul se face paralel și Petronela mi-este de-un ajutor apreciabil în aceasta, are o minte selectivă principială. E fericită că îi dau ocazia să și-o pună în valoare.

Bineînțeles că Bratoloveanu, după nicio săptămână, mi-a oferit bani. Și atunci, am făcut o mișcare îndrăzneță, ceea ce numesc eu „efectul întârziat”.

Era într-o seară și am trecut să-l iau de la depozit. L-am așteptat aproape o oră, până și-a terminat scripturistica și și-a expediat funcționarii și salahorii. Apoi a închis ușa mare de metal și a scos o sticlă de coniac, un Bisquit și două pahare. Am băut, apoi m-a întrebat dacă îmi plac femeile. I-am vorbit despre două experiențe de-ale mele (inventate) de pederastie, din perioada liceală, lucru cu care i-am câștigat încrederea. Apoi i-am povestit cum am „descoperit” femeia, în câteva fraze cinice. El mi-a mărturisit că practicasă la rândul-i pederastia, la o vârstă prepuberală, apoi mi-a vorbit la rândul-i despre femei. Mi-a povestit că are o amantă și mi-a promis că mi-o va prezenta. E un fel de „iubire carnală”, cum se exprimă el, à la Pitigrilli. Individa e în corpul de

balet al operei, o fostă elevă. Ceva de extrem prost gust, dar asta nu contează. I-am spus că trăiesc cu gazda mea (o altă minciună), al cărei soț e ceferist. (Amănuntul îl știu parcă din Slavici.) M-a întrebat dacă nu am și pe altcineva, de „inimă”. I-am spus că nu, că sunt un ins practic și că îmbin utilul cu plăcutul. M-a pus s-o descriu pe doamna V. și am descris-o întocmai. Mi-a declarat că îi place felul meu de a gândi care nu se aseamănă cu generația actuală (el se referă probabil la fiul său, care, fără ca el s-o bănuiască, e o viitoare personalitate în arheologie, și care pe mine, colegul său întârziat, îl disprețuiește. Dar asta îi privește pe ei doi și eu l-am lăsat în credința că Bratoloveanu-junior e un „mameluc”, cum se exprimă), în clipa aceea mi-a făcut prima propunere: să mă mut, să închiriez o garsonieră mai luxoasă, undeva în centru, el urmând să achite costul chiriei și al întreținerii, al mobilei, cu singura condiție ca o dată sau de două ori pe săptămână să i-o cedez. Am refuzat. A insistat, am băut, am refuzat din nou. Apoi, după o scurtă pauză, roșu la tâmplă, mi-a propus bani. Cu care să fac ce vreau eu, în semn de simpatie, sub formă de „împrumut”. Din partea lui, un adevărat semn de prețuire. N-am răspuns la prima propunere nimic, m-am prefăcut că n-aud. A doua oară, când a revenit ca hipnotizat asupra subiectului, l-am întrebat destul de brutal: — Cât?! S-a bâlbâit ușor, s-a înroșit din nou (ceva care-mi displace profund la el, se înroșește pentru cel mai mic fleac ca un crevet), apoi a spus o sumă. L-am privit plictisit și am spus că sunt de acord, dacă o triplează. A tăcut, privind în pământ. Atunci am izbucnit, am spus că meschinăria sa de capitalist mă jignește și i-am precizat că, dacă vrea să fim prieteni și de acum înainte, nu primesc decât... și am spus o sumă echivalentul a trei salarii ale unuia dintre funcționarii săi. Știam că nu are disponibili acești bani, că îi vor greva fondul său numerar. Mi-a spus că mi-i va da în rate. Mi-a

dat pe loc aproape o treime. M-am ridicat imediat după ce am băgat banii în buzunar (orice clipă de întârziere ar fi fost o neiertată slăbiciune) și i-am spus că aștept restul până mâine seară. A doua zi nu m-a căutat și l-am așteptat o oră întreagă la colțul străzii, până a venit. L-am forțat să-mi dea aproape toți banii; un rest, o optime, urma să mi-i dea a doua zi. A doua zi dimineață, fără să-l avertizez, m-am înființat la depozit și nu l-am lăsat până ce nu mi-a achitat toată suma. Entuziasmul său prietenesc scăzuse simțitor în timpul acestor insistențe, urmăriri. În dimineața zilei a treia m-a privit aproape cu dispreț, cu silă, ne-am despărțit extrem de rece. Am plecat imediat. L-am lăsat o săptămână fără nicio știre, nici el nu a dat vreun semn de viață; disprețul său față de mine și față de propria-i slăbiciune, imbecilitate, se copseseră perfect. Atunci, după o săptămână, i-am dat un telefon acasă și l-am întrebat ce mai face. A răspuns rece, aproape brutal. Se pregătea să arunce telefonul în furcă și atunci l-am întrebat, într-o doară, dacă nu e curios să știe ce am făcut cu banii pe care mi i-a dat. A răspuns „demn” că mă privește și că odată ce mi i-a dăruit, „consideră că nu e cazul să etc. etc.” Dar era ceva în voce, ceva ezitant, curiozitatea lui de comerciant pe jumătate ratat. I-am declarat, după o scurtă pauză pe care n-a tulburat-o niciunul dintre noi, că dacă vrea să afle ce s-a întâmplat cu banii lui, din suma ce mi-a înmănat-o și care nu se mai află asupra mea, să treacă miercuri, la ora cinci exact, în locul cutare și cutare. A bombănit ceva, prefăcut, că nu știe dacă avea timp, miercuri aștepta pe cineva de la Câmpia Turzii, un client al său etc. etc. I-am repetat ora și locul și am închis. Eram sigur că va veni, erau doar banii lui. Cei care fac la douăzeci de ani versuri, iar la cincizeci sunt în comerțul angro, sunt teribil de interesați de ceea ce se întâmplă cu banii lor. Poate își închipuiau că i-am jucat la bursă și că am câștigat sau că am jucat la loterie sau că i-am

cumpărat un inel cu piatră de ziua lui, sau i-am băut și alte prostii. Miercuri a venit cu numai cinci minute întârziere. L-am salutat, fără mari efuziuni, și l-am rugat să mă întovărășească. Mi-a declarat, încercând să pară grav, că nu are decât un sfert de oră la dispoziție, că se încarcă tocmai marfa pentru doi clienți, că trebuie să alerge la gară unde are un vagon la rampă, prostii. Îl simțeam curios. Începea să spere, probabil, că am închiriat apartamentul acela scârbos de care-mi vorbise și că vom merge să i-l arăt. N-am scos o vorbă, am plecat și el s-a luat după mine. Nu mergeam prea repede, de parcă ne-am fi plimbat, și am aruncat câteva banalități, să-l „simt” cum reacționează. Era crispat, din ce în ce mai crispat. Mă fura uneori cu coada ochiului și începu să zâmbească, ca un școlar ce chiulește. Era în același timp și la limita furiei, o furie îndreptată mai ales asupra-i și cea mai mică dezamăgire l-ar fi transformat într-o brută, într-un străin pe viață. Se simțea „înjosit” de prietenia cu mine, mai ales de împrumutarea sumei, în același timp, undeva, în ființa sa ciolănoasă, spera că s-a înșelat. Mă respecta însă, cumva, tulbure, că am reușit să îi obțin banii, dar era ferm convins să rupă. Mă credea, mai mult ca sigur, un tapeur, un desfrânat, cartofo, ceva de genul ăsta. În clipele acelea, îi dădea dreptate fiului său, probabil. Când, după șapte minute de mers, am revenit la locul întâlnirii, fata i-a devenit albă și o spumă subțire i se adunase la colțul buzelor. Eu îl priveam exact cu zâmbetul pe care îl aștepta și vedeam că face eforturi să nu deschidă gura, să nu se monteze. Eram vizavi de „New-York” și trecea o grămadă de lume cunoscută. Nu voia scandal. M-a privit zece secunde ca pe ultima târătură, ca pe cea mai penibilă lichea și eu am îndurat: nu mi-a tremurat zâmbetul, care semăna exact cu ce credea el despre mine. Îl admiram totuși că se stăpânea destul de bine. Apoi, a inspirat adânc, a șoptit: – Jigodie! și a vrut să plece. L-am prins de mâneca pardesiului și

o clipă s-a speriat, sărmanul, a crezut că vreau să-l lovesc. Oh, un tată de familie, un comerciant respectabil are atâtea lucruri de apărat, e atât de înlănțuit, la cheremul primei sale slăbiciuni, a primei sale umanități. E un laș. În ciuda sa, în ciuda curajului său, aş zice. I-am arătat banii, atunci, și i-am spus să și-i ia, altfel îi arunc jos în noroi! Am făcut chiar gestul să deschid palma și el mi i-a cules din mână. Mă privea fără să înțeleagă ce rost aveau toate acestea?! I-am spus că nu e demn de prietenia mea, că e un impostor, un ins detracat. S-a speriat, m-a rugat să nu ridic vocea, m-a luat de braț și m-a tras de acolo... Mă montasem eu însumi, vocea îmi tremura, ochii îmi sclipeau. Credeam, evident, pe jumătate tot ce spuneam. Ai atât de rar ocazia să îi spui unui străin în față ce crezi despre el, chiar mai mult decât atât. Mi-a spus, umilit, că e dispus să îmi dăruiască a două oară suma; toată suma. Am scos atunci o mie de lei din buzunar (împrumutată în dimineața aceleiași zile) și am rupt-o sub ochii lui îngroziți. Sunt convins că în secundele acelea el convertea bancnota în echivalentele ei în mărfuri: trei perechi de pantofi de *chevreau* sau un costum de haine, de gabardină englezească sau zece mese copioase la cel mai luxos local de noapte, cu bacșișuri cu tot. De data aceasta, transpirase ușor pe tâmple. I-am spus că nu mai vreau să am de-a face cu el și m-am întors să plec. M-a lăsat să plec, a doua zi seara m-a căutat acasă. Am ieșit la geam și am spus că nu-l pot primi. M-a rugat să ies, doar pentru un minut, și am ieșit, lăsându-l să aștepte. Și-a cerut încurcat scuze, nici nu îndrăznea să mă privească. A vrut să mă roage să primesc măcar mia ce o rupsesem aseară, știa că nu aveam mijloace, că familia mea are resurse modeste și că, cel puțin atâta să-i permit, ar fi o sarcină de onoare pentru el etc. etc. I-am spus că mi-e frig, și dacă nu are altceva de spus mă voi întoarce în casă: aveam de lucru! Atunci a scos o cutie de catifea, cu fereală, de

parcă venise la amanta lui, balerina. La început m-am prefăcut că refuz, apoi am luat cutia, cu un gest iute, aproape brutal și l-am lăsat în stradă cu două vorbe. El m-a salutat adânc. În cutie se aflau o pereche de butoni cu diamante. Pietrele nu erau prea mari, suma pe care o riscase era cam jumătate din ceea ce-i restituisem eu. Oricum, el nu purta asemenea butoni, comerțul său nu era atât de înfloritor încât să aibă obrăznicia să se afișeze în ochii clientelei și ai furnizorilor săi cu asemenea butoni. Ar fi părut un semn de ușurătate, de sfidare prostească. Am dăruit după trei zile (după trei zile!) butonii fiului său! Evident! Ca să-l fac pe viitorul arheolog să-i accepte, a trebuit, în două după-amiezi să mă specializez în cultura de la Cucuteni și în alte prostii ca să-i arăt că-l înțeleg și că-l admir. I-a primit, butonii, Bratoloveanu-fiul și mi-a oferit prietenia lui. Am primit, solemn, în gând trimițându-l la toți dracii, cu stirpea lui cu tot. Mă obosise teribil cazul acesta, plus mia de lei, echivalentul a trei articole și a unei săptămâni de salahoreală în cabinetul de stampe al lui Ciorănescu, care mă plătește cu ora. Și tot nu aș fi acoperit suma dacă nu m-ar fi ajutat Ștefi, ce mi-a trimis o jumătate de chenzină, la cererea mea disperată. Am avut o clipă de lehamite, de furie. (Evident, nu numai din pricina banilor ruși!) „O clipă” înseamnă aproape două săptămâni de apatie, de lene ideologică, de recădere în marasmul serial, în cloaca mediocrității. În aceste două săptămâni am înghițit materia pentru două examene pe care le-am și dat apoi, cu brio, în sesiunea de vară, stupefiindu-i pe colegi și profesori, care mă cred probabil un târâie-brâu.

Două săptămâni nu m-am mișcat din casă, o lună nu l-am putut vedea la față pe angrosistul Bratoloveanu, sub diferite pretexte, nici măcar prea abil alese. Nu îmi păsa dacă credea, dacă bănuia că îl mint sau nu. Nu-i puteam suferi, pur și simplu, mutra. După o lună, însă, ce victorie! Fără

să se schimbe nimic în afară, simțisem limpede că am câștigat, așa cum te trezești într-o dimineață, vindecat, după o lună de febră! I-am dat un telefon lui Mitică (Bratoloveanu) și m-am lăsat invitat la masă. A fost un regal! M-a rugat să-i dau voie s-o invite și pe Lucy, amantela sa, „iubita sa carnală”. Am spus că la primul chef nu vreau să văd femei. La sfârșit, totuși, era aproape ora unu noaptea, am luat o birjă și ne-am dus să bem o cafea le ea. Care ne aștepta dârdâind, m-a primit ca pe Christos, se vedea că el îi împuiase capul despre mine. Atunci am observat, mai bine zis am verificat un lucru simplu, și anume că femeia-pereche trădează totdeauna sentimentele bărbatului prin sute de imponderabile. M-am prefăcut puțin amețit (sau poate că și eram) și cei doi mi-au propus să-mi facă trampa cu o colegă de-a ei. Am declarat, cu brutalitate, că nu-mi plac balerinele, pe care le consider niște cocote mascate. I-am privit cu interes: n-a mișcat niciunul. Ea a vrut să sară de pe scaun, el a ținut-o cu o mână de fier. Apoi, după o jumătate de oră, după ce am mai băut, el a spus că are altceva pentru mine, o funcționară de-a lui, soția unui judecător, o femeie deosebit de inteligentă, semănând cu Mae West. M-am prefăcut că meditez și am spus că s-ar putea... că să mai vedem! Că nu sunt foarte grăbit, că-mi ajunge proprietăreasa mea. Am cerut voie să povestesc câteva scene intime, petrecute „de curând” între mine și doamna V., vrând s-o molestez pe Lucy a lui. El s-a declarat încântat, și ea la fel. Atunci am dat drumul la câteva fraze cinice, spuse cu ton egal, cu ochii întredeschiși, fără să-i privesc. La început ea a zâmbit, apoi s-a roșit violent la față și a vrut să spună ceva. El a oprit-o, probabil cu o privire, nu știu, nu-i vedeam. Apoi am îngroșat, și ea, spre stupoarea mea, a început să râdă. Erau amândoi niște porci, înțelegeam acum ideea lor cu „iubirea carnală transfiguratoare” à la d’Annunzio. Am tăcut brusc

văzând că, în loc s-o jignesc în pudoare, o amuz. El era în al nouălea cer; de parcă i-ar fi prezentat mamei sale pe profesorul său de matematică. Trebuia să mă stăpânesc, să nu le arăt dezgustul meu. Am părut doar indiferent, absent pe jumătate, beat pe jumătate. A fost o seară reușită, am stabilit să ne vedem în „patru”, în trei, oricum, în serile de luni și de joi. Sfârșitul săptămânii la el era prins de familie. El mi-e supus întru totul, îmi urmărește privirile și încearcă să-mi ghicească dorințele, de parcă aș fi cu zece ani mai bătrân. Și e un om citit, de bun-simț, un tip harnic, un cetățean respectabil, pe care fiul său îl dă mereu de exemplu, cu convingere! Doar Lucy asta e puțin neliniștită, a început să simtă influența pe care am început s-o am asupra peștelui ei, oricum va trebui să-și împartă puterea cu mine, asupra lui. Ea încă nu știe ce urmăresc și nu era mai avansată nici după o lună. La un moment dat, disperată, a încercat chiar să cocheteze cu mine. Am dat-o la o parte cu un gest plictisit, deși e o damă bine, cum se spune, înaltă, brunetă, foarte subțire și foarte focoasă. Adevăratul meu triumf aici e, se pare, că am reușit să-l disloc pe Mitică de lângă bibeloul lui, să fac, altfel spus, ca sentimentalitatea lui să se împartă în două. Dacă și-ar fi iubit fiul, lupta mi-ar fi fost mai grea, tânărul Bratoloveanu e un ins foarte deștept, cu o intuiție adâncă. Ce noroc că tatăl nu bănuiește nimic. De altfel, Mitică nu avea niciun chef de o prietenie cu un ins cu aproape douăzeci de ani mai tânăr, student, sărac etc. Asta însă e esența victoriei, ca în cazul lui Găvrilă: am reușit să mă impun lor, să le trezesc nevoia de prietenie cu mine, să simtă necesitatea de a mă vedea, de a mă auzi, de a mă asculta. De a mă urma. Marea mea armă, în afara calităților mele naturale, răceala, umorul, fizicul meu, tactul etc., este totalul meu dezinteres. Puțini rezistă atunci când li te dedici „fără niciun scop material”, flatându-i, arătându-le că ești conștient de calitățile lor, părăsindu-i sau

brutalizându-le sentimentele prin indiferență atunci când le-ai trezit deja afecțiunea. Acest lucru poate reuși cel mai bine tocmai cu cei de care nu te leagă nicio înclinație naturală, nicio concordanță de idei. (Astfel se explică și eșecul B.V. Cu el împreună mă simțeam bine, ne potriveam în gusturi, în idei.) Toate acestea, pentru un prost sau un fals inteligent, pot părea cinism. Bineînțeles că o personalitate creatoare ca mine nu se poate împiedica de astfel de judecăți comune, totdeauna reacționare în planul valorii.

Am insistat atâta asupra cazului Bratoloveanu pentru a arăta o metodă. Care putea la fel de bine să nu reușească sau să aibă un succes parțial. Multe imponderabile ce au dus la „fixarea” angrosistului nu se pot povesti, fișa, eu însumi nu sunt pe deplin conștient de toate armele mele, ale întâmplării, poate, de performanțele voinței mele concentrate asupra unui singur scop. Mereu, cu încăpățănare surdă, absurdă, într-un singur și unic scop. Pe care mi-l fixează dinainte, în mod arbitrar, într-o acțiune care nu-mi face nicio plăcere, nu-mi aduce niciun fel de câștig, care-mi înghite enorm de mult timp, bani, inteligență, nervi, care mă și poate compromite chiar, cum e „prietenia” cu Găvrilă. Chiar legătura cu Bratoloveanu nu e foarte onorabilă. Cu nimeni, din punctul meu de vedere, nu poate fi onorabilă o legătură. Pentru ce fac toate acestea? Care e scopul meu?! Am oare vreun scop?! Evident că am, chiar dacă eu nu-l „știu”, natura umană, chiar cea mai perfecționată, mai rasată, nu acționează în afara cauzalității. Nimeni, în afară de Dumnezeu, nu poate face o acțiune absurdă, așa-zisul „act gratuit” pe care îl visează André Gide și surrealiștii. Actele mele sunt „absurde”, fără scop, doar la suprafață, la „primul strat” logic. Poate și la al doilea. Undeva există însă, sunt convins, un scop, și îl voi descoperi, îmi va fi revelat. Geniile sunt naturi extrem de economice, extrem de perfecționate. Niciun gest al

lor, cel mai mărunț, niciun gând nu se pierde, așa cum cosmosul reține și păstrează scintilația stelei celei mai îndepărtate. Chiar dacă aș voi, n-aș putea face nimica inutil, deși tot ce fac, ce întreprind, pare absurd, fără rost. Va veni o clipă, poate nu prea îndepărtată, când toată viața mea în urmă, milioanele mele de gesturi și de stări se vor umple de sens, într-o singură secundă toate semnele *minus*, ca într-un tablou electric, se vor transforma în semne plus ca la o comandă a nu știu cui. Universul, principiile pe care se sprijină sunt extrem de simple, de puține: aceasta explică viabilitatea sa, în ciuda complexității sale uriașe. E o idee pe care am găsit-o, mi se pare, în convorbirile lui Goethe cu Eckermann. O idee extrem de justă...

5

...Totuși... ce lucruri inutile! Dumnezeu, cât timp, vreme irosită, farmec, inteligență, umilință, bani, câtă uzură, timp, crispă, pentru... pentru... ce?! Niște experiențe nereușite, în fond, inutile, când sunt reușite, care trebuie mereu întreținute, altfel se „răcesc”, reanimate mereu, mereu, atâtea ființe inferioare, vulgare... vulgare, pe care trebuie să le... mă doare capul infernal de două zile, am vomat de câteva ori, cred că mi-e silă de mine, pur și simplu! Atâtea calități uriașe care nu-și găsesc forma, drumul, unitatea, destinul! De ce nu-mi dau examenele astea caraghioase și nu mă întorc în târgul acela cald și mirosind plăcut ca bălegarul, unde să mă las însurat cu vreo midinetă și să joc comedia anonimității și a prostului gust toată viața?! Ca doctorul Minda, ca Ronay, ca frații Hetco, să joc tenis cu frații Hecto?! Cu subprefectul ce mă adoră, oricum, cu Pop Szilágy

care mi-ar pune milioanele la picioare numai să-l las lângă mine?! Cu toate doamnele între treizeci și cincizeci, cărora le-aș recita din Rimbaud și Holderlin, în fața cărora aș juca perfect mica curte de provincie, pentru care aș remonta cu plictiseală și ceva farmec feudalitatea provinciei, cu straturile, parfumurile, câinii uriași, lungi, rasați, vasalii cu nevestele lor proifice, cu bădărania lor reconfortantă, scuipăturile lor tonice, cu aservirea lor searbădă dar durabilă, cu cizmele de piele subțire, ca hârtia, cu carâmbii înalți, răsfrânți, cu vinurile, nopțile ce se amestecă cu dimineața, partidele de poker și preferans, biliardul leneș unde se povestesc scene de alcov, numai scene de alcov între o serie americană și un carambol ce-ți iese unu la zece, cu câinii, slugile murdare și vesele, doamnele culte și triviale, plebea cu gura căscată când treci, aspirându-ți lavanda ca câinii, de parcă ai fi femeie, cochetă, solistă de operă, toată curtea asta greoaie și comodă, în jur, vasalii tăi, cei câțiva pe care-i accepți cu nevestele lor, lăncedele, care nu înțeleg nimic și se supun, curbându-și spatele subțire, vasalii hămesiți care se gudură, ce miros dubios și care te sfâșie în lipsă, în subsoluri, cu ce ferocitate pofticioasă, e forma lor de a te diviniza, în foamea lor de un stăpân și, Doamne, ce stăpân reușit ai putea să le servești, ceva ce nu are nici Capitala, un senior mai mare decât toți Rohan-ii și de Guise-ii, și de Bouillon-ii și Guermantes-ii și Guzman-ii și câinii somnolenți, spadele ce se lovesc ușor de mobile, jabourile încărcate pătate de vinuri, tavanele de lemn, râsul ațâțat al femeilor străine, veșnic străine, curtezane și vasale, flămânde și torturate de ipocrizie, cavalcadele toamna... ce lume, *ce* lume înfiorătoare, supusă, complicată și supusă pierd... pierd, neavând curajul să... sforăitul cailor, dimineața, pintenul ce se agață în... o mânășă moale, ca o piele subțire, părul ei, cârlionții ei ușor transpirați la ceafa, mirosul ei de iapă tânără, încinsă, devotată... miile

de volane ce se deschid pentru mine... în clipa aceasta, pentru mine, numai...

(Grobei se ridică, respirând adânc, și se apropie de geam. Dumnezeule, era ca amintirea unui coșmar sâcâitor, unde se întâlniseră acestea, ce săracă e lumea, ce fantezie săracă are cosmosul, ce se poticnește universul nostru măreț! Stătea în fața geamului, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, privind în iarna uscată de afară, pe strada pustie, spre arborii piperniciți. Apoi simți cum lacrimile îi alunecă pe obraji. Nu se mișcă de teamă să nu intre cineva în odaie, nu se mișcă de teamă să nu se trădeze lui însuși. Plângea de mila unui mort, necunoscut, ridicol și măreț în singurătatea lui, în ridicolul lui! Doar plânsul lui era ridicol! Mortul era unul dintre morții fantastici și figura lui gri se ridica încet, încet, la orizont ca soarele greoi, uleios, la tropice! Viața lui, a mărunțului funcționar, ajunsese la tropice! Ceva colosal îl împingea încet la o parte, ca o piatră cenușie, mohorâtă, care îl apăsa, cu ce bucurie tulbure, ațâțată! Cu ce bucurie tulbure, speriată, ațâțată! Respira încet, gâfâia ușor, de parcă ar fi văzut brusc un picior de femeie, și lacrimile alunecau pe rulmenții lor invizibili la vale, peste pielea sa uscată, descărnată, hrănită cu lăcuste și miere sălbatecă... Mergeți și spuneți celui ce... celui ce înainte de mine a fost... celui ce... iată, trimit înaintea Ta pe solul meu, care îți va pregăti calea... Glasul celui ce strigă în pustie: – Pregătiți... neteziți... cărările... neteziți...)

...Bineînțeles că am fost prezentat doamnei Cocles, soție a unui tânăr judecător de la judecătoria de ocol, funcționară la... depozitul lui Bratoloveanu. Bineînțeles că... i-am făcut mare curte, că ne-am văzut „în patru”, totul pe socoteala lui Mitică și, din clipa când am apărut cu funcționara aceea, ochii cadănei angrosistului, focoasa Lucy, au început să mă privească cu un fel de duioșie transpirată, de sora în... nu știu ce

dracu! Ne lipsesem toți unul de altul, ne frecam delicioșii noștri solzi unul de altul! Bineînțeles că m-am prefăcut că mă culc cu funcționara, ea însăși, în naivitatea ei (deși e o femeie extrem de inteligentă, care-și ascunde inteligența ca pe o râie!), nu-și dă seama ce cred ceilalți despre noi! Sau se preface, nu vrea să-și piardă salariul care e cât cel al unui conferențiar,

Bratoloveanu își plătește bine oamenii! Apoi, bineînțeles, inspirat, am făcut din nou o mișcare de... întârziere, de ocol, neașteptată! în clipa când ar fi trebuit să aleg, ori să-i las pe toți dracului, ori să mă culc cu funcționara aceea, inteligentă, cultă și care își iubea soțul, dar pe care „o societate infamă o împingea la desfrâu și prostituție” (probabil că îndurase ceva mizerie în tinerețea ei de nu crâcnea doamna judecător Cocles!), am provocat-o să-mi prezinte soțul! Era o diversiune genială! Ea a simțit și a fost atât de uimită că „n-o iau”, deși îmi stătea la îndemână, a fost atât de uimită că n-o brutalizez și n-o terfelesc pe gingașa doamnă (deși, în toate forurile ei, se resemnase, se „fezandase” ușor, cum spun vânătorii de provincie), încât a rămas literalmente cu gura căscată, *bouche bée*! Nu îi venea să creadă! – voiam cu adevărat să-l... cunosc pe el?! Sincer! Evident! am spus eu puțin plictisit, și ceilalți doi au încremenit! Apoi, perechea m-a privit cu admirație, ca pe un cinic profesionist! Era o lovitură care le întrecea imaginația lor greoaie, dispeptică! Dar Mira, așa o chema, s-a făcut roșie la față și m-a privit prima oară cu ochi de câine, în clipa aceea aș fi putut s-o iau și altfel, sunt convins! Cu participare voluntară, cu duioșia aceea cu care se prostituează unele femei, uneori! Pentru unii! Prostii! Nu de ea aveam nevoie, mă plictisiseam de ceilalți doi!

Cocles, judecătorul, era un om șters, plin de personalitate! Se poate așa ceva?! Iată că se poate! Mic, mai mic decât nevastă-sa, mediocru la

inteligentă, o domină prin ceva, ceva ce încă n-am ghicit! Dar nu e treaba mea! Întâlnirea, pusă la cale de râvna ei plină de recunoștință, nici măcar n-a fost prea abilă: sunt un „verișor” și peste o săptămână a apărut și o scrisoare din provincie, de la o rudă de-a ei care întreabă de mine! Ah, ce comod a fost totul! M-am lăsat puțin pe spate, ca într-un fotoliu moale, când îți descălți pe jumătate somnoros cizmele ude și murdare de noroiul de afară și aștepti să ți se aducă ceaiul, de o mână albă, subțire, ce se oprește la cot! Am lăsat-o pe ea să facă totul, aproape totul, întreaga „muncă politică”! Și recunoștința ei a fost atât de mare că n-am umilit-o, că n-am „prostituat-o”, încât totul a mers uns! Mai ales că ea nu bănuia nimic... ha, ha, eu însumi nu bănuiam nimic! Întâlnirea, deci și primele întâlniri, invitațiile acasă, la masă; între acestea, ea face toată treaba. Cocles e un flegmatic, își adoră soția, dar n-o arată, la început m-a întâmpinat cu o mutră posomorâtă, cenușie, mârâitoare! E un tip ambițios, stă nopțile și își pregătește stagiatura, în același timp își pregătește doctoratul, învață engleza și alte prostii! Sunt o pereche ideală și abia cunoscându-l pe el, văzându-i împreună, am poftit-o pe doamnă! Dar am dat repede la o parte cu un gest al mâinii această frivolitate! Nu e pentru noi, luptătorii, martirii!

Cocleșii sunt un fel de clan în care am pătruns în nicio lună. Aici a apărut și Viciu, adevărata pradă! M-am uitat în jur, așa cum faci când ajungi, obosit, însetat, pe o culme, iar dincolo se întinde podișul cu pădurile, satele, drumurile, bisericile, orașele, râurile etc. Oh, era o priveliște umană! Sunt niște ambițioși feroce, Cocleșii, cu alianțele și rudele lor, au câțiva și în capitală, un trib puternic care se trag unul pe altul. M-am trezit în mijlocul vâltorii, eu, un ins realmente lipsit de ambiție, mai ales: lipsit de scop! Aceasta e și forța mea, luxul meu, care atrage înfiorător! Atâtea daruri și niciun scop! Mira e scutierul meu feroce, e sora mea într-o

misiune ocultă, care, așa cum se întâmplă, se fanatizează ușor în timp ce luptă, în „exercițiul luptei”, o ațăță, probabil, spectacolul meu! Nu mă crede la fel de inteligent ca ea, nu-i treaba ei, de altfel, dar îmi spune că am ceva „magnetic” în mișcări, în existență, o „lene de felină lihnită de foame care nu vânează din lene, din rasă” sunt vorbele ei. Vorbește cu mine complet deșăntat între două uși, de parcă am fi amănți de un deceniu! Oh, femeile n-au nevoie să stea cu unul în pat ca să... Prostii! Uneori, în ochii ei frumoși, cenușii, văd un fel de admirație curată, senină! De câine inteligent, puțin îndurerat că nu-l folosești, că nu-l alergi, că nu-l împingi în apa iute și adâncă, puțin trist că nu-l gonești până i se zburlește blana de transpirație! E fericită că nu i-am luat trupul, pe care i-l dăruiește intact „lui”, și îmi dăruiește tot spiritul și servitutea ei; cine-o pune, nu i-am cerut nimic! Dar Viciu, ah, da, ăsta e un material!!

Viciu e primul mare „Flit”. Poate e singurul care va rămâne. M-a simțit înainte de a mă vedea; m-a mirosit în aer și a întors botul după mine, după trupul meu care încă nu se vedea. Oho, ușurel, ușurel, tinere, aici nu se dă buzna! Multă vreme îl priveam ca un miop, eram mereu ușor mirat că-mi stă în cale. Aveam mereu altceva, nu foarte important, dar mereu altceva, trebușoare mărunte, de făcut... decât el! Decât să-l bag în seamă pe el, mărunțelul! E mărunț și gras și e ditamai profesorul universitar, autor didactic, o celebritate, cel puțin aici, la Cluj! S-a repezit și mi-a propus să mă ia la catedră, deși nu sunt decât student, un întârziat, s-a repezit ca o doamnă corpulentă pe gheață și care cade în popou! Spre amuzamentul puștimii, a derbedeilor din cartier! Mi-a adus-o și pe nevastă-sa și s-au holbat amândoi la mine! Dumnezeule, începe să mă ia cu friguri! Ce vor ăștia... ce vor... dacă m-ar vedea peste o jumătate de oră cum beau, în birtul din gangul de la „Florilex”, cu Găvrilă, ajutorul de portar cu

mâinile mari, roșii?! El e primul, a fost primul și pe el nu-l las! Da, Găvrilă mă privește cu ochii lui tulburi, albaștri, cu un fel de duioasă recunoștință că-i complic existența, dar ăstalalt, Viciu, micul purceluș universitar, ăsta, domnule, e o forță! Are în el o stofa nemaipomenită care se revarsă de cum mă atinge! Ce mi-a spus în prima săptămână: – Dumneata, tinere, faci bine că nu te lași speriat de propria dumitale lene! Numai mediocrilor, sufletelor de slugi li-'0: frică de lene! — Dar, dumneavoastră înșivă sunteți o capacitate, domnule profesor! i-am spus, scobindu-mă cu ceva între dinți, tot orașul știe că sunteți singurul profesor care lucrează fără negri!... (E la drept, la civil) – He, he, he! a râs purcelușul și m-a privit cu ochii mijiți. A repetat propunerea să trec la catedra lui și am tăcut, întorcând dezgustat capul, fără să-i răspund, uitând de el. (Prima oară, deși era prezentă și nevastă-sa, o femeie extrem de grațioasă, am răspuns că urinez pe cariera universitară.)

Omul ăsta are chemare, o vocație autentică, magnetică, tulburătoare, lucrează ca un bivol, ca un sobol de dimineața până noaptea târziu, e cel puțin de două ori pe lună la București, merge în străinătate, îi apar două cărți pe an și totuși... ce gol! Ce gol, Dumnezeule! Și ce evident a sunat acest gol, ca un clopot spart, când m-a „atins” pe mine, iată vocația! Sunt, cumva, fâstăcit, e prima oară că întâlnesc așa ceva! Ce dracu, sunt „pescar de oameni” de șase luni abia și se și... se și... E prima oară că m-am speriat, că mi-am dat seama că nu mai pot da înapoi! încotro... încotro??!! urlu în pădurea mea singuratică și încâlcită, plină de frunze și de cioturi putrede, ce miros, un fel de putoare ce-ți ulcerează nările!

Parcă o mulțime beată, furioasă, cu capetele acoperite de ciorapi mă împinge undeva, într-un colț de zid, cu brutalitate, gâfâind satisfăcută, ațâțată, excitată, cu gâfâitul acela uriaș pe care

trebuie să-l fi avut turma de câteva sute de ogari a cutărui prinț, dimineața, înainte de răsăritul soarelui, galopând în haite peste cărările uscate, peste podurile de piatră, bulucindu-se în jurul calului speriat al stăpânului dintre nori! Ah, sapristi!

Mi-e greață de mine, de emotivitatea mea de muiere, de roșeața pe care o simt ca un șarpe cum îmi iese din guler. Sunt un nevolnic, un individ de-a doua mână aplecat primei frivolități și iată că... depind deja câțiva imbecili de mine, legați cu sfori de carâmbul cizmei mele peticite, inși care mă privesc cu minunații lor ochi de câine bătut, ha, din slugărnicie au început să și miroasă ca câinii bătuți sau ca câinii plouați sau ca câinii vagabonzi, sau ca câinii vânați de hingherii distrați, cu căruțele lor cu coviltir de sârmă! Să-i ia dracu' pe toți, n-au decât să-și vadă de viața lor fastuoasă, de... da, dar ăsta, purcelușul ăsta are geniu, ăsta îmi dă mâncărime! Aici ar fi ceva de făcut și simt cum inima mea își freacă palmele, ha! Ia să-i număr:

Un ajutor de portar. Un comerciant. O experiență ratată, cu B.V. Un tânăr judecător împins de nevastă-sa. Un... un fel de savant, o somitate, care... ce dracu, era vorba să... ah, într-adevăr, numai numele lui când îl pronunț parcă mă... da, caraghios, simt un fel de mâncărime și o scărpinătură în același timp! Ciudat! Amândoi, cei din urmă, sunt o operă începută pe jumătate; propria mea lașitate i-a lăsat la jumătate și pe judecător și mai ales pe Viciu, care... da, ăsta e periculos, e un profesionist, când mă gândesc câți inși îl adulează, transpiră de emoții când îl văd, când îl... Ce noroc, ce ghinion, să-mi iasă atât de repede în față, când eram încă în preliminarii, când mă observam încă pe mine, când încă mă încurcam în propriile mele mâini, ah, trebuia să prelungesc istoria cu Petronela, lung, lung, câțiva ani, poate la nesfârșit!... Evident, cel mai bine era la nesfârșit!

Femela-oaie care mi s-a agățat de mâini, care știe foarte bine că nu mai pot fără ea, deși n-am atins-o nici măcar cu umărul! Poate chiar ăsta e pericolul, ca la nevasta judecătorului, nu le-am lăsat în intimitatea trupului meu, și mintea lor a luat flăcări! Mintea lor, care, ca la orice femeie, e făcută din șolduri și din călcâie cu pielea subțiată și fierbinte! Dracu să... Ah, să fac carieră, repede, să fac carieră, să mă salt undeva, repede, cât de cât, să scap de tot coșmarul ăsta... frica asta de... greață, de... am început să-mi fac un obicei, vomex aproape în fiecare noapte, parcă am lepră sau turbare, ce!... Există o boală, ce debutează cu vărsături, febră... febră nu, n-am, am mâinile extrem de reci, pot să le privesc în oglindă! De curând, nevasta judecătorului mi le-a sărutat, roșindu-se, cerându-mi iertare cu atâta umilință încât... Petronela și-a făcut un obicei, în fiecare seară îmi spală picioarele și m-a obișnuit să-mi reazăm câte un picior, ca un barbar, de capul ei plecat, supus, la început am râs, era însă... ceva odihnitor! De altfel nu-i fac niciun rău cu asta, după primele ședințe am împins-o, spunând că nu se cade, și a înțeles proasta că mi-e silă de ea, de atingerea chiar cu părul ei! Doamne, ce lume de... nebuni, de... Sau numai eu însumi sunt, așa... puțin mai într-o ureche și... prostii! Trebuie însă să închidem ușa, să nu ne surprindă gazda, celebra doamnă V., care probabil își închipuie că ne acuplăm! Nu știe că facem ceva cu mult mai rușinos, eu îmi odihnesc picioarele mele bătrâne și albe pe capul ei oval, mătăsos, supus, îi fac o mărunță bucurie ființei acesteia ce-mi este atât de devotată! E ca și cum i-aș spune o vorbă bună! Ca să mă îmbuneze și să stau nemișcat, mi-a spus că un fel de flux odihnitor trece prin tălpile mele în țeasta ei... sau așa ceva! Și când te gândești că fata asta umilă, puțin cocoșată, pregătește a doua licență! într-adevăr, acum simt deslușit: când îi ating craniul, cu piciorul, un fel de gol supus sună

în corpul ei, de parcă ar fi din bronz subțire, gol pe dinăuntru! Poate așa și este! Un gol ce tinde să mă absoarbă încet, nu atât de brutal ca cel al profesorului. Ca o gură impersonală, șovăitoare, lacomă... lacomă, rapace și rușinoasă, naivă în același timp! Care îmi trage piciorul, încet, încet, aproape plăcut, ca o gură de șarpe... cu bale subțiri, sclipitoare, nespuse de atrăgătoare, de... Prostii! Ah, m-am gândit, când un piton, un boa, o anacondă de asta uriașă înghite vreun animal, vreo ciută, ceva, ce sărut lung, ce frecare sexuală lungă, interminabilă! O asfixie, aproape!

Ce sexualitate mistică, fără materie, fără scop, ca în visul unui schizofrenic!

Toțiăștia au început să mă... să mă simtă, să mă miroasă, probabil am prins, ce fulgerător, un miros de victimă, de... o victimă-stăpân. Toți se bulucesc să... nevasta judecătorului, femeia asta inteligentă, mi-a sărutat mâinile și când mi le-am tras, uimit și mi-am încruntat sprâncenele, era cât p-aci să izbucnească în plâns!

În fiecare duminică la prânz sunt la masă la Viciu, unde e invitată lume pentru mine, eu trebuie să citesc lista cu o săptămână înainte! Mă las dus, purtat, puțin, am impresia că pot întrerupe oricând, cu un mic efort doar... de altfel... dar, nu, nu, nu am ajuns atât de departe! Sigur!... Judecătorul, omul ăsta întunecat și brutal, a venit într-o seară, pe o ploaie torențială, să-mi bată în geam! L-a trimis ea, desigur, și asta m-a înfuriat! Am început să strig la el, dar s-a jurat, bietul om, că a venit din proprie inițiativă! I-am spus că nevastă-sa, când mă întâmpină în antreu, îmi sărută mâinile, ha, știa de asta?! Ce avea de spus! Mi-a spus că... știa! Imbecilul! Asta m-a făcut să mi se urce tot sângele în cap; oameniiăștia de azi nu mai au niciun pic de rușine, unde vor să... ajungem! Ce au de gând?!!

Afară era o birjă și mototolul nu a îndrăznit să-mi spună asta decât după o jumătate de oră! M-a înfofolit și m-a urcat în birjă! Evident, acasă la el

era și profesorul, care sosise alarmat cu H.H., marele internist, se zvonise că am congestie dublă, pneumopatie, tot felul de... Căinii! Vor să mă sfășie, vor să... trebuie să mă înfășor cât mai bine în indiferența mea exersată, când simt că roșesc să casc, să casc și să-mi șterg ochii ce lăcrimează puțin de fiecare dată! Căinii, trebuie să-mi apăr picioarele în primul rând și... mâinile, am simțit, femeile au început să... au început să se uite la mâinile mele, vor să-mi sărute mâinile, dar nu au toate curajul! Nu au... ah, dacă ar ști toate doamnele astea subțiri cum stau seara târziu, în bojdeuca mea, cu picioarele mele slabe, albe, proptite de capul oii mele dragi, care mi le șterge uneori, cu teamă, cu mâinile zgribulite, atingându-le cu șuvițele ei de păr... singura ei podoabă, singura ei bijuterie, pe care mama-natura i-a...

CAPITOLUL IX

1

— ...A fost un om cu totul... deosebit, cu totul... ieșit din comun. Un om de-o mărime... ce și-a purtat ca un copil destinul tragic. Destinul care l-a turtit, oh, dar el i-a fost pe măsură, de asta pot să vă asigur, un sfânt în lumea aceasta mărunță, pofticioasă! îi spunea Petronela, femeia de cincizeci de ani, cu șuvițe de păr cărunț, lui Grobei, în birouașul de lucru. — Totul în jur a rămas ca în ziua când trăia el, nimic nu s-a mișcat, un creion, o...

— Trăiește și astăzi, în inimile noastre! spuse cu gravitate Grobei și Petronela confirmă, dând tăcută din cap. Se însera.

— Așa este. S-au împlinit nouă ani de când s-a săvârșit. În fiecare an, de ziua morții lui, 12 octombrie, împreună cu Olga, noi două... oh, eu nu cred că lumea e mai mică, mai păcătoasă ca altădată. Cred numai că ivirea unui astfel de om face ca totul înjur, cum să mă exprim, totul în jur să devie mai... searbăd, mai trivial. Nimeni nu e de vină. El a fost fericit, în ultimii ani, mai ales, la întoarcerea sa din America, în învâlmășeala pe care a adus-o sfârșitul războiului...

— Actele, spuse Grobei, toate însemnările arată că o seamă de oameni, indivizi cu personalitate, l-au... sunt curios să aflu când...

— Nu-nu, spuse râzând Petronela, el se ferea în ultima vreme de oameni. Aproape o frică, la un moment dat am crezut chiar, împreună cu Olga, care îi este atât de devotată, că a... nu știu cum să mă exprim, că și-a rătăcit dreapta judecată. Dar, adăugă ea gânditoare, și era atât de serioasă, încât părea puțin ridicolă, probabil că noi două nu reușeam să... am și vorbit împreună despre acest subiect și... da, probabil că ne depășea prea mult, dureros de mult pentru... nimicnicia noastră, pentru...

— De ce vorbiți astfel! spuse Grobei, aplecându-se puțin în față; ochii îi rămaseră însă absenți.

— Oh, noi suntem fericite, spuse cu simplitate femeia, noi l-am cunoscut, el ne-a permis să stăm în preajma sa, în momentele de glorie și în momentele de suferință. Acesta a fost darul său suprem, de care niciun om nu e în stare: ne-a lăsat să-l îngrijim, să fim lângă el în boală, suferință și murdărie. Dar el era atât de curat! Cu mâinile astea îl întorceam în pat, ușor, îl spălam, îi atingeam părul. La fiecare atingere a trupului său izbucneam în plâns, până când el striga la mine, în felul lui în care nu am văzut pe nimeni să-i semene... striga, cu ochii în flăcări, și râdea!

— Familia nu l-a înțeles, spuse serios Grobei, nici astăzi, deși l-au ajutat, nu-l înțeleg prea bine și... râd, râd încă de el, cu milă, ca de un mort, dar râd și...

— Nu spuneți asta, vorbi Petronela, la început m-au dușmănit și pe mine. Dar ei l-au iubit și îl iubesc și astăzi. Ei nu vă dușmănesc nici pe dumneavoastră, deși... ei i-au dăruit tot ce puteau, sentimentele și toată grija... chiar și azi ei... oh, cum să mă exprim... El i-a iubit infinit! I se umpleau ochii de lacrimi când îmi vorbea de ei, mă împiedica să scriu ce spunea și... îi iubea nespus! Spunea că ei sunt rudele sale, cu adevărat

rudele sale iubite, care trebuie să ispășească pentru el.

— Nu-ți dai seama, spunea el cu vocea lui de mătase, cât trebuie să sufere acești oameni pentru mine. Și eu sunt neputincios, nu-i pot ajuta cu nimic, orice mișcare a mea, cât de mică, le provoacă chinuri formidabile, ca legăturile funiei pe un om acoperit cu plăgi. Funia sunt eu și ei încearcă să se elibereze. Dar așa a fost dat!

— Înțelegea asta? spuse Grobei.

— Oh, el înțelegea totul! Și când suferea cel mai adânc, cel mai fără nume, el... își recâștiga seninătatea, râsul său curat, iar eu nu puteam să mă abțin să nu tresar de câte ori îl auzeam. Atunci știam că suferă, suferă pentru ei, pentru rudele sale, pentru mine, roaba sa, pentru toți cei care îl iubeau, care se sacrificau pentru el. Niciunul dintre noi nu era demn de el, deși unii încercau să se ridice la el. Oh, el ne apăra pe toți, ne proteja pe toți. La început felul lui de a fi, de a iubi putea să sperie, să nedumerească. Chiar și firile cele mai simple, mai curate, cei care se apropiau de el cu bunăvoință, tresăreau, se retrăgeau un pas, prinși de... cum să mă exprim! Dar el iubea nesfârșit, era iubirea însăși! Iubirea, sub forma Sa, chipul Său! Cine nu l-ar fi recunoscut, cine nu s-ar fi speriat?! Dar cei care rămâneau, aceia aveau o șansă... oh, numai pentru ei, el nu le cerea nimic, aroganta, orgoliul lui, de care s-a vorbit atât, nu era decât o metaforă, un fel al său, sublim, de a ne apăra pe noi, de a ne proteja. Mie nu mi-a spus niciodată o vorbă bună, pe mine nu m-a mângâiat niciodată, dar mă răbda lângă el. Eu am stat în preajma sa, i-am respirat cuvintele, și aceasta a fost o mare răsplată pentru viața pe care am îndurat-o și o îndur. Eu trăiesc în lume ca în mănăstire, mă scol dimineața la ora două și timp de două ceasuri, cu genunchii goi pe podele, într-un colț al camerei, mă rog. Mă rog și cânt cu voce înceată. Aceasta îmi dă puterea să suport apoi o zi întreagă și...

— Vă rugați... Lui...?! începu șovăitor Grobei, neîndrăznind s-o privească.

— Nu, nu, spuse ea repede și se tulbură. Deși avea pielea feței întunecată, se văzu cum roși. Așa ceva n-ar fi posibil. Oh, și ea râse, cu râsul ei senin, curat, de parcă ar fi răs în vis, într-un vis fără vârstă. El știa că veți veni. Mi-a vorbit în câteva rânduri despre asta, odată v-a și descris... aproape cu toate detaliile!

Grobei dădu din cap. Își frământa mâinile, palmele sale lungi, uscate, privindu-le. Nu suporta să se vorbească de el, deși ar fi ascultat la nesfârșit să se audă vorbindu-se de el, aproape cu curiozitate, fără nimic ascuns, bolnăvicios.

— Ați dus o viață grea! spuse el. De când s-a săvârșit el mai ales, îmi închipui, de când trăiți în lume ca într-o mănăstire, așa îngropată de vie în castitate și...

— De ce, de ce! râse ea, arătându-și dinții albi, noi suntem mereu aproape, insuportabil de aproape. Îl visez în fiecare noapte. El vine la mine și rămâne cu mine. Atunci nici nu îndrăznesc măcar să deschid ochii, deși sunt trează, nu îndrăznesc măcar să mă așez în genunchi! El vine blând și îmi vorbește și eu scriu, ca atunci, și, din când în când, îmi aplec umerii, ca atunci când ți-e frig și aștept vocea Lui să mă acopere. Unii mă cred nebună.

— Da, da! făcu Grobei, gânditor, și dădu din cap, privind în covor.

— Vin aici uneori, de la Bistrița, unde profesez, ca într-un templu. Olga mă lasă singură și uneori râd, mă așez jos, pe covor, râd, și El e lângă mine. Între mine și El nu există ziduri, viața mea îi este închinată pentru totdeauna. Ce-aș fi fost fără el, o... păcătoasă, o nemernică, o... furnică ce își împinge bulgărele ei de hrană! Ce-aș fi acum fără el, dacă el nu ar veni la mine, dacă nu ar fi în mine! Uneori, când mă uit la lumea din jur cum se zbate și suferă, îndobitocită, mă gândesc cu

mândrie că eu l-am cunoscut, că eu știu că el a fost și că este încă! Și va fi! Și iată, ați venit dumneavoastră și... oh! Și ea râse cristalin, cu un glas de fetiță, cu ochii limpezi, dar am știut că veți veni! Puteam să vă și descriu, iubirea pentru el vă face... nu știu cum să mă exprim, așa, ușor de recunoscut! Zău! Și veți vedea, încă... vor veni încă lucruri mari, teribile! Aveți o putere mare, sunteți în stare de iubire, el vă va ajuta!

— ...Dar... se bâlbâi puțin Grobei, roșindu-se cu putere, e oare permis să... e oare convenit să vorbim astfel despre... un om! În definitiv, el nu a fost decât un... simplu om, de multe ori în însemnările sale, mai ales cele din prima perioadă, am surprins multe trăsături de vanitate, de lăudăroșenie... goală, copilărească! El însuși nu era pe deplin responsabil, conștient de...

— Ah, domnule Grobei, spuse ea, și el se tulbură puțin sub privirea ei intensă, limpede. Privește-mă, te rog: eu sunt opera geniului său, eu am fost copilul lui! Eu trăiesc datorită lui, am uneori, nopțile, ore de beatificare, de bucurie dureroasă când parcă... această carne, nu știu cum să spun... Știi, schimbă ea subiectul cu o anume vioașie care o părăsea rareori, m-au dus la medic, la doi psihiatri, fratele meu și unchiul meu, cel care m-a întreținut la școală. Vai, domnule Grobei, ei își închipuiau că... că toate aceste lucruri, viața retrasă pe care o duceam, rugăciunile, meditațiile, exercițiile spirituale și altele îmi fac rău... că s-ar putea să-mi tulbure mintea, să... Ah, bieții de ei, mă iubesc cu dragostea lor, bineînțeles că nu m-am împotrivit, m-au dus de câteva ori la Cluj, o dată la București... Bineînțeles, cu ochii rațiunii, a științei, lucrurile acestea, văzute pur exterior, fără... credință, fără har, pot părea așa... un fel de nebunie liniștită... veselă!... Oh, râse ea, eu nu m-am opus, ei aveau tot dreptul să se îngrijească de mine, să-mi facă binele după puterile lor slabe! Binele mare de care eram cuprins în ochii lor

semăna cu răul, cu boala, și eu nu aveam cu ce să-i conving! Totul trebuia lăsat așa cum fusese, ordinea lumii... ah, astea sunt vorbele lui!

— Spuneți-spuneți! Vorbiți! spuse Grobei, dând încet din cap, privind în podele. Dar Petronela tăcu și se jucă cu franjurile șalului gros pe care i-l dăduse Olga, pentru că în cameră era puțin rece. Stătură amândoi un timp fără să scoată o vorbă. În cameră se înserase, mobilele abia se mai zăreau.

— E bine că ați venit, spuse ea încet. Toate acestea vă așteptau, lucrarea lui trebuie împlinită. El ridică fruntea și o privi mirat:

— Dar bine, credeți... că eu aș putea! Eu nu sunt decât un... de altfel, treburile mele, sarcinile mele de serviciu fac ca... eu trebuie să mă deplasez mult, de colo-colo, va trebui să întemeiez o familie, la Caransebeș, mătușa mea și frații mei...

Petronela îl privea zâmbind. În cameră se făcuse plăcut, ea lăsă șalul să-i cadă încet. Silueta ei, în semiîntuneric, se făcuse de hârtie, Grobei se depărtase de ea, plutind undeva cu scaunul lui prin încăpere.

— Va fi bine, șopti ea, totul va fi așa cum a prevăzut el. Noi nu suntem decât uneltele voinței sale. Și dumneavoastră nu ascultați decât de el. Oh, nu trebuie să vă speriați de el, de umbra lui colosală: el e atât de aproape, ah, uneori e atât de vesel, de copilăros chiar! Trebuie numai să aveți puțină... încredere, nu știu cum să mă exprim, dar dumneavoastră mă înțelegeți, dumneavoastră sunteți un om deosebit de inteligent. Vă cheamă și Ioan, nu-i așa?!

— Da-da, spuse el, bâlbâindu-se fără rost, eu am trei nume, care mi-au făcut multe încurcături: Traian-Liviu și Ioan. Ioan după nașul meu, care era canonic și... i-am arătat buletinul meu doamnei Olga, v-a spus deci...?!

— Da-da, spuse Petronela și zâmbi și în întuneric, gura ei lumină blând, și el o privi cu

teamă, cu nedumerire. Uneori ea semăna izbitor cu o prietenă a sa din prima copilărie, o fată care venea uneori la bunicii săi și cu care avea voie să se joace. O fată enigmatică, pe care n-o înțelesese niciodată prea bine, cu câțiva ani mai mare decât el și care îl apăraseră uneori de grosolănia celorlalți derbedei de pe stradă, ce erau geloși că ea era numai cu el. Acum, enigma aceea se întrupase în femeia asta retrasă, Petronela, o simplă învățătoare de țară, deși avea două diplome, o femeie deosebit de tăcută, spuneau toți. Senină, veșnic râzând, caldă, bună, deschisă cu toată lumea; un dar mărunț pentru cei care o întâlneau pe stradă și care îi iertau fixația aceea pentru un mort pe care nu-l mai cunoștea nimeni aici, de care își aminteau puțini. O pasiune nevinovată, o fixație ce nu făcea rău nimănui. În zilele acelea tulburi, când fiecare lupta pentru sine, pentru pâinea sa, pentru libertatea trupului, când fiecare se închidea zgribulit în sine, buimăcit de istorie, de războiul care continua sălbatic, în pace. Un război lung, de o sută și o mie de ani, un război cu arme necunoscute, imparțiale, un război al tuturor împotriva tuturor. Ea, Petronela, în această lume întunecată, dușmănoasă, vie, era o pată, o pată luminoasă, caldă, pe care nimeni nu o înțelegea prea bine, pe care o lăsau în pace, de care se încălzeau în trecere, când o întâlneau. Olga, Olga-tante, care avea încă anumite relații în județ, o proteja, o adăpostea, o primea în casă. Aici, în casa aceasta albă, retrasă, Petronela venea cu încredere, deși i se întâmpla să meargă și în alte părți. Oriunde veselie ei curată nu stânjenea pe nimeni. — Suntem veseli, a spus un filosof, în primul rând tocmai pentru că suntem așa! Numai și în primul rând, s-ar putea spune, și așa era și Petronela, la ea se vedea aceasta prin haine, ceea ce suntem ne-o ia mereu înainte; râdem și abia apoi ne înveselim, suntem curați și abia pe urmă ne curățim, suntem senini și umili și abia pe urmă se înseninează viața

noastră. Iar El e ca un far înaintea noastră și ne arată cu simplitate totul, cu veselie și totul devine simplu, firesc. Cât timp el este cu noi, înaintea noastră, cu noi împreună. Nu un Dumnezeu înghețat și teribil, oh nu, un om n-ar putea fi astfel. În orice caz, nu El, pe care l-am cunoscut, care mi-a permis să... Cam astfel vorbea Petronela. Nu el, oh nu, te asigur. Uneori, eu însămi îl linișteam, îl certam chiar. Îi redăm încrederea, voioșia. Deși el nu făcea decât să se folosească de mine. Dar eu m-am dedicat Lui și îl slujeam. O femeie trebuie să slujească un bărbat și eu i-am slujit minunat... de a cărei iubire inima mea se topește, se luminează de dor, de...

— Mergeți la biserică?

— Rar, spuse ea. Am foarte puțin timp. Timpul meu este în întregime al lui. El poate fi gelos!... și ea râse, încet, ca să atenueze cuvintele pe care le spusese. Îl privea cu multă înțelegere, încercă să nu-l șocheze, să nu-l nedumerească prea tare, dar trebuia să-i spuie totul, el venise în câteva rânduri, se învârtise în jurul casei, avea deja, de la început, o uriașă disponibilitate care luase chipul lui. Prima oară, el avea deja, cumva, înscrisă pe chip imaginea lui atât de vie și ea, de obicei neîncrezătoare față de alții care o incitau, chiar și din răutate, să le vorbească despre el, ea avusese imediat încredere. De altfel, el era și foarte bine pregătit. Ezitarea sa nu era decât o formă, un fel de pudoare bărbătească, de bun-simț. Care avea să cadă în curând, nimeni nu trebuia să-l grăbească. Ce urma să se întâmple se va întâmpla, de când venise Ioan, ea, Petronela, respira mai liniștită. Așa spusese și el: – Până la împlinirea a zece ani! Toate stăteau și îl așteptau, totul, până la ultimul amănunt; totul era gata, pregătit, mai dinainte. Ea însăși se va da la o parte, după ce el... ea însăși, cu ce ușurare, se va retrage în chilia inimii ei, în viața ei, ca într-un mormânt, viu, vesel, în veselia ei care era tot un dar al Lui. Ea învățase să râdă târziu și

mai ales *acest* răs, în care inima, sufletul ei se deschidea odată cu buzele, în care carnea ei se topea, ca prima zăpadă pe pământul cald. Și Olga era aici, să-l vegheze, să nu-i lipsească nimic. Ca o bună moașă, să-l ajute să nască fără durere, să-l cruțe de durerile inutile, prostești. Căci el va trebui să sufere, marele dar pe care îl primea nu se putea face fără suferință. Oh, dar va fi ceva scurt, rapid, ascuțit și rapid. Apoi, el se va îmbăia în suferință, în marea sa durere și nu va mai simți nimic. Mai mult cei din jur, cei care îl iubeau cu o dragoste omenească, neinspirată, vor suferi pentru el, în locul lui, chiar. Atât cât vor putea suferi, oh, niciun om nu poate suferi mai mult decât îndură. Suferința e și ea un dar. Fără suferință, nu se poate face nimic durabil. Da, Olga îl va ajuta, el trebuie să meargă cât mai repede la țintă. Vor trebui date toate la o parte, el va lua pe umerii săi bărbătești totul. E deja destul de bine pregătit pentru asta, ele nu sunt, în definitiv, decât două femei neajutorate. Dacă trebuie să se facă ceva, atunci, acum e timpul. El va avea hotărârea, bărbăția, inspirația, care lor le lipsise. Dar nu erau ele chemate, ele doar... ele doar avuseseră noroc să fie în apropiere și mai ales ea, ea, Dumnezeu, viața îi dăruise atât de mult noroc și putere pentru a-și purta norocul, marea ei bucurie. Bucuria care tresălta în pânțele ei ca și un fiu ce întârzia miraculos să se nască, bucuria de a fi, de a ști, bucuria, credința în... Dumnezeu! Care Dumnezeu...?! Ea intra doar atât de rar în biserică și toate ceremoniile acelea fastuoase o lăsau aproape indiferentă, exterioară. Dar ea îl cunoscuse pe El, cel veșnic, cel atât de trecător și etern, oh, ei îi fusese dat să-l atingă, în lumea asta neîncrezătoare, ochii sufletului ei nu fuseseră orbi. Cu asta, cu aceasta se putea trăi o viață, cinci, cinzeci! Da, un om, nimic mai mult decât atât, și ea știa că putea părea nebună că vorbea astfel despre el, care nici măcar nu mai era pe această lume. Dar credința ei era nesfârșită și el

era omul, bărbatul credinței ei, care îi primea cu îngăduință devoțiunea, umilința perpetuă a vieții ei fără de care nu putea trăi, fără de care viața e mai searbădă decât a unei broaște țestoase sau a unei bălării. Desigur, în ochii unora putea părea așa, exaltată, nebună chiar, lumea trebuie să-și explice într-un fel lucrurile. Dar ea se înțelegea bine cu toți, nici măcar nu încerca să lupte cu aparențele din ochii lor, cu realitatea așa cum o vedeau ei. De ce?! Ea fusese aleasă, salvată, ce mai conta că unii chicoteau prin colțuri, uneori?! Aceștia chiar se plictiseau ei înșiși de răutatea lor, ca un copil ce se plictisește repede când pozna lui nu e luată în seamă. Apoi, nu trebuia ea să-i ajute să înțeleagă cât de cât, cu harul pe care-l aveau, pe care îl primise fiecare? Nu erau toți atât de bogați, câți oameni bătrâni nu rătăcesc de colo-colo, puțin buimăciți de tunelul acesta prin care au fost împinși să treacă și care... și care... oh, ei îi era milă de ei, cu adevărat! Și îi iubea, atât cât putea ea, cât loc îi lăsa marea, nefireasca ei iubire pentru el, mortul acela mai viu decât milioane de oameni vii! Morții înseși îi era recunoscătoare pentru că, în acest fel, îl păstra pentru ea, numai pentru ea, răpindu-l atingerii oricum profanatoare a altora. Oh, egoismul ei sublim! Acum însă, a venit el, cel ce trebuia să vină, acum toate vor intra în real, așa cum a dorit el, deși vorbise atât de rar despre aceste lucruri.

2

Grobei se instală, s-ar putea spune, la Vatra Dornei și cei de la Alba care erau furioși că el nu mai apărea pe acolo (ca cineva care fuge de poliție) ar fi fost mai puțin porniți, poate, dacă ar fi aflat că nici pe acasă, la Caransebeș el nu mai

venea decât rar, și atunci pentru scurt timp. Ca să nu-l piardă, conducerea cooperativei locale îi permisesse să-și dea raportul de la distanță și să ajute cu priceperea și deosebita sa experiență pe ceilalți agenți care lucrau în zonă. Astfel că el rămase încă angajat al Ucecomului. Dar activitatea sa de bază, cum s-ar zice, luase deja, încet-încet, o altă turnură.

Oh, dar cum să mergi pe un drum necunoscut, pe care nu a mers încă nimeni, înainte, un drum atât de întunecat, ce lucește răutăcios, ca pânzele de apă din pivnițe? Cum să faci un singur om, fără experiență, neajutorat, o lucrare atât de... colosală, ce întrece puterile unui om?! Cum, cum?! Oh! Oh! Oh! Pfu! Pfu! Pfu! Oh! Oh! Oh! Cum fac indienii când sunt uimiți sau se înfurie. Oh! Oh! Pfu! Pfu! Oh! Oh!

Uneori dormea chiar acolo, se făcea prea târziu să mai plece în oraș. Dormea în salonașul învecinat, pe o canapea incomodă, dar avantajul era că a doua zi, dis-de-dimineată, se putea apuca de treabă. Pe măsură ce se afunda în hârtii, disperarea liniștită, pe care n-o mărturisea nimănui, creștea. Dar cale de întoarcere nu era, oricât ar fi cochetat uneori cu aceasta, oricât și-ar fi imaginat că n-avea decât să meargă să-și ia geamantanul de la gazdă și să... Uneori își spunea că nu sunt în definitiv decât două femei scrântite, o arhivă ceva mai voluminoasă decât alta, câteva fotografii, câteva clasoare și... un ratat, un mort ce... o figură nedesăvârșită și care avea să rămână astfel până în vecii vecilor! Da, fără el acest „om” nu se putea realiza. Nu însemna însă, oare, că el însuși era o parte din acel „om”, de vreme ce lăsase totul la o parte, *totul*, pe el însuși chiar, ca să vie să împlinească, să împingă în real o viață ce părea ruptă, ratată, o fantomă pe jumătate. Dumnezeu, există oare astfel de oameni, a căror părticică, oarecare, rămâne vie pe undeva, se scoală și vine de departe, ca în somn, și... ah,

începea să fie ceva de prost gust, așa, un fel de imaginație desfrânată, dubios romantică, fantastică, științifico-fantastică și care...

În definitiv, totul era simplu: nu avea decât să se scoale în orice clipă, ușa era deschisă, să-și îmbrace pardesiul, să iasă și să dispară din oraș pentru totdeauna. Grobei râdea ușurel: evident, asta era. Și, de câteva ori, în joacă (în joacă?!), el se ridică, se duse în antreiaș, își îmbracă pardesiul, o dată ajunse chiar până la colțul clădirii, la colțul străzii, el nu-și mai aducea bine aminte. Atunci se întorcea, ca în somn, cu gura puțin întredeschisă, cu simțurile nu toate în ordine, așa cum e atunci când o parte din trup își revine, scâncind, după o anestezie. Dumnezeuule, numai până la colțul străzii?! Nu se putuse măcar urca în tren, însemna oare că e atât de târziu?! Nu avea timp nici măcar să... așa, să...?! Gemu încet, ascuns, trupul său mistic gemu adânc, pe sub piele, pe sub viscere, subsolurile celulelor sale orgolioase și independente gemură, simțind jugul, hamul pe care cineva, o mână nevăzută, îl aruncase... ca și caii de rasă ce-și feresc botul, capul, sforăind când cineva încearcă să le arunce hamul de piele. Of! Of! Of! Pfu! Pfu! Pfu! Pfu! Of! Of!

Și tocmai atunci, în perioada aceea, Petronela își rări vizitele, apoi nu mai veni deloc, vreo cinci luni de zile. Scrise o singură scrisoare în care se scuza și-l ruga să n-o caute. Fusesse chemată la Lugoj, în Banatul său, să suplinească pe cineva la o școală de defectologie, de arierăți mintali, copiii lui Dumnezeu. Ea mai făcuse o dată în timpul studenției o astfel de practică și numai o serie de „alte obligații” pe care le avusese ea atunci, el înțelegea, nu-i așa, despre ce e vorba, o împiedicaseră atunci să se dedice total acestei chemări. Acum însă, odată ce „el” era acolo, putea să-și permită o scurtă vacanță și să alerge, să fie prietena mai mare a acelor copii părăsiți de toți,

copii în aparență uitați de noroc, dar care erau atât de aproape de... etc. etc...

Și... tocmai atunci, interveni și răceala între el și Olga-tante.

O femeie, e drept, perfectă, ireproșabilă, dar el greșise nu știu cu ce, un fleac, aproape că și uitase, neglijase apoi să-și ceară scuze, apoi făcu încă o dată aceeași gafa (pe care el, a doua oară, nici n-o sesiză) și atunci buna femeie crezu, în simplitatea ei, că el o desconsideră, că își bate nițeluș joc de ea. Petronela nu era acolo să lămurească lucrurile și astfel se instalează între ei doi răceala aceea ce dură neverosimil de mult. El continua să vie ca și înainte, dar nu-și mai vorbeau, ba mai mult, ea închidea tot restul casei din calea lui, afară, bineînțeles, de birouașul de lucru care nu aparținea nimănui. Odată, ca să obție cheia de la pod unde se aflau unele materiale, el trebui să aștepte o săptămână, să-i scrie prin poștă, după ce, în mod inutil, îi lăsase bilețele prin toate colțurile casei. Bineînțeles că nici nu mai putea fi vorba de ceaiuri cu bomboane sau de cina în doi, cocul ei susținut de acel pieptăn luxos, din fildeș, culorile în obraji, zâmbetele ei atât de calde, de dezarmate, de grațioase. Totul se rostogolise pripit, răutăcios, în trecut. Toate îi veniseră pe cap atunci, când credința, spaima de uriașă sa sarcină se amestecau, când cocheta cu lașitatea, cu mii de lașități mărunte, când își ascundea uneori capul ca și copiii ce se ascund sub o pătură, în plapumă, și visa, visa, mii de vise mărunte, mizerabile, de fugi, de răsturnare a lucrurilor, vise abjecte, nu numai irealizabile, dar și îngrozitor de prost gust, micul-burghez râios din el scâncea, scâncea, mușca hârtia, pânza, mârâia înăbușit, tot instinctul său de conservare se revolta și îi lăsa un gust de vomisment în gură etc. Toate, toate, într-o mare depresiune, tristețe, când forța sa de lucru diminuase îngrijorător, erau zile când, sub pretextul (față de el însuși) că era prins de treburile

achiziției și merceologiei, nici nu dădea prin strada Demetrescu, sau stătea o oră-două și fugea.

Parcă se îmbolnăvisese, slăbise și mai mult, un fel de jeg al inimii, o boală a spaimei, frica de viitorul său, de destinul din calea căruia, el simțea, nu avea nicio scăpare. Doar să se omoare, da, asta ar fi fost o soluție echitabilă, practică, chiar pentru că gestul se făcea într-un minut, în trei minute, or pentru așa scurt timp, el era în stare să „fugă”, să fie laș. Trei minute, cât era nevoie să-și bea moartea, sau să-și taie jugulara, atât era încă în stare, nemernicia din el era în stare de atâta lucru; nu mai mult. Se târa de colo-colo, unii îl întrebau dacă nu e bolnav, avea corneele gălbui, ca la icter, mâinile începură să-i tremure ușor, câteodată, îi pierise pofta de mâncare, aproape nu mai dormea. — Nu vreau! Nu vreau! urla în el ceva, ceva confuz, adânc și puternic, viața însăși poate urla astfel.

— Nu vreau! Nu pot! Nu pot! Nu vreau! așa cum strigăm uneori, cu glasul înăbușit, în vis, într-un coșmar pe jumătate lucid, când nu ne putem împotrivi să nu fim duși de apele murdare, pline de cioturi, frunze, lemne, cadavre, case, animale, ale coșmarului, apele tulburi ale murdăriei existenței, ale firii noastre private. Și capul i se mișca uneori la stânga și la dreapta, nu totdeauna, dar uneori i se mișca, un fel de Parkinson al spaimei. Oh, nu viața lui conta atât de mult, sau fericirea lui privată; oh, toate acestea le-ar fi dat cumva la o parte, dar, Dumnezeuule, cum să înghiți, cu ce gură morală să înghită el prada aceea uriașă, cum să încapă în trupul său anonim opera aceea, lucrarea aceea fantastică, mirifică, terifiantă de-a dreptul?! Unde era ordinea lucrurilor, unde era Dumnezeu, ațipise, ce dracu, e timpul să cam începem să ne mai și debarasăm de senilii ăștia care picotesc în tronurile lor hârbuite...?!!!

Toate acestea și altele. Toate acestea și altele. Un timp dispăru, și Olga-tante avu un oftat de ușurare. În definitiv, ea era o femeie bătrână, avea

nevoie de liniștea ei, își avea obiceiurile ei care... Și Petronela, care rămânea departe, de ce?! Nu simțea ea oare că era nevoie, acum, de ea, că... Apoi, el apărură din nou. Puțin grăbit, distrat, abia mai saluta. Se instală la biroul său și rămânea ținut acolo câte douăsprezece, patrusprezece ore. Ea, care îl pândea pe după perdelele de la geamul ce dădea în curte, ajunsese cumva să simtă milă. Doamne, era doar încă atât de tânăr! Avea el pe cineva, ce spunea oare mătușa lui bătrână de acolo din îndepărtatul Caransebeș?! Știa ea oare că... dar cum putea bănuși cineva cu mintea „normală” tot ce se întâmpla, ce urma să se întâmple?!...

Atunci, în mijlocul confuziei, spaimei, tristeții generale, apărură bătrânelul acela. Un bărbat extrem de bine, de îngrijit îmbrăcat, care sosi direct de la gară cu o birjă. Cu un fel de valjoară sau *nécessaire*, cum era odată. Începuse vara, sfârșitul lui mai. Grobei era ca de obicei în birouaș, cu geamurile închise, cu lumina uitată aprinsă și nici nu-l observă. Atunci ea profită de acest lucru și îl duse pe musafir direct în bucătărie, oferindu-i o cafea.

— Cu ce ocazie, dacă-mi permiteți să...

— Oh, el era din Cluj și doar în trecere prin oraș... Mai fusese, evident, prin stațiune, dar cu multă vreme în urmă, înainte de război, fusese câțiva ani la rând, chiar stătuse mereu în gazdă la aceeași persoană, familia Mizrahi, dacă...

— Oh, da, ea îi cunoștea, deși ea însăși nu era originară... da-da, doar bătrânul mai trăia, bătrâna a murit, săraca, acum vreo patru ani, de un cancer la sân! O bătrânică tare...

— Ah, ce păcat! spuse musafirul rece, stând picior peste picior și Olga-tante îi admira costumul croit la un croitor de mână primă, *haute couture* de Cluj, se vedea, cămașa fină, din poplin de mătase, cravată în tonuri fine, maronii, pantofii englezești, bine păstrați, cine mai avea așa ceva în zilele

acestea?! — Ah, stimată doamnă, spuse musafirul, care îi urmărise privirea, am aproape douăzeci de perechi pe care le țin într-un scrin cu sertare, în șanuri, mereu unși cu o cremă ce mi-o fabric eu însumi. Am avut totdeauna boala pantofilor, a cravatelor, ce vreți, mici manii care ne mai dau iluzia că suntem, că supraviețuim, ha, ha, mă înțelegeți, nu-i așa?!

— Cum să nu, cum să nu! dădea încet din cap, cu o mică gravitate, Olga-tante și îl întrebă apoi dacă îl cunoscuse pe... Mihi, dacă...

— Da, da! dădu străinul din cap, puțin gânditor. Din păcate nu... știți, el fusese în detenție și nu putuse să asiste la tragicul... dintr-o eroare, o greșală a autorităților, el...

— Cum, arestat?! se miră Olga-tante, când asta?!

— Oh, spuse musafirul, netezindu-și cu un gest reflex al podului palmei sale mici pantalonii bine întinși pe genunchi, până acum... câteva luni. Exact: până în 30 martie, din '47, primăvara, până în cincizeci și șapte iată, tot primăvara. Un denunț, atât, o eroare de procedură! într-un fel avea noroc, erau alții, chiar mai puțin vinovați decât el, dacă se putea spune astfel, care erau încă acolo, fără nicio șansă de grabnică eliberare! Dar, ce vreți, într-un fel... astea sunt vremurile!...

— El a murit tot în '47, spuse ea, dar în toamnă și...

— Da-da, spuse musafirul, se pregătea tocmai să vie personal la Vatra Dornei, auzise de boală, de imposibilitatea lui de a părăsi orașul, chiar patul, și se pregătea tocmai să... ezitase câteva luni, îi era teamă să nu fie urmărit, nu voia să extindă bănuiala, să aducă într-un fel necazuri și aici, și iată, făcuse bine, pentru că la sfârșitul lui martie fusese luat și el, după ce toți prietenii săi, cei care nu plecaseră, evident, atunci când încă se mai putea, fuseseră sau arestați sau anchetați luni în șir! în sfârșit, astea sunt lucruri neplăcute, să nu

întârziem... dar, apropo, pe-aici nu au... răscolit nimic, nu s-au făcut cercetări?! Vreau să zic, aici în casă, după... ce el...?!

— Nu, spuse Olga-tante, casa aceasta fusese scutită. Și-apoi nu erau niciun fel de documente care puteau să-i intereseze!

— Da-da, evident! făcu gânditor musafirul, ținându-și buzele, e adevărat, dar știți, logica, aici, nu prea... în furia, haosul acesta, ura generală împotriva a tot ce... în sfârșit, lucruri neplăcute, să nu întârziem asupra... Sunt informat că e... cineva care se ocupă de hârtiile rămase, de...

Și el o privi grav, întrebător, după ce își băuse ultima sorbitură de cafea. Olga-tante roși involuntar, de parcă făcuse ceva nepermis.

— Da-da, tânărul... Grobei, un funcționar extrem de capabil, originar din Banat. El se ocupă tocmai cu... ar vrea să-l vadă, e în birou în această clipă... de altfel...?!

— Aș dori, într-adevăr, să-i fac cunoștința! Am ceva care ar putea să-l intereseze, eventual! Vă rog, dacă sunteți amabilă, să mergeți înainte! spuse cu răceală și demnitate mărunțul domn, sculându-se în picioare. Mulțumi pentru cafea și toată atitudinea sa, ceremonioasă, dar și gravă, arăta că nu mai avea ce să caute în bucătăria ei. Trecură dincolo, apoi, după câteva minute, cu tactul ei desăvârșit, ea îi lăsă singuri. Când ieși, se întoarse o clipă din ușă, un gest, pe care îl avea încă de când era fetiță, și roși: Grobei o urmărise cu privirea în timp ce musafirul tocmai se așeza, în felul lui țeapăn, în fotoliul de pai, și îi zâmbi. Ah, bătrâna și buna Olga-tante roși, în ciuda ei, până dincolo de urechi și... în felul acesta se împăcară. Toată ziua apoi, ea deretică și umblă prin casă de-o mie de ori mai ușoară, vorbind cu lucrurile ei, cântând chiar încet, ea avea o voce plăcută, cânta și în corul bisericii. Făcu planuri mari, își va lua inima în dinți și-l va invita la cină, acum, în noile condiții el nu putea refuza, în definitiv poate că...

dar ce-ar fi să-l invite și pe simpaticul musafir de la Cluj, un domn din generația ei, care-i impunea, o fostă cunoștință, poate chiar al săracului Mihi. Ea și intră la un moment dat în birou, prefăcându-se că... și, la ieșire, le adresă amabila invitație la cină. Cei doi acceptară, și ea, sărmana, așteptă până aproape de miezul nopții, lângă plita ei „Vesta”, ce scliffea de curățenie, încinsă. Cei doi nu se putură rupe de chestiunile lor, ea trase cu ochiul în două rânduri la geamul dinspre curte. Apoi, spre miezul nopții, puțin tristă, fără însă să le păstreze vreun resentiment, se duse la culcare. După ce așternu canapeaua din salonaș și instalează alături un fotoliu extensibil, cu rufe de pat, curate, bine scrobite, pe un scaun. Dimineață, spre uimirea ei, cele două paturi erau neatînse. Biroul era gol, geamul dinspre curte deschis și încă se strecurau suvițe subțiri de fum, în curte. Soarele urca glorios peste acoperișurile învecinate.

3

— ...Eu am aflat abia pe la mijlocul lui ianuarie. La Cluj însă se știe încă din toamnă de existența dumată aici. Au ezitat să-mi spună și... nu am reușit să-i conving decât arătându-le...

— Din toamnă... deja?! întrebă Grobei, prefăcându-se calm. Era însă neliniștit. — Atunci înseamnă că...

— Nu-ți fă niciun fel de gânduri! spuse mărunțul, glacialul domn Mahalek. — Totul e în perfectă ordine. Nu știe decât cine trebuie, și poate știu chiar mai puțini de atât! Un zâmbet subțire, habsburgic i se desenează pe buze. — În momentele de mare pericol, oamenii devin instinctiv extrem de prudenți, de abili. Deși, evident, aici nu e vorba de nimic interzis, dar știi, în zilele de azi, orice

poate deveni suspect... noi doi, aici, fumând în liniște, într-o casă pașnică...

— Bine, dar noi doi... spuse încet, ușor sugrumat, merceologul, nu e nicio... niciun fel de...

— Să nu ne păcălim pe noi înșine! spuse Mahalek și o clipă reapăru zâmbetul înghețat, fluturător, ca o fotografie neclară, de amator. — Deocamdată suntem doar noi! În curând vor sta aici cel puțin trei, poate chiar cinci! Oricum, niciodată mai mult decât e necesar, trebuie toată atenția! Totodată, dacă e posibil, mai puțin decât e necesar, sau strictul necesar!

— Vreau de la început să precizez!... încep Grobei, după o tuse scurtă, fermă, dar celălalt i-o tăie:

— Prezența dumitale aici a fost un semnal! Nu știu cât de clar ți-a fost dumitale acest lucru, dar pentru noi... De altfel, chiar munca pe care ai efectuat-o până acum arată că, în ciuda prudenței, a șovăielii, chiar, instinctul dumitale a lucrat prompt, rapid. Și apoi, faptul că ai venit la noi pe calea aceasta, nepregătit de nimeni, cu o exactitate și deosebită pregătire anterioară, arată că... ești făcut pentru... pentru noi, ăsta a fost, de altfel, semnalul...

— Mă scuzați... cine sunt acești: „noi”?! Eu nu am cunoștință, până acum, cel puțin... nici nu mă așteptam, de altfel, sincer vorbind, să găsesc o anume... ca să zic așa... altfel, mai mult decât probabil, nici nu cred că m-aș fi hazardat în această... lucrul pe care l-am făcut, cum spui dumneata, e mai mult un fel de... pasiune, o manie de arhivist care, în timpul său... liber... oricum...

— Noi suntem noi doi! spuse Mahalek mângâindu-și stofa pantalonilor, cu mâinile sale extrem de mici și de fine. — Dar dumneata ești destul de bine cunoscut! Sunt cel puțin trei persoane, printre care și o femeie, la Cluj, care cunosc amănunte despre dumneata. Cineva a făcut

și o călătorie Caransebeș, ca să... ah! Nu te impacienta! Cineva, care mergea pentru altceva, dar, în treacăt, și-a permis, nu-i așa... de altfel, și dumneata, aici, mi se pare, ai o preocupare oficială, de bază...?! După-amiezile pe care le petreci aici, cum spuneai...

Cei doi tăcură câteva minute. Musafirul fuma, privind nepăsător pe geam, deși afară era noapte. Grobei se afundă în lectura unei reviste vechi, apărută în timpul primului război, pe care o fișa. Aștepta ca celălalt să spună ceva sau să se ridice și să plece.

— Nu trebuie, cu excepția Petronelei, să ai încredere în nimeni. Nici în mine, comportă-te ca și cum... mă rog, cum e firesc! Mai devreme sau mai târziu, vor trimite pe cineva. Atunci va trebui să fii cu adevărat abil, dumneata sau cel care-ți ține locul, care va răspunde. O abilitate medie, ține minte; dacă nu vor înțelege nimic, vor reacționa. Trebuie aruncate câteva date, așa, un fel de...

Grobei se ridică, aproape sări în picioare. Era roșu, respira greoi, se plimbă de câteva ori în sus și în jos. Bătrânul îl privea zâmbind puțin zeflemitor.

— Dacă te-ar putea vedea!... spuse Mahalek. — Au mai fost câțiva entuziaști, în felul dumitale, care au apărut după ce... care nu l-au cunoscut! Semnul adevărat, al... pentru că noi, *the-old-boys*, care am fost mai mult sau mai puțin în preajma sa, noi suntem într-un fel... cum să zic, diletanți! Toți sau aproape toți! Dar voi... dumneata!...

Grobei se întoarse și-l privi, încercând să spună ceva. Mahalek așteptă, apoi, văzând că nu ieșea niciun ton de pe buzele tânărului, continuă:

— Oh, ceilalți... s-au împrăștiat, pur și simplu! Nu i-a ajutat nimeni, de altfel, noi nu ajutăm decât pe cei care nu au nevoie de ajutorul nostru, iartă-mi te rog jocul de cuvinte! Noi avem nevoie de un... stindard, nu de emuli! E și așa destul de târziu!... Ideea, însă...

— Ce înțelegeți prin: – Ideea?!

Mahalek dădu din umeri, cu nepăsare. Fuma îngrozitor de mult. Apoi, timp de aproape o oră, discutară detalii tehnice, acolo unde Grobei era cu mult mai informat, mai hotărât, avea un fel de pasiune a arhivisticii. Prezintă musafirului principiile după care lucrase de la începutul anului, câteva din clasoarele numite „indexuri”. Făcuse totul din instinct, dar recunoscuse că trebuise în două rânduri s-o ia *da capo*, din pricina faptului că nu avusese niște principii clare metodologice, arhivistice, din pricina totalei lipse de experiență, a materialului uriaș. O parte din material nici nu se găsea în casă, se afla la Alba, la Cluj, chiar în locuri neașteptate, cum ar fi Agigea, în sudul Dobrogei, sau la București. Cel puțin așa rezulta din anumite însemnări. Ar trebui inițiată o corespondență minimă, verificate unele adrese, doi-trei oameni care să se deplaseze în persoană, evident, în cazurile de strictă necesitate... Unele fire duceau în străinătate chiar, Paris, mai ales, și America, statul Indiana, unde trăise el, între '42 și '45. O ramificație enormă, deși încă nu erau dezvoltate toate... Grobei râse apoi, când povesti musafirului său încurcătura în care intrase de la început și care durase câteva săptămâni, din pricina faptului că îl indusese în eroare denumirea de „clasorul cel mic”. Ei bine, ce credea dânsul că se ascundea sub această denumire?!

Mahalek îl privi, zâmbi scurt și spuse: – Nu știu. Dar nu trebuie să-mi spui, adăugă repede, văzând că Grobei se pregătește, cu sangvinitatea sa obișnuită, să răspundă. — Am să-ți trimit răspunsul de la Cluj. E cineva acolo care trebuie să-l știe. Ține minte, primul rând din pagina doua a scrisorii! Reții?! Primul rând, în primul rând din pagina doua a scrisorii va fi răspunsul. E bine, de altfel, cum ți-am mai spus, să procedezi din proprie inițiativă, la astfel de verificări de lucru. Persoana dumată e prețioasă, iar opera e și mai prețioasă, ne depășește pe toți. Aici, în hârtiile

acestea, stă poate sensul existenței noastre. Sigur, nu probabil. Din păcate, eu sunt atât de bătrân. Oh, nu te formaliza, îți promit că mă ții încă zece ani cel puțin, cinci sigur, în deplinătatea facultăților. De altfel, în cinci ani dumneata nu mai ai nevoie de mine. Sper însă să mă păstrezi în preajmă, chiar dacă îți voi părea inutil. Eu am fost, totuși, primul care...

Apoi îi mărturisi, în felul lui glacial, uscat, că de mai bine de o lună pregătea această călătorie, dar nu fusese lăsat să vie, din pricina unor spirite hiperprudente, care... Urma ca acțiunea „lor”, a celor de la Cluj, să aibă loc abia la toamnă. El însă, și aici Mahalek avu un scurt răs ce trăda orgoliul, ca și altă dată, acționează rapid! A fost totdeauna un sangvin, îi explică el bănățeanului, și a și plătit pentru asta! Un intempestiv! Da, dar existența sa nu o schimba cu a nimănui! Și iată că, în acest caz, voia să spună în ceea ce privea călătoria și cunoștința cu el, cu Grobei, iată, nu se înșelase. Și rezultatele, el putea s-o spună liniștit, erau... hm... hm... chiar peste așteptări! Da, și bătrânul răsese mulțumit (parcă mulțumit de el însuși), iată că întâmplarea sau destinul lucraseră binișor, un creier n-ar fi putut să coroboreze mai bine... tot ce...

Și Mahalek, fumând în continuare, îl privea drept în față pe tânărul său companion, privindu-l așa cum ar fi cercetat un costum într-o vitrină, o femeie atrăgătoare, un fruct copt, excelent în armonia sa de formă și culoare, cu oarecare directitate neplăcută, nerușinată aproape. Îl privea ca pe un obiect, ca pe un spectacol. Apoi își reveni, văzând roșeața și neliniștea tânărului, își încruntă sprâncenele sale un pic cam stufoase și vorbiră din nou despre lucruri indiferente, se afundară în detalii tehnice. Trecuse de miezul nopții, Olga-tante se culcase, lumina se stinsese în toată casa. Grobei urcă în două rânduri în pod, singur, călcând în vârful picioarelor, cu o lanternă în mână, ca să

aducă niște hârtii. Se vedea lipsa sa de experiență, nu era pregătit pentru o discuție de câteva ore în șir, dar musafirul își dădea seama că, în ciuda acestor deficiențe de organizare a materialului, tânărul făcuse progrese mari și în acest domeniu. De altfel, conta mai puțin înzestrarea sa tehnică, aici urma să fie ajutat în curând de oameni mai pricepuți. Importantă era prezența lui, pregătirea lui mai ales, de care amintise și Petronela când îi spusese că era deosebit de „bine pregătit”. — Ce înțelegeau ei prin aceasta?! Grobei nu reușea să înțeleagă și nu îndrăznea să întrebe. Văzuse că întrebările prea directe nu plăceau. Acesta era un semn că nici el nu trebuia să răspundă unor astfel de propoziții.

— Tot ce faci dumneata aici, spuse Mahalek, într-o pauză, nu are nicio legătură cu politica... vreau să spun cu politica acestui stat! Nu faci nimic contra guvernului, contra orânduirii de stat. Poți fi liniștit. Dar vremurile sunt tulburi și o astfel de activitate, exterior pur arhivistică, de punere în ordine a unei arhive de familie, poate să atragă atenția. Ca și prezența dumitale în această casă, în oraș. Nu te neliniști, s-au luat măsuri deja...

— Măsuri?!... Ce măsuri?! făcu Grobei, sărind din nou de pe scaun. Acest cuvânt, în loc să-l liniștească, îl enervă de-a binelea.

— Am prevăzut că vizitele dumitale în această casă vor fi semnalate, spuse liniștit, rece, Mahalek, prefăcându-se că nu-i observă tulburarea. — Și s-a dovedit că nu greșisem. Deși majoritatea dintre noi, oh, nu te alarma, nu suntem mai mult de zece, nici zece, din care numai o parte la Cluj, suntem din vechea „clasă”, suspecti deci, există câțiva, prin linie secundară, care dețin unele posturi-cheie, sau au acces la... Iată, am reușit să parvenim, la Cluj, bineînțeles, la un personaj care a făcut o mică călătorie aici, numai în ce te privește. Poți fi măgulit! adăugă el, văzând că Grobei se oprise și rămăsese locului, nedumerit. — Oricum, ai

procedat bine păstrându-ți însărcinarea publică la cooperativa aceea, vreau să zic... deși nu ai s-o mai poți face multă vreme, pe măsură ce materialul se va organiza, după cum ai și început să-ți dai seama, nu-i așa, munca, volumul de muncă se va mări, încât n-ai să mai poți face față singur, chiar dacă ai lucra 20 de ore din 24. Mai ai un avantaj: nu ești un „mic-burghez”, ca noi ceilalți, vreau să zic că persoana și biografia dumitale nu trezesc instinct de clasă. Ești destul de șters, de... oh, iartă-mă că vorbesc astfel despre dumneata, dar... Curios, și el râse încet, un fel de zgomot strident, de hârșăit de mobilă mărunță târâtă pe podea, nu ne așteptam deloc să vii dintr-un... asemenea mediu! Mai degrabă dintr-o zonă de muncă fizică, decât... oh, dar să nu uit: ești totuși fiu de preot greco-catolic, aceasta explică poate unele... în sfârșit, ești cum ești, și noi, eu cel puțin, te primim franc, deschis, ca pe cel mai... hm... hm... semnificativ, substanțial dar al... destinului! Iartă-mă, nu-mi plac vorbele mari, eu am făcut sport toată viața mea, chiar și în pușcărie, și acest lucru nu se potrivește cu... apropo, să nu uit: – S-ar putea să fii reținut, anchetat, câteva zile, cel mult o lună! Poate e o falsă alarmă, dar trebuie să socotim și cu asta, într-un fel trebuie să fim pregătiți. Personajul de care ți-am vorbit trebuie să-și ia și el măsurile de protecție, părerea lui este că și în ce te privește e mai bine să ai o anchetă în spate, chiar numai pur formală. Asta te acoperă mai bine decât... cu vremurile astea tulburi... am să-ți las mâine dimineață, înainte de a pleca, câteva rânduri cu răspunsurile și întrebările, probabil, care ți se vor pune, pe care bănuiesc eu, cu experiența mea... Oh, nu te neliniști, răspunsurile dumitale nu vor fi decât purul adevăr, dar știi cum e... și adevărul trebuie formulat într-un anumit fel, ca să nu trezească bănuială, să nu se complice ancheta! Există tot felul de zeloși sau de funcționari, stupizi, chiar și în Securitate, deși, în mare, pot să te

asigur, e o instituție de nivel bun, cu adevărat profesionistă. La asta, românii s-au priceput bine, dintotdeauna, chiar și înainte de război, avem fler aici și... hm... o bună tradiție care a fost preluată! Da... preluată, poate singura tradiție preluată... hm... hm! și el emise din nou sunetul acela subțire, hârșăit. — Oricum, răspunsurile dumitale va trebui să fie precise, aceleași, e bine să le înveți pe dinafară deși nici acest lucru nu trebuie să se observe. Dar dumneata ai o anumită emotivitate care te va salva de la stereotipie!... Nu uita, deci: e ceva controlat, aproape provocat pasager, nu vei fi molestă fizic etc. Dacă se întâmplă o mărunță defecțiune, nu intra în alarmă, ea se va remedia cu maximum de urgență. Ești un element extrem de prețios, m-am convins personal, vom face totul ca să-ți... continui munca!

Grobei tăcu, făcu câteva ture prin cameră, enervat, apoi se opri și încercă să spună ceva. Nu reuși, doar sângele i se urcă în cap. Celălalt fuma nepăsător, puțin absent. În două rânduri chiar căscase, era trecut de două dimineața. Apoi, înghițind de câteva ori, ridicol, în sec, merceologul reuși să vorbească:

— În definitiv... pot să vă întreb... ce fac eu aici? Ce fac eu în... definitiv, aici?! Puteți să...

Mahalek dădu ușor din cap arătând că înțelesese. Apoi căscă încă o dată și îi făcu semn să se așeze undeva. Îl obosea, se părea, veșnica lui pendulare, scârțâitul parchetului etc. Undeva sună o sirenă de tren.

— Liniștește-te, nu faci nimic în plus... decât ceea ce faci! Pasionat de o figură a... trecutului, de personalitatea, ideile, să zicem, ale unui om ce a murit de aproape zece ani, încerci să... cu permisiunea familiei, să pui în ordine anumite... hârtii, hârtoage! Nimic neobișnuit, indecent, ilicit! Dumneata ai impresia că faci ceva... periculos, interzis? Poftim?

— Nu... deloc! spuse Grobei și se ridică din nou. Vru să meargă la fereastră, apoi își aduse aminte că îl enervează poate pe musafir, se întoarse din drum și se reasează, puțin cu umărul întors spre el. Celălalt îl așteptă să mai spună ceva, apoi, văzând că tace, adăugă:

— Ai vrea să întrebi de ce... mă interesează pe mine... pe noi, toate astea?! Cum am aflat de dumneata?! Simplu: printr-o scrisoare a Petronelei, firesc, nu? Și personajul începu să râdă bine dispus și de data aceasta fu un râs normal, clar, un sunet păstrat dintr-o perioadă mai veche a existenței sale.

— Un ha, ha, ha subțiratic, dar inteligibil, nedeformat. — Dar dă-mi voie să te întreb: — Dumneata cum ai avut încredere în mine și, după o oră abia, mi-ai arătat hârtiile. Oh, nu cele mai interesante, desigur, am apreciat asta! Dar, orișicum, ai avut o anumită încredere, ceea ce dovedește că... într-un fel te... așteptai să... mă așteptai, nu-i așa?! Deși amicii mei credeau că trebuie amânată pentru la toamnă călătoria mea, sunt convins că, într-un anume fel, am sosit destul de târziu... vreau să zic că ai avut timp să-ți pierzi puțin răbdarea! Dar te-am lăsat să te hotărăști singur, Petronela a plecat și din pricina aceasta: în cazuri din astea, singurătatea e cel mai bun prieten. Deși, dumneata erai de la început foarte bine pregătit, și... era foarte mic riscul ca să... vocația dumitale este deosebit de puternică! Și aici Mahalek se aplecă în față, un gest neașteptat la el care, de obicei, se afunda într-o înțepeneală dureroasă pentru cel ce o privea: — Este chiar impresionantă!

— Poftim?! făcu Grobei, puțin zăpăcit, roșu de vanitate.

— Vocația dumitale este semnul sigur al reușitei, chiar al... cum să-i spun, al realității întreprinderii... noastre! Iată că visurile noastre nu erau niște... fantasmagorii dubioase de liceeni!

Dumneata ești, ca să zic așa, de o realitate indubitabilă! Ne vei conduce cu o mână sigură!

Grobei întoarse capul și-l privi deodată. Era prima oară că fusese exprimat acest cuvânt. Celălalt îl lăsă să se reculeagă, apoi:

— Dumneata ești... conducătorul! Ai fost din prima clipă, când încă nici nu auziseș de acest nume și de tot ce... când încă nu bănuiai ce logodnă stranie ai contractat acolo, la Alba. Ai înscris pe frunte acest cuvânt, pentru mine, cel puțin, și eu, te asigur formal, voi... susține acest lucru, acest... fapt! Nu va fi prea simplu, există și un alt candidat, un alt... așa-zis conducător! Mai matur, mai inițiat, chiar mai... lucid! Dar îmi dau seama, tot mai mult, că nu era decât... un interimar, un înlocuitor, în absența... adevăratului stăpân!

— Adevăratul... stăpân este el! El e conducătorul! spuse Grobei rece, cu extraordinară claritate, cu ochii lucind un pic cam tare. Mahalek îl privi din nou, uimit cumva, de parcă nu se aștepta să mai fie cineva în încăpere; apoi dădu încet din cap, vru să spună ceva, să adauge ceva, dar se răzgândi. Dădu încă de câteva ori din cap, distrat, și adăugă: – Eu te voi susține, în orice caz! E de datoria mea, poate chiar în asta stă datoria mea esențială!

O jumătate de oră nu fură în stare, niciunul, să mai spună vreun cuvânt. Timpul trecea fulgerător. Apoi, se afundară din nou în hârtii, în detalii tehnice.

Peste nicio lună, funcționarul mai primi vizita cuiva, de la Cluj. Era primăvară; sfârșitul lui aprilie. În mai, plecă el însuși la Cluj, unde îl

cunosc pe „responsabil”, un fost militar de carieră, ca și Farca. Un om deosebit de instruit, cu o mare energie și autoritate. Grobei se simți din prima clipă inferior, complexat, era uimit că Mahalek, în martie, putuse să presupună că el ar fi putut să... că el ar fi fost de fapt... Spre liniștea lui, nici nu se puse această problemă a conducerii, a conducătorului. De altfel, cum află în câteva fraze simple, Grobei, nici nu era ceva care trebuia condus, o organizație sau așa ceva. Spre ușurarea lui. E adevărat că erau unii scrântiți, la București, chiar și la Cluj, care mai credeau, naiv, în revenirea vechilor stări de lucruri, care făceau guverne și alte acțiuni iresponsabile, de adolescenți senili, foști politicieni de mâna a doua, foști militari, în majoritate inși care nu reușiseră să fugă și care încercau, în camere supraîncălzite, într-un fel de masturbare senilă, colectivă, să imagineze nu știu ce fel de răsturnări politice, intervenția americană și alte supoziții. Fapte, de fapt „vulgare”, se exprima numărul unu, cu care ei nu aveau nimic comun. Sau, Grobei vedea cumva altfel lucrurile?! Oh nu, răspunse Grobei, după o clipă de ezitare, uimit că îi acordă importanță de insul acela atât de stăpân pe el ce emana autoritatea așa cum alții respiră, – Oh, nu, în niciun caz! Pentru el e o mare ușurare să afle că... E adevărat că domnul Mahalek l-a speriat cu câteva din frazele sale, vorbind despre o anchetă, despre... noi și...

Personajul tăcu. E adevărat că se expune unei anchete, dar nu în mod special doar el. Oricine, în vremurile acestea, se putea aștepta să i se bată în geam, noaptea, nu trebuia niciun motiv special, un simplu denunț, o frază mai ciudată sau, și mai puțin: rostirea numelui în te miri ce împrejurare, într-o anchetă, apariția numelui într-un ziar de dinainte etc. etc. Nimeni nu era scutit, așa că... Dar putea fi liniștit: ei nu erau o organizație secretă care își propunea răsturnarea actualului

regim și înlocuirea lui cu unul burghez. Oh, nu! împotriva a ceea ce e burghez sunt și ei, deși, în aparență, toți sau aproape toți au o formație burgheză, o apartenență de clasă, cum se zice astăzi, burgheză. Dar ei urăsc, mai puternic decât comuniștii, burghezia. *El* le-a insuflat aceasta, în primul rând. Dar ceea ce îi deosebește pe „ei” de vreo altă formație parapolitică sau subversivă e faptul că ei... cum să spun, nu au niciun fel de scop politic, nici măcar social, pe scurt, nu au niciun fel de program, de finalitate. Ei nu vor să schimbe lumea, nici măcar pe ei înșiși, nu-i așa?! Da-da, Grobei dădea din cap, cucerit, emoționat. Numărul unu exprima perfect ceea ce credea și el. — Ei bine, în acest caz, odată ce le lipsea orice vanitate de tip social, orice program, odată ce refuzau să se amestece într-o acțiune pragmatică, cât de mărunță, odată ce, în fond, ei nu erau „nemulțumiți” de actuala stare de lucruri... nu?! Personajul îl privi atent, puțin încruntat, și Grobei dădu din cap, puțin prea repede, înroșindu-se: — Evident, evident, el nu era un nemulțumit, un revoltat, un... — Nu-nu, îl întrerupse celălalt, și Grobei îi admiră încă o dată vocea sa, gravă, baritonală, impresionantă, oricât ai fi fost de stăpân pe tine, nu, Grobei nu-l înțelesese bine... era el un nemulțumit social, politic, față de actuala...?! Oh, nu! Nici vorbă, e adevărat că, în cadrul Ucecomului, el observase anumite neglijențe în ceea ce privește buna desfășurare a asigurării comenzilor, a prețului de cost încărcat uneori de... sau chiar a aprecierii unor cadre de valoare, mai sunt uneori, chiar și în conducerea regională a Ucecomului, unii nepregătiți, care... de altfel, unele dintre aceste stări de lucruri pe linie profesională el le și adusesese la cunoștința superiorilor, chiar în ședința de lucru el își spusese răspicat părerea, chiar dacă era vorba de superiori ierarhici care...

— Ah, nu, spuse cu blândețe celălalt, el nu se făcuse bine înțeles. Voia să spună că... era Grobei un nemulțumit social așa, în mare, i se părea că starea de lucruri politică, chiar economică, pe scară largă, națională, nu era ceea ce... Ah, nu! întrerupse Grobei, serios, nici gând! El era un cetățean pașnic! (Personajul dădu mulțumit din cap.) — El avea micile sale satisfacții, în afară de munca sa, evident, îi plăcea să îmbine utilul cu plăcutul, *utile dulci*, cum spuneau latinii; prin locurile pe unde îl mâneau îndatoririle sale de servicii, îi plăcea să descopere, să se delecteze și să se instruiască totodată cu tot ceea ce provincia, marea provincie spirituală poate să... în rezervorul ei uriaș promitea... îi plăcea să facă unele ascensiuni, să viziteze muzeele locale, mănăstirile, personalități locale care avuseseră un anume rol în istoria nu prea depărtată sau care cunoscuseră ei înșiși oamenii mari, ai istoriei românești, oameni de artă, mici colecții private, de bibliofilie, de ceramică, numismatică, mobilier chiar, uneori, când timpul și grelele sale sarcini pe linie profesională i-o îngăduiau, îi plăcea să se abată pe la vreun șantier arheologic, să asiste la săpături... oh, mărturisea că i-ar fi plăcut această profesiune misterioasă și atât de palpitantă: de a prospecta, de a descoperi obiecte ale unor alte culturi, moduri de a gândi, semne ale altor moravuri etc. Și apoi...

Personajul îl lăsă liniștit să vorbească. Apoi își continuă șirul argumentației: — Se potrivea foarte bine, „ei” înșiși nu erau niște nemulțumiți și, mai ales, nu voiau să comploteze în niciun fel împotriva ordinii existente, acesta era esențialul. Deci, Grobei se putea dedica în continuare muncii sale, pasiunii sale...

Grobei ridică privirea, uimit. Era într-adevăr puțin mirat să audă din gura celuiilalt, exprimate de vocea gravă, puternică, stăpânită, a celuiilalt, amănunte ale vieții sale private, viața sa modestă, aproape cenușie, cum se exprimase și bătrânul

Mahalek. Oricum, acesta era un amănunt pe care îl recunosc și „responsabilul”, ei erau interesați oarecum în activitatea sa nouă, de la Vatra Dornei. Fără să-l stânjenească în niciun fel cu prezența lor, ba poate că l-ar fi și putut ajuta, ei îl cunoscuseră bine pe răposat, unii dintre ei foarte bine, aveau în păstrare și anumite scrisori, documente, fotografii... ei înțelegeau că tânărul funcționar voia să-și dedice viața acestei îndeletniciri, puțin cam aridă, e drept, dar nu lipsită de unele...

— Da, spuse Grobei, serios, împreunându-și mâinile, îmi voi dedica viața acestei cauze. Oh, viața mea e și așa destul de mărunță, de cenușie ca să zicem așa, oricum, nu avea nimeni nevoie urgentă de el, de...

— De ce, spuse personajul, el avea dreptul, ca oricare muritor, ca oricare cetățean liber, la o viață fericită, la o familie, la desfătările pe care vi le poate aduce o muncă cinstită, perseverentă, la...

— ...Dar de ce, spuse personajul, netezind cu palma fața de masă, gânditor, viața, la vârsta lui mai ales, îți poate oferi o sumedenie de...

— Nu-nu, replică Grobei, cine știe, poate mai târziu, poate... el își găsisese deocamdată un echilibru, dacă era lăsat în continuare să... să se preocupe de hârtiile acelui om, de ideile sale, mai ales, de concepția care răzbătea... de marele spectacol, mai ales, pe care l-a furnizat existenței, uriașei provincii al cărui produs și stăpân, ca să zicem așa...

— Evident-evident! spuse celălalt, puțin absent. Dar, dacă Grobei îi permitea și cu titlu pur informativ, din ce se gândea să trăiască... în viitor?! Sau intenționa să rămână în continuare achizitor de materiale, merceolog, și în același timp să îmbine și activitatea de cercetător, de organizare a vastei corespondențe și...

Grobei rămase tăcut câteva minute și nimeni nu-i tulbură tăcerea, gândirea. Apoi răspunse: — Nu, nu credea, din păcate... pentru că el, oricum, se

atașase puțin de profesiunea sa, de colegii săi, putea zice chiar că era privit nu foarte rău în cercurile de specialitate, îi ajunseseră la ureche chiar anumite zvonuri din care rezulta că nu era lipsită de șanse cariera sa în acest domeniu, strădaniile sale fuseseră apreciate cu oarecare justete, priceperea, onestitatea sa profesională, neprecupețirea cu care... eh, ce să-i faci! conchise el; va trebui, i-e teamă că va trebui să renunțe la acestea toate, la frumoasele vise de viitor, așa cum... (aici el înghiți în sec, înroșindu-se ușor!), așa cum trebuise să renunțe la logodna sa, la frumoasa Lelia pe care o curtase, o cucerise chiar cu atâtea eforturi, cu atâtea...

— Dar bine, răspunse celălalt, nimeni pe lumea asta nu-i impunea atâtea sacrificii, renunțarea la familie, mai ales dacă, în mod sincer, sentimentele sale fuseseră împărtășite, dacă fiica unei familii onorabile... se auzise chiar și la Cluj că plecarea lui de la Alba lăsase o dâră dureroasă, adâncă, încă necicatrizată și că... oricând, nu-i așa, el era binevenit acolo, în sânul acelei familii prin care, în definitiv, el avusese revelația... prima mare revelație! Oricum, ar fi și în acest fel legat, aproape de... idealul său, de marele om... poate chiar mai direct, prin familia sa, sora sa, cumnatul, nepoata sa ar fi devenit, nu-i așa, soția lui, cu...

Grobei rămase tăcut, o dungă i se adâncise pe frunte și celălalt nu mai insistă; înțelese că merceologului nu-i făcea plăcere să i se amintească de o istorie încă atât de apropiată, de dureroasă. Cu toții îi respectară tăcerea. Apoi, Grobei repetă fraza spusă cu puțin mai devreme, și anume că intenționează să-și dedice toate eforturile, tot timpul său liber, acestei... îndeletniciri. Avea la Caransebeș o jumătate de casă, proprietatea sa, pe care o putea vinde și, în plus, economiile sale pe care le strânsese în ani, e drept, în vederea continuării studiilor, dar acum,

nu-i așa, totul trebuia lăsat la o parte. Va urma cariera tatălui său.

— Da? spuse celălalt puțin uimit sau o făcu din simplă politețe, aceea de preot?! Dar el, după cât era informat, el, Grobei, nu credea, nu era ceea ce se cheamă un...

— Oh, nu, răspunse liniștit funcționarul, fără simbolurile exterioare, fără convențiile, ceremonia, spectacolul care... deși toate aceste elemente sunt profund interesante, revelatoare, dar el se gândea să continue profesiunea tatălui său într-un fel... pur practic, dacă se putea exprima astfel, adică: profund practic! Tăcu și ceilalți nu insistară să explice mai bine ce voia să spună cu aceasta. Apoi, Grobei le povesti cam dezlânat o istorie întâmplată tatălui său pe când era încă student la seminarul teologic de la Gherla, ceva, puțin cam confuz, dar, mă rog, i se acordă toată atenția. Era vorba de o plimbare cu ordul, într-o duminică după-amiază, un șir lung de seminariști în reverende negre, undeva, în afară din oraș, apoi, subita apariție a unui bivoli, taur, așa ceva, care spărsese rândul, risipind seminariștii speriați, înveseliți de această aventură... un taur puternic, negru, ca și sutanele lor, sclipitor de sudoare, care trecu de două ori, ca o locomotivă, prin rândul lor, printre ei, înainte ca ei să fi avut timp să fugă, să se adăpostească. Oh, nu rănise pe nimeni, deși doar respirația sa îi înspăimântase de moarte pe toți, seminariști, ductori, prefecți de studii etc. Tatăl său nu se resimțise prea mult în urmă acestei „întâmplări”, își terminase institutul, se căsătorise, slujise trei episcopi, pe Hossu, pe Rusu și pe dr. Ioan Bălan, de la Lugoj. Dar iată că acel „lucru” irațional, vital, profund simbolic, „năvălise” în existența sa... cenușie, spărsese rândul existenței sale, ce părea echilibrată, așezată, cu o violență ce-l speriasse pe el, în primul rând... ale cărei urme încă le purta pe trup! Oh, evident, pe trupul ființei sale morale, trupul său cel mai concret!

Grobei vorbea încet, egal, mâinile și le ținea liniștite înaintea lui pe masă, privindu-le, pleoapele le avea pe jumătate lăsate, ca un fel de semiobstacol al privirii. Ceilalți îl ascultau cu atenție, puțin uimiți. Era ceva deplasat în povestioara tinerelului, ceva care îi făcea să se simtă stânjeniți. Numărul unu, însă, asculta cu calm, serios și ceilalți îl imitară. Povestirea lui Grobei, aerul său mai ales, în timp ce vorbea, surda lui exaltare li se lipiseră de trup, ca o sudoare, ca o transpirație ce nu era a lor, care le acoperea pielea. Ceva fără întoarcere. Era un alt fel de autoritate și ei reacționară diferit, cineva chiar, stânjenit, șopti ceva despre „scrânteală”, „ațătare juvenilă”, „sexualitate nepotolită”. În general însă fu ascultat cu atenție. Apoi, brusc, Grobei îi întrebă, adresându-se mai ales lui:

— În definitiv, dacă-mi permiteți să... în definitiv ce ne... unește?! Pot să...

Ceilalți se priviră unii pe alții, nedumeriți, de parcă merceologul făcuse o gafă. Fostul militar, după o clipă de gândire, răspunse liniștit, râzând ușurel: – Știu eu... poate dumneata! E o întrebare la care fiecare, cum e și normal, poate să răspundă altceva. Eu nu vreau și nici nu pot să mă fac purtătorul de cuvânt al unor oameni atât de... demni, de inteligenți, plini de personalitate! El privi în jur și aproape toți zâmbiră. Era și o femeie între ei, ce purta un nume foarte cunoscut. Dar, ca și ceilalți, ea nu scoase o vorbă. Se părea că se obișnuiseră ca fostul militar să vorbească în numele lor sau nu o făceau decât pentru că erau ușor intimidăți de faptul că Grobei era un străin, un bărbat atât de tânăr, atât de lipsit de experiență și în care poate nu aveau destulă încredere. Apoi, responsabilul, cum îl numea în gând Grobei, îi prezentă pe toți, adăugând la fiecare câteva date biografice, chiar caracterologice. Despre el însuși adăugă că era un sangvin care, printr-o îndelungată experiență interioară, reușise să-și modifice

reflexele fundamentale, putând reacționa, atunci când se cerea, ca un flegmatic. Făcuse amândouă fronturile, fusese decorat în Austria și acum lucra ca magazioner al unui depozit al filialei Academiei. Știa câteva limbi, avea licență în filosofie (afară de Academia militară) și ieșise în rezervă cu gradul de general. Pe Farca îl cunoscuse pe când acesta era ofițer, dar nu bănuise atunci... părea un simplu *bon-viveur*, îi plăcea să bea, să joace cărți, oh, era un jucător îndrăcit, era disprețuit de mulți, dar, în mod ciudat, opinia publică era ținută în frâu de câteva relații deosebit de înalte, în lumea financiară, ca și în structura administrativă, relații, prietenii pe care majoritatea nu și le explicau prea bine, el însuși, pe vremea aceea, îl considerase un simplu farseur. (Personajul roși puțin când exprimase acest cuvânt, lucru remarcabil la un bărbat atât de stăpânit.) Oh, nimeni azi nu-l va acuza prea tare; fusese, el însuși, un mărunț berbecuț, un stupid, așa, cu însemnele exterioare ale inteligenței, ale bunelor maniere, faptul că putea descifra binișor un text în sanscrită i se părea lui și celor din jurul său că e ca și cum îl apucase pe Dumnezeu de-un picior, că judecata sa era infailibilă. De atunci nu-l mai văzuse pe Farca, ce fusese expulzat din armată, în urma unui scandal, cu dreptul de a purta uniformă. Mult, mult mai târziu, în mintea sa se făcuse lumină. Pentru asta îl ajutaseră unii dintre cei de față, alții, ce erau absenți din diferite motive de ordin major, dar, mai ales, unele texte, textele sale teoretice. Acum, încerca să-și repare miopia, obtuzitatea din tinerețe. Grobei era mai fericit, el avusese revelația însemnătății acestui om cu mult mai rapid, mai „profesionist”, e adevărat că nu-l cunoscuse pe... el, or, e lucru știut, persoana fizică a cuiva e de natură să împiedice, uneori, comunicarea esenței revelarea esenței. Petronela a fost printre cei clarvăzători, care i s-a dedicat din viață și, pentru aceasta, ei îi păstrau o profundă,

nealterabilă stimă, el personal o iubea ca și pe sora sa, deși se potriveau atât de puțin. Defectul principal al firii sale morale, continua fostul militar vorbind despre el însuși, era incapacitatea sa de... inspirație, de ceea ce se cheamă mesianism. Era un ins totalmente pozitiv, rațional, calitate cu care, în tinerețea sa tembelă, se mândrise. Acum însă, ea îl împiedica să... să facă un corp comun, perfect, cu... opera aceea uriașă, care aștepta în liniște și demnitate să fie revelată lumii. Lumii noastre fizice, înconjurătoare. Totuși, avusese o șansă: nu murise, nu se cretinizase, nu se ramolise înainte de a vedea, de a simți suflul adevărului. Avea nopți, numeroase și aprige, când se răsucea în așternut, cutreierat de remușcări. Unii regretă o carieră ratată, alții o femeie, alții, pur și simplu, tinerețea, cei mai imbecili, evident. El regreta amarnic că... l-a cunoscut și nu l-a recunoscut. Viața fusese numai pe jumătate darnică cu el, viața îl insultase, lăsându-l să treacă pe lângă marele... ins, pe lângă uriașul om, fără să-l recunoască! Cum mai poți trăi cu o asemenea amintire, acum, când știi, când el există atât de concret, de irezistibil, când ideile sale sunt mai concrete decât masa asta sau stofa hainelor cu care sunt îmbrăcat!

— Remușcarea acesta violentă, spuse timid Grobei, era semnul înzestrării sale, al... salvării sale! Oh, nu în sens creștinesc, se grăbi să adauge funcționarul, în sens pur uman, individual. Chiar remușcarea lui era semnul... semnalul unui destin deosebit. Ar fi putut foarte bine, chiar era mai „firesc” astfel, ca el să creadă și astăzi că acel ofițeraș zurbagiu, cartofoar, pe care îl cunoscuse la Constanța, în tinerețe, era un simplu farseur! Da, și atunci ar fi fost cu adevărat tragic! Undeva, într-o scrisoare, mi se pare din prima perioadă, imediat după '20, '21, el vorbește cu claritate despre o anume *inadecvare* a geniului. Își aminteau ei?! Mai ales că ideea revine mai târziu, teoretizată, fundamentată practic, chiar în clasor...? Da-da,

cineva își aminti, dar era ceva căruia nu-i dăduseră prea mare importanță... — Nu-nu, insistă Grobei, e ceva semnificativ, o formă de apărare a individualității expuse la suferința simplă, vulgară, previzibilă. Inadecvarea la concretul mic, nepotrivirea în *propria* existență. O anumită, fină nepotrivire, ca o suprapunere aproape perfectă a două suprafețe, cu o deviație de câteva sutimi de grad, oh, un unghi mic, abia sesizabil, dar teribil de persistent în această suprapunere repetată care e viața concretă, exterioară, socială. De aici, probabil, impresia de „farseur”. Foarte firesc, foarte explicabil! Pierderea acestei „inadecvări” e semnul oboselii, deja. Nu trebuie confundată cu neadaptarea, un fenomen de serie, irevelant. Spre deosebire de inadaptare, inadecvarea nu produce suferință socială.

5

Se discută în continuare teorie, apoi chestiuni tehnice, în ce privește criteriile, principiile de organizare a „materialului”. Grobei își expuse propriile sale păreri, pe care le aplica, dând un fel de raport, de dare de seamă. Responsabilul și le expuse și el pe ale sale, ce difereau foarte puțin, doar în două puncte, de cele ale lui Grobei, puncte pe care funcționarul, normal, și le însuși imediat, luându-și notițe. După o scurtă tăcere, printre ceilalți, femeia (ce purta un nume foarte cunoscut) luă cuvântul, vorbind cu nesiguranță, la început, și foarte încet, încât fu rugată să pronunțe mai... ea nu reuși să vorbească mai tare, avea un fel de răgușeală cronică, se pare, și atunci, reflex, se făcu o mare liniște. Așa că se auziră perfect ideile, punctul ei de vedere: interesant era că persoana nu era de acord cu ceilalți doi, cu Grobei și cu

responsabilul. La început vorbi de felul în care se desfășură adunarea, de natura lucrărilor, subliniind „diletantismul” lor, „amatorismul exaltat”. Apoi, îl critică violent pe general.

Vorbi de incapacitatea sa organizatorică, de romantismul său mic-burghez, în completă contradicție cu personalitatea „inițiatorului” (era expresia ei), cu indicațiile sale exprese. Toți o ascultau în tăcere, fostul militar se înroșise ușor și-și aprinse în grabă un trabuc, ceilalți priveau în pământ. Ei toți sunt oarecum nepregătiți pentru uriașa sarcină pe care și-o luaseră, adăugă vorbitoarea, într-un fel cu toții erau niște diletanți, semiamatori. Dar cel care-i conducea nu avea voie să manifeste aceste slăbiciuni, el trebuia să fie un inspirat, un as al rezoluțiilor practice, un conducător înnăscut, un profesionist. Nici „musafirul de la Vatra-Dornei” nu întrunea, în opinia ei, calitățile unui conducător. Era exagerat de tânăr, nu-l cunoscuse pe „el”, nu avea suficientă pregătire „tehnică”, nu cunoștea oamenii etc. Calitățile pur morale nu erau suficiente, așa că...

— Bine, întrerupse generalul, care își redobândise calmul, dar el nu înțelegea un anumit punct... de ce vorbea domnia-sa despre un conducător, de ce aborda această chestiune...?! După părerea sa și a celorlalți, pe care îi consultase, activitatea lor nu necesita încă un, ceea ce se cheamă, „conducător”. Conducător pentru ce?! Era vorba doar de a păstra memoria unuia dintre marii apostoli ai Provinciei, de a organiza, mai ales, hârtiile, corespondența sa, de a le centraliza și găsi criteriile de arhivare, de sortare a materialului, și, în ultimă instanță, de a trage unele concluzii teoretice, de aplicare, poate, a...

— Nu-nu, întrerupse vorbitoarea, să i se permită să-și spună părerea franc, neipocrit: e adevărat, principala misiune e de a aduna de peste tot, de a recupera, pe cât e posibil, materialul Lui, prețioasa Lui moștenire și de a face să trăiască astfel figura,

ideile, concluziile sale atât de importante pentru ei toți, poate... pentru milioane de inși. Acesta era scopul vieții lor și ei își închinău toate energiile, inteligența, cultura, timpul, chiar și viața îndeplinirii sale până la ultimul punct din program. Dar ajungea asta, oare?! Și apoi... cum se făcuse acest lucru până acum? De ce trebuiseră ei să aștepte inițiativa unui tinerel înzestrat, poate, cu cele mai bune intenții, care să vină, din proprie hotărâre, și să atace fondul cel mare, de la Vatra Dornei? În definitiv, și aceasta era principala obiecție a ei: cum de i se permisesse unui străin să ajungă la fondul principal al „materialului”, să ajungă chiar la Clasă cel mic?!

Cineva care venea din medii indiferente, cineva care fusese atât de târziu și de incomplet verificat? Poftim? Nu era aceasta semnul amatorismului celui mai evident, mai cras, al neglijenței?! Evident, vremurile erau tulburi, unul dintre ei mai era încă deținut, trei erau eliberați de curând, oricând, oricare putea fi arestat. Ea nu fusese în această situație, e drept, dar pentru acest lucru nu avea niciun fel de complex de vinovăție. Ei renunțaseră odată pentru totdeauna la orice activitate politică, așa că ce se întâmpla în „exterior”, în societate, trebuia să-i lase indiferenți. Dar teama de o arestare, de o anchetă nu ar fi trebuit să-i facă să se țină atâția ani departe de „fondul principal” de la Vatra, de misiunea lor vitală. Erau cu toții niște lași, mai mult sau mai puțin, inși care deși își descoperiseră adevărata vocație a existenței, deși ideile, voința „inițiatorului” le revelaseră un alt aspect al vieții, mai profund, mai tensionat, dând o turnură salvatoare existențelor diurne, searbede până în acel punct, iată, ei ezitaseră să se apuce de treabă, să se dedice în întregime lui, cauzei lui. A trebuit să vină un tânăr funcționar, față de care ea avea toată considerația, în ciuda nepregătirii și tinereții sale, care să atace cu curaj, poate cu inconștientă,

fondul principal. Nu era aceasta o lecție pentru ei toți?! Ea cerea iertare pentru faptul că vorbea atât de prost, vocea n-o ajuta, ea nu avea niciun fel de calități de orator. Dar se simțise obligată să-și spună părerea care, presupunea, nu era numai a ei.

Se făcu tăcere, apoi toți tușiră, foindu-se pe scaun. Cineva rugă să se deschidă geamul. Vorbi apoi Mahalek, care dădu câteva detalii foarte interesante asupra unui pachet de cinci scrisori, din perioade disparate, '919, '920, '927, pe care i le trimisese corespondentul său din Capitală. Deși spunea lucruri interesante, coroborând unele idei din scrisori cu cele aflate în fondul cunoscut, puțini îl ascultau. Cuvintele vorbitoarei încă răsunau în urechile lor. Doar generalul îl asculta cu atenție pe bătrânel, luându-și notițe și Grobei îl imită. În definitiv, ei erau aici în primul rând pentru aceasta, nu?! După Mahalek mai vorbi cineva, dar nimeni nu ascultă prea atent, deoarece gazda servi un ceai cu cozonac de casă. După care se împrăștiară cu toții. Generalul se apropie de Grobei și îl invită să cineze cu el (totul avu loc într-o după-amiază de duminică) și apoi să doarmă la el. Funcționarul mulțumi politicos, dar fu nevoit să refuze, întrucât intenționa să plece chiar în aceeași seară mai departe. Până atunci voia să viziteze pe un fost coleg de liceu. Urmau să rămână în legătură și pe mai departe, fostul militar promise că la începutul toamnei va veni personal, pentru vreo săptămână, la Vatra și vor putea să facă schimb de opinii, să lucreze împreună, să-și verifice impresiile asupra materialului, să confrunte reciproc criteriile pe care le aplicau în sortare, în clasarea scrisorilor, a anexelor, a articolelor deja apărute și a numeroaselor ciorne etc. Se despărțiră sub cele mai bune auspicii.

Grobei plecă printre ultimii și, în antreiaș, în timp ce-și îmbrăca pardesiul (deși luna mai, era o vreme deosebit de friguroasă), unul dintre participanți îl ajunse din urmă, astfel că plecară

împreună. Era un bărbat mai tânăr, în jur de patruzeci de ani. Îl chema Sidorovici Boris și era medic de profesie, foarte palid la față, cu mâinile albe, părea în fiecare clipă că va leșina. Avea ochi frumoși, albaștri, și când vorbea, dintr-o mare, înnăscută timiditate, nu privea aproape niciodată în ochii interlocutorului. Înalt, cu o frunte nobilă, cu ochii mici, cu o evidentă tendință de calviție, gâtul subțire, lung. Cei doi meraseră în tăcere câteva minute lungi, până ajunseră în centru. Deși frig, era soare, și încet, încet, străzile se populau. Ceasul de la catedrala Sfântul Mihail indica cinci fără cinci. Medicul îi propuse lui Grobei să intre la cofetăria „Primăvara” sau la „Pescăruș”, unde el era totdeauna bine servit, să ia o prăjitură și un ceai sau o cafea. La „Pescăruș”, mai ales, spunea Sidorovici, au foarte reușite specialități de *feuilletage*, aveau laboratorul lor în care lucra celebra Mary-neni, care fusese înainte la „New-York”. Grobei se arătă de acord să mai rămână o jumătate de oră împreună, dar propuse să continue plimbarea, dacă se putea, în sus, spre Grădina Botanică, din păcate el cunoștea prea puțin Clujul și ar dori, dacă... Sidorovici fu de acord și amândoi urcară pe strada Bisericii Ortodoxe, în sus, spre Grădina Botanică. Ca printr-un acord tacit, cei doi se ținură departe, în conversația lor nu prea vie, de întrunirea de la care tocmai plecaseră. Sidorovici, în ciuda timidității sale congenitale, începu aproape imediat să dea detalii autobiografice și celălalt îl asculta, pășind în tăcere. Era basarabean și venise în refugiu, cu părinții, la Cluj, unde făcuse și facultatea, de altfel. Tatăl său era funcționar, expert contabil, iar mama, profesoară de limba rusă. El nu avea familie, avea însă o prietenă de aproape șase ani, o asistentă medicală, care nu reușise, datorită originii sociale, să termine facultatea de medicină. Ea mai fusese măritată și avea un copil, un băiat din prima căsătorie. O femeie de mare cultură și sensibilitate,

ea era motivul datorită căruia ei doi nu făcuseră încă formele legale ale căsătoriei. Fostul ei soț fusese procuror, un ins brutal, alcoolic, și ea avea un anumit reflex de teroare contra căsniciei. De altfel, și băiatul, care era mărișor acum, nu-i așa... dar ei se înțelegeau perfect, chiar și pe linie profesională. El era pediatru ca și ea și, trebuia să recunoască, în anumite privințe, teoretice mai ales, ea îl întrecea. Studia mereu, în câteva limbi străine, și reputația ei era consolidată. Marele Prăgoi o luase la el, la institutul pe care îl conducea, de chirurgie pediatrică. O personalitate, prietena lui. Dar el, Grobei, nu avea de gând să întemeieze o familie, în ciuda...?! Nu-nu, Grobei răspunse scurt că aceasta nu intra în planurile sale imediate. Dar cum de...?! Oh, Boris se însufleți ușor, și paloarea feței se intensifică, până când pielea deveni albăstruie: îl cunoscuse personal! Da?! Cum așa?! Doctorul povesti pe îndelete o istorie destul de încâlcită, Grobei îl asculta, tăcut, dând din cap uneori, pășind cu atenție pe trotuarul ce urca în pantă. Când ajunseră la Grădina Botanică, după o scurtă ezitare (Sidorovici tocmai povestea una dintre serile în care „el” făcuse o vizită familiei lor ce locuia încă pe strada Artelor, în cartierul Bata), intrară, amestecându-se cu mulțimea de vizitatori. Soarele apunea încet și cei doi se afundară în uriașul parc botanic, pe aleile pierdute în verdeață, în serele cu aer încălzit, umed, Grobei privea cu atenție totul, se apleca să descifreze tăblițele indicatoare ale speciilor de flori, copaci, arbuști, se arătă mai ales preocupat de trandafiri, din care se găseau acolo câteva zeci de specii. Sidorovici, care cunoștea bine Grădina, povestea încet, cu fraze dezlânate, dar cu un anumit umor, înșirând nume, date, o serie de elemente din viața sa personală, din copilărie, într-un fel neutru, ca o anecdotă auzită de la cineva. Se plimbau printre trandafiri: Sutter's Gold, Coup de foudre, Masquerade, Message, Golden Ophelia,

Sterling Silver, Aida, Cleopatra, Ballet, Impérial, Montezuma, Rouge Meilland, First Lady, Tzigane, Star Crimson, Baccara, Président H. Hoover, Crimson Glory, Barcelona, Jolie Princesse, Mary Hart, Fashion, Brennende Liebe, Kordes Perfecta...

— ...Era timpul să vii, spuse, brusc, Sidorovici, după mai bine de o oră de când erau împreună, în timp ce se pregăteau să iasă din Grădina Botanică, totul începea să se destrame, mai bine zis să prindă un fel de aer stătut, mucegăit... poate și media urcată de vârstă a majorității participanților... el însuși se gândise serios, la un moment dat...

— ...Să se retragă?!

— Oh, nu, nici vorbă! N-ar mai putea trăi acum, ca înainte, ideile Sale deveniseră ale lui, esențiale. Chiar și Tonia (aceasta era logodnica sa) începuse să se apropie de... Nu-nu, dar se gândiseră să se separe cumva de cei din jurul generalului, care...

— Dar ce, mai erau și alții?! întrebă îngrijat Grobei.

— Nu-nu, spuse repede medicul, puțin fâstâcit că fusese greșit înțeles, cel puțin după știința lui. Nu, dar el credea că actuala tendință nu era cea potrivită, ci, mai degrabă, un drum secundar, periferic. Ce... ce... credea Grobei despre cele spuse de vorbitoare...?! Și el îi spuse numele.

Funcționarul dădu din umeri. Spuse scurt, uscat, că nu avea de gând să se amestece în lupta intestinală a grupului de la Cluj. Toate acestea luau o întorsătură politică or, el era categoric împotriva unei astfel de activități. Nici nu avea talent pentru așa ceva. El era un simplu... cetățean, care avusese, cu totul întâmplător, revelația acelei unice existențe, și viața lui, ca și a celorlalți, se umpluse de un sens nou. Atât. În rest, era fericit că i se permitea accesul la documente și intenționa de aici înainte să-și dedice întreg timpul liber, poate chiar mai mult dacă e nevoie, organizării, clasificării

textelor, evident, după criteriile asupra cărora vor cădea de acord cu toții...

Medicul îl asculta atent, cu privirile în pământ, zâmbind ușor. Era un om foarte fin, deosebit de delicat. Când ajunseră din nou înapoi în centru, Boris repetă invitația de a merge împreună la cofetărie să bea un ceai. Centrul se populase acum, o mare de oameni mergea în sus și în jos, începuse să se întunece. Grobei se uită la ceas și spuse că urma să facă o vizită unui coleg de liceu. Medicul insistă și-i spuse că poate contramanda vizita sau, dacă voia, să-i dea un telefon prietenului să vie la cofetărie. În fiecare duminică, la ora aceea, el se afla instalat acolo, lumea îl cunoștea și, ca un gest de deosebită prețuire, voia să-l invite și pe Grobei, în seara aceasta, cu el. Dar prietena lui, întrebă Grobei, Tonia?! Oh, urma să cineze la ea, la nouă punct. Dacă voia, putea să vină cu el, ea culca băiatul și îl aștepta. Nu-nu, Grobei refuză cu hotărâre, el avea un tren la unsprezece și cincisprezece și mai trebuia să treacă să-și ia bagajul. Bagajul, replică medicul, putea fi trimis un om să-l ia și să-l ducă direct la gară. Putea el să aranjeze asta. Grobei rămase nehotărât și astfel intrară la cafenea. Medicul insistase foarte mult, cu un fel de încăpățânare melodioasă, avea deosebit de mult farmec în lipsa sa de vitalitate, sau, poate, pentru un vital, puțin rudimentar, ca merceologul, tocmai în asta consta atracția, farmecul.

Intrară, luară loc la început la o masă ocupată de o pereche, apoi, când se eliberă masa la care se pare că obișnuia să stea doctorul, veni un chelner și îi conduse acolo. Comandară cafea, *feuilletage*-ul casei și coniac franțuzesc. Grobei spuse că nu bea și, într-adevăr, nu se atinse de băutura din fața sa. Altfel, însă, se simțea excelent, canapelele de pluș ruginiu, cu oamenii eleganți de la mese, dintre care mulți îl salutau respectuos sau familiar pe Sidorovici, femei elegante, domni gravi, cu paltoane cu blană de bizam, zumzetul ușor al

localului, chelneri stilați, toate acestea îl amețiră puțin. Ar fi trebuit poate să nu intre, dar, o dată aici, nu regretă că venise. O dată înăuntru, Sidorovici păru mai grav, mai distant, deși își păstrase aerul său bolnăvicios și atrăgător, sfiala sa și deosebita delicatețe pe care o avea în comportament. Grobei se simțea ca un provincial, aici, în această capitală a provinciei, lângă acest locuitor al capitalei, care era atât de binevoitor cu el. Trebuia să facă eforturi să nu se simtă mic și stângaci, cenușiu, așa cum probabil că părea în ochii multora dintre acești domni relaxați, atât de familiarizați cu hainele lor luxoase, cu relațiile lor, cu tacâmurile de argint și cu personalul de serviciu, stilat și ironic. Și cu toate acestea, Boris afecta (sau era într-adevăr astfel?!) că e impresionat de compania lui, a merceologului, de personalitatea lui. Sau era aceasta un fel de politețe rafinată, o formă de a sugera celuilalt că avea personalitate?! Un fel de a dăru-i cuiva, pentru o oră sau trei, personalitate, caracter?! Grobei se hotărî să refuze să se mai piardă în hățișul unor astfel de speculații. Îl ascultă pe doctor, care tocmai vorbea de femeia ce luase cuvântul după-amiază cu atâta vehemență.

— ...E soția unui chirurg, director de spital, un as. Se spune că sunt divorțați sau că urmează să divorțeze, dar continuă să locuiască împreună. Zvonul e vechi de câțiva ani, așa că nimeni nu-l mai ia în seamă. Ai văzut ce frumoasă este, ea a fost una dintre frumusețile orașului și mai este încă, deși iese foarte rar. Tipul premiantei. E lingvistă și publică la diferite reviste de specialitate. E îngrozitor de cultă, o fanatică. N-ai auzit cum a vorbit, parcă era într-o sectă de quaker sau de mormoni, nu știu de ce nu se apucă de politică?! Părinții ei au avut un fel de castel și e din aripa cealaltă, un fel de aristocrație cultural-feudală, mama ei e nemțoaică, tatăl polonez, ceva teribil de amestecat. O femeie rece, plină de

calități care ar ajunge la o duzină de bărbați. Dar de Mahalek ce spunea?!

— Mahalek, cine era Mahalek, el avea o slabă memorie a numelor și... — Eh, Mahalek, spuse Boris înroșindu-se la tâmpile, bătrânelul acela care vorbise de scrisori... de altfel, se spunea că îl vizitase la Vatra?!

Grobei îl privi o clipă fără să înțeleagă. Apoi declară scurt că nu fusese vizitat de nimeni la Vatra și pe Mahalek îl vedea pentru prima oară. Boris începu să râdă și se scuză spunând că el nu era foarte bine informat, în ultima vreme mai ales... E adevărat că generalul apela la el pentru rezolvarea corespondenței sau pentru fișarea anumitor lucrări în engleză, el poseda perfect engleza.

Peste o jumătate de oră sosi și fostul coleg al lui Grobei pe care funcționarul îl chemase, dându-i telefon. Era un profesor de matematică la o școală profesională de fete, în limba maghiară. Se plânse că îl așteptaseră pe Grobei începând de la șase și că mai fusese cineva, un alt prieten (profesorul spuse un nume), care venise special pentru el. Soția lui era, oricum, foarte supărată, se pregătise și cu cina etc. Apoi, în scurt timp, profesorul, ca și merceologul, fu subjugat de personalitatea doctorului, de farmecul său, de paloarea sa elegantă. Acesta vorbi aproape o jumătate de oră despre Unamuno și Nietzsche, într-un fel foarte atrăgător, apoi discuția alunecă asupra expedițiilor în jungla sud-americană, cultul morții la indienii mbaya și caduveo, desenele, tatuajele caduveo, a căror simetrie era în legătură cu organizarea topografică a satului lor, ce exprima el însuși poziția lor față de moarte, o împărțire pe caste etc. Doctorul vorbi apoi cu extraordinară înflăcărare despre tribul Mbaya, despre ciudata lor organizare feudală de tip european, despre sclavii, despre orgoliul lor extraordinar care făcea ca femeile albe răpite de ei să se simtă în siguranță deoarece războinicii mbaya disprețuiau „mezalianța” ce s-ar

fi creat dacă ar fi avut raporturi sexuale cu captiva. Ciudată, în același timp, continua doctorul, era aversiunea lor pentru procreație, în așa fel încât la ei avortul și pruncuciderea erau practici normale. Femeile au totuși amanți, un fel de paji, iar soțul nu protestează întrucât ar fi sub demnitatea sa etc. etc. Dădea o grămadă de detalii și le desenă pe un șervețel, cu stiloul, câteva desene caduveo interpretându-le, scoțând concluzii despre cultul morții, împărțirea gentilică, simetrică etc., și nu putu fi întrerupt decât atunci când fostul coleg al lui Grobei se ridică, spunând că trebuie să plece cu părere de rău, fiind așteptat la masă. El, de altfel, venise cu misiunea expresă de a-l aduce și pe Grobei la cină, dar nu îndrăznea să-l răpească unei companii atât de distinse. Grobei rămase puțin confuz. Celălalt plecă repede, scuzându-se încă o dată, salutându-l deosebit de respectuos pe Sidorovici.

Rămași singuri, cei doi tăcură un timp. O cunoștință a doctorului veni la ei la masă și-l duse „pentru un minut” pe acesta la o altă masă, unde fu întâmpinat cu semne de prietenie de o societate întreagă. Boris nu întârzie mult dincolo, destul însă ca Grobei să se simtă stingherit și să-și propună să plece; își închipuia că îl obligă pe celălalt să fie prea amabil cu el, că abuzează etc. Sidorovici se îmbufnă, într-un fel foarte grațios de altfel, care-l dezarmă pe funcționar. Erau oameni pe care îi vedea aproape zilnic, oameni de serie, la urma urmei, deși se găseau printre ei și câteva cadre universitare. El, Boris, nu făcea confuzia între un om de lume, chiar dacă poartă un titlu în ierarhia universitară, și el, Grobei adică, o personalitate. Grobei roși, i se părea că celălalt profesa un exces de politețe. — Nu-nu, îl contrazise Sidorovici, care arăta acum la fel de cald, de sfios, de sincer, ca în timpul plimbării prin Grădina Botanică, îi mărturisi că dorise de mult să-l cunoască și, într-un

fel, venise intenționat, în acea după-amiază, la întrunire, numai fiindcă auzise de sosirea lui.

Trebuia să-i mărturisească, prietenește, și această franchețe a lui era suprema dovadă de prietenie: într-un fel, persoana lui Grobei îi plăcuse, dar într-alt fel, îl și dezamăgise cumva.

— Da...?! Cum așa?! întrebă evaziv Grobei, încercând să-i prindă privirea doctorului, dar care, cu timiditatea sa înnăscută, se feri, roșind.

— Ei bine, se vorbise despre el, așa... ca despre un fel de predicator... fanatic, un fel de sfânt Ioan Botezătorul, ha, ha!... Nu-i așa că îl mai chema și Ioan...?!

— Da, da, recunosc Grobei, puțin uimit, era numele nașului său, dar primele două erau cele... dar în definitiv, ce conta, și apoi... toate astea nu erau cumva, așa... puerile, exaltate...?!

— Evident, evident! spuse doctorul, dar știi cum lumea are o atât de mare nevoie de substanță, nu, aceasta era și una dintre ideile maestrului, nu?! Lumea are nevoie de un mit, de orice fel de mit, cât de mărunț, lumea e atât de feroce din plictiseală, aptă să-și însușească cea mai mărunță legendă vie, s-o înghită și apoi s-o digere, ca ierbivorele, din plăcerea de a simți alimentul mistic în gură etc. Boris râse ușor, jenat. Apoi adăugă: — Toate acestea erau puerilități, dar, cumva, într-un anume fel, îi suscitaseră curiozitatea și nu numai lui; chiar și cea care vorbise atât de vehement și care părea că îi acordase o atât de vagă atenție lui, musafirului de la Vatra, chiar și ea îl așteptase cu o anume încordare, el știa sigur asta.

— Bine, dar... de ce... predicator?! Ce însemnau toate acestea...?!

— Oh, el poate se exprimase prea bombastic! Mai bine zis un... da, da, își cerea iertare pentru termen, dar, așa... un fanatic, oh, în sensul bun al... nu-i așa, observase și Grobei, avem atât de puține cuvinte, limba română are noțiuni atât de

puține care să desemneze calități abstracte, încât... iată, de exemplu, ce făceau ei, pasiunea asta a lor... cum putea fi numită, poftim?! O simplă operă de arhivistică, de organizare a unei corespondențe mai bogate, a unor texte...?! Da, oare numai atât?!

— Într-un fel da, spuse serios Grobei, păstrând în obraji încă roșeața în urma discuției despre „predicator” și celelalte. — într-un anume fel da, și numai în aparență aceasta suna așa... cam modest sau cenușiu. În ceea ce-l privește (el nu bănuise că există aici, la Cluj, un grup de oameni atât de distinși care erau interesați ca și el de aceste hârtii, el ruga să fie crezut! și Boris dădu serios din cap), ei bine, fără falsă modestie, dar pentru el, lipsit de o diplomă universitară și ducând o viață tracasată din pricina îndeletnicirilor de serviciu, ca achizitor și merceolog principal, activitatea aceasta de... ordonare a materialului era cum nu se poate mai potrivită. Năzuise dintotdeauna, poate nu deplin conștient, spre așa ceva, spre un fond de idei, de cărți, de scrisori, texte etc., îngropat în vasta provincie din vitregia istoriei sau din simplă fatalitate, pe care să-l descopere, să-l studieze, să-l ducă într-un fel la lumină. Un arheolog, un arhivar, atâta tot. O muncă de cârțiță, de cercetător în subsolurile istoriei, o muncă tenace însă, deosebit de bărbătească prin perseverența și singurătatea de care...

Sidorovici aproba din cap, deosebit de serios. Adineaori, când amintise de Sfântul Ioan și de fanatism, din delicatețe zâmbise, luând toate aceste cuvinte pe jumătate în glumă. Acum însă îi acorda întreaga atenție și când cineva trecu pe lângă masa lor, o pereche foarte distinsă, și îl salută, el răspunse fără să privească, aproape nepolitic. Grobei se simți într-un fel atras de ființa celui alt, de un anume magnetism pe care îl emana făptură lui efeminată, dezarmată, de atenția pe care i-o

acorda omul acesta atât de cult, de cunoscut. Sidorovici spuse:

— Bine, dar eu nu mă pot împăca cu ideea că... cum, și el credea că e doar atât, că... cum, numai atât, o simplă sortare de hârtii, o treabă de arhivist conștiincios...?! I se părea pur și simplu imposibil!

Grobei tăcu. După vechiul și prostul lui obicei, făcea desene din firimituri de prăjitură pe tabla de marmură roșie a mesei. Doctorul însă nu părea că observă acest lucru, într-atât era de absorbit. Grobei, el însuși era concentrat și atenția vagă pe care o acorda indexului său plimbându-se printre firimituri era tocmai o dovadă în acest sens.

— Ei bine, continuă funcționarul puțin indecis, era atât și... era și ceva mai mult în același timp. E greu să mă explic, dar eu simt, foarte bine, în mine însumi, acest lucru. Sarcina mea, la care m-am înhamat de bunăvoie, în sinea mea, în ochii mei, ca să spun așa, mi se pare glorioasă și scânteietoare ca și carul de foc al soarelui pe care îl mână nehibzuitul, temerarul Phaethon. Nimic nu mi se pare mai măreț, mai fantastic! Dar, evident, e o chestie de simplă optică, altuia, același lucru, nu-i așa...

— Bine, dar... încercă Boris să înțeleagă, undeva e totuși o cheie, o ieșire... trebuie să fie undeva o recompensă, o alternativă revelatoare, altfel, oricât spirit de abnegație și...

— Ei da, spuse Grobei, un pic prea grav, împăunându-se cu atenția pe care i-o acorda celălalt, esențială era aici... cum să spun... metoda! Criteriile de organizare a... materialului! Fondul acesta Farca este o lume, uriașă, complicată, încâlcită; trebuiau găsite niște principii ca niște linii de forță magnetice în jurul cărora să se ordoneze apoi întreg materialul.

— Și... aceste principii?! îl întrebă Boris, puțin nedumerit.

— Aceste principii, spuse Grobei, deodată nemișcat, el le vedea cu claritate în fața ochilor

minții, ca niște... linii de foc! Erau câteva care, aplicate cu perseverență, cu simț al nuanțelor, cu simțul întregului (oh, nu erau prea numeroase!) puteau revela întreaga, uriașa valoare a materialului rămas, a fondului, care, altfel... mai ales în starea în care se găsea el acum...

— Și... spuse incert Boris, văzând că celălalt nu mai adaugă nimic, la ce concluzii ar fi dus această... vreau să zic la ce concluzii practice... sociale, ca să... în ce fel, acestea ar fi... schimbat ordinea existentă, chiar și numai în ceea ce privește... vreau să zic, cum ar fi modificat destinul lor, al celor care credeau, care își dedicaseră timpul lor, energia, acestei...

Grobei îl privi fără expresie, apoi dădu din umeri. — Nu știa, nu-și pusese această problemă. Învățătura lui nu era un leac practic.

Undeva, într-un articol târziu, publicat în perioada americană și a cărui copie o găsisese în Clasă, el spusese lămurit, a câta oară, că ideile sale nu au nicio finalitate practică. Lipsa lor de vulgaritate constă tocmai în aceea că nu intenționează în niciun fel să tulbure realitatea, organizările sociale; clasele și celelalte. Aici stă și măreția lui, originalitatea sa. Tocmai gândirea sa, în esență, atât de practică!

Grobei spuse ultimele cuvinte cu o nuanță de triumf involuntar, de parcă ar fi vorbit despre propriile sale idei. Boris dădu din cap:

— Evident, evident, era perfect de acord: aici trebuie căutată marea sa valoare, originalitatea sa. Dar... el, Grobei, ce credea despre aceasta?!

— Cum... adică?!

— Bine, dar... el (Boris făcu o grimasă puțin dureroasă), el însuși e un gânditor, un creator, oh, n-avea rost să nege, ar fi fost o modestie deplasată!... Ei bine, el nu credea că... o dată materialul ordonat pe principiile sale funcționale, reale, chiar și așa, *grosso modo*, el nu ar fi prins o... acută valoare practică?! El, Sidorovici, trebuia

să-i mărturisească că el însuși, ca majoritatea celorlalți, spera să găsească și un... îndreptar practic, o normă de aplicare, chiar și generală, în testamentul său, altfel... chiar și el, Grobei, dacă scormonea mai adânc în ființa sa morală, dincolo de abnegația și spiritul grav de cercetare... nu găsea chiar și el, în adânc, acolo, în ființa sa cea mai adâncă, o speranță a... unei activități umane... chiar dacă nu direct, brutal sociale, dar... oricum, aplicate, o normă generală după care lumea sensibilă, vie, putea fi cel puțin reinterpretată?! Nu, măcar atât... nu?!

— Oh, fără îndoială, răspunse sigur de el, Grobei, fără îndoială. O normă da, oricum, dar ceva complet antidogmatic! Absolut!

— Evident, evident, spuse celălalt, el nici nu credea altfel. Era o mare ușurare, pentru el, cel puțin, că îl cunoscuse! Pe cuvânt de onoare!

— Bine, dar... spuse merceologul, dar el vorbise adineaori de un fel de dezamăgire, nu?! L-ar fi interesat, adăugă el râzând, doar așa, în treacăt, cu titlu de...

— Ei bine, Boris surâse palid, la rândul său îi va spune, franchețea era doar regula lor, nu?! Se aștepta la un ins, așa, mai... matur, mai format, cu o... autoritate mai explicită, mai concretă! Se aștepta ca din ființa celui care va veni de la Vatra să emane un fior magnetic, de atracție involuntară, misterioasă... ceva care să-l subjuge, oricum, să-l facă să... prostii! râse Boris, în fiecare dintre noi funcționează complexul tatălui, peste tot vrem să descoperim tatăl, din anii primei copilării, un Jupiter, un idol posibil! Toți fugim după un idol, oricât de mărunț, de pasager, cineva, *ceva* pe care să-l putem așeza pe soclul gol al inimii noastre morale... al moralității noastre anemice, firave, nesigură de ea însăși, singură... speriată, înspăimântată de propria ei singurătate!

Doctorul surâse, cu surâsul său palid și inteligent, Grobei râse, ca de obicei, când se

simțea bine, puțin cam gălăgios. Ceasul se apropia de ora 9.

...De asta avem în primul rând nevoie de... un conducător! adăugă Boris, roșindu-se puternic, privind în masă. Grobei simți o bruscă nervozitate. — Oh, adăugă precipitat doctorul, eu nu sunt de acord cu femeia aceea, felul ei de a se exprima e prea brutal, prea fanatic! Dar e tot atât de adevărat că fără un... spirit lucid, tactic, hotărât, totul se destramă, se degradează! Hârtiile înseși prind un fel de iz de mucegai, de ceva prăpăstios și... vetust, inutil. Or, generalul e departe de așa ceva, el însuși simte că e depășit de... e un om onest, dăruit total, dar cumplit de mediocru, Grobei nu simțise?!

Grobei îl privi uimit și puțin absent: — Nu, el avea cele mai bune opinii despre fostul militar. Atât timp cât acesta îi permitea să-și continue munca sa migăloasă, un pic cam pedantă... altfel, cine știe, *daca* acea femeie ar fi devenit... ar fi preluat sarcina principală, el, poate, ar fi fost obligat să se retragă. Chiar și dacă nu i-ar fi cerut-o nimeni! Era ceea ce simțea el, poate obscur, dar cu o anume certitudine...

Sidorovici îl asigură, cu multă căldură, că se înșela; nimeni n-ar fi putut, n-ar fi îndrăznit să-l îndepărteze de la munca sa, de la vocația sa, atât de greu găsită și care era una dintre cele mai puternice pe care el le întâlnise. Era fericit că-l cunoscuse, că Grobei îi dăruie încrederea sa.

Peste câteva minute cei doi se ridicară să plece. După ce doctorul repetă invitația de a-l întovărăși la prietena sa, la Tonia, după ce Grobei respinse și oferta foarte amabilă ce i-o făcu celălalt să-l întovărășească la hotel, cei doi se despărțiră. Grobei simțea nevoia să fie singur și, înainte să se întoarcă la gazda sa, se plimbă aproape o oră. Era formidabil de emoționat, sentimentele sale erau contradictorii, el însuși plutea pe emoția sa dezlănțuită ca o barcă pe oceanul umflat. Străzile

se goleau încet, la colțuri și pe bulevardul ce ducea la operă, pe limba de trotuar din mijlocul lui, mai întârziu grupuri, studenți, tineri intelectuali, femei tinere, elegante, atrăgătoare, pe care merceologul le privea ca printr-o lunetă, tulburându-l așa cum te tulbură vocea cuiva în întuneric, încercând să-i ghicești fața după modulațiile tonului. După aproape o oră de plimbare singuratecă, ca o expurgație, pe străduțele întortocheate din apropierea centrului, trecând prin dreptul restaurantului și bodegilor luminate, ocolind grupurile vesele formate pe trotuar în fața lor, Grobei ajunsese liniștit, calm, la reziduul emoției sale: o spaimă lăncedă, incertă, orbecăindă. El nu avusese prea mulți prieteni în viață, cu adevărat vorbind, niciunul. Mulți tovarăși, colegi, amici: niciun prieten adevărat, pe măsura lui. Oare prietenia mare, adevărată, să apară astfel, sub semnul spaimei?! Era semnul ei, oare?! Grobei se închirci dureros asupra sa însuși, încercând să afle, să ghicească răspunsul, acum, pe loc. Unde, dacă nu în el, în subsolurile instinctului său, putea să-l găsească?! Și trebuia să-l afle rapid; timpul din fața sa se micșora cu repeziciune: într-un anume fel, el era, devenea un om de acțiune. A-ți urma tot mai lucid, tot mai economic, propriul tău destin nu însemna a deveni un ins practic, profund practic?! Și spaima asta ce era?! Se putea trăi cu ea?! Era în legătură cu după-amiaza trăită, cu grupul acela de străini, cu femeia aceea agresivă?! Sau era în legătură cu doctorul, cu Sidorovici?! Poate n-ar fi trebuit să facă... atât de repede, această călătorie...?! Fiecare pas înainte era o afundare în nisipurile acelea mișcătoare, un mâl uman, rapace, ce-i înfășură planta piciorului, glezna, și-l sugea spre profunzime. Ce greu se desprindea de Cluj, cu o oră și jumătate înainte se uita mereu la ceas, grăbit să plece, i se părea că va pierde trenul, mai avea de scris o scrisoare pe care voia s-o arunce la cutie în gară etc. Și acum, nu-și putea desprinde

tălpile de asfaltul magnetic, umbla tot mai nehotărât, mai șovăitor.

Spaima, spaima cui îl invada, nehotărâtă, fricoasă ea însăși de el, se temeau unul de altul... urma, oare, să trăiască în spaimă, el, a cărui viață fusese poate cenușie, mediocră, dar netedă, francă, bărbătească...?! În spaimă...?! În... spaima... cui?! Cine avea nevoie de frica sa...?!

Apoi, brusc, spaima aceea pe care o presimțea tulbure și care îl neliniștise dispăru brusc. Poate definitiv, crezu el.

CAPITOLUL X

1

Acestea se întâmplară la sfârșitul lui mai, începutul lui iunie, '57. În toamnă, se întoarse Petronela de la stagiul ei de la școala de arierăți mental, de la Lugoj, și Grobei mai întreprinse două călătorii la Cluj și o călătorie la Constanța, pe urmele lui Farca, ce locuise acolo un an și jumătate. Generalul și Mahalek făcură, la rândul lor, o vizită în casa din strada Demetrescu, din Vatra Dornei, Sidorovici se oferă și el să vină, dar Grobei îi interzise. Rămâneau în corespondență, deși doctorul era cel care scria cu regularitate, Grobei îi răspundea arareori și atunci cu bilețele scurte, impersonale. Ar fi vrut să atragă cât mai puțin atenția asupra persoanei sale și, mai ales, asupra casei din strada Demetrescu și a fondului ce se află depozitat acolo... De Sidorovici, de persoana sa se simțea însă atras, și scrisorile doctorului emanau aceeași indecizie atrăgătoare, același farmec cvasifeminin, pe fondul unei culturi, bineînțeles, și a unei inteligențe ieșite din comun. Cei doi se simțeau instinctiv atrași unul către celălalt. Grobei nutrea față de doctor o anume înclinare, atracție, mult dincolo de ce ar fi trebuit să fie legăturile lor oficiale, ca să zicem așa. În toamnă, de Grobei se mai apropie un membru al „grupului”, un anume Deliman,

canonic al fostei episcopii greco-catolice, un om deosebit de cult, doctor de Roma, ce suferise două detenții una după alta și fusese eliberat de foarte curând, la începutul toamnei. Generalul îi atrăsese încă de dinainte atenția funcționarului asupra tânărului canonic (care împlinea, exact în ziua eliberării, treizeci și opt de ani), fără să bănuiască atât de rapida lui punere în libertate.

Fusese arestat în iunie '48, data interzicerii cultului și a desființării bisericii sub falsa denumire de unire a celor două biserici.

Fusese arestat odată cu episcopii și prelații bisericii, dintre care unii – episcopi cu toții! — nu mai văzuseră lumina soarelui, odată cu dr. Iuliu Hossu, episcopul de Cluj, cel care, cu trei decenii înainte, citise cu glas tare, la Blaj, textul proclamației alipirii Ardealului la țara mamă, după un mileniu de înstrăinare. Iuliu Hossu care, în același an când Deliman fusese eliberat, fu judecat de curtea marțială la Cluj, cu ușile închise, și condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică, era deja de șapte ani privat de libertate! — numai pentru că îndrăznise, într-un memoriu adresat versatilului prim-ministru Petru Groza, el însuși fiu de preot ortodox, să susțină și să reamintească meritele istorice și naționale ale bisericii greco-catolice. Iuliu Hossu, care, în detenție, urma să devină primul cardinal român *in pectore*, și care urma să moară astfel, ca și ceilalți prelați ai bisericii, închiși brutal într-o mănăstire: Rusu, Frențiu, Ioan Suciu de la Oradea-Mare, Aftenie, episcopul Bucureștilor, torturat de Securitate, dr. Ioan Bălan, episcopul Lugojului.

Tânărul canonic Deliman era un bărbat frumos, glacial, extraordinar de manierat. Sidorovici, doctorul, și el, dr. Deliman, făceau un cuplu în ochii funcționarului, fără ca ei s-o știe. Doctorul de Roma se angajase la Spitalul nr. 2, la laborator, unde îndeplinea umila muncă de înregistrator al analizelor, și-apoi, cu timpul, urma el însuși să

efectueze unele analize de uree, urină, V.S.H. și alte probe sangvine, uriașa sa erudiție română urmând să se ofilească încet, ca un palmier gigantic, deosebit de gingaș, scos din sera sa. Era doctor în drept internațional bisericesc, unul dintre puținii specialiști din țară, și Patriarhia îi făcuse propunerea de a preda la seminarul din București. Dar Deliman nu-și putea trăda dreapta credință, la sfârșitul secolului XX, când războaiele religioase, iată, marcau sfârșitul mileniului. Comunismul pe două continente, naționalismul și religia, iată bolile sau criteriile noastre la sfârșitul mileniului, și Deliman avusese favoarea, așa o vedea el, de a suferi pentru religia sa. Urmase preoția, acceptase celibatul, bursa la Roma și erudiția de la Propaganda Fide așa cum un tânăr englez urmează Etton-ul, Cambridge-ul și cursa de regate, conversația ironică sau nihilistă, de salon. Abia desființarea cultului și arestarea făcuseră din el „un popă”, îl deslaicizară, îl sacralizară, oh, fără ostentație, el își păstra eleganța, răceala gesturilor, așa cum își îngrijea mai departe (așa cum o făcuse și în pușcărie) pielea nefiresc de albă a mâinilor sale de prelat. El suferea cu orgoliu, avea orgoliul de a nu părea că suferă, avea „bunul-simț” de a nu părea un persecutat, o *persona non grata* a regimului, zâmbetul vag, vanitos, de pe buzele sale subțiri erau salutul său. Era ușor antipatic, aproape voluntar, studiat, ca să nu stârnească mila, compătimirea, lucru rușinos în ochii săi. Era un martir, sau un cvasimartir ce suferea de vanitate. Vanitatea, spunea el, cu vocea sa răgușită, egală, e mai puțin un păcat decât ipocrizia”. Vorbea cu eleganță italiană, franceză, spaniolă și engleză și era asediat de propuneri de a da meditații, pe care el, îndeobște, le refuza. Acceptase însă, după criteriile sale neexplicite, câțiva elevi, studenți și studențe, care veneau la ore cu un sentiment de neliniște, așa cum intră un ateu într-un dom din secolul XII: nimic nu trădează, între pereții de

piatră, ideea, dar tocmai această absență „studiată” e neliniștitoare. Locuia în gazdă la o femeie habotnică ce rămăsese credincioasă cultului greco-catolic și prinților săi, văduva unui profesor universitar la Drept, cunoscut colecționar numismat. Era un apartament spațios de câteva camere uriașe, dar, fapt interesant, aproape nu se vedeau urmele locuirii sale acolo. Probabil că salonul era cel care-l găzduia pe canonic, dar nimic, absolut nimic nu trăda prezența sa acolo, afară de propria sa persoană. Unde-și ținea cărțile?! Un mister. Avea asupra sa, de fiecare dată, o singură carte, îngrijit învelită, ca să nu trădeze titlul, iar dacă cineva nemanierat îl întreba ce citește, se prefăcea că nu aude. Pe studenți, pe „prietenii” săi, îi primea într-un hol spațios și rece, în care nu se făcea focul, dar niciodată Deliman nu îmbrăca altceva decât o haină subțire și o vestă neagră, canonică, închisă până la guler, în timp ce adesea, uneori chiar și primăvara, învățăceii săi stăteau cu paltonul pe umeri. Evident, nu se studia aici numai spaniola sau italiana: Deliman, cu vanitatea sa ce putea părea și timiditate (de aceea n-o considera el un păcat capital?!), cu umorul său înghețat, făcea digresiuni amabile. Acestea îl făceau atât de căutat, de disputat, cei câțiva care aveau privilegiul de a fi acceptați de el se simțeau aleși și reîncercau sentimente prepuberale de cvasiadorație a maestrului. Un Sfânt Sébastian ce-și oferea rănile cu pudoare și eleganță, ascunzându-și farmecul din vanitate, flagelând cu ermetica sa timiditate curiozitatea sau mila celorlalți.

Pe Grobei aproape nu-l observă atunci când îl întâlnește în casa bătrânelului Mahalek. Dar îi scrie. Și funcționarul, care la rândul său abia luase cunoștință de ființa de gheață a celui alt, îi răspunde și, spre deosebire de corespondența cu Sidorovici, preotului îi răspundea cu scrisori mai ample, deși nu conțineau decât date „tehnice”,

concluzii asupra cercetărilor sale. Scrisorile lui Deliman erau ca și persoana sa, antipatice și orgolioase, aveau eleganța orgoliului nemascat. Reci, de-un stil puțin vetust, pedante, ca un profesor ce n-are încredere în erudiția elevului. Scrisorile lui Boris erau calde, reticente, de-o afecțiune uneori debordantă; se simțea, aproape în fiecare literă, nerăbdarea doctorului de a trece dincolo de elementele tehnice, arhivistice, seci, de a da alianței lor o coloratură mai personală, mai intimă, de a transforma amiciția lor de „obsesie” într-o prietenie privată. Poate de aici răceala, aproape impolitețea rândurilor scurte, de răspuns, a lui Grobei. Refuzul ca celălalt să-l caute în „bârlogul” său de la Vatra, unde era apărat de cele două femei, unde hrănea încet și sânguincios stafia necunoscută și cenușie a celui dispărut, ce începea să crească. Deliman îi scria o dată pe lună, o misivă de patru-cinci pagini, și Grobei îi răspundea cu o scrisoare la fel de amplă, aproape cu același număr de rânduri. De canonic nu îi era „teamă”, ca de Sidorovici, a cărui ființă dezarmată, palidă, îl atrăgea tulburător. El nu avusese niciodată prieteni, nu avea dreptul la unul?! Iată, era unul care i se oferea. De aceea, merceologului îi era teamă; Deliman nu se oferea nimănui, era o persoană frigidă, și cu el Grobei se simțea mai în largul său. Erau toți (ca și generalul) oameni ce-l depășeau prin cultură, experiență, poate și prin inteligență. Cu ce-i atrăgea?! Cu doar nu multă vreme în urmă, un an, un an și ceva, nu era decât un simplu comis-voiajor ce călătorea de colo-colo în garniturile de tren hiperîncălzite sau extrem de friguroase, alegând trenul personal ca să poată dormi între două orașe, între două filiale, între două comenzi, furnituri, ședințe, odihnindu-se ca atâția colegi risipiți prin țară, alți funcționari, merceologi, responsabili de planificare, muncă și salarii, financiar, contabilitate, expediție, registratură, șefi-contabili, directori-adjuncți, șef de cadre etc. Nici

doi ani, nici douăzeci de luni îl ridicaseră atât de sus?! Curajul său de a lucra zi de zi în casa din strada Demetrescu (și concediul legal și-l petrecu acolo), curajul de a se afla în mijlocul hârtiilor aceloră, de a risca o anchetă, o detenție? Numai atât?!

— Dumneata ești un fanatic, îi spunea Sidorovici, odată, când îl invitase la el la masă, la Cluj, și Tonia îi servea atentă, tăcută (era de-o frumusețe tulburătoare, neagră, înaltă, o copie a Leliei în grav, în hieratic), un fanatic nespus de atrăgător! Prin ce se exteriorizează fanatismul acesta?! Prin nimic... e ceva ghicit, ceva care, mie cel puțin, mi se pare că-mi lunecă mereu printre degete, ca un... iartă-mi comparația, ca un ronțait insesizabil de șoarece, ce devine concret abia când se întrerupe, nu știu cum să mă exprim!... Și Boris lăsa să-i năvălească sângele peste fața lui lividă și ochii săi albaștri, puri, rățăceau pe mobile fără să le vadă. Tonia îi servea ca o umbră. — De când te-am cunoscut, murmura în continuare Boris, nu mă mai interesează... cauza, hârtiile acelea, personalitatea „Lui”, care mi se pare, brusc, ceva... mucegăit, pedant, ca și generalul sau Mahalek, ceva din lumea lor, o istorie dubioasă. Mai degrabă ți-aș sluji dumitale! Și el zâmbi sfios, să atenueze brutalitatea declarației.

Grobei dădu din umeri, nehotărât, apoi râse, puțin lătrător.

— Noi nu suntem decât niște scule umane, spuse serios Grobei, rațiunea existenței noastre... eforturile noastre trebuie să conveargă în a-i reda Lui întreaga... esență, de a-l prezenta lumii, de a face ca învățătura Lui să triumfe...

— Dar el e... un mort! spuse Boris, noi suntem vii, tineri! Dumneata ești viu, tânăr, cel mai... viu om pe care l-am cunoscut! De ce ai nevoie de... el, de mitul lui, de hârtiile lui! Fără... dumneata, hârtiile alea, articolele, fotografiile, ciornele nu au nicio valoare! De ce să învii un mort?!

— Oh, un *mort* nu poate fi înviat! El, însă, e viu, extrem de viu! spuse merceologul, puțin plictisit sau doar stânjenit. — El este mai viu decât noi toți, decât mine însumi! Eu trăiesc datorită Lui, vreau să zic trăiesc mai profund! Dumneata însuși... chiar și Tonia, și... copilul ei! El aduce lumină în lucruri, mai bine zis... El e unul dintre acei, extrem de puțini în istorie, care nu pot muri odată cu extincția fizică! Dimpotrivă: moartea trupului eliberează ideile sale, vitalitatea sa uriașă, ce trece în... alții! În acest sens, moartea lui Iisus era o înviere!

— Bine, dar el... nu e un Iisus! Un fost militar, un student întârziat la Drept care nu și-a luat niciodată licența, un ins cu lecturi nedigerate, amestecate, un ins poate cu... geniu, dar... oh, domnule Grobei, geniu are atâta lume! Vreau să zic, în acest fel, ratat și... incapabil de a face să triumfe propria sa... o dispoziție genialoidă mai mult, distrusă, macerată de social, de istorie... o predispoziție ce nu și-a găsit încarnarea, forma... dumneata știi, energia umană nu devine, nu creează valoare decât atunci când își găsește o formă adecvată, omologată social, dacă intră pe unul dintre canalele valorii: religia, arta militară, arta și literatura, comerțul, magistratura, politica, știința... În rest, nu există valoare!

Grobei dădea încet din cap, serios, grav, aproape o gravitate caricaturală. Dădea din cap cu același gest, cu același aer ca miercurea seara, când stătea în fața halbei sale, la Gambrinus, în Caransebeșul său, urmărind apatic cele două bile albe și pe cea enigmatică, roșie, sau jucând pietre, încordându-se să prevadă cinci combinații înainte la domino, sau chibițându-l la șah, cenușiu și pașnic, ca o găză, pe Pichler, ce avea două note de maestru.

— Bineînțeles că nu e... Iisus! E și puțin de prost gust să vorbim despre el astfel! El e o persoană laică, profund laică și profund modernă! El nici măcar nu e un profet, dacă...

— Bine, striga aproape Sidorovici, deși vocea, ca și întreaga-i făptură, rămânea mătăsoasă, dar care e... scopul, care e finalitatea acestei întregi obsesii, încordări... spre ce duc toate acestea...?! De ce trebuie înviată, reanimată această... figură, de ce este el viu?! Încotro ne îndreaptă el...?! Sau aceasta e în funcție de aplicarea misterioaselor dumitale criterii, a principiilor de clasificare...?! A criteriilor dumitale și ale generalului...?! Care sunt criteriile acestea, de ce le ții secrete, de ce atâta mister...?!

Grobei îl privi pe furiș, iute. Boris devenise răutăcios și funcționarul îl cunoștea destul de bine ca să știe că celălalt aștepta ca el să-i facă reproșuri. Dar aceasta ar fi fost un semn prea mare de intimitate, de legături personale. Și Grobei nu-și putea îngădui aceasta, i-ar fi știrbit autoritatea. Și, ca de obicei, când făcea eforturi să se stăpânească, își strânse puțin umerii, cocoșându-se ușor, și-și mușcă buzele pe dinăuntru: le atinse cu dinții. Tonia se așezase undeva, într-un colț, pe un fotoliu și asculta un disc, îi asculta însă și pe ei, mai bine zis le urmărea fețele.

2

— ...Iarna e blândă și calmă, aici la Cluj, îi scria Deliman. Iernile fără zăpadă mă obosesc, mă neurastenizează. Pe mine și colectivitățile umane în care trăiesc. Aș prefera când vii la Cluj să nu mă cauți, dacă ai cumva de gând aceasta; corespondența dintre noi, lunară, epuizează fericit relația noastră. Eu nu sunt un exaltat, iar dumneata ai suficient bun-simț ca să-ți canalizezi în alt fel energia dumitale firească. În legătură cu articolele apărute în *Familia*, *Frize*, *Gazeta ilustrată*, ca și cele două apărute în *Progres și cultură*, părerea

mea rămâne neschimbată... (aici urma un șir de detalii tehnice)...Am vorbit cu G. (generalul) chiar alaltăieri seara, despre dumneata. E foarte impresionat de munca dumitale, de „personalitatea dumitale marcantă”. Este întocmai expresia sa. Așteaptă de la dumneata, de la tinerețea dumitale, o nouă vigoare, un punct dinamic de vedere. Doamna M. (era femeia care-l criticase pe general) prinde, încetul cu încetul, tot mai multă influență în familie. Prietenul ei apropiat este B. (Boris), un om deosebit de cult, de activ, de influent. Dumneata însă faci bine că te ții rezervat de toate aceste lupte intestine, hărțuiri de „familie”, o uzură care nu ar face decât să te îndepărteze de la activitatea principală, cea a cercetării manuscriselor. Eu însumi prefer să nu prea văd lume, contactul nemijlocit cu anumite persoane îmi tulbură dreapta judecată, recea judecată asupra oamenilor. Un prieten, când îl ai, nu trebuie să-l vezi prea des. El trebuie apărat de exaltarea pe care o dă infuzia de sentimente triviale, așa cum se găsesc ele, vii, în relațiile cotidiene. B. m-a căutat de câteva ori, spunea că vine din partea dumitale. L-am primit o singură dată o jumătate de oră, programul meu prea încărcat nu-mi permite să văd lume chiar când acest lucru, ca și în cazul doctorului, îmi oferă o de netăgăduit delectare intelectuală. Slujba, meditațiile, orele mele zilnice de exerciții spirituale, de lectură. Corespondența mea, pentru că eu urăsc telefonul, acest trivializator al relațiilor umane. În ce privește indexurile, până la cinci, cred că ai observat și dumneata etc. etc.

Apoi, într-o zi, deși neinvitat, Boris veni la Vatra Dornei. Nu îndrăzni să bată la ușa casei din strada Demetrescu, dar îl așteptă seara pe Grobei, când acesta se întorcea acasă. Avu noroc: de la începutul iernii lui '57 Grobei se mutase acolo, în apropiere de fondul principal, deși nu renunțase la gazda sa din oraș. Dar patru-cinci nopți din șapte dormea

acolo, în strada Demetrescu, dormea era un fel de a spune, cu regularitate ora trei dimineața îl prindea treaz, lângă ceașca sa de ceai de esență tare, activ, dinamic, cu o enormă poftă de lucru. El nu fusese niciodată un om prea harnic; mai degrabă conștiincios. Acum însă, scopul clar, înalt (în ochi lui) crea în ființa sa morală reverse ciudate de voință și rezistență psihică. Ce e aceea hărnicie? Sau lene?! Lenea e poate absența unui scop. Oamenii de mare voință sunt, probabil, niște foști leneși. A fi leneș nu e un păcat capital.

Era o iarnă dură, crivățul sufla egal, năprasnic. La colțul străzii, în jur de ora unsprezece, Grobei aproape se izbi de o siluetă rebegită, pe trei sferturi înțepenită, cu genele și nările albe, înghețate, care abia putea să articuleze un cuvânt. Era doctorul Sidorovici, care îl aștepta acolo de câteva ore.

— Omule! îi spuse uimit Grobei, ești un inconștient! Vrei să intri în spital? De ce nu ai venit înăuntru, de ce nu ai...

Sidorovici îi zâmbi, fără o vorbă, un zâmbet feminin, dureros, care îi arăta funcționarului întreaga sa supunere și iubire și asta îl dezarmă pe merceolog, împiedicându-l să-i facă celuiilalt reproșuri că îndrăznise să vină nechemat. Îl trase la un birt din apropiere, unde Grobei obișnuia, uneori, să mănânce ceva (bufetul „Rarău”), comandă țuică fiartă, îl dezbracă de palton pe musafirul de la Cluj, îl șterse pe față și pe mâini cu un prosop, îi frecă ușor pielea uscată de ger, îl așeză lângă sobă, îl obligă să înghită, dintr-o dată, un sfert de kilogram de țuică fiartă etc. Grobei era încă îmbufnat, dar se purtă cu pediatriul de patruzeci de ani ca și cu un copil, un frate mai tânăr. Și Sidorovici se lăsa înfofolit, șters, frecat, alimentat, cu o delectare imensă. Iar ochii săi mici și albaștri erau umezi de bucurie, se uitau la celălalt cu o privire feminină, supusă, ca un copil ce e fericit să sufere pentru prietenul său mai mare, maestrul, idolul său, cel ce încorporează într-un

grad înalt farmecul bărbătesc și forța. Mâncară și băură, apoi Sidorovici „reveni la viață”, întreg trupul său subțire, lung, se dezgheța parcă pârâind și pe figură i se instala tot mai mult expresia aceea de lumină internă, mistică, a celui fericit de suferința sa. Grobei însuși, încet-încet, se relaxă, se animă și-și arată în sfârșit bucuria de a-l vedea pe prietenul său: oh, era grozav de bucuros, din toată ființa sa stângace și aspră se evapora, încet-încet, bucuria de a fi cu un prieten. Nu avea oare și el dreptul la un prieten?! Iată, prietenul său, deși îi interzisese să vie timp de aproape jumătate de an, era acum aici și-l așteptase ore întregi la colțul străzii ca un câine vagabond; omul acesta matur, ce vorbea în fața a sute de studenți, posesor al acelei femei de-o frumusețe intangibilă, cu atâtea relații înalte acolo, la Cluj, venise și... se bucura ca un copil, ca un câine rebegit, în bufetul acesta soios, înghițind fără să știe ce, bând tot ce îi dădea el, ca o femeie ce-și regăsește amantul după luni de despărțire, de respingere. Grobei fu cucerit, vrând-nevrând, și se lăsa dus de vârtoarea sentimentelor care creșteau încet, dar puternic în pieptul său descărnat. Era atât de mișcat (fără s-o arate decât pe jumătate) încât, la un moment dat, îl prinse de mână pe celălalt, pe doctor, și îl ținu astfel, ca pe o femeie, aproape un minut. El, care avusese și avea încă oroare de orice atingere cu un bărbat, iar Boris era la fel: astfel de miracole face prietenia.

Sidorovici îi făcu reproșuri că nu dăduse de mai bine de două luni pe la Cluj și că nu permitea nici să fie vizitat acolo, la Vatra. Oamenii aveau nevoie de el, de ideile, de frazele, de prezența sa fizică, de autoritatea sa, nu înțelegea el oare?! Oh, făcu Grobei, el nu ținea la aceste lucruri, munca sa era cu totul alta. De altfel, el nu era făcut, el se simțea stânjenit acolo, în centrul mondenității și al erudiției, acolo unde se simțea încă în aer densitatea marilor figuri, a lui Pârvan, Iuliu Hossu,

Hațieganu, acolo unde, astăzi, încă putea fi întâlnită silueta țeapănă, îmbrăcată în negru, a lui Blaga, ultimul mare apostol al Ardealului, în drumul său spre Biblioteca Universității, unde i se dăduse un „serviciu”, și înapoi, spre casă, nesalutat, neobservat de nimeni, trecând tragic, ca statuia comandorului printre cetele de studenți ce coborau de la clinici, printre pseudoredactorii și scriitorii orașului, ce se prefăceau că nu-l cunosc, că nu există: un domn în negru, cu parazol, mergând țeapăn, vanitos (oh, atât cât să-și ascundă suferința!), trecând calm prin posteritatea sa tembelă. Sau Agârbiceanu, canonicul Agârbiceanu, care mai putea fi văzut mergând să-și îngrijească grădina, în orele după-amiezii, sau profesorul Papilian ce murise de curând, oh, știa Boris că el fusese la înmormântare?! Da-da, fusese și văzuse extrem de puțini medici și universitari acolo, doar câțiva prieteni, pensionari, câteva femei în negru, plângând încet și... atâta tot. Da, el fusese acolo, venise în mod expres, fără să anunțe pe nimeni, ca un omagiu pentru o figură ilustră a provinciei! Boris îl asculta atent, puțin zâmbind, odată cu căldura îi reveniseră și paloarea feței, și zâmbetul său feminin, puțin ironic. Grobei se însuflețise ușor, își reveni însă și își aplecă obrazul, tăcu, lăsându-l pe celălalt să vorbească. Sidorovici avea, într-adevăr, o grămadă de vești și i le spuse încet, pe rând, și, pentru că birtul se închise, Grobei îl invită cu el, la gazda sa. Doctorul, cu relații și aici, avea însă rezervată o cameră spațioasă la una dintre vilele pentru oaspeți și cei doi urcară împreună, Boris îi adusesese lui Grobei un cadou: marele Brockhaus, în 12 volume.

A doua zi, după-masă, la ora patru, Sidorovici primi permisiunea să-l viziteze în casa din strada Demetrescu. Olga-tante îl trată cu ceai, fursecuri, îl invită la cină, dar doctorul refuză amabil: pleca cu un tren de ora nouă, a doua zi avea curs. Cei doi, rămași singuri, pălăvrăgîră, Grobei îi arată unele

hârtii, la ora șase însă îl expedie, munca sa riguros împărțită nu îi permitea să... Sidorovici plecă cu greu, întârzie un sfert de oră în picioare, cu paltonul pe el, râzând, Grobei, trebui să-l împingă afară. La ieșire, în antreiaș, Boris scoase fâstâcit din buzunar un pachetel și-l depuse, aproape cu mirare, pe tăblia unui scrin alb, îngust, ce se afla acolo. Grobei ridică sprâncenele: – Ce însemna asta, ce se află în pachetel?!

Puțin, confuz, încercând să se scuze, Boris îi explică merceologului că acesta era adevăratul lor cadou și că îl ruga „enorm” să nu-l refuze, ar fi fost o jignire pentru el și Tonia, care îl pregătiseră. Era prietenul lor, marele lor prieten, și în semn de... admirație, stimă totală, devotament, îl rugau, amândoi să... era un ceas de aur, cu două capace, moștenirea Toniei de la bunicul ei, ce fusese nobil și colonel în armata austro-maghiară, și avea gravat pe interiorul capacului numele său, titlurile și data, 1881, anul căsătoriei sale. Era un obiect de familie, unul dintre cele mai prețioase pe care Tonia îl primise de la bunica sa în momentul căsătoriei lor și... Grobei rămase surprins, gânditor, apoi figura sa se înăspri încet și, când deschise gura să spună ceva, Sidorovici, care îl cunoștea destul, smuci ușa și fugi afară, făcându-se nevăzut. Îi scrisese chiar în aceeași zi, din Vatra, cu o oră înainte de a pleca, o scrisoare în care își cerea încă o dată iertare, Grobei nu era obligat să poarte acel ceas, deși în perfectă stare de funcționare, dar faptul că se găsea la el, pentru ei doi (el și Tonia) însemna o... consacrare a prieteniei mari pe care le-o dăruia el, un semn de definitiv devotament etc. etc. Pe interiorul capacului al doilea, doctorul gravase data primei lor întâlniri și mementoul: *Fidus Achates*.

— ...Trebuie să vii la Cluj, îi spuse Sidorovici, trebuie să-ți preiei locul și rolul ce ți se cuvine. Deocamdată... doamna Mathias a revigorat oarecum activitatea întregului grup și eu... o ajut, mă consultă uneori. Adevărul e că eu nu prea am chef de toate astea, oh, dacă ai veni dumneata! Ea însă, în ciuda vitalității, a devotamentului, nu este prea sigură de ea, nu este prea îndemânatecă! Adeseori recurge la mine ca să...

— Și... canonicul...?! Deliman?! Ce atitudine are...?! Întrebă Grobei. Îl știam destul de legat de general...?!

— Oh, generalul! Cu toții țin la el, pe cuvânt! Știi (și vocea doctorului scăzu și mai mult), el este cel care mi-a revelat întreaga însemnătate, tezaurul de idei al Lui... el va rămâne oricum cu un rol important, corespondența, la care ține mult și financiarul. E nevoie de un om devotat, total dăruit! În același timp, însă, doamna Mathias va insufla... uite! se precipită Boris, simțindu-l puțin absent pe Grobei, toate aceste lucruri, oarecum de bucătărie, pe mine însumi mă afectează prea puțin, mă lasă exterior! Faptul că o asist uneori, cu un sfat, cu prezența, chiar, pe doamna Mathias nu e atât pentru că o... prețuiesc cine știe ce! Da, la rece, e o femeie cu multe calități și, mai ales în cazul nostru, deosebit de necesară, acum și aici! În același timp voi veghea, cu slabele mele mijloace, ca să nu fie total îndepărtat generalul, unul dintre sufletele grupării, ale asociației...!!!

Grobei îl privi mut, lung, fără expresie: — Vasăzică așa, spuse privirea sa, vorbim acum de o grupare...?! O *asociație*...?! Cine ne dă dreptul! Tăcu însă și Boris nu interpretează privirea sa, poate din respect. Merceologul schimbă discuția asupra unui teanc de reviste, legate, din perioadă. După nicio jumătate de oră, profitând de o pauză a funcționarului, Boris reveni asupra a ceea ce-l interesa, vorbind ca de obicei cu infinite

menajamente, privindu-l pe celălalt pe furiș, rapid, totdeauna cu supunere și iubire:

— Canonichul nu va putea intra în conducerea... în comitetul de organizare!... El este un om cu anumite convingeri, prea supus bisericii ca să... în orice caz, va trebui consultat în anumite chestiuni, are o judecată rece, imparțială, vanitatea sa ne poate fi de folos! L-am văzut o dată, te rog să mă ierți, i-am spus că vin în numele tău, aceasta mi-a ridicat prestigiul, m-a primit imediat! Era absolut necesar!

Grobei roși, flatat. Apoi declară scurt, fără să-l privească, să nu mai facă niciodată așa ceva, nu permitea nimănui, din principiu. Boris se roși violent, se bâlbâi un minut întreg, încât merceologului i se făcu milă. Sfârși prin a-l îndemna să nu dea prea mare importanță acestui amănunt, dar doctorul, în marea și instabila sa sensibilitate, nu-și reveni, nu redeveni stăpân pe nervii săi decât mult mai târziu. Grobei, ulterior, după plecarea musafirului, își făcu reproșuri că întrebuințase cu această ocazie un ton prea dur, nenuanțat, rămășiță probabil a raporturilor sale funcționărești, de la berăria ștrandului de la Caransebeș. Apoi, câteva minute în șir, cu privirea plecată ca un școlar care își spune lecția pedagogului său, Boris dădu amănunte despre doamna Mathias și eforturile ei de reîntinerire a... era el însuși uimit, cât putuse face această femeie în nici jumătate de an. Sau poate nu era decât o concretizare a stării putrede de fapt, a incapacității generalului și a lui Mahalek în ceea ce privește aplicarea practică... a strângerii fondurilor, a organizării corespondenței, de a trimite oameni la fața locului, de a lua decizii etc. Oamenii aceștia, plini de bun-simț și de bune intenții, de înalt nivel spiritual, rămăseseră într-o fază pur sentimentală, diletantă, adolescentină. Iată, nu au fost în stare să curețe aparatul de acel... Mavrianopol care de mai bine de un an...

— Mavrianopol?!... Cine este Mavrianopol...?!

— Oh, Grobei trebuie să-l știe!... Individul acela înalt, cu chelie, care purta mereu cravate țipătoare, cu mărul lui Adam teribil de evident! Ajuns din mila nu știu cui bibliotecar la Politehnică, fost angrosist, un ins care se lăuda mereu cu relațiile strânse, cu ajutorul pe care-l dăduse Lui, pe când era student, prin '27, '28. Ei bănuiau că tipul era un *mouchard*, erau anumite indicii... oricum, era un leș, așa spusese și doamna Mathias, și trebuie îndepărtat! Nu era singurul, în următoarea lună încă trei inși trebuiau să-i urmeze. Totul trebuia făcut însă cu o extremă prudență!

— De ce... faceți toate acestea...?! Întrebă Grobei, puțin fâstăcit, încercând să-și ascundă sentimentele. El însuși nu-și dădea prea limpede cont de ce simțea: silă, uimire, nedumerire poate...?! Stânjeneală ca față de un lucru, un obiect apărut pe neașteptate...

— Sunt necesare, răspunse serios Boris, cu un ton ferm ce apărea rar la el, cel puțin în prezența lui Grobei.

— Sunt absolut necesare. Minime!

— De ce-mi comunică toate astea? spuse Grobei, sigur și în același timp nesigur pe voce. Numai el putea realiza o astfel de stare: de perfectă siguranță și în același timp confuz. — Ți-am spus, adăugă el, că nu vreau să am nimic comun cu toate astea... eu cred că sunteți pe un drum greșit, într-o fundătură... El nu v-ar aproba și acesta-i lucrul principal, de seamă!

— Pe noi... pe mine mai ales, întrerupse dulce Boris, mă interesează în primul rând să nu ne dezaprobi dumneata! Și dumneata, Grobei, nu ne dezaprobi, simt asta, chiar dacă n-o spui! Poate... cine știe, construim toate acestea pentru un al treilea... de fapt, pentru, întâiul, pentru cel cu adevărat născut să... doamna Mathias oricum nu poate să...

Grobei, fâstâcit, se ridică și răsturnă scaunul. Nu voia să asculte, îl speriau cuvintele care urmau să se nască pe buzele doctorului, omul acesta cu un tact și o inteligență care-l depășeau și pe care le punea în slujba sa, a anonimului, ștersului funcționar. Ce mister se ascundea aici, sau era doar o simplă și enormă abilitate?! Lui Grobei îi era teamă, o teamă amestecată cu orgoliu. Vorbi apoi, cu fața spre perete, stând în picioare, cu mâinile în buzunarele hainei, un gest ce-i devenea tic:

— Cum aş putea să-mi permit să vă dezaprob! Sau să vă aprob! N-am bănuir nimic din toate astea. Petronela nu mi-a spus nimic!... De altfel și ea, cu sufletul ei curat și exaltat, se ține deoparte! Și eu am s-o urmez, am s-o imit! Voi și... dumneata mai ales (de femeia aceea nu pot să spun nimic, n-o cunosc și vreau s-o cunosc cât mai târziu, voi asculta sfatul canonicului în această privință) vă lăsați ademeniți de ceea ce numește El într-un articol apărut în America: „Demonul practicului, vulgaritatea realității, a pragmaticului inferior.” O consecință a raționalismului detracat, în general o consecință a raționalismului pe care, cum probabil că știi, El îl refuza frontal, *de plano*. Altfel ce poate să însemne acest demon al organizării, al eficienței, al folosirii oamenilor vii în vederea anumitor scopuri pur practice...?! De aici până la organizarea politică nu e decât un pas... un pas, adăugă șovăitor Grobei, pe care voi poate l-ați și făcut...?! Doctorul râse, deodată relaxat, bine dispus:

— Politicul?! De asta mult mai aproape ești dumneata decât... noi! Oh, iartă-mă te rog, adăugă el repede văzând că merceologul se încruntase reflex, o spuneam cu respectul maxim, te asigur! Dumneata ești un adevărat, înnăscut, om politic, chiar dacă până la sfârșitul vieții nu vei face decât să respiri praful din hârtiile acelea sau altele, chiar dacă ai să te ții și mai departe decât până acum

de... jocurile noastre puțin liceale! Oh, crede-mă, dumneata ești marele profesionist și eu...

— Nu vreau să aud nimic pe această temă! tăie calm Grobei și celălalt se întrerupse. Dar apoi, doctorul spunea:

— Pentru mine (și aici Boris se ridică în picioare, respirând greu, puțin ridicol, dar și solemn), pentru mine *dumneata* ești, în primul rând! Nu Farca, el e o umbră, poate o mare umbră, dar... o umbră! Poate, sau... precis eu nu am instinctul mitului, al metafizicului, cum îl ai dumneata! Nimeni, de altfel, nu-l are, în țara asta au fost puțini cei care l-au avut! Poate eu nu pot să mă aservesc unei idei, ca dumneata, ci doar unei persoane! Diletantul sunt eu, cu siguranță! Dar, pentru diletantul din mine, Maestrul ești... tu!

Îl tutuise pentru prima oară, *în acest fel*, pe Grobei, și acesta tresări, fără să se întoarcă: de parcă ar fi bănuț cortina de sânge ce căzuse pe fața, pe pielea lui Boris, apărându-l de propria sa cutezanță ca o za. Rămaseră amândoi nemișcați. Doctorul adăugă, vorbind și mai încet, murmurând aproape:

— *Tu...* învii totul, de când ai apărut, aici, la câteva sute de kilometri, noi... am început să ne agităm, ca furnicile oarbe, fără să știm ce curent ne pătrunde! Ridicol! Femeia aceea însăși, cu recea, complicata ei inteligență și personalitate, a început abia după ce te-ai instalat aici atât de... șters, de anonim, să... comande, să ceară, să pretindă, să fie necruțătoare, să hotărască! Singurul meu merit e, poate, că simt mai lămurit decât ceilalți acest lucru, că privesc spre Nord! în țara noastră, Nordul a fost totdeauna salvator, dominant, chiar dacă Sudul, chiar dacă în sud s-au petrecut faptele, sudul nostru plin de farmec, inteligență, gratuitate, europenism etc. *Tu...* ești... Ioan și ești un nordic, ceea ce numesc eu un nordic! Așa cum eu sunt un sudic, iubit, invidiat de toți, cu o mie de calități înăscute pe care *tu* nu le vei avea niciodată, pe

care le-ai invidiat crunt la alții, când le-ai întâlnit, care te-au separat totdeauna de succes, de farmec, de mondenitate! (Oh, știi, există și o mondenitate de calitate, cum o vedem în jurnalul fraților Goncourt sau în istoria *Convorbirilor literare* sau a Capșei, înainte de război.) Iartă-mă că stau în picioare, ar trebui să... îngenunchez, măcar cu un singur... genunchi!...

Sidorovici tremură ușor, de repulsie, spunând ultimele cuvinte, dar le spuse totuși, cu toată voința de care era în stare. Grobei, care continua să stea cu umărul întors, izbucni în râs; probabil din panică! Se întoarse și, făcând repede câțiva pași, îl îmbrățișă pe „cel sudic”. Apoi îl forță să se așeze, râzând mereu.

— ...Voiam... să-ți scriu o... apologie, știi, ca în Evul Mediu, continuă Boris, dar m-am temut de ridicol! Și-acum mi-e teamă în fiecare clipă de ridicol, tremur de scârbă de ridicol, așa cum un mare domn se ridică de la masă când cineva plescăie, așa, o inimă mai... simplă, mai francă! Oh, franchețea e ceva de prost gust, chiar și sinceritatea! Aproape totul e de prost gust! Prostul gust care pentru dumneata nici nu există!

Subit, tonul doctorului prinsese o nuanță persiflatoare, impertinentă, și Grobei, fără să-și dea seama de ce, se simți ușurat, instinctiv. Se așeză la rândul-i în fotoliul de la birou, cu unul din picioare, după obiceiul său, rezemat de o mobilă.

— Tonia râde adeseori de mine... spuse Boris încercând să dea o turnură obișnuită, mondenă, frazelor sale, ea e cu adevărat o aristocrată. Deși e atât de frumoasă, nefiresc de frumoasă, eu m-am însurat cu ea din snobism! Și o iubesc din snobism!

— E foarte frumoasă! spuse, grav, Grobei. Boris avu un zâmbet chinuit, dureros:

— Dacă aș ști că ți-aș face cea mai mărunță plăcere... ți-aș ceda-o! Poate în felul acesta te-aș convinge că...

Grobei dădu nerăbdător din umeri și celălalt tăcu, brusc, uimit de gestul celuiilalt; era, într-adevăr, gestul unui stăpân. Boris tăcu.

— Ce contează, adăugă doctorul, dacă eu te servesc pe tine sau pe El! Eu nu pot servi decât oameni, restul e ipocrizie! Și-așa, e o mare calitate! Puteam să fiu o simplă și agreabilă secătură care... să-și țină cursurile, să avanseze cu grația cu care avansăm „noi”, să citească din când în când câte o carte profundă, la modă, să iasă în cele mai bune companii, să se lase adulat de anumiți studenți și asistenți, de propria lui soție, care e frumoasă ca o cadă și inteligentă ca un bărbat! Până când ai apărut dumneata, m-am jucat... generalul a fost cel care, ca un perfect om de lume ce este, m-a apropiat, m-a convins! Era un joc, un joc puțin interzis – de cine?! Nici noi nu știam! – un joc de oameni maturi, omul secolului nostru, *homo ludens*! Dumneata ai stricat tot jocul, dumneata, cu enormul dumitale prost gust! (Boris râse din nou, puțin nervos, desenând ceva pe o hârtie, cu creionul.) Dumneata, cu... (și el râse din nou, să atenueze cele ce spunea)... cu frigul infernal ce te înconjoară! Cu cenușiul și frigul! Nu ești măcar inteligent, oh, oricum nu ești nici pe departe cel mai inteligent om pe care l-am întâlnit! Habar n-ai, Grobei, și asta e una dintre candorile dumitale: inteligența este și ea o profesie, mai ales în mediile foarte calificate cum e Clujul, de exemplu, și până acum câțiva ani eram convins că era singura calitate care mă impresionează la un *être humain*... — Ha-ha, asta-i culmea, nu știi, n-ai învățat niciodată *ca lumea* să te folosești de cuțit și furculiță. Când ai luat masa la noi am fost tentat să-ți servim pește și... poate, cine știe, dacă Tonia nu s-ar fi opus!...

Amândoi râseră, în sfârșit relaxați. Relațiile se nivelaseră spontan, erau din nou amândoi bărbați, tineri, egali. Privindu-se cu o ciudată curiozitate unul pe altul, de parcă ar fi înnotat în două acvarii

față în față, Boris mai direct, mai impertinent, pentru că era mai slab. Gorbei începu să povestească ceva, o întâmplare din Caransebeșul său, și celălalt îl asculta cu atenție, cu o atenție cuceritoare, o atenție ce se autosupraveghea, ce se autocontrola tot timpul. O atenție de om de lume. Apoi priviră în hârtiile Lui, Grobei îi arată munca sa din ultima săptămână: un semn de prietenie din partea sa.

4

— ...Admir la dumneata, îi scria Deliman, seriozitatea, perseverența. Ca și mine, te ții departe de vanitățile mondene. E uimitor, aproape, ca un tânăr lipsit de experiență ca dumneata să fie atât de puțin vanitos. Sau, cine știe, ne întreci pe toți în orgoliu?! Oricum, noi semănăm întrucâtva și de aceea aș dori să ne vedem rar, scurt și, în orice caz, în afara oricăror efuziuni de astea, atât de... românești, balcanice. Efuziunile astea care trivializează totul. Dacă aveam cu douăzeci de ani mai puțin, cred că m-ai fi fermecat, poate fascinat, de-a dreptul. Dacă aveam douăzeci, nu patruzeci, închisoarea înainte și nu în spate, dacă Biserica mea nu s-ar fi prăbușit în... sufletele noastre. Oh, tinere Grobei, nici nu știi ce greu e să servești o idee, *numai* o idee, să-ți porți religia, biserica, doar în inimă! *Numai* în inimă! O grea lovitură pentru snobul care am fost, care sunt. Știi, există și oameni profunzi – snobi! Există și martiri – snobi! Dumnezeu să mă ierte pentru această glumă! Dar dumneata nu crezi, ai bunul-simț să nu crezi, și de aceea pot să fiu mai liber în expresie vizavi de dumneata. Ești tânăr și în același timp, nu! Ai să mă întrebi de ce am spus: „bunul-simț de a nu crede?!”. Eu, care cred?! Simplu, pentru că numai

cu bunul-simț nu poți să crezi! Și eu, înainte de a suferi *fizic* pentru credință, credeam cu bunul-simț. Numai cu bunul-simț, de aceea vorbeam de un anume snobism al credinței. Și al credinței! Mă bucur că te-am întâlnit, a fost primul semn că nu mai sunt atât de tânăr, ciudat, pușcăria nu mi-a dat această maturitate. Dumneata însă mi-ai dat-o, atât, o oră, poate o oră și jumătate, cât am stat amândoi în aceeași încăpere, dumneata ai vorbit câteva minute, zece, poate un sfert de oră, eu am tăcut și am plecat înainte de sfârșit. Dacă aș fi știut *cum ești* poate nici n-aș fi venit, n-aș fi îndrăznit! Dumnezeule, acesta e semnul bătrâneții, cu siguranță: de a te chirci în tine când ți se pare că întâlnești un sunet absolut nou, fantastic, care te-ar putea tulbura, care te-a tulburat deja înainte de a te putea apăra, înainte de a te pune în siguranță! Așa cum eu fug de douăzeci de ani de iubire, de iubirea carnală, de femeia trivială! Am asociat totdeauna trivialitatea cu femeia și am reușit astfel să mă apăr! Diavolul pentru mine era nu femeia, ci trivialitatea! Vezi, noi, preoții, mai ales noi, cei care am renunțat la lume, catolicii, celibatarii, cei din care se recrutează prinții bisericii, martirii, ei... oh, dacă am un merit, tinere prieten, e acela că m-am rugat lui Dumnezeu perpetuu de a nu mă înnobila cu haina martirajului – pe care nu o meritam! Eram capabil să o port, iată, se spune că am și dus-o cu oarecare vrednicie, dar eu știu, în forul meu interior, că nu este... că nu ar fi fost decât o farsă. Una dintre numeroasele farse subtile pe care ni le joacă viața sau propria noastră fire. Oh, nu am trădat credința (poate din vanitate!), și acum, cu pregătirea mea, nu sunt decât un simplu funcționar de spital, mai jos decât un felcer, decât o soră medicală, și Dumnezeu îmi dă curajul ca zilnic, ceas de ceas, să lupt împotriva ipocriziei care mă inundă, ipocrizia de a mă crede un martir, un suferind pentru religie, pentru adevărul religiei mele, curajul de a lupta împotriva orgoliului unui

martir și, în același timp, împotriva ispitei autocompătimirii! între vanitate și plâns, limba cântarului ființei mele stă nemișcată și aceasta e poate bărbăția mea, demnitatea mea! Cum spunea Eminescu: „Căci între amândouă, stă neclintita limbă...?!”

Știi de ce-ți scriu, de ce-ți „spun” toate astea?! Pentru că aproape nu ne cunoaștem, pentru că, chiar dacă ai să voiești dumneata să te apropii, am să te țin la distanță! E ca și cum aș scrie în jurnalul meu, deși, în jurnal scriu cu totul altceva!

Pe-aici se vorbește destul de insistent despre Dumneata! Mai precis, mi-a vorbit B.S. Se pare că te admiră mult, deși sunt convins că s-a prefăcut în fața mea, vreau să zic că sunt convins că admirația sa față de dumneata întrece limitele obișnuite. Poate că mă înșel. Este în orice caz prietenul și sfătuitorul doamnei M., o ființă cu care, înainte, am fost în rapoarte destul de bune. Înainte de acest al doilea mariaj al ei. Eram prieteni, aveam lecturi, gusturi comune și celibatul meu perfect, interior vreau să zic, ne-a ajutat să ne apropiem suficient, fără să ne fie teamă de ridicol sau de-o pasiune, cum au alții. Acum se pare că doctorul a preluat locul meu și, recunosc, îl invidiez puțin. E o femeie rară, extrem de reușită, inteligentă, cultă și, ceea ce e mai important, cu mult caracter, adică... cu caracter! Cu forță morală! Ceva, așa, cum... ai și dumneata! Numai că la ea, deși de foarte bună esență, această *moralitate* înaintază oarecum la suprafață, e orizontală! Poate, spre deosebire de dumneata, la care aceeași moralitate tinde spre verticalitate, dânsa e o fire practică, cu geniu practic! Aceasta poate ne-a și depărtat, instinctul practic, ca și apropierea de ea a doctorului. Nu știu, iartă-mă că ți-o spun, e ceva care nu-mi place la acest om! Unul dintre intelectualii cei mai reușiți de aici, mie însumi îmi place, dar... e ceva care nu se poate exprima! Poate o formă a geloziei! Noi, oamenii bisericii, cu castitatea

fizică, cu gestică noastră, poate un pic cam forțată, noi avem adeseori tot felul de păreri și reacții caraghioase. Să-ți redau în câteva trăsături conversația mea cu B.S., s-ar putea să-ți faci o idee despre el sau poate despre amândoi, dacă te interesează:

— Viu și din partea lui G., mi-a spus (adică dumneata), știu că sunteți în corespondență. Vă invidiez, mie nu vrea să-mi răspundă decât o dată la o lună, și atunci doar câteva rânduri, expediate. Cum ați reușit să-l cuceriți?

Am respins în câteva cuvinte această încercare de flaterie, l-am întrebat ce-l aduce la mine, ce vrea de la mine.

— Mă vedeți într-o lumină antipatică, mi-a spus, dacă vă imaginați că numai o...

L-am întrerupt din nou și i-am spus că dintre noi doi, „popa” eram eu, și că îl rugam să fie direct și franc. Franc, dacă nu sincer.

— Doamna M., a spus el, serios, știe de demersul meu. Pentru ea, toate aceste lucruri au o anumită realitate, gravitate, chiar. Eu o ajut, cum ați ajutat-o și dumneavoastră, odată, cum, poate, o veți ajuta și acum. În definitiv... nici dumneavoastră nu vă este indiferentă soarta hârtiilor lui, a posterității sale!...

L-am ascultat fără să răspund; voiam să-l las să vorbească, mă interesa pe mine însumi ce sentimente port acestui om atât de reușit, la urma urmei, și care se bucura de încrederea prietenei mele. Ascultam, deci, cum ai fi făcut și dumneata:

— Vrem să... trecem la acțiune! a spus el, cu o hotărâre care nu-i este specifică, cred că a venit timpul. Doamna M. și eu, împreună cu încă cineva (mi-a spus numele, o persoană necunoscută mie) suntem de acord asupra acestui lucru. Fără dramatism, fără fals eroism, fără pripeală. Care va fi atitudinea dumneavoastră?!

— Te referi la general? l-am întrebat.

— Da, la el și la prietenii săi, spirite înalte, dar corupte, mic-burgheze. Noi nu avem nevoie aici de inși subțiri care cunosc limbi străine și pot vorbi ore întregi despre presocratici. Noi avem nevoie de oameni de acțiune. Sunteți un astfel de om, un om hotărât?!

Am făcut eforturi să nu reacționez în niciun fel; eram puțin speriat, puțin stânjenit, puțin nu știu cum. I-am făcut semn să continue:

— G., mi-a spus (adică dumneata), este cu noi! Virtual, bineînțeles! Vă rog să nu-i comunicați discuția noastră, sau, dacă vreți s-o faceți, nu o vom socoti ca pe o incorectitudine, deși credem că nu e încă timpul. El (adică dumneata) trebuie apărât încă, munca lui trebuie apărată. E prea prețios!

— Munca lui...?! am specificat eu.

— Nu-nu, a replicat B., puțin nervos, persoana lui, în primul rând. Nu trebuie amestecat, cel puțin pentru început, în treburile astea de... bucătărie, în luptele astea intestinale, cam ridicole. Sunteți de acord?

Cu asta, cel puțin, eram de acord. Dar nu am spus nimic. I-am declarat, în puține cuvinte, că eu însumi, dacă „ei voiau să treacă la acțiune”, aș fi voit să mă retrag deoparte. Biserica, slujba, eforturile mele, poate un pic cam penibile, ca ale multora din ziua de astăzi, de a-mi câștiga pâinea cotidiană, mă făceau să...

— E imposibil!... spuse B., un pic cam tare și cu ochii lui albaștri privindu-mă răutăcios. — Știți foarte bine că e imposibil! Sunteți unul dintre puținii care... — Oh, știu-știu! l-am întrerupt eu, dumneata nu m-ai înțeles! Și aș dori să mă înțelegi în primul rând pentru a-i reda cât mai fidel discuția noastră doamnei M., pe care o respect. Vreau să zic că, deși fără biserică, eu am rămas un om al bisericii, pe care o port în mine! Eu slujesc în fiecare dimineață, singur, și, în ciuda interdicției, preiau anumite rugăciuni pentru sufletele viilor și

morților, cerute de unii enoriași care au rămas credincioși bisericii. Un om ca mine, un preot, nu poate face politică! Or, voi ați început să faceți politică, să vă „organizați”, să „acționați”, să „eliminați” și alte asemenea...

B. m-a asigurat, vorbind repede și mult, cu debitul lui deosebit căruia e greu să-i rezisti, că îl înțelesesem greșit. Se exprimase anapoda, nu era nici pomeneală de „așa ceva”. Nimeni nu se gândea să „facă politică”. Nu din teamă, ci pentru că Lui în primul rând i-ar fi displicut asta, era contrar principiilor sale metodologice. Nu, era vorba pur și simplu de a... îndepărta pe cei care își făceau din asta o simplă îndeletnicire de adolescenți senili (este expresia sa) și transformau totul într-un fel de cenacul de bătrâni, reacționar, mic-burghez, cu puțin, cu foarte puțin deosebit de caraghioșii care făceau guverne sau manifeste puerile. Tocmai, sublinie B., pentru a ne deosebi de orice fel de politicăraie de provincie, de orice fel de diletantism de acest tip.

— Bine, am întrerupt eu puțin enervat de atâta vorbărie, dar ce s-a întâmplat acum, așa, deodată?! De ce această „cotitură”, „organizare” și celelalte...?! Veți îndepărta astfel anumiți oameni serioși, simpatizanți care în mod poate neevident, nemanifest, își aduc aportul lor intelectual și moral la... de ce trebuie transformat un sentiment pios într-o... organizație cum sunt atâtea altele, de care foiește secolul?! Nu este oare aceasta o trivializare a ideilor, a moștenirii sale?! Nu este oare începutul unei sinucideri?!

B. S. a tăcut, apoi a spus uscat, privind în altă parte, că asta era voința ei. Că nu exista o altă alternativă: ori „cercetările” se organizau, se dinamizau, conduse de oameni responsabili și hotărâți, ori totul amenința să se înnămolească într-o confrerie senilă, diletantă, ridicolă. I-am spus că termenii aceștia: *dinamizare, mic-burghez, acțiune, cauza, cotitură, hotărâre, eliminare* (sau *lichidare*)

și altele de același tip, dintre care mulți întrebuințați de el în nicio jumătate de oră, îmi aminteau de lucruri... cum să spun, cel puțin originale! I-am declarat că judecata mea, ca un intelectual înrăit ce eram, pornea totdeauna de la o analiză lingvistică. Or, chiar și numai sub aspect strict lingvistic, ce-mi propunea el... sau *ei* mă alarma. Mă alarma pentru admirația pe care o purtam acelui mare om care a fost Farca, unul dintre marii apostoli ai Provinciei, mă alarma și pentru... da, tinere Grobei, poate ai să zâmbești, mă alarma și pentru Dumneata! îmi dădeam seama (și i-am spus-o deschis doctorului) că nu puteam opri piatra care începuse să se rostogolească. Dar dumneata, cu dumneata ce urma să se întâmple, cu munca dumitale liniștită, pasionată, acolo la Vatra, apărată de cele două femei, gardiene ale tezaurului său, cu vocația dumitale atât de greu, de dificil descoperită, pentru care ți-ai sacrificat logodna, timpul liber, orice delectare pe care ți-o poate oferi vârsta și poate chiar viitorul. Cu dumneata ce urma să se întâmple?!

B. m-a înțeles fără să-i explic prea amănunțit. A zâmbit, cu oarecare aroganță, mi s-a părut, și mi-a spus, spre uimirea mea, că toate acestea la care eu mă opun într-un fel sau altul, toate acestea sunt declanșate chiar de dumneata. Chiar fără voia dumitale.

Prostii! am răspuns eu hotărât, scurt – Simple speculații, dacă nu chiar calomnii! Te rog să-ți... alegi cuvintele, domnule doctor.

A dat din umeri, a roșit și a spus că acestea nu sunt cuvintele, cu atât mai puțin ideile sale. El nu era decât un consultant. Așa cum ar fi trebuit, cu mult mai potrivit, să fiu eu. Și dacă țineam cu adevărat la dumneata, nu aveam decât să veghez din apropiere asupra dumitale, a muncii și chiar asupra persoanei dumitale.

— De ce crezi, am întrerupt eu, că G. (adică dumneata) va... marșa, va merge adică cu... voi?!

— Bine, dar... nu vă dați seama, a irupt el, într-un straniu acces de mânie, nu vă dați seama, cu deosebita dumneavoastră inteligență, intuiție și experiență, că... tocmai el este cel... că tocmai pentru el se fac toate aceste pregătiri minime, aceste... că el e cel care va trebui să conducă, el e născut pentru asta, în ciuda tinereții, în ciuda inconștienței, a pasivității momentane, în ciuda... că el este cu adevărat marele, neașteptatul emisar al... selecției naturale, al selecției destinului și...

A mai spus câteva fraze de acest tip, apoi s-a oprit; l-am privit și cred că pe fața mea se citea spaima sau sila, nu știu. De parcă aș fi văzut un șobolan, o apariție, un fanatic, un nebun. Nu știu ce anume din toate acestea, nici acum, când scriu rândurile acestea nu-mi este prea clar. S-a ridicat să plece și în ușa l-am întrebat, înghițind în sec, dacă ultima afirmație a sa, cea care privea extraordinarul dumitale rol, era, ca și celelalte idei, o emanație a „ei”. Mi-a răspuns cam încurcat că totul emana de la ea, voința în primul rând de a salva opera, hârtiile, și posteritatea sa. Dar că mă roagă să nu comunic nimănui ce am vorbit, în special dumitale. Cred că îi părea rău de anumite lucruri pe care le afirmase, e cert că nu avusese de gând să-mi spună tot ce-mi înșirase. În același timp, arăta la despărțire și o anumită nepăsare. Era mimată sau era reală?! Nu știu. Dacă era reală, înseamnă că „ei” se sinchisesc prea puțin de părerea mea, de atitudinea pe care urmează să o iau; chiar și ea, pe care o prețuiesc, pe care am prețuit-o atât. Poate oare o femeie cu calitățile ei, cu tactul, poziția ei socială, intelectuală, să ajungă o fanatică?! Se lăsa ea dusă, amăgită de acest doctor, de farmecul, inteligența sa, poate de fanatismul său ascuns, neevident și cu atât mai eficace?! Poate că B.S. e un simplu nebun?! Poate...?! Și atunci m-am gândit încă o dată la dumneata, tinere prieten, și m-am hotărât să-ți scriu acestea, neștiind dacă fac bine, dar m-am

hotărât pe loc: în febra proaspătă a celor întâmplare, în uimirea, sila sau spaima mea momentană, proaspătă! Altfel, dacă aş fi aşteptat o zi, două, cu germenile de laşitate sau ipocrizie (de mic-burghez, cum ar fi zis B.S., nu?!) ce zace în fiecare dintre noi, nu ți-aş fi relatat acestea şi ți-aş fi trimis obișnuita mea scrisoare lunară. La care ții mai mult decât la asta, pentru că ne apără mai bine prietenia noastră castă, de la distanță. Mi-e puțin teamă pentru dumneata, te rog să mă ierți, sau poate e o formă transfigurată de autoconservare...?! Nu știu, judecă singur, dacă ești capabil...

5

— ...Maria a murit, îi scria Boris. A fost și este încă atroce. Nu pot să nu interpretez totul ca pe o pedeapsă, da, o pedeapsă, dar pentru ce?! Sunt atât de vinovat?! Ar trebui să ne debarasăm de psihologia noastră europeană, cauzală și să încetăm de a mai căuta o... nu, pedeapsa e pur și simplu semnul unei vinovății și atâta tot. Așa cum există vinovății ale unui trib întreg, ale unei familii, vinovății gentilice, genetice, „sângele lui să cadă asupra noastră și a urmașilor noștri...” Pedeapsa e semnul vinovăției. Maria era sora Toniei și îi semăna perfect. De ce îți scriu acestea?! Pentru că nu pot scrie altceva și pentru că dumitale trebuie să-ți scriu așa cum aş respira. Mai ales acum, mai ales acum trebuie să „respir”. Mă simt ca într-un plămân de oțel, ceva mecanic mă apasă ritmic ca să pot supraviețui. Nefirească „dragostea” asta pentru cumnata mea, o să spui?! Poate, dar e una dintre cheile firii mele, deși între noi doi nu s-a întâmplat niciodată nimic nepermis. Iar Tonia... Tonia ne împingea mereu unul în fața

altuia, la fel, fără niciun gând ascuns, voia probabil pur și simplu să ne apropiem, să ne împrietenim. Aceasta face ciudățenia și farmecul firii soției mele. Maria avea un caracter enigmatic, de tipul cristalului: neobișnuit de curat, neobișnuit de inflexibil, în aparență orgolioasă, dar nu era decât spaima de compromisul social fără de care noi, ceilalți, nu putem continua să trăim. Faptul că „respira” o umplea uneori de silă, propriul ei trup, superb, o „târa”, cum spunea ea, cu exaltare, în stări de umilință atroce. Un om bolnav, da, bolnav de boala îngerilor! Bolnav de boala cristalului! În loc să se îndoie, cum trebuie să facă acea „trestie gânditoare” a lui Pascal, ea s-a rupt. În loc să se îndoie (a nu știu câta oară!), ea s-a frânt! Ceva ce pe mine m-a umplut nu atât de spaimă, ci de umilință, o umilință scrâșnitoare, „umilința” sticlosului bob de porumb care e târât și rupt de două pietre de moară, pe care nici măcar nu le vede. Cum am să fiu eu în stare să Te servesc, eu, un om atât de dispus la compromisuri, atât de slab față de conjuncturile mărunte, sociale, atât de snob, de monden, atât de „ambițios”, de carierist?! Tu, mai tânăr decât mine, mai vital și în care sclipește deja *legea*, în zgura ta omenească, oh, mult mai omenească, mai „stângace” decât a mea?! Eu, cel manierat, îndemânat, „profund”, elegant când gândesc, sigur pe mine când mă mișc, calm când e nevoie, iute când trebuie să fiu iute, bărbat în ochii femeilor, bărbat în ochii bărbaților etc. etc.? Îți scriu azi de Maria pentru că, sunt convins, deși nu ai cunoscut-o, ai s-o înțelegi mai repede, mai adânc decât mine, doar din câteva trăsături, din câteva fraze. Ea s-a pedepsit atroce pentru o vină mult, mult mai mărunță, infimă, o pedeapsă disproporționată, teribilă, uriașă, așa cum se pedepsesc zeii, așa cum s-a pedepsit, altădată, E.B... Și în felul acesta vom rămâne legați, „pe viață”, în felul acesta mi s-a lipit de inima mea morală ca o meduză lucidă, cristalină, veșnică. A

fost și a devenit simbolul antisocialului, al anti-jegului social, al anti-compromisului fără de care nu putem trăi, al anti-ipocriziei necesare, pedeapsa ei fantastică e semnul că omul poate trăi și în afara socialului sau desfidându-l, fără să fie nebun, că omul puternic, cristalin, trebuie să disprețuiască socialul, chiar „socialul din noi” ce ne murdărește plămânii, viscerele noastre regești. Pedeapsa monstruoasă ce și-a aplicat-o e semnul libertății ei și a omului, pedeapsa ei venea din marea ei vitalitate, din marea bucurie de a trăi, din frumusețea ei fizică și morală. Unde o vom mai întâlni-o? Unde, pe ce drum îngust, luminos, înainte cu puțin de ora amiezii, îmi voi încrucișa, firesc, calea cu a ei? A refuzat, mândră, să se „adapteze” la infinit, să „înțeleagă”. Pur și simplu nu mai voia să *înțeleagă!* Nu vreau, nu mai vreau, a spus, și și-a trimis lancea ei orgolioasă destinului, umilindu-l, o clipă lungă, de fier. Și o clipă lungă, de fier, ea a fost bărbatul și el, nenorocitul ei de destin, a fost femeia. Femeia cu care ea nu putea conviețui. Ea a fost bărbatul și el femeia. Atât despre Maria mea, acum.

...Sarcina mare, uriașă pe care ți-ai luat-o Dumneata pe umeri, pe care ne-am luat-o noi, nu e oare, la fel, nesocială, poate tocmai... antisocială, dar, evident, nu în sensul de „împotriva societății”, ci, mai exact, în afara societății, în paralel cu scopurile ei vitale, așa-zis „vitale”. Cel puțin în acest fel interpretez eu totul, misiunea Ta, a noastră, ciudata noastră misiune, salvagardarea memoriei sale, a hârtiilor sale, a ideilor, a marii lui figuri. Poate sunt puțin tulbure, Dumneata nu ai vrut niciodată să-mi explici prea clar „ce faci, ce facem, ce *trebuie* să facem”. Poate din teamă de bombasticismul în care cădem cu toții, eu, Generalul, Mahalek, doamna Mathias... oh, desigur, cu excepția distinsului și recelui doctor Deliman. Peștele acesta papistășesc nu va fi niciodată bombastic, dar nici viu. Te rog să mă

ierți, știu că-l stimezi. Și eu îl stimez, dar numai atât. De fapt... ce legătură are cu socialul, cu societatea, cu prezentul și cu viitorul ei ceea ce facem noi, „cauza” noastră?! Poate exista ceva atât de important ca și chestiunea care ne preocupă fără să aibă cea mai mică, infimă legătură cu societatea?! Pot oare atâția oameni maturi, inteligenți, inși cu un destin social marcat, să se devoteze, să-și subordoneze întreaga viață unui țel, fără ca el să aibă vreo contingență oarecare cu... societatea?! Am avut o discuție pe această temă cu doamna Mathias, în prezența lui Andrei M. La început, dânsa m-a contrazis ușor (mai mult metodologic, cred, socratic), apoi mi-a dat deplină dreptate, cu un fel de entuziasm, chiar, care arăta profunda ei obiectivitate. A adăugat că îi e imposibil unui om, unui singur om, cu atât mai puțin unei grupe, unei categorii, să întreprindă ceva, o activitate de un anume tip, în cadrul creației de valori, care să nu aibă legătură cu societatea, cu socialul. Socialul, a spus ea, își înglobează totul ca un magnet atotputernic. Tot ceea ce-l privește, ce-i „folosește”, înghite. Și aici nu are prea mare importanță dacă obiectul „înghițit” își dezvoltă propriile sale teorii, dacă invocă el însuși gratuitatea, asocialitatea acțiunilor sale etc. Acesta e, de altfel, și semnul valorii, a adăugat doamna Mathias, recuperarea de către social, cum spunea ea, a oricărei activități umane, a unui individ sau a unei colectivități. Trebuie să ne așteptăm, a spus dânsa, să fim „recuperați” de social, înghițiți de el, „normați”, omologați de social și, pentru aceasta, trebuie să fim pregătiți. Poate chiar să-i venim în întâmpinare. Andrei M. a făcut la rândul lui (după ce a ascultat-o în tăcere, după obiceiul lui) o teorie a gratuitului. Dar nu are rost s-o mai înșir aici. Ți-o voi spune prin viu grai. Știu că nu-ți plac scrisorile lungi, sau... nu-ți plac, poate, scrisorile mele...?! Oh, iartă-mi te rog

gelozia instinctivă, prietenească. Te rog încă o dată să mă ierți!...

— ...Se întâmplă ceva curios, *ennuyant*, cum zic francezii: îți duc lipsa, îi scria doctorul Deliman. Deși eu însumi hotărâsem, nu-i așa, să ne vedem, pe cât posibil, foarte rar. Ei bine, nu voi renunța la prima mea dorință, aceea de a comunica mai ales scriptic și de la distanță, dar aceasta nu mă împiedică să-ți declar, tinere domn Grobei, că îmi lipsești uneori. Noi n-am schimbat împreună, îmi amintesc, nici zece fraze, nu-i așa?! Ei bine, îmi lipsești. Aceasta însă, cum spuneam, nu ne va tulbura în niciun fel relația. E cea mai înțeleaptă hotărâre, îmi face mie în primul rând bine. Iată, încă un egoist, ai să-ți spui. Probabil... da-da, probabil. L-am întâlnit odată pe doctorul B., mă simt obligat să-ți spun, la cererea mea de astă dată. Voiam să vorbim despre dumneata, de asta, cred eu, l-am și căutat. Omul acesta te admiră ca un fanatic, ceva stânjenitor, cel puțin pentru un ins ca mine, cu formația mea morală și intelectuală: o admirație, o iubire dincolo de firesc, ceva aproape religios. Un aspect al religiosului care însă mie mi-a fost totdeauna străin, chiar atunci când l-am întâlnit în instituția sfântă a bisericii mele. Da, categoric! Poate acest lucru, această „stare” la el, mi-l face oarecum antipatic... respingător! Oh, nu ceva prea grav, dar destul de persistent! Eu, Dumnezeului meu însuși mă devotez și îl slujesc cu oarecare decență, nu... nu reținere, ci... decență, aș spune chiar bărbăție, civilitate. Formele exaltării, fără să le resping ca moduri de cunoaștere a ceea ce ne transcende (de la Bohme și Meister Eckhard până la Sfânta Teresa d'Avila și Dostoievski) îmi sunt străine, exterioare. Eu rămân un raționalist, un european, deși ai putea să-mi replici că raționalismul nu se împacă cu mistica. Oh, nu-nu, te rog să mă ierți, dumneata ești un spirit prea subtil să-mi faci o astfel de obiecție grosolană. Te rog să mă ierți, tinere domn!

Vorbeam, deci, de dr. Boris S. Exaltarea lui pentru „cauză” (pentru dumneata, *ipso facto*, pentru că starea aceasta a lui a apărut abia după ce te-a cunoscut) mă face să mă simt puțin stânjenit, mă *plictisește*, cum zice francezul. Evident, nu am încercat să discut cu el în contradictoriu, nu sunt atât de naiv, și, de altfel, acest lucru vă privește pe amândoi, pe dumneata și pe el. La dumneata însă ții, într-un fel m-am atașat de dumneata, tinere, și asta fără ca dumneata să faci cel mai mărunț gest pentru aceasta; sau, poate, tocmai de aceea. Există ceva prețios în dumneata, ceva ce eu încă nu pot exprima prea bine. Dr. Boris te încarcă de elogii, eu, iată, nu pot să formulez cel mai mărunț elogiu, să definesc o singură calitate a ființei dumitale intelectuale sau morale. Suntem, după cum vezi, doctorul și cu mine, la două extreme, în ceea ce te privește. O formă a simetriei. Caraghios, nu-i așa? Oricum, suntem prietenii dumitale de la Cluj și chiar dacă ne detestăm, o facem în raport cu dumneata, în primul rând.

Pe-aici „luptele” sunt mari, înverșunate și seamănă teribil de mult cu o luptă politică. Cel puțin din unghiul meu, puțin lateral. E posibil, oare, așa ceva, ca păstrarea hârtiilor, a arhivei unei... personalități dispărute de aproape un deceniu, cultul unei individualități, al ideilor sale, să provoace o astfel de stare?! Boris, la întrebarea mea, a afectat un fel de nonșalanță și nu a acceptat că există astfel de fricțiuni, de lupte. E ipocrit?! Nu are încredere în mine?! A emis la un moment dat o frază cam ciudată: la întrebarea mea dacă hârtiile, arhiva, fotografiile, jurnalul unui om dispărut, un om apolitic prin esență, pot provoca fenomene de o culoare net politică (cel puțin pentru mine!) el a râs puțin nervos, a schimbat subiectul, apoi, tocmai când ne pregăteam să ne despărțim, m-a ținut cu ochii săi albaștri, mici, extrem de denși și de frumoși, și mi-a spus: – Cum adică: ideile și hârtiile unui mort... să spunem inteligent, sau...

plin de geniu, de un geniu sălbatic, exotic, puțin străin, nu-i așa, lucru ce de altfel te-a atras și pe dumneata... nu-i așa?! (Am aprobat evident și el a continuat, cu aceeași privire puțin exaltată:) – Evident că nu e vorba numai de asta, sau... mai bine zis, nu e vorba deloc de asta! Numai cu generalul, cu Mahalek, cu dumneata și chiar cu... mine, numai cu inși de teapa noastră, probabil că totul s-ar fi scufundat încet, elegant, inexorabil, ca și pupa Titanicului! (Aici a râs scurt, nervos, urât; apoi s-a recules o clipă, cu aerul lui de perfect om de lume și a continuat) – A apărut însă această... nebună, această doamnă Mathias! Oh, nu vă alarmați, a adăugat el repede văzând că eu fac un gest de surprindere, în definitiv vorbea de o femeie pe care o respectam, a cărei valoare o puneam mai presus de orice discuție, o femeie cu care eram, sunt încă prieten, nu e nevoie să vă alarmați și, mai ales, nu cedați prea ușor, cum ar fi spus Farca, reacțiilor mic-burgheze. Eu însumi încerc aceasta, credeți-mă, fără să reușesc prea des! A spus-o, cred, în chip de scuză. Îl privește. L-am ascultat în continuare, în loc să mă despart rece de el cum aş fi făcut-o altădată. Dar ce spunea el mă interesa, mai ales că te privea pe dumneata, tinere prieten. Iată, m-am umilit puțin pentru dumneata!...

— Deci... am spus eu.

— Deci... a făcut el, șovăitor, încercând să reia firul ideilor sale, mai bine zis încercând să-și „reia starea” de dinainte. Și a reușit:

— A apărut deci această... exaltată, să-i spunem, o femeie de mari calități, ce ocupă un loc înalt în societate, al cărei soț e atât de influent, un savant, director etc., ea însăși cu preocupări din cele mai complicate, studii, comunicări lingvistice, știe elina și engleza veche cum știu eu franțuzește, în sfârșit, nu e nevoie să v-o descriu, o știți la fel de bine ca mine... pe deasupra și foarte frumoasă, la cei patruzeci de ani ai ei, o frumusețe! Și, cu toate acestea, nu-i așa, stimate domnule canonic,

cu toate acestea, spre stupoarea noastră, a dumitale în primul rând, aproape spre jignirea dumitale, doamna aceasta atât de reușită, de rară, o femeie atât de rară, perla acestui oraș, se aruncă cu capul înainte în... această aventură! Nu-nu, să nu ne fie frică de cuvinte, de epitete: – Aventură, am spus-o în primul rând pentru dumneata, în ochii dumitale se citește acest cuvânt! Nu am făcut decât să-l copiez! Da, ea se aruncă cu capul înainte, contrariază, critică, exclude, jignește chiar oameni de condiția generalului și a... dumitale, organizează, vorbește mult, cu o pasiune care o urăște, își neglijează studiile, lecturile, prietenii, soțul, prietenii, vechii prieteni, ca dumneata, dacă... ei nu intră strict în raza de interese a cauzei ei! Pentru ce... pentru ce toate astea...?! Poți să-mi spui... dumneata, un om calm, profund, un om cu experiență?! Poți?! Ai încercat...?! Nu-i așa că ai încercat?! Și eu am încercat, dar, spre deosebire de dumneata, am renunțat repede, cu un bun instinct, la toate aceste tăieri de fir în patru, la toată această sterilă, impotentă speculație intelectual-burgheză, cum i-ar fi spus Farca și am ascultat-o, m-am alăturat ei, cum probabil definești dumneata atitudinea mea! Pentru că dumneata gândești, sau, cel puțin, formulezi în termeni cvasipolitici toate aceste lucruri. Dumneata o faci și apoi te sperii de propriii dumitale termeni! Astea nu sunt însă decât cuvinte! Îți amintești de primele sale articole, cele din *Junimea literară*, *Progres și cultură*, unde el însuși vorbește cu dispreț de rudimentele sale de literat ratat, de lupta sa împotriva a tot ce ține (în sine însuși) de reflexele unui șoricel de ăsta mărunț, de scrib, de „poet de idei”, felul mucegăit și fals curajos de a gândi al oricărui adolescent întârziat și laș care înnegrește pagini cu sentimente dubioase etc. etc.?! Ții minte, nu-i așa?! Ei bine, doamna Mathias m-a ajutat, perfect în stilul și sensul maestrului – și asta arată ce bine l-a înțeles,

l-a asimilat! — să scap eu însumi de „literatul din mine!"; în dumneata însă acest literat există, supraviețuiește și te împinge să...

— Te rog, te rog! l-am întrerupt eu, rece, nu suntem aici ca să vorbim despre neînsemnata mea persoană! Nu e momentul să mă îndoctrinezi și pe mine! Cel puțin nu acum și aici!...

Am spus-o cu o anume răceală aspră și distantă și doctorul s-a ridicat în picioare, decis să plece. Era ceea ce doream și eu, discuția se complicase, mă obosea, nu mă mai gândeam nici măcar la dumneata. Doream să rămân singur, cu cărțile, cu liniștea, cu singurătatea mea, cu meditațiile mele, cu rugăciunile mele. Doctorul s-a răzgândit însă, a continuat, fără să se așeze și am rămas astfel, amândoi, în picioare, de-o parte și de cealaltă a mesei din salon unde-l promisem:

— Deci... această femeie, această energie sub formă de femeie a dat un alt curs acestui club cam îmbătrânit, extrem de distins, mucegăit și provincial, care voia sau era chiar... memoria sa, a marelui om. Și eu am asistat-o și o asist, m-am „alăturat ei”, cum spun unii „observatori”. Mă rog, se poate, se poate spune și astfel, cuvintele n-au aici prea mare importanță: m-am alăturat ei. Acum, în nici câteva luni, la nici jumătate de an, ea a făcut să pulseze din nou sângele în acest organism, în acest „corp” ce părea pe trei sferturi mort: distins și mort! (Doctorul era din când în când sarcastic, dar atât el, cât și eu ne-am prefăcut că nu observăm acest lucru. Vorbea din ce în ce mai precipitat, cu o exaltare reală în care se vedea dovada contaminării sale de către doamna Mathias, în care am recunoscut personalitatea ei.)

— Acum, stimată părinte, a continuat el, acest „corp” a început să se „miște”, el revine încet-încet la viață, sau, mai știi... începe să trăiască acum pentru prima oară! Spiritul lui Farca tresare acum, el însuși învie, e un fel de miracol! Evident, toată această operație are și părțile ei... incomode, să-i

spunem, dureroase, brutale. E nevoie de anumite decizii, amputări ale anumitor membre, organe cangrenate. E nevoie de hotărâre, de curaj, de simțul responsabilității, al deciziei, e nevoie de... și iată că tocmai o femeie a găsit în ea aceste resurse, această „bărbăție”, pe care un om ca generalul, soldat de carieră, nu le-a găsit. Un om devotat Lui total, un om incapabil de compromisuri, drept și onest, un om fin, cult, profund, dar numai atât, din păcate! Aici, însă, se cerea altceva. Mahalek chiar, mărunțul și bunul său prieten, deși se preface jignit de îndepărtarea prietenului său de la cârmă, în fond ne dă dreptate. De altfel, el a fost primul care (doctorul înghiți cu greutate, roșindu-se tot și adăugă apoi, făcând eforturi vizibile să se învingă:)

— Mahalek a fost primul care l-a vizitat... care a avut curajul, curiozitatea... care a fost suficient de viu, de debarasat de prejudecăți ca să meargă, să vadă... suficient de viu, de curajos ca să nu-și piardă firea, să privească și să tragă concluziile... primele concluzii care ne-au activat pe toți... deși, poate, el însuși nu și-a dat seama de amploarea, de revoluția pe care o va stârni, pe care o va pregăti această vizită... această...

— Iartă-mă! l-am întrerupt, văzând că începe să bolborosească în acest fel, pierzându-și total logica, la ce anume te referi?! Ce fel de vizită a făcut Mahalek?! Vorbeam doar despre... doamna Mathias...?!

Doctorul m-a privit mirat, de parcă nu înțelesese ce-i spusese. A rămas chiar cu gura întredeschisă, incapabil să se controleze, într-o secundă de autoutitare. Apoi a înghițit, de câteva ori la rând, s-a întors să plece, s-a oprit din nou, a plecat privirea și a spus:

— Bine, dar... bineînțeles că vorbeam despre doamna... Mathias! Ea e cea care ne însuflă, acum... care, cu deosebita ei energie, calm, maturitate dinamică, face ca totul să prindă

realitate, să... dar acolo, în Nord... acolo... nu știu! dădu el, parcă încurcat, din umeri, roșu tot la față și pe gât, ca un puber, acolo, cred eu, simt eu că... e de fapt centrul posibil... centrul real al... acolo se pregătește ceva... uluitor, ceva cu totul... neașteptat! Nu știu... nu știu! a bolborosit el, cu spatele spre mine, cu fața spre ușă, pregătindu-se să plece, *încercând* să plece, nu știu... nu știu, poate mă înșel! Realitatea este aici, realitatea vie, dinamică, aspră, dreaptă! Ei îl servesc și îl vor servi și de acum, mai ales de-acum înainte! Și dumneata îi vei servi, o faci și acum, fără să vrei! Dar acolo... acolo *e* cu adevărat realitatea, încă fadă, tulbure poate, în cenușiul, semianonimatul ei, în lipsa ei de... curaj! O realitate care se naște în... convulsii, dizgrațios... ceva aproape... cum să spun, ceva aproape grețos, oh, îți vine să întorci capul, zău! Iar eu și întorc capul, oh, eu sunt un om de lume, ca și dumneata, ca și ea... ea însăși e un om de lume, și ea întoarce capul, puțin surprinsă, puțin jenată, chiar și dumneata... da, n-avem niciun chef de ce se întâmplă! Aici el râse scurt, nervos, urât.

— N-avem niciun chef, zău... ni se joacă o festă... o festă urâtă, caraghioasă... absolut caraghioasă, jechoasă, chiar!...

Apoi a deschis ușa și a plecat, dând din cap, fără să se întoarcă, roșu tot pe gât, fără să salute. Am rămas puțin cam nedumerit de acest comportament, apoi am dat din umeri și l-am lăsat în plata lui. Pe el și pe maestra sa ideologică. A doua zi, am memorat totul și, pentru că îmi închipuiam că te interesează, ți-am scris cele de mai sus. A murit cumnata sa, sora soției sale, Maria, și acest lucru, am auzit din oraș, l-a afectat profund, l-a zdruncinat chiar, într-un fel. Maria semăna perfect, se pare, semăna foarte mult cu soția sa, sau cine știe ce alt element tulbure, necunoscut, l-a afectat astfel. Oricum, se spuse că moartea ei l-a proiectat într-un coșmar. Din care se

pare că încă nu și-a revenit, trecerile astea de la exaltare la stări de abulie sunt o dovadă. Știi ceva despre asta, ți-a scris cumva?!

Singurul lucru care m-a intrigat cu adevărat, dincolo de toată vorbăria aceea de tip Farca-Mathiasiană, a fost ultima sa frază, așa bolborosită și illogică cum era și cum am încercat să ți-o redau cât mai exact. La ce vizită a lui Mahalek se referă? Mahalek te-a vizitat pe dumneata... primul?! Când?! Sau e vorba de altceva? Și *ce-i* cu acea „festă urâtă” pe care i-o joacă sau... *ne-o* joacă cineva?! Îți este cât de cât clară această... bolboroseală?! Sau nu te interesează?! Foarte bine faci, tinere domn! Te aprob și te aplaud din toată inima pentru conduita dumitale serioasă, pentru munca onestă, conștiincioasă căreia i te dedici, departe de toate aceste... hărțuieli și faționări. Oricum, munca dumitale e mult mai necesară, mai importantă chiar, sunt ferm convins de asta, decât... exaltările și fricțiunile acestea absurde și... puțin indecente, ale acestor inși, în aparență maturi, inteligenți și cu... multă experiență! La ce ne mai ajută experiența dacă... în sfârșit, ajunge, cu bine, cu bine, aștept scrisoarea dumitale! Cu bine, tinere, domn și... iartă-mi misiva aceasta disproporționată, excesiv, inelegant de lungă, de personală! Cu bine...

CAPITOLUL XI

1

Primăvară, aprilie, iarna era încă stăpână peste tot. Pe îngusta stradă Mureșanu mergeau alături doi bărbați; unul ușor adus de spate, deși nu putea să aibă mai mult de treizeci de ani. Celălalt, înalt, subțire, într-un palton scump, cu o figură mândră, frumoasă, ca o mască antică de orator sau împărat roman. Cei doi nu vorbeau unul cu altul. Aveau însă încordarea aceea și indiferența celor care se îndreaptă spre un loc unde vor intra împreună, unde vor vorbi în voie și unde, poate, vor mai veni și alții. Intrară într-o curte fără verdeață, mărginită de-o parte și de alta de două corpuri de casă. Curtea era împărțită în două jumătăți inegale de un garduleț de lemn pe lângă care cei doi trecură cu aceeași preocupare absentă. În fundul curții se mai găsea o căsuță albă, curată, cu două geamuri mari, lungi, încadrând o ușă de lemn, masivă, încărcată cu bronz. Un bronz ce nu lucea, oxidat, verzui, familiar. Intrară fără să bată la ușă, își dezbrăcară paltoanele în vestiarul surprinzător de spațios și pătrunseră pe una dintre ușile ce răspundeau în vestiar, într-o încăpere îngustă, foarte înaltă. La câteva secunde de la intrarea lor acolo, în timp ce unul dintre cei doi bărbați se și așezase (cel cu masca romană, care nu era altul decât doctorul Sidorovici), pătrunse în încăpere un tânăr de nici

douăzeci de ani, un adolescent încă. Părea că se bucură că îi vede pe cei doi, deși nu îndrăzni să se apropie, să le întindă mâna. Celălalt bărbat care venise cu Boris era mai scund, brunet, cu părul bogat, cârlionțat, și-și ținea capul puțin într-o parte și îngropat în umeri. Era un bărbat frumos, trăsăturile feței erau regulate, nasul era perfect, drept, cu nările evazate ușor, nobile. Dar peste trăsături plutea un fel de veselie răutăcioasă, inteligentă, ca o transpirație, ochii calzi, mari, priveau mereu puțin pieziș, stricând efectul simetriei trăsăturilor. Îl chema Andrei M. și de cum intră în încăpere, în timp ce doctorul se așază pe un scaun, cu mișcările sale veșnic elegante, autosupravegheate, ca de obicei, el se apropie, puțin pieziș, parcă în zeflemea, de rafturile de cărți de care gemeau pereții. Erau rafturi simple, din scândură, învelite în hârtie albă, care urcau până la tavan. Era și o scăriță acolo, foarte utilă pentru cel care ar fi vrut să consulte cărțile din apropierea plafonului camerei. O bibliotecă a unui profesionist, vastă și complicată ca un continent; proprietarul ei, cel care o făcuse, înainte de a fi apărut, de a fi intrat el însuși în cameră, era un individ previzibil, pe trei sferturi cunoscut de un străin care ar fi parcurs doar câteva minute titlurile. O colecție care trăda mai mult decât un om viu, dacă nu cumva era a cuiva care nu mai era în viață și se afla acolo din întâmplare, o moștenire din acelea incomode, pe care nu știi unde să o pui, care te intimidează și te plictisește în același timp, ca un câine inteligent și fidel care supraviețuiește stăpânului, câteva mii de cărți ca un animal viu, dezorientat, ce trăiește încă. Andrei se apropie cu fața, atingând aproape cu pielea obrazului cotoarele, legătura din piele, pânză sau hârtie simplă, cu același surâs nedefinit, batjocoritor pe figură, în sinea sa simțea însă un fel de voluptate mărunță și distinctă, simțea, intuia viața acelei colecții, haotică și totuși atât de încheată încât

„trăia”. În absența stăpânului, în absența stăpânilor. Fiecare carte din cele câteva mii (și Andrei luă doar câteva, la întâmplare, nici zece) arăta un gust sigur, un instinct sigur, încercarea curajoasă, disperată, aproape eroică, a cuiva de a sparge peretele acela indiferent și obtuz și de a arunca o privire gânditoare afară, în noaptea stelară. Așa cum poate fi spart peretele cu o pânză, cu câteva uleiuri grăbite, stridente uneori, rupte dintr-un sistem coerent însă, așa cum se pare că sau format planetele: expulzate de forța gravitației unei galaxii.

Nu știm a cui era biblioteca; dacă proprietarul era mort sau viu. Oricum, lucrul cel mai viu din acel om viu era peretele acela înalt de cărți. Adolescentul se întreținea cu Boris. Îl chema Dorin Korcimarov, era subțire, brunet, cu părul țepos. Era strălucitor. Stătea în picioare, rezemat cu o mână de o mobilă și îi vorbea doctorului care era așezat în fotoliu, ușor aplecat, cu ironie parcă, deși nu era decât ironia unui adolescent scânteietor: adică o formă a spaimei, o formă nobilă a ei. Andrei M. continua să scoată cu indiferență câte o carte, s-o răsfoiască, s-o pună la loc, lucru deloc facil, atât de presate și suprapuse erau volumele. Pe buze, pe față îi juca același surâs răutăcios ce nu era decât o răsfrângere în afară a emoției pe care o simțea. Cărțile acelea, mâna invizibilă care le alesese și care vădea un gust atât de fantastic de înrudit cu al său, îl tulbura. Trecu un timp nedefinit: poate o jumătate de oră. Apoi intră în cameră doamna Mathias.

(„A intrat ca o furtună, îi scria apoi Boris lui Grobei, și a dat mâna cu toți, chiar și cu Dorin, care s-a roșit, ezitând, neștiind dacă să i-o sărute sau nu...”)

Doamna Mathias intră încet în încăpere, aproape neobservată. Nu dădu mâna decât cu adolescentul Dorin. Apoi se așeză vizavi de doctor și-și aprinse o țigară. Andrei rămase în picioare, dar nu se mai

interesă de cărți. Parcă aștepta, placid, să se întâmple ceva. Ce?!

Încet, greoi, se porni o discuție între cei trei. Doamna Mathias îl atrase și pe tânărul Dorin care, la început, corect, voi să iasă, să-i lase singuri. Ea însă îl opri și îl atrase în discuție. Părea că venise, în primul rând, să discute cu el, deși era nepotul ei. Probabil le dădea în acest fel celor doi timp să se adapteze. Cei doi veneau pentru prima oară acolo și, ciudat, Andrei descoperi aproape imediat ființa vie a bibliotecii, căreia avea să-i rămâie credincios apoi mulți ani. Uneori, un astfel de „obiect” poate să declanșeze o revelație, ca și o ființă. Un fel de falsă memorie, așa cum își închipuie unii ciclul metempsihozei în cadrul unei singure vieți: om, câine, vacă, din nou om curățit, purgat. Stătea rezemat cu spatele de rafturi, simțindu-le prin haine, frecându-se ușor de ele, simțind cotoarele cărților. Era însă atent la ce se vorbea și vorbea el însuși, uneori. Era inteligent și suferea oarecum de acest lucru: își închipuia că e singura sa calitate, că posedă o inteligență uscată, sterilă, necreatoare. Era răutăcios, uneori chiar brutal. Plăcu imediat lui Dorin, care îl cunoscuse abia acum. Pe doctor, adolescentul îl mai întâlnise o dată și de aceea îi vorbise primul. Cu mătușa sa avea relații directe, vii, puternica ei personalitate îl stimula, îl făcea să aibă o părere mai bună despre sine. Era unul dintre acei adolescenți care, la prima lor „privire” biologică, apreciază just, realist lumea, chiar și indivizii adulți cu care intră în contact. Acea justete, acel „realism” urma totuși să se piardă. Așa cum devin unii tineri raționaliști, atei la șaisprezece ani, ca apoi „justetea” raționamentului lor să se piardă, să se tulbure. În ceva ce nu e nici credință, nici agnosticism. Și ei resimt asta ca o durere, cel puțin la început. Rațiunea, raționalitatea și toate concluziile și cauzalitățile ei, atât de fermecătoare, de comode, pierdute. Ca o religie, pierdută, pentru că și rațiunea poate deveni

dogmatică, ca o religie, sau autocrată. Dorin se afla încă în prima fază atunci când întreaga lume revelată se încadra perfect în limitele raționalității sale. Era poate o chestie de temperament, preponderența raționalului sau a instinctului pot fi declanșate oare și de temperament, de un anume tip de sistem nervos?!

Întâlnirea nu avea niciun scop precis. Mai exact, cei doi, Boris și Andrei M. așteptau de la ea vreo „comunicare”, vreo explicație, oricum a întâlnirii lor. O explicație care întârzia așa cum ea întârzia să-l expedieze pe Dorin. Veniseră oare acolo să-l cunoască pe el, pe acel adolescent?! Oricum, Andrei M. era satisfăcut: luase cunoștință de acea bibliotecă și va face tot posibilul să revină în acea casă, să ceară voie să consulte acolo unele volume, să-și scoată extrase sau chiar să împrumute, acasă. Poate să cumpere unele cărți, poate era de vânzare întreaga colecție. Ah, asta ar fi fost ceva fascinant, s-o „posede” întreagă, în armonia ei pe care un arhitect mare, necunoscut încă lui, o crease. Poate era tatăl băiatului, al studentului... stai, cum îl chema oare?! Andrei ascultă cu atenție și în curând auzi numele, Dorin, ce sună pe buzele ei. Da, Dorin Korcimarov. Numele de familie îl reținea mai ușor, avusese în liceu un coleg cu acest nume.

Un mărunț sentiment de jenă, poate chiar de frică, îl împiedica să întrebe a cui era biblioteca. Prostii, va afla mai devreme sau mai târziu. Acum să se concentreze asupra...

(Am pus la punct câteva amănunte organizatorice, scria Boris, ea vrea să constituie un nucleu operativ, care să acționeze calm, metodic, lucid, în cadrul grupei generale. Fără să-i îndepărteze pe ceilalți, pe simpatizanți, pe cei „vechi, cu state de serviciu”. Evident, cu excepția unor provocatori sau tembeli, care pot deveni periculoși, înțelegând prea puțin sau... prea mult. Există, de altfel, am observat asta și la un om inteligent ca Deliman, pericolul de a înțelege „prea

mult”. De a „mitiza”, de a literaturiza, de a politiza etc. Am admirat, încă o dată, la ea un tact desăvârșit, un simț al realității și al oamenilor ieșit din comun. Abia după câteva zile am înțeles sensul discuției cu nepotul său. Voia să ne arate puterea ei de a face prozeliți?! Voia să mi-l „prezinte” pe Korcimarov, un produs tipic, deși de vârf, al noii generații?! Asta ar fi fost într-adevăr o dovadă de tact politic: un sondaj ad-hoc, în noua generație. Deși Andrei M., cu care m-am întâlnit ulterior și căruia i-am povestit câteva aspecte ale acestei întâlniri, mi-a făcut o teorie, în felul lui, negând existența generațiilor distincte, biologice sau psihologice, spirituale etc. Există grupuri, spunea el, dar nu generații etc. etc...)

Andrei M. era însă prezent. Dovadă: revelația acelei biblioteci. De ce îl informa greșit Boris pe Grobei? O simplă scăpare sau nu voia să-l alarmeze, știindu-l împotriva oricărei idei de grupare, organizare etc., în numele acelei moșteniri ideatice și scriptice, în numele acelei individualități fascinante peste care căzuse un deceniu, primul deceniu? Urma să crească ceva de sub această lespede veche sau nouă, de zece ani?! O plantă, floarea unei ideologii, bălăriile politice ale unui grup provincial, exaltat și diletant?! Un destin puternic, un om care se naște din el însuși?!

Nu se discuta niciun fel de amănunte organizatorice, nu se făcu niciun fel de listă a „nucleului”, a grupului simpatizant sau a celor câtorva indezirabili. Indezirabilii nici nu fură definiți, cu atât mai puțin numiți. Erau toate acestea în subconștientul lui Boris, ar fi vrut el să se întâmple toate acestea sau... urmau ele să se întâmple?

Discuția doamnei Mathias cu Korcimarov fu una oarecare, deși scânteietoare. Ca un orgoliu al familiei, deși el era nepotul unui frate vitreg sau fiul unui văr primar, deci văr de-al doilea, ceva de felul acesta. O rudenie exactă și vagă, comodă în

același timp. Cât de departe suntem rude cu cineva, cât de departe simțim aceasta?! Oricum, ea îi spunea „nepoate”, cu un fel de satisfacție care ștergea barierele dintre un tânăr și o femeie atât de frumoasă, echilibrată, aflată la anii aceia când poate tulbura imaginația unui adolescent. Acel „nepoate” clarifica, pentru ea, totul. Și ea știa să-și impună voința, în atâtea feluri, de parcă ar fi avut mai multe voințe. Voia să le arate celor doi multiplele fațete ale personalității ei, capacitatea ei de adaptare la o altă vârstă, la alte psihologii, voia să-i învețe felul în care trebuia tratat un neofit pentru a-l apropia de idee?!

Curios, nimic din toate astea nu răzbătea din conversația ei cu nepotul său. Dorin, la un moment dat, ceru voie să cheme pe cineva (el spuse un nume de femeie, mama, sora sau o femeie de serviciu) care să le servească o cafea sau un ceai. Doamna Mathias îl opri și din clipa aceea se ocupă de cei doi bărbați. Discuția continuă însă despre lucruri „indiferente”: o teorie lingvistică, o bârfa de la institut, o carte (Freud), arestarea unei cunoștințe comune, despre Blaga (care fusese nu știu unde și spusese nu știu ce), revistele literare din Cluj și incapacitatea lor de a continua tradițiile și energiile intelectuale ale orașului, despre proletcult, despre Polonia și mișcarea intelectuală de acolo, deosebit de interesantă etc. etc. Lucruri aproape banale. Aceasta era finețea: de a discuta nuanțat despre banalități, despre „aproape banalități”. De ce se întâlniseră?! Pentru a fi împreună, probabil, doamna Mathias voia poate în felul acesta să-i obișnuiască împreună pe cei doi, pe ei trei sau ei patru (socotindu-l și pe precocenele nepot) etc. Sau voise să-i vadă, sau se răzgândise, sau... pur și simplu imaginația debordantă a doctorului îi juca o festă?! Iată, Andrei M. era satisfăcut, pierise de pe fața sa chiar și veșnica lumină răutăcioasă care îl făcea aproape antipatic și apoi, cumva, fermecător. Răceala, cinismul ușor

al inteligenței sale, atât de necesar uneori romantismului puțin dezlânat al inteligenței lui Boris.

Abia pe stradă, e drept, la plecare, cei trei abordară în fugă, câteva amănunte ale ideii practice care îi unea. Altfel totul ar fi putut să pară o prietenie intelectuală ca oricare alta sau totul ar fi putut degenera în asta. Mai grav, chiar femeia, doamna Mathias, ar fi putut aluneca de o parte sau de alta, într-un flirt banal, într-o pasiune erotică sau convențională. Altfel, ce rost ar fi avut ea lângă cei doi bărbați care o admirau? Ea, cu prejudecățile ei destul de rigide, fusese până în clipa când generalul o convinsese pentru „idee” (cu vreo doi ani în urmă, doi ani și jumătate) o femeie extrem de distantă, de „burgheză”, de „speriată” de convențiile sociale ce pot deveni tiranice, mai ales într-un oraș atât de închis, precum Clujul, cu o populație atât de puțin diversificată, în care intelectualii pluteau ca untdelemnul la suprafața lumii.

Se despărțiră de Andrei M. la colțul unei străzi, înainte de a coborî în oraș. Doamna Mathias se grăbi spre casă, ea nu locuia prea departe și doctorul, singur, coborî în centru, spre clinici. Mai avea două ore în după-amiaza aceea și era fericit că în acest fel putea să se uite pe sine – după-amiaza aceea, puțin enigmatică, figura extrem de prezentă a adolescentului, răceala, simțul pozitiv, calmul ei. Se gândi la prietenia, la fosta ei prietenie cu canonicul, despre care, cu ani în urmă (cu vreo cinci) se șoptiseră unele răutăți. Acum își dădea seama, cu oarecare neliniște, că fuseseră total false acele colportaje. Deși era, oricum, o prietenie „stricată”, pe care, evident, Deliman o regreta cel mai mult. Iată, fanatismul ei bine acoperit se pare că ucidea în ea feminitatea, afectele ei, prietenii, sexualitatea care izvora uneori cu putere din ochii ei mari, negri, ochi „latini”, cum își numea el în gând. Nu era înaltă,

avea picioarele puțin groase, mâinile extrem de frumoase, de fine, de expresive. Purta inelele familiei, inele vechi de cel puțin o jumătate de secol, ca un fel de bravadă față de starea politică a vremii. Singura ei bravadă, poate singura ei feminitate. Era exclus ca propria ei căsnicie să nu fi avut de suferit de pe urma exaltării ei, a fixării ei de acel ideal exotic al memoriei lui Farca, a hârtiilor de la Vatra, a ideilor, sistemului său pe care îl intuiau cu toții, mai mult sau mai puțin. Boris se gândi și la aceasta, deși nu îl cunoștea personal pe soțul ei, medic ca și el. Dr. Mathias era însă nou venit în Cluj (de nici zece ani) și acesta era un miracol al vieții de provincie: doi inși, lucrând în aceeași profesiune, în sectoare diferite – Mathias era oncolog – puteau să se „cunoască” prea bine, să dețină o sumă de amănunte unul despre celălalt, fără să fi dat mâna niciodată. Participau, uneori la aceleași ședințe, se întâmplase odată ca Boris s-o întâlnească pe doamna Mathias pe stradă, împreună cu soțul ei, să schimbe câteva cuvinte cu ea, fără ca ea să i-l prezinte. Un fel de mojiicie a ei, un fel de desconsiderare a lui, interpretase Boris, furios, foarte atent la nuanțele mondene și la cota sa în societate. Dar asta a fost „înainte”, oricum înainte de a o cunoaște mai bine, sau, oricum, înainte de a avea „legăturile” de acum, înainte de a o cunoaște sub noua ei față. Acum era cumva bucuros că nu îl cunoștea pe el, pe dr. Mathias. Deși nimic nepermis nu-l lega de ea, de soția acestuia, spiritul său era mai liniștit astfel. Nu îi era obligat cu nimic, iar faptul că celălalt era director de clinică și cu zece ani mai în vârstă decât „ei” făcea ca această psihologie să prindă o nuanță de generație, de complicitate de generație. Ce vorbea Andrei M. că nu există spirit, instinct de generație?! Nu există oare...?!

La vreo săptămână de la cele relatate mai sus, într-o după-amiază (era încă acea primăvară cu zăpadă), Andrei M. Îl întâlnește pe tânărul nepot al doamnei Mathias, pe Dorin Korcimarov. Erau ambii într-un autobuz hiperîncărcat de lume, era ora când se ieșea de la fabrici și instituții. Andrei îl văzu primul, dar nu dădu niciun semn. Celălalt însă, Dorin, cum îl zări, făcu un gest de-o fermecătoare spontaneitate și își făcu loc cu coatele până la Andrei; așa cum faci când întâlnești un prieten cu câțiva ani mai mare, cineva, să zicem, care și-a amenajat în podul vast și călduros al casei un laborator de chimie și-ți dă voie, din când în când, să asiste la experiențe, îți arată ultimele substanțe achiziționate, te informează despre schimburile avantajoase pe care le-a făcut cu cutare, care i-a dat acest sulfat sau nitrat sau clorat și clorură în schimbul a... Sau are un laborator radio și acolo sunt conductori, potențioetre, relee, căști, contacte mono-bi-trifazice care pot fi la fel de bine schimbate... sau are o bibliotecă, ha-ha, o bibliotecă dintre acelea care domnesc asupra unui întreg cartier, cu toate colecțiile, foiletoanele, fotografiile, discurile și... Dorin stătea în fața lui Andrei M. Întreg, deschis, cu fața sa mică, negricioasă, frumoasă, lăsându-și dinții impecabili să-i sticlească de bucurie, scintilând în autobuzul acela încărcat, mizerabil, provincial, și celălalt, „răutăciosul” se simți învins și îl salută prefăcându-se că se bucură că îl vede, bucurându-se cu adevărat, așa cum se întâmplă cu unii prieteni mai mari când își întâlnesc vreun suporter, chibiț, țuțer, care li se oferă cu ființa, experiența și toate relațiile lor la un loc.

Dorin mergea la antrenamentul său de înot, la bazinul acoperit; era se pare campion universitar.

Cei doi coborâra la aceeași stație și Andrei M. observă că celălalt șchiopătează ușor. — Ce avea? — Ah, un fleac, răspunse celălalt, o sechelă foarte ușoară de poliomielită. De asta și făcea înot de la zece ani, de asta era campion!... Dorin râdea, realmente foarte frumos, tonic, și Andrei îl privea, cu surâsul său răutăcios. De care celuilalt nu îi prea păsa sau îl plăcea cu surâsul lui cu tot. — Vino cu mine, la bazin! îl chemă tânărul și Andrei M. acceptă. În definitiv era vorba de cărțile acelea și, în clipa aceea, nu avea cine știe ce e de făcut. Era licențiat în spaniolă, dar, cum nu găsisese un post în oraș (tatăl său era închis politic), se angajase custode la un muzeu, la *lapidarium*-ul orașului. Dorin vorbea mult, râdea mult, dinții umezi îi sclipeau generos, aruncând sacoșa încolo și înapoi. Intrați la bazin, Andrei se așeză în tribună, pe o bancă mai depărtată de piscină. Scoase o cărțuție din buzunar și se prefăcu că citește. Apoi citi cu adevărat. Dorin apărură în slip, aruncă un urlet melodios în sus, spre tribune, Andrei M. Îi făcu un semn distrat cu mâna și tânărul se aruncă în apă, începându-și încălzirea. Apoi, peste vreo jumătate de oră, ieși din bazin și îi aduse spaniolistului o tablă de ciocolată, porția sa de antrenament, pe care i-o dădea clubul. Andrei M. continuă să citească, mușcând din ciocolată, perfect relaxat, în zgomotul familiar al celor de jos, în plescăitul apei, fluierul antrenorului, vocile de fete și băieți, curate, orgolioase, vii, inconștient de vii, infernal de vii. Apoi, la sfârșitul antrenamentului, Dorin urcă și îl chemă la o partidă de polo. Andrei M. acceptă, băgându-și cărțuția pe jumătate descifrată în buzunarul lodenului său larg, bun, un model pe care îl purta în anii aceia jumătate din oraș, coborî cu privirea sa piezișă, inteligentă, dădu mâna cu antrenorul și cu încă vreo câțiva, i se dădu un slip și se aruncă în apă. Era stângaci, evident, de câteva ori mingea îl pocni în cap trezind veselie bonomă a atâtor

maestri. Se simțea însă bine, rezistă cu bine și la sfârșit acceptă să fie portar al unei scurte partide de o jumătate de oră, ca *finish* pentru antrenamentul tuturor. Era o partidă clovnerescă, nimeni nu fluiera faulturile, jucau și fetele, era un fel de rugby acvatic, mulți se înecau de râs, dându-se la fund. Dorin era unul dintre zei, unul dintre vârfuri, și în după-amiaza aceea străluci numai pentru Andrei M., prietenul său întâlnit în autobuz. Apoi plecară și, când se despărțiră de ceilalți, Dorin rămase cu mâna unei fete agățată de braț. El părea a nu-i acorda prea mare atenție și Andrei M. făcu la fel. — Unde mergem? întrebă ea și îi invită la ea, locuia împreună cu o colegă, în oraș. Andrei M. Îi duse la el însă, avea o casă mare și locuia singur cu mama lui și cu un alt frate care nu-i va incomoda însă, pentru că lucra în biroul său. Nimeni nu întrebă ce făcea fratele lui Andrei, nici ce făcea el însuși. Andrei M. avea douăzeci și șase de ani, era teribil de bătrân, atât de bătrân cum nu avea să mai fie niciodată. El însă știa aceasta și zâmbetul său furișat, pieziș, inteligent, era o dovadă. Zâmbetul, râsul de sportiv, de tânăr performer universitar american al lui Dorin, în ciuda piciorului stâng pe care îl târa ușor, cu cochetărie, îl privea drept, i se dăruia drept, la fel ca și fetei: li se dăruia ambilor fără părtinire, cu o egalitate de care numai el era în stare, sufletul său mare, uriaș, bogat în vitamine, inima sa de atlet mondial. Erau în trei, nu?

Andrei le făcu un ceai, le aduse niște pișcoturi uscate, ștrudel cu mere, o porție pentru fiecare, și nuci, o grămadă. Dorin se instalează imediat în fața aparatului de radio și caută pe scurte jazz. Știa pe dinafară o mulțime de posturi care dădeau muzică la ora asta. Erau ambii colegi, el cu fata, studenți la medicină, el la generală, ea la pediatrie. Pe ea o chema Flora, era mică, durdulie, cu un cap de porțelan, un fel de frumusețe persană, șlefuită, magică. El părea foarte mândru de ea, era ea însăși

un fel de campioană. La o probă avea recordul național și în asta îl întrecea pe el, care era campion, dar nu recordman. Andrei îl privea cu atenție, îi venea, ca acolo, sus, la bazin, să-și scoată cărțulia sa spaniolă (Miguel de Unamuno, *Del sentimiento tragico de la vida*) și să citească, lăsându-i pe cei doi să... înoate, să râdă, să se atingă, să se mângâie, să se iubească pe jos, pe covorul vechi al familiei, să cânte la pianul Blüthner al familiei, să se certe, să se zgârie, să plece când ar fi avut chef, să doarmă, să... să... discutară o grămadă de chestii. Despre ce?! Foarte curând, Dorin ajunse la mătușa sa și Flora făcu un gest de dispreț care însemna că era hipersaturată de subiect. Ascultă însă cu atenție, râzând des, mărunț, arătându-și picioarele impecabile cu inconștienta pe care și-o permitea, probabil, atunci când era lângă Dorin. Cuplul, băiatul ei, colegul, prietenul, amantul, idolul, dușmanul, ruda, generația ei strictă. Andrei îl întrebă a cui este biblioteca. A mea, răspunse Dorin, trecând, nepăsător la altceva. — înseamnă că a moștenit-o! gândi reflex Andrei și se bucură, închipuindu-și că „puștiul” nu-i știa valoarea. O știa însă, se văzu asta în aceeași după-amiază. Era formidabil Dorin ăsta, cu piciorul stâng pe care îl țâra lin, ca în vis, cu trupul său de înotător american, campion de club din prima clipă, care aminti, cât te-ai șterge la ochi, câteva titluri încâlcite, în două limbi, comentându-le cu umor, cu fals umor, pentru că vorbea serios. În același timp îl cercetă fugăr din ochi pe Andrei M. și acesta își dădu seama că tânărul e conștient de comoara aceea care se înălța lângă perete. Cât de conștient?! Era un tânăr minune și când se așeză la pian și clămpăni jazz ca un profesionist, bucăți de Nat Cole și Roll Garner, Andrei M. Începu să-l disprețuiască puțin. Atâtea calități care la un loc (doamna Mathias amintise că nepotul ei era un vârf la facultate) nu puteau însemna decât o fadă precocitate, un diletantism

descurajator. Dar Dorin râdea, râdea, privindu-l, dăruindu-i râsul, ființa sa armonioasă, curată, nu mai puțin decât se dăruia în aceeași după-amiază prietenei sale, creând o egalitate și un aer care-l dezarmau pe Andrei M., fără să o arate. El nu arăta de altfel nimic, nu trăda nimic sau trăda foarte puțin, aceasta era tăria lui, cinismul, farmecul sau slăbiciunea sa. Nici el nu știa care, poate toate, fiecare dintre acestea, pe rând. Cum suntem cu toții.

— Știa ceva despre... Farca?! îl tatona Andrei. Flora era tolănită alături, pe o canapea, și frunzărea un uriaș album cu reproduceri după pictura surrealistă. Dorin dădu din cap, spărgând o nucă între dinți. Citise câteva dintre articolele sale, i le arătase mătușa sa, căreia, în absență, el îi spunea Claudia. — Un tip tare! spuse tânărul, cu nepăsare. — Daaa?! se miră vag Andrei, privindu-l, și celălalt dădu din umeri. — Evident, eu nu mă prea pricep, dar... spunea niște chestii care-mi plăceau. — Ce anume? Ținea minte?!

— Cum să nu! surâse cu politețe condescendentă, franc, sportiv-condescendentă, înotătorul. — Vorbea despre falsificarea istoriei. Singurul fel în care oamenii mondeni pot suporta istoria! Apoi continuă, dând amănunte, un material pe care Andrei M. nu-l știa. Din ce perioadă o fi fost? Apăruse?! Da-da, spuse Dorin, era însă o traducere la mașină, după un text tipărit în englezește. — Aha! spuse Andrei M., înțelegând. Apoi îl rugă pe celălalt să continue. Mai mult decât articolul pe care și-l putea procura, îl interesa subit cum gândea „puștiul”. Oh, nu cum îi scrisese un pic cam pedant Boris lui Grobei, ca un semn, ca un sondaj în tânăra generație și alte prostii. Andrei M. de altfel nici nu se simțea dintr-o altă generație decât Dorin și Flora, ce-și bălăngănea un picior și-și sugea degetul, apreciind cu oftaturi ascuțite cartea atât de rară în anii aceia, o insulă de lumină pentru mintea ei îmbâcsită cu naturalismul abject

și lozincard. De altfel, Andrei nu credea în ideea, în sentimentul de generație, ci în cel de grup. Și aici, acum, cei trei formau un grup. Așa cum, cu câteva zile înainte, acasă la Dorin, el formase spontan un „grup” cu cărțile acelea vii ce sprijineau peretele înalt, sau ei trei plus unul, adolescentul, ce părea ironic și bine crescut, un fel de apendice al familiei de intelectuali a doamnei Mathias. Dar iată că nu era așa, Dorin exista cu adevărat și lui Andrei M. i se strepezi pentru o secundă zâmbetul său fin și răutăcios. Ce era cu băiatul acesta? Era el cu adevărat un precoce?! Dar ce târzie, ce dureroasă precocitate, la cei douăzeci de ani... Așa, un fel de vals tragi-comic! Și doamna Mathias, mătușa sa, era conștientă?! De ce nu... de ce nu... de ce-și închipuia că numai el le vedea pe toate?! Și așa cum Dorin își târa piciorul său aristocratic, așa își târa Andrei neîncrederea în propria sa inteligență. Privea în jur, bănuitor, deși se afla la el acasă, și în jurul ochilor și a gurii înflorea rânjetul său insidios, neliniștitor. Îl lăsă să vorbească pe Dorin și acesta turui, turui...

— ...Avem nevoie de ceva în care să credem... de ceva în care să cred, ceva, pentru care aș fi capabil să... ceva total, uriaș, înțelegi, care să...

Flora întoarse o clipă capul peste umăr și făcu o grimasă disprețuitoare în direcția lui Andrei M., adică: sanchi, palavre, târșeală, bancuri, ai timp să-l crezi pe gagi!... vrând, probabil, instinctiv să-l apere de ridicol pe prietenul ei în fața expresiei „cinice” a lui Andrei M. Dorin deveni brusc brutal de serios și Andrei M. Îl ascultă, prefăcându-se distrat. Aceasta, știa din experiență, biciuia limba celuiilalt:

— ...Un ax, spunea studentul, ceva concret în jurul căruia să mă rotesc... o credință, o...

— Medicina, propria-ți profesie! spunea Andrei M., vrând să-l incite, doamna Mathias spunea că ești vârf, că ești pasionat...

— Bancuri!... spuse Dorin, cu fruntea urâtită de riduri. — Bineînțeles că-s ceva mai bun decât ceilalți imbecili, dar ce importanță are?! N-am de gând să îngroș rândul pehlivanilor mei de profesori care trag cu ochiul la chenzina celui alt și se sapă cu surâsul pe buze! înțelegi?

— Religia, nu? îl cunoști pe canonicul Deliman?! Dorin făcu semn că da, că îl cunoaște. Apoi dădu din umeri, nehotărât:

— Cum să cred în sfânta, catolică, apostolică etcetera... tu crezi?! Și el râse, îi dăruî încă o dată custodelui surâsul său de campion, de tânăr ideal.

— În comunism... continuă Andrei M. răsturnându-se flegmatic în fotoliu.

— Tu spui, al cărui tată e la beci...?!

— N-are importanță!... făcu spaniolistul, orice revoluție își are...

— Nu-nu! făcu Dorin, nu mă interesează! Nu mă poate interesa, înțelegi? E ceva impus, ceva din afară, ceva de sus! Și-apoi... *ei* sunt clasă muncitoare, nu...? „Hegemonia clasei muncitoare!”. Ei bine, eu nu sunt clasa muncitoare, mai ales acum, când clasa muncitoare se îmburghezește!

— Crezi...? Mai degrabă... grupuri decât... întreaga clasă...

— Nu mă interesează! spuse rigid Dorin, apoi zâmbi, un *smile* regesc, ca să-l compenseze pe celălalt. Era prietenul lui, nu? Al lui și al Florei!

— De altfel, adăugă el, eu i-am citit pe Lenin și pe Marx. I-am citit cu adevărat! Raționalism dialectic, economie politică, genială critică a formelor capitalismului clasic care se pare că nu mai exista pe nicăieri... la Lenin o mare vocație, o mare pasiune pentru destin, unul dintre primii cinci inși ai secolului nostru, e evident... ei, și ce-i cu asta? El însuși se definește undeva ca un propagandist! Asta a și fost: creator de istorie și un propagandist genial!...

— Creator de istorie?! râse ușor Andrei M., și se pare puțin lucru, băiețăș...?!

— Nu... nuu! făcu Dorin gânditor. Flora luă albumul de la început. Andrei M. se ridică și îi aduse altul numai cu Dali. Ea scoase un chițcăit uriaș de bucurie.

— Probabil că... viitorul îi aparține! spuse Dorin. Dar pe mine nu mă interesează viitorul. Pe mine mă interesează în cel mai rău caz viitorul meu, înțelegi! Mai ales: prezentul meu, prezentul acesta disprețuit de toți... chiar și de tine... și îi zâmbi din nou, scuzându-se.

— Cui îi aparține... viitorul?! întrebă leneș Andrei M. Dorin nu răspunse. Se ridică deodată în picioare, punându-și în mișcare trupul lui suplu, înalt, subțire, cu umerii lați, puțin aduși în față, un corp deformat de performanțe, de mii de ore de transpirație în apă. Acum nici nu mai șchiopăta. Gândea, gândea intens și era atât de armonic în toate mișcărilor și actele sale încât se vedea *fizic* cum gândește, de parcă ar fi fost un pălmaș care scrie, un analfabet, un arierat. Gândul său (și numai atât?!) era total, participa la el fiecare fibră a trupului său fusoid, o concentrare aproape totală. Era un grec, băiețășul acesta! aproape că gândea Andrei M. Boris, dacă ar fi fost acolo, ar fi gândit acest lucru cu siguranța.

— Viața noastră... goală și searbădă! spuse studentul fără să clipească la aceste enormități. Andrei M. zâmbi răutăcios, dar celălalt nu se clătină. — De-un materialism infect! Abject, înțelegi?!

— Urăști... teroarea?! întrebă Andrei M. Dorin îl privi o clipă, fără expresie. Apoi spuse, destul de decis:

— Nu... nici nu mă preocupă acest lucru! Te rog să mă ierți, adăugă apoi repede, tatăl tău e închis și...

— Ei, asta-i, irupse paznicul de muzeu, îmi faci grații, acu'!... Hai sictir! și celălalt râse, eliberat.

Flora întoarse capul peste umăr o clipă, și îl iubi. Erau amândoi liberi, tinereii, sau încercau să fie. Într-un fel caraghios și disperat. Dar pe cine să imite în acei ani când războiul mai continua, surd? Mai rău decât războiul, când tranșeele stau față în față și inamicul e cel care-ți vine de dincolo și poartă o armă și vorbește o altă limbă și părinții lui sunt în spatele lui sau mormintele lor, cel puțin, și te privește uimit și speriat, recunoscându-te?! Acum însă, unde erau tranșeele, inamicul nu mai avea îndrăzneala să poarte o armă în mână, idealurile, ultimele idealuri putrezeau în șanțurile ultimului război, bătrâni falnici și glorioși se prostituau cu o grabă dureroasă, icnită?! Pe cine să imite?!

— Nu mă interesează problemele... politice, adăugă Dorin, mereu în picioare, mereu pendulând. — Pe tine... da?!

Andrei M. dădu din umeri, un gest care nu însemna nimic: adică da și nu. Dorin zâmbea mereu, mereu, cu disperare. Andrei M. privi, pieziș, într-o parte: tinerelul era oglinda sa sau trebuia să fie. El însă nu avea chef să fie nimeni oglinda sa; își ajungea lui însuși și o grimasă de furie și dispreț îi apăru pe față. Dorin îl privi întrebător și spaniolistul se adânci între propriii săi umeri: lumea să facă ce-avea chef, nu-l mai interesa nimic. Oricum, nu-l putea împiedica pe celălalt să vorbească, odată ce-l stârnise.

— Nu mă preocupă prea mult... teroarea, dictatura și celelalte! continua înotătorul. — Crezi că asta e o problemă? Adevăratele probleme sunt cele insurmontabile, anistorice, nu?! Cele care nu pot fi rezolvate... Teroarea aceasta se va rezolva cumva, va obosi și atunci... ce vor pune oamenii în locul ei? Democrația?! Libertatea?! Ea poate deveni la fel de abjectă ca și teroarea!... Poate și mai mult!...

— ...Zău...?!

— Da-da, Andrei... înțelegi?! (Tinerelul se aprinsese, brusc, peste măsliniul tenului se întinsese roșeața și strânse pumnul, absolut caraghios. Dar astea nu contau.) — Și dictatura e comodă, într-un fel, ca și frontul, nu crezi? Democrația e mult mai incomodă... zău!

— Bine... se sufocă, aproape, muzeologul, dar libertatea...

— Te-am atins în reflexele tale mic-burgheze, ha-ha! râse cald, curat studentul. — Nu-i așa?!

— Se poate... făcu distrat, indispus, Andrei M., înțelegând brusc, în clipa aceea, de ce îi dusesese doamna Mathias acolo, în str. Bethlen.

— În viața noastră, a mea, cel puțin! se corectă Korcimarov, există un gol, un vid, pe care nu-l pot umple... idealurile astea de șase luni! Ai să spui că voi îmbătrâni, mă voi maturiza, mă voi cuminti, voi intra în rând, voi prinde bun-simț! N-am niciun chef de astea! N-am niciun chef, absolut niciun chef, înțelegi?!

— Dorin, nu mai țipa! se băgă Flora, de pe canapeaua ei.

— De ce ești atât de sigur că o să-ți înșir tâmpeniile astea! spuse sec, Andrei, privind o mobilă.

— Scuză-mă! râse studentul, tremurând ușor de ațătare. Era la fel de încordat ca atunci când se afla pe start, la marginea bazinului.

— Întâlnesc o grămadă de imbecili peste tot, așa că... și râse, tot ce putea era să-i dăruiască râsul său pe care i-l dăruise Dumnezeu într-un moment de regretabilă noblețe, de zăpăcită noblețe. — N-ai simțit niciodată... o, sunt convins că da, adăugă el, din prima clipă când te-am văzut, deși nu știam nimic despre tine! De asta am venit azi, dintr-un foc, la tine, când ne-am întâlnit în autobuz, înțelegi?! Sunt convins, chiar dacă nu ești tipul care să recunoști chestiile astea, dar... e un gol, un gol fantastic, un fel de gol ce se învârtește și creează, ca un corp solid, un fel de centrifugare,

sau... poate, poate că... dimpotrivă... o energie contrară... centripetă! înțelegi?! Un vid în care se răstoarnă totul, care înghite, se hrănește cu orice, cât de mizerabil! Ai observat ce primitive, ce mizere sunt idealurile pentru care unii... își dau viața?! Sunt convins că ai observat, sunt convins că noi doi semănăm... nu?

Andrei M. dădu din umeri, întorcându-se cu umărul. Orice, afară de efuziunile astea bombastice. Puștiul îi plăcea, dar accesele astea erau de-a dreptul plicticoase. Pentru un tip sportiv ca el, care făcea o sută de bazine într-o după-amiază?! Pfui!

— Nu fumezi...?! întrebă Dorin, apoi adăugă fără să aștepte răspunsul. — Nu libertatea sau dictatura rezolvă aceste probleme. Pentru mine, cel puțin, înțelegi?! De altfel... prea mult social peste tot, ne-am îmbâcsit de-atâta social și-am uitat de indivizi, de noi înșine, de ființa noastră anistorică, cea mai bună parte din noi... mereu ne vine să-l recităm pe Coșbuc! râse el, și Andrei M. Îl privi mirat, sau... în cel mai bun caz pe Arghezi, poetul obidiților!

Andrei M. dădu din umeri la râsul celuiilalt.

— Faci pe cinicul! îi spuse. — Ești ușor anarhist... băiețas! Ți-a mai spus cineva...?!

— Evident, contracară studentul, cu un zâmbet grațios, lungea un pas de dans. Dar ea nu părea atât de indignată de epitetul ăsta! Probabil că se prefăcea mai bine decât tine, nu-mi fac iluzii! Ce-i aia cinic? Anarhist?! Poți să răspunzi repede?! Mie de altfel... nu-mi pasă prea mult de epitetele voastre burgheze!...

— Asta-i o frază din Farca!... spuse Andrei M., ironic, cât putea el să fie.

— Evident!

— Mă interesează mai mult frazele tale... propriile tale fraze!

— Asta-i spun și eu! aruncă de dincolo Flora, fără să se rupă cu totul de „anarhistul” cu o singură

mustață, Salvador Dali.

— Aiureli! răspunse Dorin, frazele „mele” le poți afla de la orice mucos de douăzeci de ani. Frazele „mele” îi las pe ei, pe imbecilii din generația mea să le declare, să le semneze, să le toarne gagicilor lor. Eu nu vreau să fiu original; și asta e o prejudecată burgheză! Deocamdată îl imit pe *el*! Cât mai bine, pe El!

Andrei deveni serios și îl privi cu atenție: — „Nu credeam să fie atât de infectat!” se surprinse el gândind, fără niciun resentiment, însă. Cu un fel de nedumerire fără sex.

— Ai auzit de... Grobei? îl întreabă.

Dorin dădu din cap, înghițind. Auzise, dar nu-l cunoștea. Deocamdată îi ajungea mătușa sa, colosala sa mătușă. Cea mai zvăpăiată mătușă posibilă, nu?! Andrei confirmă, dând tăcut din cap.

— Ții minte, spuse tânărul, așezându-se pe fotoliu și ridicându-se imediat, ții minte... el vorbește undeva despre feminitatea democrației și masculinitatea tiraniei., nu?! Nu e o idee originală, el citează sursa, dar eu nu mai rețin... ții minte? (Andrei M. dădu din cap indecis.) — El însuși are un uriaș dispreț, un fel de milă, față de capacitatea de libertate a oamenilor. „Un fel de a-i distruge, de a-i descompune”, spune el. Tirania e spartană, e curată, ea întreține funcțiile vitale morale, întreține viu, intact, puternic, organismul moral. Întreține, păstrează sănătatea societății, umanismul ei. O societate, cred că știi, poate fi bogată, liberă, civilizată, dar teribil de inumană, de uscată, de condamnată în același timp. Aici marxismul are dreptate! Te uiți la mine... adăugă șovăitor Dorin, așezându-se, brusc obosit, parcă, te uiți la mine și-ți spui: — Ia te uită ce talmeș-balmeș în căpățâna acestui tinerel sportiv! Nu-i așa, nu-i așa că gândești astfel, hai, spune... eu nu mă supăr, pe cuvântul meu, te asigur că... și încep să râdă.

Râse și Andrei M. Flora spuse, căscând ca un șoricel, că trebuie să plece, mai avea ceva de citit.

Apoi adormi, brusc, nu se știe când, pe canapeaua ei, ușor, așa cum ai stinge o lumânare. Andrei M. vru să se ridice, s-o trezească, dar celălalt îi făcu semn s-o lase, un sfert de oră de somn o va relaxa. Fata asta, spuse în treacăt studentul, e teribil de firească, de sănătoasă, de animalică, în sensul frumos al cuvântului. De asta și umblu cu ea, pentru că, să știi, nu mă culc cu ea, am pe altcineva. Ea însă e prietena mea, ea e „femeia-oaie”. Deși, după cum vezi, e total deosebită de așa ceva, de prototipul ei, cel puțin, de Petronela! Dimpotrivă, e inteligentă, sportivă, îndărătnică, dar e... femeia-oaie, pur și simplu! Dorin râse ca un copil, aplecându-se puțin în față, cu dinții și buzele sclipind de salivă. — O cunoștea pe... Petronela? — Nu-nu... doar din... hârtii! Dar ar fi vrut s-o cunoască, Claudia i-a promis că o va aduce odată la Cluj sau că vor merge ei acolo, la Bistrița sau pe unde se ascundea ea. — O sfântă care trăiește în lume ca într-o mănăstire! Cu icoana lui abstractă în brațe, în minte! Pentru eternitate – femeia lui mistică, predestinată, lată, în acest fel puteau avea femeile geniu! Eterna Fecioara Maria ce se dedică unui bărbat care e... chiar fiul ei. Maria Magdalena și Maria-Fecioara în aceeași ființă, maternitatea și senzualitatea... oh, aici, la Petronela, senzualitatea însăși e cumva... mistică, abstractă!... Deși există totuși, ca și la Bernadeta din Lourdes, sub forma exaltării! Exaltarea lor e atât de senzuală!...

Dorin mai vorbi astfel câteva minute și Andrei M. Îl ascultă cumva absent, cu capul sprijinit în braț:

— Ești un reacționar! îi spuse la un moment dat. Amândoi râseră, dar Andrei M. o spusese cu toată convingerea, credea în mod serios că tânărul avea păreri reacționare. Împotriva cui? Andrei M. n-ar fi putut să explice prea bine. „Ce se va întâmpla, gândea el, dacă Grobei se va întâlni cu acest băiat exaltat?! Poate... nimic!...” El însuși nu-l

cunoștea pe Grobei și era foarte puțin interesat să-l cunoască. Doamna Mathias îl interesa ceva mai mult. Dar nici ea, persoana și fanatismul ei din cale-afară. Nici Boris, doctorul. Hârtiile lui Farca, cu mult mai mult. Hârtiile, ideile, moștenirea sa, personalitatea sa exorbitantă, profetică, acut modernă. Existența sa. Da, Farca îl interesa, magnetismul figurii sale îl atrăsese în orbita acelui cerc. Îl interesa, îl pasiona, e drept... dar nici asta din cale-afară. Poate, biblioteca aceea din casa lui Korcimarov ar fi putut să-l subjuge mai profund, mai total, pentru mai multă vreme. Ar fi putut să-l vindece de neîncredere, de ironia sa neputincioasă, de inteligența sa ironică, devastatoare. Sau, poate... o femeie...?! Nu... nu-nu! în niciun caz o femeie! în niciun caz... în niciun caz!... Asta e sigur și va rămâne așa! De ce se va agăța, el... trupul lui... de ce se va agăța...?! Trupul său spiritual...?! își simți zâmbetul său rău, urât, zumzăitor, pe chip și întoarse fața, pieziș, să nu-l vadă nimeni, deși nu mai era nimeni. Cei doi plecaseră. Studentul o trezise pe Flora și plecaseră ca în vis, într-un minut dispăruseră în neant. Și totuși, Andrei M. Întoarse fața. Era evident, se ascundea de cineva. Se umfla în pene că el nu sucomba total, fanatic, unei idei, ca Boris, Korcimarov ăsta, doamna Mathias, Grobei de la Vatra Dornei, merceologul, și ceilalți. Că își păstra un colț critic, viu, în afara oricărei vasalități. Era aceasta o forță, o slăbiciune...?! Evident, deocamdată era o forță. Desigur... o forță! O bărbăție! Dar... peste un timp, peste câțiva ani...?! El... de ce se va agăța?! Așa cum se agață cazacii de caii lor iuți în timpul acrobațiilor, giumbușlucurilor pe care le fac, trecând în goana mare pe sub burta fugarului, lăsându-se târâți de un picior agățat în chingă, cu tâmpla la un centimetru de potcoavele care scânteiază ucigaș...?! Da, el de ce se va agăța... totuși...?!

Sau... cine știe, poate nu era nevoie... poate că se putea și așa... pur și simplu așa... cu...

3

...Se simțea, cumva, la marginea unui cerc... excentric! Era poziția sa favorită... puțin piezișă, puțin laterală, așa încât putea să-i observe bine pe „ceilalți”, pe cei fanatici, exaltați... și observația sa, postul său lateral era cu atât mai prețios cu cât îi observa pe cei cuprinși cumva de aceeași febră... spirituală ca și el. Da, evident, și el era cucerit de Farca, de moștenirea sa, de această mare, grandioasă figură a provinciei românești, pe care un grup eterogen, două femei și un merceolog semidoct, acolo, în nord, și aici, câțiva pensionari subtili, o femeie exaltată și frumoasă, un student, un doctor etc. Încercau să o învie, să o păstreze vie. Problema era: Farca, simbolul, imaginea sa s-ar păstra și fără fanatismul „lor”, al celor la marginea cărora sta el, Andrei M., sau valoarea lui era o valoare în sine, ideile și personalitatea sa atât de puternice, de necesare, de revoluționare, încât ar fi renăscut, ar fi supraviețuit oricum?! Hai?! Căci atunci, fanatismul celorlalți era deplasat, inutil, dar... ironia sa, un semn al realismului său profund, al simțului proporțiilor care... nu cumva aici se afla nodul... problemei?! Cine era mai important: oul sau găina... ideologul sau practicienii, luptătorii, propagandiștii...?! în sfârșit!... Ceea ce îl preocupa însă mai mult pe Andrei M. era propria sa fire, erau propriile sale reacții.

...Generalul stabilise o întâlnire lunară în plen, și o alta, a comitetului de nouă. Doamna Mathias nu schimbă nimic din această ordine, comitetul însuși rămase neschimbat. Prin aceasta ea voi să

arate că schimbările eventuale țineau de spirit, de esență, și nu de persoane. „Noi vrem să înlocuim un principiu cu altul și nu o persoană cu alta”, spunea ea. Merse atât de departe încât, deși ar fi putut, nu se numi pe ea însăși sau pe Sidorovici, omul ce-i era cel mai apropiat, secretar al comitetului; generalul rămase în continuare în această funcție și ea, intermediar al secretarului. Sidorovici era un simplu membru al comitetului și nici el nu părea a nutri vreo ambiție deosebită. Mahalek și „cei bătrâni” murmurară, evident, și vorbiră (în șoaptă, pe „coridoare”) că nu e vorba decât de timp, de o stratagemă, de ipocrizia „tinerei” doamne Mathias etc. Generalul se mulțumi însă cu această stare de fapt și indolența sau calmul său liniștiră spiritele. Marea sa autoritate ca fondator al grupului făcea să amuțescă orice inițiativă: și cea care îl sprijinea și cea care i se împotriva. I se împotriva oare, în principiu, ceva?! Greu de spus... Poate, noua activitate a grupului Mathias nu era decât o prelungire a inițiativelor sale, o bine inspirată traducere în fapt a ideilor sale etc. Singurul său semn de nemulțumire (al generalului) era că începu el însuși să desconsidere mișcarea. „Un cenacul de lectură” spunea el la început, zâmbind subțire, apoi fără să mai zâmbească deloc, uitând că zâmbise vreodată la această frază. „Un amuzant joc de provincie”, spunea el, în cercul său intim, în „nucleul” ce-i rămăsese fidel, apoi chiar în plen. „Un cerc de pensionari, pe care unii tineri îl iau prea în serios.” „Un cerc de arhivari.” „Fundăția Farca”, această din urmă expresie reveni tot mai des pe buzele sale și pe cele ale acoliților săi. Ea deveni și antetul hârtiilor lor sau, prescurtat: „F.F.”. Și doamna Mathias, cu prozele ei, adoptară acest antet, în definitiv, „ei” chiar și în plen nu erau prea numeroși; de două sau eventual de trei ori comitetul. Cineva propuse chiar să se reducă numărul membrilor acestuia, ridicol de

mare în comparație cu plenul, dar pentru a evita orice fel de fluctuație organizatorică se păstră totuși numărul de nouă. Unii, ironici, afirmău că, de cele mai multe ori, plenul se suprapunea perfect pe comitet, dar aceasta era o exagerare. E adevărat că rareori se aduna întregul plen, al cărui număr, cu exactitate, poate nu-l știa nimeni, nici măcar generalul. O evidență precisă nu se ținea și din teama, justificată, că un astfel de act, în acele vremuri tulburi (anii '56, '57, începutul lui '58), ar fi putut deveni dăunător membrilor „cercului” sau „fundației”. Deși activitatea lor nu era în niciun fel politică, cu atât mai puțin îndreptată împotriva regimului politic existent, simplul fapt al întrunirii lor putea produce prejudicii grave personale sau de carieră. În acei ani, erau arestați oameni pentru mult mai puțin, pentru infinit mai puțin, de-a dreptul pentru nimic. E adevărat că și din „sânul lor” se făcură arestări, dar mereu pentru alte „motive”: apartenența la partide de dinainte de război, riduri, funcții guvernamentale de „dinainte”, unii pentru simplul motiv că mai fuseseră odată arestați, alții pentru denunțuri false. Niciunde, în niciun caz, însă, nu se pronunță (de către foruri) numele lui Farca, al „cercului” sau vreo aluzie la toate acestea. E adevărat că Grobei fu chestionat, două după-amiezi la rând, la Vatra, de către „cineva” care se legitimă ca venind din partea centralei Ucecom. Grobei însă nu pronunță numele lui Farca și explică prezența sa în casa doamnei Olga prin faptul, confirmat de aceasta, că sus-zisa doamnă vrea să-l adopte. „Musafirul”, în mod straniu (sau nu!), se mulțumi cu această explicație grosolană. Era exact, sau aproape exact ce-i prezisese bătrânelul Mahalek. O simplă întâmplare?! Posibil, lucrurile, istoria nu trebuie dramatizate sau, cu o expresie a generalului, „machiavelizate”. „Realitatea nu trebuie machiavelizată”, prin aceasta înțelegându-se că uneori... adeseori, coincidențele sau un șir de

întâmplări nu trebuiesc interpretate excesiv. De altfel, Grobei, el însuși, nu comunică nimic în legătură cu acea „vizită”; cei de la Cluj aflară, probabil, din sursa doamnei Olga de acea „cvasianchetă” și asta, cu oarecare întârziere. Generalul îi scrisese merceologului, făcându-i anumite reproșuri, scrisoare la care nu obținuse niciun răspuns: funcționarul era probabil, ocupat până peste cap cu munca sa în cadrul cooperativei și după-amiezile și nopțile, cu hârtiile arhivei. Se afundase ca un sobol în tunelul hârtiilor lui Farca și părea că nu-l mai interesează, realmente, nimic altceva. Se transferase definitiv la filiala cooperativei locale deși ar fi putut râvni posturi mai mari, mai însemnate. Orice ambiție socială părea că se stinsese – cel puțin, deocamdată! — în trupul descărnat al tânărului merceolog. Cum mai arăta, oare?! Cu excepția lui Olga-tante și a Petronelei, nu-l mai văzuse nimeni, de aproape jumătate de an. Iar la Cluj, viața își continua cursul, tot mai năvalnic, tot mai... irezistibil, tot mai... fatal, s-ar fi spus altădată, cu un secol în urmă.

E adevărat, cineva îl văzuse totuși, cineva îl întâlnise, cineva... hm, hm, cineva din vechile sale cunoștințe, chiar mai mult decât atât. Într-un tren personal, care circula lent între Dej și Satu Mare, pe înserat, într-un cupeu de clasa întâia prost luminat, merceologul dădu peste o formă feminină, se împiedică aproape de ea. Lumina electrică nu funcționa din indolența conductorului de tren sau în acel compartiment se defectase instalația sau se arsese becul, scurt, Grobei se așeză vizavi de cineva care părea o femeie. Pe aceeași banchetă cu forma feminină se mai aflau două ființe, un bărbat cu un copil, amândoi neobișnuit de tăcuți. Apoi, cei doi coborâră la una dintre infinitele stații anonime la care garnitura oprea tot la cinci, zece minute și în locul lor, urcă o femeie grasă, probabil în vârstă, după mirosul ei. Abia atunci își dădu

seama Grobei că persoana din fața lui trebuia să fie o femeie tânără și, *subito*, prin nu știu ce miraculos fenomen, știu: era ea, logodnica sa, Lelia-Haretina Crăiniceanu, fosta sa logodnică, uitata, sedusa și abandonata. Primul lui impuls fu să râdă, pe înfundate și... chiar râse. Să călătorească aproape o oră, unul în fața altuia, fără să se recunoască, fără să se... intuiască, să se presimtă măcar. Iată ironia tristă și sarcastică a vieții. Și-apoi, Grobei mai râse o dată, scurt și icnit, și ea îl privi uimită. (El simți asta, pentru că era tot mai întuneric.) Tocmai de asta râse a doua oară: pentru că încă nu ghicise cine se afla în fața ei. Și el care, după ce se instalase, desfăcuse un pachet de hârtie albă în care avea salam, pâine albă, brânză topită „Timiș” și ghiudem. Și... ha, ha, asta-i culmea: îi oferise și ei, necunoscutei ce plutea în umbra canapelei de vizavi și ea făcuse un semn cu capul și apoi, cu întreg trupul, pentru că el insistase cu hârtia albă întinsă (singura sursă de lumină a compartimentului) sau nu văzuse semnul ei de refuz cu capul. Tocmai de aceea îl refuzase „cu trupul” sau, mă rog, făcuse un gest mai categoric, mai total, așa cum... ha, ha, o refuzase și el „cu trupul” atunci, la început, în acel protoînceput al idilei sau logodnei lor de la Sinaia, când ea era hăituită galant și admirată de tot corsoul de vilegiaturiști și localnici, ea, cum afirmase unul dintre acei derbedei eleganți și cinici: regina seriei lor!

...Ah!... Da... era ea, Lelia, regina inimii lui, logodnica lui, mireasa lui scumpă, singura, căreia el, în toate scrisorile și apoi, în fapt, pe sub platanii și zidurile cetății din Alba, îi săruta, cu reculegere și decentă pasiune mâinile, ambele mâini. Dumnezeuule, ironia vieții! Trecuse mai bine de un an... ce, un an? Un an și jumătate, aproape doi ani, da, exact doi ani fără o lună de când el... hm, hm, o ștersese englezește, o tulise, se evaporase, o roise, se ușchise, se *îndepărtase*, se cărăbănise,

lăsând-o pradă oprobriului oraşului, furiei şi dispreţului mulţimii, cea mai îngrozitoare pedeapsă pentru un om viu, pentru o femeie: stâlpul infamiei! Meritase ea oare toate astea?! Oh, desigur că nu... desigur că nu! Dar... se resemnase şi acesta era semnul superficialităţii ei, probabil, al farmecului, al... candorii ei, poate?! Al lipsei ei de caracter, al... vinovăţiei ei... nu?! Există oare vinovaţi fără vină?! Da... probabil că... da... dar secolul nostru nu foieşte oare de nevinovaţi care îşi asumă vina, de vreme ce o ispăşesc...?! Secolul nostru stă sub semnul lui Mitia Karamazov, ar spune un pedant, cel trimis în Siberia sau la Birkenau pentru o vină imaginară. Fermecătorul şi generosul, monstruosul Mitia Karamazov care-şi acceptă, îşi asumă şi îşi ispăşeşte vina, care îl transformă şi îl curăţa de foile de ceapă ale vulgarităţii sale inevitabile, ale candorii şi tembelismului său inevitabil, îl recrează, îl curăţă, cum ar fi zis „cei vechi”, de păcatul originar. Noi, pierzându-ne religia, avem un fel nou de a ne boteza, de a ne curăţa de păcatul originar... zău! Să fi fost şi Lelia-Haretina unul, una dintre acestea...?! Greu de spus... greu de spus...

Dar ei, cei doi care se întâlniseră întâmplător, bineînţeles că nu discutaseră astfel de... lucruri, de pedanterii. Ei începură să vorbească liniştit în trapul vagonului, ea nici măcar nu făcu: — Ah, sau: — Oh, în infrasecunda când îl recunosc. Rămase doar o clipă lungă paralizată pe canapeaua ei uzată, era dreptul ei de a fi o clipă uimită, consternată: — Vasăzică el trăia, totuşi! Atunci... unde fusese?! Unde se afla... ce făcea... atât de important încât să... încât să nu... încât să...

Ah, nu-nu! Literatură! Ea nici... ei nici nu-i trecură astfel de lucruri prin gând... nici prin gând măcar... cum se spune: — Să nu-ţi treacă măcar prin gând să...! Şi ea, Lelia, se conformă, în acea clipă de destin: ea nici nu gândi măcar (Din indolenţă? Din resemnare? Din superficialitate?)

ceea ce... la ceea ce ar fi avut dreptul să gândească! Un reproș mut, un reproș gândit, măcar... nu?! Ei bine!... Nici atât. Vorbiră de una, de alta, evident cu oarecare, abia simțită crispă, încordare, pândă reciprocă. Rana lor era încă lângă ei, între ei, ca un câine, o pisică leneșă, arogantă, ca un canar cu penele țipătoare, ca un papagal bătrân. Rana lor ca un papagal bătrân, ce spuneți, frumoasă istorie!

Ea coborî undeva într-o stație mărunță de unde avea legătură mai departe. Și Grobei coborî cu ea, o ajută să-și care geamantanul ei mare (ce avea oare în el?!) și „luară loc” în sala de așteptare, pentru că bufetul, unde se bea în picioare, era plin de fum și de oameni, de călători, milițieni, acari, femei în scurte vătuite, subofițeri, adolescenți, delincvenți, bătrâni între două vârste. Abia acum, în lumina vie, crudă, a becului din sala de așteptare, Grobei o văzu bine: oh, era frumoasă, era încă frumoasă sau... era cu adevărat frumoasă! Acum, când îl pierduse, când el era pentru prima oară în fața ei (ce ciudat!) bărbat cu adevărat! El, care refuzase trupul ei superb, acolo, în abandonul acela studiat de la Sinaia (ca o răzbunare contra acelor bărbați care ar fi meritat s-o aibă!), el care-o avusese, atunci, la Blaj, în capitala Iluminismului românesc, în hotelul acela cu camere reci, atunci când între ei se deșira totul ca o mătase lăncedă, el care o părăsise apoi brusc fără motiv, tocmai când... tocmai când ea se atașase total, când era numai a lui, când se pregătise trup și suflet... nu numai cu sufletul, dar și cu... trupul, iluminatul, unicul, să-i aparțină, atunci el... și acum, pentru prima oară, în fața ei, cu adevărat bărbat! Cel care-o aruncase cel mai frumos, mai hotărât, mai curat dintre toți cei care-o aruncaseră! Și în asta îl depășise și pe... Cârstea, răposatul Cârstea, care-o omorâse urât, cu stângăcie și nebărbătească, murdară brutalitate! Da, el, Grobei fusese în ultima clipă mai bărbat decât celălalt, care păruse născut

pentru a fi bărbat, mascul, rege, vice-rege, senior, feudal cu curtea lui cu tot, cu câinii, cravașele, mirosul de cai scumpi, cu vasalii și femeile lor, toantele, care croșetează fire de lână importată în jurul surogatului de Petrușca (Franck-cafea, Franck-cafea!...), mare trăpaș, Bussy al regatului de Alba, prim-gentilom al regelui Provinciei, *le Roi mordant, abstrus et nostalgique*, de Province, he, he! Da, iată-l în fața ei, stând incomod pe una dintre băncile acelea galbene, murdare, de lemn, cu picioare de fier, incomodat de un sac mare ce-i cădea mereu pe un șold, un sac cu pepeni sau cu știuleți de porumb, ceva vag. Apoi, iată-l agitându-se și aducându-i pe un carton o pereche de cârnăciori cu muștar, pe care ea îi refuză, și apoi îi acceptă râzând, erau delicioși, *vraiment*, și-apoi el fugi și mai aduse o bere. Lui, într-un țoi, un rom mic.

Ce făcea ea, unde era?! Oh, Dumnezeuule, râse ea trist, neîndemânatec, trecându-și mâna prin păr, cu gestul ei vechi... era undeva, pe un șantier. La început într-un centru lângă Dej, la o fabrică de fosfați, apoi chiar în Dej, unde era de mai bine de un an. Oh, da, se acomodase, într-un anume sens chiar mai bine decât la Alba... zău, nu regretase, la început fusese cumva neplăcut, straniu, apoi se bucurase că scăpase din acel furnicar și cloacă ce era, ce devenise orașul ei natal. Care-o năpădise, după plecarea... lui, ca termitelile, oarbe și lacome, cu ochii bombați, uriași, cu trupul lor de marțieni. Aici, cel puțin... aici își făcuse o nouă viață. Era respectată, admirată, avea prieteni, mă rog, un grup de prieteni, oameni foarte simpatici care o... respectau foarte mult... foarte mult. Lelia, aruncă meșa și Grobei, bătrânul torerro, simți undeva, la periferia instinctului său, o furnicătură, *un frémissement*, așa, ca cel al calului de curse care... oh, ceva vag, ceva cunoscut, ceva ce nu observă nimeni... nimeni afară de *ea*, de Lelia, care aplecă fața și-l privi cu oarecare atenție. Apoi, ea sporovăi

mai departe... mai departe... aha, da, apropo, Bojin, porcul ăla care... de fapt nu era chiar așa de... el o ajutase la început și, ciudat, de când era o damă singură și fără apărare cu tot orașul acela scârbos bulucindu-se în spatele ei, o curiozitate din aia de ev mediu, când e cărat vreun hoț sau vrăjitoare spre eșafod sau rug... ei bine, Bojin, ai să râzi, se arătase mai cavaler decât ai fi putut să... după datele inițiale, după mutra sa de porc, după ochii săi de care atârnav bale de câte ori îi vedea și îi simțea trupul prin aerul obscur al biroului... sau așa ceva... ei bine, ha ha, el voia nu s-o posede, așa, ca o recompensă, ceva silit și plictisit, cum arunci cuiva un bacșiș. Nu-nu, el îi declară că o respectă și... și... o respectă cu adevărat! O respectă și azi, spre propria lui uimire, spre propria lui stupoare... și-apoi, ea făcuse rapid cunoștința unor „domni bine”, doi medici de la Cluj și un profesor universitar și Bojin fu fericit că ea îl introdusese în această *high-society*. Da...? Mai voia amănunte...?! Cât mai multe amănunte...?! Zău? De la fosta, răposata, abandonata sa soție...?! Lelia râse spunând toate astea, fără răutate, fără umbră de reproș, cu atâta adevărată candoare încât Grobei, omul de fier, roși... Atât de mare e forța candorii, cea care îndoaie brațul în armură!... Brațul în armură!... Da, firesc, i se făcea curte, Dumnezeu o făcuse pentru asta, și... dacă nu reușise să devie o soție vrednică, model, va fi o curtezană... în sensul francez, nu în cel vechi, roman... în curând va merge la Cluj, se va transfera la Clujul sau... Clujului, cum vreți, și va domni acolo, auzise el cumva de un anume domn... ia stai, ia stai... Boris... Sidorovici...? Nu... Grobei dădu negativ din cap, și nu mințea: era atât de tulburat, încât nu făcu nicio legătură, aproape nicio legătură cu corespondentul său... — Ei bine, era un tip foarte bine, un doctor la modă, conferențiar sau așa ceva, pe care îl cunoscuse, e drept, o singură dată, la cafeneaua de lux

„Pescărușul” din Cluj, doar o jumătate de oră, dar care s-ar fi exprimat pozitiv față de dr. Frâncu, microbiologul, că ea, Lelia, e o figură interesantă, distinsă... Deci, dacă spusese asta, Sidorovici, care era un fel de *arbiter elegantiarum* și un ins foarte cult... și un ins foarte cult (Lelia își înghiți saliva), atunci... Dr. Frâncu se va ocupa de transferul ei, undeva la biblioteca municipală sau la secretariatul filialei Academiei, nici n-o interesa... „ei” voiau s-o aducă acolo, ei voiau ca ea să troneze în Clujul habsburgic și ea se lăsa dusă... se va lăsa dusă... mereu cu trei, patru inși distinși în jur... nu mai puțin de doi, nu mai mult de cinci! spuse ea cu humor, aceasta e învățătura de minte a vieții. Dacă n-a putut mânca pâine, va mânca cozonac! Curtezană, așa, ca franțuzoaicele din secolul șaptesprezece, care ajungeau, unele, metrese ale regilor Franței, care dădeau supeuri, tronau în loji princiare la operă (la Cluj era o operă, nu?!), se plimbau în atelaje orbitor de scumpe pe Champs-Elysées, la Palais-Royal, în BoisdeBoulogne, la Longchamps, primeau în saloanele lor actori, prinți, financiari, scriitori, jurnaliști la *Journal des Débats* sau de la *Revue des Deux-Mondes*, ha, ha, nu-i așa...?! Ah, ce viață duceau aceste curtezane, ea va fi una dintre ele, destinul o formase pentru asta, acum își cunoștea prețul! Suferința o adusese aici, nu regreta nimic, absolut nimic, *non, rien de rien... rien de rien!*... Va fi o curtezană, ha, ha!

Furia și mândria răzbăteau în frazele ei, în zâmbetele, crispările scurte ale buzelor ei subțiri, carminé, în fulgerele ochilor ei întunecați, o furie rece, elegantă, totală, care, într-adevăr, îi mărea... prețul! — El... cum se simțea acolo... la Olga-tante...?! Bineînțeles că știa totul despre el, fusese tentată în câteva rânduri să vină să-l vadă, familia, unii prieteni o îndemnaseră s-o facă, dar... (și ea își aruncă meșa neagră ca pe vremuri, absolut ca pe vremuri!) mândria ei, restul ei de mândrie o împiedicase! Și... e foarte bine că... nu-i așa...?!

Grobei dădu din cap emoționat. Era bine! gândi el cu amărăciune, era foarte bine!... Era nemaipomenit de bine... cadavrele lor o arătau! Ce frumoase trupuri, inanimate, sufletele lor! îi venea să se arunce jos, la picioarele ei, să-i sărute fluierul piciorului, acolo, în mijlocul sălii murdare de așteptare, printre saci, oameni necăjiți care dormeau, mâncau, scui-pau, se pipăiau. Chipul lui prinse o expresie antipatică, dură și ea întoarse capul, apoi își privi ceasul brățară. — Peste cât timp avea legătura?... Mama ei era grav bolnavă... Cine? Doamna Vanina?!... — Da... ea însă nu știa nimic: cancer gastric. — El... știa...?! Cine... bătrânul... tatăl ei?!

— Da, spuse cu o suspectă însuflețire Grobei, Ștefi-băcsi, Eumeus, confesorul lui Telemac, patronul lui Hanibal...?! Ea râse, fără să înțeleagă prea bine: când femeile nu înțeleg prea bine, surâd. Acesta e darul lor. Și merceologul îl primi, făcând aproape o reverență: înăuntru. — Oh, nu știu, replică ea evaziv, tatăl ei devenea tot mai copilăros, mai... egoist! Nu se mai înțelegea cu el ca înainte, n-o mai înconjura cu căldura și bunătatea inimii sale! El, care o răsfățase atâta, când era mică și mai târziu, acum o ironiza, dispărea ceasuri întregi de acasă... apropo, Grobei știa că el fusese în Franța...?! Acolo, la prietenul lui, în Aix-en-Provence...?!

— Formidabil! Grobei dădu din palme cu o bucurie absolut exagerată și ea îl privi ironic! — Formidabil, se bucura foarte mult... vasăzică, totuși, până la urmă, bătrânul se aventurase până în sudul Franței. Și-a adus luneta? — Evident! răspunse Lelia, și-și deschise poșeta de unde-și scoase portfardul. Cele câteva minute cât timp ea își contempla cu atenție fața în oglinjoară și se pudra, el o privi: — Da-da, lumea merge înainte. Numai el însuși rămăsese pe loc. Ca o piatră pe care o aruncase cineva acolo, la Vatra Dornei, în căsuța albă de pe strada... cu ceaiul pe care i-l

aducea la ora patru Olga, cu vizita lunară a Petronelei, cu hârtiile, ciornele, scrisorile, fotografiile, colecțiile de ziare, biblioteca... numai scrisorile erau vreo zece mii, clasate nici pe jumătate. Câtă lume îi scrisese Lui, unui ratat! Câtă lume se învârtise în jurul Lui! Și el, mărunțul șoarece pe lângă care trecuse, șlefându-l o clipă, raza aceea de lună intensă ce se numise Lelia, care îi oferise trupul ei în ciuda atâtor rivali, a atâtor câini care o amușinaseră, care o fugăriseră, a atâtor trăpași celebri care puteau s-o aibă, a atâtor gentilomi din cele mai ilustre familii ale Franței!...

Grobei se ridică și declară că merge să-și mai aducă un rom. — Ciudat, de când bea el?! Oh, dar asta era într-adevăr... îi dădea așa, un fel de umor, de... umanitate! Zău... — Nu mai voia și ea, o... bere...?! — Nu-nu, răspunse ea hotărâtă, de altfel, în douăzeci de minute îi venea trenul, poate era timpul să iasă pe peron! El se ridică, duse sticla ei goală de bere înapoi la bufet, luă garanția și mai ceru un rom mic, „Jamaica”. O marcă exotică. El se înnebunea după exotic, încă din primele clase de liceu. Deocamdată trebuia să se mulțumească doar cu surogatul exoticii. Oh, nu, Lelia fusese un surogat...?! Desigur că nu, ea fusese chiar efigia exoticii, emblema lui cea mai vie, dar el... dar el... el nu fusese în stare decât de... acest rom „Jamaica”. — Încă un rom mic, vă rog, la domnu... Excelent. Se întoarse, se opri pe peron în umbra unui stâlp metalic și-l dădu pe gât. Apoi aruncă paharul, pentru care nu-i ceruse nimeni niciun fel de garanție. Când se reîntoarse în sala de așteptare ea, era în picioare lângă geamantanul ei și-l aștepta. Cu o expresie ciudat de schimbată. O ajută să iasă pe peron, ieși el însuși pe peron.

Pe măsură ce merceologul devenea mai febril, ea se-închidea în sine, prindea tot mai multă distanță, aferare, glacialitate. Apoi, el îi propuse s-o însoțească cu trenul până la Alba sau la... Satu-Mare... unde dracu mergea...?! — Foarte drăguț

din partea lui, dar... ce rost avea...?! — Da... într-adevăr!... El o privi cu gura căscată: — Ce rost ar fi avut...?! Totuși, el insistă să o conducă, avea el, așa, chef și dacă... — Nu-nu! respinse ea cu hotărâre, cu o anume gravitate (așa va face probabil la Cluj, la Operă, pe Champs-Élysées, sau la Deauville, Trouville, înconjurată de...), ea îi mulțumea... ăăă, din suflet, dar nu putea fi...

Grobei râse mulțumit: îi făcuse o propunere atât de romantică și ea îl refuzase. Alergă la ghișeu, și când se întoarse, ochii îi sclipeau atât de tare încât ea fu convinsă că mai dăduse pe gât un păhărel cu lichidul acela exotic; după care aruncase paharul, cu satisfacția celui care distruge. Dar nu, eroare: își cumpărase pur și simplu un bilet pentru Satu Mare și avea s-o conducă, indiferent dacă... Lelia râse ca o mare doamnă. După primul moment de surpriză, o amuză copilăria aceasta al lui! Doamne, ce copil mare mai era! Dar între ei doi totul se... terminase, se... totul se nimicise, trupurile lor, de-acum doi ani vagabondau undeva prin lume, prin cosmosul infinit și întunecat, printre stelele dușmănoase... nu? Cine mai putea readuce morții, cine putea să...

— Oh, nicio problemă, *no problem*, el o va întovărăși doar așa, din galanterie! Ei bine, acum Lelia râse cu adevărat: mărunțul funcționar Ucecom de pe la Caransebeș sau Vatra Dornei, făcând galanterii, așa, unei necunoscute, în mărunțul nod de cale ferată Teiuș, unde...

Cineva veni și îi anunță că trenul are întârziere. Se întoarseră în sala de așteptare, locurile lor erau ocupate. Se rezemară de peretele din fund, în picioare, cu geamantanele ca niște câini, veghindu-i. Era seară, se înserase, era trecut de opt, opt și treizeci și cinci. Grobei mai avusese alături de eterna lui logodnică o senzație asemănătoare: o pereche ce se plictisește ușor după decenii de coabitare, odihnindu-se în tiparul a zeci de reflexe comune care le modificaseră până la urmă chiar și

soma, trăsăturile fizice, apropiindu-le. Sau ca o pereche ce se despărțise cu ani în urmă, după o căsnicie îndelungată, și acum ea îi încheia fularul la gât și îl întreba blând, șoptit, dacă nu uitase să-și ia pilulele, carbociful, pangastrinul, dacă încuiase ușa de la coridor, dacă avea nevoie dimineață de o cămașă albă sau colorată. Sau ceva asemănător. Unde mai trăise el... sau ea, ceva identic?! Rutina unei pasiuni, fără pasiunea însăși, înțelepciunea unei experiențe, fără experiența însăși, suverană, tandrețea unei vechi iubiri ca o ramă ce înconjoară o pânză albă...?! La capătul unui lung drum, neparcurs împreună, se priveau cu atenție, cu un fel de compătimire, ca acei soți sau prieteni care trebuiseră să se suporte unul pe altul în numele sau sub pretextul unei pasiuni ce nu era a lor... cu un fel de nedumerire...?! Aveau tot dreptul la aceasta, aveau tot dreptul și se foloseau cu timiditate de dreptul lor.

Grobei ieși, apoi se descurcă și veni după ea; vorbise cu un impiegat de mișcare ce le descrie sala de așteptare de clasa întâi. Lumina era însă defectă sau lipsea becul (exact ca în compartimentul în care bâjbâiseră și se împiedicaseră apoi unul de altul, încât merceologul icnise de răs de această farsă a destinului lor privat) și cei doi se așezară cuminți pe bănci. Trenul avea, deocamdată, patruzeci de minute întârziere. Impiegatul le promise că nu-i va deranja nimeni, dar în curând se strecurară înăuntru câteva umbre, trei sau patru, ca într-o anticameră a infernului. Ea așipi câteva minute, după ce se așezară pe fotoliile comode, în căldura puțin excesivă a sălii. El aprinse o țigară, apoi încă una. Apoi, adormi el însuși și, când se trezi, nu după mult timp, se pomeni luând-o de mână. Ea era deja trează.

— Unde călătorim? șopti ea.

— Nu știu... să ne uităm pe bilet...

— Nu te mișca... nu te mișca, susură ea, mai sunt oameni aici. Uite, ușa a rămas deschisă... ușa a...

El nu se mișcă, însă, s-o închidă. Vântul o trânti, apoi tot vântul, sau o rudă de-a sa, o deschise încet, scârțâind.

— Albastru!... spuse ea, nu ți se pare...

— Ce anume...?

— Seara asta, după... amiaza... avea un ton albastru... chiar albastrui spre vânăt...? Nu...?

El râse încet, rupt, mânzește. Erau lipiți amândoi pe o canapea cu arcurile așa-și-așa. Stația cefere cânta, mormăia, clingăia, suna, tresărea, mârâia, ațipea în scurte intervale, ofta... da, ofta. Era un peron cosmic, cu un cer care se mărea fulgerător, abisal, peste cele câteva linii ferate, opt sau zece, care sclipeau cu familiaritate.

Ea râse, ca o mătușică, și el o întrebă, înfrigurat, de ce râde,

— Nu mai bei? îl întrebă Lelia-cea-neagră. — Albastru! spuse ea. Grobei ieși și-și aduse o sută de rom. Din care trase și ea o dușcă. Se provincializase și ea, brusc, ea, viitoarea mare doamnă, mondenă, curtezană a Clujului. Pe care o aștepta, printre alții, și Boris Sidorovici, cel plictisit și cult, răsfățatul saloanelor. Grobei își aminti de el. De anumiți inși ne amintim, de alții, nu. De unii ne amintim mereu, pe alții îi uităm mereu. Ce să-i faci! Și oftăm. Odată cu gara, ce ofta la intervale mari. O sonerie țârâia ca un aparat telefonic în derivație. Când poți ridica receptorul să auzi ce se vorbește dincolo, dar n-o faci din discreție. Așa ți s-a spus la șase ani și o faci la patruzeci, treizeci și doi, cincizeci și unu. Din

prejudecată. Prejudecata e atât de tiranică, încât dispare curiozitatea. Unde, ce se vorbea... unde și... cine...?! Grobei ridică buimăcit gâtul, capul, își mișcă gâtul și... Lelia mai trase o dușcă mică din băutura lui scârboasă și exotică. Doi pensionari ai iubirii, doi rentieri, doi naufragiați veseli, aventuroși, doi inși solemni și buimăciți. Demni de toată stima pe întunericul acela. Clarobscur, albăstrui. Apropo: era într-adevăr o nuanță de albastru în aer, în seara aceea, pe jumătate a lor. Albăstrui spre vânăt... „ochi vineți”, cum spunea Eminescu. Sau albastru incandescent, până la alb.

— Mi-e... puțin milă de tine... șopti Lelia, frumoasa. Merceologul dădu din cap.

— Și... ție ți-este milă de... tine...? întrebă ea, și chicoti încet.

El făcu „nu” din cap, nu prea vehement. Aplecă însă capul, de parcă ar fi vrut să-și privească pantofii în întunericul acela albăstrui. Afară, telefonul acela în derivație suna din nou, întrerupt, nesigur, schelălăind. De parcă cineva ar fi încercat un număr.

— După ce-ai plecat... după ce ai fugit... acum doi ani, spuse ea, egal, alb, de parcă întunericul i-ar fi egalizat vocea, toată lumea în oraș a avut un intens, brutal val de simpatie față de tine și... evident, de furie contra mea. De asta am și fugit, săracul Bojin m-a ajutat. Dar am avut noroc că am plecat, că m-am putut rupe. Rămâneam o provincială.

— Eu am rămas un provincial, glumi el, cu o mărunță amărăciune. Ea făcu „da” din cap. Apoi încă o dată „da”. — Mai mult decât un provincial, susură ea, un... fanatic. Eu cred că tu ești puțin... sonat, puțin nebun. Iartă-mă, te rog.

— De ce... făcu el, și îi sărută mâna.

— Am avut noroc, spuse ea, din nou.

— Da... cred că... da, ai avut noroc.

— Nu, nu, replică ea, și i se auzi glasul, amândoi... împreună am avut noroc. Un singur

lucru însă... m-a bucurat: faptul că am venit atunci la Blaj, după tine, și m-am dăruit ție. Abia mai târziu, hăt-în-urmă, am realizat de câte ori m-am oferit ție și tu... nu știu cum să spun... știi că Cârstea s-a însurat și a divorțat. Au amândoi un copil, o fetiță, pe care a câștigat-o el la divorț, prima oară în viața lui că a fost abil. Prințul. Trăpașul.

— Mare trăpaș, glumi el.

— Mai ești... supărat pe mine? întrebă ea, cu vocea nesigură, și zâmbi imediat, de parcă cineva ar fi putut s-o vadă. Dar nu sunt zâmbete pe care le ignorăm noi înșine...?! Parcă am scris, parcă am mai scris o dată așa ceva...

— De ce... își strânse el umerii înguști, pe care stătea lumea. Sunt... mândru că ai fost logodnica mea... zău! După Vicki, mărunta croitoreasă de la Caransebeș, tu... ai fost un salt colosal în viața mea.

— În viața ta!... râse ea.

— În viața mea! râse el, puțin lătrător. Nu cel mai bun răs al său.

— Ce-ai să... faci de-acum înainte... Traian-Liviu? Ce-ai să faci din tine... cu viața ta...?!

El râse din nou, puțin zgribulit. Râse și ea din nou, din politețe.

— Aș fi vrut totdeauna s-o cunosc pe... aia, cum o cheamă... Puși Zăgănescu... nu?!

— Ah, Puși! făcu Lelia destinsă.

— Era rivala ta.

— Sau cuplul meu.

— Evident. A fost tare, atât timp cât... a luptat. Acum s-a muiat, s-a... fleșcăit, s-a fâsâit. Suntem din nou prietene. Ea îmi scrie, mă caută. Îmi scrie des, spune că mă respectă, că mă... iubește. S-a îngrășat și apoi a slăbit brusc. Sarcina a dezechilibrat-o. Tu ai stârnit toată furtuna asta.

— Nu-nu, mormăi el, eu nu am depășit o... am stat în locul meu, nu am îndrăznit niciodată să... n-am depășit niciodată o...

Lelia își aplecă capul pe pieptul lui de parcă ar fi vrut să prindă bâzâitul motorașului aceleuia care îi dicta frazele; unele dintre ele.

— Nu crezi...?! întrebă el, încet.

— Evident că... nu! Eu... refuz să te înțeleg. Oricum e mai bine decât atunci când mi se părea că te înțeleg. Știi că... îmi faci puțină frică. Zău! Ceva din tine... o anume inconștiență! Pe lângă tine, Cârstea, magnificul, e uneori... cum să spun... eu însămi mă simt uneori trivială, în comparație cu tine. Alteori, dimpotrivă: mă simt ca o regină, zău!

— Dar... ești o regină! insistă el. Ea râse, apoi spuse:

— Când eram mică îmi plăcea să caut în revistele vechi, știi, tăticu are colecții întregi cu reviste nemțești și italienești de dinainte de primul război... îmi plăcea să caut fotografii cu familii regale. Romanovii, familia regelui din Neapole, din Piemont... sau așa ceva, danezi, olandezi, Maximilian al Mexicului cu familia, regele Serbiei cu familia-i numeroasă... toți aveau o familie numeroasă... mă întrebam uneori, ha-ha, din ce trăiesc... dacă ajustează, pentru copilașii mai mici, pantalonii de la cei mari... ha-ha, un gând tipic de mic-burgheză, nu?

— Evident, spuse el cu înțelegere. Erau frumoase fotografiile alea, și mie îmi plăceau. Într-adevăr era neplăcut. Au trebuit mai toți să fugă, să trăiască în exil. În secolul nostru, regii și scriitorii au trăit în exil. Marii scriitori, evident. Pentru regi și familiile lor era, evident, o noblețe în plus. Cei care n-au avut norocul să fie martiri, să fie împușcați. Ca arhiducele austriac împușcat la Sarajevo, ca Maximilian al Mexicului, ca Romanovii. Și încă câțiva.

Nu i-am compătimit niciodată, nu știu de ce. Prințul de Monaco... de exemplu.

— Ce-i cu el...? întrebă ea.

— Nimic... dădu din umeri Grobei. Afară, pe peron, telefonul țârâia stins. Spre nu știu ce planetă.

— Ți-e milă de... noi doi...?! șopti el, de parcă n-ar fi vrut să audă nici ea, deși pe ea o întreba, era evident.

Ea ridică fruntea și încercă să-l vadă. Apoi făcu nesigur „nu” din cap. Nehotărâtă.

— Deloc! spuse ea cu fermitate. — În orice caz nu... de tine! Și râse. Un râs liniștitor.

— Te contrazici! spuse Grobei.

Ea râse din nou, ironică, puțin batjocoritoare. El bău ce mai era pe fundul paharului. — Câteva secole n-am să mai beau nimic! gândi el abătut, cu un gust ciudat al aventurii.

— Parcă suntem două bile... spuse ea, pe o masă ale cărei picioare se clatină... ha, ha!

— Totdeauna m-au enervat la restaurant mesele șchioape, care se clatină!

— Ești tipul care poartă în buzunar hârtie groasă sau dopuri de bere ca să fixezi mesele șchioape! râse ea. — Sau dopuri de plută, pentru chelnerii distrați, pentru sticlele de apă minerală, sau... mărunțiș pregătit cu grijă pentru tramvai, ha, ha!

— Și pentru cerșetori! adăugă el, bine dispus. — Sunt un tip meschin, nu?! adăugă el bine dispus, realmente bine dispus.

— Aiurea! spuse ea, râzând încă. — Ar fi simplu dacă ar fi așa! Bineînțeles că ești meschin! Ce-ai de gând să faci... de acum înainte... știi...?!

El dădu din umeri. Voia să se eschiveze, n-avea chef de astfel de întrebări, n-avea chef de el însuși, acum. Ar fi vrut să stea acolo, în întunericul albastru, cocoșat, lângă ea, priveghind-o. Cu o anume solemnitățe crispată, cu o anume, decisă durere, de parcă în cadavrul ei s-ar fi ascuns și al său. — În definitiv, gândi el încrâncenat, și eu o privesc... printr-un cadavru... nu?! Dintr-un... cadavru... și-și strânse maxilarele fără să se audă. Buzele. Fără să se audă. Buzele sale nu făceau

zgomot. O clipă simți tentația să-i fie milă de el însuși, apoi întoarse spatele acestei tentații, decis. Mai era încă bărbat. O clipă stomacul său se gândi să ofteze, să geamă și el îi interzise.

— Vrei să te muți la Vatra Dornei...?! El făcu „da” din cap, gânditor. Se gândea la întrebarea ei.

— Când o să fiu măritată am să vin să te văd. Să te vizitez... vrei?!

El acceptă. Îi era dator. Atrăsese, abil, furia mulțimii contra ei. Deși ea nu părea decât pe jumătate conștientă de asta.

— Te iubesc... spuse el înăbușit și ea plecă capul.

— Știu, spuse ea. M-ai iubit întotdeauna. Eu te-am iubit numai după ce-ai plecat. Când am început să te urăsc. Furia mea a fost iubirea mea. Nu știu cum. Și acum te iubesc! și ea dădu din umeri. Ca un cadavru.

El se aplecă și mai mult, instinctiv, de parcă piatra aceea colosală pe care o purta pe umeri ar fi devenit reală. De parcă ar fi încercat să se ghemuiască sub ea, să se aranjeze cât de cât sub ea, să se acomodeze cât de cât, să se chircească, să supraviețuiască cât de cât sub ea. O iubea, o iubea îngrozitor. Trupul ei, meșa ei neagră, orgolioasă, suferința ei de femeie tembelă, trupul ei de fus, de rasă, trupul ei de animal hăituit, el, cel mai expert, cel mai flegmatic vânător. Inconștienta ei ca o melodie, ca un geamăt. Îi era și frică să o privească și își ascunse capul între umeri; femeile, copiii, bătrânii care sângerează, șchioapătă, plâng cu ochii seci, cad, se ridică, cad... se ridică, cad, iar cad și-apoi simt teribila tentație de a înainta târâș, pe coate, pe umeri, trăgându-se cu tâmplele, cu fruntea, zâmbind cu buzele mânjite de noroi, zâmbind în noroi, ca să nu se observe, cu clăbucii durerii pe buze, fâstâciți că suferă, intimidați de propria lor durere, speriați, enervați de solemnitatea involuntară a durerii lor, pe care o bâjbâie, pe care o mormăie încurcați, jenați,

intimidați. În absența stăpânilor, a bărbaților cruzi și indiferenți care îi mână. În nu știu ce abatoare de sticlă, nevăzute, abstracte. În care uneori, în îngrămădeală, sunt târați și ei, ha! Cu un prosop în mână, cu un săpun ieftin, cu șireturile desfăcute la vechii bocanci purtați în plină vară, cu gâtul sufocat de frică, înghițind ca să zâmbească. Lungul cortegiu care se pierdea în zare, care șerpuia în zare până după munți și lacuri, până după calea ferată, până după ocean. Lungul șir al celor care așteptau, răbdători, resemnați, să fie uciși, sufocați încet, căzând peste propriile lor excremente. Umanitatea răbdătoare care stă la coadă cu un prosop pe mână, pe braț, morfolind cu degetele o bucată de săpun de rufe cu care va trebui uns trupul slăbănog, descărnat, fericiți, intimidați de suferință, de chinurile morții. Moartea, moartea, peste tot în jurul nostru e moartea. Trăiască moartea! Lui Grobei îi venea să urle, să scandeze, ca la mitinguri. Încă un pas, încă doi pași până la moarte, apoi încă un pas, o jumătate, un sfert de pas, apoi ea, surprinzătoarea, face un pas sufocat și apare speranța jengoasă, abjectă! Apoi încă un pas, ea stă pe loc și atunci... tu faci un pas, șovăitor, înapoi. Poate că... ea stă pe loc, zâmbește, cu un farmec dureros, plăcut, apetisant. Un pas lateral și... face și ea un pas lateral. Menuet. Cadrilul cu prosopul. Dansul secolului douăzeci. Omenirea care stă la coadă a mai inventat ceva. E secolul tehnicii, nu...?! Al invențiilor, al progresului... al progresului... Progres, progres, progres! Din progres în progres spre o perfecționare din ce în ce mai mare! Perfecționalizare, spre umanizarea perfecționalizării progresului uman de pretutindeni, pentru idealurile cele mai sfinte ale omului, mai mult oțel, mai mult cărbune laminat, mai mult zahăr cubic, mai mult acid sulfuric, utilul și plăcutul în slujba popoarelor, *panem et circenses* și puțin magiun de agrișe, mai multe creșe, mai multe tramvaie silențioase pe patru osii, mai mulți

cai-putere, mai multe hidrocentrale în creierii munților, mai mulți copii-minune, mai mulți pensionari, mai multe salarii pe lună, mai multe etichete colorate, mai mulți vilegiaturiști, mai mulți ratați, mai mulți comandanți de oști, mai multe tancuri eliberatoare, mai mult zahăr în sânge, mai mult sânge în urină, mai multă urină pentru ogoarele oamenilor muncii, fosfați, hiperfosfați, hipyfosfați, hipofostați, mai multe comitete de stradă, mai multe comitete de bloc, mai multe apeluri pentru pace, mai mulți comprimați, mai multe televizoare, trăiască televizorul în culori, televizorul viitorului! Mai multe antene de radio, mai multe goniometre, mai mulți cilindri, mai multe paraleli... leii... pipede, pentru un procent și mai mare de tuberculoși vindecați, duși la bun sfârșit, pentru scuturarea jugului popoarelor!

Se mai anunță o întârziere de treizeci și cinci de minute a garniturii, după care ambii foști logodnici se urcară în tren și porniră spre Satu Mare... parcă... da-da, cu precizie, spre Satu Mare. El, Grobei, o însoțea, primise această permisiune și era fericit că o primise, i se dădea voie, era îngăduit, Lelia, victima, îi permisesese, îl îngăduia, surâzând. Călăul și victima, ar fi spus cineva mai superficial. Dar nu, hotărât că nu; ea era victima mulțimii (dacă, în general, ar fi avut talent pentru asta, pentru a fi victimă, vocația aceasta). Iar el... el era cu mult prea distrat, prea apatic ca să... ca să fie un bun călău. Există oare buni călăi...?! Probabil... probabil!

5

...Astfel „domnea” singuratic, neștiut, timidul, lipsitul de autoritate însoțitor al năvălăsei Lelii,

acolo, în nord, pe o străduță periferică, în casa albă retrasă, cu geamuri lungi, dreptunghiulare. Putea părea, după naivitatea înfățișării ei, o casă conspirativă. Evident, nu era, în 1957-1958 în România nu exista așa ceva. Indiferent din ce motive, nu exista o asemenea casă, nici la Vatra Dornei, nici la Cluj, nici la București, nici în altă parte. Chiar dacă ar fi existat, noi n-am fi descris-o. Nu ne-ar fi interesat, ar fi fost un simbol al unui secol depășit. De altfel, Traian-Liviu Grobei nu avea nimic dintr-un revoluționar de profesie. Mi se va obiecta că întotdeauna adevărații revoluționari, cei care rareori au schimbat în mod violent fața lumii, nu păreau a fi „revoluționari de profesie”. Posibil. El însă, așa cum îl cunoaștem și cum l-am întovărășit cu atenție și ironic de-a lungul a sute de pagini, el, bunul nostru amic de la Ucecom-Caransebeș și filiale, el nu era, nu este sau, oricum, scapă perspicacității noastre, care, recunoaștem, este medie. Așa cum trebuie pentru buna obiectivitate burgheză. Era el un burghez?! Poate. Un mic-burghez?!... Nuuu... desigur că nu... O spunem cu oarecare șovăială, dar și cu oarecare certitudine. Sau era un mic-burghez care își găsisese o manie. Ca și Ștefi-băcsi-Crăiniceanu, fostul său viitor socru. O manie, un mit mărunț, ca și Puși Zăgănescu-Cârstea, cea care avea revelații duminică seara, când nu „primea”, și a cărei față strălucea de har a doua zi, la serviciu, în laboratorul ei de biologie aplicată. Biata Puși Zăgănescu. Al cărei mit născând, de buzunar, se înecase într-un mariaj falimentar. Oricum, un mariaj. Țineți minte cum spusese Lelia, divina Lelie:

— Se îngrășase, apoi slăbise brusc! Și rămăsese de pe urma inginerului silvic cu un copil pe care acesta, cinicul, îl câștigase la proces. Copiii se câștigă și se pierd, nu e nimic surprinzător în aceasta. Dar Puși, atinsă de aripa oarbă a destinului, atunci când lupta cu ridicolul și

absurdul, intuiuse oare, o clipă, ce har pogorâse, se sforța, se chinuia să coboare în trupul ei de serie?! Ea, care prinsese gustul puterii, al sanctificării?! Ah, ce rău îmi pare după povestea ei neterminată, ce carte legendară aș fi scris... Familia ei, clanul ei, rudele ei din localitate și din alte orașe care se înmulțeau înfricoșător, propria ei persoană, epidermă, ce se sanctifica de la o zi la alta, acolo, în fundul provinciei, în orășelul insignifiant, ca o altă Bernadetta al nu știu cărui cult... Oh, minunile urmau să vie, erau poate pe drum, în fața porților orașului, în praful cotidian, ca acei îngeri călători care îi vizitează pe Avraam și pe Iacob și pe Loth. Oh, de câte ori ratează lamentabil natura, cea pripită și naivă și încăpățânată, înainte de a... înainte de a... câte miliarde de semințe nu plutesc într-o secundă în aer pentru o plantă, pentru un copac subțire, anemic, tremurător, în jurul căruia vor face roată, un minut, un cerc de copii distrați. Nevăzându-l, pentru că au în minte imaginea lui grafică dintr-o carte de lectură. Care li se pare cu mult mai verosimilă, mai de încredere. Iată un vot de blam dat naturii, și ea se reîntoarce rușinată, descurajată, umilită.

Oh, și Vanina, buna Vanina, cu fesele ei mari, respectabile, era pe moarte. Iar Ștefi-bàcsi se ruina văzând cu ochii, își ruina prestigiul adică, privind prin luneta sa nu știu ce dracu'. Luneta sa din sudul Franței. Trăiască sudul Franței! Dacă n-am putut-o urmări pe Puși și clanul ei care se risipește, ne-ar fi plăcut să fi privit măcar, împreună cu Ștefi-bàcsi, prin luneta lui. Sau să-l urmărim în curtea sa economică, printre bălțile de urină și fâlfâitul golumbilor, schimbând delicații cuzineți ai lui Hanibal sau scriind, traducând scrisori pentru celebritățile de pe nu știu ce continent, pentru albumul său de autografe. Urmărind ironia care pătrundea la suprafața pielii sale de pachiderm al provinciei, ca un vulcan ce erupe, unul dintre vulcanii aceia burgheji pe care se fac ascensiuni,

ca Vezuviul, și care se tulbură. Era o materie mult mai „interesantă” acest Ștefi-băcsi. Îl vom mai reîntâlni oare... undeva...?! Puțin probabil.

În schimb trebuie să ne întoarcem la acest plicticos de Vatra Dornei, în jurul mărunțului funcționar, al merceologului pe care l-am întâlnit cu tranzistorul său la piept, legat de un șiret, pendulând pe centrul Sinăii, trecând de pe programul I sau II, de la „Sfatul apicultorului” la „Maladiile infecțioase ale sistemului... solar”, de la „Clarinetiști celebri” la „Criza capitalismului monopolist și uneltirile sale mârșave contemporane”. Ah, ce plictiseală! — *Sale métier!* cum ar fi spus diavolul, odată, cică. Chiar și Clujul ar fi fost cu mult mai interesant, snobul și ironicul dr. Boris Sidorovici, canonicul pedant Deliman și corespondența sa, cercul doamnei Mathias, nepotul ei care-și târâia piciorul, campionul de înot și anarhistul Korcimarov, „bătrânii” detronați, fostul general și amicul său Mahalek, răutăciosul Andrei M., ce iubea o bibliotecă...

O lume, o lume care debordează, care bolborosește nu din vina noastră, sau nu numai din vina noastră! O lume feroasă pe care am atins-o din nebăgare de seamă și care ne astupă, se revarsă, ne depășește, o lume pe care n-o mai putem ține în frâu, o lume care ne ia cu ea așa cum pătrunde apa, noaptea, într-o clădire, furișându-se umilă pe lângă pereții bănuitori, mișcând mobilele, ca în vis, spărgând geamurile, înecând copiii în leagăn și animalele lucide, profetice, surpând bisericile, aplecând turnurile. Râdem și privim cu spaimă, ne agățăm de nu știu ce margine, de nu știu ce fior inconștient. Avem o clipă tentația de a fugi, gustul lașității salvatoare ne umblă prin gură. Apoi, în sprijinul ei, apar un milion de argumente de bun simț. Să fugim, să fugim acum, acum, să ne strecurăm cât se poate de onorabil, să fugim părând că mergem calm, respectabil, s-o *întindem* spre ușă. Să-l lăsăm singur pe individul acela... pe

dobitocul acela fără umor, fără geniu... fără geniu, care s-a aservit unei pasiuni confuze. Să fugim la timp... la timp, până ce pasiunea lui, prin absurd, nu se umflă, nu se mărește catastrofic, până când nu începe, până când nu va începe să mănânce timp în loc să fie... înghițită, firimitură de firimitură, de timp. Obiectele sunt mâncate de timp, flegmatic și calm, așa cum își mișcă bivolul maxilarele lui late, acționate de pistoane regulate. Dar apare vreodată un obiect mărunț, disarat, dizgrațios (deși nu prea dizgrațios!), un obiect total mediocru, antipatic sau simpatic, cum poate fi un obiect mediocru, care cu o încăpățănare absolut deplasată, de prost gust, nu se lasă mestecat, înfulecat, încet de fălcile late ale bivolilor. De care bivolii fug ca de o materie stelară, necunoscută, o materie elastică și lunecoasă, un fel de cartilagiu din fibre sintetice, un fel de gumă cosmică. Ce se întinde, se lățește, se îndoaie (nu cine știe ce), dar nu vrea să dispară. Deși nu servește la nimic. Și istoria o aruncă într-o margine, o uită undeva, la marginea unui șanț domestic, a unui câmp de gunoaie menajere, în fundul unei curți economice, printre doage de butoaie, rame de ferestre vechi, putrede, schelete de fier, golumbi, hanibali, cărți polițiste, autografe, scrisori plutind pe mîzga curții. Istoria disprețuiește un astfel de *obiect*, îl aruncă, îl scuipă leneș, îl uită. Dar acest obiect refuză să se lase înghițit și începe – cu stomacul lui de fier – să mănânce timp. Ca o amoebă, ca o cămilă ce înghite un cui. Cuiul de timp. Și începe, nefericita, dizgrațita, mediocra, să se îngrașe de timp. Să se umfle de timp, să crească, să i se lătească burta, apoi ceafa, apoi din nou burta și un picior, ceva total dizarmonic, neplăcut la vedere și... din nou istoria îl uită. Și *el* mănâncă din nou timp, alimentul acesta indigest, țeapăn, incomod și searbăd, la fel de mediocru ca și *el*. La fel de lipsit de bun simț, la fel de lipsit de humor. Timpul și *el* începură să se mănânce unul pe celălalt, ca doi

șerpi care se înghit unul pe altul. Așa cum o teacă vie curge în altă teacă vie. Timpul, cu stomacul său ce emană violente sucuri gastrice, începu să-L macereze, dar cuiul – sau ce dracu mai era, roțița de fier cu dinți, șurubul, șpanul de cupru, arcul de oțel, cuiul... cuiul – începu el însuși, spre stupoarea generală, în contra celui mai elementar bun simț, să-l halească el pe timp. Și își inventă un stomac și acizi și mușchi ritmici, somnolenți și o încăpățănare inumană, profund inelegantă. Pfui! Un stomac care halește un alt stomac și... trebuie s-o spunem clar, un stomac care vrea să mănânce timp, vreme, e ceva!... Zău, e ceva!... Istoria l-a uitat, l-a abandonat undeva, într-o groapă împuțită și nici măcar ȣigani care adună toate porcăriile lumii civilizate (evident, cu dorința de a aduna probe, corpuri delictive, numai corpuri delictive!), nici ȣigani cei liberi și sălbatici nu-l adună. Și lor le inspiră repulsie sau inutilitate! într-adevăr, la ce poate servi un obiect atât de... încăpățânat! De neomenesc! Care nu ascultă de nicio regulă, atât de *unfair*, cu care nu te poți duela, total, absurd de imprevizibil, care se târăște ca o râmă, ca o râmă metalică, prin aerul lui, prin coridoarele nevăzute ale aerului lui! Ale pasiunii sale.

Să-l lăsăm singur pe Grobei, Traian-Liviu. El a apucat pe drumul său, îl privește! E o cârțiță care se afundă încet-încet în mâl, acolo în Nord, cu tot mai puțină imaginație, cu tot mai mult inhumor, cu tot mai multă searbădă voință. Oare e indiferent cărui scop îți aservești voința, chiar când voința e remarcabilă...?! Oare orice scop poate fi transformat într-un țel?! Să disprețuim atât de mult scopul spre care tindem?

El se afundă încet în mâlul său, orice ambiție se pare că a dispărut din trupul lui social. Noi înșine nu-l mai înțelegem. Ce vrea, în definitiv, e oare conștient de marea sa putere?! Știe oare ce declanșează sau ce poate declanșa?! Știe cât trebuie să plătească, minut de minut, milioane de

minute, albe și negre?! Puși Zăgănescu, după expresia minunatei Lelii, s-a îngroșat o dată (sau îngroșat) și a slăbit. Dar trupul lui descărnăt, de câte ori trebuie să se îngroașe și să slăbească, să se umfle și să slăbească, să împingă energic pentru ca materia inertă sau semiinertă să înceapă, sughițând, guițând și scâncind, să se miște. Furioasă, enervată, plictisită la culme. Să mănânci timp, timpul ăsta împuțit, rigid, neplăcut, neplăcut mirositor, timpul ăsta care pute, care lunecă și nu lunecă, care te zgârie, care te unge cu ceva... cu ceva absolut nenorocit, timpul ăsta uscat ca o muscă și vâscos ca o omidă ironică, să halești din timp e... e ceva, e o chestie! Zău! Tot timpul să nu faci altceva decât asta, tot timpul să mănânci din timp, să rupi să mesteci, să înghiți timp. Pfui! Nu face, nu merită, nu se merită.

Să-l lăsăm, deci, în sfârșit, singur pe merceologul nostru. Să ne strecurăm încet, dar demn, afară, s-o întindem respectabil spre ușă. Mai avem și altceva de făcut... în definitiv... dacă vrea să descifreze și să claseze hârtii, hârtoage vechi, îl privește... nu?! E treaba lui, *it is his business*, să se descurce. Va avea exact ceea ce merită. De altfel... ce mare brânză...?! Alexandru a... Cezar a trecut Alpii, Napoleon dicta patru scrisori odată, Gandhi înghițea și el cuie, așa că... ce mare scofală să pui în ordine o... să aranjezi, să citești ca un tembel în colecții de ziare vechi, să copiezi scrisori, articole apărute în reviste de mâna a doua, să... refaci timbrul, climatul nu știu cărui deceniu, al nu știu cărui an, să refaci, din aluzii vagi, relații, prietenii sau dușmăanii, trasee geografice sau ideatice, influențe, filiații livrești, călătorii, idei, să completezi ciorne în nu știu câte variante, să refaci un text inițial, apărându-l de altele, apocrife, să deduci, să anticipezi, să aproximezi, să te chiorăști a mia oară la o fotografie îngălbenită, să cauți adrese, supraviețuitori după indicații vagi, pe jumătate false, să refaci a zecea oară un drum care

părea închis, să... să... să... cotrobăi prin cotloanele imensei Provincii, prin această mină surpată, să înaintezi pe o galerie care se oprește în zid, în munte. Unde s-a pierdut, unde s-a subțiat filonul de platină, pipăi cu mâna zdrelită peretele steril, în întuneric, și-ți trece prin cap, ridicol, că s-ar putea ascunde, turti, ca un șarpe legendar, sub picioarele tale prăfuite. Ce cauți tu aici, în întuneric, și umezeală, când atâția alții... ceilalți fii înzestrați ai secolului, cu mult mai înzestrați, își văd de treburile lor. Nu cumva fac o idioțenie, ce faci aici, de ce te lovești, îndărătnic, cu capul de toate ascuțișurile sterile, în întunericul care sâsâie răutăcios...?!

Olga-tante intră într-un târziu cu o ceașcă de ceai, mai mult apă chioară. Apoi, obosește și ea, nu mai intră cu niciun ceai, fursecurile au dispărut de mult. Bine că te mai suportă în casă, bine că... și-așa s-a plâns în câteva rânduri că umbli noaptea prin pod, că scârțâie dușumeaua tocmai când ea doarme, după o zi de trudă, ba, odată, te-a și obligat să ridici copita, ca animalele în fața potcovăriei satului, să se încredințeze dacă n-ai cumva tălpi de lemn. Din cele care erau la modă în timpul războiului. Nu, nu purtai tălpi de lemn, deși, după mutra scârbită pe care a făcut-o buna Olga-tante, era ca și cum ai fi purtat. Ca și cum meritai să le ai, singurul soldat al unui război ridicol. Apoi, chiar și Petronela a venit mai rar. Ea, când venea totuși, își aducea un roman cu ea, uneori chiar un roman polițist, așa, cu o intrigă psihologică. De parcă pasiunea ta mărunță, inumană, ar fi plictisit-o și pe ea, angelica, bunătatea, răbdarea pe pământ. În definitiv ce-ți dădeai atâtea aere, de parcă tu ai fi inventat toate astea...?! Uiți că erai printre ultimii, că înaintea ta au fost inimi mari, capete luminate, care... numai pentru că aveai încăpățânarea asta de sobol, de rozător tâmp și tembel, ce, din mediocritatea ta încăpățânată vrei să-ți faci o calitate, o noblețe?!

începi să semeni cu o căpușă, toată lumea, chiar cei mai fini, încep să te privească cu oarecare plictiseală, cu oarecare... cum să spun, cu un oarecare dezagrement, așa cum te uiți la un gândac care ți se urcă pe mânecă. Unul dintre aceia neplăcut mirositori, în fața cărora eziți să... nu știi cum să scapi de el. Deși nu-ți face niciun rău, nici măcar nu pute prea tare, dar... e nu știu cum... zău, toate au o limită a lor, *est modus în rebus*, zău. Etcaetera etcaetera. Vorba ceea: – Dulce cântă cetera, să cântăm și noi cu ea... prostii!

Evident, ți-ai dat demult demisia și din Ucecomul local, filiala Vatra Dornei sau Târgul Secuiesc sau Bistrița sau Cilibia, după ce, evident, suferiseși o degradare. Pentru indolență, întârzieri la slujbă, neglijențe în serviciu, contracte nerentabile, incapacitate. Eh, unde erau vremurile când?... De altfel, se șoptea că te-ai retras, te-ai furișat la timp, altfel te dădeau pe scări plus vot de blam cu avertisment. Plus înscripție în cartea de muncă, plus tăiere de salar retroactivă, plus daune, plus chiar o anchetă și... și... ce mai, ai avut noroc! De-ăștia au noroc; oameni cinstiți, cu familie, care... eh, ce să mai!... Ai știut să te strecuri, să te fofilezi! Ai rămas să înghiți praful istoric de pe hârtoage, așa-zisul praf istoric!

6

De prin vara, sau... toamna lui '58... da-da, mi-amintesc cu precizie acum: de prin toamna lui '58, Grobei nu mai călători la Cluj, nu-și mai vizită prietenii de la Cluj, nici nu mai scrise nimănui, cu excepția canonicului Deliman, față de care avea o ciudată înclinare. Boris Sidorovici continua să-i scrie, încăpățânat și furios, respectuos până la umilință și disperat, în același timp. Mahalek, care-

i scria și el cel puțin o dată pe trimestru o misivă plină de ironie mușcătoare, încetă și el să-i scrie, motivând o boală de rinichi pe care o purta pe picioare din tinerețe. Fostul general, care-i trimisese o jumătate de duzină de scrisori de-un mare rafinament stilistic și uluitor de erudite (ca și textele filosofice, cu citări de noțiuni, concepte grecești, deși sârmanul Grobei nu știa elina), renunță la rându-i. Era prea plictisit, acaparat sau obosit de lupta cu clanul doamnei Mathias. Doamna Mathias era singura din „conducere” care nu-i scrisese un rând, dar îi trimisese, cu regularitate am zice, salutul ei prietenesc prin intermediul misivelor nervoase, supuse, ale doctorului. Cei de la Cluj – evident, cu excepția fidelului Boris – aproape nu remarcară absența îndelungată, apoi definitivă a merceologului; se transformase într-un fel de comis-voiajor-arhivar, cu trupul său descărnat îngropat pe jumătate în mâzga și praful hârtoagelor lui Farca și a grupului său sau a generației sale sau numai a lui, a geniului său îndoielnic, ratat, de provincie. Evident, din cauza luptelor, a facțiunilor, a grupelor și subgrupelor, a intrigilor și săpăturilor sau, cum se zice, a strategiei și tacticii politice, a reorganizărilor și comprimărilor, a lichidărilor și promovărilor etc. O luptă acerbă, dură, crâncenă, așa cum poate fi în sânul unui grup atât de mărunț, aflat într-un oraș de provincie. Deliman îl informa pe Grobei de toate acestea, apoi, la rugămintea lui concisă, tot mai rar, cu tot mai puține amănunte. Preotul fără vocație și Grobei, cu o falsă vocație de comis-voiajor, se înțelegeau.

Toate acestea (la Cluj, evident) se întâmplau din cauza mării energii pe care o infuza grupului doamna Mathias. (Aceasta era opinia secundului ei, doctorul Boris, și probabil așa și era). O răsturnare lentă, însă decisă, spectaculoasă, de valori, tactici etc., o răsturnare de persoane, mituri, obiceiuri, dintre care unele, se pare, fuseseră

inițiate chiar de Farca. Bătea un vânt nou, se spunea, un vânt înnoitor! Totul avea să se schimbe, ferestrele urmau să se deschidă, un aer decis, modern, activ urma să infiltreze grupul sau asociația sau acel „F.F.” care figura ca antet pe unele dintre hârtii. Ciudat, toate acestea abia la trei sau la cinci ani de la moartea lui Stalin, când încă stăruia aerul acela crispat, înghețat social, când alții, încă destul de numeroși, erau arestați pentru mult mai puțin, pentru nimic, uneori pentru o confuzie de nume, un denunț fals, invidie, pentru un apartament mai spațios etc. Cei din „F.F.”, în naiva, fantastica lor imprudență sau inconștientă, scăpară. Dacă era cineva arestat (și au fost într-adevăr două cazuri, dar indivizi laterali, nu din cei noi, din conducere), a fost pentru motive absolut străine asociației. De altfel, cei doi fură eliberați la nici șase luni și reîncadrați în muncă rapid, cu sprijinul autorităților. O adevărată ironie. Ce să-i faci, istoria își are legile ei. Chiar și istoria Provinciei!

Criza adevărată se produse abia atunci când, odată „reorganizarea” terminată, doamna Mathias anunță „noul program”. Se pare că avură loc ședințe și discuții furtunoase. În primul rând chiar și în jurul acestei expresii: *program*. Unii, cei mai vechi, se împotriveau ca întrunirea, asociația lor pașnică, tacită, culturală, să aibă program. Ce, ei erau o grupare sau un partid politic?! Asta venea în contradicție cu felul lor de a vedea lucrurile, cu activitatea lor empirică, diletantă, mutuală, venea chiar în contradicție cu directivele explicite sau nu ale maestrului lor, Farca. Pentru că acceptarea unui program însemna să acorzi spațiul pe unde se putea infiltra *politicul*, a trasa un program însemna o organizare în perspectivă, sarcini, amenzi, alegerea oamenilor (deci a cadrelor), un statut, limitarea libertăților fiecăruia, însemna schimbarea radicală a regimului de existență. Însemna, spunea grupul generalului și al lui Mahalek, „bătrânii”,

intrarea într-o criză, diviziunea asociației, compromiterea mării idei, calomnierea ideilor lui Farca, stâlpul lor de foc. Politizarea asociației însemna, spuneau tot ei, trivializarea muncii, a obsesiei lor sfinte, intrarea în conflict cu ordinea existentă, extrem de dură, cum se știe. Munca lor de arhivari pasionați, de cercetători cu har a unor hârtii și idei elaborate cu două-trei decenii înainte de un Apostol al Provinciei se vulgariza astfel, decădea într-o grupare ca atâtea altele, cu scopuri și limite simple, tiranice etc. etc. Farca însuși, mai ales în Clasă cel mic, îndreptarul ideologic și semantic de bază, fusese împotriva oricărei politizări, zeflemisise, oricum, taxând-o drept mic-burgheză sau filistină sau ipocrită, caraghios-utopică, încercarea unora, încă în timpul vieții sale, de a-i pragmatiza ideile, de a-l folosi în nu știu ce campanie diletantă, provincială în sensul rău, îngust, meschin. — Eu nu organizez o băcănie ideologică, spusese el, în care se vând rețete pentru supa bunăstării sau pentru budincile prosperității familiei! Atitudinea mea este una de negare clară, violentă, și dacă anarhiștii nu ar fi atât de mic-burghezi în sufletele lor, m-aș autointitula anarhist! Dar, în esență, nu am nimic cu statul. Deși, evident, unul mai rău ca ăsta nu există! Nu vreau însă să înființez un altul, cu câteva procente mai umane sau mai perfect, nici măcar nu mă interesează dacă statul există sau nu! Etc. etc.

Evident, apăreau falsificări, îngroșări, calomnieri chiar ale textelor, ale frazelor sale. Amândouă acțiunile luptau însă numai cu ideile sale, aceleași idei, și s-a observat din nou, a câta oară, că cel mai bun argument împotriva unei anumite idei sau afirmații este exact aceeași idee, cu condiția s-o apuci de capătul celălalt, sau s-o rupi puțin pe la margine. Aceștia erau „dogmaticii”, bătrânii, conservatorii. Ceilalți, în jurul energice doamne Mathias, „cei tineri”, „creatorii”, care „interpretău” și nu se mărgineau

să „citeze tâmp” etc., aduceau argumentul că tocmai un program, chiar cu riscul ca acesta să fie „politic” sau să aibă inflexiuni politice, era singurul fel de a scoate din marasm asociația sau grupul ideilor lui Farca sau indiferent cum se numeau sau s-ar fi numit. — Nu există o activitate în social, spunea doamna Mathias, fără o raportare, chiar și indirectă, la social, mai ales în mijlocul unei societăți atât de centralizate, prin însăși esența ei, acut socială. Cum poți, în România comunistă a anilor cinzeci (și comunismul era o realitate istorică care avea să dureze, nu cum credeau „unii” – referire evidentă la cei bătrâni), să te lași angrenat într-o activitate chiar și de natură ideatic-arhivistică, fără să te raportezi într-un fel la social, la prezentul politic și uman?!... Cu acest tip de argumente, Mathias și aderenții ei se arătau, după propria lor opinie, mai realiști, mai adecvați prezentului istoric. Or, trebuie să-ți apreciezi lucid prezentul, spunea Mathias, ca să poți clădi ceva în el. Etc. etc.

Fără să fie explicită, impunerea unui program era și o aluzie, o critică la adresa celui care muncea, scufundat în hârtii, în Nord. Conform opiniilor sale, atitudinii sale, a izolării sale tot mai tiranice din ultima vreme, el se găsea, față de grupul Mathias și mai „la dreapta” sau „mai la stânga” decât grupul generalului. El, arhivarul-sobol, fostul merceolog demisionard era absolut împotriva oricărui fel de asociație, de organizare, întrunire etc. Cu atât mai mult împotriva unui program, a politizării etc. (Despre „program” el nu se pronunțase niciodată, dar era absolut evident acest lucru, printr-o logică simplă. De altfel, nici nu-l întrebă nimeni și el nici nu catadicsi să se pronunțe). Astfel că aceste zvârcoliri, crize, disensiuni îl lăsară exterior. Lui Boris îi interzise să vină să-l mai vadă – doctorul mai fusese într-un rând la Vatra – iar canonicul Deliman îi trimitea scrisori cu un caracter intim, cultural, discursiv,

absolut apolitice. Și Grobei îi răspundea rareori, scurt, cu același ton.

Mathias și acoliții ei, printre care și Boris Sidorovici, învinseră. Urmă o perioadă liniștită, sau Grobei, aflat complet fără știri, nu știu nimic din cele ce se întâmplau la Cluj. Deceniul se apropia de sfârșit. Olga-tante muri, în nici trei săptămâni, de un cancer pulmonar. Petronela se mută în oraș, nu însă în aceeași casă cu Grobei, fosta casă a surorii lui Farca, rămasă ei prin testament. Grobei nu moșteni nimic, în afară de arhivă, întreaga arhivă a fostului ofițer, student la Drept; cu excepția câtorva fotografii și obiecte, puține, care aparținuseră lui Farca și care, ca și casa, rămaseră Petronelei: un portret mare, înrămat, cuțitul său de buzunar cu prăsele de fildeș, stiloul vechi gros, un costum de ofițer neobișnuit de bine păstrat, câteva mărunte obiecte de uz personal și scaunul în care lucra și în care murise. Câteva scrisori, câteva ciorne, autografe. Petronela, care avea două licențe, își găsi de lucru la liceul din localitate. Prezența merceologului parcă îi ușura misiunea, îi înmuia într-un fel aproape de neobservat, rigiditatea existenței. Ea continuă să trăiască în societate ca și cum s-ar fi aflat într-o mănăstire catolică, extrem de severă, de izolată. Castitatea ei era perfectă. Tot ce făcea purta semnul devoțiunii, al renunțării aproape totale, sensul unui mesianism discret, uman, voios, sub semnul voioșiei, o anumită voioșie blândă. Numele sfântului, al fostului ei prieten și maestru, Petronela îl pronunța foarte rar. Când îl auzea pronunțat, emoția îi cuprindea vizibil întreaga ei ființă. Nu avea niciun fel de posesiuni, de avere. Casa pe care i-o lăsase Olga moștenire o donase orașului, cu condiția ca ea să fie folosită ca anexă a orfelinatului local. Astfel că Grobei și întreaga arhivă trebuiră să se mute. Petronela fu inflexibilă la acest punct. Ea însăși îl ajută, fizic, la aceasta. În schimb, banii (o sumă apreciabilă) pe care îi

obținea din meditații particulare îi dăruia arhivarului pentru îngrijirea fondului Farca. Nu era singura care făcea aceasta. Sosiră sume de la Cluj, apoi din întreaga țară. Grobei, speriat de această avalanșă bănească, interzise orice fel de colectă. Sumele însă continuau să sosească, foarte rar prin poștă, pentru a nu atrage atenția asupra lui sau asupra Petronelei. Erau două fonduri diferite: cel de la Cluj, administrat de doamna Mathias, și cel de la Vatra, pentru arhivă, corespondență etc. Grobei, care nu mai era salariat și își justifica „inactivitatea” printr-un certificat de boală, trăia din suma obținută prin vânzarea unei jumătăți de casă pe care o primise moștenire în împrejurimile Caransebeșului. Jumătate din această sumă o dăruie el însuși fondului Farca. În curând se puse serios problema sumelor mari de bani care soseau și pe care, într-un anumit sens, cei doi nu le puteau refuza. Cum să-i păstreze, în ce să-i transforme, în ce bunuri, care și-ar fi păstrat valoarea. Grobei, în acest sens, era total dezarmat. De parcă și-ar fi pierdut încet-încet sau brusc, dracu’ mai știa, simțul realității, evident, al realității mărunte. Petronela, sfioasă, emotivă, fu cea care îl scoase din încurcătură; și se arătă într-adevăr pricepută, expeditivă. Nu vom intra în amănunte, timpul este și așa deosebit de înaintat, de „umflat”. E suficient să spunem că, de aici înainte, ea se va ocupa cu această problemă, cea a banilor Fondului, a averii sale. Și, în decursul anilor, nu va fi singura sarcină pe care și-o va lua de bună voie, păstrându-și voioșia ei internă, generozitatea ei caldă, firească, cu care îi cucerea pe toți. În acele vremuri aspre-întunecate, care îi mohorâseră pe oameni, îi făcuse să se închidă în ei înșiși, să devie brutali, egoiști, leneși, ticăloși pentru doi bani. În acel prelungit, ultraprelungit sfârșit al războiului. În acel al Treilea Război, al Patrulea Război Mondial.

Apoi, Grobei începu din nou să călătorească. De data aceasta nu pentru Ucecom și filialele sale, ci

pentru Fondul căruia i se dedicase. Cum făcea să treacă neobservat, în orașel și peste tot pe unde umbla?! Mister sau... noroc. Sau abilitate, o abilitate fenomenală care se cheltuia în a părea, în a fi inabil, mediocru, șters fără ostentație, bolnăvicios fără grandoare, neînsemnat fără orgoliu, umil fără program, lipsit de umor fără vocația inumorului, lipsit de humor fără ideologie. Călători peste tot în țară, ocolind Clujul, pentru a nu stârni o zarvă inutilă. Pe cei din Cluj, pe care ar fi dorit să-i întâlnească, cei care dețineau scrisori, fotografii, ziare ale vremii, ale „perioadei” care-l interesa sau date de orice fel în legătură cu Fondul Farca, îi contactă scriptic, sau îi chemă la Vatra sau oriunde altundeva. Majoritatea venită, îl ascultară, urmând nu știu ce impuls, nu știu ce capriciu. Același capriciu sau impuls nerod care ne-a făcut și pe noi să-l urmărim pe sute și sute de... de... Din aceștia, firesc, câțiva rămaseră în legătură cu el. Unul dintre ei se stabili chiar acolo, la Vatra. Nu vom intra în amănunte. Ar fi o altă cronică. Cineva, la începutul lui '59, plecă în America, pe linie oficială, evident, dar având și o mărunță misiune pentru fondul Farca. Cineva care nici nu-l cunoscuse personal pe Grobei, dar care urmă perfect instrucțiunile sale și care călători în două state americane (nu vom intra în detalii!) pe urmele presupuse ale lui Farca. Și, într-adevăr, nu se întoarse cu brațele goale. Apoi, același, după niciun an, plecă încă o dată (în anii aceia, când atât de puțini funcționari din România plecau în interes de servicii în America!) și-și desăvârși misiunea. Se întoarse cu tăieturi din ziare, scrisori, câteva fotografii, și multe, surprinzător de multe informații orale. Istoria, ah, nu-i atât de ingrată. — Când vrea femeia!!

...Apoi, tăcerea de la Cluj, de care Grobei se sinchisi atât de puțin (de altfel nici nu-l consultă nimeni!), se sparse: doamna Mathias, energica, îndrăzneța, novatoarea, cea care-i supusese pe

bătrânii erudiți și inerti, căzu. Spectaculos, neașteptat. Pe când se afla în culmea puterii. Instrumentul prăbușirii ei fu locotenentul ei, Boris Sidorovici. Andrei M., Deliman și încă câțiva, puțini, încercară s-o ajute, dar fură înlăturați fără efort. Sidorovici curăți terenul cu o uimitoare decizie, cu o forță și ingeniozitate tactică neașteptate, deși erau cunoscute inteligența și răbdarea sa. Dar păruse veșnicul subaltern, secundul ideal sau, mă rog, secundul devotat, dotat cu acea rară personalitate a celor fără personalitate. Umbrele conducătorului, eminențele gri sau cenușii, loțiitorii, vicarii sau interimarii eterni. Ultima și, poate, cea mai mare abilitate a lui Sidorovici fu aceea că nu se numi pe sine însuși șef în locul doamnei Mathias sau a generalului, de multă vreme conducător doar cu numele. Locul rămase vacant, cum se spune la serviciul personal. — Se putea lucra, activa și fără un șef! răspundea încruntat doctorul celor îndrăzneți care-l întrebau. Nu mai puse accentul pe „program”, pe „statut”, „politic” etc. Fără să se rupă total de linia Mathias, *nu mai puse atât de mult accentul pe ea*. Acest lucru, această a doua abilitate... sau acest instinct de a conduce, pur și simplu, îi readuse o parte dintre „cei fugiți”. Chiar și o parte dintre bătrânii, foștii inamici pasivi, e drept, dar inamici. Părea că totul s-a întors la calm, la prima perioadă, cea „patriarhală”, la formele acelea simple, naive, ale unei societăți spontane, absolut empirice și studioase, un fel de club arhivistic care etc., etc. Și... poate că așa și era!... Poate că așa și era!...

...Da!... da! Da... dar mai era ceva, un ton, un fel de semiton, ca atunci când un post de radio nu e bine prins. Ceva mărunț, un bâzâit extrem de fin, ceva pe care o ureche neexperimentată nici nu-l percepe. Poate nicio ureche experimentată nu-l... Ce urma să se întâmple?! Urma oare să se întâmple cu adevărat ceva sau... totul urma să-și continue calea în acest fel, pașnic, liniștit, poate că

doctorul... nimeni nu... toți așteptau nu-știu-ce, calmi, prostiți într-un fel, fără niciun chef de a afla, obosiți de surprize, obosiți de jocul în care intraseră. Unii. Alții, „cei tineri”, vibrau. Printre ei, evident, tânărul „anarhist” Korcimarov, campionul de înot, cel care-și târa piciorul, tânărul de o surprinzătoare inteligență. Care, uimitor pentru mulți, deși rudă cu doamna Mathias, se găsea în grupul, acum „la putere”, al lui Sidorovici. Se șoptea că, în curând, va ajunge omul lui de încredere, dacă nu era deja. Prietenia studentului cu Andrei M., și din această cauză, se deteriorase. Oh, se întâmplară multe nuanțe, catastrofe mărunte și prelungi în acest mărunț univers în mișcare! Un univers veritabil, o cosmogonie! Nu îndrăznim să ne afundăm în ea; și-așa ne-am lăsat, poate, prea mult atrași de unele reflexe ale ei, ale acestei galaxii născânde... zău! Deliman se reapropie de doamna Mathias, vechea sa prietenă. Soțul ei făcu la fel, dar căsnicia lor, a celor doi Mathias, era de mult distrusă. Și, fapt curios, abia compasiunea soțului ei, un ilustru medic, o făcu pe doamna Mathias să se despartă definitiv, fizic, legal, de el. Lovindu-l astfel pe el, tovarășul ei, care nu cârtise ani de zile, deși intuise, cu mare probabilitate, cele întâmplare, jocul ciudat și periculos în care se afundase frumoasa, inteligenta, energica sa soție. Iată cine a fost, până la urmă, cu adevărat lovit. Dar poate că... nu... poate că nu... doamna Mathias nu o arătă, cu firea ei tare, dar temeliile personalității ei fură zdruncinate pentru totdeauna. Ultima ei încercare, de „înviere” fii făcută sub forma unui drum la Vatra Dornei. Rămase două zile acolo, locuind într-o cameră privată, meschină, igrasioasă, dar nu avu curajul să-l abordeze pe Grobei. Petronela o întâlni din pură întâmplare la o cunoștință și nu stătu de vorbă cu distinsa doamnă nici jumătate de oră. După care aceasta plecă, rece și tulburată. Refuzând să accepte o „audiență” la arhivarul-șef. Nici nu-l văzu măcar pe Grobei. Iar

acesta, când auzi de neașteptata vizită în oraș, încruntă doar sprâncenele și nu făcu niciun fel de comentariu. Era un semn pentru Petronela că el nu dorea să se dea amploare acelei vizite ciudate. Cu atât mai mult cu cât doamna Mathias nu încercase să-l vadă, nu-l căutase. Însemna, nu-i așa, că ea renunțase definitiv; sau că nu-l considera pe el sau pe ei, de la Vatra, destul de importanți pentru un contact, un schimb de păreri, sau... în fine, prostii. Petronela înțelese codul tacit și nu comentă vizita. Nu adăugă nici măcar o variantă la cele enumerate mai sus. Deși, a treia variantă se dovedi cea adevărată. Iat-o:

La nici o lună de la „instalarea” sa, de la „victoria” sa, când o detronase pe fosta sa maestră, șefa și prietenă, doctorul Sidorovici se anunță, oficial de astă dată, în vizită la Vatra. (Nu era de altfel singurul doctor care făcea politică în secolul nostru.) Grobei nu-i mai interzise călătoria (poate nici nu mai avea dreptul!), dar nici nu-l invită, nu dădu niciun semn că-l aștepta. Își continuă, pur și simplu, tacit și posomorât, munca la care se înhămasese. Sidorovici veni, stătu două zile (ca și la prima sa vizită, în iarna aceea când merceologul îl descoperise pe trei sferturi mort de frig la colțul străzii și-l duse aproape în brațe, în bufetul acela cald și supraîncălzit, unde îl încălzise și îl hrănise aproape ca pe un copil... sau ca pe o femeie!...) și se întoarse la Cluj. Nimeni nu putu afla ce discutară cei doi în singura lor întâlnire, ce durase aproape trei ore. Nu asistă nimeni la ea și, a doua zi, cu primul tren, doctorul se reîntoarse acasă. Se făcură un milion de supoziții printre care, evident, se afla și cea adevărată. Dar nu erau decât supoziții. Apoi, la cinci sau șase săptămâni de la prima lui vizită „oficială”, Sidorovici călători din nou la Vatra. De data aceasta fură două întâlniri cu Grobei, iar la a doua asistă și Petronela și unul dintre asistenții arhivarului-merceolog, un anume Remus A. Tăcerea, discreția asupra acestor noi

„întrevederi” fu la fel de totală ca și data trecută. La fel, sau... aproape. Până la urmă, evident, alături de unele versiuni eronate, sau semieronate, „transpiră” și adevărul, ușor de bănuț: acela că Sidorovici propunea unirea celor două „centre”, de la Cluj și Vatra Dornei, centrele importante din țară. O mie de argumente veneau în sprijinul acestei propuneri. Cu atât mai mult, nu-i așa, acum, când teoriile puțin cam „aventuriere” și politizatoare fuseseră în bună parte abandonate. Nu se pronunță numele doamnei Mathias, tocmai pentru a nu crea niciun fel de false probleme, o falsă aparență a unei răzbunări politice. Fusesse un simplu „experiment” din care, nu-i așa, se puteau trage concluziile de rigoare, dar asociația, Fondul Farca urma să-și regăsească albia sa calmă, sigură, nepolitică, aptă unei activități specifice și rodnice, pentru a pune în sfârșit în valoare, cu toate forțele, importante și profunde idei, tezaur al... etc. etc. Bomba fu însă aceea că Sidorovici, odată stăpân pe situație la Cluj, propuse tratative și o alianță, o unificare cu Grobei, acceptându-l, implicit, ca reprezentant. Fapt pe care modestul, harnicul, descărnatul fostmerceolog nu-l pretinsese niciodată. E adevărat, însă (așa cum remarcă puținii martori ai celei de-a doua întrevederi), el nici nu rămase prea surprins de importanța pe care i-o relevă propunerea doctorului Sidorovici. Cu atât mai mult cu cât acesta se deplasase el primul la Vatra Dornei. Unii însă, comentatori aprigi, concluzionară de aici profundul realism al doctorului; într-adevăr, se pare că Grobei nu s-ar fi deplasat prea repede la Cluj chiar dacă ar fi primit cea mai cordială și „oficială” invitație. Nu mai călcase de aproape trei ani în acest oraș. Ce forță de atracție emana din acest trup deșirat și nesigur, din biografia ștearsă, aproape fadă, a fostului merceolog principal de la Ucecom-Caransebeș și împrejurimi? Nu știm. Sunt lucruri care nu se pot analiza. Ca și centrul atomului, care rezistă la

uriaeșe presiuni, sunt „fapte” sau „stări” de-o inefabilitate atât de închisă, încât se opun oricărei analize belferești. Profesionistul nici nu încearcă măcar să „înțeleagă”. El privește (dacă are o privire suficient de puternică!), suportă (dacă are nervi pe măsură) și încearcă să descrie. Fragmente, frânturi. Oricum, nu să înțeleagă, nu să analizeze. E adevărat, o bună descripție e egală aproape cu o analiză. Dar nimeni, niciodată nu va face o bună descripție. Frânturi, fragmente, e tot ce se poate obține. Și contemplarea liniștită, înfrigurată, calmă, înspăimântată și curajoasă a acestui „grăunte”.

Singurul lucru care nu „transpiră” din întâlnirea (a doua) dintre Grobei și Sidorovici fu, bineînțeles, esențialul: acela că doctorul, propunând și susținând cu argumente convingătoare „sudarea” celor două centre, îi propuse lui Traian-Liviu Grobei șefia. Cu adausul că, la nevoie și după un anumit interval de timp (nu prea mare), el însuși se va retrage total... *total* din asociație, din Fond, lăsând la aprecierea lui Grobei (așa cum era și firesc în cazul unui conducător unic!) numirea unui nou reprezentant al filialei din Cluj. Care, evident, trebuia din clipa prezentă, din chiar momentul în care el, Sidorovici, vorbea, să se subordoneze total, atât organizatoric, cât și ideatic celei din Vatra Dornei. Grobei nu dădu niciun fel de răspuns. Nici măcar expresia feței sale nu se clinti, de parcă... nu-nu, nu de parcă ar fi fost absent, ci... de parcă ar fi suferit de stomac, ceva nu prea grav, aciditate sau așa ceva, dar, oricum în măsură de a-l împiedica să se concentreze așa cum ar fi trebuit asupra importantului eveniment. Cel puțin așa părea, cam aceasta era expresia sa facială; „expresia trupului său”, dacă se poate spune așa. Se poate, se poate...

Dar... după două-trei săptămâni, așa cum se întâmplă la noi, „transpiră” și acest lucru; adică se află tot! Și, bineînțeles, uimire, stuporea și mai

ales comentariile... chiar scandalul, fură maxime! Deși, așa cum se întâmplă adeseori în momentul aflării unei vești uluitoare, unora li se păru că bănuiseră, că profetizaseră totul, dinainte. Ba unii o și spusese, știți, cam în felul acela cunoscut:

— Eu am spus totdeauna, sau: — Nu v-am spus eu că... sau: — Eu am ghicit îndată, încă de când a doborât-o pe femeie... oricum, încă de la prima călătorie, pentru mine a fost clar ca lumina zilei!... sau: — Era exclus să se întâmple altfel, mai ales că doctorul, nu-i așa... sau: — Nu țineți minte că eu încă de anul trecut v-am atras atenția că doctorul nu lucrează singur!... sau: — O să vedeți, să nu ziceți că nu v-am spus, ăsta încă nu e sfârșitul comediei: există *altcineva* și mai și la spatele întregii chestiuni și odată...

Și altele. Mulți nici nu mințeau, intuiseră, fără să-și dea prea bine seama, cu mult timp înainte, adevărul. Dar acest fapt e secundar. Realitatea rămâne rece față de adevăr, atât timp cât el n-o bruschează, ca să zicem așa. Nici nu există adevăr în afara realității. Mai devreme sau mai târziu, „realitatea” trebuie învinsă, ca adevărul să înceapă să respire; instaurând, ca un stăpân, o altă realitate. Care, în clipa aceea, devine nemaipomenit de „previzibilă”, de „firească” etc. Toți profeții de cafea au deci dreptate. Sunt ei înșiși uimiți cât de multă dreptate au... *aveau*. Și cât de indiferent e adevărul lor față de ei, odată intrat în realitate, în legalitate. Ei rămân în continuare visătorii, palavragii, utopicii de două parale; adevărul s-a debarasat de ei, șomerii unei idei, iar ei urmează să-și găsească, să-și inventeze alta. Noroc bun!

Grobei, cum spuneam, nu formula niciun fel de răspuns la această propunere atât de generoasă, de totală, a vechiului său prieten, Sidorovici, care, iată, absolut benevol, i se subordona total și îi subordona forța și victoria sa deplină, obținută de el însuși, fără niciun ajutor din afară (așa cum făcuse), ca în iarna aceea când era un simplu

particular și îi dăruise merceologului distant ceasul acela de familie pe care, cu atâta emoție, el și soția sa înscriseră deviza prieteniei totale: *Fidus Achates*. Un caz rar. Erau unii, evident, care speculau și aici, dar nu ne interesează variantele lor răutăcioase. Grobei nu spuse nici „da”, nici „nu” și cele două grupuri se despărțiră indecis. Se observă o anume descumpănire, o anume nedumerire, la doctorul Sidorovici, dar expresia impenetrabilă a lui Grobei (de parcă ar fi avut ușoare arsuri la stomac, cum spuneam) nu permise niciun fel de clarificare spontană, niciun fel de „contact” emoțional. A doua zi, însă, Remus A., personajul acela care îndeplinea rolul de asistent privat al lui Grobei, duse și înmână lui Sidorovici, la hotelul la care acesta locuia, un plic din partea șefului său. Erau doar trei rânduri, sau... cinci rânduri; în orice caz, nu mai mult de cinci rânduri de mașină care nu făceau decât să mulțumească pentru onoarea și plăcerea vizitei și a propunerii făcute. (Substantivul *propunerea* nu era însoțit de niciun fel de epitet). Sidorovici, care citi pe loc, în prezența lui Remus A., misiva, nu pricepu la început nimic și o reciti, prosteste, de trei ori. Apoi îl privi pe celălalt uimit, întrebător. Personajul (un ins chel, exagerat de pistruiat și de miop, avea în loc de lentile de ochelari un fel de lunete sclipitoare!) plecă fâstâcit capul, tuși, vru să plece, tuși din nou, apoi lăsă să-i scape, parcă în silă, deși vorbea șoptit: — Se pare că urma (Sidorovici adică) să primească, mai târziu (oricum, mult mai târziu) și o altă misivă, la Cluj! Din șopotelile sale, Sidorovici deduse, uimit și jignit, că acest lucru, această informație nici n-o deținea măcar de la Grobei, ei de la... Petronela! — Era adevărat...?! — Da-da, șopoti, personajul, presat de timp, Petronela făcuse această... această... voi să spună „indiscreție”, dar se abținu. Se abținu și plecă, lăsând în urma sa un ins buimăcit, confuz total și roșu de furie. În ciuda costumului său perfect tăiat,

în ciuda feței sale energice, exprimând finețe și spiritualitate. În ciuda. Totuși, din respect de sine, din îndelung exercițiu de autostăpânire sau din prietenie pentru Grobei, Sidorovici își stăpâni, în fața anturajului său, își reprimă orice fel de comentariu. Doar fața sa care-și schimba uimitor culoarea și unele din gesturile sale noi, uimitor de repezi sau de descompuse, trădau câte ceva. Da, dar gesturile și culoarea feței nu sunt argumente și nici afirmații politice. Ele pot semnifica tot atât de bine și pacea și războiul, libertatea sau tirania, victoria sau înfrângerea, sinceritatea sau ipocrizia.

Din nou, deci, după cea de-a doua călătorie „oficială” a lui Sidorovici în Nord, se instalează tăcerea, liniștea. La Cluj se colporta copios, așa spune harnic; la Vatra, Grobei se afundă din nou, cu nepăsarea lui tiranică, în praful, în mărul existenței sale de arhivar. Și, spre deosebire de prietenul său, doctorul Sidorovici, fără niciun fel de culori care să-i plutească sau să-i traverseze expresia feței, fără gesturi nou apărute, mai bruște sau mai lente, mai descompuse. Fiecare cu destinul său *jeder mit seinem*.

Liniște, liniște. Tăcere... liniște. Liniște.

Apoi se născu fulgerul care traversă și acoperi tot cerul. Și în secunde lungi care îl separau de sunetul, de tunetul său geamăn, totul se răsturnă, se sfărtecă, se nimici. Toate sensurile se amestecă, sparseră orice coerență de limbaj. Totul se scufundă și fu ca la început.

La o lună, o lună și jumătate, atunci când era încă așteptat cu crispă sau bucurie sau nici nu mai era așteptat, fără să se anunțe, Grobei, însoțit de un necunoscut, sosi la Cluj. Și acolo, încă în după-amiaza sosirii sale, într-un plen al asociației, îi permise lui Sidorovici să repete propunerea pe care acesta o făcuse în cerc restrâns, cu câteva săptămâni mai înainte. De contopire a celor două centre, șefia totală și unică acordată lui, lui Grobei, și viitoarea, chiar grabnica retragere a lui (a

doctorului) de la reprezentanța Fondului de Cluj. Cu disponibilitatea oferită unicului șef (lui Grobei) de a numi pe urmașul său (și, în ordine, a fostului general și a doamnei Mathias). Dacă, evident, mai era necesar ca filiala din Cluj să aibă un reprezentant.

Grobei ascultă calm, rece, aproape distrat. Apoi făcu un semn și asistentul lui se ridică și scoase o foaie de hârtie bătută la mașină cerând voie s-o citească. Asistența fu de acord, comitetul așijderea. Era răspunsul lui Grobei, public, definitiv.

În cuvinte simple, clare, declarația lui Grobei respingea propunerea de contopire a celor două centre: Cluj și Vatra Dornei. Pentru simplul motiv că Vatra Dornei nu dispunea de o asociație, de o filială sau de un așa-zis centru cu care asociația din Cluj s-ar fi putut uni. Apoi, pentru că din punctul său – și numai *al sau* – de vedere –, Grobei nu accepta existența unei așa-zise asociații de Cluj, Fondul Farca cu filiala Cluj sau orice altă denumire ar fi avut. Deci, din punctul său de vedere, două asociații fictive, inexistente, nu se puteau uni. El evident, nu contestă existența linei asociații sau întruniri (dovadă plenul în mijlocul căruia se găsea), dar nu recunoștea acestui plen sau întruniri nicio legătură de formă sau de esență cu moștenirea ideatică a lui Farca, moștenire căreia el își închinase toate forțele sale modeste, întreaga viață, și pe care o cunoștea și o *stăpâne*a suficient. Ale cărei sensuri și linii de forță începeau să i se reveleze. O muncă uriașă însă, plină de imprevizibil și sacrificii îl aștepta încă, de acum înainte, o muncă de o mare răspundere și delicatețe, care în orice caz nu putea fi făcută de un număr atât de mare de oameni, atât de diferiți, cu interese atât de contradictorii și care, în ciuda bunei-credințe chiar, puteau face mai mult rău decât bine Fondului, mării memorii. Numai în parte, câte unul, câte *unul*, se puteau apropia fiecare de ideile noi, fundamental noi, ale

maestrului. Fiecare trebuia să-și găsească singur acest drum, această vocație, în parte, de unul singur, neajutat și nesfătuit de nimeni. Așa cum și-l găsisese și El. El, Grobei. Umilul ucenic al marelui dispărut, al marelui apostol al Provinciei. Orice „organizare”, orice „program, statut, misiuni, amendamente, întruniri” și altele de acest fel, care lăsa spațiu liber politicului, sunt străine fundamental ideilor Lui, moștenirii Lui atât de originale. Memoria Lui nu era nicio religie, niciun partid. Memoria Lui, moștenirea Lui sacră era El, Grobei, ultimul dintre învățăcei. Ca și ceilalți care se vor apropia de soarele ideilor sale ce începeau să trăiască, ce înviau. Prin El și prin ei, cei care vor veni, unul câte unul, *fără* prejudecăți sau *cu* prejudecăți, *fără* frică sau *cu* frică, *fără* iubire sau *cu* iubire. Dar se vor *apropia* și vor rămâne aproape, prezenți. Singuri, neîmpărțind frica cu nimeni, neîmpărțind gloria cu nimeni. Acceptând, cu umilință și orgoliu, golul din ființa lor, golul în care urma să se instaleze El, Farca. A cărui densitate putea umple miliarde. Golul pe care nu-l mai puteau umple războaiele sau pacea și nici întreaga trivialitate a vieții de zi cu zi, nici religia, nici politica. Nici starea de flămând, nici starea de sătul, nici cea de tristețe, nici cea de veselie, nici cea de singurătate, nici cea de nesingurătate, nici cea de somn, nici cea de trezie, a trupului sau inimii.

Apoi, El, Grobei, respingea orice propunere venită din partea numitului Sidorovici Boris ca neavenită și nulă. Doctorul Sidorovici era făcut în continuare, prin gura acelui lector necunoscut și care citea clar și monoton totul, la rând, impostor și provocator. Acoperind apoi scandalul și vociferările care se ridicară spontan din adunare, se aduse la cunoștință că Sidorovici Boris era exclus pentru totdeauna de la orice contact cu memoria și moștenirea lui Farca, îi era interzis de a mai vorbi în numele Ei, iar cel care continua să

întrețină relații cu provocatorul Sidorovici era definitiv oprit de a se apropia de tezaurul ideilor lui Farca.

În final se mulțumea pentru ascultare, pentru atenția acordată și se declara dizolvată, din punctul Lui de vedere, pentru totdeauna, această adunare.

Semnat: Grobei, Traian-Liviu

Și, în timp ce lectorul necunoscut îi pronunța încă numele, Grobei se ridică calm și ieși din încăpere, fără o vorbă, și totul se risipi în urma lui.

EPILOG

Trecură luni de zile, apoi un an, doi, trei, de la ultimele întâmplări. Grobei rămase în Nord, afundat tot mai mult în mazăga, în praful muncii sale, în zidul muncii sale. În șanțul, în tranșeul, în mina muncii sale. Singur. Singur... cu umbre în jurul său. Câteva... apoi, iarăși... câteva... apoi, din nou, câteva-câteva, apoi un grup de câteva. Petronela, ca o flacără albă, dreaptă, voioasă. Petronela vie, mereu lângă el, nu chiar lipită de el, dar aproape, în penumbra sa și perpetuu vie, zidită în umbra mare a Lui, a învățătorului care creștea încet, din umbrele lor, ale celor din jurul lui Grobei. El, primul învățăcel al învățătorului, el, căruia i se spunea deja maestre, apoi, spre sfârșit, învățătorule. Sau Ioan, cel care-l descoperise pe învățătorul său, pe Raabi. Mort, însă. Un Raabi care nu mai predica, care nu mai descoperise el însuși Iubirea. Un Raabi enigmatic și violent, așa cum fusese primul Dumnezeu al evreilor, poporul care descoperise Dumnezeul unic: războinic, gelos, imprevizibil, distrugător, aspru până la crimă cu învățăceii săi, tăindu-i, hrănindu-i, învățându-i să-și ungă hainele cu sângele animal, cald, de jertfa.

Un Ioan care descoperise un Iisus politic, mort. Nu iubirea, ci puterea, forța asupra oamenilor vii. Și umbra lui Farca creștea încet-încet, imperceptibil și tiranic, și, cu umbra Lui, creștea și umbra Celuilalt, a ciudatului Călător. Cel care avusese o profesiune atât de umilă, cel care

colindase întreaga, uriașa provincie românească atent, cu o uriașă răbdare, cu o uriașă sfințenie. Lăsându-se apoi, cu un lung și neauzit oftat de ușurare și de spaimă, să cadă pe altarul acela nevăzut pentru alții (sau pe care alții voiau să-l folosească, să-i dea o utilitate, cum facem cu tot ce întâlnim prețios și unic) ce era existența Lui, a celui ce părea mort. Care era însă mai viu decât toți cei vii, cel care îi inunda pe cei vii, golul bezmetic al ființei lor, cu realitatea Lui magnetică, profundă, concretă.

N-am îndrăznit să ne apropiem, să „descriem” viața Celuilalt, a Celui care irupse în viață, în mit, după moarte, cu o forță de neoprit. Am încercat... am îndrăznit să ne apropiem condeiul nostru bont, tembel, profanator de începuturile deșteptării Celuilalt, cel încă viu. Care-l dezgropase pe Celălalt, care-l simțise trăind. Ar fi putut *trăi* Unul fără Altul?! Nu știm!... Sunt atâtea lucruri pe care nu le știm. Poate că... Farca e o invenție...?! Pe jumătate, cel puțin...?! Poate totul vine din geniul fanatic și dizarmonic al fostului merceolog, din încăpățânarea sa neroadă și totală...?! Altfel, în *absența sa*, totul s-ar fi stins ușor, sau s-ar fi trivializat, sau s-ar fi metamorfozat, poate, în *altceva*...?! Ce ar fi fost acest *altceva*...?! Nu știm!... Ah, nu știm o grămadă de lucruri! O grămadă de lucruri, un morman, un munte de lucruri... nu știm! Nu știm, nu știm, nu știm! Și ni se aud dinții cum scrâșnesc de ciudă! De furie, de neputință, de victorie, de ciudă, de efort!!

Apoi, mai trecură câțiva ani, un an, doi... trei... trei... trei... Grobei îmbătrâni, fix, la postul său, îngropat până în gât, de parcă nu știu ce zmeu legendar, românesc, l-ar fi trântit în pământul tare. Era respectat, adulat, divinizat, aproape. El, Omul. La ce slujea, la ce slujise viața lui oarbă și fanatică, devotată până la unghii și piele, unsă cu sângele jertfelor sale?! Nu știm, nici asta, nici asta nu știm! Nu știm nimic! Dar totul trebuie să „slujească”, să

„folosească”, totul trebuie să fie „bun la ceva”, să se poată „întrebuința”, să se poată „folosi”, „mânca”, „înghiți”, „uza”?! Nu știm... poate. Poate. Nu știm.

Încet, încet, parcă sugând forță din trupul fostului merceolog care se descărna tot mai mult, Farca urcă pe bolta memoriei, invadează tot mai multe ființe, locui în golul lor, îl umplu. Îi umplu. Le dădu, dacă nu un sens, atunci o justificare, o certitudine că trăiau. Vai, uneori nu știm dacă trăim, uneori trebuie să ne încredințăm sau să trăim mai mult, mai puțin. Sistolă, diastolă. Un pumn care se deschide și se închide.

Apoi, fără să atingă patruzeci de ani, epuizat de moarte, Grobei muri. Venerat, adulat. Nimeni nu îndrăzni să-l iubească. Nimeni nu îndrăzni să se apropie prea mult de persoana sa sacră, de parcă ar fi purtat un inel de fier în jurul ființei sale. Poate că și purta.

Adepții Săi se înmulțeau încet-încet, nesimțit, oh, nu erau prea mulți, oricum. Dar figura lui creștea, aproape fizic, la orizont, ca un soare negru, tăcut, ca o planetă necunoscută, vie, teribilă, concretă. Farca și El se topiră unul într-altul, sau noi înșine nu mai distingem prea bine, vederea noastră se degradează, se înceteșează, se tulbură. Pentru că am îndrăznit să privim prea mult timp, prea fix, inuman de fix, un corp viu. Un corp viu.

La ce folosește, *cui* va folosi acest corp?! Acest corp viu?! Ce se varsă, ca dintr-un vas ridicat, în atâtea corpuri vii, ce învie?! Ca un vas ridicat, din care curge miraculos, mereu împotriva legilor fizice, lichidul Său?! Nevoia de viață, a celor vii, e infernală, nesfârșită, tiranică, eternă, violentă, oh, ce violență! Și ei... ei, cei puternici, se adapă de oriunde, se aruncă în genunchi și așteaptă. Cerșesc cu ochii. Așteaptă cu ochii, împung cu ochii neființa, o ridică în picioare.

Iată istoria lui Grobei Traian-Liviu, merceologul din sudul Banatului, care s-a lipit cu tot trupul său

viu de ideea sa, până la topire, până la geamăt, până la incandescență. Oare umanitatea de ici, de colo va învăța ceva din această pildă?! Din acest mit... de astăzi?!... O apă vie, rapidă, întunecată, care ne fuge de sub picioare. Ca Iisus, care mergea pe valuri.

Istoria simplă, un pic burlescă, rea fără răutate, blândă fără înduioșare, a funcționarului ratat, din sudul Banatului. Un mărunț smintit, probabil, un maniac ce n-a făcut rău nimănui. O păpușă de lemn, vopsită caraghios, care a făcut tumbe în fața ochilor noștri triști.

Salutare, Grobei!... Salutare... dacă n-ai fost în stare să te faci iubit, în viața ta scurtă și caraghioasă, eu, aici, pe această ultimă pagină, te îmbrățișez și... te iubesc. Pentru că ți-ai împărțit cu mine singurătatea ta, la care ai ținut atât!... Pentru că am împărțit cu tine, caraghiosule, descărnatele, singurătatea mea, la care... am ținut atât. Salutare, bătrâne... conștiinciosule... maniacule... descărnatele! Salutare, zău, salutare!... Salutare!... Salutare!...

*21 mai 1974,
de Sfinții Constantin și Elena*

Nicolae Breban despre *Bunavestire*

— *L-ați creat după aceea pe Grobei, care nu mai ucide. Dar, ca și Miloia, și fără a fi un alienat, vrea să confişte un ideal.*

— Dar Grobei se redeşteaptă, învie. Miloia ucide. În ambele cazuri m-a interesat, însă, această legătură maestru – ucenic. În primul caz, până la modul clinic, însă foarte aproape de politic și de așa-zisele practici politice ale secolului nostru, fascismul sau comunismul. Dincoace, în *Bunavestire*, e vorba tot de politică, văzută în abisalitatea ei. Dacă, în primul caz, e vorba de politica văzută ca o practică, în *Bunavestire* e vorba de o coborâre, de o alunecare la rădăcinile politicii, la structura abisală a politicii. Politicul este văzut ca abisalitate, ca ultimul vis posibil al omului. Plecând de la ideea că omenirea este încă puternică, nu secătuită, dacă mai e în stare să creeze mituri esențiale: politica – ultimul mit, ultima religie, ultima logică.

— *Învierea lui Grobei în Bunavestire n-a fost prea spectaculoasă? În roman v-ați oprit când Grobei, având nevoie de o justificare, de un reper, a găsit arhiva de la Vatra Dornei.*

— Da, am și început volumul doi din *Bunavestire* și, dacă Dumnezeu îmi ajută, îl voi scrie. Nu-i decât reluarea părții a doua din *Bunavestire*. Spui că transformarea lui Grobei este prea spectaculoasă?!... La a doua lectură, se vede că „dublura” lui Grobei apare încă de la început, de la primele pagini. Nevoia lui de maestru, nevoia

lui de valori absolute, nevoia lui de reformă socială morală, nevoia lui mai ales de un text fundamental. Asta este nevoia lui Grobei. Puțină lume a observat aceasta. Chiar și critica s-a grăbit, când a apărut cartea, s-o repudieze, împreună cu propaganda de partid. De aceea cartea n-a fost bine studiată. Nici Manolescu, care a lăudat-o și a luptat pentru ea, n-a văzut-o în plinătatea ei. Deci Grobei are nevoie de un text, așa cum Don Quijote are nevoie de un text, ca al romanelor cu cavaleri rătăcitori, care visează și ei să transforme lumea ajutați de o normă scrisă, de un text. Vedem cuplul, duetul: textul și cavalerul rătăcitor. Grobei simte această nevoie pe care și oamenii politici au resimțit-o. Chiar și Hitler se sprijinea pe textul unui englez, care a trăit în Germania, Chamberlain, un englez refugiat, primul ideolog nazist. El a murit înainte ca Hitler să ia puterea. Această ideologie a unei noi rase, a unei noi valori se găsea deja în textul acestuia. Toți marii revoluționari sau anarhiști au simțit nevoia să se bazeze pe un text. Grobei simte aceeași nevoie de text, și-l găsește. Și în acest moment nu știm ce-i mai important; nevoia lui Grobei de text sau chiar textul însuși. Nu știm în mod obiectiv care-i mai puternic. În partea a doua am găsit această pistă, uneori textele sunt mai importante, se pare că textele creează nevoia lui de radicalizare, și uneori se pare că Grobei „umflă” textul. Când am vrut să dau exemplificări ale textelor lui Farca, am încercat să iau texte din Bakunin. Și am studiat câteva cărți ale lui Bakunin, dar nu m-au satisfăcut. Atunci am inventat eu textele lui Farca în cheie nietzscheană, dacă vrei.

— *Există, deci, un cuplu Breban – Nietzsche, deci un ucenic – maestru.*

— E adevărat. Stilul meu seamănă oarecum, printr-o anume radicalitate, cu stilul nietzschean. Stilul nietzschean m-a influențat puternic. Deși nu este o influență directă, proza lui e limpede, mai

concisă, mai transparentă. Evident, mai profundă, adeseori sentențioasă. Și-n literatura germană a reprezentat un mare șoc, ca stil literar. Din păcate, Nietzsche n-a fost tradus la noi. Abia acum au început să traducă din Nietzsche și lumea n-a putut să compare. Dar peste o generație-două se va vedea înrudirea stilului meu cu stilul lui Nietzsche, ca să vorbesc numai de nivelul stilistic. Nu mai vorbim de cel problematic... Textele lui Farca au o stilistică dar și o problematică nietzscheană. Acea radicalitate teribilă. Totul e invenția mea, bineînțeles, însă tușeul și orizontul stilistic sunt nietzscheene. În România, lumea nu l-a agreat pentru că nici nu l-a cunoscut bine. Apoi a fost prost interpretat, prost citit, pentru că a contrariat foarte multe din locurile comune ale bunului simț, nu numai românesc, ci și francez. Nietzsche abia după al Doilea Război Mondial a început o carieră europeană. Toate cărțile fundamentale de eseistică, filosofie, de gândire istorică, toate sunt bazate pe asta, ca și pe Stendhal, în proză; Nietzsche, în filosofie, contrariază axiome ale bunului-simț și ale modului tradițional de a gândi: nihilismul lui Nietzsche, motivul eternei întoarceri, acea respingere a unei vieți de „dincolo”, critica creștinismului.

— *Textele lui Farca, cele din arhiva de la Vatra Dornei, au fost identificate de critica literară cu textele legionare.*

— Unii critici evrei, dar și alții, au dat astfel de interpretări. Au făcut o identificare grosolană și calomnioasă a ideilor autorului cu cele ale personajului meu. Dumitru Micu a spus asta și Mihai Ungheanu. De altfel, *Bunavestire* a fost atacată chiar a doua zi după publicare și difuzare de către toată presa de partid și literară din țară. Primul care a atacat-o în *România literară* a fost Mircea Iorgulescu, pe care l-am angajat, lansat și căruia i-am dat o cronică săptămânală, când am condus, începând din '70, această revistă. Dar

Mircea Iorgulescu a avut un fel de onestitate oportunistă și nu m-a atacat politic, ci doar estetic, la două zile după plenara CE, unde Titus Popovici și N. Ceaușescu au atacat, pe larg, *Bunavestire*. M. Ungheanu, D. Micu au atacat și politic cartea, etichetând ideile lui Farca ca fiind de sorginte extremistă de dreapta și identificând autorul, pe mine deci, cu unul dintre personajele mele. Denunț literar tipic, denunț literar și polițist. Însă Dumitru Micu, la două zile de la apariția cărții, în *Contemporanul*, a subliniat caracterul legionar și fascist al lui Farca, spunând că autorul împărtășește ideile acelui erou, iar Ungheanu a afirmat la câteva zile tot ce v-am spus, într-un imens articol în *Luceafărul*. Pe Dumitru Micu l-am și întrebat cum de face astfel de afirmații grosolane. Numai în *Bunavestire* am zeci de personaje. De ce eu trebuie să gândesc ca Farca? Deci nu numai că am fost atacat, dar am fost și denunțat. Paul Georgescu mi-a spus la telefon că a fost și el incitat de la Partid să scrie contra cărții, dar n-a făcut-o, însă și lui i s-a părut că modul meu de a gândi este fascistoid. Foarte mulți critici, chiar inteligenți, care nu m-au atacat în presă atunci, au fost înșelați de stratagema mea etică, de reacția psihologică. Eu am răsturnat un personaj bine conturat până la pagina 400, l-am răsturnat ca pe un gândac. Asta am mai scris-o.

Nicolae BREBAN, *Confesiuni violente. Dialoguri cu Constantin Iftime*,

Editura DU Style, București, 1994, pp. 178-181

— *Cred ca împărtășiți și dumneavoastră opțiunea finală a anchetei pentru romanul Bunavestire. Cum comentați însă poziția, în topul general, a celorlalte romane care vă aparțin și care ar fi ordinea lor în preferința dvs.? Vă*

reamintesc că s-au reținut Animale bolnave, În absența stăpânilor, Drumul la zid și Don Juan.

— Nu m-a surprins faptul că *Bunavestire* este mai ales propusă, și eu o consider cheia de boltă a creației mele romanești, pentru că am făcut în această carte un exercițiu tipologic revoluționar, cred, nu numai pentru România, fiind o noutate care vine în linia tipologică dostoevskiană. Și, am mai spus-o de câteva ori, există această ambiguitate esențială tipologică pe care o întâlnim la Dostoievski mai ales la câteva personaje secundare, iar unul dintre cele mai tipice este Svidrigailov, din *Crimă și pedeapsă*. Dar, cu o altă ocazie, aș putea găsi și mai multe exemple, așa că, în toate marile sale personaje, există această ambiguitate dusă aproape până la extrem. Eu am dus-o până la extrem, deci în primele 400 de pagini am arătat un personaj, să zicem, „negativ”, un personaj în tușă vitriolantă, iar în partea a doua l-am repus pe picioare, îngroșându-i o dimensiune charismatică, tutelantă, o dimensiune nouă, care a vexat și va mai vexa pe mulți. De aceea *Bunavestire* mi se pare, cum spuneam, cheia de boltă a construcției mele romanești. Este un roman pentru care am suferit foarte mult, romanul a avut și un mare succes invers, a fost atacat de conducerea politică a României, toate revistele și ziarele politice, foarte mulți colegi de-ai mei au atacat romanul, și poate, cândva, într-un moment de plictiseală, am să le enumăr pe aceste sânguincioase slugi ale momentului. Și am să spun atunci că cei care m-au atacat, revistele *Tribuna*, *Luceafărul*, *Contemporanul* etc., criticii care au scris acolo, printre care critici buni, n-au făcut-o numai din obediență servilă față de partid, dar și pentru că îi contraria acest fenomen tipologic pe care l-am propus eu. De altfel, au fost și oameni care n-au scris, ca să nu se solidarizeze cu atacul partidului. Țin minte că Paul Georgescu îmi

spunea la telefon că ar fi vrut să atace cartea, dar nu pentru că i se cerea de la partid.

Eu țin, în primul rând, la *În absența stăpânilor*, pentru că este prima mea carte în care am atins tragicul, în accepția lui Hegel. Și-apoi, *Drumul la zid*, o carte dificilă însă pentru gustul lectorului român format la școala naturalistă de roman, o carte care, spre norocul meu, a apărut în dictatură, pentru că s-a citit. Dacă ar fi apărut acum, dovadă *Amfitrion*, probabil s-ar fi citit mult mai puțin. De altfel, acesta a fost norocul nostru, al scriitorilor, sub dictatură, norocul, ca o insulă între aceste mizerii și umilințe și frustrări, norocul de a fi avut un public larg, care să ne fi citit cu nesaț. Acum câțiva ani, la Cluj și la Bistrița, au venit la mine profesori tineri și mi-au spus că *Drumul la zid* a fost o oază în studenția lor, că l-au citit cu lăcomie intelectuală. Deci, *În absența stăpânilor* și *Drumul la zid* ar fi preferatele mele, după *Bunavestire*, și ciclul donjuanesc, în care sunt cinci titluri: *Don Juan*, *Pândă și seducție* și cele trei volume din *Amfitrion*. *Bunavestire*, pe care am iubit-o foarte mult, pentru că am suferit pentru ea, așa cum noi iubim copiii pentru care suferim, acum, în gustul meu, în atenția mea emotivă, îmi place numai.

Dora PAVEL, „O anchetă foarte interesantă. Interviu cu Nicolae Breban” (fragment),

în *Observator cultural*, nr. 54, 6-12 martie 2001; idem, *Armele seducției. Dialoguri*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, pp. 127-128

Referințe critice

Un roman excepțional este *Bunavestire* a lui Nicolae Breban: dens, de mari viziuni satirice, scris cu vervă, sarcastic, grotesc, stilistic inepuizabil și original. Se precizează în el și o „ruptură” de tradiția prozei noastre psihologice sau naturaliste: păstrându-se aparențele de subiect, decor, descriere, analiză, totul este întors pe dos ca o mănășă. Din bogăția observației realiste, din dramă și melodramă, crește buruiana unui simbolism luxuriant și neliniștitor. Acțiunea, personajele, tema și limbajul se află permanent în două planuri suprapuse: în cel dintâi, imediat descifrabil, ni se povestește aventura provincială a unui tânăr mic-burghez („un semidocht distins, un semidocht necesar, cu o voință remarcabilă”), pe care cititorul naiv se simte tentat s-o ia ca atare, deși înțelesul ei, cu siguranță, îi scapă; în al doilea plan, această aventură devine incredibilă, colosală, este transformată caricatural, împreună cu decorul din care face parte, parodiată de autor, care nu numai că așază între el și personaje o distanță batjocoritoare, dar mărește toate dimensiunile până la halucinație.

Nicolae MANOLESCU, „*Bunavestire*”,
în *România literară*, nr. 24, 16 iunie 1977

Dacă prozatorul se joacă în romanul său de-a literatura de consum, nu înseamnă că nu o practică,

să recunoaştem, cu iscusinţă. Ea aparţine, desigur, provinciei literare, căci există o provincie literară, aşa cum există o provincie spirituală. *Bunavestire* este deci o carte a provinciei, o carte ce se contestă pe sine, pe măsură ce îşi desfăşoară multipla, haotica, violenta ei argumentaţie, începând ironic, continuând sarcastic în portretele insului mediocru, cartea îl descoperă pe acesta, pe provincialul absolut înzestrat cu har, conform celebrei: *fericiţi cei săraci cu duhul*. Dintr-un anumit punct de vedere, *Bunavestire* poate fi considerat un *antiroman*: o meditaţie asupra formelor degradate ale existenţei. Stilul este, desigur, exclamativ. Legile romanului, ale naraţiunii sunt cu plăcere luate peste picior. Undeva scriitorul teoretizează, pe acelaşi ton pătimăş ce caracterizează întreg romanul, insuficienţa relaţiei cauzale: înscăunarea aleatoricului la rang de lege (ironică lege, desigur) caracterizează această operă epică amplă, brutală, propunându-şi şi reuşind desigur să şocheze [...]. Dacă provincia reprezintă copia degradată a lumii ideilor, *Bunavestire* e un pamflet scris în numele fanatismului purităţii.

Cornel UNGUREANU, „*Bunavestire*”,
în *Orizont*, nr. 26, 30 iunie 1977

Această trecere din planul real în planul simbolic defineşte personajul, apropiindu-l, miraculos, de „cavalerul tristei figuri”. Grobei refuză demnitatea de „lider” al provinciei, el se face cavalerul iluziei, exeget absurd al arhivei lui Farca, pe care o fereşte de atingerea simţului practic. În felul lui, şi Grobei e un vânător de himere, un „idealist”, exemplar tot mai greu de găsit într-o lume ce pune preţ pe bunuri palpabile. Amestecându-se în planul ficţiunii, autorul îşi salută „creaţiunea” – păpuşa de lemn, vopsită strident, ca de bălci – „cu simpatie”. Înţelegem

acum, la sfârșitul romanului, ce îl determină pe Grobei să refuze grațiile frumoasei Lelia: ea este, ca și Dulcineea, o *himeră*. Eroul nu o atinge ca să nu o destrame.

Val CONDURACHE, „*Bunavestire*”
în *Convorbiri literare*, nr. 7, iulie 1977; idem, „Epopeea provinciei”, în *Portret al criticului în tinerețe*, Editura Cartea Românească, București, 1984, pp. 26-30

Cărțile lui Nicolae Breban sunt însă înainte de toate romane politice, abordând probleme esențiale ale deceniilor cinci și șase, înregistrând entuziasmul sincer și naivitățile epocii, efortul constructiv și apetiturile carieriste, dogmatismul și sfidarea, refuzul și capacitatea de adaptare. Dificultatea lor începe pentru cititor în momentul în care își dă seama că prozatorul ocolește experiențe epice mai vechi și mai noi, că abandonează generalul și privirea de sus, instituind un fel de anatomie a particularului, de psihologie a individualului, în care se amestecă viziuni paradiziace și infernul personal, indiferență și o epuizantă atracție fizică. [...]

Temele romanelor lui Nicolae Breban ar fi în cele din urmă două: adevărul și inteligența. Însă nu adevărul în fața martorilor, ci acela al vulturului care vede și simte abisul; un adevăr care trebuie mereu exersat, gândit și cultivat (fiecare suportă atât cât îndrăznește); un adevăr care înseamnă nu atât a fi liber, cât a simți nevoia să fii liber. Se naște de aici, evident, ideea de singurătate opusă umilinței, ascetismului și lașității; o cultivare a interiorității, un cinism al autoanalizei („Cine poate râde de el însuși e un om puternic”), iar, după Nietzsche, o cultivare a lui a fost (parabola lui Lazăr) cu intenții de moralizare a prezentului.

Practic, nici Minda nu renunță la trecutul său (Pitina), nici Grobei la biografia sa. Numai că

acest trecut (ca prezent) e vis, obsesie, stare ideală, „tipar senin și atotștiutor, aprioric, desfidând experiența și memoria, devenirea, istoricitatea, desfidând chiar epicul, succesiunea, coerența”. Etern, cristalin, fix, timpul a devenit un simplu semn; autorul caută indicii (funcții) de individualizare: vârsta, cultura, istoria. [...]

În cele mai multe pagini, norma valorii *Buneinvestiri* stă în preocuparea de a evita eroarea, înfruntând lașitatea; de a supune meditației, în numele istoriei și revoluției, probleme legate direct nu de cantitatea, ci de calitatea binelui.

Aurel SASU, „Sensul mai larg al unei metafore”,
în *Steaua*, nr. 3, 1978

Grobei trebuie privit în demonia sa intrinsecă: un demon meschin într-o lume lipsită de transcendență. Convertirea sa e falsă, fiind doar o altă față a negativității; lipsește criteriul valoric al raportării. Saltul lui Grobei nu neagă un principiu, ci ilustrează absența lui. Personajul ne apare ca o degradare a tuturor valorilor, fiind însă, prin inversiune, și semnul permanenței unui orizont al valorilor autentice. Don Quijote degradat, fără mistică speranței, Donjuan degradat, fără aparența franciscană a ceremoniei erotice, Faust provincial, fără melancolie, cu o conștiință de slugă mai întâi, apoi cu una de stăpân fără metafizica îndoielii, Grobei ascunde totuși un personaj puternic, de tip nou: structură carnal-realistă și arhetipal-abstractă, în același timp, exponențial la nivelul stării civile și la nivelul ideii (și ea degradată), într-o lume romanească în care eroicul a decăzut la puterea parodică, iar totalitatea s-a destrămat, Grobei este întruparea unei duble degradări: nu doar o căutare degradată a valorilor într-o lume degradată (aici, lumea mentalității mic-burgheze), ci o căutare degradată a unor valori degradate și degradante.

Acesta este contextul temei *kitsch*-ului în sentimente, în comportament și în idei din mediul social și cultural al personajelor.

Radu G. ȚEPOSU, „*Bunavestire*”,
în *Echinox*, nr. 4, aprilie 1978; idem, „Domnul cu servieta”, în
Viața și opiniile personajelor, Editura Cartea Românească,
București, 1983, pp. 166-172

Cititorului, la început, i se pare că ia contact cu un roman realist-naturalist. Desprinde în cel mai bun caz o nuanță de complicație și bizar în gen Gib Mihăescu. Dar curând își dă seama că are de a face cu un realism înzestrat și pecetluit de o stăruitoare aură metaromantică și metabovarică, de o alunecare pe planuri cu vădite năzuințe soteriologice. Personajele din *Bunavestire*, oricât de aparent comune, de oricât de joasă factură psihică și de stătute în vulgaritate, nu șovăie a se voi mântuite; ascultă indistincte glasuri nepământești; simt ce nu-i în jur; cheamă ce stă dincolo de gândirea lor ferecată în datele imediate ale unor conștiințe orbecăitoare în clarobscurul imanenței. Din fondul de mahmureală, plictis, frivolitate, toți acești ratați, toată această burtăverzime (așa-i califică autorul însuși în postfața sa), toate aceste ectoplasme par a scânci, de nu și a țipa, străduindu-se să scape din acea magmă de la Flaubert încoace denumită „mic-burgheză”. În *Bunavestire*, burtăverzimea s-ar zice că aude în juru-i – vremelnic, vai – fâlfâiri de aripi îngerești. Aspirația către depășirea concretului și banalului se menține și în partea a doua a cărții, bine deosebită de prima. Aici e vorba de o ciudată organizație de tip Nikolai Stavroghin – Piotr Verhovenski, de tip „prinț Harry”. Nevoia de credință, venerație (idolatrizare) și devotament se manifestă pentru Mihi Farca și Traian-Liviu Grobei, succedanee prea puțin glorioase ale

figurilor centrale din marile religii. Persistă, cu toate acestea, și acum o tendință – neclară, obscură – spre înnoire, o dorință de evadare din lumea interesului și din sfera strict individualistă, o sete a dăruirii – deși destul de parodistică, nu altfel, dacă privim lucrurile mai larg și mai atent, decât în *Demonii*. Din materialitate, în *Bunavestire*, ce se alege? Și pe aceasta, până la urmă, nepricepuții aspiranți la descătușare o trivializează, o spulberă, o caricaturizează. Din firimituri și frânturi (era să spun din *bribe*, în stil brebanesc), din rămășițe ale actului gratuit, ale voinței de putere și ale trufiei demonice stavroghiniene, Mihi Farca făurește o soteriologie maniheistă – amestec de Nietzsche, Gide și Alfred Adler –, inversă, întemeiată nu pe dragoste, ci pe dispreț, strategie și sete de stăpânire. Adică, ce? O contrafacere a scenariului care în cursul romanului însoțește – concomitent – relatarea acțiunii, scenariu abundent amintit și citat de-a dreptul din text.

N. STEINHARDT, „*Bunavestire* de Nicolae Breban ori sordidul semitransfigurat”,
 în *Incertitudini literare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, pp.
 363-364

Deși nu există nicio îndoială că autorul *Buneivestiri* și-a „fracturat” deliberat protagonistul, dintr-o rațiune polemică, reproșul cel mai stăruitor care i s-a adus a fost că, încălcând verosimilitatea (psihologică, socială), creează în Grobei un personaj neplauzibil. Primele patru sute de pagini ale romanului au fost acceptate ca un bun roman de moravuri; ultimele două sute au fost considerate o eroare. Un răspuns există însă chiar în roman. [...] Subminări ale coerenței realiste pot fi remarcate din primele capitole, așa încât renunțarea seducătorului la opera ambiției sale nu este pe de-a-ntregul o surpriză și nici

transformarea modestului merceolog în conservatorul și apostolul unei veritabile religii a puterii (pe care o schițează scrisorile omului din fotografie, Farca, unchiul Leliei, mort cu zece ani mai devreme), în liderul apreciat și recunoscut al unei bizare organizații întemeiate de prietenii defunctului ofițer [...]. A continua să-l privim pe Grobei ca pe un personaj „rupt”, inconsecvent, artificial, din cauza pretinsei nepriceperi a romancierului, înseamnă a-l judeca în afara principiului estetic în funcție de care a fost gândit.

Nicolae MANOLESCU, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, vol. III, Editura Minerva, București, 1983, pp. 201-209

Scriitorul încearcă o analiză aprofundată a rădăcinilor subiective ale *puterii*, la individul care o suferă și la cel care o exercită. Conform viziunii sale, mecanismul prin care puterea devine din realitate subiectivă realitate socială e conținut în însăși subiectivitatea kitsch. E suficient ca un om-kitsch să creeze un mit, pentru ca alți oameni-kitsch să-l înalțe instantaneu pe soclul acestui mit, transformându-l în idol. Prin devoțiunea sa, Grobei conferă micului ofițer ratat, Farca, dimensiunile unui mit și „moștenirii” lui statutul de doctrină; pe baza aceleiași devoțiuni, alții (cei care nu așteptau decât să li se ofere un mit în care să creadă) îl transformă pe insignifiantul merceolog într-un apostol al noii credințe. Bunavestire e, în mitul biblic, nu numai vestirea Fecioarei prin înger că va purta în trupul ei pe fiul omului, ci chiar transformarea, prin această revelație, a unei femei oarecare în Madona și a unui prunc oarecare în Messia.

Anton COSMA, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*.
1. Realismul,

Romanul trimite la Evanghelii prin titlu și prin citatele din *Evanghelia după Matei*, subliniind, în acest fel, viitorul avatar al lui Grobei. Mai mult, intenția autorului pare aceea de a oferi o paralelă legendei lui Iisus. Într-o încercare – poate exagerată – de identificare, Farca, creatorul „învățăturii”, în jurul operei căruia ia naștere viitorul „cult”, este, nu încapă îndoială, Iisus. Problema cea mai dificilă este aceea a plasării lui Grobei într-un plan paralel „triunghiului” Ioan Botezătorul – Iisus – apostoli. Grobei nu are „încetineala” apostolilor, care și după convertire (vezi Toma și chiar Petru) poartă urmele unei neîncrederi duse până la nepăsare (vezi Muntele Măslinilor); mai mult, numai deasupra lui se mistuie lumina Bunevestiri. Atitudinea pe care o au față de el și de destinul lui celelalte personaje e de supunere și de respect. Grobei n-are nimic epigonic, el se apropie de învățătura lui Farca plin de admirație, dar și cu un sentiment de egalitate.

Florin SICOIE, „*Bunavestire* sau nașterea mitului”,
în *Apostrof*, nr. 12, decembrie 1991

Nemulțumit – pe drept cuvânt – de receptarea tentativei sale de către comentatori, romancierul a schițat în câteva interviuri el însuși o pistă explicativă ce nu anulează tentativa noastră, ci mai curând o completează cu o nouă perspectivă. Conform declarațiilor la care trimitem, limba, frazarea, stilul *Bunevestiri* conduc înspre ultimele sale consecințe încercarea – inaugurată încă de la prima carte brebaniană, *Francisca* – de a forja un instrument de expresie apt de toate nuanțele solicitate de tipul românesc cultivat. Ne referim expres la ceea ce Nicolae Breban obișnuiește să

numească „romanul problematic”, romanul interogativ, interesat de profunzimile conștiinței abisale ale sufletului; roman cu o densă încărcătură metafizică, scăpat de lestul frescei sociale și de moravuri în folosul recuperării esenței profunde a umanului. [...] Or, stilul acesta, și găfâit, și gălgâitor, se adecvează ca o mânășă interogațiilor autorului, aducându-le viguros în prim-plan într-o manieră neconvențională. Pe de altă parte, așa cum, în general, romanele lui Breban nu se mulțumesc să spună ceva ci, în plus, și trimit spre altceva, tot astfel stilul *Bunevestiri*, cu sarcasmul și autoironiile sale, cu bruiajele neașteptate ale discursului prin înserarea unor provocări directe ale cititorului, cu toate tehnicile acestea ale, iarăși, raportării ironice la o tradiție literară asumată când mimetic, când prin rejectare, ei bine, stilul *Bunevestiri* are, la rândul său, *un côté métaphysique*.

Ovidiu PECICAN, „Stilul *Bunevestiri*”,
în *Tribuna*, nr. 5,3-9 februarie 1994

În *Bunavestire*, romancierul e deja stăpân definitiv pe un tip de narațiune a pulsionilor, cu efecte nu doar stilistice. Deși energiile pot fi reținute, nimic nu e decis, stabil, totul năvălește imprevizibil în jocul acuplării și decuplării cuvintelor. Totul, de la context la text, e insolit, original, absurd, excepțional, „maladiv”. Vocile romanului se-ntâlnesc într-un fluviu discursiv hibrid, plural, defulatoriu. [...] Căutând fețele ascunse ale umanului, această literatură poate lăsa impresia înșelătoare că trădează omul. Ea poate fi privită cu suspiciune și pentru motivul că încearcă să exprime ceea ce mult mai mult se lasă vorbit decât trăit, sinceritatea. [...] Mai mult decât Dumnezeu, omul însuși și-a luat fața de la om, dorind cu voluptate, mai mult amuzată decât

tulburătoare, să fie părăsit. Nu totul e încă permis. Dar totul e posibil. „Dumnezeule, umanitatea, umanitatea noastră, cât a mai rămas, unde s-ar ascunde...?!”. Decelăm aici o ontologie a crizei, a absenței și a suspiciunii radicale.

Marian Victor BUCIU, *Breban. Eseu despre stratagemele supraviețuirii narative*, Editura Sitech, Craiova, 1996, pp. 104-105

Grobei poate fi considerat capul de serie al unui întreg șir de apariții epice – Rogulski, Castor Ionescu, Marchievici ș.a. –, „sclavi ai ideii”, care, deși prin datele lor exterioare ne apar mediocri, dau dovadă de ceea ce, cu un termen neocartezian al lui Thomas Nagel, am putea numi „ambiiție pentru transcendență”. Acești aparent falși intelectuali sau simpli marginali social sunt posedați, fiecare, de câte o idee, de ordin erotic, existențial sau metafizic. [...] Părând a calchia subiacent principiul biblic – aplicabil nu doar profeților timpurii cu revelații mistice majore, ci oricărui credincios de rând al vremurilor nou-testamentare –, potrivit căruia înțelepții lumii sunt niște nebuni în fața lui Dumnezeu, și invers, Nicolae Breban dejoacă prejudecata că sensul locuiește doar în corpurile perfecte, frumoase, armonice. Mediocrul-iluminat, insul socialmente mărunț și neînsemnat, dar posedat de idee, ne obligă să acceptăm că, în cele din urmă, capacitatea acestor personaje de a căuta un sens se identifică cu sensul însuși. Prin antiteza fățișă a tipologiilor, reprezentate de cele două personaje – Mișu Cârstea și Traian Liviu Grobei –, biografia este confruntată epic cu ideologia. [...] Dacă, în urma unei meteorice prezențe în lumea „idolilor”, Mișu Cârstea sfârșește în anonim, în serie, Grobei, dimpotrivă, decolează greoi din magma mediocrității pentru a intra definitiv în legendă. În

timp ce unul se efasează, celălalt se fixează în efigie.

Liviu MALIȚA, *Nicolae Breban*,
Editura Aula, Braşov, 2001, pp. 41-42

Dar un creator al unui astfel de *mit inversat* este şi genialul „impostor” de tip Farca, acest Christ „politic” care propovăduieşte, în locul iubirii creştineşti, puterea asupra oamenilor vii. Farsa puterii vine să compenseze, de fapt, nevoia de mit viu a umanităţii. Jucând în propriul fals scenariu mitic, Farca este reprezentativ, la fel ca Rogulski, Krinitzki sau K., pentru vocaţia actoricească, de nobil „farsor”, pe care se pare că o deţine inevitabil orice maestru ori pedagog spiritual. [...] Centrat în jurul unui mit-farsă, romanul lui Nicolae Breban devine un spectacol narcisiac, naratorul-actor neezitând să se proiecteze în propriul personaj, fără a se identifica însă cu el. Iar proiecţia sa este una ambivalentă. Prin oracularul „Grobei e est moi”, autorul îşi dezvăluie mai întâi masochismul psihologic şi artistic, asumându-şi curajul de a se autoexila temporar în efigia primului Grobei, mic-burghezul merceolog din Banat, prototip al umanităţii kitsch. Dar Grobei mai este, la fel ca Farca, maestrul spiritual, genialul „farsor”, profetul unui nou mit, cel al politicului. Prin acest „al doilea” Grobei, conştiinţa artistică brebaniană, obsedată de „utopia praxisului”, îşi fixează ca reper ideal pe cel de scriitor-profet al propriei doctrine antropologice (şi literare, fapt evident atât în interviurile acordate de autorul *Buneinvestiri*, cât şi în paginile sale de metaroman). Aşa se face că, în proza brebaniană, psihanaliza şi hermeneutica existenţială devin, firesc, gesturi de prozelitism.

Romanele lui Nicolae Breban au într-adevăr, ca un *leitmotiv* și până la urmă ca o obsesie, relația învingător-învins. Din punctul de vedere al scriitorului, acolo unde există mai mult decât un om există întotdeauna o luptă pentru supremație. Personajul pe care el îl preferă, îl glorifică și îl monografiază uneori ca pe un *alter-ego*, iar alteori ca pe un model de neatin, este *supraomul*, omul făcut să învingă. Sugestia vine fără-ndoială din Nietzsche, citit de Nicolae Breban cu o admirație de autodidact, dar ea „face atingere” cu sugestii oferite de civilizația celei de-a doua jumătăți a secolului XX: *dictatorul* rezultat din metamorfoza nesupravegheată a unui ins mediocru, *conducătorul de sectă religioasă*, urmat necondiționat de adepți, *individul cu însușiri paranormale*, ficțiune a mass-media și chiar *superman-ul*, personajul-kitsch din filmele americane. În fiecare roman există câte un asemenea erou, instalat într-o poziție dominantă, ca o statuie într-o piață publică. [...]

Chiar dacă preferința lui Nicolae Breban se îndreaptă spre învingători, și învinșii din romanele lui prezintă interes. Romancierul nu expediază descrierea acestora, ci, dimpotrivă, o prelungește, cu o insistență necruțătoare, uneori chiar mai mult decât suportă cititorul. Se știe că micile animale de câmp sunt văzute foarte clar de vulturul din văzduh, care are o dotare specială pentru identificarea prăzii. În raza unei asemenea priviri pătrunzătoare, dătătoare de fiori, intră în personajele insignifiante din proza lui Nicolae Breban. Până la urmă, într-un fel sau altul, *toate* ființele omenești – sănătoase sau maladive,

energice sau limfatice, dominatoare sau supuse – din romanele lui sunt tratate cu o maximă atenție. În timp ce mediul înconjurător sau cerul înstelat îl lasă aproape indiferent pe scriitor, oamenii exercită asupra lui o atracție irezistibilă.

În legătură cu opera lui, s-ar putea vorbi de o exclusivitate a omenescului.

Alex. ȘTEFĂNESCU, *Istoria literaturii române contemporane*
1941-2000,

Editura Mașina de Scris, București, 2005, pp. 533-534

Un personaj mult mai complex, cumulând, deopotrivă, calități de la cele două modele amintite, este Grobei din *Bunavestire*, pe Corso-ul stațiunii de odihnă, acesta se înscrie în masa informă a „plebeilor”, a oamenilor incompleți, pe care o desparte o „infimă linie, aproape abstractă, de oțel” de categoria „aristocraților”, a celor puternici și eficace în planul relațiilor sociale, Grobei nu este aici un perfect „plebeu” întrucât, iată, portretul său diferențiat în informul masei „celor mici” (tot atât cât se individualizează Emil Codrescu în peisajul Băltățeștilor din romanul *Adela* al lui Ibrăileanu și, în aceeași măsură, preferința pentru *Lelia*, a cărei ținută „retro” o apropie de Adela) compune un model „de graniță”, în ale cărei linii strălucește „micul nonconformism” al provincialului. Mai mult decât atât, în pofida unei profesii de credință exprimată șovăitor („Eu, de exemplu, *m-am* născut, simt tulbure asta, să fiu slugă”, declară el într-o scrisoare trimisă Leliei), Grobei stăpânește (la fel ca Rogulski) spațiul *textului*; sluga „din viață” și stăpânul „din text” sunt cei doi oameni diferiți care „locuiesc” în Grobei din Caransebeș. Dacă stângăciile din „realitate” corespund ingenuității personajului feminin, destinderea și, mai cu seamă, ironia din scrisori sunt elemente ale

altui portret-robot, acela al lui Rogulski. [...] învingându-se pe sine, pe cel din „realitate” cu ajutorul celui din „oglină”, Grobei trece hotarul provinciei, al umilinței, adică, devenind un tip „interesant”, cu reale (și împlinite) șanse literare. Esențială *pentru* definirea modelului său uman și, implicit, literar este relația lui Grobei cu textul, povestea scrisă sau vorbită determinând în chip decisiv profilul protagonistului din *Bunavestire*, la fel cum se va întâmpla și în *Don Juan*; textul este modul de *provocare* a existenței personajelor: scrisoarea lui Grobei este „substanța halucinatorie” din care se volatilizează visul Leliei și, tot astfel, destinul protagonistului romanului este efectul poveștii lui Mihi-băcsi, brodată în jurul legendei și al fotografiei din altă epocă. Mihi-băcsi, posibilul (aparentul) ratat și Grobei, *reversul* eșecului său – iată cele două elemente în jurul cărora se organizează materia romanului; modelul (fotografia), descoperit în albumul familiei Crăiniceanu, personajul-catalizator (Vanina) și lecturile despre Ignățiu de Loyola cristalizează noul destin al lui Grobei, sluga care devenise pentru un *moment* „stăpân” și care se întoarce la prima sa condiție, acceptând „minciuna” unei legende și masca unui chip scos dintr-o fotografie prăfuită: astfel, Grobei este un produs cultural al unor texte (de reconstituire istorică și de colportaj), această nouă matcă a existenței permițându-i accesul la mecanismul politicului, clipă în care Grobei se desprinde de „umilința” provinciei. Protagonistul nu continuă, însă, „opera” lui Mihi-băcsi, ci încearcă să-i desăvârșească figura rămasă incompletă, exprimând atotputernicia legendei, a textului, *nevoia de mit* a celorlalți care nu pot ieși din limitele personalității lor, refuzând sacrificiul pe care îl face Grobei: acest sacrificiu, al renunțării la o condiție existențială pentru a prelua o alta, este semnul ultim al forței „celui mic”; preluând o legendă, Grobei devine el însuși un mit.

Unul dintre cele mai izbutite romane ale lui Nicolae Breban, *Bunavestire* reprezintă în activitatea prozatorului un capăt de drum, un final de ciclu. Cărțile care au urmat fie că erau doar niște „așchii” din trunchiul mare al romanului anterior, fie că au încercat să deschidă un nou orizont epic, diferit într-o câtva de cel cunoscut până acum. [...] Personajul principal, Traian Liviu Grobei, reprezintă figura cuceritorului, dar a unui cuceritor ciudat, care cucerește slujind și chiar umilindu-se. [...] Într-o seară obișnuită, petrecută cu familia logodnicei, Grobei suferă marea lui metamorfoză, are intuiția destinului său, ascultând amintiri despre Farca și privind-i pozele. Chipul mărunțului funcționar se transfigurează, înțepenește, trece printr-o moarte simbolică, pentru a reînvia cu o altă identitate: aceea de creator al partidei Mihai Farca. Obiecția ce s-a adus romanului încă de la apariție a fost că metamorfoza lui Grobei este forțată, încalcă logica devenirii personajului, nu este pregătită de nimic. La o lectură atentă, se vede însă că al doilea Grobei, cel ce va deveni profetul unei noi credințe, stă ascuns în primul Grobei, cuceritorul Leliei și al provinciei. Structura personajului este oximoronică și amintește într-o câtva de eroii romanelor lui Thomas Mann. În partea a doua, *Bunavestire* devine un roman politic, în sensul pe care Nicolae Breban îl acordă acestui termen. Pornind de la ideea că există două nivele ale politicului – unul de suprafață, ilustrat de proza sud-americană, dar și de cea română, și unul de adâncime –, autorul și-a propus să descrie structura fixă a politicului, mitul contemporan al omului politic.

Gheorghe PERIAN, „Nicolae Breban”,
în *Dicționar analitic de opere literare românești*, A-M, ediție
definitivă, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, pp. 94-96

Ambiguitatea se realizează prin manevrarea unor tehnici narative complexe, de o varietate excesivă. Radiografia provinciei apelează mai ales la particularități ale limbajului – enorm, dereglat, patetic, convențional. Parodia e excepțională, reușind să semene uimitor cu realitatea. Colocviile cu cititorul ale prozatorului, „semnele de circulație” pe care i le oferă sunt tot atâtea accepțiuni ale romanului, ale literaturii din perspectiva unui împătimit într-ale scrisului. Cu umor amar („un bun romancier își salută totdeauna primul personajele”), plusând („orice roman autentic e un roman polițist”) ori inhalând cu satisfacție forța pe care o degajă propria literatură [...], Nicolae Breban schimbă mereu unghiul de vedere, își exercită suveranitatea în mișcări surprinzătoare ale epicului, ca în clipa imediat următoare să pară copleșit de propriul joc. Autocenzura permanentă, neîntrerupta conștiință a textului de rostirea sa, dependența și autonomia textului, simultane și paradoxal totale, sunt exersate cu neobosită pasiune în *Bunavestire* și *Don Juan*. O „polimorfoză” urmărind să „iluzioneze realul” în roman. Grobei, anti-eroul, păpușa de lemn, nu-și dezamăgește creatorul. Personalitate demolată, provocată și urmărită ca în proza rusă, animal bolnav, deci om al secolului indiferenței, mizând pe limbaj ca unic refugiu și unic surogat al libertății („putem face totul vorbind”), Grobei este un Personaj și, deci, un Erou. [...] Mulțimea detaliilor de „topică” socială își pierde însemnătatea prin însăși aglomerarea lor. „Demodata analiză sufletească sau psihologică eludată [...], locul ei este suplinat în proza lui

Breban de o epuizare a aparențelor ca-ntr-o scenă turnantă mereu cu sforăria din dos îndreptată spre public. Demascarea permanentă a convențiilor, literare și existențiale în egală măsură, sondează mai adânc și mai eficient „animalul bolnav”. „Zgomotul lingvistic” al existenței este interceptat cu o luciditate zeflemitoare și tragică în același timp. „O grămadă de piruete verbale, paradoxuri”, într-o proză neliniștită exploatându-și propriile limite. Dacă ar fi să fac o statistică pe vocabularul cărților sale, cred că primele locuri la frecvență l-ar ocupa *a spune/a vorbi* și *a înțelege*, veritabile cuvinte-marcă. Nicolae Breban ilustrează perfect ipoteza lui Ortega y Gasset cum că limbile au apărut pe lume fiindcă omul e „animalul care a avut anormal de multe de spus”, neajungându-i abecedarul comunicării legate de simpla supraviețuire. Este, adică, *Dicentul* prin excelență. Plăcerea de a spune pentru a înțelege (în cele din urmă) e mai mare decât bucuria de a descoperi vreo fărâmbă de sens. Există o veritabilă magie a rostirii în cărțile sale, înrudită cu descântecul, de unde și importanța acordată constant vocii.

Irina PETRAȘ, *Literatură română contemporană. O panoramă*, Editura Ideea Europeană, București, 2008, p. 221-224

În peisajul literaturii române, cu numeroși scriitori de nișă, atenți, prea atenți la mișcările imprevizibile ale modei și la cerințele pieței, preocupați doar de efectul imediat al cărților lor, Nicolae Breban e o prezență stingheritoare. El se arată a fi un călăreț singuratic cu ochii ațintiți la himera marii literaturi.

Breban aparține speciei rarissime a celor care înfruntă, transfigurează de o nobilă sminteală, ridicolul și neîncrederea, în numele unui ideal artistic inconfundabil: acela de a pătrunde în tărâmul necunoscut al ființei.

EUGEN NEGRICI

JURNALUL
NATIONAL

*Curtea
veche*

Află mai mult pe:

www.jurnalul.ro

ISBN 978-606-588-136-5

9 786065 881365

¹¹¹ CUVÂNTUL TOVARĂȘULUI TITUS POPOVICI LA
PLENARA DIN 28-29 IUNIE [1977] A CC AL PCR - fragmente (n.
red.)

„...Una dintre problemele fundamentale ale acestei epoci
frământate, în care oamenii sunt formați, modelați, influențați de
multitudinea mijloacelor de informare, folosite ca orice
suprastructură în interesul clasei care se află la putere, este raportul
dintre autoritate și libertate. Autoritate care să nu se transforme în
dictatură, libertate care să nu devină anarhie. Și poate niciunde acest
raport nu este mai sensibil decât în domeniul artei. Prin însăși
natura sa, creatorul își asumă mai multe vieți. El trebuie să înțeleagă
chiar și ceea ce condamnă. Altfel, opera sa se transformă în pamflet,
își pierde acea obiectivitate superioară - care e a realității însăși -
specifică marilor creații, în care adevărul vieții reiese nu doar din
afirmații, ci din cunoașterea aprofundată și multilaterală, din
dialectica internă a operei de artă. [...]

De ani de zile asistăm, cu prea rare excepții, la involuția
spiritului critic obiectiv, științific, la înlocuirea lui cu apologetica,
mai bine zis cu tămâierea abundentă, pe considerente de grup,
analiza fiind absentă pentru a face loc admirației fără rezerve. Peste
ani, cine va avea curiozitatea să studieze acest fenomen va putea
cădea de pe scaun văzând cum unele nulități patente, în schimb
asurzitor de gălăgioase, erau comparate cu marii scriitori ai
universului, înainte de a dispărea în neant sau de a pleca să ne înjure
la diverse oficine străine.

N-aș fi vrut să dau exemple, totuși, unul recent mi se pare
absolut necesar; a apărut romanul *Bunavestire* al lui Nicolae
Brebă, de care probabil unii dintre dumneavoastră își amintesc,
deoarece printr-o greșeală, de care mă consider în parte și eu
răspunzător, el a făcut parte un timp din Comitetul Central. Vreau să
fiu clar înțeles, de aceea subliniez: nu spun că această carte nu
trebuia să apară, că ea trebuia ținută la index. Nu voi afirma acest
lucru deosebit de grav decât despre acele producțiuni care propagă
fascismul, ura și disprețul față de om, violența animalică,
pornografia. Dar modul în care acest roman a apărut constituie,
după părerea mea, și o spun deschis, cu toată răspunderea, o
serioasă greșeală de ordin politic. Respins la Editura Cartea
Românească (director Marin Preda), respins la Editura Eminescu
(director Valeriu Rîpeanu), după nenumărate discuții în care autorul
s-a dovedit refractar, încercat a fi transmis clandestin peste graniță,

romanul apare brusc la Editura Junimea din Iași, într-un tiraj nejustificat de mare, din motive pe care le numesc deschis conjuncturale (și care nu caracterizează politica noastră culturală), motive pe care, eventual, le pot înțelege, dar nu le pot aproba! Nu le aprob pentru că din asemenea «excepții» de la normele obligatorii pentru toți ceilalți ce pot înțelege unii tineri scriitori grăbiți, ca orice tânăr, și asta este normal, să se vadă tipăriți cu orice chip? Ei «înțeleg», și am auzit pe destui afirmând-o, că, dacă faci gălăgie, dacă «devii un caz», dacă ajungi să se intereseze de tine diverse ziare străine sau posturi de radio, merge, începi să fii tratat ca o excepție și atunci scriitori, membri sau nu ai Comitetului Central, în general cei ce susțin concepțiile și pozițiile partidului în artă, încep să fie considerați «conformiști», «oportuniști», «învechiți», «depășiți», iar eroii devin alde Breban și Goma! Și ar fi foarte de nedorit să devină și modele! Nu putea fi această carte supusă unei discuții serioase, principiale? Nu sunt atâția scriitori investiți cu înaltă responsabilitate de a fi membri ai Comitetului Central, care puteau fi consultați, căroră să li se ceară părerea? Personal, mă îndoiesc că s-ar fi modificat concepțiile autorului de la o zi la alta, dar oricum romanul putea fi îmbunătățit, curățat de zgura de care abundă.

Bunavestire este romanul unui autor pe lângă care viața de luptă, de sacrificii, de muncă, de dăruire, chiar și de erori a acestor decenii a trecut ca apa pe penele raței. Cartea unui autor al cărui ochi (nu lipsit de o anume acuitate) reține cu precădere urâtul, trivialul, obscurul și josnicul, lucruri care ca boala, ca moartea, aparțin și ele realității. Dar a reține numai asta înseamnă, cu indulgență spus, o serioasă carență a viziunii despre lume. Este cartea unui autor adept declarat al filozofiei lui Nietzsche, cu desăvârșire prost digerat, conform căreia omenirea se împarte în aleși sortiți să fie stăpâni, deoarece se află dincolo de bine și de rău, și turma celor meniți să fie dominați, supuși. O carte în care limba română este maltrată până la suferință, în care abundă scene de un erotism ieftin, la limita și uneori dincolo de limita obscenității.

Ei bine, tovarăși, în viața mea n-am citit apologie mai deșănțată - îmi cântăresc bine cuvintele - în care un critic - același, de altfel, care într-o antologie a poeziei a inclus cu dezinvoltură pe toți poeții legionari, în frunte cu Radu Gyr - afirma că este cea mai importantă carte de după 23 August. Nu mă miră acest lucru din partea *României literare*, care cam navighează în derivă, precum corabia

lui Noe, dar mă mir de *Convorbiri literare* de la Iași, continuatoarea celebrului spirit al *Junimii*, care a găsit cuvinte atât de sărbătorești de parcă era vorba de Unirea Principatelor! Și mă mir foarte mult că până acum nimeni, niciun critic marxist - și avem câțiva serioși, dar erudiția lor se exercită strălucit numai asupra lui Thomas Mann, Joyce și Kafka – nu s-a găsit să pună acest roman în adevăratul lui context, arătându-i meritele eventuale, dar și limitele și confuziile mai mult decât evidente...” (*Contemporanul*, 1 iulie 1977).

Cuprins

CRONOLOGIE

PREFAȚĂ

Argument

BUNAVESTIRE

Notă asupra ediției

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL I

1

2

3

4

5

CAPITOLUL II

1

2

3

4

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL III

1

2

3

4

5

6

7

8

CAPITOLUL IV

1

2

3

4

CAPITOLUL V

1

2

3

4
5
6
7
8

CAPITOLUL VI

1
2
3
4
5
6
7

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL VII

1
2
3
4
5
6
7

CAPITOLUL VIII

1
2
3
4
5

CAPITOLUL IX

1
2
3
4
5

CAPITOLUL X

1
2
3
4
5

CAPITOLUL XI

1

2

3

4

5

6

EPILOG

Nicolae Breban despre Bunavestire

Referințe critice

Table of Contents

CRONOLOGIE	5
PREFAȚĂ	16
Argument	31
BUNAVESTIRE	36
Notă asupra ediției	38
PARTEA ÎNTÂI	39
CAPITOLUL I	40
1	40
2	48
3	60
4	70
5	83
CAPITOLUL II	94
1	94
2	111
3	119
4	125
PARTEA A DOUA	140
CAPITOLUL III	141
1	141
2	149
3	159
4	165
5	170
6	177
7	186
8	190
CAPITOLUL IV	200
1	200
2	211

3	223
4	244
CAPITOLUL V	256
1	256
2	266
3	280
4	289
5	298
6	306
7	313
8	327
CAPITOLUL VI	354
1	354
2	368
3	379
4	387
5	399
6	410
7	420
PARTEA A TREIA	430
CAPITOLUL VII	431
1	431
2	437
3	449
4	458
5	467
6	476
7	482
CAPITOLUL VIII	489
1	489
2	493
3	500
4	507
5	521

CAPITOLUL IX	532
1	532
2	541
3	549
4	558
5	568
CAPITOLUL X	587
1	587
2	594
3	599
4	607
5	615
CAPITOLUL XI	627
1	627
2	636
3	650
4	664
5	671
6	679
EPILOG	698
Nicolae Breban despre Bunavestire	702
Referințe critice	708